

* 1645 *

HERODOT

TRADUCERE ROMĂNEASCĂ
PUBLICATĂ DUPĂ MANUSCRIPUL GĂSIT ÎN
MĂNĂSTIREA COȘULA

de

N. IORGA

VĂLENIÎ-DE-MUNTE

TIPOGRAFIA «NEAMUL ROMĂNESC», SOCIETATE PE ACȚIUNI

1909

COTA 8099 dublet

INVENTAR 420510

B.C.U. Bucuresti

C420510

HERODOT

Biblioteca Centrală Universitară

Cota

8099 Dublet

Inventar

420.510

RC205/0.4

HERODOT

PREFAȚA.

Intr'o excursie la mănăstirea Coșula din județul Botoșani, veche clitorie a Visliernicului Maliaș al lui Petru Rareș¹, am găsit, în Octombrie 1908, un manuscript mare cu scrisoarea modernă, care se dovede, spre uimirea și bucuria mea, a fi o traducere întreagă din Herodot.

Cartea e legată cu totul în piele, și are pe dos însemnarea Istorie lui Irodot. Pe cea d'întăiu foaie se citește: «Aciastă carte mi-aș prescriș-o Ionu feciorul lui Tudurii blănariului denii Botoșani; de pi alta a dum^{li} Vasili Pogor, în anulă 1816, în zilele Domnii Mării Sale Scarlatu Alexandru Calimahă Vvd.». Vasile Pogor e, cum se știe, traducătorul Henriadei lui Voltaire².

Supt cea d'întăiu din paginile ce cuprind traducerea, a fost copiată de Ion feciorul blănarului din Botoșani această notiță din manuscrisul lui Vasile Pogor poetul: «Și această iaste din cărți domnești; Ianachi Buzilă Log[o]l[ă]l[ulū], ce aș plăt[itū] de aș izvoditū de pre izvodulū celū vechi moldovinescū, acmu la vletū 7254, Iuli 2». Deci la 2 Iulie 1746, Domn al Moldovei fiind Ioan Mavrocordat, care va fi păstrat o parte din biblioteca fratelui său Constantin cel iubitor de învățătură, între «cărțile domnești» se afla

¹ V. Studii și doc., XVI și Neamul Românesc literar, I, 4.

² Ist. literaturii românești în veacul al XIX-lea, I, p. 255.— De pe aceeași vreme e această notă pe hirtia tartajului: «Izvodul lui cc. Coștache Pisoschi. Jug. 12 focu; 7, lēț de treabă, ploș; 19 nuele».

un «izvod vechiū moldovenesc», cuprinzînd traducerea lui Herodot, și Buzilă plătia unui necunoscut ca să i-l copieze.

Și un copist și cellalt n'aū căutat să schimbe nimic din textul pe care-l aveau înaintea ochilor. El are un netăgăduit caracter de vechime și în ortografie, nu numai în alegerea cuvintelor și în rînduirea lor, care e de cea mai mare însemnătate pentru istoria locuțiunilor noastre și a sintaxei românești în genere. În cele 582 de pagini ale volumului din 1816 avem de fapt aproape neatînsă prețioasa formă de la început.

Cît de veche e această formă? Răspunsul ni-l dă însuși textul. La p. 169 din ediția noastră e vorba în Herodot de Creta și de orașul din cuprinsul ei pe care tălmăcitorul îl identifică — a identifica e un obiceiū la dinsul — cu Candia, și el se crede dator a da celitorilor această lămurire: «Ctatea Candiei, care nu o pot Turcii lua acum». Candia a fost asediată însă la 1645, la 1649 și pe urmă la 1667-9. Acest din urmă asediu s'a mîntuit cu luarea cetății; și alte motive, de limbă, ne-ar împiedeca să ne coborim la o dată așa de tîrzie. Rămîn deci anii 1645 și 1649, și, dată fiind mirarea traducătorului pentru importivirea Candiei, aș primi mai bucuros pe cel d'întăiu.

E epoca lui Vasile Lupu. Cu doi ani înainte se tipărise vestita Cazanie a lui Varlaam. În 1644, toamna, ieșiau la Iași cele Șapte Taine a' Besearicii, care pomenesc pe tălmăcitorul și îngrijitorul lor, «Eustratie biv Logofet», un fost al treilea Logofăt. Un an după data pe care am fixat-o cărții noastre se dădea la lumină Pravilele împărătești, scoase «den scrisoare greceasci pre limba româneasci, ca să poată înțelege toți». Eustratie, fără nume de familie, era traducătorul din elinește al lui Vasile-Vodă. E sigur însă că Herodotul românesc din 1645 e tradus de-a dreptul după grecește, întrebuintîndu-se poate un manuscript.

Și cel care a făcut traducerea era un deplin cunoscător al limbii eline: rar numai se vor găsi greșeli de interpretare în versiunea lui. Pe de altă parte, deși întâlnim unele particularități de grafie ca «mrezi» pentru «mreji»¹, el era fără îndoială Român. Limba lui e de o frumusețe și bogăție cu totul superioare. Și apoi numai un Român ar fi putut, între deslușirile ce adaugă la text, să strecoare și pe aceasta²: «Pentru că streinii caută stăpînului, iar nu țării». Deci toate constatările ne trimit la Evstratie Logofătul, care se înalță astfel și mai sus în prețuirea noastră.

Traducerea e a unui înțelegător, deși nu a unui cărturar ca accia ai Renașterii apusene. Autorul ei lasă la o parte tot balastul zădarnic de arheologie, toate lungile amănunte genealogice, toate locurile obscure, care nu puteau fi priciple fără cunoștinți speciale de antichități, toate datinile fără interes și unele din pornografiile cele mai grosolane. Aceste scurtări se întîmpină mai mult către sfîrșit.

În schimb se apropie vechiul clasic elin de mintea cetitorilor moldoveni de pe la 1650 prin prefacerea numelor de localități, de țeri și popoare după ale epocii nouă. Mysii ca și Moesii sînt pentru el Bulgari ori Sirbi³, locuitorii Tauridei, Măiacani — Crimeia e Maiacul pentru el —⁴, Sciții nomazi sînt curași Tataři Nohai⁵, Apusenii, laolaltă, Frinci și Mediterana de către ei «Marea Albă de spre Frinci»⁶, — Galii sînt însă în deosebi «Franțoji»⁷. Pe locul Cartaginii locuiesc acum Tuneji, Tunezlii⁸; Chios e Sa-

¹ P. 117.

² P. 141.

³ Pp. 184, 368.

⁴ Pp. 235, 242, 246.

⁵ P. 324.

⁶ P. 368.

⁷ P. 223.

⁸ Pp. 68, 153-4, 409: «Undi sânt acum Tunezlii».

cizul Sacizanilor¹; Bizanțul, Tarigrad²; Helespontul bogăzul; despre Tenedos se adaugă: «ce-î zic amî Bogceada»³; Veneția apare cu numele ei, și despre Chalkedon se spune: «adică Cadichioi»⁴. Athosul e arătat ca muntele «cundi acum iaste Sfântagora»⁵.

Magistraturile și dregătorile antice sînt date în echivalente moldovenești sau știute de Moldoveni în vremea lui Vasile Lupu: toți «hegemonii» sînt aici Împărați, cu sutele; doar Atena, Sardes dacă au «Domni»⁶; este și cite un Craiîu grecesc⁷. În cetăți în loc de efori așli bătrîni; la Curte stolnici, păharnici, comișei, ș. a.; în fruntea oștilor poruncese hatmanî.

Îci și colo, cu privire la oameni și lucruri, traducătorul se crede dator cu lămuriri: despre Chimon fiul lui Miltiade aflăm că «mare om și vestit hatman s'au ales»⁸, vechiul Alexandru al Macedoniei e confundat cu cel Mare⁹; fiind vorba de «marginile», adică de acropolele cetăților, se adaugă: «marginile acestia era' la toate cetățile tării, cum iaste Edicula la Tarigrad; acolò să inchiidia' la nevoc»¹⁰; despre Hersones celim: «Acesta Hersonisos iaste de la Tarigrad, locul între Maria Niagră și între cia Albă, până undi să lărgește»¹¹. Aflăm de la el ce e democrația¹²: «Democrație, adică să fie cu toții cetățanii mai mari, nu unul»; altă dată se spune care sînt atribuțiile zeilor elini: «preste

¹ Pp. 10, 313.

² P. 69.

³ P. 63; cf. p. 321.

⁴ P. 253.

⁵ P. 326.

⁶ Pp. 321, 324.

⁷ Pp. 79, 283, 357, 370.

⁸ P. 353; cf. și p. 253.

⁹ P. 282.

¹⁰ P. 297.

¹¹ P. 324.

¹² P. 325.

vin, preste vinători, preste războaie, preste carte». Și, cind e vorba de gloria cișligată de cei puțini, cari au cutezat să ție piept Perșilor, forma «moldovenească», «Iro-dotul» nostru zice cu adaos: «Și așa cînste veșnică agonisi el, și destoinicia Spartei nu se mai stinse, nici se va stînge».

*
*
*

Ediția noastră dă textul întocmai, afară doar de lăsarea la o parte a lui ũ subînțeles la sfirșitul cuvintelor, aruncat fiind peste linie, și de înlocuirea, pentru ușurința cetirii, a lui ẽ cu ce.

Dacă, măi puțin de un an după descoperire, am putut da publicului acest volum, aceasta se datorește inteligenței și spiritului de intuiție ale d-lui C. Onciu, lucrător tipograf, care a cules de-a dreptul după manuscrisul unic, stabilind și cea d'întăii punctuație. Nu pot mintui aceste rinduri fără mulțămiri călduroase aduse colaboratorului mieu.

Vălenii-de-Munte, 4 Iunie 1909.

N. IORGA.

ERATĂ.

Pagina 24, § 60, r. 6 de sus: tirania, pentru tiranieat.—
P. 27, r. ultim: prieteni lacoani, pentru prietenii lacoani.
— P. 29, § 72, r. 3 de sus: oști, pentru oștii.— P. 38, nota 1,
cetește: Δορύφοροι.— P. 207, r. II de sus: asupra, pentru
auspra.— P. 214, nota 2: Cizic, pentru Cizio.— P. 265,
nota 1: Corintian, pentru Corintin.— P. 303, r. 4 de sus:
avuție, pentru auvuție.— P. 312, nota 3, cetește: Heles-
pont.— P. 319, n. 3: Pythogenes, pentru Pythogenesc.—
P. 325, r. 2 de jos: mulțime, pentru muțime.— P. 346,
nota 1: Polemarch, pentru polemairch.— P. 348, § 8, r. 2 de
sus: Miconul, pentru niconul.— P. 387, § 88, r. 3 de sus:
bolnav, pentru bolnov.— P. 388, nota 1: kitone, pentru
kitone.— P. 390, nota 2: propoziție, pentru proporție.—
P. 395, r. 2 de sus: Amestris, pentru Amestais.— P. 399,
r. 6 de jos: ceia ci, pentru cei aci.— P. 441, § 57, r. 2
de sus: Mnisifil, pentru Mnisilfil.

N. B. Paragraful 155 din cartea I-a începe la «Și» din
r. 19 de sus. De acolo înainte, până la sfârșitul cărții,
trebuie de majorat cu una rubricile paragrafelor.

O greșeală de numerotare e de îndreptat și la cartea a
II-a. § 51 e 53, două paragrafe fiind suprimate de tradu-
cător; 52, 54; 53, 55; 54, 56; 55, 58; 56, 59; 57, 60-63;
58, 64; 59, 65; 60, 66; 61, 67; 62, 68; 63, 69.

* ISTORIE CÈ VECHÈ ȘI DE MULTE FE-
LURI, A MARELUI ÎNVĂȚĂTORU IRODOT,
DE LA CETATEA ALICARNASIEI, CARE
ISTORIE ÎN NOI PĂRȚI SĂ ÎNPARTE, CARILE
SĂ CHIAMĂ MUSE, ADICĂ : ZINE ; PENTRU
* * * DULCEAȚA CUVINTELOR. * * *

ISTORIE D'INTĂI, CE-Î ZIC : CLIO.

Irodot Alicarnaseanul, mărturisința istoriei lui aceasta iaste, pentru ca să nu să uite câte s'aũ făcut între oameni cu cursul vremii, nici iarășî fapte mari și mi[nu]nate, carile aũ făcut Grecii, altile varvari, să fie nepomenite, și alte multe, și mai vãrtos pentru care lucru făcură războaie intru eișî.

[I.] Dintru Persi, cei ce-s învățați, zic cum Finicii să fi fost pricina războiului între Greci și între varvari, pentru ca ei aũ mers de la Marea ce să chiamă Roșiea, purcegãnd încoace la ceastă Mare, și așa aũ lãcuit intru acest loc, unde și acum lãcuesc. Și îndată aũ început a înbla pre Mare căi îndelungate și curãnd negoța de la Misiriũ și de la Asiriea aũ fost înblãnd și pintr'alte țãri, iară așa aũ nimerit și la Greci, la Argos cetate, iar această cetate pre aceia vreme era în toată țara grecească mai cinstită. Și, nimerind acolo Finicii aceștia, descãrcarã marfa. Iarã, trecãnd [patru sau cincî] zile dupã venirea lor, și vã[n]zindu-șî mai tot, a venit la Marea multe fimeș, și cu iale și fata Împãratului, cãriea numile îi iaste, dupã cum zic Grecii, Ios, fata lui Inah. Aceasta, stãnd în piscul corãbiei, aũ fost cumpãrãnd negoțu de carile le era de treabã. Iarã Finicii să vorovirã și dederã jac într'ãnsãle. Decî mai multe și scãpãrã, iarã pre Ios și pre alte multe le luarã, și, puindu-le în corabie, să dusãrã la Misiri.

[2.] Așă zic Persiî să fie mărs Ios la Misirî, după cum zic Finicii, și această strămbătate să faci întâi Grecilor despre varvaî.

Iar după această niște Greci (pentru că numile lor nu-putem ști) să fie mărs la Finici, la cetate Tirosuluî, și să fie jăcuit și ei fata Împăratuluî, pre anume Evropa. Iar Grecii aceștiea să par a fi Criteanî. Aceste lucruri tocma fură între dânșii. Iară după această iar Grecii aû început a doî strămbătate, pentru că aû mărs cu catâr[ge] la Colhi, la Eia¹, la apa Fasuluî, și, acolo, făcându-și treaba cu prilej pentru care aû fost mers, să fie jăcuit și fata Împăratuluî, pre nume Midia. Iară Împăratul Colhilor trimisă sol la Greci și cere răscumpărare jaculuî și fata-și. Iară ei aû aflat răspunsul cum nicî ei aû dat răscumpărare pentru jacul îi Ios și pentru acea nicî ei le vor da.

[3.] Iară când aû fost, după cum zic, la al doile niam de oameni, Alicsandru Paris, ficiorul lui Priam, Împăratul Troadii, înțelegând această nedreptate, vru și el să ia cu jacul muere de la Greci, socotind cum nu va fi răscumpărare, în vremea ce nicî ei n'aû făcut. Decî mearsă și jăcui pre Elini. Iară Grecii socotiră și trimisără întâi soli să le dea pre Elini și răscumpărare jaculuî. Iar varvariî arăta jacul Midii, cum nicî ei n'aû dat răscumpărare, nicî aû vrut să le-o dea, iară ei acmu încă le ceru și răscumpărare.

[4.] Până aice numai jacuri să făcură întru dânșii, iar de aice înaintea mare pricină fură Grecii, pentru căci ei oștiră întâi la Asiea decît Asieani la înși.

Acesta lucru, a jăcui mueri, iaste a-l socoti fapt de oameni nu drepti, iar, după ce să jăcuesc, a cerca certare și a sili, iaste lucru nebunesc. Iar, când nu-s de vârstă și a le jăcui iaste lucru cu socotință², că adevărat lucru iaste cum, să nu ar vrea iale, nu le-ar fi jăcuit.

Decî, zisă Persiî cum ei de la Asiea n'aû oștit pentru

¹ Eia = Aia.

² Greșit tradus; e vorba de părăsirea urmărilor. — N. E.

niște mueri, ce nici în samă n'aŭ băgat, iar Grecii pentru o fimei de la Laconii atăta oaste strănsără și mearsără la Asiea și surpară toată putere lui Prieamu Împăratul Troadii. De aice înainte le căzură pururea Grecii neprietenii, pentru că toată Asiea și toată limbile varvare zic Persii cum să fie ale lor. Iară Evropa și Grecii zic cum sânt osăbiți.

[5.] Așă zic Persii cum să se fie făcut aceste, și pentru supărarea Troadii află vrajbă cătră Grecii. Iar pentru Ios, ce-am zis mai sus, nu zic Finicii ca Persii, pentru că, aŭ zic cum să [nu] o fie jăcuit, ce numai la Argos s'aŭ fost curvind cu corăbiearul corabiei și așă, purcegând grea, și, temându-să de părinți, singură aŭ fugit la Misir cu Finicii, pentru ca să nu o priceapă. Aceaste zic Persii și Finicii. Iară eŭ pentru aceasta nu voi să mai zic, oare așa, ori într'alt chip să făcură. Iară pre cela ce-l știu întâi că aŭ făcut strămbătate Grecilor, pre acesta mărturisindu-l imi voi păzi povestea cuvântului pre amăruntul, cetăți mari și mici a oaminilor mărturisind, pentru că multe de mult mari era, și acmu sânt mici, și altile acmu sânt mari și mai nainte aŭ fost mici. Decii, știind fericința ominească cum nici într'un chip stă într'un loc, de amândoi într'un chip voi pomeni.

[6.] Crisos era de feliul său Lidan, fecioru lui Aliat, Domnu limbilor celor ce sânt între apa lui Alis, carile cură de spre Ameazăzi, pentre Sirieani și pentre Paflagonii, și iasă cătră Meazănoapte, spre Mare cè Negră. Acesta Crisos, întâi dintru toți varvariii căți noi știm, pre unii din Grecii i-aŭ supus să dea bir, iar pre alții i-aŭ făcut prietenii: supus-aŭ pre Ioni și pre Iolii și pre Doriile de la Asiea, și prietenii aŭ făcut pre Laconii; iar mai nainte de Domniea lui Crisos toți Grecii era slobozii, pentru că oastea Tătarălor Cimeriș, care aŭ agfuns la Ionie, măcar că mai nainte de Crisos, iar nu fu dobândire de cetăți, numai jac de pripă.

[7.] Iară Domniea această, fiind la neamuri ce să trăgè de la Iraclis, așă să priimiea la ruda lui Crisos, ce să chiea Mermniazi, cu acest mijloc.

Fu un Candavlis, căruie Grecii îi zic Mirzil, Domnu Sardosului, nepot lui Alcheu a lui Iraclis. Pentru că Agron, fiçoru lui Ninos, strănepotul lui Vilos și a lui Alcmieù, întâi dintru siminçia lui Iraclis stătu Împărat la Sardis, iar Candavlu, a lui Mirsu fecior, fu mai apoi. Iar cei ce era mai înainte Împărați la țara această era strănepoți a lui Lid, fiçoru lui Atiea; de acolo să chiamă și limba această Lidi, că mai nainte să chiema Mion. Iar de la aceștiea vini Împărățiea la Iraclid, care era feciorul lui Iraclis, născuți dintru o roabă a lui Iardan, care domniră 22 de niamuri de oameni, ani 505, luînd fiçoru de la tată cinste Domniei până la Candavlis fecioru lui Mirs.

[8.] Acest Candavlis prè-iubi pe fimeea lui, și, îndrăgindu-o foarte, gâdea cum că el are fimei mai frumoasă decât toate muerile, și gândind acesta lucru, avia un Spătar a lui, pre nume Ghighi, feciorul lui Daschil, carile foarte era în credința lui cătră acesta Ghighi, și fiștece lucru de taină și de treabă mărturisiè pre sine Candavlis, și așa îi mărturisi și lăudă și frumșeta fimei lui, și, trecând vreme multă (pentru că sosi norocul cel rău să pată rău Candavlis), începu Candavlis a zice cătră Ghighi așa: «Ghichi, gândesc doară cum nu mă crezi pentru frumșeta fimei mele (pentru că urechile sînt la oameni mai fără de credință decât ochii); fă cumva ca să o poți videa goală.» Iar el tare strigă și zisă: «Doamne, ce cuvânt zici fără cale, poroncindu-mi ca să văd pe stăpână-mea goală (fimeea, dezbrăcându-să de cămeșă, dezbracă-să și de rușine¹), pentru că, câte sînt lucruri buni, de mult sînt aflate de oameni, dintru carile sîntem și noi învățați,—dintru carile învățatură veche iaste și această una, cum fieștecarile să-și caute trebile sale; iar eu crezu cum această fimei iaste mai frumoasă decât toate, și mă rog, Doamne, nu mă sili la lucruri fără de cale.»

[9.] Acesta aceaste zice, ferindu-să, pentru că să temè să nu i să întample vre o priimejdie, iară Împăratul răs-

¹ Text: cămeșă.

punsă : «Nu te teme, Ghighi, și îndrăznește, pentru că nici eū nu te ispitesc cu cuvântul acesta, nici pentru fimeea mē, pentru ca să ți să facă de spre dānsa ție vre o ne-voe, pentru căci așa voi [face] eū meștersugurī, cât nici să știea è cum s'aū văzut de cătră tine ; pentru că eū întru cămara unde noi dormim, de te voi pune dinapoia ușii, unde să deșchide, și, după ce voi intra eū, va veni și fimeea în cămară, și iaste aproape de ușă un scaun, pre acesta scaun își dezbracă câte o haină, de pune, până să dezvălește, și așa pre amăruntul vei avē vremi ca să o vezi. Iar, dacă a purcedi de la scaun spre pat, de aceia rămāne lucrul, în dosul ei să păzāști să eși pre ușă, ca să nu te vază.»

[10.] După ce văzu cum nu poate să facă într'alt chip, să găti ; iară Candavlis, dacă cunoscū vremea dormitului, adusă pre Ghighi în cămară, și după aceea îndată întră și fimeea. Și, întrānd și puindu-ș hainele, o văzu Ghighi. Iară, după ce să întoarsă să margă îndărăpt spre pat, el eși afară spre ușă, și fimeea îl văzu eșind. Și, cunoscānd ce făcu bărbatul, nici gălcevi îndată, nici să arătā cum știe iā ceva de acesta lucru, gândind ca să-și răscumperi rușinea de spre bărbatul ei Candavlis (pentru că la Lidī și mai la toți varvarii, și bărbat a să vidē golu iaste cu rușine mare).

[11.] Atunce tăcu ia. Iar, dacă să făce zioi, pre slugile ce le socoti ia cum că-i sīnt mai de credință îi găti pre toți, și așa chiemă pre Ghighi. Iară el, gândind cum că nu știea nimic de lucrul aceala, chiemāndu-l, îndată veni (pentru că obicīnuit era că, când il chieama Înpară-teasa de vinea). Iară, mergānd Ghighi, zisă muiare așa : «O Ghighi, acmu doi căi sīnt înainte ta, dintru carile îți daū să-ți alegi : aū tu să omoriū pre Candavlis și să iaī și pre mine și pre Înparăția Lidilor, aū tu acmu și singur veī peri, pentru că altā datā să nu ascuți pre Candavlis, să vezi cele ce nu ți să cad a le vidē. Ce, aū trebue pre aceala ce aū sfătuit aceste lucruri ca să peară, aū tu să

peî, pentru căci m'ai văzut goală, făcând lucru ce nu s'aũ căzut». Iar Ghighi întâi să mira di ce zicè, iar apoi începu a să ruga ca să nu-l bage într'o alegeri rea ca această. Iar nu putu să facă nimică, ce numai cunoscu și el cu[m] mare silă îi iaste, aũ să omoară pre stăpănul său, au să peară el. Decî să apucă el să omoară pe stăpănul său, și o începu a o întreba așa: «În vremea ce mă silești la acesta lucru, nevrând eũ, să-mî spuî dar în ce chip ne vom apuca să-l omorăm». Răspunse: «Dintru acelaș loc ne vom ispiti să-l omorăm, de unde m'aũ arătat și el pre mine goală, și ne vom ispiti când să va culca el să doarmă».

[12.] Iar, după ce sfătuiră vicleșugul, sosind noapte, (pentru că nu avè Ghighi odihnă, nici avè slobozenie, ce numai ce era, aũ el să peară, au Candavlis), mearsă după muiare în cămară, și-î didea ia un hamgiar, și-l pusă după ușa aceea. Și, dormind Candavlis, s'aũ sculat și aũ mers de l-aũ omorât. Și luă Ghighi Împărăția și muiare. Această poveste și Arhiloh de la Parie o scrie, tâmplându-să pe aceea vreme.

[13.] Și, luând Împărăția, întemeiat fu și de la vraji ce era la Delfi, pentru că Lideiî, văzind patima lui Candavlis, foarte să scărbiră, și să oștiră mai apoi oșteni lui Ghighi și cu Lideniî; s'aũ tocmit cum să trimiță la Delfi, vrajă să întrebi: de va zice să lasă pe acela Împărat, bini; iar, de nu, să întoarcă iarăș Împărăția la neamul lui Iraclis. Iar vrajă zisă să fie Ghighi, și mai zisă cum Iraclitenilor le va veni răscumpărare la al cincile nepot a lui Ghighi. Acesta cuvânt ce aũ răspuns Pithiea de la Delfi nu băgără în samă nici Lideiî, nici Împărății lor, pe [=până] unde s'aũ săvârșit Împărăția această.

[14.] Așa aũ luat-o aceștiea Mermniadiî, scoțind pe Iracliteni. Iar Ghighi, după ce aũ împărățit, trimisă la Delfi daruri multe, multe și de argint, iară și de aur șasă scrandire, carile sînt până astăzi la Vistiearul Corinthenilor. Acesta Ghighi dintru varvarî aduse întâi la Delfi daruri, însă după ce

aŭ fost trimis Midi, ficioru lui Gordie, Împărat Frigheei. Căci și acesta Midi aŭ pus Scaonul cel de divan, carile era foarte de mult preț, și stă și acesta unde sînt și darurile lui Ghighi. Acesta Ghighi oști cu oaste la Milit, și la Zmirna, și, luând cetatea Colofonilor, iar niciun lucru mare nu făcè, și împărăți 42 [38] anî. Pe acesta să-l părăsim, păzind înaintea.

[15.] Iar după acesta împărăți Ardi, ficiorul lui Ghighi. Acesta, luînd pre Prineî și mearsă la Milit. Acesta împărățind Sardilor, goniți fură de Tătari ce le zic Nohaî, Tătaraî Cemerășî, de pre la locurile lor, și luară și cetatea Sardisului, fără numai pâlancă n'aŭ luat.

[16.] Și, împărățind 49 anî, stătu Împărat Sardieat, fecior lui Ardi, și împărăți 12 anî, și, murind Sardieat, stătu Împărat Alieat. Acesta cu Chiaxar, Împărat Persilor, ficior lui Diiochi, aŭ dat război, și cu Mideaniî, și goni pre Cimerișî de la Asiea, și dobândi și Zmirna, și, mergând și la cetate Clazomenilor, nu putu face nimică, ce fu foarte rușinat. Iar întru Împărăția lui multe lucruri de laudă făcu.

[17.] Făcu război cu Miliseniî, luând încă de la tată-său războiul; care cetatea neputându-o dobândi într'alt chip, socoti de atunce întra în olatul cetății, când era roada pământului tănără: cu surle și cu flueri și cu muscaluri oștiea. Și așa casăle care era afară din cetate, nu le surpa, nici ușăle lor, nici altă nimică, numai roada pământului, și apoi să întorcea înapoi, pentru că Marea oștiea Miliseani. Decî nu-și putu el așa oastea să șază, iar casăle nu le surpa, pentru ca să iasă din cetate, și, aflându-și casăle, să aibă unde șidè să lucreză pământul, și, lucrând ei, el tot vinea de le strica roada.

[18.] Acesta războiul 11 anî îl bătu, întru care perdură 2 războaie mari Militeaniî. Decî, dintru aceștiea 6 anî, Sardieat, fecioru lui Ardie, era atunce Împărat Lidenilor, și el aŭ început războiul la Milit, iar 5 anî aŭ oștit Alieat, fecior lui Sardieat, carile, apucând războiul de la tatăl său, foarte tare îl păziea. Iară Militenilor nimirile dintru țara Ionilor

nu le agiuta, fără numai Sacăzani¹, pentru că aceștia le răscumpăra binile ce-au fost făcut și ei lor, pentru că și Militeani Sacăzanilor la războiul cu Erithreii le-au agiutat.

[19.] Iar în al 12-le anu a războiului aprinzind o țarină de pâine cu pojar ostașii, să tãmplã un lucru de să face: pentru că, după ce ațãțã, fiind vânt² mare, s'au aprins o bisericã a bozului Athinei ce-ï zicea Asisiea, și, aprinzindu-sã, au ars de tot, și într'acẽ datã nici întrebare nu să mai face. Iar, întorcãndu-sã Alieat la Sardis, boli rău, și, delungãndu-sã boala, trimisã la Delfi întrebãtorĩ, să-și întrebi de boalã, au îndemnãndu-l cineva, au el dintru sine. Decĩ, mergãnd acolo să întrebi, au rãspuns cum că nu-ï va rãspunde pãr' unde nu-ï vor diregi biserica ce au ars-o la Milit.

[20.] Așã am înțãles de[n] Delfi aceastã poveste, iar Milisiĩ adaog și aceastã.

Periandru, ficior lui Chipsel, fiind foarte prietin cu Thrasivul, Domnul cetãții Militului, ce o bătẽ Alieat, înțãlegãnd vraja ce au rãspuns lui Alieat, îndatã au făcut știre lui Thrasivul să știe cum își va purta lucrul Milisiĩ. Așa zic să fie fost.

[21.] Iar Alieat, după cum îi veni vestea, îndatã trimisã sol la Milit pentru ca să facã paci cu Thrasivul și cu cetãțãni, pãrã unde va gãti biserica aceia. Decĩ solul, mergãnd la Milit, și știind mai nainte Thrasivul toatã povestea precum au fost, au făcut meștersug întru acest chip: cãt grãu era în toatã cetate, și a lui, și a orãșanilor, acest tot l-au strãns în mijlocul orașului, și au dat știre orașului, când le va poronci, toți să bea și să să bucure.

[22.] Aceaste face Thrasivul pentru ca să vazã solul [lui] Alieat și să-ï spue cum pâine iaste multã și oamenii sãnt veseli.

Care lucru așa au și fost, pentru că, vãzind acelea solul, și spuind Thrasivului poroncile Lidului, să întoarsã la Sardis, și, după cum cunosc eu, pentru altã nu făcurã pace, fără

¹ Din Chios.

² Rãig, text.

numai pentru că, gândind Alieat cum la Milit va fi foamite mare și oamenii cu multă nevoie, el auzi, după ce-î veni solul, cum tot înpotrivă sînt lucrurile. Decî după aceste toate să împăcară, cum să-și fie prietenî și agîtor unî altora, și doi capiște face Alieat pentru una Athineî, și să scula din boală. Războiul cu Thrasivul și cu Militul așa fu.

[23.] Iară Perieandru era ficiorul lui Chipsel. Acesta adusă vestea mai sus ce zisăm lui Thrasivul. Și era Domn la Corinthu, și zic Corintheni, și mărturisesc și Lezviei, cum în zilele acestuia să să fie făcut o minune foarte mare. Pe aceea vremi aŭ fost un cobzaru foarte vestit și făcătoru de viersurî, pre nume Arion, de la Methimni, cum să-l fie scos un dolfu din Mare viŭ.

[24.] Pentru că, lăcuind multă vremi la Periandru, să să fie poŭtit să margă pre Mare la Italia și la Țiŭliea. Decî, agonisind multă avuŭie, vru iarăș să să întoarcă îndărăpt la Corinthu. Decî pre alŭăi nu-î credè, iar de la Tarand a nămit iarășî Corinthenî, să-l aducă într'o corabie. Iar, cînd aŭ fost la un loc pre Marea, ei aŭ socotit să-l omoară pentru avuŭie-î, și, cunoscînd el acesta lucru, le da banii, iar vieaŭa să-î iarte; iar ei tot nu priimea. Iară îi zisără mai vîrtos, aŭ să sae în Mare, aŭ l-or omoră, și-l vor duce de-l vor îngropa la uscat. Și, mirîndu-să ce va faci în vremea ce iaste așa, [ceru] să-l lasă să stea de o margină și să zică în cobuzu, cum iaste cu totul înbrăcat, și atunce va sări în Marea. Și așa ei, văzind cum va să zică, să dederă în mijlocul corăbiei pentru ca să nu auză eposile lui. Iar el, înbrăcîndu-să cu toate hainile, aŭ stătu la cărmă, și aŭ zis un epos, și, sfârșind eposul, îndată aŭ sărit în Marea, cu totul cum era. Decî ceea cu vasu' aŭ mers la Corinth, iară pre acela l-aŭ scos dulful la Tinar, fiind subt dănsu. Decî, eșind de acolo, aŭ purces la Corinth, cum era cu hainile, și, ajungînd, i-aŭ spus lui Perieandru povestea lui. Iară el nu l-aŭ crezut, ce încă l-aŭ pus la pază, și aŭ fost purtînd și grija corăbiei cînd va nemeri. Decî, după ce veniră

și ei, îi chiemă Perieandru de-î întrebă pentru Arion, ce știu. Iar ei zisără cum că iaste viu sănătos la Italia și iaste avut la Taranda. Decî îndată scoasă pre Arion din închisoare și-l adusă de față. Decî atunce nu mai putură nimică să mai răspunză. Acestea zic și Corintheni și Lezvi, și iaste o pildă a lui Arion la Tinar, de arame, un om nu mare pre un dulful.

[25.] Iar Alieat Lideanul, săvârșindu-și războiul cu Militul, muri, înpărățând anî 57. Acesta iarăș dintru această casă a trimis la Delfi un crontiru de argint mare și grătaru¹ de fier supt crontir, care lucru era mai minunat decăt toate odoarăle Persilor, făcut di Glafcos de la Sacăzi, carile întăi află a lipi fierul.

[26.] Și, murind Alieat, luă Înparăția Crisos, feciorul lui Alieat, fiind de vârstă de 35 anî, carile întăi asupra Efesilor, din Greci, oști, când Efesiî, fiind încungîurați de însul, aș făgăduit cetatea bozului Artemis, legănd din cetate o funie pân' la biserica bozului, fiind loc de o milă. Întăi asupra acestora oști Crisos, și apoi, tot pre rānd, asupra Ionilor și Eolilor, aflānd unora une vine, altora altile; unde afla vine mari, mari le zicē; unde iarăș micî, micî le zicē.

[27.] Și, după ce supusă pre Greci de la Asia supt bir, atunce socoti să facă vasă pre Marea; să margă și la ostrove, și, gătindu-să cu totul spre corăbie, zic uniî cum dascălul Vias de la Priina, alțăi zic: Pitacos de la Metelina, că, nemerind la Crisos, și întrebānd Crisos ce fac Greci: «O Înparate, Greci di pe Marea plătesc la 10.000 călăreți să vie cu oaste asupră-ți la Sardis». Iar Crisos aș gāndit, cu adevărat iaste așă; să fie zis: «Măcar di-ar da Dumnăzău să vie cei de pre Mare cu caî asupra Midilor». Iar aceala să fie răspuns: «Foarte ai fi bucuros ca să prinzi pre cei denu ostrove la uscat; pre cale [ai] gāndit această; dar cei din ostroave cum așteptă pre Lideanî să-î prinză din pedestri pre Mare, pentru ca să răscumpere lucrul Grecilor ce i-ați supus voi pre uscat». Și Crisos, cunoscānd

¹ Text: grăparu.

vărtute cuvântului, foarte s'aŭ bucurat, și s'aŭ părăsit de Marea, și făce prieteșug cu ceea ce lăcui în ostroave.

[28.] Și, trecând vreme multă, și fiind toți supuși, căți lăcuia între apa lui Alis, fără numai Chilicii și Lichii, pre ceea pre toți îi supusă Crisos, care sînt aceștia : Lideanii și Frigheani, Sirbi, Marieandani, Halivii, Paflagoni, Thracii, Itheni, Vithini, Cari, Ioni, Doriei, Panfilii, Eolii.

[29.] Și, fiind aceștia toți supuși supt Crisos, aŭ mers la Sardi, Scaunul lui, și (la) alți mulți dascalii greci care să afla pre aceea vreme, și lângă aceștia s'aŭ tămplat de aŭ mers și Solon de la Athina, carile, făcând la Athina pravilile, aŭ eșit de acolo pentru [ca] să lipsască 10 ani, zicând cum va să privască lumea, iar mai mult aŭ făcut pentru că, nefiind de față la Athina, nu să va îndemna a strica vre-o pravilă; pentru că era cu mari jurământuri legați Athinei cum, ce pravilă le va faci Solon, 10 ani să nu le strice.

[30.] Decî și pentru aceea, să vază lumea, vestitul Solon mearsă întâi la Misiri, la Amasis împărat, și mai apoi și la Crisos. Decî, mergând acolo, îl luă la gazdă Crisos, în casăle împărătești. Iar, trecând 3-4 zile, poronci Crisos și luă cămărașii lui de-l purtară pre la toate cămărilor lui, de-î arătară odoarale lui câte avè, multe și foarte scumpe fără de samă. Și, văzându-le toate Solon, când cunoscu Crisos că-î sosi vr[e]mea, începu a-l întreba : «Priatene Athinee, la noi mare veste aŭ venit pentru tine și pentru înțelepciunea ta, și pentru primblarea, cum înble pentru filosofie privind lumea; acum mi să pofți a te întreba : aŭ doară mai văzut-aŭ undeva mai fericit om decăt mine?». Crisos, socotind cum el iaste mai fericit decăt toți oamenii, îl întreba. Iar Solon, nimică veghindu-î voe, zise : «O, Împărate, văzut-am pre Telos de la Athina». Iară, mirându-să Crisos de cuvânt, zisă : «Cu ce mijloc cunoști pre Telos să fie mai fericit decăt mine?». El zisă : «Acesta Telos, fiind cetatea în noroc, având feciori buni și destoinici, și dintru toți feciorii văzu nepoți, și toți aŭ ascultat, și avea prilej destul, după cum iaste la noi foarte, murind o moarte cu cinste : făcând

războiu Athinei cu vecini la Elevsina, și ajutorind și el, și biruind neprietenii, muri foarte cu cinste; și așa Athinei îl îngropară acolo unde căzu, prè cu mare cinste, cu tot norodul».

[31.] Și, sfârșind pentru Telos, Solon, după ce laudă: «Iarăș după aceala pre cini socotești?», gândind că adevărat al doile el va fi. Și Solon zisă: «Pre Cleovis și pre Viton, pentru că aceștia, fiind de la Argos cetatea, și având oarece și prileji, după cum iaste acolo, de agiunsu, și vitejie avea amă[n]doi, cât amândoi aũ fost purtători de biruință de multe ori, și încă iaste povestea așa: Fiind sãrbãtoarea Irei dumnezeoaei la Argos cetate, vra să margă și maică-sa cu carul la biserică, iar boii n'aũ fost venit de la câmp la vremea. Decî, pãrãndu-le rău pentru trecirea vremii, să înjugarã amândoi la car, și trasãrã pre maică-sa, ducãnd pre maică-sa lor cu carul [4]5 mile. Și așa, sosind acolo, la cel praznic (bratnic; sic), la nedeea, și, vãzãndu-i toți, foarte moarte cu cinste murirã. Pentru că rãspunsã Dumnezeu că mai bine iaste omului a muri decãt a trãi, pentru că toți bãrbații, strãngãndu-sã, fericeã firea voinicilor. Iar fimeile, strãngãndu-sã înprejurul maică-sa, și fericeã ce feciori aũ nãscut. Iar maica lor, veselindu-sã pentru atãta laudã, aũ stãtut înainte bozului și s'aũ rugat să dia Dumnezeu feciorilor ei ce iaste mai bun întru vieatã. După aceastã rugã, ospãtãndu-sã voiniciii, și veselindu-sã, și culcãndu-sã la bisericã, nu s'aũ mai sculat, ce aceeaș murirã. Și Arghiï le fãcurã chipurile la Delfi, de le pusãrã, socotind cum aceștia aũ fost fericiții oameni».

[32.] Solon pe aceștia pusã al doile la fericire. Iar Crisos, spãriindu-sã, zisã: «O prieatene Athinee, dar fericirea noastrã atãta iaste la tine drept nimicã, cât nici ca pre niște oameni proști pre noi nu ne cinstești?». Iarã Solon zisã: «O Crisã, știu eu cum Dumnezeu zavistuiaste și nu-ï stã[tã]toru la un loc, și tu mă întrebï pentru lucruri ominești, pentru că, în vremea cè lungã, multe sînt de vede omul care nu le-ar pofti și multe a și pãți. Pentru că

eū puī hotar vieṭii omineṣṭii 70 anī, și întru aceṣṭiea anī sînt 25.200 de zile, încă, punându-să lunile ce prisosăsc preste anu, să fac 35 luni la 70 anī, zile 1.050; decī să fac preste tot 26.250 de zile. Iară o zi cu altă nicī odinore lucruri de o potrivă, ce tot să priminesc. Decī, să ṣṭii, Crisă, cum că tot omul iaste[’n] primejdie, iarăṣ și tu, la părerea mea, și avuṭie multă ai, și oameni mulṭii stăpăneṣṭii, iară lucrul cel ce m’ai întreat, eū încă nu ṭi l-am spus pără unde nu voi întălegi că ṭ’ai petrecut vieṭa cu bine, pentru că aceala ce iaste prè avut, nu iaste mai fericit decăt ceala ce are pre zi de agiunsu; decī va înbla norocul după dănsul cum, avănd toate căte sînt bune, așa să și moară. Pentru că mulṭii oameni foarte avuṭii sînt fără noroc, iar mulṭii, avănd prilej de ajunsu, aū noroc; iar cel prè bogat și fără noroc cu doi lucruri iaste osăbit decăt cel mai sărac și năroc, iară cel sărac și năroc cu multe lucruri iaste osăbit. Pentru că cel bogat poate plini pofta lui, și, a doa, de i să va întămpla și pagubă, o poate îngădui, iar cel năroc, măcar că a suferi paguba și a plini pofta nu poate, iară, avănd năroc, nu-ī vin la cap aceṣṭea. Iar osăbit iaste de cel prè bogat pentru că fără boală trăiaṣte, fără grijă, faci copii sănătoṣ, frumoṣ la faṭă, și la alte multe. Și, de va muri și mai bine, acesta-ī prè cela ce cerci, carile iaste vrednic a să chema fericit, iară, până nu va muri, nu pocīu să-l fericesc, numai ce-ī zic: năroc. Iară și aceste toate a le cuprinde cu firea, fiind om, preste putinṭă iaste, în ce chip și pământul unii ṭării nu le poate avea toate întru însul căte îi trebuesc, ce altile are, altile îi lipsăsc, iară care ṭară are mai multe decăt îi sînt de treabă, aceea iaste mai de laudă: așa și trupul omului nu iaste la toate deplin, că, de are una, alta-ī lipsăṣte. Iar carile să află să aibă mai multe, acela, de va și muri cu bine, acesta, lângă părerea mea, numele acesta ce-ī zic, În-părate, lui l-aṣ dărui, și nu altuia. Decī trebe a socoti fieṣṭe-cărue lucru săvărṣitul, la ce va agiunge, pentru că Dum-nezeū, la mulṭii arătându-le năroc, apoī i-aū dăzrădăcinat.»

[33.] Această poveste auzind Crisos, nu-î plăcu, ce îl trimisă de la însul să să ducă, nehrăzindu-î nimică, socotindu-l de tot mujăc, în vremea ce, lăsând binile carile de față era, cerca săvârșitul lucrului.

[34.] Iară, purcegând Solon de acolo, căzu urgie mare de la Dumnăzeu pre Crisos, pentru căci gândiea el întru sine cum iaste mai fericit decât toți oamenii. Decî, dormind el, îndată îi veni un vis carile îi adiverea lui cât va să pată fecioru lui. Pentru că Crisos avea doi feciori: decî unul era stricat, pentru căci era surd, iară celalalt era foarte ales din toți tovarășii lui, și-l chema Atis. Decî pre acesta, pre Atis, arăta visul cum îl va lovi o suliță de fier și-l va omoră. Iară el, sculându-să și socotindu-și lucru, să spăriea pentru vis, și îndată îl însură. Și, fiind obicnuit a fi hatman preste oști, cand încălecă, nu-l mai lăsă să mai margă, și sulițale, și fusturî, și alte toate câte trebuia oaminilor la război, toate le-au scos din cămară, pentru ca să [nu] cază asupra lui.

[35.] Și, fiind asupra nunteî feciorul lui, sosi un om la Crisos, fiind greșit, din neam frigan, din ruda împărătească. Decî, mergând la casa lui Crisos, după obiceiurile lor, să ruga lui Crisos să-l curățască; și Crisos l-au curățit, după cum le iaste obiceiul, ca și la Greci, și, curățindu-l, îl întrebă Crisos: «Omule, de unde ești, și din ce neam, și pre cine ai ucis, bărbat au fimei?». Iară el răspunsă: «O Împărate, eu sînt a lui Gordie a lui Mid fecior, și numile mieu îmi iaste Adristos, și am ucis pe un frate al mieu fără de nicio voe, și așa m'au gonit tată-mieu, și m'au lipsit și de toate unealtile mele». Iar Crisos i-au răspuns: «Tu îmi ești nepot a oamenilor miei priateni, și iarăș la priateni ai nimerit, unde nici de un lucru nu vei fi lipsit rămăind lângă noi. Iară primejdiea această suferindu-o pre lesne¹, de mult folos îți va fi». Acesta acolò lăcuè lângă Crisos.

[36.] Întru acesta an să tãmplă de i să ivi un lucru foarte mare de gligan la muntile Olimbuluî, carile, eșind din munte,

¹ Uitind-o cit mai mult. — N. E.

strica bucatile Bulgarilor¹, și de multe ori mergè și Bulgariii asupra lui; ce toți pătea mult rău despre dănsul, iar lui nu-î strica nimic. Iar mai apoi mearsăra la Împăratul și solii de la Bulgari, zicând: «O, Împărate, un gligan mare s'aũ ivit în țara noastră, carile ne strică lucrurile, și de multe ori ne-am străns, și nu-î putem strica. Acum ne rugăm să ne trimiți pre feciorul tău și voinicii aleși și câni vânători, pentru ca să-l putem prinde». Ei așa să ruga; iară Crisos, pomenind cuvintele visului, zisă: «Pentru feciorul mieu nici să mai pomeniți, pentru că nu-l voi trimite, căci l-am însurat de curând, și aceea grijă poartă; iar, pentru voinici și câni, voi da, și le voi poronci să nevoiască să-l prinză».

[37.] Aceaste le răspunsă, și așa să dusăra Bulgariii. Iar feciorul lui Crisos, auzind cuvintele lor ce-aũ zis, și cum le-aũ răspuns că nu-l va trimite, decii îi zisă așa: «Părintile mieu, ce era mai de folos și mai de cinste la noi, aceaste sînt alesă: a merge la oaste și la vânat, și acum m'aĩ închis dăspre amăndoă lucruri, să nu mai esu, nici văzând vre o blăstămăție la mine, nici vre o nevrerea a mea. Daru amu cu ce ochi voi eși eu la oraș și prin cetate? În ce chip mă voi arăta orașanilor noștri și cătră fimeea mea cè tănără, și ia la ce bărbat va gândi că lăcuiaste? Acum, dar: aũ tu mă lasă să mărgu la vânat, aũ mă învață cu cuvântul pentru ce nu mă laș, fiind lucrul acesta mie mai de folos».

[38.] Iară Crisos așa răspunsă: «Fiiul mieu, nici vr'o frică cunosc la tine, nici alt lucru necuviincios n'am cunoscut la tine, ce numai o vedere de vis, arătându-mi-să în somn, me-aũ arătat cum puțin veĩ să trăești, pentru că de o suliță de fier veĩ fi perit; și pentru vederea această am sirguit și cu nunta această, și nu te trimit la trebii, având strajă că adoară te-aș putea scoate întru vieața mea: pentru că numai pre tine am fecior, pentru că, celalalt fiind surd, îl socotesc ca și când nu l-aș avea».

¹ De fapt, *Misi*; aici tradus ca *Moesi*. *Gliganul* e «mistreț». — N. E.

[39.] Iară răspunsă feciorul: «Părintele mieu, ertat să fii pentru paza această ce ai pentru mine, văzind vedenie. Iar ce nu cunoști dintru vis, eu trebuie să-ți spuî. Zici săngur cum visul au arătat cum de o lance de suliță voi peri; dară la gligan ce mâini sânt, sau ce lance, ca să mă omoară pre mine? Că, ț'arū fi zis visul să pier de vre un dinte, sau altceva, ar fi să mă străjuiască și mai tare. Iară acmu, de vreme ce zici de suliță, războiū nu avem cu [o]amenii, să mă tem de suliță, ce numai ce mă lasă».

[40.] Răspunsă Crisos: «O, fiule, pre o parte mă și biruești pentru vis; decî iată că, fiind biruit, te slobod să mergi la vânat».

[41.] Și, zicând aceste cuvinte, Crisos au chemat pre Adrist, cel cu rost de moarte, și zisă așa: «Adriste, eu pre tine, fiind căzut într'o primejdie, te-am curățit fără ponoslu, și la casa mea, dându-ți toată cheltuiala, te-am ținut; amū dar, de vremi ce ț'am făcut eu ție bine, să răscumperi și tu cu bine: mărgănd fiul mieu la vânat, te trimiți socotitoru fiului mieu, pentru ca să nu vă lovască unde va nisca[î]va tâlharî pe drum, și încă ție și să cuvine a merge unde să și să ivască lucrurile, pentru că din părinți iaste ție dat acesta lucru, și încă și la tine vitejie iaste».

[42.] Iară Adrist răspunsă: «O Împărate, într'alt chip eu la această ispită nu m'aș duce, pentru că omul, căzind într'atăta primejdie, nu să cuvine a intra între tovarăși ce sînt norociți foarte; aș vrea, că de multe mă opresc. Iar acmu, de vremea ce mă îndemnî și trebuie a-ți face pre voe, pentru că mi să cuvini a răsplăti, sînt gata a face acestea, și pre fiul încă să-l păzesc, cât făr' de nicîo patimă să să întoarcă înapoi».

[43.] Întru acest chip răspunzind lui Crisos; aceștiea să gătiră, și purceasă cu voinici aleși, și cu dulăi, și, mergănd la muntile Olimbului, cerca gliganul, și, aflându-l, dă într'ansu' cu țidelile, iar prietenul cel curățit de

moarte, pre nume Adrist, dând cu o țedia, să lovască gliganul, el greși pre gligan și lovi pre fiul lui Crisos, de muri; acesta lovindu-să de lance, înplu visul ce văzuse Crisos. Și alergă oarecine la Crisos, povestindu-î moarte ficiorului său, mergând la Sardis, și cum s'au bătut cu gliganul.

[44.] Iară Crisos, măcar că pentru moartea lui era văerat, iar mai mult pentru că de la cela ce el îl curățise de moarte, acela îi omoră ficiorul, și, având multă jale, să mărturisiea lui Dumnezeu celui curățitor pentru câte păți de oaspe, și tot jăluia cătră Dumnezeu, pentru că dintru oaspe i să tãmplă primejdiea, de vreme ce întru casăle lui au fost hrănind pe ucigaș, și, pentru paznic să fie el, el i-au fost mai neprieten.

[45.] După această sosiră și Lideani, aducând trupul mortului, și dinnapoî vinea ucigașul. Și stătu înaintea mortului, întinzând mâinile la Crisos, să-î facă ce-î va fi voe, zicând să-l junghe asupra mortului, zicând primejdie ce-au fost făcut mai nainte și, pre lângă aceea, iarăș pre cel ce-l curăți, îl omoră, decî ce iaste mai mult bună vieața? Iară Crisos, auzind aceste cuvinte, i să făcu milă de Adrist, măcar că să afla întru atăta jale, și zisă cătră dănsul: «Iată, prieatene, că de la tine luaî toată plata, de vreme ce tu singur te gîudeci [la] moarte, și cum ești tu pricina răului; ce numai cât fără de voe ai făcut, ce poate să fie că Dumnăzău, carile îmi arăta de mult mie ce iaste să fie.» Și așa Crisos îș îngropă pre ficiorul său, iar Adristos, fecior lui Gordie a lui Mid, acestaș fiind ucigaș frățini-său, și ucigaș celui ce-l curățise, după ce să potoliră toți oamenii, socotind cum iaste mai cu multe primejdii decât toți oamenii, și așa să gîunghiea singur pre sine asupra mortului.

[46.] Iară Crisos, preste doi ani, tot avia jale mare preste ficiorul său. După această, supuindu-să (lui) Astieag, feciorul lui Chiaxar, de Chiros, feciorul lui Camvisu, și adoăgându-să puterea Perșilor, să lăsă Crisos de jale, și întră în grijă pentru cum ar putea ca să surpe puterea Perșilor

până nu să întărești. Și, gândind această lucră, îndată au trimis pe la vrăzi, și câte era la Greci, și câte era la Libia, la Bavareji(!); trimițând unii la Delfi, alții la Savva, la Fochei, alții la Dodoni, la vraja lui Trofonie și a lui Amfiareii, alții la Vranhi, la Milisiu: acestea sînt vrajile grecești la carile au trimis Crisos să vrăjască, și la Liviea, la Amon, au trimis pre alții; și trimiterea, ispitind vrăjile, în ce chip îi vou arăta, și, de-î vor arăta adivărul, atunce al doile rînd să-î trimiță să-î întrebi pentru cum faci-va oastea asupra Perșilor.

[47.] Și, poroncind Lidilor aceste, trimisă la vrăzi, ispitindu-le, și au zis să întrebi, socotind zioa ce au purces de acolò de la dănsul, și să întreabi vraje, de atunce încoace ce faci Crisos, Împărat Lidilor, și, ce vor răspunde vrajile acele, să-î aducă, scriindu-le pre amăruntul. Decî celelalte vraji ce au răspuns, nu să știe, iară la Delfi, dacā intrară în curtea Lidianiî să vrăjască, și, întrebând vrajă, le-au răspuns întru acest chip, cu stihuri: «Eû știu numărul năsipului și fundul Mării, și pre surd înțăleg, și pre cel ce nu strigă auzu, și mirosul ajungu a broaștii ceî cu țiste care hiiarbe în căldare, cu carni de miel, supt care aramă iaste, și preste dănsa aramă iaste».

[48.] Această auzind Lidiani, au scris și s'au întors la Sardis, și după aceea și celelții să întoarsă la Crisos, di pre la toate vrăjile. Decî, luând aminte toate vrăjile Crisos, și i văzu că acelea nu sînt adevărate, nu le-au priimit. Iar ā, căutând și cè de la Delfi, foarte o priimi, și aceea socoti cum iaste adivărată vrajă, pentru căcî au aflat ce au fost meștersuguit el. Pentru căcî, trimițind la vrăzi, au socotit o zi aleasă, dice au pus un lucru foarte cu greū a-l afla, că au pus un miel și cu o broască cu țistū, și le-au fiert într'o căldare de aramă, acoperindu-o cu un căpac de aramă.

[49.] De la Delfi așa veni răspunsu' lui Crisos. Iară de la Amfiareo nu știu ce răspuns le dideră Lidilor, pentru

că nu știm ce răspuns să-i fi dat. Numai știm cum și această vrajă a fost ținută în Crisos în loc de adevărată.

[50.] Iar, după acestea, [dăru] pre bozul de la Delfi cu multe jărtfe, și ruga pre Dumnezeu de la Delfi: pentru că trii miș de dobitoaci aș gîunghieat, și paturî de argint și de aur și păhară de aur, și haine poleite¹, și așa făcea un foc mare băgându-le toate acolo, gîndind că doară va mai înprieteni pre Dumnezeu. Și poronci și Lideanilor să facă jărtvă toți, cine cu ce va avea. Iar, după ce părăsiera jărtva, vărsa aur fără samă, și făcè lespezî de aur: unile le făcè de șasă pumnî de lungî, altile de trei pumnî, și de groasă de un pumn; făcè de aceste 117 lespezî. Și, dintru acestea, iarăș din aur lamură 4, carile trăgea mult aur, iară celelalte era de aur mai prost, mai ușoare. Făcut-aș și un leu de aur lamură: acesta leu aș căzut apoi, când aș ars capiștea Delfilor², și iaste la Corinthenî, pentru că mult s'aș topit dintru dănsul.

[51.] Și, făcînd aceaste Crisos, le-aș trimis la Delfi, și altele iarăș ca și acestea, doi crontire mari, unul de aur, alt[ul] de argint, unul dinnadreapta întrînd în biserică, alt[ul] din a stîngă; și aceștiea încă să porniră de acolo la ardirea capiștii, și sînt la vistiearul Clazomenilor; și 4 urcioare de argint mari aș trimis, și doi ibrici, unul de aur, alt[ul] de argint, la carile aș scris oarecine cum să fie a Laconilor. Ce iaste, Crisos. Și altile multe aș trimis Crisos, și un chip de trei coți a uni fimei ce i-aș fost pităriță, și zgărzile fimei lui aș trimis Crisos, și brăile.

[52.] Acestea aș trimis la Delfi. Iară la Amfiereo, înțelegînd poveștile lui, i-aș trimis o platoșă de aur și o sulită de aur cu totul, carile până acmî sînt la Thivei, la biserica lui Apolon.

[53.] Și, trimițînd Crisos acestea daruri la Delfi, învăță pre Lidî cum să întreabi, mergi-va cu oastea asupra Perșilor, și pre cine va mai ceri agiutor. Iară, după ce mear-

¹ De purpură. — N. E.

² Amănuntele arheologice sînt prescurtate de traducător. — N. E.

sără Lidiani și întrebară, puind darurile și zicând : «Crisos, feciorul lui Alieat, aceste vrăji numai socoti că sint mai de folos, și pentru aceea au trimis acestea daruri, și vă întreabă : oști-va asupra Perșilor și mai lua-va vre [o] oastea agiutor ?». Aceste întrebară ; iară amândoi vrăjile răspunsă într'un chip, poroncind lui Crisos cum, de va mergi asupra Perșilor, va surpa o Înpărăție mare, și zisă să caute dintru Greci, pre care vor fi mai tari, să-î facă prietenî.

[54.] Și, după ce veniră vrăjile, să bucură Crisos, nădăduindu-să cum va supuni pre Chiros Împărat Perșilor. Și iarăș trimisă la Delfi de dăruî pre toți câte cu 2 galbeni de aur. Iar și Delfii hărăziră pre Crisos, cum, când va trimite la vrajă, lui să-î vrăjască mai nainte, să șază mai sus, și, din Lidiani, carile va vrea să să facă Delfu, să fie volnic preste toată vremea.

[55.] Iar, după ce-î dăruî și a trie oară Crisos pre Delfi, iarăș întreabă, pentru că, dacă cunoscă adivărul vrăjiî, vrè să [se] sature, și întreabă : multă vremea îi va sta lui monarhie ? Iară vrajă îi răspunsă așa : «Când mășcoiul să va face Împărat Midilor, atunce tu, Lidule, ologule, să fugi la muntile cel gonțos, Ermonuluî, să nu îngăduiaști, nici să te rușinezi să fii rău». Viind și aceste cuvinte, Crisos foarte s'au bucurat, gândind cum nu iaste mășcoiul să fie Împărat Lidenilor în loc de om, decî socoti cum Domniea lui nu va mai avia sfârșit.

[56.] Și apoi socoti ca să facă prietenî pre care vor fi mai tari dintru Greci Și, cercând, află, găsind, dintru toți, Laconi și Athinei, uniî din neamul Doriculuî și alțai di[n] neamul Ionilor. Pentru că în zilile vechi acestea limbî era mai alesă, una pelasghica, alta grecească ; și cè pelasghică nu s'au primenit nicăiurile, iar cè grecească în multe locuri. Pentru că, în zilile lui Defcalion Împărat, au șazut la Fersala¹, iar Doru, feciorul lui Elin, supt munții Osiei și a Olimbuluî, și să chieama Isteota, și de acolò să scoasă

¹ În Phtiotis, zice textul. — N. E.

de Cadmei, și veni la Pindu, și de acolò la Driopa, și de acolo la Peloponissus; și așa să chiamă Doricul.

[57.] Iar Pelasghiî ce limbă aũ adus, nu pot să știũ, ce numai după cum sint uni acum, de zic cum ei lăcuiesc mai sus de Tirsenon, lângă cetatea Cristonilor, care era întru hotar cu Dorieani, și era la pământul Thesaliei, și la Platei, și la Schilachi, lăcuind și Pelasghei la Marea Albă, care să împreunară cu Athinei și câte alte aũ fost; ce toți Pelasghiî ce ș'aũ primenit numile; dintru acestea socotind, zicem cum Pelasghiî să fie grăit limbă vărva-rească. Decî, de-aũ fost tot niamul Pelasghilor așe, nu știũ; și Athinei, primenindu-să la Elini, să fie învățat limbî pentru primenire cătră Elini. Pentru că nici Cristoniteani, nici Plaghideni grăesc limba ca ceelalți vecinii lor, numai ei în indeeiși iș înțeleg, și să cunoaști, măcar că s'aũ primenit, iarăș tot iș țin chipul graiului carile aũ avut și mai nainte.

[58.] Iar limba elligencească, după cum mi să pare mie, tot o limbă aũ avut de cum aũ început dintăi. Acestea toate limbî, zisăm, întru acestaș chip sint primenite ¹.

[59.] Iar niamul Athineilor, fiind rășchirat, era preste dănșiî tiran Pisistrat, feciorul lui Ipocrat, pentru că acesta Ipocrat, fiind prost, și privind la ispita vitejiilor ce să chema Olimbiea, un sămn mare i să făcu, pentru că, giunghiind el jărtvele, căldările fiind pline de carne cu apă, fără de foc aũ fierț cu spumă. Iar, tãmplãndu-să Hilon Laconul acolò, și văzind semnul acesta, sfătui pre Ipocrat, întâi să nu ia fimei care va face feciori, iar, de va și avea, să-și gonească fimeia, și, de va avea fecior, să-l gonească. Iară Ipocratis n'aũ vrut să asculte pre Hilon, ce aũ tăcut mai apoi pre Pisistrat, carile, sfădindu-să cei de lângă Marea și cei de la uscat Athinei, și unora le era cap Megacliu a lui Alcmeon, altora Licurgu a lui Aristolaid, iar el, Pisistrat, socoti de adusă a treea ceată, și, aducând el rocoșani, meștersugui într'aceș chip, să însingire și el [și] mășcoiî lui, ce-î trăgia carul, și

¹ Suprimate citeva linii din text. — N. E.

așă aũ intrat cu totul în oraș, zicând cum aũ scăpat de la rocoșani, care aũ vrut să-l omoară la sat, și să rugă oaminiilor să-ı dia paznici să-l păzască, pentru că era în cetatea el vestit pentru războaile ce aũ fost mai nainte bătut. Iară nãrodul Athineilor să amãgi și-ı dedia oameni ales din cetate, care nu-l pãzija cu altã fãrã numai cu toiagi mari de lemn, cu carile înbla dupã dãnsul. Aceștia să rădicarã cu Pisistrat și dobãndirã turnu' cel mai tare a cetãții, și așã Pisistrat domni Athineilor, nepremenindu-le obiceiurile, nici pravilile, ce iș purtã lucrul foarte cu cinste.

[60.] Iar, netrecãnd vreme multã, să împreunãrã amã[n]doi cetile ce scrisãm mai sus, și-l gonirã. Așã Pisistrat perdu tirania, nefiind încã întemeat. Iar cei ce gonirã pre Pisistrat, de iznoavã iarãș să rãcoșirã. Iar, biruindu-sã Megaclii, chiema cu tocmalã pre Pisistrat ca să ia fata lui fimei și să isprãvascã iarãși tiranieat. Și, priimind acest cuvãnt, Pisistrat meștersuguiãște un lucru foarte prost¹, dupã cum cunosc, de vreme ce limba greciascã iaste osãbitã de mult dintru varvari, adicã mai vrednic și mai ales, și nu prosti. Dar, de vreme ce la Athina, care era mai aleasã la învãțaturã, fãcurã lucru ca acesta. În sãminția Pieanienilor era o fimei, pre nume Fii; de lungã era 4 coți fãrã trei degite, și la fațã frumoasã. Pre această fimei, înbrãcãndu-o cu platoșã, și suindu-o într'un car, și podobindu-o cum ar arãta mai bine, aũ purces spre cetatea Athinei, trimițind înnainte veste cum să spue la cetate așã: «O Athineilor, priimiți cu inimã bunã pre Pisistrat, pre carile singurã Athina il cinstea mai mult decãt pre toți oamenii, și-l aducè la turnul ei». Aceștia, auzind cuvinte de aceste, mearsãrã de vestirã prin oraș, și îndatã șã unplu orașul cum Athina aduce pre Pisistrat. Și, întrãnd în cetate muiare, ei gãndi cum iaste Athina bozul, și fãcè rugã la muiare. Și aũ priimit pre Pisistrat.

[61.] Și, luãnd tirania, iarãși cu acest mijloc, Pisistrat, dupã cum s'aũ fãgãduit cãtrã Megaclii, aũ luat pre

¹ Bun, în text.

fata lui fimei. Și, având el feciorii tinerei, și ruda această chiemându-să pângăriți¹, nevrând să facă feciorii, să împreuna cu dansa piste fire. Deci, întâi muiare nu vra să spue, iar, mai apoi, spunea mumă-sa, și mumă-sa spunea bărbatului ei. Deci socoti cum greu lucru îi faci Pisistrat și-l necinstești, și îndată să împacă cu rocoșanii. Și, înțelegând Pisistrat acest lucru, fugi din oraș, și mergând la Eretria, să sfătui cu feciorii săi. Deci zisă Ipiea să-și întoarcă Domniea înapoi, de vor putea. Deci au început a rădica bani împrumut de pre la cetății, și, dându-le toți, căci le-au fost cunoscuți, iar Thivei le-au dat foarte mulți. Și, netrecând vreme multă, să gătiră de mers, pentru că și de la Argos le-au fost venit lefecii, și de la Nacsiu Ligdamis au venit de bună voe, aducând bani și oameni.

[62.] Și, purcegând de la Eretria, întâi dobândiră Marathonul, și, tăbărându-să ei acolo, și cei din cetatea, rocoșanii, le-au venit, și alții din oameni mergea mulți, căroro le plăcè mai bine tirania decât volniciea. Așa să adună. Iară orașanii din Athina, până unde strângè Pisistrat banii, și până luă Marathonul, nimică nu băgă în samă, iar, înțelegând cum de la Marathon au purces spre cetate, atunce cu toții l-au tãmpinat. Și aceștiea cu toată oastea mergè asupra celor ce vinea, și ceia cu tot diadinsul vinea asupra-le. Iară, după ce să tãmpinară la biserica ce să cheamă Athinei Palinei, și să tăbărără unii lângă alții, acii fiind trimis ca de Dumnezeu Amflit Acarnianul vrăjitorul, carile îi vrăjă cu stihuri, zicând: «Aruncă mreaja, și plasa să întinsă, și somii vor purcede prin lunoasă noapte».

[63.] Acesta, vrăjind, zisă așa, iar Pisistrat, priimind vrăjă, și cunoscându-o, îndată porni oastea. Iar Athinei era atunce toți la masă, și după prânzu unii juca în tavlii, alții dormiea. Iară oastea lui Pisistrat lovindu-î fără veste, iar ei fugind, Pisistrat sfătui foarte înțelepțește. Pisistrat, pentru căci să nu să mai adune Athinei, pusă pre fi-

¹ Alcmeonizii.

ciorii săi călare, și-î trimisă, zicându-le¹, în fugă să nu să teamă, ce să să ducă cineși pre la casăși.

[64.] Și, prinzind bucuros Athinei, așa a trie oară do-bândi Athina Pisistrat, și întări tiraniia cu oaste multă și cu banî mulți: uniî lua de acolo, alții strângè de la apa Strimonului. Și luă zăloage de la Athinei ce rămăsasă acolo, și trimisă la Naxos, pentru că și Naxos aū dobândit-o Pisistrat cu războiul, și aū pus pre Ligdam ispravnic, și aū curățit și ostrovul Dilosuluî, fiind poronci prin vrăji, și aū curățit așa: cât loc era al bisericii, scoasă morții din gropi și pusă aiurile. Pre aceia vremi așa fu Domniea lui Pisistrat. Iar, din Athinei, uni căzură la război, alții fugiră cu Alcmeon[iziî] și să dusără din țară-și.

[65.] Pentru Athinei acestea auzi Crisos cum pat atunce. Iar pre Laconi iarăși înțaleasă cum aū scăpat din nevoi marî și aū biruit cu război pre Tegheiți. Pentru că, în-părățind la Sparti, Scaonul Laconilor, Leon și Ighisicleu, întru alte războaie tot dobândiia Laconi, iar numai de Tegheiți era biruiți. Și încă mai înainte era foarte cu obiceiurile mai rău decât toți Grecii, și întru dănșii, și cătră străini. Iar să primeniră într'acesta chip spre obiceiū bun.

Licurgos era un Lacon de folos; decî mearsă la Delfi, la vrajă, și, cum intră acolo, îndată îi vrăji vrajă: «Veniși, Licurghe, la a mea grasă biserică, prieten lui Dumnezeu, și a toți ce aū casă în ceruri; cercū: Dumnezeu îți voi zice, aū om, ce mai mult Dumnezeu îți voi zice, aū om, o Licurghe». Și, lângă aceste, zic uni și obiceiul acesta ce aū Laconi să-l fie învățat vraja, iar, după cum zic Laconi, Licurgos, fiind epitrop lui Mitrovatis, nepotului său, carile era Împărat Laconilor, de la Crit să fie adus acest obiceiū. Și, cât stătu epitrop, cât schimbă obiceiurile și le păzi ca să nu să mai strice. Și, câte sînt ale războiului tocmele, și măncarea la un loc, și pre bătrâni și pre socotitori, tot Licurgos i-aū pus. Așa primenindu-să, s'aū obicinuit bine.

[66.] Iară lui Licurgos, murind, i-aū făcut biserică și-l

¹ Ca să li zică. — N. E.

cinstesc tare, și, fiind Laconi și la loc bun și oameni mulți, îndată să întăriră și nu mai vrură să șază mălcom. Și, vrând să supue pre Arcazi, mearseră la Delfi să întrebi. Iară vrajă* răspunsă: «Arcadia îmi ceri; mare îmi ceri: nu-ți voi da; mulți sânt mănătorii de ghindă oamenii la Arcadiia, care te vor opri. Iar eă, prieteni, nu te bag în samă. Da-ți voi pre Teghiia, să o gioci cu piciorul, și câmpul cel bun, cu funiea să-l măsoři». Decă, venindu-le această vrajă Laconilor, de cealți Arcadi să feriră. Iar ei făcură niște obezi, și crezură vrajă, și să dusă asupra Tegheitilor, pentru ca să robască pre Tegheiti. Iar fură biruiți. Iar căți fură biruiți prinși, îi pusără în obezăle lor ce adusă, și le măsurară cu funiea câmpul, și-i pusără de lucra. Iar obezile acestia era pân' în zilile mele spânzurate la Teghiea, în biserica Athinei.

[67.] Decă, întru războaile d'i[n]tăi tot să rușina cu războiul de cătră Tegheiti, iară întru zilele lui Crisos, fiind Împărat Anacsandrid și Ariston, atunce biruiră Laconi, și așa fu pricina.

Biruindu-să pururea, trimisă la Delfi, să întrebi pre care Dumnezeu să mai roage, să poată birui pre Tegheiti. Iar vrajă răspunsă să aducă oasăle lui Oreste feciorul lui Agamemnon, și, cercându-le, și neputându-le afla, iarăși trimisără să întrebi unde le vor găsi, și le veniră raspunsu' așa: «Iaste la Arcadiia, la un loc alb unde doi vânturi suflă de mare nevoe, și lovitură preste lovitură, și căzătură preste căzătură zace, unde pre fiul lui Agamemnon îl ține pământul, dătătorul de vieată; pre aceala ducându-l, vei fi biruitori Teghei».

[68.] Și, înțelegând Laconi, cerca pretutindirile, până li s'aă supărat, până unde un Lihis, fiind din cei buni Laconi, le-aă aflat la Tegheă, fiind năroc și înțelept, pentru că, fiind pre aceia vremi paci cu Tegheiti, aă mers di-aă văzut un căldăraru lucrând, și văzu bă-tând niște fier, și să mira. Și, văzindu-l faurul că să meară pentru lucru, zisă: «O prieteni lacoani, să fi

văzut ce-am văzut eu, atunci te-ai mira, nu de acest meșterșug de fier, pentru că eu, într-o această ogradă, vrând să sap fântână, nimerii un săcriu de 7 coți, și, necrezind cum să fi fost oamenii mai mari decât noi, am deschis săcriul, să văzu, și am aflat pre mort întocma cu săcriul; și, așa, l-am îngropat». Acesta, ce văzusă, au spus; iar cea socoti vraja și luă aminte cum Orist să fie, pentru că două vânturi socoti foile, iar bătăturile cîocanul și ilăul, și hierul ce lămură, căzătura. Socotind acestea, au mers la Laconi și le-au spus, și ei aflară o minciună, și-l goniră, și el mearsă la Tighia, și așa luă cu chirie casa faurului, și, săpând, scoasă oasăle, și le dusă la Sparti¹. De aice înainte tot biruia Laconi, și mai mult de țara Moriei o supusă Laconi.

[69.] Acestea auzind Crisos, trimisă soli la Laconi și daruri, rugându-să pentru ajutor, poroncindu-le ce vor grăi; care, nemerind acolo, au zis așa: «Crisos, Împăratul Lidilor și altor limbi, ni-au trimis la voi, Laconilor, pentru că au vrăjit Dumnezeu să facem pre Greci prietenii. Deci, socotind cum voi santeți vărhovnicii Grecilor, pre voi cheamă cătră prietenie, vrând să vă fiu prieten fără vicleșug și înșălăciune». Crisos acestea prin soli poronci, iar Laconi, auzind vraja ce s'au făcut lui Crisos, și să bucurară pentru venirea Lidilor, și făcură prieteșug și ajutor, pentru că le făcusă și alte daruri mai nainte lor, Crisos. Pentru că au nemerit Laconi la Sardis să cumpere aur, vrând să facă un bozu a lui acolo, carile iaste și acū la Thornac a Laconilor.

[70.] Iară Crisos le-au dăruit pentru acestea, și Laconi au primit ajutorul și prietenia, pentru că dintru toți Grecii i-au ales pre dănsii, și așa ei îi era gata să-i agiute. Și au gătit și ei un crotir de aramă, făcând pin pregiurul lui buzăi² multe și chipuri de fiară, și încăpē într'ansul ca 300 vedri, vrând și ei să trimită lui Crisos.

¹ Iarăși se suprimă citeva rinduri.

² Text: ζφάτων.

Acest crontir n'au sosit la Sardis, pentru doi pricinii: Laconi zic cum, înțelegând Sămeani, l-au jăcuit, eșind cu catarge pre Marea, și luându-l; iar Samiî zic cum, zăbovindu-să Laconi, până a merge la Crisos, și, înțelegând cum Sardis s'au luat și Crisos iaste în prinsoare, s'au dus la Samos și l-au vândut; cumpărându-l niște oameni, l-au dus la o biserică. Iar ducătorii i-au zis acasă că l-au luat cu sila. Acestea așa să zic.

[71.] Iară Crisos, greșind înțalesul vrăjii, făcu oaste la Capadochiia, gândind cum doară va supune pre Chiros, și puterea lui și a Perșilor. Iară, gătindu-să Crisos să margă asupra Perșilor, un anume Sandan, care și mai înainte fiindu-să în loc de înțălept, iar și dintru această poveste foarte fu cinstit, pentru căci sfătui pre Crisos într'acest chip: «O Împărate, vrei să ostești asupra la oameni ca aceia care poartă izmene de peali și alte cele de peale, haine, și mănăncă, nu câte vor, ce câte au; și pământul ce le iaste foarte sălbatec; vin nu beau, ci apă¹; nu au smochine să mănănce, nici altă nimică bun. Căci vei birui pre aceștia, ce vei dobândi, la care nu ia nimică? Iar, cât [nu] îi vei birui, trebuie să știi că te vei pearde, pentru că, gustând din bunătățile noastre, nu să vor mai părăsi, ce toți vor sili. Eū mulțămăsc lui Dumnezeu pentru căci nu îndiamnă pre Perși asupra Lidilor». Zicând aceste, Crisos nu vrea să asculte, pentru că la Perși, până n'au supus pre Lidii, niciun lucru bun nu era, nici desfătăciune.

[72.] Iar Capadochilor Grecii: Sirii le zic. Aceștia Sirii, mai nainte a împărăți Perșii, ascultători Midilor, iar atunce era a lui Chiros, când oști Crisos. Pentru că hotarul Domniei Midilor și a Lidilor era apa lui Alis, carile cură din muntile Armeniei prin mijlocul Chilicheanilor, după aceia din dreapta cură pre Matieni; iar din aceia parte sînt Frighii, și, trecând pre lângă aceștia în sus cătră Meazănoapte, de o parte pre Capadochi are și din stînga Paflagonii. A cesta Alis osăbește mai toate cele din gîosul Asiei, din Marea ce

¹ Ms.: clapă.

iaste lângă Chipros, până la Marea Niagră; și iaste această bucată de loc în lungă, să înble un om bărbat în 5 zile.

[73.] Și Crisos oști asupra Capadochilor, pentru acesta lucru, vrând să-și mai adaogă locu lângă țara lui, și încă vrând să certe pre Chiros pentru Astiiag și, mai vartos, fiind înflat de vraja de la Delfi. Pentru că Astieag, fecioru lui Chiaxar, fiind ginere lui Crisos, și Inpărat Midilor, Chiros, feciorul lui Camvis, biruindu-l, îl prinsăsă. Carile într'acest chip să tãmplã de [sã] face ginere lui Crisos: Dintru Tãtariii Nohaï, o ceatã de oameni, rãdicãndu-sã, întrã întru țara Midilor: și atunce era Inpărat Midilor Chiaxar, fecior lui Fraort, nepotul lui Diochi, carile pre Tãtarãii aceștia îi socotia, de vreme ce era pribagi la dãnsul, cãt aũ dat și copieii la dãnși ca sã sã învețã limbã și meșterșugul arcului. Și, trecãnd vreme multã, și eșind Tãtarãii la vãnat, și aducãnd pururea câte oarece, și odiniore sã tãmplã de nu prinsãrã nimicã, iar Chiaxar, fiind foarte om mãnios, îi ocãrã tare. Iar ei, socotind atãta rușine pentru nimicã, ce nu le sã cãdia, vrurã și sfãtuirã sã-i rãsplãteascã lui Chiaxar, și un copil dintru cei ce era la dãnșii îl fiiãrsãrã cu un vãnat, și mãn-carã și Chiaxar și toți oaspeții. Iar Tãtarãii încãlecarã și sã dusãrã la Alieat, fecior lui Sardieat, la Sardis, pribagi.

[74.] Dupã aceia, nedãnd pre Tãtariii Aliiat lui Chiaxar, rãzboiũ stãtu între Lidii și între Midii în cincii ani, întru care rãzboae uniori biruia ceia, uniori ceia. Iarã odinioare și un rãzboiũ noapte îl fãcerã, iar, tãmplãndu-sã într'un chip biruința despre înbe pãrțile, în al șasãle an de rãzboiũ fu un lucru cã, fiind zioi, numai fãr' veste sã fãcea noapte și premenirea zilei spre noapte. Thalıs de la Milit aũ fost spus-o mãi nainte cum va sã sã facã, puind sãmnu anul acesta, întru care sã face și primenire. Iar Lideni și Midenii, vãzind acesta lucru, cum sã face din zi noapte, pãrãsirã a sã bate și sirguirã înbe pãrțile așã, de fãcerã pace, iar ceia ce aũ înpãcat oștile era aceștia: Siensis Chi-

licheanul și Lavinet Vaviloneanul : aceștia au sărguit de s'au făcut și gîurămînt întru ei, și făcură și cuscrie, și făcură pre Alieat de dedia pre fiică-sa, pre Ariina, luî Astieag, feciorul lui Chiaxar (pentru că făcură legătură tare : legăturile și tocmealile nu să țin). Și limbile acestia gîură, ca și Grecii, și, lângă acestea, după ce să încruntează la brați, atunce își ling sângele unul altuia.

[75.] Pre acesta Astieag, fiindu-î lui Chiros moș, Chiros l-au supus pentru pricina care e înaintea voii înșămna-o. Pentru aceia Crisos, bănuind pre Chiros, trimitea pre la vrăji să întrebă, mergi-va asupra Persilor, și, venind vrajă minciunoasă, el socoti cum iaste pentru partea lui, și așe oști în partea Persilor. Și, sosind Crisos la apa lui Alis, după cum mi să pare mie, au trecut oastia pre poduri carile sînt, iar, după cum zic mulți Greci, Thalys de la Milit au făcut meștersug de au trecut oastia, pentru că, nefiind atunce podurile acestia, s'au fost merind Crisos cum va trece oastea. Zic să fie făcut Thalys Milisiiianul într'acesta chip : lipindu-să tabăra de apă, au pus din sus de tabără oamenii, și au săpat un zăgaș adânc pin pregîrul tabirii, și apoi din gîos de tabără, și iarăși până în apă. Decî, împărțindu-să apa în două, pre lesni au trecut de înbe părți. Iar alții zic cum au rămas matca d'întăiu sacă, și au venit toată apa pre dindărăptul oștii pre zăgaș, ce acesta cuvînt nu-l priimăsc, pentru că apoi l-a întors cum ar fi trecut.

[76.] Iar Crisos, trecînd cu oastea la Capadochiia, unde să cheamă Pteriia, iar locul cel mai tare aceștia țării aproape de Marea Niagră, lângă cetate Sinopului, aice s'au tăbărăt cu oastia, și strica țara Capadochilor, și luă cetatea Pteriilor, și o robi, și luă și altile di prin pregîur toate. Și așă pre aceștiea, nefiindu-î vinovați nimică, îi rădică din țara lor. Și Crisos încă își adună oștile și luă pre toți lăcuitoarii dintru acel mijloc, și tîmpină pre Crisos. Iar mai nainte de purces au trimis poslanici la Ioni, socotind să-î dispartă de la Crisos, iar Ioni n'au vrut. Iar

Chiros sosind acolò, la locul Pterii, să loviră cu Crisos, și, făcându-să războiū tare, căzură de înbe părțile mulți. Mai apoi nici uniū nu biruiră, împărțindu-ī noaptea. Oștile acestea atăta făcură atunce.

[77.] Iar Crisos să scărbi, pentru puținătatea oștili lui, pentru că mult era mai puțină oastea lui decât a lui Chiros. Socotind acesta lucru, și văzind, a două zi, cum Chiros nu vine spre război, îndată să întoarsă la Sardis, socotind să trimiță la Misir după jurământ, să-ī dia ajutor, pentru că aū fost făcut și cu Eghipteni prieteșug mai nainte, ca și cu Laconiī, și să trimiță și la Vaviloneni, că și cu dānșii aū fost avānd legătură, și pre vremea această era tiran la Vavilon Lavinit. Și trimisă și la Laconi, puind zi, de cât să vie agiutor de acolo, și socotea să vie agiutor de acolò, și să-și strāngă și oastia sa, și așā în primăvară să oștească asupra Perșilor. Gāndind acestia, să întoarsă la Sardis, și trimisă soli la agiutori, poroncind la al cincile lună să vie la Sardis. Iar oastea care avē lângă sine, fiind streină toată, o rășchiră, socotind cum Chiros, fiind la războiū de o potrivă cu dānsul, nu să va mai ispiti atunce asupra Sardisului.

[78.] Socotind acestea lucruri Crisos, i să înplu tot locul din nainte cetății de șarpī; și, ivindu-să șarpii, caii lāsa pășunea și mergē de mânca șarpii. Și, văzind acest lucru Crisos, socoti cum iaste sām̄n mare, cum și era, și îndată trimisă soli la Telmisiī să vie să dizlege sām̄nul acesta.

Și, mergānd la Telmisiī, și înțālegānd sām̄nul ce va să fie, nu apucară să să întoarcă să-ī spue, pentru că, până a să întoarce ei la Sardis, să-ī spue lui Crisos, fu prins Crisos. Telmisiī așa aū socotit, cum oaste streină va să-ī vie în țara lui, și, viind aceia, va să supue pre cei din țară; zicānd așa: șarpele iaste fecior pāmāntului, iar calul iaste strein și prișlecī. Acestia zicea Telmisiī, neștiind căte să tāmplară lui Crisos, și pentru cum aū luat Sardisul, și pre dānsul l-aū prins viu.

[79.] Iar Chiros, după ce să întoarsă Crisos din războiul

ce să bătură la Pteria, înțelegând cum Crisos vra să-și rășchire oastea, să sfătui și socoti cum foarte îi va fi lucrul cu folos să margă așa asupra lui Crisos, pentru ca să apuce mai nainte până unde nu să va aduna a două oaste. Și, socotind așa, sirgui de mearsă; și, intrând el în țara Lidilor, el fu vestitorul lui Crisos. Atunce Crisos foarte să întristă, de vreme ce lucrurile i să întâmplară într'alt chip, nu după cum socotia el. Iar, pentru aceia, pre Lideni tot îi scoasă la război. Și, în vremea această, nu era altă limbă mai vitează și mai îndrăzneți decât Lidi; și războiul le era de pre cai, cu sulităle mari, și ei era' bunî călăreți.

[80.] Și ei, eșind înaintea cetății Sardisului, care are câmp frumos și nedet și mare, și multe ape cură pint'r'ânsul, și iaste și o păclă la apa ce să cheamă Ermos, care cură din munți Serinți a Dindiminiî Maicii și dă în Marea cătră cetatia Fochieî. Aice pre Chiros îl lovi frică de călărimea Lidilor, văzindu-i gata la război. Și, sfātuindu-l Arpagu Midiianu, făce așa : căte cămile era' în toată oastia, purtătoare de haine și de bucate, acelea toate le-aũ strâns, și, descărcându-le toate, aũ pus oameni călări pre iale, pre care îi înbracă cu haine călărășăști, și, gătindu-i, îi pusă să margă înaintea oștii, să margă asupra lui Crisos. Și, după cămile, aũ orânduit oastea cè pediastră, și, după pedestri, aũ orânduit călărimea lui. Și, după ce să gătiră de război, învăță așa, că pre alți Lideni și pre cini vor putè, tot să omoare, iar numai pre Crisos să nu-l omoară, măcar de să va și apăra când vor vrea să-l prinsă. Acestia poronci, și cămilile le pusă înaintea călărimei, pentru acesta lucru, pentru că caii să tem de cămile, și nici chipul ei poate să-l sufere să-l vază, nici duhoare ei o poate răbda. Pentru aceia aũ socotit de aũ făcut așa, pentru ca să nu fie călărimea lui Crisos drept nimică, cu care socotea el să biruiască. Și, după ce aũ eșit la război, așa curând veniră cămilile, apropiindu-să cu duhoare lor, și caii, mirosind, să întorcia înapoi. Și peri nedejde lui

Crisos. Iar pentru aceia nu săblăzniră Lideni; ce, dacă văzură lucrul cum iaste, săriră toți de pre cai, și așa, pedestri, să loviră cu dănsi. Și, căzind, după multă vreme, mulți de înbe părțile, biruiră Perșii pe Lideni, și, intrând în cetate, s'au încungîurat de Perși aceștia.

[81.] Așa era' încungîurați. Iară Crisos, socotind cum îi va fi închisoare mai multă vreme, trimisă și alți poslaniți pentru agiutorul, că aceia ce era trimis întâi zisă să să stringă în al cincile lună la Sardis agiutorul, și pre aceștia trimisă pentru ca să vie cum mai [iute], să-i agiute.

[82.] Trimisă și la alții pentru agiutorul, și trimisă și la Laconi. Pre această vreme să tãmplă și Laconilor oarece război cu Arghiei, pentru un loc ce să cheamă Thirei, pentru că acesta loc Thirei era mai nainte al Argolidei, iară mai apoi l-au fost luat Laconi, și încă era și de spre Apus până la Malei locul Argheilor, și pre uscat, și ostrovul Chitherii și alte ostroave. Și, agiutând și Arghei cu oastia pentru locul lor, aice, apropiindu-să, să tocmiră între eiși, cum să aleagă 300 de oameni din Laconi și 300 din Arghei, și aceștia numai să să bată, iar cealaltă să stea, și, cari vor birui, acelora să fie locul. Iar oștile celalalte să dusără pentru să nu să îndemne a agiuta iarăș celora ce ar fi biruiți. Și așa alesără oameni de război, și ei să dusără, și, bătându-să multă vreme, aș rămas, din 600 oameni, trii oameni; doi Arghieani, Alchinor și Hromie, și un Lacon, Othriiad. Și aceștiea rămasără întunecând. Deci, cei doi din Arghieani, socotind cum aș biruit, s'au dus la Argos, iar Laconul dezbracă pre toți morții Arghieanilor, și adusă armile toate la tabăra lor: stătu la locu-ș gata de război. Și a doi zi veniră de înbe părțile să vază, și așa să priciia, zicând Arghei cum aș biruit ei, că a' lor aș rămas doi oameni vii, iar Laconi zicē cum ei aș biruit, pentru că a' lor aș luat armile și aș stătat gata, iar a' lor aș fugit. Și iarăș din price căzură la război. Și să bătură tare, și, căzind mulți, iarăș biruiră Laconi. Deci Arghei, pân' atunce înblând' cu păru'

mare, să tunsără, și pusără mare giurământ cum să nu-și mai lasă părul, nici fimeile lor să mai poarte aur, până nu vor dobândi Thirei înapoi. Iar Laconiî făcură alt obicei, că, mai nainte neînblând păroș, pusără obicei să înble toți păroș. Iar aciala Othriead Laconul, ci-aŭ rămas din cele 3 sute viu, să rușină a să întoarce înapoi viu și singur să omoră așași acolo la Thirei, de vreme ce îi periră tovarăși.

[83.] Fiind pre acestea lucruri Laconiî, le veni poslanețul lui Crisos, rugându-să să-i trimiță agiutor, și, îndată cum înțalesără, să gătiră să-i trimiță agiutor, și, gătind corabiî și agiutorul, veni vestea cum aŭ luat Persiî Sardisul, și pre Crisos l-aŭ prins viu. Și foarte le păru rău, ca o primejdie mare, Laconilor.

[84.] Iar pre Scaonul lui Crisos, cetate Sardis, așa aŭ luat Persiî, trecând 14 zile după ce încungiurară pre Crisos. Iar Chiros trimisă călărași la oastia lui, zicând, cine să va sui întâi pre zidul Sardisului, atunce acelue să-i dia daruri mari. Și, după această, dând năvală cu oastia, și nefăcând nimică, după ce să întorcè toată oastia înapoi, un om di neam mard, pre nume Iriead, să ispiti la o margine di cetate, unde nu era niciun păzitor. Pentru că era locul foarte o stâncă tare și răpoasă, unde zic cum și Milis, care împărățisă și mai nainte Sardisului, născându-i o țăitoare un leu, și, zicând vrăjitorii cum, împregiurându-să cetate cu leul, neluată va fi, iar Milis pre aiurile aŭ încungiurat, iar acolò socoti cum iaste locul tare și acolò n'aŭ încungiurat, fiind locul tare de de cătră apa Tmolului. Și acesta Iriead aŭ fost văzut mai nainte un Lid pogorându-să la o mițurcă¹ ce i-aŭ fost căzut, și aŭ socotit și aŭ luat aminte. Și așa s'aŭ suit și el și alțai mulți dintru Persiî. Deci așa fură dobândite Sardisăle, și toată cetatea să jăcuia.

[85.] Iar la Crisos această s'aŭ tãmplat: avia Crisos un ficior, amintrile înțelept, iar surd și mut, iar mai nainte, când era Crisos în nãroc, aŭ fost trimis la Delfi, socotind

¹ Κυέην, căciulă.

de lucrurile sale și pentru alte multe, iar vraja aŭ răspuns: «De neam Lidule, mulți Împărați mare nebune, Crise, că nu vei auzi glasul fiului tău, grăind în casă-ți, acesta lucru mult folos ți'ar fi să nu fie, pentru că întâi va grăi într'o zi fără năroc.»

Luându-să cetate, marsă un Pers asupra lui Crisos ca să-l omoară, gândind că-l alt Lid prost; și Crisos, măcar că-l vidè, iar, fiind încungiturat de atăta primejdie amară, s'aŭ fost lăsat, și nu pregeta ca să moară. Iar ficiorul lui acest mut, cum l-aŭ văzut așa, aŭ zis, văzind atăta nevoe; rupsă glas, strigând: «Omule, nu ucide pre Crisos». Acesta atunce acest cuvânt aŭ grăit întâi, iar de aice înaintea tot aŭ grăit pără ce-aŭ fost.

[86.] Iar Perșii și Sardisul luară, și pre Crisos încă îl prinsără viu, carele aŭ împărățit 14 an și 14 zile, care fu bătut, după cum zisă vraja, și supusă a lui mare Domnie. Și, luându-l Persii, îl adusără la Chiros. Iar el, făcând un foc mare foarte, și băgându-l în obezi, îl aducè să-l arză pre dănsu' și pre 14 copii de Lid, socotind, aŭ să facă vr'o jărtfă cuiva, pentru obicei, aŭ fiind ca să facă așa, aŭ auzind cum Crisos aŭ fost iubitor de Dumnezeu, să vază, folosi-și-va, ca să nu-l lasă să arză, pentru binile ce-aŭ făcut. Iar Crisos, măcar că întru atăta primejdii era, iar, stând lângă foc, gândiia cum ce-aŭ zis Solon, aŭ fost zis ca un proroc, cum niciunul dintru căți sînt vii, iaste fericit. Și, cugetând acest lucru, de trii ori suspină și tare strigă: «O, Solon! O, Solon! O, Solon!». Iar Chiros, întălegând, pusă tălmaciū să întrebi pe cini cheamă acolò; și, întrebându-l, aŭ fost tăcând, n'aŭ fost vrând să răspunză, iar, mai apoi, zisă: «Pre aceala aș învăța toți Împărații ca să aibă voroava acelu decăt multe odoară». Și, neîntălegând, ei iarăș îl întrebară, și, rugându-l mult și silindu-l în tot chipul, răspunsă, zicând cum Solon Athineul aŭ venit la dănsul, când era în năroc, și, văzind toată avuție lui, aŭ zis că-l defăimată, și ce aŭ zis aceala, toate așa s'aŭ împlinit, «și nu numai mie zic că

s'au plinit, ce fieştecarue om carile mai vartos gândeşti cum iaste mai fericit, şi nu alt[ul]». Crisos aceste răspunsă, iar, fiind focul aprins, au fost arzind să să potoale. Iar Chiros, auzind ce au zis Crisos şi cuvintele lui, foarte s'au căitu-să, şi socoti cum şi el, fiind om, pre alt om carile n'au fost mai mic decât dănsu' la cinste, şi va să-l omoare cu ardire de foc, şi încă mai vartos să temu de plată, să nu-î vie şi lui, şi cum, alegând că niciun lucru nu iaste între oameni că să fie întemeiat, îndată poronci ca să stângă focul ce-au fost arzind şi să aducă pre Crisos şi pre ceelalţi, şi, ispitindu-să să potoale focul, nici într'un chip n'au fost putând.

[87.] Aice zic Lidiî cum auzi Crisos căinţa lui Chiros, şi, văzind cum toţi oamenii şilesc să stingă focul şi nu îl pot, să fie chemat pre Apolon bozul într'agiutor: de-î va fi făcut vre un dar, să-l scoată dintru atăta rău. Decî așa, dintru adâncul inimii plângând, zic, fiind sănin, fără veste să fie venit nourî şi o ploae foarte răpide cu vivor, şi aşă s'au potolit focul. Decî Chiros socoti cum Crisos iaste şi om iubitor de Dumnezeu şi bun, şi-l pogoră de la foc şi îl întrebă aşă: «Crisă, cini dintru oameni te-au sfătuit să vii pre pământul mieu cu oaste, să mă faci din priaten nepriaten?». Iar el zisă: «O Împărate, eu acest lucru am făcut cu norocul mieu cel rău şi al tău cel bun, iar îndemnătorî la acesta lucru me-au fost bozul Ellinilor (pentru că nimine nu iaste aşă nebun ca să aleagă din pace război, pentru că la pace îngroapă feciorii părinţii, iar la război îngroapă părinţii pre feciorî), ce poate să fie că acest lucru aşă au plăcut lui Dumnezeu».

[88.] Iară Crisos îl dezlegă şi-l pusă lângă dănsu' de şazu, şi foarte întru bună voe îl avè, şi-l lăuda' toţi, şi, singur Chiros privind la dănsul, iară el tăcè mălcom şi gândiea. Mai apoi, întorcându-să şi văzind pre Perşi jăcuind cetatia Lidenilor, zisă: «O Împărate, grăi-voi care gândesc, orî trebue să tac?». Iar Chiros zisă să grăiască cu multă îndrăznire ce i voe. Iar el zisă: «Acel nărod mult ce sir-

gũaște de faci așã tare?». Iar Chiros zisã: «Cetatia ta jãcuește și avuția ta pradã». Iar Crisos rãspunsã: «Nu amia cetate, nici a mea avuție jãcuiãști, pentru cã de amũ nu sînt ale mele, ce ale tale eũ și jãcuesc».

[89.] Iar Chiros foarte socoti ce zisã Crisos, și, gonind pre ceelalți de lãngã dãnsul, zisã lui Crisos: «Ce socotești sã fac pentru acel lucru?». Iar Crisos zisã: «De vreme ce Dumnezeu m'aũ dat pre mine ție rob, trebuie ce voĩ cunoaști sã grãesc. Persii, fiind de fire simeți, sînt sãraci; decĩ, de veĩ lãsa tu pre dãnșii sã jãcuiascã odoarã multe, aceste sã știi cã sã va pogorã de la dãnșii, pentru cã cinẽ va jãcui ma[ĩ] mult, acela te va vicleni întãi. Decĩ, acmũ, de-ți place ce zic eũ, așã sã faci: acmũ pune pãicii¹ tãi la toate porțile cetãții, sã opreascã jacul acesta, zicãndu-le cum trebuie sã scoatem a zãcele lui Dumnezeu, și așã nu le va pãrẽ rãu lor, pentru cã nu vor gãndi. cã le faci silã, pentru cã or gãndi cum faci pre dreptul».

[90.] Acesta lucru auzind Chiros, foarte sã bucurã, și așã socoti cum bun sfat iaste, și-l lãudã pre Crisos mult; și invãțã pre pãiții saũ peicii sã facã acela lucru. Iarãș zisã cãtrã Crisos: «De vreme ce ești lãngã un Înpãrat și grãești cuvinte bune, și faci lucruri bune, poștește ce-ți iaste voe, și îndatã pre voe îți va fi». Iar el zisã: «Despuitorul mieũ, sã mã lași numai pre Dumnezeu Greșilor, carile era de cãtrã mine mãi cinștiți și mãi dãruiți, sã-ĩ trimiți acestia obezi, sã-l întrebu, iaste obicei a amãgi pre fãcãtorii de bine». Iar Chiros il întrebã: «Dar ce poate sã fie acela lucru ce i-aũ fãcut?». Și așã Crisos aũ început, toate cãte aũ pãtimit a-ĩ spune, și vrãjile și odoarãle carele i-aũ trimis, și cum de acolò fu îndemnat a oști asupra Pers[i]lor. Și, spuindu-le toate, iarãș il pofiti ca sã-ĩ dia voe ca sã-l trimițã acolò, sã-ĩ înpute pentru aceastã. Iarã Chiros a rãspuns pentru aceastã și aũ zis: «Și aceastã o veĩ avẽ de la mine, Crisã, și alta ce veĩ pofiti, fiuștecãnd». Și, auzind așã Crisos, aũ trimis la Delfi Lidĩ, și i-aũ invãțat cum sã margã sã

¹ Δορυφόροι.

le pue pre fața bisericii obezile, să-î zică : nu îî rușine, cu vrajăle lui îndemnând pre Crisos să oștească asupra Pers[i]lor, pentru ca să supue putere lui Chiros, dintru care război această zice i-aŭ trimis, arătând obezile și întrebând aŭ doară bojiî e lineștî nu sînt mulțămitori.

[91.] Și, mergănd Lidiî acolò, și zicănd acestia, aŭ răs-puns vraja : «Orănduiala nărocului nici Dumnezeŭ nu o poate scăpa, iar Crisos aŭ plinit păcatul al 5-le niam, carile, fiind Spătar a filor lui Iraclis, cu vicleșugul mueriî aŭ omorăt pe stăpână-săŭ ; ș'aŭ luat cinstea lui, ce nu i să cuvinea (adecă Ghighi). Iar, și silind Apolon pentru ca să să facă patema această la fecioriî lui Crisos, și nu la dănsul, și n'aŭ putut să treacă peste năroc, pentru că, cu triî anî mai apoî, fu luat Sardis, după ce era obiçnuit de pre năroc ; și să știe Crisos și această, cum și la foc, când vra să-l arză, i-aŭ agîțutat. Iar, pentru vraja ce i-aŭ dat, n'aŭ fost greșală, pentru că i-aŭ zis cum Crisos, trecănd apa lui Alis, mare Domnie va supune. Iar el s'ar fi căzut să trimiță să întrebi : care Domnie să va supune, a altue, aŭ a lui ? Iară, nepricepănd, singur s'aŭ stricat. Și, mai apoî, când i-aŭ vrăjit pentru mășcoi, pentru că Chiros era aceala : din mumă de cinste și din tată mai presus stiî (*sic* ; mai pre jos ei) ; pentru că aceea era Midiancă, fata lui Astieag, Înpărat a Miçilor ; iar tatăl lui era Pers și lăcuia cu stăpână-sa, pentru că era supus supt dănsî. Acestea răs-punsă vraja Lidilor, iar ei să întoarsără înapoi și-î spusără lui Crisos, și cunoscă și el singur cum a lui a fost greșala, și nu a lui Dumnezeŭ.

[92.] Decî, pentru Înpărăția lui Crisos și supunere Ioni-ei cè d'intăi, atăta să lucră. Iar Crisos acesta în Țara Grecească și alte multe odoară aŭ dat, și nu numai acestia ce-am zis, pentru că la Thiva aŭ dat un scaun cu triî picioare de aur, lui Apolon Izminiul, și la Efes vacile cele de aur și mulți stălpî, și iarăș la Delfi o pavăță mare. Acestia și în zilile mele era, unile aŭ și perit ; așizdire și la Vranhî, la Milit, ca și la Delfi, aŭ fost trimis Crisos.

Deci câte aŭ trimis la Delfi și la Amfiareo aŭ fost a' lui; iar câte aŭ trimis pre aiurile, aŭ fost a' unui neprieten a lui, carile, pân' a nu împărăți Crisos, aŭ fost nevoind să ia Împărăția un frate a lui Crisos, nu de o mumă, anume Pantaleon. Pentru că Crisos era ficior lui Alieat, din fimeî, de la Cairă, iar Pantaleon de la Iada ¹. Și, după ce-î dede tată-său Împărăția, pre acei om ce-î sta împotriva l-a pus la niște văpsitori ², și l-aŭ omorât. Iar avuția lui aŭ dat-o, precum am scris mai nainte. Și pentru odoarale lui Crisos, destul atăta.

[93.] Iar țara Lidilor nu are niciun lucru minunat întru dănsa, după cum aŭ altile, ce numai aur iasă din apa Tmolului. Iar are un lucru minunat, alegând din faptele Eghiptenilor și a Vavilonenilor. Iaste o gropniță a lui Alieat, feciorul lui Sardieat, tatăl lui Crisos, unde iaste îngropat, un mormânt, căruie temeliia iaste de petri mari, iar di-asupra iaste movilă de pământ. Carile l-aŭ făcut târgoveții și meșteriî orașului și slujnicile, și, fiind 5 stâlpi di-asupra, și până acmă era' scrisă numile celor ce-aŭ lucrat, și să arătă mai mult lucrul slujnicilor (pentru că a' Lidenilor toate fetile curvăsc, adunând zăstrea, și ia de bună voe dându-să, pân' unde să mărită). Iar movila împregiur iaste o milă ³, fără puțin lucru, și largă foarte ⁴. Și lângă movilă iaste un ezăru mare, care iaste, după cum zic Lidiî, vecinică, și să cheamă Ghighei aceaste. Și ca aceste sînt. Iar pravilile Lidenilor sînt ca și a' Grecilor, fără numai pentru curviea fetilor. Și aceștia întâi tăiară de făceră banî de argint și de aur, și întâi aceștia să făceră crăcîmari. Zic Lideniî, și câte giocuri sînt și la ei și la Greci, ei să le fie scornit, și zic cum să fie biruit și Tirsini, — zicând așa:

Întru zilile lui Atie, feciorul lui Mani, să făce foamite

¹ Greșit, in text: Ionia.

² *Ἐπὶ κνάφου.*

³ Șese stadii și două *plethre*, in original.

⁴ Treisprezece *plethre*; *ibid.*

foarte mare întru țara Lidilor, și mai apoi, cercând toți în toate părțile vre un leac, au merștersuguit și această, de au aflat tavlie și minciia și pacii¹ și alte multe gîucării, fără sandragiul²: acesta zic Lidiți cum nu iaste a' lor. Și, aflând acestia gîucării, așa au fost făcând folos pentru foamite, pentru că, într'o zi, toată zioa au fost gîucând într'acestia, iar apoi, a dao zi, au fost mîncînd toți: așa până în 18 ani. Și, netrecînd foamitea așa, Împăratul lor au împărțit toți Lideni în doi părți. Decî, unii au socotit să rămăe acolò, iar alții să ducă drept hrană; și ceia ce-au rămas, le-au rămas Împăratul lor cap, iar cu cei scoși au triimis feciorul, carile îl chieama Tirsinos, și așa au mîrs până la Zmirni. Acești scoși ș'au făcut vasă, și de aice au intrat, cercîndu loc de lăcaș, și, înblînd mult, au mîrs la Omvrichi, și acolo au făcut cetăți și orașă, și, pentru Lideni, au primit numile pre numele feciorului Împăratului lor, și le-au zis Tirsini. Iar Lideni, după cum zisăm, să supusără Perșilor.

[95.] *Poftești* de acmù înnainte istorie această și pentru Chiros, cini au fost di-au supus pre Crisos, și Perși cum au supus Asiia. Decî, cum zic dintru Perși care nu vor așa să laude lucrul lui Chiros, ce grăesc cel adivărat cuvânt, așa voi scrie și eù. Măcar că știu³ eù și într'alte trii feluri povestea lui Chiros. Domnind Asirieni Asiiei din sus 520 ani, întăi Midi au început a eși de supt ascultarea lor. Și, oarecum abătându-să cu Asirieni, și fiind viteji, eșiră din robie, și rămasără volnici, iar după aceia începură limbă a face așa.

[96.] Și, fiind toți volnici, la uscat căți lăcuia, iarăși așa veniră la Împărăție.

Era între Midii întălept pre nume Diochi, fecior lui Frort. Acesta Diochi, poftind Împărăția, făce așa: Fiind lăcuitoari Midii rășchirați prin sate, și el fiind și mai în-

¹ Σφαίρης.

² Πλήν πεσσών. Sandriciù: joc de șah.

³ În ms.: «scriu».

nainte pre locul lui om de cinste, și mai drept decât alții, — pentru că multă strămbătate era între Midî, cunoscând cum strămbătata iaste neprietenă dreptății, — așa socotind a fi el drept, și văzindu-î faptele ceia ce lăcuia cu dănsul, îl aleasă ră gîudecătoru. Iar el (de vreme ce vrè să fie Domn) era drept și nefățarnic. Și, făcând așa, nu puțină laudă avia de cătră toți orășaniî lui. Decî, mergând cu-vântul printr'alte sate, cum Diochi iaste om de gîudecă pre dreptul, — numai el iaste, — atunce, căzînd mai înainte în strămbătăți, mergè la dănsu' de să gîudeca. Mai apoi nu mai mergè la altul făr' la dănsul.

[97.] Și, tot mai adăogându-să lucrul, de vreme ce-aŭ fost făcând gîudecățile drepte, și cunoscând Diochi cum tot lucru' la dănsu' razimă, nu vrea să mai șază unde șidè mai nainte, nici zicè că va mai gîudeca, pentru că nu-î iaste lui nici de un folos a-și lăsa treaba și a gîudeca oameni. Și, iarăș făcându-să nedreptate și strămbătate mai multă decât întăi, decî să strănsără Midii într'un loc și să sfătuiră ce vor faci. Iar, după cum mi să pare mie, mai mult prietenii lui Diochi or fi zicând cum că, «de vom fi tot cu acesta traî ce petrecem acmù, nu vom putè lăcui acesta loc; ce dați să ne punem Împărat, și noi vom lucra trebile noastre, iar în țară va fi dreptate, și nu va fi între noi strămbătate».

[98.] Așa să apucară și-ș pusără și ei Împărat, și zicând: «pre cini vom pune Împărat», atunce pre Diochi toți îl lăuda'; și așa toți îl pusără Împărat. Iar el le poronci să-î facă casă împărătești și să-î dè paici. Și-î făcură Midii pre voe, și-î făcură casă marî și tari, în ce loc aŭ zis el, și peici aŭ ales el din toți ce i-aŭ fost lui voia. Și, după ce luă Împărăția, îndemnă pre Midî să facă o cetate și această să o păzască, iar de celelalte mai puțin. Și, ascultându-l Midii, făceră ziduri marî și tari, carile să cheamă și acmù Ecvatana, tot un zid pin pregiur altul stănd, până în șapte ziduri, iar cu atăta unul mai nalt de alt[ul], numai cu zimții, și încă și locul pristănești fiind înnalt:

și întru colacul cel d'înapoi iaste lăcașul Împăratului și vistearile, iar cel mai mare colacul zidului va fi cum iaste cela [a] Athineilor. Deci acela colac zidu' d'întăi iaste fața muruită cu albu var, al doile colac negri, al treile roșie, apoi mohorât¹, apoi galbine: așa zidurile sînt zugrăvite cu văpsăli, iar cele de apoi doi ziduri, unul cu argint ferecat zimțai, alt[ul] cu aur.

[99.] Aceste făce șie Diochi, iară ceelaltă gloată pin pregiur ziduri aŭ zis să-și facă lăcașuri. Și, gătindu-să toate, acesta obicei il făce, ca să nu între la Împărat nime, ce numai prin poronci să să facă, și nime să nu-l vază, și încă a răde înainte și a stupi să fie cu rușine. Acestia să fac pregiur dănsu', pentru ca să nu vază cei ce era' vărstnici cu dănsul, și, fiind buni și viteji, să nu le pae rău și să nu-l viclenească, și, nevăzindu-l, să gândească cum altfel de om iaste, nu ca dănsii.

[100.] Iar, după ce făcu toate acestia și întări Împărăția, foarte ține tare dreptatea, și giudecățile le sciea și le trimitia la dănsul, și el, izbrănindu-le, le trimite afară. Acestia făce la giudecăți, iar la altile, pre carile socotea înblând rău, pre acestaș il certa după vinăș, și era' iscoadile lui și auzitorii lui în tot locul.

[101.] Acesta Diochi această limbă împărăți numai. Și atăția feluri de Midii sînt: Vusei, Parita[chi]ni, Struhați, Arizantii, Vruntii [Vudii], Vrăjitori [Magii]; atătea niamuri sînt de Midii.

[102.] Iară Diochi născu fecior pre Fraort. Acesta, împărătind 53 ani Diochi, tată-său, și murind, luă Fraort, feciorul lui Diochi, Împărăția, și, stănd Împărat, nu-i fu îndestul a împărăți numai pre Midii, ce mearsă asupra Perșilor, și-i supusă supt Midii. Și, după aceia, avănd acestia doi limbii tari, supunea partea Asiei, mergănd din limbă în limbă, păr' unde mearsă asupra Asiriiianilor și la Ninevi cetatia, care mai înainte tuturor era' stăpăni, iar atunce, fiind singuri, pentru că toți să răcoșisă, iar pentru aceia tot să.

¹ *Κυανέοι.*

ținea bine. Oștind asupra acestora, peri și el și mai toată oastia lui, împărțind 22 ani.

[103.] Și, murind Fraort, luă Împărăția Chiaxar, fiul lui. Acesta zic să fie fost mai vitează decât aceia. Și acesta întâi tocmi oștile cu orânduială, și osăbi călereți, și sulițași, și pedestri, că mai nainte au fost tot de-a valma. Acesta să bātu și cu Lidiî, ce scrisăm mai sus, când s'au făcut din zioă îndată noapte. Și, supuind toată Asiia câtă nu era mai gîos de Alis, apa curătoare, și, strângându-și toate oștile, mearsă asupra Ninevii, una, vrând să-ș răscumpere moarte tătani-său, și, alta, vrând să iă și cetatia. Și, bătându-să cu Asirienii și biruindu-i, să închisără în Ninevi, și, șazind pi pregîur dănșii, veni oaste mare foarte, tătărăscă, și o aducè Împăratul tătărăsc, Madiî, feciorul lui Protothii. Aceștiea Tătari, gonind pre Tătărăi ce le zic Cimeriș, de la Evropa, și, tot mergând după dănșii, au agîuns la Midiia.

[104.] Că de la Mare Miotului și până la apa Fasului și la Trapezonda¹ nu-i departe, cale de triizăci de zăli pedestri; și de acolò pân' la Midiea numai o limbă iaste: [S]aspirii, apoî iaste Midiia. Iar Tătărăi nu mearsără pe acolò, ce luară, mai pre sus, altă cale, mai delungată, având din driapta muntile Cavcasului. Aice Midiî diaderă războiū cu Tătărăi, și biruiți fură, și perdură Împărăția. Iar Tătărăi toată Asiea o pobediră.

[105.] Și agîunsără până la Misiru. Și, dacă agîunsără la Ierusalim², atunce Împăratul Misirului, Psamitic, i-au tămpinat cu multe daruri și rugăminte, ca să nu mai margă în lontrul. Iar, întorcându-să înapoî la cetatea Ascalonului, Tătărăi cei mulți au trecut, iară puținei au rămas, și au prădat capiștia Afroditei bozului, — după cum știu eū, mai veche capiște de toate câte sînt acestui bozu iaste, pentru că și la Chipros de acolò au luat, și ceia de la Chithira, care au făcut-o Finichiî. Deci, aceștiea Tătari,

¹ Colchida, în text.

² În Siria Palestina; textul.

pentru jacul ce au făcut la acè capiște, i-au lovit boala fimeiască, care și până astăzi să trage aceia boală la dânșii, și la Tătari, încă în țara lor bolind, le zic Enari¹.

[106.] Iar Tătarăi 28 ani împărăți toată Asiia : de jacuri și de răutăți să strica țările, fiindcă făr' de biruri lua ceea le era voia, și fără această jăcuia' tot ce afla'. Dintru aceștia Tătari, mai mulți, Chiaxar și Midii chiemându-i la ospăți, și înbătându-i, i-au omorât. Și așa Midii își scoasă Împărăția. Și iarăși între² Împărați prece era, și mai înainte, și Ninevi încă fu luată de dânșii. Iar, cum au luat-o, aiurile voi scrie. Și pre Asirieani i-au supus, fără numai parte Vavilonului. După acestea, Chiaxar împărățind 40 ani, — cu ceia ce împărățiră Tătarăi — muri.

[107.] Și luă Astieag Împărăția Midilor, și făcu o fată, și-i pusă numile Mandana. Această fată o văzu Astieag în vis cum atăta să [să] fie pișat cât să fie înplut cetatia toată, și încă și toată Asiia. Și, arătând visul vrăjitorilor, și spuindu-i toate pre amăruntul, s'au spărieat. Și după aceia pre fata lui, Mandana, fiind frumoasă³, nu vru să o dia niciunuî Mid de a' lui, vrednic, temându-să de vis. Ce o dede unuî Pers, pre carile îl chiea Camvis, fiind de casă bună și de fieli om neamestecători, dipărtându-o de la oamenii de la Midiia⁴.

[108.] Iar, lăcuind Mandana cu Camvis, întru anul d'intăi iarăș văzu Astieag altă vedenie : văzu cum din firea⁵ fetiî să fii crescut vie, și viea să fie cuprins toată Asia. Și, văzind această, și spuind vrăjitorilor, trimisă la Persi de-o adusă fata, fiind grecoasă, și, viind, o păziia, vrând să omoare ce va naști. Pentru că vrăjitoriî visurile i-au fost zicănd așa, cum feciorul fetiî lui va să fie Împărat. Păzind Astieag acesta lucru, născu Chiros, iar el chieamă pre un

¹ Greșit tradus.

² În ms. : era.

³ De măritat, textul.

⁴ Traducere greșită.

⁵ Ἐκ τῶν αἰδολῶν.

Arpag, om de casă lui și foarte credincios, Mid, și preste toate ale lui era epitrop, și-i zisă: «Arpaghe, lucrul carile îți voi zice, să nu te ferești, nici să mă amăgești, să pui pre alții, că apoi vei căde întru vină-ți; să iați acel prunc ce au născut Mandana, și-l du acasă-ți să-l omori, și apoi îl îngroapă cum îți iaste ție voe». Zisă Arpag așa: «Nici altă dată nu ai cunoscut la noi vre-un lucru rău, nici acum nu vei cunoaște vre-o greșală, și, de-ți place acesta lucru, așa trebuie a-l face, și eu să-ți poslușesc cu socotință».

[109.] Aceaste zisă Arpag, și luă pruncul, înpodobit ca de moarte, și mearsă plângând acasăș. Și, mergând, spusă muerii tot lucrul cum au fost. Iar muiare zisă: «Dar acum ce-ți iaste voe?». Iar el zisă: «Măcar di-ar și mai nebuni Astieag de cum iaste, și să-mi poroncească mie, nu voi posluși acesta lucru ca să ucig pruncul, pentru că mi-i și rudă și pentru căci Astieag iaste bătrân și fără feciorii, și, murind, de va veni Împărăția la fată-și, căriea voi să-i ocig eu feciorul, atunce cum va fi, ce primejdie mare îmi va veni asupra? Ce pentru binile mieu mai adivăr trebuie a muri copilul, însă să nu moară din mânuile noastre, numai de alt om a lui Astieag».

[110.] Pre carile îl știea cum știe pășciunii buni și munți cu jăgăni mult, pre carile îl chiema Mitradat. Și lăcuia fimeia lui iarăș cu dănsu', fiind roabă, și numile ei era Chinò, de cele grecești numi, iar midești: Spacò, pentru că Midiș zic țincei: Spacò. Iar munții aceia unde păstè el dobitocul, sânt de spre Marea Niagră, de spre Meazănoapte [de Ecvatana]. Pentru că dintru aceia parte loc iaste Midiea, cu munți înalți dispre Saspiri și cu codri mari; iar cealaltă țară iaste cănp. Și, venind de sirgul vâcarul, zisă Arpag cătră dănsul așa: «Poroncești-ți Astieag să iați acest prunc, să-l duci întru munte pustiiu, ca să peară foarte curând; și me-au zis să-ți zic cum, de nu-l vei omorâ, cu ce moarte va fi mai ră, cu aceia te va

omoră ; iar voi trimitte eū să-ī văzu perirea, — că așa sânt poroncit».

[III.] Auzind acestea, văcarul să întoarsă înapoi la odae-ș, și așa și fimeia lui, încă muncindu-să de câteva zile să nască, atunce născu un prunc mort, și să temea' amândoi : ceala pentru născând, să nu moară, și ia pentru bărbatul său. Și-l întrebă fimeia : Ce te-aū chemat Arpag cu atăta sirguială ?». Iar el zisă : «O fimei, iată că am mers ; ce să nu fie mers, nici să să fie făcut lucru ca acesta la stăpăniī noștri ; pentru că toată casa lui Arpag plângē ; și eū întraiū înlontrul, văzui copil gōs mic zberând și podobit cu haini poleite ; iară Arpag, cum m'aū văzut, așa me-aū zis : să-l eū să-l duc întru munte pustiiū cu jigănie, să peae, zicând cum Înpăratul aū poroncit ; iar, de nu voi face așa, foarte m'aū înfricoșat tare : cum mă va omoră cu ră moarte. Și eū îl luaī, gândindu-mă că va fi a vre uni slugī, că nu gândiiam să fie de aceia rudă, și mă meram unde-l videm cu atătea podoabe, și, apoi, văzind atăta plāns în casa lui Arpag ; iar mai apoi am înțales toată povestea dintr'o o slugă a lui Arpag, care aū eșit de m'aū pitrecut și me-aū dat copilul în mână, zicând cum iaste feciorul Mandaniī și a lui Camvis, feciorul lui Chiros, și acum ne poroncești Astieag să-l omorām ; acum dar ce vom face?».

[II2.] Și, zicând acestia, il descoperi și-l arată ei ; iar è, văzind pruncul mare și frumos, începu a plānge și a ingenunchē înnainte bărbatului său, rugându-să pentru să nu-l omoară. Iar el zisă cum într'alt chip nu poate să facă, pentru că are să trimită Arpag să-l vază, și mai apoi răū va peri și el dinpreună cu pruncul. Și, nevrând văcarul, iar zisă muiare : «De vreme ce nu vreī să nu-l puī, fă așa : de vreme că iaste cu tot adinsul să-l vază, apoi eū încă am născut, dar am născut mort ; acmū aceala să-l ei să-l puī, iară pre nepotul lui Astieag să-l hrānim ca pre a' nostru, și așa nu te vor afla nici pre tine cu vină, nici noi nu va fi sfatul în deșărt, pentru că săracul nostru

să va îngropa cu hainile împărătești și acest viū nu-ș va pearde sufletul lui».

[113.] Și foarte i-aū părut bine văcarului pentru sfatul muerii, cum bini zice, și îndată făce așa: pre copilul ce-l adusă să-l omoare, aceala îl dede fimeii sale, și pre cela a' lor mort îl pusă în vasul ce-l adusă pre celalalt, și, podobindu-l cu toate podoabele celuiilalt copil, l-aū dus de l-aū pus la un munte, carile era mai groznic și mai pustiū. Iar, trecând trei zile, văcarul aū lăsat pre un păstoru în locul săū, și mearsă la casa lui Arpag, zicând cum iaste gata a arăta¹ mortul lui ce i-aū dat să-l ducă. Iară Arpag aū trimis care era mai de credință a' lui peici di-aū văzut pentru acestea, și aū îngropat copilul văcarului. Și acela să îngropă, iar celalalt, care îl dusă, îi pusă numile Chiros mai apoi, iar întâi alt nume i-aū fost pe ei.

[114.] Iar, fiind copilu' de 10 ani, îl dovidi un lucru ca acesta: juca întru satul aceala, unde le era și lor odăile, cu alți copii mulți de vârsta lui. Deci, pre acesta copil a' văcarului îl pusăra ceelanți copii ca să le fie Împărat. Iar el pre unii i-aū pus să-i facă casă, iar pre alți să-i fie peici, pre alții să-i fie ochiul Împăratului, altora să-i ducă poroncile, și fiștecăruie îi da lucrul săū. Iar dintru aceia copii era un copil a' lui Artemvar, carile era om de folos între Midī: pentru că nu făce porunca lui Chiros, poronci să-l iă pre dănsul ceelalți copii, și ceelalți, ascultându-l îndată, foarte îl bătură Chiros. Iar copilul, socotind cum nu i s'aū căzut, îndată aū alergat la tatăl săū și s'aū jăluit de ce aū pățit, și zicē, nu de Chiros să fie bătut, pentru că nu era acest numile lui, ce numai de cătră feciorul văcarului lui Astieag. Iar Artemvar, fiind așa om mănios, a mărs la Astieag și i-aū arătat copilul, și zisă: «O Împărate, necuvioasă lucruri pățim de cătră robul tăū și de cătră feciorul văcarului», arătând omul omerile copilului.

[115.] Auzind Astiag, și vrând să-ș facă cinste de cătră Artemvar, trimisă de chiemă și pre văcar și pre copil, și,

¹ Ms. : vână.

venind amândoi, căută la Chiros Astieag, și zisă : « Tu, fiind fecior văcarului mieu, ai îndrăznit a bate copilul acestuia, care iaste la mine [în] cinste ? ». Iar Chiros răs[punse] : « O, Doamne, cu lege i-am făcut lui această lucru, pentru că copiii din sat, și acesta încă, m'aș ales de m'aș pus Înpărat ; pentru că socotiia cum sînt vrednic la această treabă. Decî, cealalți copiii toți mă asculta' ce le zicem, iară acesta nu mă asculta și nu băga în samă ; decî și pentru aceia aș luat și cercetare. Dar, de voi fi pentru această vrednic a păși rău, iată-mă că sânt de față ».

[116.] Zicând copilul acestia, începu Astieag a-l cunoaște : și fața și chipul îl răducè, și răspunsul mai volnic, și socotea și vremea nașterii lui,— toate să apropiè. Și, întristându-să, nu putu grăi multă vreme. Decî de abie, vrând să gonească pre Artemvar, pentru să muncească pre văcaru, zisă : « O Artemvare, eș voi face acestuia căt [tu,] nici copilul tău să nu să învăereză ». Decî, Artemvar să dusă, iară pre Chiros îl băgară înlontrul, poroncind slugilor Astieag. Și, rămăind singur văcarul, și alt nimini, începu a-l întreba Astieag, de unde iaste copilul, și cine i l-aș dat. Iar el zisă : « Ficior mie iaste, și femeia încă trăiaște dintru [care] aș născut ». Iar Astieag zisă : « Rău îți socotește lucru', și vei cădè la niște nevoi multe ». Și, zicând așă, învăță îndată pre peicii lui să-l ia, și, aducându-l la munci, așă aș început a spune cè dreaptă. Și, începând d'intăiaș dată, aș spus tot adivărul, și pogorea povestea la rugăciune.

[117.] Decî, arătând adivărul văcarul, Astieag mai puțină grijă purta, iar pre Arpag foarte scărbindu-să, poronci peicilor ca să-l cheame ; și, venind, întrebă Astieag : « Arpaghe, cu ce mijloc ai omorăt copilul ce țăam dat, ce am zis cum iaste a fetei mele copil ? ». Iar Arpag, dacă aș văzut pre văcaru' de față, aș început a spune cè dreaptă, pentru ca să nu să affi de minciună ; ce zisă așă : « O Înpărate, după ce me-ai dat copilul, am socotit în ce chip voi face pentru ca să nu rămăn vinovat nici ție, nici fetii tale ; decî am socotit așă, de am chiebat pre acest văcaru și i-am dat

copilul, și am zis cum să omoară copilul, și zicându-i cum tu me-ai poroncit așa. Deci, l-am dat lui într'acesta chip, zicându-i cum să-l pue la un munte pustiū și să-l păzască până unde va muri. Și i-am zis multe cuvinte strașnice, de nu va face așa. Și, mai apoi, după ce au făcut cum i-am poroncit, am trimis care hadămpi¹ i-am avut mai credincioși de au văzut cu ochii lor pre copil, și l-au îngropat. Într'acesta chip s'au făcut povestea copilului, și așa au murit.» Arpag au spus drept povestea aceia.

[118.] Iar Astieag, ascunzind mânia ce au avut cătră Arpag, au început a spune cătră el² ce au zis văcarul, și, apoi, după ce să pogoră la povestia de apoi, zisă cum iaste copilul viu, și s'au tămplat foarte bine. Pentru că mult dor avia pentru copilul acesta ce i-au făcut, «și cătră fată-mia iarăș fiind arătat nu cu bun lucru; deci, solind lucru' nărocului bine, trimite-ți feciorul tău pentru să să afle lângă acest de iznoavă aflat, și voi să fac jărtfă la boji ce să cuvini pentru copilul acesta; deci să vii la ospăț».

[119.] Iar Arpag să închină și să dusă vesăl: greșind, cum și greșala lui să adusă la folos și cum la bun năroc fu chie-mat la masă. Și așa s'au dus acasă, și, intrând curând, ave numai un copil, carile era de vr'o 13 ani. Deci își trimisă la Astieag, zicându-i să facă toate ce[-i] vor poronci. Iar el, fiind vesăl, spusă fimei ce s'au tămplat. Iar Astieag, după ce mearsă feciorul lui Arpag, el îl giunghea și apoi îl în-părți în multe părți, și unile fripsă, altile fiearsă, din bucăți, și, gătindu-le, le-au adus, fiind vremea cinii gata. Veniră ceelalți oaspețitori [oaspeți toți?], veni și Arpag. Deci la ceelalți și la Astieag era masa plină de bucate de carni de oae, iar lui Arpag au pus tot trupul copilului, fără numai capul și mânele și picioarele, iară acestia era' osăbi ascunsă într'o tăvă și acoperite. Iar, după ce să sătura Arpag, îl întrebă Astieag, au săturatu-s'au bine. Zisă Arpag: «și foarte m'am veselit». Iar el poronci de-i adusără tavaoa unde era capul

¹ Eunuci.

² Ms.: văcar.

și picioarele și mâinile. Decî zisără lui Arpag să descoperi, să-[ș]i ia ce-î iaste voe. Și, ascultându-l Arpag, și descoperind, văzu rămășițele copilului. Și, văzindu-le, nimică nu să întristă, ce atunce socoti întru sine. Și-l întrebă Astieag, oare cunoaște acè jiganie ce aũ mănecat carnea. «Și cunosc», zisă, «și la plăcere îmi iaste tot ceia ce face Împăratul.» Acestia cuvinte răspunsă, și luă celelalte rămășițuri, și să dusă acasă. Decî, după cum îmi pare, socotesc să le fie îngropat toate.

[120.] Astieag această certare făce lui Arpag. Iar pentru Chiros, sfătuindu-să, iarăș aũ chiebat pre aceia vrăjitori care aũ fost dezlegat și mai nainte visul lui. Și-î întrebă iarăș Astiiag pentru vis. Ei zisără : de ar fi trăit copilul, ar fi împărățit. Iar el răspunsă lor : «Iaste copilul viu, și, fiind la câmpu, l-aũ pus copii satului Împărat, și el toate căte să cad a le face cel adivărat Împărat, le-aũ făcut, că aũ pus peici, și portar[i], și stol[ni]ci, și postelnici, și toate celelalte, și așa împărățiiă. Decî acmũ cum socotiți lucrul acesta?». Gîudecară vrăjitorii cum, de vremi ce iaste copilul ș'aũ împărățit făr' de nicio gătire mai nainte știută, să tragi nedejde și să aibi inimă bună ; pentru că nu va mai împărăți al doile rând ; pentru că și unile mici dintru vrajăle noastre să petrec, și încă visurile de tot vin de nu să aleg nimică». Răspunsă Astiiag : «Și eũ cu acesta gând sănt, vrăjitorilor, de vreme ce s'aũ numit Împărat copilul, să să fie trecut visul, și de la copilul acesta să nu să facă niciun răũ ; ce, pentru aceia, mă sfătuiți ce vor fi mai de folos casăi mele, și mie, și voă, și vă socotiți bine». Zisără vrăjitorii : «Și noă, Împărate, foarte ne iaste cu toată voe ca să să măntuiască a ta Domnie, pentru că, într'alt chip, să înstrăinează Împărăția, viind copilul acesta, și, fiind Pers, și noi Midii, ne vom robi și vom sluji Persilor, și nici într'o samă nu vom fi, fiind streini. Iar tu, fiind dintru o țară cu noi Împărat, și noi încă, pre o parte, domnim și cinste mare avem. Pentru aceia, cu totul silim pentru Domniia ta, și acuma, di-am cunoaște noi vre un lucru strașnic, ție ție l-am spune. Iar acum, înplăndu-să

visul la un lucru prost, și noi avem inimă bună, și ție poroncim ca să aibă inimă bună. Iară copilul acesta să-l trimiți la Perși și la Împărăție-ș¹, departe din ochi-ți».

[121.] Auzind Astieag acestia, s'a-ă bucurat, și, chemând pre Chiros, îi zisă așa: «Fiiul mie-ă, e-ă îți făcem strămbătate pentru vederea a unui vis nu deplin, iar tu, cu nărocul tău, biruiși. Iar acum pas' sănătos la Perși, și e-ă îți voi da de te vor petrece, și, mergând acol-ă, vei afla părinți, nu după cum era Mitradat și fimeia lui».

[122.] Zicând Astieag acestia, trimisă pre Chiros, și, întorcându-să la casăle tătani-să-ă, lui Camvis, îl luară ce-ă ce-l născusă, și, după ce înțalesără, foarte să bucurară, pentru că e-ă gândia cum atunce să fie perit, și-l întreba' în ce chip hălădui, pentru că nu știa, și el zisă: «E-ă încă mai nainte n'am știut, ce eram înșălat, iar, când am fost acum pre cale, am înțales toată povestea: cum e-ă mă gândieam cum sînt ficior a' văcarului lui Astieag, și, pre cale, acum, me-a-ă spus petrecătorii». Și zic-ă cum aceia spun ca fimeia văcarului l-a-ă hrănit, și pururea o pominea pre dănsa și o lăuda. Iară părinți-ă lui a-ă luat numile acesta a Spacăi, ce să înțalege: țincă, cum să-l fie hrănit pre Chiros o țincă în pustii, pentru să să pară tuturor cum că de la Dumneză-ă îi fu lui hălăduința. De aice și vestea această.

[123.] Iară Chiros, crescând și arătându-să dintru vărnicii lui mai viteaz și mai cuvios, Arpag tot sta pre acesta lucru, vrând să certe pre Astieag, și-i trimite pururea colaci²: pentru că el, fiind om di neam mai prost, nu cunoșt-ă cum își va răscumpăra. Iară pre Chiros, văzindu-l crescându-să, îl luă într'agiutor, patimile lui Chiros asămănându-le cu ale sale. Și încă și multe făcusă, pentru că Astieag, fiind foarte cumplit Midilor, iară Arpag, cu toți ce-ă mai mari împreunându-să, le zic-ă cum să pue pre Chiros să le fie Împărat, iar pre Astieag să-l scoată. Și,

¹ La părinți; textul.

² Daruri; text.

gătind el lucru' acesta, și Chiros fiind tot la Perși, vrând să-și arăte gândul său cătră Chiros, într'alt chip nu putu ca să scrie, pentru că să păziea drumurile, și meștersugui așa: prinsă un epuri și-l spintică, și, așa cum era, nezmult, îi vără în pântice cartea, scriind ce-î fu voe, și cusu iarăș pânticile epurilui, și, dând și o mreață la care slugă avu el mai crezută, îl trimisă la Perși, ca pre un vânători, cu epurile în spate, poroncindu-î cum să-î dè epurile în mâna lui Chiros și să-î zică cum singur să-l spintice și nime acolo să nu fie.

[124.] Acesta lucru așa fu, că, spintecând Chiros epurile, și găsi cartea, ș'o ceti, care scrie așa: «O fiul lui Camvis, pre tine Dumnezeu te rădică, pentru că n'ai fi agiuns tu la atăta năroc. Decî, pre Astieag, ucigașul tău, să-l răscumperî, pentru că, întru cât fu voe lui, mort fusăș, iar pentru mine ești viū, și pentru voe dumnezeiască, carile știū cum, după multă vreme, le vei fi înțales, și pentru tine, și pentru mine, ce am pățit cu Astieag, pentru că nu te-am omorât, ce te-am dat văcarului. Decî, de vei vrè să mă asculți, țara această, ce-î mai mare preste dânsa Astieag, tu vei fi. Pentru că, îndemnând pre Perși să să viclenească, vin asupra Midilor, și, de mă va trimite pre mine hatman cu oastea să mărg asupră-ți, atunce toate îți vor fi pre voe, și măcar și alt[ul] dintru acești ce sînt de folos. Pentru că întâi ei să vor răcoși de la el și vor veni la tine, pentru ca să-l scoată. Decî, aceste aice fiind gată, fă ce-ți scriū, și vin' curând».

[125.] Decî, auzind Chiros acestia, socoti în ce chip mai cu bun mijloc îi va face răspuns să viclenească. Și, socotind, află cum acesta lucru va fi mai de folos, și, scriind într'o carte ce i-aū fost voe, aū îndemnat pre Perși, și, deschizind cartea, zisă: «Hatman Perșilor pre mine m'aū făcut Astieag. Decî, vă poroncesc ca să veniți toți câte cu o săcire». Chiros acestea le zisă, și sînt multe feliori de Perși, și aceste le adusă Chiros la viclenie,— carile sînt acestea,

dintru care sînt ceelanți toți: întâi Artea¹, Perși Pasargadi, Marafii, Maspii. Dintru aceștia, Pasargadi sînt mai de folos, de unde iaste și săminția Ahemenidilor, de unde să făceră Împărații Perșilor; iar ceelalți Perși sînt aceștia: Pantialei, Dirusinei, Ghermani. Aceștia sînt toți plugari, iar ceelalți păstori: Dai, Mardi, Dropichii, Sagartii.

[126.] Și, după ce venira toți cu săcerile, atunce Chiros, fiind un loc la Perși schinos, ca vre[-o] două mile și gîmătate², le zisă să-l curățască tot într'o zi. Iar, făcînd acesta lucru Perșii, le zisă să se scaldi și să vie a dao zi. Atunce Chiros strînsă toate cirezile și turmile tătani-său și le gîunghiè, ca să ospiteză pre Perși, și încă cu vin și cu alte bucate de toate. Și, viind a dao zi Perșii, îi tocmi prin livezi, și așa îi ospăta. Și, după ce să săturară, îi întrebă pre dănsii Chiros: carile li paru loruș mai bune, cele de erî, aũ cele de astăzi? Iar ei zisă: mult iaste la mijlocul acesta și la cel ce-aũ fost erî, pentru că cè de erî toate rãlile le-aũ avut, iar cè de astăzi toate cãte sînt bune. Și, luãnd acest cuvãnt, Chiros le-aũ arãtat toatã povestea: «Oamenî Perși, întru acest chip iaste lucrul vostru. Vrãnd voi să mă ascultați pre mine, și acestea vor fi, și altile nenumãrate bunãtãți, și nu veți avè nicîo ostenealã. Iar, nevrãnd, iaste ostenealã nenumãratã, ca și cia di erî. Decî, di-ați vrè să mă ascultați, să fiți volnici. Pentru că eũ socotesc cum cu vrerea dumnezeiascã să fiũ nascut. Pentru aceia mă apuc de această, și pre voi încă vă socotesc nu mai prostîi oamenî decãt pre Midî, nicî la alte lucruri, nicî la lucrurile rãzboiului. Decî, de iaste așa, rãcoșiți-vã asupra lui Astieag, cum mai de sirg.»

[127.] Decî Perșii, aflãnd Domn, cu multã bucurie să apuca' de volnicie, de multã vreme postindu-o, de vreme ce li cãdè cu greũ a fi supt Midî. Iar Astieag, după ce aũ înțãles pentru Chiros cum s'aũ apucat așa, iar el îndatã aũ trimis sol de-l chiamã. Și Chiros rãspunsã solului: «Mai

¹ Greșit tradus verbul ἀπέναντι, ca nominativ plural masculin.

² 13 — 20 de stadii; in text.

curând voi veni eu la dănsu' decât îi va fi voia lui». Auzind acesta lucru Astieag, oști cu Midiî, și le pusă hatman pre Arpag, luându-î Dumnăzău mintea, uitând toate câte i-au făcut. Iar, după ce să dusără Midiî la Perși, unii să și bătè cu Perșii, care nu știia' povestea, iar alții fugiea' la Perși; alții nici își vrea', ce fugea'.

[128.] Și, surpându-să grozava oastea Midilor, auzind Astieag curând, zisă: «Nici așa nu să va bucura Chiros», și i să lăuda. Și, zicând atăta, întâi pre vrăjitorii ceî ce-l învățară pentru visurile lui Chiros, îi spănzură, și mai apoi dedia arme tutuor căți era' în cetate, și a tiniri, și a bătrâni, și eși la război. Biruit fu și viu fu prins Astieag, și Midiî periră.

[129.] Și, fiind robit Astieag, stătu Arpag lângă dănsu', și, bucurându-să, zisă, suduindu-l cu multe cuvinte răli, întrebându-l pentru prânzul ce i-au făcut cu trupul copi lului său: acela lucru i-au adus lui pentru Împărăție robie. Iar Astieag, căutându-î asupra, zisă: «Aū doară faci lucrul ce făcu Chiros să fie al tău». Iar Arpag zisă cum el aū scris, și pe dreptul lui să cadî să cheami lucrul acesta. Iar Astieag zisă cum el să fie mai blăstămat și mai strămbu decât toți oamenii blăstămaț, de vreme ce ar fi putut el să fie Împărat, de vreme ci el le-aū meștersuguit toate, și aū pus pre altu', și strămbu pentru că, pentru o mănecare, pre toți Midiî îi dederă Perșilor. Că, de vreme ce el n'aū vrut să fie Împărat, să fie pus pre alt[ul] din Midiî Împărat, să nu[-i] dia pururea la Perși. Iar acum, nefiind vinovați Midiî, din stăpâni îi făceră robi; iar Perșii, fiind mai nainte robi, acum s'aū făcut stăpâni.

[130] Astieag, împărățind 35 ani, așa i să stănsă Împărăția, și Midiî încă să supusără Perșilor, pentru răutatea lui Astieag, împărățind Asiia cè din sus de apa lui Alis 130 de ani fără doî, fără ceî ce împărățiră Tătarăi. Iar, mai apoi, să căiră Midiî ce făcură, și, în zilile lui Darie Împărat, vicleniră; ce iarăș să biruiră și să supusără. Iar, în zilile lui Astieag, sculându-să Perșii și cu Chiros, așa făceră

de împărățire Asiia. Iar lui Astieag nu-î face Chiros niciun rău, păr' unde, șezind la dănsu', îi veni și moarte. Așa dar Chiros, crescându-să și hrănindu-să, împărăți, și pre Crisos mai apoi, începând la strămbătate, încă îl supusă, și, su-puindu-l, împărăți toată Asiia.

[131.] Iar Perșii cu acestea pravilii să țin : bozuri și biserici și jirtevnici nu fac, și pre ceia ce fac, le zic : nebuni, — după cum îmi pare mie, că au socotit cum Dumnăzău nu iaste cu chip ominesc, după cum zic Grecii. Iar ei să sui în munții cei mai înalți și fac jirtvă lui Diia [=Zeus], zicând tot ceru-lui : Diia, și fac jirtvă soarelui, lunii, și pământului, și focului, și apei, și vânturilor. Acestora din ceput fac jirtvă, și să învățară a face jirtvă și Afroditei, de la Asirieani și de la Arapi înțelegând. Și Asirieanii zic Afroditei : Milita și Arapii : Alita, iar Perșii : Mitra.

[132.] Și fac jirtvă la aceștia boji întru acest chip : nici cuptoare fac, nici foc ațită, vrând să facă jirtvă, nici toarnă cu păharul, nici nu zic cu fluerul, nici cu cuie¹, nici cu altile. Iar fiștecarea aduc dobitocul unde-î îi voe, la un loc curat, și cheamă pre Domnezeu, fiind cununat cu cunună de mirsină². Și nu să roagă numai pentru dănsul, pentru că nu să cade, ce pentru toți Perșii să roagă, și pentru Împăratul, pentru că întru toți Perșii iaste și el. Și, după ce fac jirtva, împărțind carnea pre iarbă foarte moale, și mai vartos pre vizdei³, și, puind carnea friptă acolò, vine un vrăjitor și cântă naștirea bojilor, după cum le iaste cântarea. Că fără vrăjitor nu iaste loc să facă jirtvă, și, mai așteptând puțină vreme, iarăș è carnea și o duce unde-î iaste lui voia.

[133.] Și ei cinstesc mai mult decât toate zilele zioa care iaste născut el. Întru aceia zi gătești bucate mai mult decât altă dată ; ceia ce au : un bou, și o cămilă, și un cal, și

¹ De fapt : boabe de orz cu sare, obișnuite la jertfe.

² Așa în originalul grec.

³ Trifoiu.

un măgaru, întregi îi frig în cuptorul, iar cei ce n'au și-s mai săraci : oi, miei, puî¹; și pâine mănăncă puțină, numai bucate multe. Pentru aceia zic Perșii cum că Grecii, mănăcând pâinea, curând le trece sațul, pentru că nu mănăncă de alte feluri multe de bucate, iar, de și mănăncă câte ceva, totdeauna mănăncă. Și la vin foarte sînt dați, însă nu-î dat să borască, aū să să pișă, să-l vază altu'. Acestia așă le țin, iar, când să înbată, aū obiceiū de sfătuesc care lucruri le sînt mai de treabă, și, care sfat vor alege atunce, a doă zi, fiind treji, apoi mai marile casi unde vorbea, le aduce sfatul acela ce aū sfătuit, la mijloc. Și, de le place și la trezvie, îl fac acela lucru, iar, de nu, apoi îl lasă. Și, iarăș, ce vor socoti la trezvie și vor sfătui, când sînt beți, iarăș socotesc acela lucru.

[134.] Și, tîmpinându-să pe drumuri în de sine, pre aceia poți cunoaște că (nu) sînt de o potrivă la cinste, pentru bineț² să sărută cu gura, iar, de-î ceva mai gîos celalant, atunce în falcă îl sărută. Iar, de iaste de tot mai gîos, să închină celuilant. Și cinstește mai mult pre vecini-și și mai apoi pre cei ce sînt mai aproape, și, mai apoi, pre ceelanți, tot pre rîndul : pre căt sînt mai aproape, pe atăta îi cinstesc. Iar mai vîrtos pre ceia ce nu șăd cu dănșii îi socotesc cum nu sînt de cinste. Socotind cum cu multă măsură sînt ei mai vrednici decăt toți oamenii, iar și pre alțai, cum, cu căt iaste destoinici, cu atăta îl cinstesc. Iar cei ce șăd diparte de dănșii, cum sînt mai răi decăt toți. Iară, în zilele Midilor, limbile împărăția' una pre alta : preste toți era' Midii, și preste cei ce era' de aproape, iară cei di aproape pi cealaltī. Într'acest chip și Perșii cinstesc : pentru că limba cea ce iaste mai aproape împărățăști pre cei de mai diparte.

[135.] Și obiceiurile streine încă le primesc Perșii mai tare decăt alaltī. Pentru că, hainile Midilor socotind cum iaste mai bune decăt a' lor, aceia poartă, și la războae

¹ Dobitoace mai mic; text.

² Ms. : bineș.

gelele¹ de la Misir. Și alte desfătăcuni, și să să culce cu copii de acolò aù învățat. Și fiștecarile multe mueri ià, și mai multe țitori.

[136.] Iar, după vitejiia de războiù, iaste aliasă această, carile va face feciori mai mulți. Aceluia Împăratul preste tot anul îi trimite daruri. Pentru că ei socotesc cum, unde iaste mulțime, acolò iaste și tărie. Și-î învață pre ficiori, începând din al cincile an până la 20-le, acestia trei: a în-căleca, a însăgita și a grăi drept. Iar, mai nainte de cincî ani, nu mai vedi tată-său, ci tot la mueri șadi. Pentru acesta lucru fac, pentru [că], de va și muri, să nu strice voe tătani-său, neștiindu-l.

[137.] Laud eù această pravilă, și laud și această, care nici pre singur Împăratul nu lasă ca să omoare pre om nu-mai pentru o vină, nici dintru ceelalți Perși nicîunul să nu-l păziească pentru o greșală numai, ce numai socotesc, și, de vor afla greșalile mai mult decât slujbile, atunce îi faci certare, iar într'alt chip nu-î face. Iar nimine nu să înțelege să fii ucis pre maică-sa sau pre tată-său, ce, câte să făcură cu aceste, foarte să aflară, cu toată certarea, cum să fii fost copil, și nu ficiori drepti cari vor fi făcut acesta lucru, pentru că nu să poate să fie cela ce va fi fost drept, să-și omoare pre părintele său.

[138.] Și câte nu sînt slobode a le face, nici a le grăi nu sînt slobozî. Iar mai grozavă decât toate iaste mincîuna, și, al doile, a fi datoriù. Și, pentru alte pricinî multe, iaste grozavă datoriia, iar și pentru că nu poate cela ce va fi datorî să fie, să nu mințască câteva. Iar cine iaste procajen, adică stricat², nu vini la oraș, nici să amestecă între ceelalți Perși. Și zic ei cum, greșind oarece soarelui, l-aù lovit aceia boală. Și care din străini să va atinge a să să-lășlui la aceștia, îl gonesc din țară-ș. Și încă și porumbii albi încă îi gonesc din țară, aruncându-le prihană, cum nu sînt curați. Iar în apă curătoare nici să pișă, nici stu-

¹ Zalele

² Lepros.

păsc, nici își spală mâinile, nici alt lucru fac, ce foarte i să [n]chină ei, mai vărtos decât tuturor.

[139.] Așijdere aŭ Perșii și alte care ei nu o cunosc, iar noi o știm. Toate numile Perșilor, fiind după cinste lor și cuviința trupului lor, toate la o slovă săvârșasc, adecă la s, pentru că toate la *slovo* le iaste săvârșitul²: nu vei afla alt[ul] într'alt chip.

[140.] Aceste toate știindu-le adivărate, pentru dănșii le știu. Iar sînt și altile, care sînt cam ascunsă, pentru omul mort, cum, până nu să răpește trupul mortului de vre o pasări, nu să îngroapă, aŭ de vr'un dulău. Vrajitorii adivărat știu că fac așa: pentru că la ivala acest lucru îl fac. Iară Perșii, muind în zară pre mort, așa îl îngroapă. Iar vrajitorii sînt cu mult mai osăbiți de alați oameni și de popii de la Misir. Pentru că aceia sînt curați, ca să nu omoare nimică ce iaste viu². Iar vrajitorii tot cu mână lor giunghie, fără numai pre om și pre căine, și această o fac ca o vetejie, omorând și alte jăgăni: șarpă, furnică și [tîritoare], pasări zburătoare. Și pentru pravilile acestia, fie după legăturile lor; iar eŭ mă voi sui la cuvântul carile am lăsat.

[141.] Ioni și Eoli, după ce-aŭ înțales pentru Lideni cum s'aŭ supus de Perși, aŭ trimis soli la Chiros, la Sardis, zicând într'acesta chip: ca să fie ascultători lui Chiros ca și lui Crisos. Iar el le zisă un cuvânt: un om flueraș, vâzind pești în Marea, aŭ fost fluerând, gândind ca doara va eși la uscat. Și, dacă văzu cum nu esu, el lepădă fluerul, și luă mreajă, și o pusă, și scoasă mult pești, și, vâzind peștile sārind, zisă el cătră dănsul: «Nu mai giucați acmŭ, pentru că, când vă zicem eŭ, atunce voi nu vreți să eșiți să giucați». Acesta cuvânt pentru ce îl zisă Chiros acestora, pentru că aŭ fost trimis el la aceștia să să închine, până a nu să bate cu Crisos, și li s'aŭ rugat lor, ci ei n'aŭ vrut atunce. Iar, mai apoi, fiind supus și Crisos,

¹ «Pe care Dorienii o numesc *san*, iar Ionienii *sigma*»: text.

² «Afară de jertle»: text.

ei era' gata a să închina. El, aşă scărbindu-să, le zisă lor acestia. Iar Ioni, auzind acestia, s'aũ adunat toți pre la cetăți, și s'aũ făcut ziduri, și să strângè la Panionie toți, făr' numai Milisii nu. Pentru că cătră aceștia aũ făcut Chiros legătură, care avia și Crisos. Iar ceelanți Ioni aũ socotit cu toții să trimiță la Laconi să le dè agiutor, foarte rugându-să.

[142.] Aceștia Ioni aũ fost având loc foarte frumos de lăcaș, mai frumos decât toți oamenii, pentru că eia într'alt chip muntile la Răsărit, și într'alt chip la Apus¹. Și limba nu le iaste una, ce în multe fieliuri iaste, ales în patru: întâi iaste cătră Amieazăzi cetatia Militului, apoi Mius și Priini. Acestia sînt în țara Cariia și grăesc tot într'un chip cu cealalti. Iar celelalte cetăți sînt la Lidia: Efesul, Colofon, Levedos, Teos, Clazomene, Fochea. Acestia cetăți [aũ] toate alte limbi², iar întru sine ei iș înțeleg. Așjidurile încă trii cetăți ionești, dintru carile sînt două ostroave, Samos și Sacăzul, și una iaste la uscat, Erithra. Sacăzani și Erithrani într'un chip grăesc, iar Samii singuri cu limba lor. Aceștia sînt, ce zisăm mai sus, ceia ce grăesc în patru limbi.

[143.] Dintru aceștia toți, numai Milisii era' fără de grijă, de vreme ce era' gurați; și ostroavile nu avia' nicio grijă. Pentru că pre atunce nici Finichii nu asculta' de Perși, nici Perșii știa' să înble cu vasăle. Iară aceștia să osăbiră dintru alalti Greci, nu pentru altă, ci, pre atunce, fiind slabi Grecii, și încă mai mult această limbă din toate, ionica, și nebăgați în samă era'. Pentru că atunce altă cetate nu era fără Athina: decî, alalti Ioni și Athinei nu vrea' să să numască cu acesta nume, ce să lipăda', și pără astăzi nu vor unii, și să rușinează de acest nume. Iar acestea 12 cetăți și să lăuda' cu acesta nume, și făcură și biserică, zicând pre numile lor Panionion, adică a tuturor Ionilor, și să sfătuiră să nu mai primască la acesta

¹ Scurtat.

² Rău tradus.

nume pre alții (iar nici ei rugară pre dânșii, fără numai Zmirnei).

[144.] În ce chip făcură și Doriei ceia cê lăcuia' acum Pendapolis, cari mai nainte să chiema Exapolis, pentru că și aceștia păzia' ca să nu între în biserica lor, ceia ce să zice «de trii picioarele»¹, ceia ce aș greșit la biserică. Pentru că mai nainte, la ispita vitejiei ce aș fost făcând la biserica aceia, aș fost puind scaone cu trii picioare de aramă, darul celui biruitoru, și acele scaone, cini biruè, iarăș lăsa acolò la biserica aceia. Păr' unde un om de la Alicarnas, pre nume Agasiclei, biruind și luând scaonul, nu vru să-l ducă la biserică, ce-l dusă acasăș și-l pusă într'un cui. Pentru aceia pricină acestia cincî cetățî: Lindos, și Ilisos, și Camiros, și Cos, și Cnidos, aș scos din tocmala lor pre a șăsa cetate, pre Alicarnasos. La aceștia această pagubă aș făcut aceștia.

[145.] Iar Ioniî înî pare că pentru aceia aș priimit numai 12 cetățî, pentru că, și când lăcuia' la Moreia, încă era' în 12 siminții împărțîți, în ce chip iaste astăzi la Ahaî, cei ce goniră pre Ionî întâi: iaste Pelina, lângă Sichion, mai apoi Eghira și Eghe, unde iaste și apa lui Crathis, neîncetată, de unde luă numile și apa ce iaste la Italia, și Vura, și Elichî, unde fugiră Ioniî, fiind biruiți de Ahei, și Eghion, și Ripes, și Ptries, și Fares, și Olenos, unde iaste și apa cê mare a lui Piros; și Dimi, și Tritees, cari lăcuesc la mijlocul pământului aceluia.

[146.] Aceste sînt 12 părți a' Aheilor, și atunce era a' Ionilor. Pentru aceia Ioniî aș făcut 12 cetățî. Iar pentru ca să zicem: aceștia sînt mai vartos Ioniî, aș alții mai bunî decăt ei, iaste multă nebunie a socoti acesta lucru, de vremi [ce] dintru cari mai mulți sînt Avanți de la Euviea², cari n'aș amestec nimică cu Ioniî; Michiî, iarăș cu Orhomeniî și Cadmiî, și Driopei, și Fochei, și Molosi, și Arcazi de la Pelazgu, și Doriei, Epidavriî și alte limbî

¹ *Triopikon.*

² Ms. : Eviea.

multe sînt amestecate. Iar alțai și de la sfatul Athineilor s'au pornit, și, socotind cum sînt mai viteji decăt toți Ioni, aceștia nici fimei n'au vrut să-ș ia, ce au luat fimeile a' căroră au ucis părințai. Pentru acesta lucru acestia fimei au făcut giurămănt întru eli, și le-au învățat și pre fetile lor cum nici odinioare să nu mănance într'un loc, cu bărbații, nici să-i zică pre nume, pentru căci le-au omorăt părințai și bărbații și pre ficiorī, și, făcând acestia, așa lăcuia' cu dănșii. Acestia făceră la Militus.

[147.] Iar Împărați unii pusără de la Lichiia, feciorii lui Glafcus, feciorul lui Ipoloh, iar alțai Cafconī, de la Pily, de la Codru, fecioru' lui Melanthu; iar alțai și din doi dintr'aceștia. Și să țin de acesta nume mai tare decăt ceelalți Ioni, — fie dar unii și chear Ioni. Iar aceia sînt Ioni care sînt de la Athina și fac praznicul Apaturilor, fără numai Efesii și Colofoni. Pentru că numai aceștia nu fac praznicul Apaturilor, și aceștia pentru o moarte de om.

[148.] Iar Panionion iaste loc sfânt, la Micali, cătră Meazănoapte, carile iaste ales la Posidon de cătră toți Ioni, lui Posidon de la Elicon. Iar Micali această iaste un pisc de pământ pre lângă Samos, pre vântul zifurul plecat, unde, adunându-să Ioni, fac praznic, căruia numile îi pusă Panionia. Iar [nu] numai a' Ionilor sărbători săvărșasc întru această slovă, adecă în az [=a], ce tocma a' tuturor Grecilor sărbători tot în az săvărșasc, ca și numile Persilor în slovo.

[149.] Acestia sînt, și așa sînt cetățile Ionilor, iar a Eolilor iaste Chimi, ce să cheamă Friconis, și Lirisa, și Zidul Nou, și Timnos, Chila, Notion, Eghiroesa, Pitani, Eghee, Mirina, Grineia. Acestia sînt cetății vechi a' Eolilor: pentru că una să luă de la Ioni, anume Zmirni. Pentru că și acestia 12 era' la uscat. Iar aceștia, Eolii, au fost având loc mai bun decăt Ioni, iară numai munți n'au avut.

[150.] Iar Zmirna aşă o pierdură Eoliî: pre nişti oameni de la Colofon, fiind goniţi pentru o pricină, şi prebagi, i-au priimit Zmirnei. Iar, după aceia, socotind Cofoloniei pre Zmirnei cum ar fost făcând praznic lui Dionis afară din ziduri, închisără porţile şi luară cetate. Mai apoi să sculară toţi Eoliî, şi aşă să tocmiră, cum să dia hainile Ioniî, şi Eoliî să lasă cetatea. Şi, făcând acesta lucru, s'au împărţit prin toate cetăţile Zmirnei, şi lăcuiră acolò.

[151.] Acestia sînt cetăţile cele în laturî¹, făr' de cele ce sînt în codruri; pentru că sînt deosăbi. Şi încă în cele 5 cetăţi ce sânt la ostroave, acelea încă de la Lezvos să hrănesc (pentru că a şasa, în² Lizvos lăcuind, Arisva, o prădară Methimniî, fiindu-le fraţi), şi la Tenidos, ce-î zic amù Bogceada, încă iaste una, şi unde să zice 100 de ostroave, iar iaste altă. Decî, la Lezvi şi la Bogceada, ca şi celor la ostroavi ale Ionilor, nu le era niciun rău. Iar celelalte cetăţi era' să fie toate într'un loc cu Ioniî: unde vor poronci, acolò să fie.

[152.] Iar, după ce sosiră la Laconi solii Ionilor şi a' Eolilor (pentru că de la sirgu trimisăsa), aleasără din toţi pre un om anume Pithermu, de la Fochea. Iar el, fiind înbrăcat cu haine scumpe de porfir, pentru ca să auză Laconiî, să să strângă, şi, grăind, zicè cum să cade să le agiute, pentru multe pricinî. Iară Laconiî nu le priimiră solii. Iar tot să pusără într'o catargă oaminiî, şi, după cum mi să pare mie, ca să vază pentru lucrurile lui Chiros şi pentru ale Ionilor. Şi, mergând ei până la Fochea, au ales pre carile era mai ales între dânşii Lacon, anume Lacrinis, ca să răspunză graiul Laconilor cătră Chiros, cum să nu învăluiască nicio cetate grecească, pentru că ei nu vor îngădui.

[153.] Şi, zicând Laconul aşă, iarăş întrebă Chiros pre Greci ce era' cu dânsul: ce oameni sînt Laconiî, şi căţi sînt de mulţi. Decî, spuindu-î, zisă cătră Lacon: «Nu mă tem eu de oameni ca aceia care au loc ales în mijlocul

¹ Pe continent; textul.

² Ms.: aşă sînt.

oraşului, şi, adunându-să acolò, să gîră şi amăgesc unul pre alt[ul], căroră, de voi fi sănătos, nu patimile Ionilor, ce a' lor, le vor fi grele». Acestia cătră toţi Grecii răspunsă, adică Chiros: pentru că au tîrguri, şi, avînd, şi cumpără. Pentru că Perşii nimică nu cumpără, nici nu au ei tîrgu. Iar, după acestia, rîndui Sardis supt ascultarea lui Taval, unui Pers, iar avuţia toată a lui Crisos şi altor Lidi o diade lui Pactii, unui om lid, ca să o ducă, iar el mergea la Ecvatana, luînd şi pre Crisos cu sine, şi pre Ionî, la acelaşi prilej, nesocotindu-î. Pentru că era Vavilonul lui mare piedică, şi limba Vactrilor, şi Sactii, şi Eghiptii: asupra acestora sîngur el au oştit, iar asupra Ionilor alt hatman vrea să trimiţă.

[154.] Iar, după ce purceasă de la Sardis, iar Pactii îndată să răcoşi cu Lidiî asupra lui Chiros şi lui Taval, şi să pogoră lângă Marea, avînd toată avuţia Lidilor, şi făce lifecii şi îndemna şi pre oameni de la Marea ca să margă cu dănsul. Şi mearsă asupra Sardisului şi au încungîurat pre Taval, fiind închis în marginea cetăţii¹. Şi, înţălegănd pre drum Chiros acestia, zisă cătră Crisos: «Crise, ce poate fi săvârşitul cătră mini a' Lidilor? După cum mi să pare mie, Lidiî nu să vor mai părăsi dodeindu-mă şi făcându-ş şi ei rău. Şi socotesc că mai bine ar fi să-î robăsc pre toţi. Că eu îmi pare că aşă am făcut, ca şi ceta ce, omorînd pre părinte, pre feciori i-ar fi lăsat. Aşă şi eu cu Lidiî: pre tine, carile eşti ca un părinte, au şi mai mult, ducu-te cu mine, iar lor le-am lăsat cetătia. Şi, mai apoi, încă mă mier pentru ce să răcoşiră!». Iar acestia le zisă, pentru că aşă le era voe să şi facă. Iar Crisos răspunsă aşă, temăndu-să să nu le dezrădăcineză Sardis: «O Împărate, bine ai zis, ce nu trebuie nici tu să le dai toate mănief, nici o cetate veche să nu stricî, fiind negreşită, şi pentru cele d'intăi, şi pentru cele de apoi. Pentru că cele d'intăiu eu le-am făcut şi întru capul mieu le-am luat şi le port, iar acum Pactii strică, căruie ai

¹ În Acropole; textul.

lăsat pre mănî Sardis, el să fie cercat. Iar pre Lidî să-î erţî, şi acestia să le poronceşti lor, pentru ca nici să te viclenească, nici să-ţi stia în potrivă. Opreşti-le lor pentru ca să nu aibă arme de oaste, şi-î învaţă să să încalţă cu opincî¹, şi-î învaţă să fluere şi să cânte, şi să-ş înveţă feciorii să precupască. Şi curând îi vei vidè, Împărate, pentru bărbaţi, fimeî. Decî, nicîo grijă nu vei avè cum să vor răcoşi».

[155.] Crisos aceste cuvinte îl învăţă, socotind cum mai bine să pată atăta numaî, decât să-î robască pre toţi şi să-î vândă, cunoscând cum, de nu-î va arăta vr'un mijloc ca aceala de folos, nu să va părăsi de sfatul lui, şi temându-să cum să nu să mai răcoşască şi altă dată, măcar că atunce vor scăpa, şi aşă vor peri de tot. Iar Chiros priimi sfatul, şi să bucură pentru acesta lucru, şi să lăsă de mănie, şi-l ascultă. Şi, aşă, chiemă pre Mazare², pre un om Midu, şi poronci să zică Lidilor ce aû poroncit Crisos, şi să-î robască pre ceialalţi toţi care cu Lidiî aû oştit asupra Sardisului, iar pre Pactiî foarte să silească să-l prinză viû.

[156.] Aceste poroncind, acesta să duce la Perşi, iar Pactiî, înţălegând cum iaste oaste asupra lui aproape, să spărie, şi fugi la Chimi. Iar Mazar, hatmanul lui Chiros, mergând, cu cătă oaste avia, la Sardis, şi, neaflând pe Pactiî la Sardis, atunce poronci Lidilor cuvântul lui Crisos. Şi aşă Lidiî, din poronca această, toată pitrecirea lor aû primenit-o. Şi Mazar, după această, aû trimis la Chimii solî, ca să-î dia pre Pactiî, iar Chimii socotiră pentru acesta lucru să întrebi pre bozul de la Vranh[id]î. Pentru că acolò era vrajă din zilele vechî făcută, la care toţi Ioniî şi Eoliî aû fost vrăjind. Şi locul acesta iaste a' Mi[li]siilor în locul Panormului.

[157.] Şi, trimiţind Chimii la Vranh[id]î, întreba' ce vor face pentru Pactiî, ca să placă lui Dumnezeû. Şi, între-

¹ Scurtat.

² Ms. Mazareia.

bând, așa zisă vrajă: să dia Perșilor pre Pactiî. Și, mergând această poroncă, vra' să-l dia Chimei, și, pornindu-să nărodul să-l dia, Aristodic, feciorul lui Iraclid, un om de folos pentru Chimei, nu vru să-î lasă să facă așa, necrezind vraja, și zicând cum ceia ce s'aũ dus să întrebi, nu spun drept; și așa al doile rând s'aũ dus altăi să întrebi, întru care era și Aristodic.

[158.] Și, mergând la Vranh[id]î, întreba din toți Aristodic, într'acest chip: «O Împărate, venit-aũ la noi un pribag, Pactiî Lidianul, carile fuge de moarte groznică de la Perși. Și ei ni-l ceru, poroncind să-l dia Chimei. Acmũ¹ noi, măcar că noi ne temem de putere Perșilor, iar tot nu dăm pribagul până nu vom înțalegi adivărat de la tini, ce vom să facim». Acesta așa întreba, iar el tot așa răspunsă: să dia pre Pactiî Perșilor. Iar Aristodic, socotind, făce așa: înbla prin pregiurul bisericii, și văzu vrabie câte avia' cuiburî la biserică și alte păsări multe; el la toate le strica cuiburile. Și, făcând așa el, zice să fie eșit glas din neștiință²; zicând așa: «Fără de lege din oaminî, ce îndrăznești a face acestia; slujitorii miei de la biserică îi scornești?». Iar Aristodic răspunsă: «O Împărate, tu așa agiuți celora ce sânt la tini pribagi, dar noă cum ne poroncești să dăm pre cela ce ni să roagă noă?». Și iarăș îi răspunsă: «Așa poroncesc, pentru că, greșind lui Dumnezeu, să și periți curând; pentru că altă dată să nu mai veniți să întrebați pentru pribagi pre vrajă: da-i-veți aũ ba».

[159.] Acestia cuvinte auzind Chimei, nevrând nici la dănșii să-l ție, pentru că să nu pată vre-un rău, nici iarăș să-l dia să peară, îl trimisără la Mitilina. Ei să gătea' ca să-l dia pre plată, iar, trecând să-l dia, nu știu adivărat, pentru că nu ș'aũ săvărșit. Chimii, dacă înțeleasăă acesta lucru, cum vor să facă Mitilinieî, aũ trimis un vas la Lezbos, aũ adus pre Pactiî la Sacăzu, și, de

¹ Ms. ațmu.

² Altar; original.

aice, de la biserica Athinei, luându-să cu sila de Sacăzani, să dedea, și-l dederă Sacăzaniî pentru plată Atarniî, iar Atarniî aceștia iaste loc a' Misiei înpotriva Lezviî. Decî pre Pactiî il luară Perșii, și-l pusără în temniță, vrând să arăte lui Chiros. Și era nu puțină vreme, când niciunul dintru Sacăzani nici a zăce din orzu nu să făcè, nici altă nimică nu să făcè dintru căte era roada de acolo, și toate căte să făcè de acolo, să ferea bisericiî.

[160.] Decî, Sacăzaniî dederă pre Pactiî, iar Mazari așa oști asupra celora ce aũ fost încungîurat pre Taval, și așa pre Priinei îi robi, apoi și pre ceia ce lăcuia' tot câmpul Meandruului, dând hrană oștiî, și Magnisiia iarăș; și îndată muri.

[161.] Și, murind acesta, Arpag să pogoră, hatman fiind și acesta, Midu, pre care il hrănisă Astieag cu trupul feciorului său; carile aũ agîutat lui Chiros pentru Înpărăție. Și acesta, venind acolo pre hătmănie, cum soli la Ionie, lua cetățile cu movilile, pentru că, unde era' ziduri, așa, făcând movilî lângă ziduri, așa prăda cetățile. Și întâi la cetatia Fochiei de la Ionie s'aũ apucat.

[162.] Și aceștie Fochiei întâi făceră vasurî de înblat pre Mare, dintru toți Greciî, și aceștia arătară numirile Mărilor și vadurile¹, și înbla' pre Marea, nu cu corabiî rătunde, ci cu catargi. Și, mergănd la Tartisos, s'aũ făcut prietenî cu Împăratul Tartisenilor, cu Arganthonie². Acesta înpărăți 80 de ani și trăi 120 ani. Decî, fiindu-i lui foarte prieten, le zisă să lăcuiască unde le va fi voe în țara lui, să lasă Ioniia. Și, nevrând ei să-l asculte, înțălegănd pre Midi cum să adaog la cinste, le dede bani mulți pentru ca să facă ziduri pregiur cetate. Și făr' niciun preț le da, pentru că și înpregiurul zidurilor încă era nu puțin, și-l făceră tot de pietri mari și tocmit bine.

[163.] Așa făcură ei zidul. Iar Arpag, încungîurând cetatea, zicè cătră Focaiiei cum destul îi iaste lui numai un

¹ Scurtat.

² *Idem.*

turn să oboare și o casă. Iar Focaeii, temându-să de robie, zisă să le dă răzbun o zi, pân' unde să vor sfătui, și apoi vor răspunde, iar într'un chip vor face ei acesta lucru, să să dia cu oastia într'un latură. Iar Arpag zisă: «Știu foarte bine ce veți să faciți, iar, pentru aceia, iată că vă dau voe să vă sfătuiți». Și așa, luând Arpag oastia, iar Fochiei trasă ră vasăle, și pusă ră fimeile, și copii, și toate hainile, și bozii din prin biserici, fără numai ce era' de aramă, aș de peatră, aș zugrăvitură, ș'alalte toate le luară, și să dusă ră la Sacăzi. Iar cetatia, rămăind pustie, o luară Perșii.

[164.] Iar Focaei, de vreme ce nu vra' Sacăzani să le vânză ostroavile ce le zice Inusas, temându-să pentru ca să nu facă acolò scale, și a' lor să vo[r] închide, trimisă ră Fochiei la Chirnos. Pentru că la Chirnos, mai nainte cu 20 ani, aș fost urzind ei cetate dintr'o o vrajă ce aș avut, și numile cetății era Alaliia. Iar Arganthonie atunce aș fost murit, ce am zis mai sus. Și, mergănd de la Chirnos, întâi loviră la cetatea lor, la Focheia, și omoră ră toată straja Perșilor, care o pusă ră Arpag. Și, făcănd acesta lucru, întâi făcă ră blăstăm mare, carile va rămănia dintru dănșii, din vasăle acele. Și încă un fier înfocat aș aruncat în Marea, zicănd ca să nu să mai întoarcă altă dată acolò la Focheia, numai când va pluti hierul. Și, mergănd la Chirnos, ei mai mulți decăt gümătate, îi lovi dorul pentru cetate și pentru obiceiurile locului, și, făcănd giurământul strămbu, să întoarsă ră la Focheia. Iar cei ce păziră giurământul să sculară de acolò, de la ostroavile Inuselor.

[165.] Și să dusă ră la Chirnos, și, sosind acolò, lăcui ră 5 ani, cu cei ce era' mai de înainte duși acolò. Și făcură biserici. Și prăda' pre toți căți le era înpregiur. Decă, să tocmiră Tirsini și Tunezii¹, și oștiră asupră lor cu vasă 60, iar și Focaei încă unplură 60 de vasă, și eșiră în tămpinarea lor la Marea ce să cheamă Sardonie. Și, lovindu-să cu dănșii, biruiră Focaei, biruința cea ce să zice a Ca-

¹ Căchedoni; text. Ms. zice: Tunisieni, modernisind.

dmiei: pentru că 40 de vasă le periră, iar cele 20 ce
 aũ fost rămas, încă nu era' nici de o triabă, pentru că li
 să stricase cămărilor. Și mearsără la Alaliea, și luară co-
 piei, și fimeile, și tot ce avură, cât le putură corăbiile lor
 dintru tot a rădica, și lăsară Chirnos, și să dusără la Ri-
 ghion.

[166.] Iară, căți oameni aũ fost perit, corabiile pre oameni
 înnotând îi prindia', Tirsini și Tunezlii, și-i omorără. Și la
 Aghila, în locul acela ce omorără pre Focaei Tunezlii, li
 să făce toate pricăjite, și oile, și boii, și oameni. Iar ei
 trimisără la Delfi, vrând să-și vindece greșala. Iar vraja
 le zisă să facă ce fac și amũ [Aghileii]; pentru că fac
 jărtve mari, și încă ispită de vetejie, golii fiind oamenii
 aceștii¹. Focaei într'acest chip periră, iar cei ce aũ mără
 la Righion, pornindu-să de acolò, luară o cetate a Inotrii,
 care acum să cheamă Ielis. Și făcură această, înțelegând
 cum vraja le zisă să zidiască Chirnos, nu cetatea, ce bi-
 serica. Această cetate Fochèa de la Ioniia așa aũ pățit.

[167.] Și iarăș și cetatia Tiilor așa aũ făcut. Că, luându-le
 cetatia Arpag, ei intrară în vasă și să dusără la Thrachi
 (Thrachi să cheamă de la Țarigrad, până în Dunăre), și
 făcură acolò cetatia Avdiri, care mai nainte, făcându-o
 Timisie Clazomeneanul, n'aũ avut niciun folos, pentru că,
 gonindu-i Thrachi, acum îi cinstesc Tii la Avdira ca pre
 un bozu.

[168.] Aceștii dintru Ioni numai, nesuferind să fie robi,
 își lăsară cetățile. Iar cealalți toți, dând război cu Arpag,
 făr' de Milisii numai, după cum să bătură și ceia ce ș'aũ
 lăsat cetățile, și, vitejăști bătându-să, cineș pentru moșia
 lui, și, biruindu-să, i-aũ supus, rămăind fișticarile unde
 îi era locul, și asculta' ce le poroncia. Iară Milisenii, după
 cum am și mai scris, având cu Chiros gîturământ, șidè
 mälcom. Așa, al doile rând, iarăș supusă Ioniia. Iar,
 după ce supusă pre Ioni acești di pre uscat Arpag, te-
 mându-să și cei din ostroave, să închinară lui Chiros.

¹ Prescurtare și schimbare de înțeles.

[169.] Și, fiind supăraț Ioniî, și adunându-să la Panionie, am întâles cum li-a zis un Viean¹ de la Priia un sfat foarte bun, cari, de l-ar fi ascultat, ar fi fost mai fericiți decât toț Greciî. Carile sfătuia cum toți Ioniî să să rădice odată cu totul, să să ducă la Sardos ostrovul, și acolo o cetate să facă cu toții, și să nu să mai teamă de nimerile. Pentru căci ostrovul iaste foarte mare și bun, și ei ar fi altora stăpăni. Iar, rămăind la Ioniia, nu mai cunoaște niciun mijloc de mântuire. Această sfătui acesta om Vian, însă, după ce-î supusiasă Perșii. Iar bun sfat le didia și Thali Milisianul, până a nu să strica, carile era din neam Finic: cum să lasă altile toate sfaturî și cetăți și să facă la Teos, pentru că acolo iaste la mijlocul Ioniei, și acolo să să adune toți, iar prin celealalte tot să lăcuiască, șă nărod nebăgat în samă². Aceștia întru acest chip sfătuia:

[170.] Iară Arpag, supuind Ioniia, apoi oști asupra Carilor, având cu sine pre Lichiî, pre Cavniî, pre Ioni, pre Eoli. Și aceștia, cari sînt eșii di prin ostroave la uscat, mai nainte fiind ascultători de Minos, și chiemându-să Leleghi, și lăcuind la ostroavi, alt bir lui Minos n'aũ fost dănd, după cum am întâles, numai ce-î împlè vasăle de oameni. Și Împăratul Critului, Minos, așă fiind nărocos la război, curăndă vremi să făceră tarî Cariî preste samă, și atunce și mai apoi. Și triî lucruri aflară ei întâi, carile și ceelalți Greci le luară. Pentru că la coifuri a pune cănafi, cari aũ arătat întâi, și la paveța a-și puni sămnile; și aceștia aũ făpt întâi toarte de prins pavăța, că mai nainte numai ce o spănzura de grumazi cu curăle, și apăra prostu. Iară mai apoi, după Cari, târziũ, s'aũ sculat de s'aũ dus de la ostroave, Doriei și Ioniî, la uscat eșind. Pentru Cari, așă zic Criteani să să fie făcut. Iar Cariî nu vor așă, ce zic cum sînt moșneanî de acolo, și tot acesta nume aũ avut

¹ Bias.

² Falsă traducere.

și mai înainte. Și au biserica lui Diia [= Zeus] la Milas, la cari au parte și Lidiî și Bulgariî¹. Pentru căci zic cum și aceștia să fie fost frați. Aceștia merg la biserică, iară căți sânt prișleți și știu limba Carilor, nu-î lasă.

[171.] Iar Cavnii îmi pare că sînt de la pământul acela moșneanî, iar ei să mărturisăsc să fie de la Crit. Însă limba lor să lipești de a Carilor, au doară Cari să lipăsc de dânșii. Pentru că eu nu pot alege. Iar pravilile lor sînt osăbite mult de cătră toți oamenii, și mai vartos de cătră Cariî. Decî, pentru că la aceștia obiceiul, cînd biaû, așa-s : cine cu cine-î placi, și bărbați, și fimeî, și copii, tot de-avalomă să curvăsc. Și, făcînd ei odată biserici ca și la alții străini², și mai apoi neplăcîndu-le, așa zisără : «Destul ne sînt ai noștri Dumnăzăi», și să împlătoșară, și, cu sulițale, bătînd văzduhul cu toții pîn' la hotarale Calindenilor mergē, și zicē cum scot pre boziî streinî.

Aceștia așa sînt și fac.

[172.] Iar Lichiî sînt de la Crit. Pentru căci în zilile vechî la Crit era' tot varvarî, și, pricindu-să pentru Înpărăție la Crit fecîorii Evropiî, Sarpidon și Minos, biruind Minos, au scos pre Sarpidon și pre toți a' lui. Și ei, fiind goniți, au mers la Asiia, la pământul Miliadiî. Pentru că acesta pământ, ce șād acum Lichiî, în zilile vechî să chieama Miliias, și Miliî atunce Salimî să chieama. Decî, pîn' la o vreme, Sarpidon li era mai mare, iar ei să chieama tot cum s'au fost chieamînd, și cum să cheamă acum : Lichiî, de vecinî, Termilî. Iar, după ce fu gonit de la Athina Licos, fecîorul lui Pandion, și acesta de fratili său Egheû, atunce, mergînd la Sarpidon, au început a să chieama Lichiî. Iar pravilile lor, unile sînt grecești³, altile carești. Iar una iaste a lor, și nici cu uniî oameni nu să tocmește ei : rudenii lor și sămințiile nu le număsc dispre tați, ce dispre maică, și, întrebîndu-l din ce fiel iaste, el zice cum de la

¹ Iar confusia : Mysi-Moesi.

² Xeinikon.

³ Cretane.

cutare mumă, și maica din cutare, și tot din maici să rudesc. Și, de va lăcui om robu cu fimeia orășană, zic că sînt feciorii bărbați; iar, de va fi orășan, măcar cel mai de frunte, și va lăcui cu streină și cu poslanică, atunce aceia feciori nici de o cinste nu sînt.

[173.] După acestea iar Cariî, nefăcând nicîo vetejie, să supărără de Arpag. Nicî ei Cariî, nicî căți Grecî lăcuia' pre pământul lor și lăcuesc și alții și pribagi de la Laconi, Cnidî; cariî li să lovește locul dispre Marea Niagră, unde să cheamă și Triopion, și să începi din locul Vivasului¹, fiind toată țara Cnidului mai încungîturată de apă, fără foarte puțin. Pentru că dispre Meazănoapte iaste sinul Mării ce să cheamă Cheramic, iară dispre Apus Marea Albă². Acestea puțin săpară aceștii Cnidî, fiind mai puțin de o milă³; atunce săpa' când aū înțales că Arpag bătia Ionia, vrând să facă locul acela ostrov, și toată țara lor. Că cu acel gând să cuprinde. Și, lucrând mulți așăș de la Dumnezău, și să părea' cum să rănea mulți⁴, și mai vartos la ochi, de pravul pietrii. Decî trimisără la vrajă la Delfi, când vor afla vre un liac. Iar Pithiia le-aū răspuns așă, cu stihuri: «Gătul⁵ nu-l zidiți, nicî să-l săpați; Zevsu l-ar fi făcut ostrov când ar fi vrut». Acesta lucru văzind Cnidî, să părăsiră de a săpa. Și, viind Arpag cu oaste, fără de război să dideră pre sine.

[174.] Și mai era' și alții, anume Pidasei, care lăcuia' mai sus de Alicarnas, la cari, când iaste să li să facă vre o primejdie, orî lor, orî vecinilor, preoteasa de la bozul Athinei face barbă mare. De trii orî li s'aū făcut lor acesta lucru. Acești oameni, dintru căți sînt la Cariia, aū putut răbda cătăva vremi, și mult val i-aū făcut [luî Arpag], că aū zidit un munte, ce să cheamă Lidi.

¹ Bibasiei.

² Marea de spre Syme și Rhodos.

³ Cinci stadii; original.

⁴ Sărită o propoziție.

⁵ Istmul.

[175.] Aceștia, cu multă vreme, sã supusãrã. Iarã Lichiî, dupã ce veni Arpag cu oaste la câmpul Xanthilor, eșirã de sã bãtia puțini cu mulți, și arãtã vitezã multã. Iarã, biruindu-sã, s'au închis în cetate, și așã au strãns și fimeî, și copii, și tot ce-au avut, și le-au pus în turn, și le-au dat foc. Și ei au eșit toți la rãzboi, pãnã unde au perit toți în rãzboi. Iar aceștia le zic acum cã sint Xanti. Lichiî sint mai mulți streinî, pentru cã numai 80 de casã au eșit atuncea din strãinãtate. Și acele au hãlãduit, iar alte toate s'au supus. Decî cetatia Xanthilor așã o dobãndi Arpag, așijdirile și pe Cavnos încã o luã. Și Cavniî încã mai mult stãturã ca și Xanthiî.

[176.] Decî partea din gîos a Asiei (Asia iaste partea cã mai mare a lumii, din cele trei pãrți) o surpa Arpag, iar partea cã din gîos singur Chiros, supuind toate limbile, și nelãsînd nimicã. Decî mai multe le voi și lãsa a le povesti. Iar carile i-au dat ostenealã mai multã, și carile sãnt mai vestite, acelia le voi pomeni.

[177.] Acesta Chiros, dupã ce uscatul dintru acolò supusã, s'au apucat de Asirieni. Decî, la Asiria sint și alte cetãți multe, mari, iar cari era mai vestitã și mai tare, dupã ce sã stricã cetatea Nineviî, era Vavilonul, unde și Împãrãția lor avia Scaun. Și, fiind cetate ca aceastã, zace într'un câmpu mare, și atãta-i de mare, cã, fiind în 4 muchi ziditã, fiștecare unghiù de acestia 40 iaste, și de lung 15 mile¹, preste tot de 60 mile² iaste Vavilonul înpregiur. Numai zidurile cetãții au fost atãta, și era podobitã foarte, cãt nicio cetate nu era înpotriva ei. Întãi iaste șanț lat foarte și adãncu și plin de apã înpregiurul cetãții, și dupã aceia era zidul de opt³ coți de lat și de 100⁴ înalt, cu cotul cel înpãrãtesc, carile iaste mai mare cu trii degite decãt cellalt.

¹ 120 de stadii; original.

² 480 de stadii; original.

³ 50; original.

⁴ 200; original.

[178.] Decî trebuie să și arăt de unde s'aũ făcut zidul și latul șanțului ce l-aũ făcut. Întăi, săpând șanțul, aũ fost făcând din lut cărămidă, și, arzându-o, aũ fost zidind, și, pentru var, avia smoală hierbinte. Și puind, mai apoi, la treizăci cărămizu câte un braț rădăcină de trestie, întăi aũ început a face ușnele șanțului, mai apoi și zidul tot întru acesta chip, și, di-asupra zidului, la margine, aũ făcut casă câte cu un sclip, căutând una spre alta. Și pintre casă aũ lăsat loc să treacă un car. Și prin pregiurul zidului sînt 90 de porți, toate de aramă, cu ușori, cu praguri cu tot. Și iaste și altă cetate, de la Vavilon cale de 8 zile, pre nume Is, unde iaste apă nu mare, iarăși să cheamă Is, și cură aceasta apă în apa Efratului Acesta Is cu apa scoate și bozi de smoală mulți. De acolò adusără smoala la Vavilon.

[179.] Într'acesta chip să zidi Vavilonul. Iar cetatia iaste în doă părți, pentru că prin mijlocul cetăți cură apa Efratului. Și cură din țara Armenilor, viind tare și iute și adăncă, și mai apoi cade în Mare Roșie. Decî amăndoă zidurile să înpreună păn' la țărnișurile apei. Și, alătore cu țărnișurile, pre dinlontru, iaste iar zidișor, făcut de cărămiză arsă. Și ceta[tea] iaste plină de casă câte cu trii [și patru] rânduri, una preste alta, iară ulițele sânt toate tot direpti, și la ulița ce merge la apă era' ușcioare făcute prin zidișor; câte uliță era', atâtea și ușcioare; și celelalte, și cele ce duc la apă, și acestea iarăși de aramă.

[180.] Acesta zidu iaste pre din afară, iar iaste și alt zidiu, nu foarte mai tare decât cela zidi, iar mai îngust. Iar într'o parte de cetate era' curțile împărătești, foarte cu ziduri tari împregiur și mare, iar în cealaltă parte era biserica Dii [lui Zeus] lui Vil, cu ușile de aramă, care și păn' acum iaste, pin pregiur de 100 stănjăni¹, fiind în 4 muchi. Și în mijlocul bisericii iaste un turn tare zidit, de 90 de stănjăni², și de lung și de lat, și pre acesta turn

¹ 2 stadii; original.

² Un stadiu; original.

alt[ul], și pre acela alt[ul], până în opt turnuri. Și scări sânt făcute pre din afară, di te sui acolò pin pregîur. Și la mijlocul suișului iaste loc de odihnă și scaune făcute: acolo șad de odihnesc cei ce să sue. Iar întru turnul cel de apoi iaste biserică mare, și în biserică iaste așternut foarte frumos, și o masă de aur. Iar vre un boz nu-i acolò saū chip, nici doarme nimirile noaptia, fără numaī o fimei, și fimeia de acolò de loc, cari o va alege Dumnezeū din toate, după cum zic Haldeii, care sînt popi acolò la acia biserică.

[181.] Și zic aceștia popi (pre care nu-i crez) cum singur Dumnezăū să pogoară și vine la biserică și să sue în pat de odihnește, ca și la Thiva de la Eghipet, după cum zic Eghipteniū. Pentru că și la aceia biserică doarme fimei. Aceste fimei nu să înpreună cu bărbați, ce sânt curate. Ca și la Patara a Lichiei, pentru că și acolò încă doarme în lontrul noapte, însă când vor să vrăjască (că nu purrea vrăjăscu).

[182.] Și iaste și altă biserică acolò gîos lângă această biserică, unde iaste și bozul lui Diia [=Zeus], mare, făcut de aur; și masă iarășī mare de aur îi stă înaintea și supt picioare, și scaonul lui tot de aur iaste. Și, cum spun Haldei, 800 talanți de aur trăgè acelia. Și din afară iaste cuptor de aur, unde fac jărtvă oile. Pentru că la cuptorul cel de aur altă nu maī fac jărtvă, fără numaī ce vor fi vite de lapte. Iară și la cuptorul cel mare încă 1000 de tălanți de zmirnă chieltuesc Haldei pre anu, atunce când fac praznicul bozului. Și pre aceia vremi era la această biserică un boz de 12 coți, prisne (*sic*) de aur, carile eū nu l-am văzut. Iar, ceia ce me-aū spus Haldeii, zicu. Acesta bozu, Darie Înpărat, vrănd să-l ia, iarășī n'a îndrăznit. Iar Xerxis, ficiorul lui Darie, l-aū luat, și a ucis și pre popa, pentru căci il oprea să nu-l ia bozul. Această biserică așă iaste podobită, și sînt și alte multe odoară.

[183.] Iar acestui Vavilon mulți și alții stătură Înpărați, pre care la povestea Asirienilor îi voi pomeni, cari aū înpodobit zidurile și bisericile. Iarăș încă și doă mueri:

cè d'ântăi, cu cincî niamurî mai nainte aũ împărătit, pre cari o chiema Semiramis. Această făcu la câmpul Vavilonului movile minunate, pentru că mai nainte vărsa apa preste câmpu.

[184.] Iar a doă împărăteasă era Nitocris; această stătu mai înțeleaptă decăt ceia d'intăi, și făcu pamenți neîncetate, carile voi spuni mai nainte. Această, văzind împărăția Midilor mare, și neșăzind mălcom, și cum multe cetăți luat-aũ, și încă și pre Ninos cetate aũ luat; deci foarte începu a să găti tare. Întăi, apa Efratului, fiind mai nainte dreaptă, care cură prin mijlocul cetății, acest l-aũ săpat din sus cu zăgașă, și atăta l-aũ făcut strămbu, căt de trii orî l-aũ întors, la un oraș ce iaste la Asiriia. Iar orașul ceala să cheamă Arderica. Și acum, ceia ce vin [de] la Marea la Vavilon, și vin pre apa Efratului, de trii orî vin la acesta oraș, și în trii zile. Această așa făce, și pusă și pământ de înbe părțile apii Efratului, căt să să mire niștine de înălțime. Și mai sus de Vavilon aũ săpat loc de iazăr, puținel în laturî de apă, de adăncu căt era în fața apei, iar înpregiur 45 de mile¹. Și pământul aceala îl punè pre marginea apii. Și, după ce l-aũ săpat, aũ adus pietri și aũ împărțit iazărul pre la buză. Și acesta lucru făce de încălciia apa așa, și mai apoi ezărul, pentru ca să fie apa mai înceată, înblănd prin multe unghiuri, și, când vor vrea să margă la Vavilon neprietenii pre apă, să fie mai încet mersul lor², și iarăș de acolò să dè cu vasăle în iazăru, și așa să fie foarte cu zăbavă mărșul. Pentru că tot într'un loc să ținè ezărul cu apa, și ce-i făciia acestea lucruri, unde era calia Midilor, pentru ca să nu margă Midii, să-î știe meștersugurile.

[185.] Aceste toate cu conoștință le făce. Și, așijdire, iarăș, fiind cetatia în doă părț, și fiind apa prin mijloc, la alți Împărați cini vra să margă, era să margă cu vasul numai, și era foarte cu greũ. Iar è socoti și acesta lucru,

¹ 420 de studii; original.

² Lămurirea e adausă.

pentru că, după ce săpă locul iazărului, și-l găti, socoti să facă și alt lucru. Pentru că scoasă pietri lungi, și, gătind peatra și locul iazărului, atunce dedia apa Efratului în iazăr, și așa săcă matca Efratului. Decî, până a să împlē iazărul, iar è țarmuri apa Efratului tot, i-aũ tocmit cu cărămizi și cărările ce pogoară din cetate la apă, și, în mijlocul cetății, cu pietrile ce aũ săpat, aũ făcut pod, legănd pietrile cu fieru și cu plumbu. Și di-asupra podului zioa întindē lemni, iar noaptea le lua, lemni în patru muchi. Pentru aceia le lua noapte, pentru să nu margă să fure unii de la alții. Iar, după ce-și găti lucrul tot, iarăș scoasă apa din locul iazărului, și așa să făce și baltă și podul.

[186.] Și această Împărăteasă aũ făcut și alt meștersug prin porțile ce sânt la ulițele cele mari: socoti asupra unii porți de făce gropniță și foarte innaltă la ivală, și scrisă di-asupra slove pre gropniță, zicănd așa: «Dintru Împărății care vor fi în urma mia, de va sta ciniva să fie lipsit de bani, să deschiză gropnița și să ia căți îi va fi voe; iar, nefind lipsit, să nu deschiză, că nu-i va fi bine». Această gropniță era neclătită, păr' unde sosi Împărăția la Dariē. Decî, Dariē socoti cum făr' cale va fi să lasă avuția acolō să zacă și să nu o ia, chiemăndu-l bani; și vra să strice și poarta. Pentru că, când trecē pre supt dănsa, atunce trebuē să fie mortul di-asupra. Iar așa, deschisă gropnița, și bani îlontrul n'aũ aflat, ce numai oasăle și slove zicănd așa: «De nu ai fi săturat de avuție, și de nu ai fi lacom, nu ai deșchide săcriile morților». Această Împărăteasă așa aũ fost.

[187.] Iar Chiros asupra feciorului aceștii Împărătesă aũ oștit, chiemăndu-l, ca și pre tată-său, Lavinit, și avănd Împărăția Asiriilor. Iar Împăratul cel mare (adecă a' Perșilor), când merge în oaste, ia cu sini și bucati de toate, și oi, iar și apă din apa Hoaspului încă lua, carile cură la Susa, dintru cari bia Împăratul, și nu din altă. Ce numai dintru această apă de Hoaspū, multă apă fiiartă

în multe cară cu patru roati, cu mășcoi, în vasă de argint le duc unde mergi pururea.

[188.] Și, mergând Chiros asupra Vavilonului, agiunsă la apa ce să cheamă Ghindis, căriia izvoarele cură din munții Matiinilor; curând pin țara Dardanilor, dă într'altă apă, ce să cheamă Tigris, și această, iarăș, curând la cetatia Opului, dă în Marea Roșie. Pre apa această ce zic mai sus, Ghindis, vrând să treacă Chiros cu vasăle, atunce un cal din cei albi, ce le zic Svânti¹, întră în apă ca să o treacă de cinde, și așa, învârtindu-l apa, îl omoară. Deci, foarte să scărbi Chiros pre apă, pentru căci îi făcu pagubă, și să lăuda, așa să-l facă de slabu, cât să-l poată trece și muerile, să nu-și ude nici genunchile. Și îndată lăsă oastea de mârșul Vavilonului, și împărți oastea în două părți; și, împărțind, li dede cu funiia și împărți de o parte câte 180 zăgașă, deci să pară, de o parte de apă și de alta, 360 de zăgașuri. Și, săpând oamini mulți, lucrul să face. Iar acolo să zăbovi toată vară.

[189.] Iar, după ce plăti lui Ghindis, și viind primăvara, așa să porni asupra Vavilonului. Iar Vaviloneniî eșiră afară, și-l întâmpinară. Și, apropiindu-să de cetate, să loviră, și fu' biruiți Vaviloneniî, și să închisără în cetate. Și, știind mai nainte pre Chiros cum nu șăde mălcom, ci văzindu-l că să acolișăști de toate limbile, aū adunat bucate foarte multe, să le fie în mulți ani. Deci aceștiia de această închisoare nici nu băga' în samă, iar Chiros să mira ce va face, pentru că vremea trecè multă, și nimică nu folosii.

[190.] Deci, aū altul l-aū sfătuit, aū el singur aū socotit de aū făcut așa. Aū tocmit toată oastia, o samă din sus de cetate, pi unde întră Efratul în Vavilon, iar altă oaste iarăș din gîos, pre unde iasă din cetate, și învăță oastia, când vor vidè cum vor putè întra în cetati, scăzind apa, atunce să între și ceia și ceia. Și el își luă oastia cè mai slabă și să dusă la iazărul cela ce făcusă Împărăteasa

¹ Sfinți.

lor, și, sosind acolo, făcu și el după cum făcuse și ia. Și întoarsă apă toată în iazăr, și așa rămasă pre matca Efratului puțină apă. Iar Perșii, socotind lucrul lor, când fu apa la genunchi, ei și intrară la Vavilon. Și, să fie simțit Vaviloneni lucrul acesta mai înainte, nu ar fi lăsat pre Perși să între în cetate, ce i-ar fi omorât grozav. Pentru că, numai ce ar fi închis porțile ce să coboară din cetate la apă, și suindu-să ei pre zidurile di pre marginea apii, i-ar fi cuprins ca într'o mreajă. Ce numai fără veste au fost lovit. Și, pentru mărimea cetății, după cum zic, luându-să marginile cetății, cei di la mijloc nimică nu au fost știind că s'au luat, ce li s'au tămplat și praznic, și încă au fost giucând într'aceia vremi, și s'au fost petrecând până unde au văzut răul. Și așa întâi fu dobândit Vavilonul.

[191.] Și Vavilonul căta puteri ari, și cu alte multe pociu să arăt, iar și cu această. Împăratului celui mare iaste împărțit tot pământul pentru hrana lui și a oștilor, alegând din biruri, și, fiind anul tot 12 luni, în 4 luni îl hrănești Vavilonul, iar în 8 luni cealaltă toată Asiia. Așa iaste a trie parte de toată Asiia, și Crăiia acești cetăți iaste mai mare decât toate și mai tare, căriia îi zic Persii satrapiia, unde Tritantemu, ficiorul lui Artavazi, având acesta Ținut, îi vinea pe zi câte o merță plină de bani¹. Și cai avè a' lui, făr' cei di război, harmasari 800, iar epi 16.000. Pentru că câte 20 di epi măziia un harmasar. Iar căni de vânat atăta avia de mulți, căt 4 orașă mari de la câmpu de abie agiungè să-î hrănească. Iar această odihnă avia Craiul Vavilonului.

[192.] Pământul Asirienilor nu să foarte ploă, și pânile-și udă într'acest chip: Din apa Efratului să udă, pentru că iaste tot podușci, făcut de înblă apa pretutindirile, și cu jghiaburi, și cu mănule înblă de le udă. Și iaste și podușcă de înblă și corăbiî cătră Amezazi, și cade într'altă apă, la Tigris, unde iaste cetatea Nineviî. Iar acest pământ

¹ Scurtat.

iaste foarte bun, decât toate pământurile, de rândul pâinii. Pentru că alte poami, nici vie, nici maslină, nici smochină nu să fac. Iar pâine așa iaste spornic pământul, căt dintr'unul 200 faci purure, iar, când iaste bielșug, dintr'o mierță face 300. Iar frunza grăului și a orzului iaste de 4 degiti di lată. Iar paiul malaiului și a susamului căt să face ca un copaciu. Știind, nu voi să mai zic, pentru că bini știu cum ceia ce n'aũ fost la Vavilon să vază pâinile acolò, nu mă vor credi. Și nu să ungu cu untdelemn, ci cu unt de sisam. Și finicii sînt acolò preste tot cãmpul mai mulți și roditori; dintru care și bucate, și miiari, și vin fac, și vindică pre finici, ca și Grecii pre smochină, și leagă la finicii ce sãnt din partea fimeiască simburul celui dispre partia bãrbãteascã, pentru ca să nu cazã rodul, și să să coacă.

[193.] Iar și alt lucru m'am foarte mirat întru această cetate, pentru că și vasãle lor ce vin în gîosul apiĩ spre Vavilon, toate sãnt de piiali, rãtunde. Pentru că în țara Armenilor, care șãd mai sus de Asirieani, acolò tae zmiciali de rãchitã, și așa întind peale preste iale, făcãnd în chip de pavãță vasul, rãtund, și, puind și trestie, di-asupra preste trestie pun cãtã marfã li iaste voe, ș'asă slobòd de mergi pre apă în gîos. Și mai mulți buți aduc de finici, pline de vin. Și să îndrepteazã de doã vãsle și de doĩ oamini, ce staũ în picioari: și unul tragi cu vãsla spre val, altul împinge în laturĩ. Și le fac acestia vasã și mare foarte, și mai mici, iar cele mai mari poartã și de 5.000 de tãlanți. Și în toate vasãle pun cãte un mãgaru viũ, și la vasãle de sãnt mari pun și mai mulți. Pentru că, sosind la Vavilon, și descãrcãnd toatã marfa, leapãdã tot din vas, și lemni și trestie, și strãng pieile, și le pun pe mãgaru, și să întorcu iarăș acasã la Armeni. Pentru că în susul apiĩ nu iaste puteri a să suiĩ nici untr'un chip, pentru iușimia rãului. Pentru aceia nu fac de lemn vasãle, ci de peali. Și, întorcãndu-sã la Armeni, iarăș în țara lor, iarăș fac alti vasã, dupã cum am și zis. Acestia le sînt vasãle.

[194.] Iar hainile : o haină de inu până gîos, și alta pi di-asupra, de păru, și ca o iapăngia di-asupra învălindu-să ; ciboti aū ca și aceștia. Și, fiind păroși, să leagă cu cununî ¹, și să ungu preste tot trupul. Și toți aū pecete, și câte o măcicuță în vârf făcută, aū măr, aū crin, aū altă civa. Pentru că făr' di sămn nu iaste cu cale să poarte măcicuța. Trupul lor așă il poartă.

[195.] Iar pravilile sînt acestea, carile socotesc cum iaste înțelept obicei, și înțeleg ca și la Venętia ² încă fac așă. La toate satele, preste tot anul, era obicei, cānd era' fetile de măritat, le aduna' toate la un loc, și atunce sta' înpregiurul lor bărbați. Și să scula câte pre una, de tot vindē teleleul, întâi pre cei mai frumoasă. Și, după ce afla aceia aur mult, scoală pre alta, tot pre rānd, cari cum era. Și le vindē, să le fie fimei. Decī, căți era' din Vaviloneanī să să însoari, și avia' prilej, aceia căuta' ca să ia cele mai frumoasă. Iar căți era' din cei mai săraci, aceia nu mai căuta' de frumoasă, ci numai ș'o lua, și-i da' câte oarece. Că, după ce vindē pre cele frumoasă, rădica' pre care era mai grozavă, și zicē, carile va vrē, puțin aur să dia [ea], și să ia pre această fimei-ș, decī le lua' cei ce era' mai săraci. Și așă vindē cele mai frumoasă pre cele mai sărace, pentru că zăstrile celor mai grozavi de la cele mai frumoasă. Iar a-ș da fata după fiștecini, nu era volnic, nicī dacā o lua așă cumpărată făr' de chijăș, ci punea chizăș cum va lăcui cu dānsa adivărat, și atunce o lua. Iar, de nu s'ar fi tocmit cu chijăș, era obicei de da prețul înapoi, și volnic era și dintr'alt oraș să vie să cumperi fișticare. Această pravilă aū fost mai nainte la dānșii, iar acum nu iaste această, ce acum aū aflat alt obicei de fac, nou, pentru ca să nu le strici tetile lor, să le facă strămbătati, nefiind cu părinții-ș. După ce i-aū robit, aū sărăcit și ei, și așă toate fetile lor le daū la crășmă și de acolō o mărită.

¹ Μίτρησι.

² Heneți ; text.

[196.] Aŭ și alt obicei înțelept, pentru că pre cei ce sînt bolnavi, îi pun în mijlocul tîrgului. Și acolo nu sînt alți doftori, ce numai merg la cel bolnav, toți și-l sfătuiesc, cini va fi petrecut boala această care va avè și bolnavul, aŭ aŭ văzut pre altul scăpînd cu vre-un liac. Decî să duc și-l învață cum va face pentru ca să să tămăduiască. Iar a tăcè și a treci pre lângă bolnav nu iaste obicei, pînă nu va întreba ce boală are.

[197.] Și să îngroapă în miiare, și plîsurile le sînt ca și la Misiru. Și, de cîte ori să culcă cu muiare-ș Vaviloneanul, pune tămăe în foc el, și de altă parte fimeia-și. Și apoi, făcîndu-să dimineață, amîndoi să scaldă. Pentru că nu să atingu nici de un vas pînă nu să scaldă. Acestia fac și Arapii.

[198.] Iar cel mai grozav obicei al Vavilonenilor iaste acesta. Toată muiare ce iaste Vaviloneancă trebuie să șază la biserica Afroditei, și, odată în vieața ei, să să înpreune cu un om strein. Iar multe, nevrînd să să amestice cu acelelalte, fiind bogate, șad în cară acoperite acolo la biserică, și slugi multe aŭ. Iar mai multe fac așa. În biserica Afroditei șad multe mueri cu cununile în cap: unile merg, altile vin, iară pintre mueri sînt cu funii legate ca niști uliță, și pre acolo trec muerile. Și, șazînd, trec bărbații streini și-ș aleg care le place. Unde, mergînd, muere nu să mai duce acasă-ș pînă unde nu să va culca cu un strein, carile, puind argint pi genunche-i, eși afară din biserică și să culcă cu dînsa. Și, puind argintul, zice atăta: «Chiemu pre bozul Milita». Pentru că așa zic Afroditei Asirieanii. Iar argintul, fiștecăt de puțin, pentru că-i caută să-l ia, pentru că acesta argint iaste sfînt. Și cini-i va puni mai nainte, după aceala mergi, nici pre nime nu poate să nu priimască. Și, înpreunîndu-să, rugîndu-să bozului, să duce acasă-ș; după aceia, de i-aî da ci i-aî da, nu mai iaste bucuroasă. Decî, cîte sînt frumoasă și iscusite¹, să și mîntuesc curînd; iar cîte sînt grozave, multă

¹ Chipoose; text.

vreme aşteaptă până a-ş împlè obiceiul. Pentru că altile şi câte trei, patru ani îngăduesc. Une locuri, şi la Chipros încă, iaste această pravilă.

[199.] Şi aceste le sînt pravilile. Şi sînt la dânşii trei niamuri: uniî nu mănăncă altă nimică fără numai peşte, pre cariî, dacă-î vănează, le fac aşă: îi usucă la soare şi, uscându-să, îi pun în pioă şi-î pisază, şi-î cerne pintr'o pânză diasă. Decî, cuî îi iaste voe, face posmagî dintr'ănsul; altul îl face şi pâine. Acestia aŭ Vaviloneniî.

[200.] Şi, supuind Chiros şi această limbă, pofti ca să supui limba tătarască, ce să cheamă Masagheti¹. Această limbă iaste mare şi vitează, şi lăcuiaste la Răsărit, decinde de apa Aracsuluî, inpotriva Isidonilor.

[201.] Iar apa Aracsuluî cură [din] munţiî Mandinilor, de unde cură şi Ghighi, carile îl săpă Chiros 360 puduşce. Şi acesta Aracsi 40 de împărţături face, dintru carile toate, făr' de una, să scură în bălţi şi în mlaştini, în trestii, unde lăcuesc oameniî cari mănăncă peştile crud şi să înbracă cu peale de foche. Iar o gură de a lui Araxu cură curată în Marea Caspiei. Şi această Mare a Caspiei iaste osăbită de alte mări. Pre această Mari, ce înblă Greciî pre dănsa. Şi Ocheanul şi Marea Roşie iaste tot una.

[202.] Iar Caspiia iaste osăbită, fiind în lungiş cât ar înbla un vas în 15 zile, iar largă, pre unde iaste mai largă, iaste di opt zile cale. Şi cătră apusul aceştii Mări iaste muntile Cafcasuluî, fiind foarte mare şi înnalt. Şi multe limbî şi în multe feluri pre acesta Cafcasul mai mult trăesc din copaci sălbaticî, mănăcând roada. Întru care loc zic cum sînt şi copaci de aŭ frunza întru acesta chip, care, pisindu-o şi amestecându-o cu apă, ungându-şi hainile, să scriu pre dănsăle chipuri de pasări. Şi nu să mai spală în ce chip ar fi făcute dintăi. Şi aceştia oameni, când

¹ Lipseşte: «Şi sînt uniî cari zic că acest popor este scitic». Apoi partea privitoare la mărimea Araxuluî, la iusulele din el, la hrana locuitorilor, la beţiile lor.

să împreună, fățiș, ca și oile, să împreună, neavând nicio rușini.

[203.] Deci a Mării Caspii dispre parte Apusului muntile Caucasului iaste, iar dispre Răsărit iaste câmpu necuprins de vederi. Deci, dintru acesta câmpu mare, nu mai puțină parte aș Masaghetiș, asupra căroră vru cu toată pofta a oști Chiros. Pentru că multe era' cele ce-l îndemna', și mare lucruri îl afla': întâi naștiria, ce gândiia că iaste mai mult decât ominească a lui, ce să nascu, mai apoi și norocul cel bun ce avè la toate războaile. Pentru că, unde să îndemna Chiros, nu era pentru ca să nu supue limba aceia.

[204.] Și, murind Împăratul Masagheților, era rămasă o fimei a lui, pre nume Tomiris. Această împărăția atunce. Pre această trimisă Chiros cu cuvântul, cercându-o ca să o ia fimei. Iar Tomiris, pricepând (după) cum, nu pre dânsa, ce Împărăția Masaghitilor va să ia, nu vru să facă toc-mală. Iar Chiros, după ce nu putu cu vicleșug să facă nimică, vru fățiș să margă cu oastia asupra lor. Și mearsă la apa Aracsului, și făce poduri pentru ca să-ș treacă oastia, și făcia turnuri asupra vasălor celor ce trecè oștile.

[205.] Și, ostenindu-să Chiros într'acesta chip, Tomiris trimisă un poslaneți, și zisă așa: «O Împărate a' Midilor, părăsăști-te de sirguiala ce sirguesești, pentru că nu poți ști, aș pre voe îți vor fi, aș ba. Și, părăsindu-te, împărățști a ta țară, și pre noi ne lasă să ne împărățim hotarale ce împărățim. Iar, nevrând să mă ascuți să faci această toc-mală, ci vei să faci toate ca să nu fii în odihnă, și de ai foarte poftă mare să te ispitești și cu Masaghetiș, lasă de la truda ce ai făcând poduri, pentru că noi îți vom da cale de la apă încoaci în țară la noi, de trii zile cali, și așa treci la noi. Iar, de ți-i voe să ne primești pre noi cale de trii zile în țara ta, iar tu fă cum îți place, că te lăsăm în voi-ți». Auzind Chiros, chiemă pre cei mai mari ai Perșilor și, strângându-i pre aceștia pre toți, le pusă la mijloc povestia această, sfātuindu-să ce vor face. Iar

eî cu toții sfătue cum să primască pre Tomiris și cu oaste eî în țara lor.

[206.] Iar, fiind la sfatul acesta în față și Crisos, Împăratul cel robit, el stătu înpotriva sfatului acestuia, zicând: «O Împărate, zisu-ț'am eū și mai nainte, de vreme ce pre mine m'aū dat Dumnezeū pre mână ta, ce greșală voi vidè la casa ta, cât voi putè, voi sili să o vindec. Și câte patemî pății, măcar că mii făr' de har imi fură, iară și învățături imi fură. De socotești tu cum ești făr' de moarte, și oastea ce ai așijdirea, nu trebuie să mai sfătuesc nici eū, nici alții. Iar, de cunoști cum și om ești tu și pre oameni ești mai mare, acesta lucru întâi trebuie să-l știi, cum ca o roată să întorcu lucrurile ominești, și, învârtindu-să roata aceasta, nu lasă pre oameni să stè în năroc pururea. Pentru aceia eū alt sfat, în potriva acestuia ce zic eî, sfătuesc. Pentru că, de vom priimi pre neprietenî în țara noastră, această priimejdie poate să să întample. Pentru că, biruindu-te pre tîni, vei pearde, pe lângă biruință, și toată Împărăția. Pentru că dovedit lucrul iaste că, biruindu-te Masaghetiî, nu vor fugi îndărăpt, ce vor mergi asupra Împărății tale. Și, mai apoi, să zicem, de vei birui tu, nu vei birui atăta ca cînd ai fi decinde de apă, pentru că, fiind decinde, îndată toată țara li vei birui și Împărăția ai Tomiris. Și, făr' de această, rușinat și nesuferit lucrul iaste, cum Chiros a' lui¹ Camvis să să teamă di o muiare și să-î dè loc de războiū! Decî, mie așă mi să pare: să treci apa și, apoi, cînd îți vor da cale, atăta să mergi, iar apoi așă să vă ispitiți să-î puteți birui. Pentru că așă am înțales cum Masaghetiî nu știū desfătăciunea Perșilor, și niciun ospățu. Decî la aceștiia oameni multe oi să pui să tae și să le tocmască fiiarte bini, și mai apoi și vasă multe de vin curat și toate alte bucati. Și, făcînd acesta lucru în tabără, să lăsați ce iaste mai prost în tabără din toată oastea, iar cielalți iarăș să vă întoarceți la apă. Pentru că, după cum socotesc eū (însă de nu voi și

¹ Ms.: luat.

greși), aceia, văzind bucate ca acelia, vor mânca și vor bia; deci, atunce rămâne lucrul la voi să fiți destoinici».

[207.] Acestia sfaturii atunce să făcură. Iar Chiros lăsă sfatul cel d'intăi și priimi a' lui Crisos. Și trimisă răspuns la Tomiris cum să-î facă cale, și el va treci la dânsa. Deci, ia, după cum i s'au făgăduit, i-au dat cale. Iar Chiros dede pre Crisos pre mâna ficiorului său, lui Camvis, căruie îi dede și Înpărăția pre mână, și foarte multe i-au poroncit, să-l cinstească pre dânsul și să-î facă bini, de nu-î va fi pre voia lui oastea de la Masagheti. Acestea poronci, și trimisă pre aceștia la Perși, și el trecu apa, și toată oastea lui.

[208.] Și, după ce trecu apa Aracsului, sosind și cè de odihnă noapte pre pământul Masaghetilor, dormind văzu vis ca acesta. I să păru lui Chiros în vis cum văzu pre cel mai mare din ficiorii lui, anume Istaspis, având aripă în umere, și cu una aă fost acoperind Asiia și cu una Evvropa. Și Istaspis a' lui Arsamie, fiind din niamul Ahenidilor, avè un ficior mai mare decât alții, pre nume Darie, fiind atunce de 20 de ani, și acesta rămăsasă la Perși acasă, nefiind cu vârstă de oaste. Și, sculându-să Chiros, socoti Chiros întru sini ce vis văzu. Și, dacă aleasă cum mare îi fu vedenia, chiemă pre Istaspis singur și-î zisă: «Istaspis, feciorul tău mă viclenești pre mini și Înpărăția mia, și adivărat știu. Iar în ce chip știu acest lucru, iată că-ți voi spuni: Dumnezeu poartă grija mia și me-arată mai nainte toate câte vor să să facă. Deci, în noaptea ce-aă trecut, am adormit, și am văzut în vis pre ficiorul tău cel mai mare având aripă în umeri, și aă fost acoperit Asiia cu o aripă, iar cu alta Evvropa. Deci, dintru acesta lucru, nu poate să fie să nu mă viclenească aceala. Și tu, cum mai de sirg, să mergi acolò innapoî la Perși, și fă cum, venind eă acolò, după ce voi dovedi eă pre aceștia, să-mi aduci copilul de față».

[209.] Chiros, socotind cum Darie iaste viclean lui, zicè acestea. Iar Dumnăzău lui îi arăta cum el acolò va să

moară, iar Împărăția lui mai apoi va să sosască la Darie. Iară Istaspu răspunsă așa: «O Împărate, să nu nască un Pers carile va vicleni pre tîni; iar, di-aũ născut, cum mai de sirgu să peară. Pentru că pre Perși i-ai făcut volnicî, și, pentru a fi supuși, i-ai făcut de aũ supus pre toți. Iar că iaste vr'o vedenie de arată pre ficiorul mieũ să te viclenească, eũ ți-l voi da pre dănsul să faci ce-ți va fi voe». Acestea răspunsă Istaspis și să dusă la Perși să păzască pre Darie, ficioru-său, până va veni Chiros.

[210.] Iar Chiros, trecând de la Aracsi cale de o zi, făcu cum îl sfătui Crisos. Și, întorcându-să și oastia cè curată îndărăpt, și Chiros dinpreună, la Aracsis, și, rămăind oaste slabă, aũ venit a trie parte din oaste Masaghetilor, și priicia di ce aũ rămas. Oastea lui Chiros apărându-să, i-aũ omorăt; și, după ce-î omorără, aflănd bucati gata, mănca', și, săturându-să și bănd vin, dormiia'. Iar Perșii mearsără fără de veste asupra lor, și pre mulți i-aũ omorăt, și mai mulți prinsără și vii, și pre ficiorul Tomirisii, carile era hatman Masaghetilor, anume Spargapithis. Pre dănsul încă îl prinsără.

[211.] Și, înțelegănd Tomiris pentru oaste-ș și pentru ficioru-ș, trimisă poslaneți la Chiros, zicănd întru acest chip: «Nesăturatule de singe Chiros, să nu te simițăști pentru acesta lucru, de vreme ce cu roada viii, care, bănd, voi nebuniți, și, pogorându-să vinul în trupul vostru, vă faci de grăiți cuvinte rale, cu această iarbă biruiș ficiorul mieũ, iar nu cu război, vitejăști. Acum dar, sfātuindu-te eũ bini, ascultă-mă: trimite-mi ficiorul și pasă dintr'această țară, fără de pagubă, fie că ai greșit la a triea parte din oaste a Masaghetilor. Iar, de nu veți faci acestia, giuru-mă pre soare, pre Împaratul Masaghetilor, cu adivărat să știți: nefiind tu săturat de singe, eũ te voi sătura».

[212.] Și Chiros, aducându-î aceste cuvinte, nimică nu băgă samă. Iar ficiorul Tomirisăi Împăretesăi, Spargapithis, dacă să trezi de vin și cunoscă ce rău îi iaste asupră, să rugă lui Chiros să-l sloboază din legătură. Așă, il slobozi,

și, după ce să văzu slobod, s'a'u omorât singur. Acesta cu această moarte a'u murit.

[213.] Iară Tomiris, neascultându-o Chiros ci-I poronci, își adună toată puterea și dede război cu Chiros. Acesta război, dintru câte războaie făcură varvari, socotesc cum a'u fost mai tare, și încă prè tare. Pentru că toți zic c'a'u fost așa: pentru că întâi s'a'u sigetat în de ei, păr' unde s'a'u sfârșit toate sigetele; a'u dat în sulită, și iar le-a'u sfârșit; mai apoi cu sabiile, și mai apoi cu hamgerile să bătia. Și multă vreme s'a'u bătut, și n'a'u fost vrând să fugă nici ceia, nici ceia. Iar, mai apoi, biruiră Masagheti. Și acolò peri cè mai multă oaste a Perșilor, și singur Chiros peri, înpărățind 29 an. Iar Tomiris, înplând un foî de singe, căuta trupul lui Chiros întru morți, și, aflându-l, l-a'u băgat în foaile cu singile. Și, suduind mortul, zicè: «Tu, fiind eu vie, și biruind cu războiul, mi-aî omorât ficiorul, prinzindu-l cu vicleșug. Iar eu pre tîni, după cum m'am laudat, te voi sătura de singe».

Această fură moartea lui Chiros. Și măcar că zic mulți în multe chipuri moartea lui, iar eu [am] socotit de am scris care lucru iaste mai de credință.

[214.] Acestora, Masaghetilor, le sînt hainile tătărăști și petrecirea, și sînt și călări și pedestri; a'u și arci, a'u și sulită¹. Și cu aur și cu aramă își fac treaba. Decî, la sigeti fierăle, și la suliti le fac toate de aramă, iar mișuci și bărneți și altile² le fac toate de aur. Așijdirea și la cai, la piept le fac gile³ de aramă, iar la frăe, tot cu aur. Iar argint și fier nu iaste la dănsii, iar aur și aramă multă făr' de samă.

[215.] Și pravila această le iaste: toț își a'u fimeî, însă le țin de opștie. Pentru care le zic Grecii că fac Tatarăi, — nu sânt ei, ce Masagheti. Pentru că Masaghetul, cari

¹ Scurtat.

² «Zostere» și «machalistere»; text.

³ Zale.

fimei îi va plăcè, spânzură tulbele afară înaintea carului și să culcă cu dansa fără de frică. Iar, cât costă ei, nu să știi. Pentru că, dacă îmbătrânești foarte, apoi i să strâng rudeniile lui toate și-l giunghie, și alte oi împreună cu dansul, și, fierbând carnea, o mănăncă. Aceste le sânt obiceiile. Iar cini moare de boală, nu-l foarte mănăncă, ce-l îngroapă, părându-le rău pentru că n'aũ agiuns să-l giunghie, să-l mănănci. Și nu samănă nimică, numai cu dobitoacile să țin și cu peștile. Pentru că pești prind fără de număr din apa Araxului. Și beaũ lapte. Și numai soarilui să închină, și fac jărtvă soarilui, caî. Și această li iaste pravila, zicând cum lui Dumnăzău, carile iaste mai iuti, ce iaste mai iuti din toate dobitoacile să-î facă jărtvă.

SFĂRȘITUL CĂRȚII D'INTĂI A LUI IRODOT, CE SĂ ZICE:
ZINA D'INTĂI ȘI CLIO.

ISTORIEA A DOĂ A LUÎ IRODOT ALICARNASIANUL, CE O ZICE : DEFTERI [A DOUA].

[1.] După moartea lui Chiros, luă Împărăția Camvis, fiind fiilor lui Chiros și a Casandaniî [luî] Fariaspis, care a fost murit mai înainte, pentru care mare jale făcu Chiros singur și aceloralanți tuturor aș zis, căți era' supt mâna luî, ca să facă mare jăli aceștiia mueri. Și, fiind Camvis fiilor lui Chiros, pre Ionî și pre Eolî ca pre niști robî a' părinților luî așă îi socotia; iar asupra Misirilui făce oaste, luând și alte oști ce era' supt mâna luî, iar încă și pre Greci căți era' supt ascultarea luî.

[2.] Aceștiia, Eghipteanii, adică Misirlineaniî, păr' unde stătu Împărat asupra lor Psamitih Împăratul, ei să socotia' pre sini cum sînt decăt toți oameniî mai vechi. Iar, stănd Împărat Psamitih, vru să știi cini să fie mai vechi dintru toți oameniî. Decî, de atunce încoaci, socotesc cum Frighiî să fie mai vechi decăt dănsiî, iară ei decăt ceelalți, decăt toți oameniî. Pentru că acestă Psamitih, întrebînd și neputănd afla adivărul acesta, ca să afli ce oamenî să fie mai vechi dintru toți, meștersugui un lucru ca acesta:

Doi prunci, a' unor oaminî proști, îi luă și-i dedia la un cioban să-i hrănească, într'acesta chip poroncindu-i, cum nimine înainte lor să nu grăiască nimică, ce într'o colibă pustie să-i pue să șază, și să le ducă capri să-i pui să sugă numai cînd li va fi vremea de supt și, săturăndu-să de lapte, iarăș acolo să-i lasă. Acestea făce poron-

cind Psamitih, vrând că, după ce prunciî să vor mai crești și vor eși la vârsta graiului, să vază ce glas vor răspunde întâi. Care lucru să și făcu, pentru că, trecând doi ani, făcând acesta lucru păstorul, și dischizând ușa, și întrând amândoi copiii, au fost căzind înaintia lui și au fost cerșind, zicând «Vecos», și au fost întinzând mânule la dănsul. Și, auzind acesta cuvânt păstorul, întâi au fost tăcând; iar, mai apoi, mergând de multe ori și socotindu-l, acesta cuvânt de multe ori au fost zicând, și altă nimică n'au mai fost grăind. După aceia, el spusă lui Psamitih; și zisă de îi adusă copiii de față. Și, văzindu-l și Psamitih, și auzindu-le graiul, întrebă, au sînt niscaiva oamini care să zică ceva întru limba lor: «Vecos». Și, întrebând, află cum Frighii zic pâinii așa. Auzind acesta lucru Eghipteniî, îngăduiră cum să fie Frighii mai vechi decăt dănsii.

[3.] Pentru această poveste, acesta cuvânt mi-l spusăra popii de la Memfis a lui Ifest bozul. Iar Grecii mult zic în zădar: cum să fie tăiat limbile a două mueri Psamitih, pentru ca să nu grăiască cu prunciî, și să le fie pus să-i hrănească. Pentru a pruncilor poveste atăta me-au zis. Auzii și altile acolò la Memfis, vorovind cu popi aceștia a' lui Ifest. Și la Thiva, și la Cetatia Soarilui încă am mers, tot pentru acesta lucru am mers, vrând să văzu, tocmăscu-să popii aceștia ca aceia de la Memfis. Pentru că ceia di la cetatia Soarelui sânt mai învățați decăt toți Eghipteniî. Decî, pentru povesștile Dumnăzăilor nu sînt gata [eû] a le spuni și a le povesti pre afară, fără numai numirile lor, gândind cum toți oamenii ca și noi știu acesta lucru. Iar, ce-mi voi aduci aminte, îndemnându-mă acesta lucru singur, cu cuvântul îmi voi aduci aminte.

[4.] Iar, de câte lucruri sînt între oameni, așa zice, cum ei să fie aflat, mai nainte decăt toți oamenii, anul, împărțindu-l în 12 părți. Și zice cum au aflat acesta lucru dintru steli. Și, după cum mi să pare mie, socotesc mai bini decăt Grecii, pentru că Grecii în al triile anu socotesc de pun lună adaosă, iară Eghipteniî, făcând luna de 30 zile,

adaog preste anu câte 5 zile făr' de numărul anului, și așa să face crângul vremilor întorcându-să la loc. Zic cum Eghipteniî să fie aflat numărul celor 12 boji, și Greciî de la dănșii să fie luat. Și întâi ei să fie făcut cuptoare¹, și biserici, și boziî, și să fiî scris pasări și altile prin pietriî. Acestia lucruri ei așa le socotiia' mai mult. Și zice cum mai înainte de toți oameniî să fie împărătit Mina. Întru zilele acestuia, alegând de Țănutul Thivei, tot Misirul să fie fost bahnă, să nu fiî fost nimică mai sus decât ezărul Miriî, la care iaste, prin apa Nilosuluî, de la Mare cale de 7 zile.

[5.] Și mai zicè pentru acesta lucru — pentru că cini va avè multe și până aû auzi va cunoaști acesta lucru², — cum Misirul, unde Greciî merg cu vasă, iaste pământ făcut, și milul³ apiî Nilosuluî l-aû făcut, și încă și mai sus de ezărul acela, cale de triî zile, de care lucru ei nimică nu zice. Și încă iaste și altă. Firea loculuî Eghiptuluî iaste așa, pentru că, încă fiind pre Marea, cale de o zi diparte de pământ, și puind pentru ispită să cerci să scoată din fundul Măriî, nu iaste năsip, ci iaste tot tină. Acasta lucru arată cum iaste pământul mălit.

[6.] Iar, cum să fie din fire-și acesta Misirul, în lungiș pin pregîtur Marea sînt 60 funiî, de la unghiul Plinthinituluî păr' la ezărul Servonieî, unde iaste muntile Casiuluî. Pentru că, căți oameni di să hrănesc cu pământul, aceia cu stănjănul înpart pământ[ul], iar ceia ce nu foarte să țin cu pământul, ei înpart cu văpărstia⁴, care iaste 90 stănjăni; iar ceia ce aû pământ prea mult, îl înpart cu parasangul; iar ceia ce aû fără samă de mult, cu funiile⁵ îl înpart. Decî, parasangul iaste 30 de văpărste, adecă 4 mile; iar funiia iaste 8 mile. Și această funie iaste mășura

¹ De ars jertfe.

² Rău tradus. Herodot spune ca martur ocular.

³ Ms.: malul.

⁴ Stadiul: text.

⁵ Σχοινοί.

Eghiptenilor, aşă dară a Misirului. Pre lângă Marea sint 420 mile ¹.

[7.] Iară lăţiş iaste Misirul foarte lat ², fiind şăs preste tot, şi fără apă, şi măloasă. Şi iaste şi o cale de la Marea la Iliupolis, mergând în sus, întocma în lungime cu aceia care mergi de la Athina, de la cele 12 cuptoare a' bozilor, până la Pisa şi la biserica lui Olimbiadiia. Foarte puţină lipsă are una de alaltă: numai vre-o 2 mile ³ nu iaste 200 mile. Iar de la Mare până la Cetate Soareluî sint deplin 200 mile.

[8.] Iar de la Cetatia Soareluî în sus iaste Misirul strămt. Pentru că dispre partia Arawiei iaste munte, dispre Meazănoapte venind cătră Ameazăzi,—tot lungindu-să spre Marea Roşie; întru care munte sint şi tăeturî di piatră, carile s'aū pus la piramidele de la Memfis. Aici săvărşindu-să, să înduplecă muntile unde zisăm. Iar de aice înnainte iaste lungu, după cum înţalesăi eū, cum să fie cale de 2 lunî de la Răsărit spre Apus; iar dispre marginile lui dispre Răsărit iaste născătoru de tămăe. Muntile acesta atăta iaste. Iar dispre partia Liviei iaste alt munte petros, întru carile sânt piramidele, carile iaste învălit cu arină, fiind iarăş întins într'acestaş chip, şi Arawiei munte fiind cătră Ameazăzi. Iar de la Iliupolis, adică Cetatia Soareluî, încolò, iaste îngust Misirul, cât am zice cale pre Mare di 4 zile. Iar între munţii aceştia iaste un şăs. Inşă undi era mai strămbu, mi să părea cum să nu fie mai mult decât 25 mile ⁴ dintr'un munte până într'alt. Iar de aice înnainte iarăş iaste Misirul larg.

[9.] Această ţară iaste aşă. Iar de la Cetatia Soareluî până la Thiva iaste cale de 9 zile pre Marea, fiind mile 648 ⁵ preste tot. Iarăş, alătura cu Marea,—cât iaste zis mai

¹ Stadii, 3.600; text.

² Până la Heliopolis; text.

³ 15 stadii; text. Suma: 1.500.

⁴ 200 de stadii; text.

⁵ 4.860 de stadii; text. Astfel de prefaceri în mile, şi mai departe.

sus. Iar, cât iaste de la Marea pân' la Thiva, voi spuni acum. Sînt 800 de mile, iar di la Thiva pînă la cetatia Elifândiască¹ iaste 90 mile și mai bini.

[10.] Acesta pămănt carile zisăm, și popii me-aũ zis, și eũ am cunoscut cum iaste mălit de apă. Pentru că între munții ce-am zis mai nainte să cunoaști cum aũ fost un unghiũ de Mare, cum iaste la Troada, [și la Teuthrania] și la Efes, și pre aiurile, [în șesul Meandrului],—cum am zice de la mult pân' la puțin. Pentru că apile acele ce-aũ mălit acestia locuri, avănd Nilos 7 gurĩ, nicĩ cu una dintr'aceste 7 iaste vrednic a să lătura. Și sânt și alte api curătoari, carile nu sânt de mare ca Nilos, iar mari lucruri aũ făcut. Carile pocĩ să-ĩ și număsc. Întăĩ Aheloul, carile cură prin Acárnaniia și dă în Marea ostroavilor mănunte², și pînă acum mai mult de giumătate le-aũ mălit.

[11.] Iaste în Țara Arăpască, și nu diparte de la Misiru, un unghi de Mare, carile iasă din Marea Roșie,—în lung, de vei înbla cu văsla, cale de 40 de zile, iar în lat, de giumătate de zi; și în toate zilile scadi și să adaogi apa întru unghiul aceala. Așă socotesc cum și la Misiru să fii fost un unghi ca acesta, unul venind de la Marea, de spre Meazănoapte spre Arapie, și cel arăpăsc, de la Siriia, venind marginile aproape una de alta. Decĩ, ce mare lucru, întorcăndu-să Nilosul să cure întru unghirile aceste, să nu facă mălu întru 10 miĩ de anĩ! După [cum] zic Eghipteni, pentru că, fiind atăta apă, de multă și măloasă toate, multe să fac.

[12.] Aceste ce zic pentru Misir, le crezu. Și eũ încă socotesc să fie așă, văzind asupra munților scoice di Marea și sărătură, cât și piramidile încă arată acest lucru, și anină³ numaĩ acest munte a Misirului, ce-ĩ di-asupra [lui] Memfis, acela are. Și încă și pămăntul nu samănă nimică cu a' Araviei, fiind aproape, nicĩ cu a' Siriei,—pentru că, de

¹ Elefantina.

² Echinadelor.

³ Nisip.

sânt, pre Marea Țării Arăpești Siriei sânt,—ce iaste la Misir pământ negru și grăpat, carile tot iaste mălu, adus de apă din țara Arapilor celor negri. Iar Livii iaste pământ mai arinos și mai roșiu. Iar Țara Arăpască și Siria iaste mai albă și mai petroasă.

[13.] Îmi zicè mie popii și alt lucru, sămn mare pentru acesta pământ, cum, în zilele lui Mirie Împărat, adăogând apa numai de 8 coți, aũ fost agiungând di-aũ fost adăpând tot pământul Misirului¹. Și, pân' atunce ce-mi spunè, zicè cum [nu] sînt 900 de anı de cãnd a murit Mirie. Iar acum, de nu sã va sui de [cinsprezece], șaisprãzãci coți apa, cãnd mai puțini, iar nu sã adapã pãmãntul. Iar și Eghipteniı ceı ce șãd mai sus decãt ezãrul Mãrii, și alte locuri, și locul ce sã cheamã Dãlta, de va tot adãogi pãmãntul în sus, și va tot crești, vor pãți Eghipteniı cuvãntul cela ce zic ei Grecilor, cum, de nu va fi ploae, vor muri toți de foami, nefiind alt mijloc de udat ei pãinile.

[14.] Și bini zic ei așã. Iar și lor, de le va tot crești pãmãntul, și sã adaoga, atunce mai mult vor sã moarã ei de foami, pentru cã nu va putè apa Nilosului sã le covãrșascã țãrile², pentru cã, cu adivãrat, aceștiia mãnãncã pãine mai fãr de muncã decãt toți oaminiı³. Pentru cã nici arã nimicã, nici mai ostenesc cu plugul, ce, cãnd le adaoge apa, atunce le adapã țarina locul unde li iaste, și, cãzind apa, îndatã samãnã, și puni mascuri într'ansa de amestecã pãmãntul, și, amestecãndu-l mascuriı, apoi de aice numai ce așteaptã sãciria.

[15.] Decı, de vom vrè sã credim pre Ionı, care zic : numai Delta sã fie Misirul, iar celelalte nu,—pentru cã sã cheamã de la Perseu,—fãcãnd ei altã împãrțiturã locului acestuia ; iar celelalte pãrți zicãnd cum, una iaste a Arapieı, alta a Liviei⁴. Decı, iatã cã sã dovidesc Eghipteniı

¹ Dincoace de Memphis ; text.

² Scurtat.

³ Și decit ceilalți Egipteni ; text.

⁴ Foarte scurtat.

cum să nu fii fost mai nainte având pământ, pentru că pământul Deltii, după cum ziș, iaste făcut de mălul apii. Deci, de vremi ce pământ nu aū avut, ci mai zic cum ei să fie oaminiī cei d'intăi? Aū pentru popii ce zisăm, ce mai povestesc, ce nici această încă nu iaste, ce numai și ei sânt născuți de când sânt și alți oameni; iar, trecându-să vremi, uniū aū murit, alțiū aū și rămas. Iarū și Thivis mai nainte Misiru să chieṃa, care iaste împregiur 720 de mile¹.

[16.] Deci, nici Ioniū încă nu știū bine ce grăesc. Iar, de iaste drept cuvântul Ionilor, iar răū socotesc și Ioniū și alți Greci, cum tot pământul să împarte în trii părți, în Asia, Evropa, Livia. Pentru că delta a Eghiptului să va socoti a patra parte, de va fi cum zic ei, de vremi ci nu iaste niciuna dintru acestia trii. Pentru că, după cum iaste această socotiṃă, nu împarte dar Nilul Asia de la Livia. Iar prin multe Deltei despica Nilos, deci, iaste giūmătate de o parte, giūmătate di altă.

[17.] Și să lăsăm și zisul Ionilor, și să zicem așa, cum Eghiptul aceala iaste care iaste lăcuit de Eghipteni, ca și Chilichia cea ce șad Chiliciū, și Asiria cea ce șad Asirieni; iarū hotaru adivărat altul nu știm întru Asia și întru Livia fără de hotarāle Misirului. Iar, de vom vrē să zicem ca Greciū, Misirul iaste giūmătate de Livia, giūmătate de Asia, pentru că apa Nilului începe de la Catadupe [și Elefantina] și cură dispicând Eghiptul în mijloc până în Mare. Deci, până la cetatea Chernasorului unul iaste Nilos, iar de aice să împarte în trei: una spre Răsărit, ce să cheamă gura Pilusiului; iar alta spre Apus: această să cheamă gura Canovicului. Iar alta merge drept prin muchiele Deltei. Iar de aice înainte întră în Marea, nici parte mică de apă curând acolō, nici iarăș fără nume, ce să cheamă Gură Săvenitică. Și sînt și alte doă guri, carile să împartu de la gura Săveniticului și cură în Marea, pre carile le cheamă (una) așa, una gura Saitica, alta Men-

¹ Foarte scurtat.

tisia, iar Vorvitina Gura și Vucolica nu sânt den firea făcute, ce sânt săpati.

[18.] Pentru acesta lucru îmi mărturisăști mie și vraja lui Amon, cum să fie Misirul atăta, care lucru mai apoi l-am înțales. Pentru că cetățâniî de la Mares și de la Apie au mers la vrajă, pentru că gândiia' cum nu sânt Eghipteni, neplăcându-le legia¹, s'au întreat; pentru că zicē că șād afară din Delta. Iar vraja li-au răspuns cum toți Eghipteniî, cari biau din apa Nilosului².

[19.] Și Nilosul acesta cuprinde, când adaoge, nu numai Delta, ce și locul Arapieî și a' Liviei, cale cât de doă zile de îbe părțile. Iar, pentru firea lui Nilos, nici dintru popi, nici dintru alțiî putui să adiverezî. Ce cunoscuî, întrebând, cum Nilosul începe a adaogi tocma de la începutu' veriî până într'o 100 de zile, și, de la aceste zile, apropiindu-să, începi a scādē, lăsind adaosu'; decî toată iarna este mic, pân' la vară. Acesta lucru tare l-am cercat să-l știu: această apa lui Nilos cum faci îndărăpt, nu ca alte api, că iarna scadi și vara adaoge. Și iarăș numai această apă nu are abur.

[20.] Iar, dintru Greci, vrând uniî să să arâte învățați, în trei feluri zic pentru această apă. Decî, pentru acele doă feluri, nici le voi pomeni. Iară una zic, cum vânturile ce suflă vara îprotiva lui Nilos, îl înflă și nu lasă să cure în Marea: pentru aceia adaoge³. Decî, di-ar fi vânturile pricină, s'ar cādē, toate apile căte cură îprotiva vânturilor să să adaogă, și încă și mai mult, pentru că, Nilos fiind adânc, nu poate pre lesni a-l opri; iar altile, fiind răuri slabi, mai mult le-ar opri. Sînt multe api la Livii, multe la Siriea, și nu pat niciun lucru de aceste ca Nilos.

[21.] Altă iarăș iaste mai gîudată decăt această. Că zice cum Nilos cură din Ochean, pentru aceia faci această. Și Ocheanul cură pregiur pământ[ul].

¹ De a nu jertfi vaci; text.

² Scurtat.

³ Dar o face și fără vânt; text.

[22.] A triia ce zic, mai tare mințasc, zicând cum, to-pindu-să omăturile vara în munți, să înflă apa lui Nilos,—carile cură din munții Ethiopiei prin Liviiia, din locuri mai hierbinți spre mai răce. Dar acolo unde să fie omăt, pentru că și această cu omătul nu poate să fie, că dintru acolo suflă vânturile tot caldi, și încă nici ploă, nici ninge acolo: de ar ninge, ar și ploa; ce ningere nu iaste, nici ploae acolo. Și iarăș atăta căldură iaste acolo, cât oamenii, de fierbin-teală, să negresc. Și căile și rândunelile preste tot anul acolo lăcuesc, și cucoarale fug iarna de la Tătari, și acolo șad. Decî, de ar ninge, nicîtuna nu ar putè ca să fie, dintru câte am zis, ca să șadă la Nilos.

[23.] Iar ceta ce aũ zis că cură din Ochean, Nilos, iar nedovedit lucru aũ lăsat. Că eũ apă curătoare Ochean nu știũ, pentru că unii dintru cei dascălii tvoreți aũ auzit multe și de la dănșii¹.

[24.] Pari-mi-să și mie a zice, pentru cari lucru vara apa lui Nilos adaoge: Iarna, mergând soarile în sus, la Liviiia, gonindu-să de vânturî, să dipărtează. Și acesta lucru îl putem cunoaște și lesne, pentru că, unde iaste mai aproape soarile, acolo scad și apile, și bălțile, și toate câte sânt apătoasă, pentru că, suindu-să soarile la Liviiia, faci acesta lucru.

[25.] Timpul acolo iaste pururea sáninos, și vremea caldă faci ce faci, și, vara, suindu-să la mijlocul cerului, pentru că el pururea trage cătră sine apile și, trăgându-le, le sue în sus și, suindu-le, le răschiră și, apucându-le vânturile, le înpraștie. Vânturile sânt *notos* și *lips*, carile sânt mai ploasă decât toate vânturile. Și încă socotesc cum nici toată apa ce trage soarile preste an din Nilos, să o răschire toată soarile, ce rămăne și pre lângă dănsu'. Și, iarăș începând vânturile, să întoarce soarile la locu-ș, și atunce trage din toate apile. Decî, alalte api, ploând iarna mult, și fiind pământul părăos, cură mari și să înflă; iar, vara, neploându-i și trăgând soarile, sânt slabe. Iar Nilos,

¹ Cu totul stricat. Herodot spune că numele Oceanului vine de la Homer ori alți poeti.

fiind neploat, și iarna fiind soarile mai aproape de dănsul decât apile, și trăgându-l numai pre dănsul, pentru aceia cură mic și lipsit. Iar, vara, el iaste mare și să înflă, pentru că soarile să dipărtează de dănsul, și, dipărtându-să, află multe api, dintru carile tragi, și Nilos rămăne diparte. Decî, cu cali iaste cum vara să să adaogă Nilos, și nu iarna, pentru că, iarna, toată fierbinteala soarilui săngur o stămpără, iar vara, împreună și el cu toate apile.

[26.] Eū așă aflu cum iarna apropieare soarilui il scadi, și, vara, dipartare il adaoge. Și încă și văzduhul, iarăș soarile iaste pricină de acolò iaste uscat, pentru că-î ardi pornirea lui. Că sus, la Livia, tot vara iaste timpul. Iar, di s'ar primeni vremile cerilui, să să întoarcă să sufli vânturile: de acolò dispre Răsărit, să sufle dispre Meazănoapte, și cele dispre Meazănoapte să sufle dintr'acolò, atunce soarile s'ar împinge di-ar veni în această parte de loc vara, și, ce pată acum Nilos, ar păți apoi Dunărea.

[27.] Pentru căci nu are Nilos abur, așă socotesc cum den lucru cald nu iasă abur, ce numai de unde iaste răce, și, pentru căci iaste cald locul aceala, pentru aceia nu iasă nicî abur.

[28.] Aceste fie cum sânt făcute. Iară pentru izvoarale lui Nilos, nicî dintru Eghipteni, nicî dintru Livî, nicî din Grecî, cu căți am vorovit, nu me-aū putut dovedi acesta lucru, fără numai la cetatea Sais, dieacul banilor bozului Athinei me-aū părut că aū șuguit, zicănd cum adivărat știe cum doi munți să fie între Siniî, a' Thivaidî și a' Elifandinei, și numile munților sânt: unul Crofi, altul Mofi. Decî, izvoarale lui Nilos dintr'acești doi munți cură. Iar sînt fără de fund, și gîmătate cură la Misir și cătră Meazănoapte, iar gîmătate la Arapii negri. Iar, cum sânt fără de fund izvoarale aceste, zice cum Psamitih Împărat să fie ispitit, înpletind o funie de multe miî de stănenî, să fie slobozit, și tot să nu fie agîlungănd de fund. Decî, de va fi adivărat acesta lucru ce-mî spunè dieacul, eū socotesc cum, fiind în străntoare apa izvoaralor între munți, și în-

văluindu-să, făcând urcioare și unde în sus, nu cor fi lăsând să să pogoare în gîos funiia.

[29.] Iar dintru altul nimică nu putui înțalege, fără numai atăta am înțalesu, că până la cetatea Elifandinilor am fost eū di-am văzut cu ochii, iar de aice am auzit și eū cum, mergănd de la cetatea această în sus, iaste locul suisș. Și de aice să leagă vasăle cu funiia, și să trag în sus, pentru repegîunea ape¹. Acesta loc ține ca di vre-o 4 zile, și acolò iaste încălcit Nilos: ca și Meandros 96 de mile² iaste acesta loc. Și mai apoi sosăști la un cāmp frumos, și acolò faci un ostrov Nilos, ce să cheamă Tahompsò. Și de la cetatea Elifandini³ în sus lăcuesc Arapii cei negri, și gîumătate de ostrov, iar gîumătate iarăș Eghipteni³. Și pregiur ostrov iaste iazăr mare, pregiur carile lăcuesc Arapi pāstor³, și, trecănd aceia, iarăș dai răul lui Nilos. Și, mai apoi, eșind cu vasul dintru apă, vei mergi pre uscat 40 mile. Pentru că pe apă nu iaste pu-tință, pentru că sânt movile ascuțite și petri multe printr'ānsul, prin carile nu iaste loc de mārș. Și, trecănd în 40 zile locul cel rău, iarăș vei intra în vas. Și vei merge 12 zile, și vei agîunge la o cetate mare, cari o cheamă Merrooe. Această cetati să cheamă Mitropolie a celoralalți Arapi negri, și căți lăcuesc acolò, numai pre bozul Diia[= Zeus] și pre Dionisus cred, și pre aceștia foarte îi cinstescu, și aū vraja acolò, a Diei. Și ostesc cānd le poroncești Diia prin vrajă, și, unde le poroncește, acolò merg.

[30.] Și, de la această cetate, mergănd pre atăta, agîung³ la Asmah, ce să înțalege: «singuri veniți»³. Înșă, pre cât ai venit de la cetate Elefandinei până la Mitropoliea Aravilor, atăta vei să mergi și până la Asmah. Aceștia aū fost stānd din a stānga Înparatului Misirului, iar pentru această pricină aū fugit di la Eghipet și s'aū dus la Arapi acolò 240.000 Eghipteni oameni de război, pentru că la

¹ Scurtat.

² Schoine 12; text.

³ De fapt: «Cei de la stinga Regelui».

Împăratul Psamitih a fost străjă la cetate Elefandinei dispre Arapi, și la gura Pilusiului și într'alte părți multe, unde și acum, când am fost eu, sânt străjile Perșilor, după cum a fost rânduite și la Psamitih. Deci Eghipteni, străjuind trii ani, nimine nu mai venea să-i șchimbe din strajă. Iar ei sfătuiră și să tocmiră cu toții, și fugiră de la Psamitih, și să dusără la Eftiopia, acolo unde mai sus zisăm. Iar Psamitih, răspunzindu-să acesta cuvânt, îndată trimisă de-I goniia. Și, după ce agiunsără acolo, le zicē să nu-și lasă Dumnăzii cei di la strămoși și să fugă, și încă fimeile și copie. Iar unul dintru dănșii să întoarsă și-și arată pasăre¹, zicând: unde va fi această, acolo va fi și mueri și ficior. Aceștia, mergând acolo, să supusără supt Împăratul arăpesc, și el încă îi dăru, pentru că era' acolo mulți din Arapi di-î stătusă împotriva Împăratului. Deci, li poronci să-i scoată pre aceia, și să șază ei pre locul lor. Și, lăcuind aceștia la Ethiopi, să mai înblănziră Arapii aceia, învățind obiceiile Eghiptenilor.

[31.] Deci, până în 4 luni cale, să știe Nilos, făr' decât cură prin Eghiptet. Că atăta cale iaste, socotindu-să de la Elefandini până la aceștia fugiți. Și cură dispre Apus și dispre apusul soarului. Iar, de aice înainte, nimini nu poate să-i spui adevărat. Pentru că nelăcuit iaste pământul, pentru arșița cea mare și pustiul cel foarte.

[32.] Și me-au mai spus oameni de la Chirina, zicând cum a vorovit cu Etearhu, Împărat Amonilor, mergând ei acolo la vraja lui Amon, și, dintru multe cuvinte, a venit și voroava lui Nilos, cum nimini nu-i știe izvoarele de unde-i sânt. Iar Etearhu să le fie zis cum să fie mers la dănsul oameni di la Nasamon (aceștia, Nasamoni, sânt di la Liviia, și lăcuiesc la Sirtis și la locu' dispre Răsărit). Și, mergând Nasamoni, și vorovind cu dănșii, să-i spue ce mai știu dintru pustiul Liviei, a spus întru acest chip: cum în țara lor a fost oameni mari, feciori sălnici, și, fiind viteaji, și altile multe a fost meștersugind. Iar a

¹ Αἰδοῖον.

pus sorți și de această, 5 oameni dintru dănsii să margă să vadă pustiul Liviei, și să vadă cevaș dipărtat lucru și minunat. Pentru că Livii, dispre partia dintru Meazănoapte începând, și di la Eghipet până la Soloenda, cari iaste la marginea Liviei, tot Livii lăcuesc, și multe limbî ale Livilor, făr' căt șad Grecii și Finicii. Iar ce iaste mai sus de Marea, și ceia ce lăcuesc lângă Marea, iaste întru dănsii Livie pustie și plină de jăgăniî. Iar decât această mai sus, de unde sânt jăgăniile, iaste anină, și făr' de apă, și pustie de toate. Deci, fiind trimiși aceia cincî dintru tovarășii lor, gătiți cu bucate și cu apă multă, întâi mearsără pi unde era pământ lăcuit, și, trecând acesta, aū agiuns unde sânt jigăniile, și de aice aū intrat în pustiū, făcându-și cale cătră vântul zefirului. Și, trecând loc mult aninos, și, în multe zile mergând, apoi să fie aflat copaci în câmpu crescuți. Și, apropiindu-să, aū luat din roada lor, și, măn-când, aū venit niște oameni mici, mai mici decât aceștia-lalți, și să-i fie luat pre dănsii. Și nici ceia n'aū fost în-țalegând celora, nici ceia celorlalți. Și i-aū fost ducând prin niște bahne mari. Și, mergând, să-i fi dus la o ce-tate, și acolo o apă mare aū fost curând de la Apus spre Răsărit, și aū fost întru dănsul și crocodilî, care sânt și în Nilos.

[33.] Acesta Împărat atăta aū spus. Și aū zis cum s'aū întors Nasamonii aceștia, și aū fost spuind cum aceștia oameni la cari aū fost, sânt toți vrăjitori. Și ei încă socotii' cum apa aceia să fie Nilosul, și poate să fie așa. Pentru că Nilos cură di la Livii, și o dispică în doă părți. Și, cum cunosc eū, socotind pre di-asupra, întru chip cu Dunărea va fi de lung. Pentru că Dunărea începi de la Fran-țoji¹, de la cetatea Pirinieî, și cură tăind în mijlocul Evropii. Și Franțojii sânt diparte, mai apoi decât toți cei ce lăcuesc dispre Apus². Și mai apoi coboară Dunărea de vine de

¹ Celti ; original.

² Scurtat.

cadi tocma în Marea Niagră. Prin toată Evropa trece, și de acolò unde șad Istrieaniî, pribagi de la Milit.

[34.] Decî Dunărea, curând prin oameni și prin pământ lăcuit, toți o știu (Istros să cheamă ellinește Dunărea¹). Iar izvoarele lui Nilos nimine nu le știe. Pentru că Liviea iaste nelăcuită și pustie. Iar, pentru dănsul, cât putum mai mult să agîngem cu știința, am zis. Și, venind Nilos la Eghipet, Eghipetul iaste lângă Chilichiea, ce dispre munte înpotrivă. Și de acolò până la Sinopis, cetatia di pre Marea Niagră, iaste cali de cincî zile, și Dunăre cadi în Dunăre [Mare], înpotriva Sinopii. Decî așa socotesc cum și Nilos, curând prin toată Livia, să asămenează cu Dunărea. Pentru Nilos distul iaste atăta.

[35.] Acum ni să cadi a lungi cuvânt pentru Misiur², pentru că tot pământul aciăla ari lucruri mai minunati, și fapte mari foarte sânt făcute acolò. Pentru aceia vom și grăi mai multe pentru dănsul. Eghipteniî, fiind acolò într'alt chip cerul la dănsii, adică, neploând și făcând acestea patemi³, și fiind și apa îndărăpt, nu după cum sânt alti api, și obiceiile lor încă sânt îndărăpt, nu că altor oameni. Pentru că la dănsii muerile vând și pricopăsc, și cumpără, iar bărbații șad acasă de țas. Și țasū alții toți cu fusul în sus, iar ei în gîos. Și lucru' greu bărbații îl poartă în cap, și fimeile di-a umere poartă. Femeile să pișă din picioari, și oamenii șazind. Măncă afară în uliță, — zicând așa: cum lucrul grozav să-l facă omul pre ascuns, iar ci nu-î grozav, apoi di față. Și muerile nu să roagă nicîunuî bozu, iar bărbații să roagă. Și feciorii a hrăni pre părinți nu iaste obicei, dacă nu vor vrea; iar fetile și preste voia lor îi hrănesc.

[36.] Popii bozilor pre aiurile sânt păroși, iar ai lor să rad. Alții lasă părul după moarte oamenilor săi, ei îl radu. Alții lăcuesc osăbi de dobitoace, ei avaloma. Alții oameni

¹ Adaus de traducător.

² Egipt.

³ Adaosă explicația.

mănăncă grău și orzu, iar Eghipteniî ocărăsc pre aceia, ce din ovăs fac pâine; și aluatul frământându-l cu picîoările, și lutul cu mănule, și pun balegă. Pasirile, alții le lasă cum le-au făcut firea, iar ei le tae la margine (adică să obrăzuesc). Tot bărbatul ari doă haine, și muiare una¹. Scriu slovile dinna dreapta la stânga, nu după cum scriu Greciî. Și încă zic ei cum ei scriu spre dreapta, nu Greciî. Și au doă părechî de slovi: unile sânt sfinti, altile sânt de gloată.

[37.] Și, fiind iubitorî de Dumnezeu mai mult decât toți oamenii, cu acestea pravile să țin toți. Ei bea din păhară di aramă, spălându-le în toate zilile cu toți. Și haini-poartă de in tot, adeseă spălati, fiind obicînuîți la acesta lucru. Și pasărea, ce-i tae marginea la dănsă, iaste pentru curățania lor, ca să fie curați, socotind mai bine să fie curați decât frumoș. Iar popiî lor tot a triea zi să rad, tot trupul, pentru ca să nu să ție saū pădunchî, saū altciva în părul, și nu vor putè sluji cu curăție. Și popiî numai haine de in poartă, și cizme de hărtie groasă; iar alti haine saū alti cizme nu sânt slobozi să poarti. Și să spală în toate zilile de dăori cu apă răci, și noaptea de dăori. Și alti multe obiciai ca acestia, fără număr fac. Iar și odihnă nu puțină aū, pentru că nimică de a' lor nu strică, nici cheltuesc. Pentru că pâine de la bisericî mănăncă, și carne de boū, de gănscă, multă le daū, preste toati zilile. Li daū lor și vin de vie. Iar pește nu mănăncă, nici bobu nu samănă în tot pământul lor, și, de să și află, ei nu-l mănăncă. Iar popiî nici să-l vază, zicând cum nu-i sămăntă curată. Și nu să roagă cineși bozului saū, ci toți unue, preste cari iaste unu' mai mari, ce-i zic arhiereu. Și, când moare, apoi fecioru' lui să pune în locu-i.

[38.] Iar boiî, căți să nascu, ei zic cum sânt a' lui Epafos. Și ispitesc într'acesta chip. Numai un păr negru de vor vidè, zic cum nu-i curat. Și acesta lucru îl socotește un popă, fiind orânduit spre această; îl pun și gîos vițalul

¹ O prepoziție e suprimată.

de-l caută pretutindirile, și scoati limba, să vază să-i fie curată de sămnille ce voi scrie aiurile. Și caută și la părul de la coadă, iaste crescut bini. Și, de va fi curat de toate, atunci îi învălește coarnile cu hârtie. Și, mai apoi, puind acolò, iară tari il pecetlueaște cu inelul. Și, așa, il duc să-l facă jărtvă. Iar, nepecetluit a-l faci jărtvă, cu moarte plătește. Și jărtva li iaste această.

[39.] Aduc boul acel ispitit la cuptorul unde vor vrè să facă jărtvă, și aprind acolò foc, și mai varsă vin, și cheamă pre bozul aceala într'agăitor, căruè il găunghie, și așa il găunghie. Și, după ce-l găunghie, îi tae capul. Decî, trupul il belesc, iar asupra capuluî fac blăstăm mult. Și, de vor fi acolò tărgurî să să tample Grecî, merg de li-l dau lor; iar, de nu, il aruncă în apă. Și blastămă pre cap așa: de să va întâmpla să fie vre un rău aceluia ce face jărtva, aù la tot Eghiptul, acela rău să fie tot asupra aceluî cap. Pentru capitile acestea la toți Eghipteniî iaste într'un chip obicei: pentru aceia niciun Eghiptean nu va mânca niciun cap dintru câte sânt lucruri vii.

[40.] Iar, având ei multe praznici, voi să arăt cel mai mare ce aù ei preste toate. Postind mai nainte și rugându-să¹, belescu apoi boul: găunghindu-l, decî, tot bărdăhanul il scot, numai ce lasă mărunțușurile într'ănsul și săul, si-i tai picioarile, și la mijloc puținel, și la umere, și la grumazi încă il tai de tot. Și așa il înplu de pâine curată, și de meare, și de strafide, și smochine, și tămăe, și zmirnă, și alte multe mirositurî, și apoi toarnă untilemn preste dănsăle. Și, arzind jărtva, să bat toți. Și mai apoi, după ce să bat, singurî mănăncă ce rămăne.

[41.] Decî, boii cei mari și vițaii curați îi găunghie, iar vaci nu găunghie, pentru că zic că-s făgăduite bozuluî Isis. Pentru că Isis iaste făcut un bozu în pilda mueriî, cu coarne, în ce chip scriu și Greciî pre Iun[=Io]. Și vacile foarte le țin la cinste Eghipteniî, mai mult decât pre

¹ Adausă pomenirea postului și rugeti.

oî¹. Pentru aceia, nici bărbat, nici fimei di la Eghipet nu va săruta cu gura pre Grec, nici cu cuțitul lui va tăia, nici cu frigare, nici cu caldarea, nici, fiind carnea tăiată cu cuțit grecesc, va mânca. Și, murind boii, așa-i îngroapă: pre vaci le aruncă 'n apă, iar boii îi îngroapă innainte cetății, lăsind afară un corn aū și amăndoă, pentru sămnul. Iar, după ce putrezăsc, vine câte un vas la toate cetățile și strănge cïolanile toate și le duc la ostrovul ce-î zic Prosopitida și, așa, la cetatea ce-î zic Atarvhis², în ostrov acolò, toate le 'ngroapă. Îngroapă ei și alte toate câte mor. Pentru că așa li iaste obiceiul, că ei nu omoară niciuna.

[42.] Iar căți sânt din hotarul Thivei, oile nu fac jărtvă, ce caprile. Pentru că nici ei toți nu cred bozii într'un chip, făr' de pre Ionisu [=Osiris] și pre Isis³. Iară căț iaū biserica lui Medis, aceia iarăș nu gîunghie capri, ce oî. Iar Thivei pentru aceia zic cum nu vor să gîunghie oî, pentru că zic cum bozul Iraclis să fii vrut să vază pre Diia [=Zeus], iar Diia n'aū vrut; mai apoi, rugându-să mult, să fii belit un berbec și să-l fii înbrăcat cu peale, și s'aū arătat. Pentru aceia Eghipteniî fac bozul lui Diia cu chip de berbeci, și mai apoi și cei di la Amon, pentru că Amoniî încă sânt pribagi de la Eghipet⁴. Și acesta nume încă socotesc să-l fii luat de aice, pentru că Eghipteniî zic lui Diea, Amon. Iar Thivei nu gîunghii berbeciî pentru această, ce-î socotesc sfinți. Iar, într'un an odată⁵, belesc un berbec, și înbracă bozul lui Diea, și aduc și pre bozul lui Iraclis acolò aproape. Și mai apoi să [=il] bat, și eū berbecile, și îl îngroapă.

[43.] Iară pentru Iraclis, am auzit cum și el să fie din cei 12 bozi. Iar, pentru acestalant Iraclis, ce-î zic Greciî,

¹ Dintre toate vitele; exact.

² Lasă la o parte descrierea insulei.

³ Scurtat.

⁴ Și au limba aceeași; text.

⁵ De hramul lui Zeus; text.

nu putui să înțeleg de nume. Iar Grecii au luat de la Eghipteni acesta nume, pentru că părinții lui Iraclis să fi fost de moșie de la Eghipet. Și nici de bozul lui Posidon, nici de a' Deoscorilor nu știu ei. Iar să fie luat ei numile de la bozi nu poate să fie, ci Grecii au luat di la dănsii. Pentru că Grecii, mergând cu corabi, au învățat multe di la Eghipet. Și, după cum zic ei, [1]7.000 (mii) de ani sânt de când s'au făcut din cei 8 bozi cei 12 bozi, dintru cari iaste și Iraclis (anii aceștie sânt mulți, pentru că ei lunile fac ani: au trii luni un an) ¹.

[44.] Iar eu, vrând să știu, fu acesta lucru adivărat, mers-am și la Tiros a Finichii, vrând ca să știu adivărat pentru acesta lucru. Că am înțales cum acolò iaste biserică sfântă a lui Iraclis, și am mers di-am văzut. Foarte iaste avută, cu multe altile odoară, și încă și doi stâlpi sânt acolò, unul de aur lamură, alt[ul] de izmarand, carele foarte lucește noștile. Și am întrebat pre popi, câtă vreme va fi de când iaste făcută biserica? Și nici aceștiea nu să tocmăsc cu Grecii, pentru că am zisă cum, când s'au făcut Tiros, atunce și biserica să să fie făcut, și zice cum sânt de atunce 2.300 ani. Am văzut la Tiros și altă biserică a lui Iraclis: Thasiea zicè că iaste. Și mersăiu și la Thasos, și afla biserica lui Iraclis, făcută de Finici, cari mersă să cerci pi Evropa când au jăcuit-o Grecii: decî atunce au făcut Thasul. Și acestia cu cincî niamuri sânt mai nainte decât a fi Iracles, ce zicu Grecii ². Iar sânt unii care fac câte 2 capiști lui Iraclis, și unue ca unui bozi, altuia ca un viteazi.

[45.] Zicu și altă basnă Grecii, cum au fost mers Iraclis la Eghipet, ș'au vrut să-l giunghie, să-l facă jărtvă lui Diia Eghipteni. Iar el s'au măniet și i-au ocis pre toți. Care lucru iaste basnă, că Eghipteni nici dobitoc ³, nu fac jărtvă fiștecarile, dar încă să facă pre oameni? Și, încă,

¹ Acest paragraf e foarte mult scurtat și prelucrat.

² Scurtat.

³ Textul înșiră dobitoacele ce se jertfesc.

fiind Iraclis om, cum singur atăta întunerici de oaminî să omoară?! Fii-ne noă boziî cu blăndețe, grăind așa multe pentru dănsii!

[46.] Iar Mendii pentru aceia nu fac jărtvă țapii și capriile, pentru că bozul lui Pan, carile zic cum iaste din cei 8 bozi, îl scriu ca pre un țap la chip, ca și Grecii¹. Iar pentru ce-l scriu, nu mi să cadî a zice. Și păstorii capriilor aū cinste mare, și, cānd moare vre unul dintru aceia, mare jăle fac Eghipteniî [din Mendis]. Și zic lui Pan și țapului Eghipte[n]i: Mendis. Iar, întâmplāndu-mă eū acolò, s'aū aflat o muiare ce înbla de față cu un țap. Și aū eșit și la ivala oamenilor.

[47.] Iar mascurul la dănsii iaste dobitoc foarte urāt și scārnăv, pentru că, numai de să va atinge mascurul de om, îndată, cum va fi, cu haini cu tot, să afundă într'apă. Și încă, măcar că sânt și ei Eghipteni, iar la biserică nu-i lasă pre purcari să întri nicăierile, nici fac cuscrii cu dănsii, ci ei în de eiș. Decî, altor bozi nu fac jărtvă cu mascuri Eghipteniî, ce numai Luniî și lui Dionisus. Cānd iaste luna plină, atunce fac jărtvă, și mănāncă carnea. Iar, pentru că gūnghie atunce numai, și nu altă dată, la alt praznic, zic Eghipteniî, iar mie nu mi să cadî². Iar cei mai săraci fac niște mascuri ciopliți, și, așa, îi ungu cu grāsime, și mănāncă și ei.

[48.] Iar praznicul lui Dionisus îl fac tocma ca și Grecii³; numai Grecii nu aū mascuri la jărtve.

[49.] Pentru că Melanbus întâi aū obiĉnuit la Greci a face acesta praznic și a faci jărtvă⁴. Iar, mai apoi, s'aū aflat alții mulți de aū adaos multe. Și nu numai acestea, ci altile multe aū învățat Melanbus pre Greci⁵.

[50.] Pentru că nici voi zice cum să fie luat Eghipteniî de la Greci vre un lucru de aceaste.

¹ Scurtat.

² Se suprimă riturile jertfel.

³ Un paragraf întreg e resumat astfel.

⁴ Foarte scurtat, până la sfirșitul paragrafului.

⁵ Trei paragrafe sînt resumate în cîteva rinduri.

[51.] Pentru că toate numile bozilor de la varvarî le-aŭ luat, și mai vârtos de la Eghipet. Pentru că numai doi bozi n'aŭ Grecii di la Eghipet. Iar pre ceialaltî toți, și pentru faptele lor, și care di undi aŭ născut, până eri alaltaeri nu știa' Grecii. Că întâi Omiros și Isiodus aŭ arătat naștirea bozilor, cari aŭ vr'o 400 anî mai nainte decât mine.

[52.] Iar, pentru vrăjile ce sânt la Livia și la Greci, zic Eghipteniî așa, cum 2 preotesă di la Thiva de la dănșii să să fie furat de Finici, și să să fie vândut una la Liviea, alta de la dănși iarășî la Greci să o fie vândut. Decî, acestia mueri aŭ făcut vrăjile în țările acestea. Și, întrebându-i eŭ cum știu acestă lucru, me-aŭ spus cum aŭ cercat ei foarte tare pentru acestea mueri să le afli, și a le afla n'aŭ putut. Iar aŭ înțales, mai apoi, după cum am scris.

[53.] Iar zic [preotesele din Dodona], cum să fie fost porumbî negri, să fie zburat — acestea doă mueri, adică așa zic Grecii, — și să fie grăit cu glas cum să să facă acolò vrajă¹.

[54.] Decî, eŭ socotesc pentru că era' muerile varvare, pentru aceia le-aŭ pus numile porumbî; și era' negri, adică di la Eghipet. Și cum întâi n'aŭ grăit, și apoi aŭ grăit? Pentru că întâi n'aŭ știut limbă, iar mai apoi s'aŭ învățat. Și, învățindu-să, atunce una aŭ spus cum aŭ mai avut o soră și aŭ vândut-o la Liviea.

[55.] Iar vraja într'un chip iaste la Greci și într'acelaș chip iaste și la Misir. Și, câte vrăji, toate de acolò sânt veniti. Iar nediaeli și praznicile întâi Eghipteniî aŭ făcut acelia lucruri, și de la dănșii s'aŭ învățat Grecii. Pentru că multe și vechi sânt ermăroacile Eghiptenilor.

[56.] Și fac într'un an de multe ori².

[57.] Și întru acestea praznice și nidiai facu multi lu-

¹ Suprimat restul din § 55 și § 56 întreg.

² Suprimat restul, privitor la geografia Egiptului.

crurî ciudati, carile le lăsăm, pentru supărari ¹. Iar la un praznic mari carile iaste, să strâng și câte 700.000 de oameni, fără mueri și copiii, și fac obiceiurile lor întru praznicile lor, carile mai sus zisăm, și le lăsăm pentru zăbavă.

[58.] Iar și Eghipteniî sânt cariî aû făcut pravilile, cum niciodată la biserici să nu să culci cu muiari, nici să între nescăldați dacă să va scula de la muiare; pentru că alalte toate limbile le fac acestea, fără numai Greciî și Eghipt[en]iî, — gândind celelalte limbî cum, de vreme ce nu-î păcat la biserici a să înpreuna alte pasări și jăgăniî, dar omului ce păcat să-î fie? Că, de n'ar vrea Dumnezeu, n'ar lăsa să să facă acesta lucru. Acestia, ce zic ei, mie nu-mî placi.

[59.] Iar și pasările și jăgăniile toate câte să fac la dănsiî, le țin sfinte foarte, și aû oameni orânduîți pentru hrana lor. Iar cine va omoră jăganie ², de aceia moartea îi iaste judecata, de va omoră cu voi-ș; iar, di va fi fără voia lui, el plătește pagubă mari. Iar cine va omoră coruiî sau strîrcu, aciala va peri, fie de voe, fie de nevoe.

[60.] Iar, fiind multe pasări și jiganiî acolò, iar ar fi și mai multe, de nu s'ar tãmpla dihorile, într'acesta chip. Pentru că, după ce fată odată dihoroe, nu va să mai priimască pre dihor. Decî, nepriimindu-l, el merge și-și ia ficiorî de-î omoară. Și, omorându-i, atunce dihoroe iarăș merge di să înpreună, și fac ficiorî. Iar, fiind vre o aprindire di casă la Eghipet, un lucru mare pat dihorî, pentru că lasă Eghipteniî pre foc di ardi, și pãzãsc mai tare pre dihorî, să nu dè în foc, iar ei tot să văr pintre oaminî, și sar, și dau în foc, di pier. Și atunce mare jale iaste la Eghipet. Iar la casa aceia la cari va muri dihoru', își rad sprâncenile. Iar la cini va muri dulău, tot trupul radu, și capul.

[61.] Și, murind dihorî, îi duc supt acoperemânt sfânt, de-î îngroapă, la cetatia ce să cheamă Vuvastis. Iar pre

¹ Suprimă traducătorul.

² Ibis; text. S'a dat numai partea ultimă din paragraf.

dulăi, cineș la cetatea sa, în săcrie sfinte¹. Iar coroi și nevăstuicile îi duc la cetate la Vutus. Iar pre urși și pre lupi, nefiind mai mari decât niște vulpi cu mult, acolo unde le află, acolo le și îngroapă.

[62.] Iar firea crocodililor iaste această. În 4 luni, ce sânt de iarnă, nimică nu mănăncă, și, fiind cu 4 picioare, iaste și de uscat și de apă. Pentru că oă face pre pământ, și le clocește, și mai mult șade la uscat, iar toată noapte șade în apă. Pentru că apa iaste mai caldă noapte. Și, dintru câte sânt pre pământ, acesta dintru mic să faci mare. Pentru că oăle lui nu sânt cu mult mai mari decât cele de gănscă, și puiul după ou așa naște di mare; iar, crescând, să faci și de 17 coți de lungu, și încă mai mult. Ochiul lui sânt di mascur, și dinții mari, și măsurile după cum iaste și mărimia trupului. Iar, dintru acestea toate pasările [=dobitoacele], numai acesta nu are limbă, nici falca de gîos o mută, ce numai această jiganie clătește falca cè din sus preste cè din gîos. Are și unghi tari, și peale tare vârtoasă pre spinari. Iar în apă iaste orbu, și la uscat vedi mai bine decât toate. Și, pentru căci șadi într'apă pururea, gura îi iaste plină pururea de lipitori. Și celelalte toate pasări și jigani fug de dansul, numai o pasăre, *trohilos* îi zic, aceia iaste priiatenă. Și, când iasă din apă, și deschide gura, pentru că pururea o cască cătră vântul zefirului, atunce întră în gura lui trohilul, și mănăncă lipitorile. Iar el să bucură, și nu-l dodeiaște pre trohilos.

[63.] Decî, unii dintru Eghipteni îi țin pre crocodilii sfinți, iar alții îi țin neprietenî. Iar ceia ce sânt la Thivi și pin pregiurul ezărului Miris, aceia foarte îi țin sfinți. Și hrănesc și ei câte un crocodil blând, și le pun pre la urechi di le spănzură cercei și altile de aur, cu peatri, și brățări la picioarele din nainte, și-î hrănesc cu bucate, și-î păzasc foarte bine cu de toate. Iar, tãmplãndu-sã moarte, îi îngroapă în săcrie sfinte. Iar ceia di la cetatea Elefan-

¹ Scurtat.

dinilor îi și mănăncă, zicând cum nu sânt sfinți, și le zic, nu crocodilî, ce hampsia. Iarū crocodilî i-aū numit Ioniî, socotindu-î ca cei micî crocodilî ce să fac prin pietri.

[70.] Iar îi vânează în multe felurî, și într'acesta chip mai tari : pune o spată de mascur pregîur undiță, și el ține la marginea apii un edu viū, și-l bate ; și, auzind crocodilul, aleargă la vers, și, tămpinându-să cu spata, o înghite. Decî, îndată îl trag cu undița, și, scoțindu-l la pământ, îndată cu tină îi unge ochiî vânătorul, că, într'alt chip, nu poate să-l omoare, ci foarte anevoe.

[71.] Iar caii cei di apă sânt sfinți la Paprimitî, iar [la] cealalți nu sânt. Și feliul li iaste așa : cu patru picioare, unghia gemănată, ca de boū, cu coama ca de cal, și dinți ari, și coadă ca di cal, și glas mare cât un boū di cei mari. Iar peale așa-î de tare, căt, după ce să uscă, fac suliță dintr'ansa.

[72.] Să fac și vidri în apa această. Și încă și helul zic că iaste sfânt. Și alt pește solzos. Aceștiia zic că sânt sfințai luî Nilos. Și mai sânt și niște pasări, ce le zicu «gânștile vulpilor».

[73.] Iar iaste și o pasăre ce să cheamă finics, carile eū vie nu am văzut-o, ce am văzut-o zugrăvită. Pentru că, după cum zic ceia di la Cetatea Soariluî, foarte rar vine la dănșii, trecând 500 de anî. Și zic cum atunce vine când moare tată-săū. Și la zugrăvală așa iaste zugrăvit : une peane îi sânt poleite, iar unile roșie. Iară, de mare, sânt cât un vultur. Acesta zic cum meștersuguiaste așa, măcar că eū nu crezu : cum vine de la Arapî și-și aduci pre tată-săū la biserica Soareluî, și-l învălește în zmirnă, și-l îngroapă în biserica Soariluî. Și într'acesta chip îl aduci. Întăi faci un ou de zmirnă, căt poate să-l rădici. Și, mai apoi, să deprindi a-l purta, și, deprinzindu-să, pune într'ansul pre tatăl săū, pentru că îl sapă de-l faci găonos, și iarăș gaura o astupă cu zmirnă pre unde l-aū băgat, și așa îl îngroapă¹. Așa zic pentru pasărea această.

¹ Scnrnat.

[74.] Iar sânt la Thiva șarpî sfinți, care nimică nu do-
diesc la oameni, și sânt mici, și au doă coarne în vârful
capuluș; care, murind, îi îngroapă la biserică.

[75.] Iaste și un loc a' Arapilor, pe lângă cetatea Vu-
tuluș, [la] care loc am mers și eu. Și am văzut oasă de
șarpî, și ghimpî de șarpî, carile câte era' de multe, nu
le pot spune. Iar era' grămăzi, și mai mari, și mai mici,
și multe grămăzi. Iar locul unde zacu acestea, iaste într'a-
cest chip: iaste o prihodiște din munți strămți întru câmpu
mare, carile să împreună cu câmpul Misiruluș. Și zicu așa,
cum primăvara vin șarpî cu aripî, zburătorî, din țara ară-
pască la Eghipet, iar pelecaniș pasărilor au stărciș îi tămpină
acolò, și nu-î lasă pre șarpî, ce-î omoară. Pentru aceia,
pasărea această mare cinste ari di cătră Arapî și de cătră
Eghipteniș, și zic și Eghipteniș acesta lucru.

[76.] Și așa sânt stărciș aceia: iaste niagră preste tot,
picioarile ca di cucoară, și obrazul zbărcit și mare. Aceș-
tia sânt ceia ce să bat cu șarpiș, iar sânt și alți stărciș,
cari vin și pintre oameniș, prin lumiș,— pentru că de 2 feluri
sânt, cari sânt golî la cap și gâtul, tot albî la pene, fără
număi la cap și la grumaziș, și la marginea aripilor, negriș,
și dinnapoî încă are oareci negru. Iar cealaltă, ce zisăm,
samănă aceștiaș, dar iaste niagră preste tot foarte. Iar
feluri șarpilor iaste așa ca acestor șarpî de apă, și aripile
lor nu sânt de peane, ce sânt ca di lelieac. Și pentru ji-
găniș destul iaste atăta.

[77.] Iar dintru Eghipteniș, cățiș lăcuesc la pământul
acesta, să samănă, sânt la aducire aminte foarte iuțiș, mai
vredniciș decât toțiș oameniș cățiș am cunoscut. Și traiul
lor iaste acesta: în toate lunile eu câte triș zile iarbă de
curățanieș, făcând lor sănătate cu vărsăturiș și cu urdinat,
socotind cum toate boalile oamenilor din prisosirea buca-
tilor să fac. Și într'alt chip sânt Eghipteniș, după Livieaniș,
decăt cealalțiș oameniș, decăt toțiș, mai sănătoș. Pentru vreme
socotesc eu cum iaste așa, pentru că nu să mai priminesc
vremile, ce sânt tot într'un chip, pentru că, priminindu-să

vremile, să nasc multe boale oaminilor. Și mănăncă pâine de ovăs, și fac băutură de orzu și beaū, pentru că vin n'ău. Iar pești, uniī îi usucă la soare și-i mănăncă, alții îi murează. Iar și pasărilor, prepeliță, și rațe, și altile, tot le usucă, și le mănăncă zvântate, iar celealalte, alegând din câte sânt sfinte, mănăncă și fiarte și fripte.

[78.] Iar oamenii cei avuți, când fac ospeață, și când să vesălesc mai tari, atunce un om aduci la mijlocul lor un om făcut di lemn, mort, într'un săcrieași, carile foarte iaste făcut bine, întru zugrăvele și cu altile, de samănă a om mort, și iaste de un cot di mari, saū și doi. Pre acesta îl duci pre la toți oaspeții și-l poartă, și, căutând la dănsul, zice: «Prăvind' la acesta, beți și vă vesăliți, pentru că, murind, ca acesta veți fi toți». La oaspeți așa arată Eghipt[en]i.

[79.] Și alte obicei aū multe, carile sânt toate ale lor din strămoși. Și încă aū o cântare ce-i zic Linos, cari pricep cum Grecii¹ de la dănsii aū luat, și pururea îl cântă. Iar îi zic lui Linos Eghipt[en]ii Maneros. Și zic Eghipte[n]i cum Împăratului lor, ce aū fost întâi, să fie fost un ficior numai singur născut, și, murind fără vreme, cu această plânsoare și cântare să-l fie cinstit.

[80.] Tocmăscu-să Eghipte[n]i și cu această, din Greci numai cu Laconiī, pentru că, tămpinându-să cei bătrâni cu cei tineri pi drum, le daū cali celor bătrâni, și, viind bătrâni, să scoală, făcându-le loc. Iar cu alți Greci nimică nu să tocmăsc. Și, când să tămpină pe drum pentru bineși [=bineți], ei închină cu mâna păr' la pământ.

[81.] Și încă poartă și nădragi de păr, și haine albi di păru. Însă a intra în biserică cu acelia haine nu-i slobod, nici îl îngroapă cu haine de păr².

[82.] Așijdirea aū aflat Eghipte[n]i și lunile și zilile, care a căruī bozu iaste, și cine în care va naște, ce i să va întâmpla, și cum va muri, și în ce chip va fi. Și Grecii

¹ Textul spune și de cinstirea lui în Fenicia și Cipru.

² Restul paragrafului suprimat.

acestea di la ei le-aŭ luat. Şi minuni mai multe ei li conosc. Pentru că, făcându-să vre o minune, ei însămnă ce să tămplă atunce. Şi apoi, de să mai face şi altă dată, ei ştiu ce să va întâmpla. Şi vrăji încă aŭ multe, nu omi-neşti, ci a' bozilor, în multe locuri şi în multe feluri.

[83-4¹.] Şi doftoriile lor aşă sânt: unii boali iaste un doftor, şi nu mai mult. Decî, mulţi sânt doftori foarte, pentru că unii sânt de dinţi, alţii sânt de ochi, alţii de altile.

[85.] Iar îngroparea lor şi plângere iaste această: carile va fi om avut şi va muri, câte mueri sânt într'acia casă, toate să ungu cu tină, şi capul, şi ochii, şi, apoi, lăsind mortul în casă, eli înblă bătându-să pre uliţă, goali pân' la mijloc. Şi de altă parte iarăş bărbaţii mai apoi duc pre mort di-l smolesc.

[86.] Şi sânt iarăşi oamini care sânt pre acesta meşter-şug. Şi aceştia aŭ trii feluri de smoliturî. Decî, li arată în ce fieli îi vor smoli². Şi ei să duc după ce să tocmăsc cu smolitorii şi lasă pre mort la dănşii. Iar ei întâi îi scot toţi crierii prin nări cu un fier cărbobu. Mai apoi, cu o peatră ascuţită de la Arapi, tai la dişart şi-i scot bårdanul, şi-l spală cu vin roşiu, şi apoi cu mirositurî pisate îl presură. Şi apoi şi pânticile cu zmirnă curată pisată şi cu casie şi alte multe mirosuri, alegând de tãmăe, înplând pânticile, îl cosu. Şi, făcând acesta lucru, îl pun în silitră, di stă 70 de zile, iar mai mult nu iaste obicei a să smoli. Iar, trecând aceste zile, atunce îl scot şi îl scaldă, şi îi învăluesc trupul tot cu pânză roşie, şi cu curăle, şi cu clei di cireş. Şi aşă îl iaŭ oamenii lui. Şi mai apoi fac un chip de om şi-l bagă acolò trupul, şi-l închid într'o cămară, puindu-l în picioare lângă pãrete.

[87-8³.] Iar cei mai săraci nu cu atăta chieltuială, ce mai prost: numai cu silitră şi cu păcură îi smolesc.

[89.] Iar fimeile oaminilor mari nu le daŭ îndată să le

¹ De fapt § 83, despre oracole, nu e tradus.

² Scurtat.

³ Paragraful 87 e resumat într'o singură prepoziţie; cellalt suprimat.

smolească, nici carile vor fi prè frumoasă. Ci le țin trii, patru zile, pentru că aũ prins pre unul cu o muiare moartă bătându-și capul.

[90.] Iar carile, orî dintru Eghipteni, orî dintru streini, orî de apă va fi luat, orî de crocodil, și-l va scoate apa la margine, sânt datorî oamenii aceia, unde îl va arunca apa, să-l grijască pre mort[ul] aceala. Și nu să atinge alt nime fără numai popii să-l grijască, iar altul nimirile, și așa îl îngroapă.

[91^{1.}] Iaste o cetate, ce-î zic Hemis, din Țăn[u]t[ul] Thivaidii. Întru această iaste o biserică, în 4 muchi, a lui Perseu, fiçiorul lui Dana, și pregîur dănsul sânt finici. Și porțile bisericii sânt de piatră, foarte mari. Și doi bozi stau pre însă, foarte mari. Și zic cum li să ivește Perseu de multe orî; arată și un papuc a' lui, de vr'o doi coți, zicând că iaste sămn de bișug când să arată aceala. Și fac obicei grecesc la praznicul lui Perseu², zicând cum, mergând Perseu la Gorgonă, să fie trecut pre acolò. Și altile multe povestesc. Toți Eghipteni țin acestea obicei.

[92.] Iar cei ce șad prin bahne, acestea țin: și numai câte o fimei aũ. Dar numai atăta, că trăesc cu rău', pentru că niște papură și altile ce să fac într'apă, acestea usucă și le facu pâine³; alții numai ce să hrănesc cu peștile, iar altă n'aũ nimică.

[93^{4.}] Iar peștii mergu la Marea, di să nascu acolò, și mai apoi iarăși vin la Nilos. Și pește iaste mult pretutindirile, pentru sporul Nilosului.

[94.] Iar să ungu iarăș, făcând unt de niște iarbă, ce pute greu foarte⁵.

[95.] Și, pentru țințari, fiind mulți, aũ mrezi. Și zioa

¹ Suprimat inceputul.

² Scurtat restul paragrafului.

³ Foarte scurtat. Întrebuințarea byblosului nu e descrisă.

⁴ Resumat,

⁵ Astfel se prescurtează un paragraf întreg.

prind, și preste noapte să învăluiesc, sau aș și cerdacuri făcute sus, și nu lasă vântul să se sue țințarii acolo sus.

[96¹.] Și vasăle lor încă le fac ciudate, și înblă ciudat pre apă. Și, când adaoge Nilul, numai cetățile să vad ca niște ostrovi, iar altă tot să înneacă: și înblă peste tot locul atunci cu vasăle, că într'alt chip nu pot.

[97-8².] Anthila cetate este dată pururea să fie de chiel-tuiala încălțămintilor Împărătesăi, fiind avută cetate. Acesta lucru s'aș făcut de când iaste Misirul supt ascultarea Perșilor.

[99.] Până aici spus-am obiceiile și altile de a' Eghiptului. Iar de acum voi spune faptele și cuvintele lor, câte și eu am auzit și am și văzut.

Întâi zic popii cum să fie împărățit Mina. Acesta aș făcut pod la Memfis. Pentru că apa aș fost curând pri lângă muntile Liviei. Iar Mina să fii astupat cu pământ vre o 12 mile³, și să fie făcut apă să curi pintre munți. Și acum iaste strajă tare acolo, pentru să nu să mute apa și va înneca cetatea Memfis. Și acesta Mina aș făcut Memfis, și pin pregîrul ei aș făcut un ezăru mare, și aș făcut biserica lui Ifest, fiind mare și vestită foarte⁴.

[100.] Și după acesta Împărat îmi spusă ră popii altor 330 de Împărați numerile. Întru atăța, aș fost 18 Arapi și o fimei eghipteancă, și cealți toți, Eghipteni. Iar fimeia aceia aș chiebat-o Nitocris, ca și pre ceia de la Vavilon. Cari, certând pre Eghipte[n]i, pentru căci i-aș omorât pre un frate al ei ci li era Împărat, pentru că, omorându-l pre dănsul, o pusă ră pre dănsă, iar ia îi omorea cu meștersug. Și făcu o casă cu o pivnițe adăncă, adică lucru nou. Și acolo chiebat pre Eghipteni cari era' pricina de omorără pi frati-său, și, ospătându-i acolo, aș fost având un zăgași ascunsu din apa Nilosului, și aș i-aș slobozit de i-aș înneecat pre toți. Și, făcând ia acesta lucru, și temându-să,

¹ Foarte mult scurtat.

² Aceiași observație.

³ 100 de stadii: text.

⁴ Scurtat.

aŭ sărit și è într'un turn de cenușă, și acolò aŭ murit, pentru ca să nu o căznească.

[101.] Iar ceelalți Împărați niciunul n'aŭ făcut vre un lucru de folos, fără numai cei mai di apoi, anume Mirios. Iar acesta aŭ făcut porțile lui Ifest dispre Meazănoapte, și un iazăr aŭ săpat, carile mai apoi il voi spune. Și piramide aŭ făcut întru dănsu', carile atuncia le voi povesti. Acesta așa aŭ făcut.

[102.] Iar, apoi, și alt Împărat, anume Sesostris, acesta aŭ făcut întâi vasă lungi, și aŭ mers di aŭ supus din unghiul Mării Roșii, și, mergând mai înlontru, aŭ sosit la o Mare care n'aŭ putut merge cu vasăle, pentru că era mică. Și, sosind înapoi la Eghipt, aŭ luat oaste multă, și aŭ mers pre uscat, supuind toate limbile. Și, pre care afla viteji și vrednici pentru volnicia, aŭ fost rădicând stâlpi cu slove, arătând numile lui și a' moșii lui, și cum cu război i-aŭ supus. Iară la căți să închina' de bunăvoe, el iarăși scrie, și scriia și pasări muerești în stâlpi, arătând cum aŭ fost blăstămați.

[103.] Acestia făcând, aŭ fost supuind toate limbile. Și aŭ trecut și de la Asiia la Evropa, și supusă pre Tătari¹ și pre Thrachi. Până aice aŭ agiuns oaste Eghiptenilor, iar nu mai nainte. Pentru că până întru aceste țări să văd stâlpii rădicați, iar nu mai nainte. Și să intoarsă înapoi. Și, dacă aŭ agiunsu la apa lui Fasis, nu știu eŭ singur, Sesostris aŭ ales parte din oastia lui, aŭ lăsat acolò să lăcuiască, ori² ei singuri aŭ rămas: supărându-li-să de atâta oaste, aŭ rămas la apa Fasului.

[104.] Pentru că Colhiș sânt Eghipteni. Și am și cercat. Și își aduc aminte Colhiș de Eghipteni, iar nu Eghipteni de Colhi. Și Eghipteni încă știea' de rămasul oști aceia, pentru că și negri sânt și creți la păr. Și mai mult pentru că numai Colhiș și Eghipte[n]i și Arapiș să obrăzuesc din ceput. Iar Siriș și Finiciș zic cum de la Eghipet aŭ în-

¹ Sciti: textul.

² Ms.: iar.

vătat. Iar alți, Siriti¹ și Macronii, zic cum acum curând di la Colhi să fie învățat. Pentru că aceștia oameni numai ce să obrazuiesc. Iar Arapii nu știu cari di la care au învățat².

[105.] Și încă și inul lucrează numai Eghipte[n]ji și Colhi, și limba și altile multe sânt tot di o potrivă³.

[106.] Iar stâlpii care îi punè Sesostris, mai mult di vremi s'au surpat. Iar la Palistina Asiriei am văzut și eă, și slovile stând, și firea muerească. Sânt și la Ionii⁴ doi stâlpi a' cestui om, și iaste câte un om cioplit câte de 5 palme: țane în dreapta suliță și în stânga arc, și alte înbrăcăminte arăpască și eghiptinească, iar pre umeri sânt slove carile scriu așa: «Eă această țară am agonisit cu umerile meli». Iar, cine și de undi sânt, aiurile voi arăta⁵.

[107.] Acesta Sesostris, întorcându-să înapoi, și aducând mulți oameni căroră au fost stricat țările lor, zicè popii cum fratele lui, carile au fost lăsat să păzască Eghiptul, acesta l-au chemat pre Sesostris la ospătu⁶, și cu fimeia-și și cu 6 ficiorii, și așa au fost casa încungîturată di lemne, și i-au dat foc. Și el, văzind rău, să sfătui cu muiare, ce vor face să scape? Iar ia zisă: «Sânt șasă ficiorii: să punem doi să facim pod preste foc, și să hălăduim». Și așa au făcut, și au scăpat, iar cei doi au ars.

[108.] Iar, agiungând la Misiri, făce plată frățini-său. Iar norodul cel strein ce au fost adus di pre aiurile, așa i-au făcut. Câte pietri sânt la biserica lui Ifest, fiind foarte mare, aceștia le-au tras, și câte zăgașuri sânt săpate din Nilos, toate ei le-au săpat. Și, mai înnainte, fiind Misirul bun di călărie și de cară, acum di tot iaste rău, făcându-l aceștia cu săpăturile lor. Și acesta lucru îl făcu Împărat[ul],

¹ De lingă Termodont și apa Parthonios; textul.

² Scurtat.

³ Iar scurtat.

⁴ Locul suprimat.

⁵ O propoziție suprimată.

⁶ La Daphne; textul.

pentru că multe cetăți era' dipartati di apă și păția' rău de săti; pentru aceia face zăgașile.

[109.] Și acesta Împărat împărți tot pământul Eghiptenilor, și le-aŭ dat tot pământ în 4 muchi, și de aice apoi aŭ fost luând a zăce. Iar, di surpa apa cuiva din pământ ceva, mergea la dănsul și trimeata¹ di măsură, și atăta îi pune și dare. Și de aice eși și gheometriia, adică măsurarea pământului, și veni și la Greci. Pentru că țăr-călamul cerului² și țencurile³ și pasul⁴ di la Vaviloneni aŭ luat Grecii.

[110.] Acesta Împărat numai, aŭ supus pre Arapi. Iar aŭ făcut șie și pomeni doaă înainte lui Ifest, doi oameni cîopliți câte de 32 de coți, pre sine și pre fimeia-și, și 4 mai mic, feciorii, câte de 20 coți. Cari lucru, mai târziu, Darie Împărat, vrând să-ș pue el pilda sa aŭ chipul înainte lui Sesostris, nu l-aŭ lăsat popa, zicând cum nu-i vrednic să stia înaintea lui. Pentru că Sesostris Împărat multe limbă aŭ supus, și pre Tătari⁵ încă, iar Darie nu i-aŭ supus. Și i-aŭ trimis lui Darie răspunsul acesta.

[111.] Și, după moartia lui Sesostris, luă Împărăția fecior[ul] lui, anume Feron, carile n'aŭ făcut nici oaste. Iar i s'aŭ întâmplat di aŭ orbit, pentru un lucru ca acesta. Adăogând Nilos pân' în 18 coți, și, lovind vânt, aŭ fost făcând valuri, iar Împăratul, simețindu-să, aŭ dat cu o sulită în valuri, și așa îndată aŭ orbit. Și 10 ani aŭ fost tot orb. După aceia, în al 11 an, i-aŭ venit vrajă di la cetate Vutus cum i-aŭ trecut vremea certării, numai să caute să să spele cu pișat a' unei fime ce nu va ști pre altul, ci numai al ei bărbat, și iarăși și el, bărbatul. Și Împărat[ul] acesta, cercăși întâi di la fimeia sa, și nu văzu. Mai apoi mult aŭ cercat prin toată țara, și abia aŭ

¹ Veniturile; in text.

² Polul; text.

³ Gnomonul; text.

⁴ Cele douăsprezece părți ale zilei; text.

⁵ Sciti; text.

aflat o muiari, și s'au spălat și au văzut. Deci, îndată au strâns toate muerile cele răli ce au fost ispitit, și pre a sa, și le-au băgat într'o cetate ce să cheamă acum Roșiul Pământ, și le-au ars pre toate, cu cetate cu tot. Iar pre aceia ce au fost curată au luat-o fimeși să-i fie. Și multe lucruri scumpi dedia pre la biserici. Iar și la biserica Soarilui încă au făcut doi stâlpi în chip de frigări, câte di o peatră, de înnalți câte 100 coți, și de lați câte 8 coți.

[112.] Și, acesta trecându-să, să fie stătut un [In]părat om de la Memfis, carile grecește îi zic Protea. Acesta ari și capiște la Memfis, foarte bună și iscusită, și lăcuiesc pregiur dânsă Finicii de la Tiros, și să chiemă tabără Tiriilor. Și iaste în capiște aceia o biserică mică, ce să zice a streinei Afroditei. Și eă socotesc cum să fie a Elenei ce au luat-o Alexandru Paris¹.

[113.] Pentru că și popii me-au spus pentru această, zicând așa cum Alexandru, jăcuind muiare lui Menelaū di la Spartis, Scaonul Laconilor, s'au fost ducând pre Marea acasă-și. Și, fiind la Marea Albă, l-au apucat vântul, și l-au adus tocma la Misir, la gura Nilosului, ce-i zic Canovicon². Și acolò era la marginea Mării o biserică a lui Iraclis, care și până astăzi iaste. Și așa, acolò, să dusă și el: pentru că era obicei, cine năzuia acolò, nimine nu-l mai dodia. Și acesta obicei până astăzi îl țin. Iar unile dintru slugile lui Alexandru, fiind răi, au mers de au spus pentru Alexandru cum au jăcuit muiare omului și i-au prădat casa, și-l părără cătră popi și cătră hatmanul cel [ce] era acolò cu straja, și numile lui era Thonis.

[114.] Întălegând acesta lucru, Thonis îndată trimisă oameni la Protea, și spusără pentru acesta lucru, zicând cum au venit un om strein, di neam Tefcru, iar fără legē lucru au făcut, pentru că au amăgit fimeia gazdiū lui de

¹ Scurtat.

² Și la Taricheia; text.

la Greci, și aŭ furat-o, și aŭ nimerit aice, având și avuție foarte multă. «Acum, lăsa-vom să să ducă, aŭ lua-i-vom tot, să avem știre?». Protei răspunsă: «Pre acela om, oricine va fi, ce-aŭ făcut fârdilege, să-l aduciți la mine, să văzu ce va și el zice».

[115.] Auzind Thonis, îi prinsă vasăle, și apoi luă pre Alexandru și-l dusă la Protea, și pre Elena, și toate unaltile lor, și slugile. Și, sosind acolò, întrebă pre Alixandru Protea, cine iaste, și de unde iaste, și di undi vine? Și, spuindu-ș ruda-ș și moșiia, și de undi vine, și, întrebându-l pentru Elena, di undi aŭ luat, și înșălându-să Alixandru cu cuvântu', nevrând să spui drept, spunè slugile tot adivărul cum s'aŭ tãmplat. Iar, mai apoi, răspunsă Protea: «De nu me-ar fi pentru că, căți streini îi aruncă aice vânturile, nu-î obicei a-i învãlui, eŭ ț'aș plăti pentru Grec, om prè-rău, carile, priimindu-te la ospăți, și făcându-ți ca unuî strein, tu i-aŭ furat muiarea și aŭ venit cu dânsa. Nu-ți fu distul că, amăgindu-o, i-aŭ spart cinste, ce încă aŭ și furat-o, și încă și casa aŭ jăcuit-o, și aŭ venit pre aice? Acum dar, di vreme ce obiceiŭ oprit iaste a nu ucide streiniŭ, această muiare și baniŭ nu-ți voi da, ce le voi ținea până unde va veni Grecul, să i le daŭ. Iar ție tari îți poroncesc, și tu și soțiile tali, pãn' a trie zi să lipsiți di pre a' mele hotară. Iar, di nu, ca pi niște neprietenŭ v'oi învãlui».

[116-7.] Pentru Elena această poveste me-aŭ spus popiŭ. Iar și Omiros încă își aduce aminte de acesta lucru, zicând¹ într'acesta chip, cum era' acolò hainile înpistriti ale lui Alexandru, care le-aŭ adus de la Sidoniia, când aducè pre Elena di pre Marea cè largă. Și la Odisiia iarăș zice, ca «acele erbŭ avia Elena carile i-aŭ fost dat a Thoneŭ fimeia, Polidamna, de la Misir, multe erbe bune, multe și rãle». Și Menelaŭ iarăș zice cum «la Eghipet le-aŭ oprit jãrtvile, nefăcând bozilor». Întru acestea cuvinte să arată cum aŭ știut rătăcirea lui Alixandru de la Eghipt. Pentru

¹ Foarte scurtat.

că Siriea cu Eghipt[ul] iaste într'un hotar, iar Finichiei, căroră iaste Sidonul, la Siria lăcuesc ¹.

[118.] Și, întrebând eū pre popi, știū de oastea ce s'au făcut la Troada, me-au zis cum ei așa știū ², că au mers oaste grețăscă pentru Elena, și, eșind din vasă, au trimis acolò solī la Troada, și singur Menelaū, intrând în cetate, au cerșut pre Elena, și baniī, și plata strămbătății ce le-au făcut. Iar Troadenii au fost gīurând cum ei n'au văzut nicī știū pre Elena, ci toate acelea sânt la Misir, la Protea. Iar Grecii, necrezindu-i, au dat război și au încungīurat cetatea, până undi au luat-o. Și, luând cetatea și neafându-o acolò, atunce crezură cuvintile cele dintăi. Și trimisără pre Menelaū la Misir.

[119.] Și, mergând ³, l-au priimit foarte cu bine, și l-au dăruit, dându-i toate câte au fost ⁴. Și, tāmplându-să acestea, iar Menelaos fu om strămbū cătră Eghipteni, că, neputând să aibă cale pre Marea, socoti de gīunghiia doi copii eghipteneni, pentru să afle cale, și așa il urără și-l goniră. Și știū Eghiptenii cum au mers până la Liviea. Iar de aice nu mai știū încătrău au luat ⁵.

[120.] Iarăși eū crezu această cu Elenii, că, de ar fi fost în cetate, ar fi dat, pentru că n'ar fi fost atăta nebun Prieam și fiul lui, Ector, pentru o muiare să-și pearză cetate și atăta frați și ficiori. Și alte multe sânt pricinile carile arată cum să nu fie fost Elena în cetate ⁶. Ce atăta zic iarășī cum așa au vrut Dumnezeū să să surpe aceia cetate, pentru ca să cunoască toți oamenii cum, a greșă-lilor mari, mari sânt și certările de la Dumnăzăū. Eū, cum imi pare, așa zic.

[121.] Iar, după Proteia, să fii fost ĩnpărat Rampsinit.

¹ Tot § 117 e suprimat.

² De la însuși Menelaū; text.

³ La Memphis; textul.

⁴ Scurtat.

⁵ *Idem*.

⁶ Lăsați la o parte dovezile.

Acesta iarăş să fie făcut porţile cele di cătră Apus la biserica lui Ifest, şi înprotriva porţilor aŭ făcut doă chipuri, fiind câte 25 de coţi, căruia acestuî spre Meazănoapte îi zic Eghipteniî Vară şi i să închină, iar celuialalt Iarnă, şi aceluia fac înprotriva acestora. Şi acesta Împărat aŭ fost făcut avuţie multă de argint, căt niciunul din aceşti Împăraţi de apoi să nu fie avut atăta. 1. Şi, vrând să-şi strângă avuţia în loc cu nedejdi, aŭ înfăţat di i-aŭ făcut o casă, care era cu peatră durată preste tot, di sus până gîos. Iar petrarul aŭ viclenit şi aŭ făcut așa : o piatră durată dintru acelea aŭ meştersuguit di aŭ lipit așa, căt să o poată scoate şi doî oamini, şi încă şi de unul. Şi, după ce aŭ gătit Împărat[ul] casa, şi-aŭ pus baniî. Şi, trecând vremi multă, viind la pietrar moartea, şi având doî ficiori, i-aŭ chiebat şi le-aŭ zis povestea cum iaste. Şi le didia măsurile pietriî, învăţind cum vor scoate baniî. Şi le poronci cum, făcând acesta lucru, vor înbogăţi. Şi, murind el, fecioriî lui să şi apucară di lucru. Şi mearsără noapte la Curţi, şi, aflând peatra, o scoasă ră lesne, şi, iarăş, luară baniî căţi le-aŭ fost voia, şi pusără peatra la loc. 2. Şi, deschezind altă dată Împăratul, să mieră undi văzusă vasăle dişarte şi peceţile întregi şi casa închisă. Şi, deschezind de multe ori, tot vidia baniî înpuţinându-să. Decî, mierându-să pe cine va bănui, văzind peceţile cum că sânt întregi şi casa închisă, ci socoti de făcè leaţuri, şi le pusă acolo în vistear pregîur vasăle cu baniî. Şi, mai apoi, iarăşi, venind furii şi întrând unul, după obicei, să ia bani, s'aŭ prins în leaţuri. Şi, văzind în ce iaste prins şi cum nu mai iaste vremi de scăpat, chiebat pe frati-său, zicând să-î tae capul, pentru ca să nu cunoască a dao zi, şi va peri şi aceala, ci să scape el încalea. Şi, așa, întră, şi-î tăia capul, şi-l luă, şi pusă şi peatra, şi să dusă acasă cu capul frăţini-său. 3. Mai apoi, tâmplându-să Împăratuluî într'acolò, şi aflând numai trupul făr' di cap, foarte tari s'aŭ minunat, şi văzind casa întreagă şi peceţile la loc. Şi, mirându-să, iarăşi meştersugui, așa : Pusă trupul furuluî asupra ziduluî, de-l spănzură. Şi

pusă strajă acolò, de poronci, pre cine vor vidè trecând jălind cevaș, aũ plăngănd, să-l ducă la dănsul. Și, spănzurându-l așa, având eĩ maică, și, văzindu-l spănzurat maică-sa, nu putè suferi, ci să văeta, zicând, aũ să facă vre-un meșterșug să furi ficiorul de acolò, aũ va mergi di-l va pără și pre dănsul să peară, pentru că la el sânt banii împărătești. 4. Iar el i să ruga mult, și, neputând să o întoarcă pre maică-sa, meșterșugui așa. Socoti de îi află cățva măgari, și îi încarcă cu niște foale pline de vin, și pusă asupra măgarilor, și purciasă spre cali aceia undi era frati-săũ spănzurat. Și, acolò, fiind drept străjări, dizlegă la doi, trii foli di vin, și începu vinul a să vărșa. El începu a să bate și a plănge, zicând cum carile va 'stupa mai nainte. Iar străjării, văzind atăta vin vărșindu-să, alerga' cu vasă și strângè vinul. Iar el să făce mănios, și-i suduia. Și, grăindu-i cu bine străjării, el să mai potoliea. Și, mai apoi, apropiè acolò măgarii, și să făce cum va să să tocască vasăle. Și, din voroavă multă și din șăgi, li didia un foale. Și, bând eĩ, zisără-i și lui: «Șăzi, să beal, ca noi». Și așa, bând și el, și multe vorovind, li mai didia și alt. Și, bând mult, s'aũ îmbătat, și, așa, aũ adormit acolò așa-și undi aũ băut. Iar, venind noapte, el pogoră trupul frățini-săũ, și, pentru răsul, le rasă și câte giumątati di barbă a străjarilor. Și pusă trupul pre măgar, și să dusă acasă, făcând pre voia mumei lui. 5. Și, înțălegând Împărat[ul] și acesta lucru, foarte i-aũ părut cu greũ, și să mira ce va face. Însă, socoti[nd], făce așa, — care lucru eũ nu-l foarte crezu; iar tot l-oĩ povesti. Aũ socotit di ș'aũ pus fata într'o casă, și aũ învățat-o așa: pre toți cățĩ vor veni la dănsa să să împreune, să-i întrebe, mai nainte de ce să vor culca cu dănsa, ce aũ făcut intru vieața lor lucru mai înțălept și mai răũ? Iar cine va zice faptile aceste ce aũ făcut furul, pre acela să-l prinză, să nu-l lasă să iasă afară. Și, făcând fata ce aũ fost învățat-o tată-săũ, și înțălegând furul acesta lucru, vrând să covărșască cu minte pre Împărat, făcia așa: aflând un om mort, i-aũ tăiat mână

tocma dinpre umăr, și, luându-o supt haine, s'au dus la fata Împăratului. Și, intrând la dansa, și întrebându-să, zisă cum mai rău lucru n'au făcut când, fiind frati-său prins în vistearul împărătesc, i-au tăiat capul, fiind în lațuri; iar și mai înțelept, când au înbătat pre străjari și au furat trupul frățini-său. Și ia, auzind, s'au și apucat de dansul. Iar furul, fiind întuneric, dedia în mâna ei mâna cia tăiată, și ia, ținându-să de mână, gândiia cum pre dansul ține, și, așa, el eși afară și să dusă, fugind. 6. Și, auzind și acesta lucru Împăratul, s'au mierat de înțelepciunea lui și de îndrăzneală. Și, mai apoi, trimisă pretutindirile, făgăduind ertare și socotință, numai să vie la Împăratul. Și așa, au mers furul la dănsu'. Și mult să miera de înțelepciunia lui, zicând cum alți Eghipteani sânt mai înțelepți decât toți, iar [el] iaste mai înțelept decât dănsii. Și, așa, îi dedia fata-și, alegându-l pentru înțelepciunea lui.

[122.] Acesta Împărat, Rampsinitos, zic ei să să fie pogorând în Iad, și iarăși să fie eșind, și alte basne multe. Carile nu li cred, ci numai pentru istoriia ce am auzit am scris ¹.

[123 ².] Și întâi Eghipteniî răspunsără acesta cuvânt, cum sufletul omului iaste fără di moarte, și cum întră pîntr'altă pasăre ³ și apoi iarăși vine în trup ominesc, până în trii miî de ani. Această poveste au luat și Grecii di la dănsii, căroro numerile nu li voi spune.

[124.] Deci, zic Eghipteniî că până la Rampsinit Împărat au fost tot binile la Misir și bișug mult. După aceia înpărăți Heopa. Acesta toate rălile le face. Și închisă toate bisericile, și jărtvile opri, și poronci toți Eghipteniî să-i lucreză. Uniî să tae lemne din muntile arăpăsc și să le tragă până la Nilos, și, trecându-i cu vasă apile, apoi alții le lua' de acolò și le suia' la muntile Liviei. Și lucra'

¹ Scurtat mult.

² Suprimat începutul paragrafului.

³ Animal ; textul.

câte o sută de miî de oameni tot a trie lună. Şi atăta vremi fu lucrând nărodul 10 ani, făcură calia aceia pre unde aŭ tras pietrile, cari socotesc cum nu iaste mai puţin osteneală decât piramida. Pentru că piramida iaste într'acest chip, minunat lucru. Pilda ei iaste această; de lungă iaste de 500 stănjăni¹, de largă di 10 stănj[ăni]² şi de înnaltă di 8 stănj[ăni]³. Pre undi-î mai înnaltă însă peatra zidului, iaste tot cioplită, şi într'ansa de toate felurile de jăganiî cioplite sânt. Această iaste făcută pentru pominierea lui, şi iaste făcută în 10 ani. Şi asupra piscului undi staŭ piramidile aŭ făcut casă supt pământ, undi ş'aŭ făcut gropniţile lui, făcând ca un ostrov, aducând prin zăgaşi apa din Nil. Iar istovul, păr' a să găti piramida, aŭ trecut 20 ani. Care iaste în 4 muchi făcută, în toate părţile într'un chip şi la înnălţime. Şi peatra, cum zisăm, foarte cioplită frumos. Iar nicio peatră nu iaste mai mică decât 30 de picioare: tot bolovanî sânt.

[125.] Iar cu multe meşterşuguri s'aŭ suit pietrile acolo, tot cu meşterşug în meşterşug, din stepenă în stepenă. Şi aŭ făcut-o din gîos în sus⁴. Şi iaste scris în piramida aceia, cu slovi eghipteneşti, căţi bani s'aŭ chiełtuit, la ceapă, şi la aiŭ, şi la alte legume di la Eghipet. Zice aşă slovile, cum 1.600 talanţi să să fie chiełtuit. Iar, di vreme ce numaî pre acestea fu atăta chiełtuială, dar la altile cât va fi făcut, la fier, şi la bucate, şi la haine lucrătorilor, în cătă vreme aŭ tăiat pietrile, şi când le-aŭ cărat, şi când aŭ săpat supt pământ, cătă vreme s'aŭ petrecut ?

[126.] Iar la atăta răotate aŭ agîuns Heops, cât aŭ pus şi fata lui la crăşmă, pentru lipsa banilor, şi încă i-aŭ fost poroncit căt să ceară de la cine va vrè să să înpreune cu dânsa. Iar è şi această aŭ fost făcând, şi încă s'aŭ fost

¹ 5 stadii; textul.

² 10 orghiî; textul.

³ 8 orghiî; textul.

⁴ Foarte scurtat.

rugat și aceloră ce au fost venind la dansa, cum să-i dăruiască câte o peatră și ei, să facă și ia o pomnire a ei. Deci, dintru aceste pietri să să fie făcut piramida ce mică, ceia ce iaste în mijlocul celor două, înaintea piramidii ce mai mari, căriia iaste mărimea cătăva¹.

[127.] Acesta Heops zic Eghipt[en]ii să fie înpărățit 50 de ani. Și, murind el, să fie mai înpărățit un frati a' lui, Hefrin. Și acestaș, iarăși, au făcut ca și celălalt, și altile încă au făcut. Iar încă și o piramidă au făcut, cari nu agiungē la măsura acei dintăi. Pentru că noi încă am măsurat. Iar nici casă are supt pământ, nici de la Nilos vine zăgași întru dansa, ca ceelaltă, nici are ostrov, — undi zic cum zace și Heops, și făce. Și Hefrin făcu casa dintăi di peatră de la Arapi, pestriță, pogorând 40 de picioare mai gîos de zidul cel mare. Și staū amăndoă pre un pisc înnalt ca di vre 100 de picioare. Și acesta Hefrin au înpărățit 56 de ani.

[128.] Întru acești 106 de ani socotesc Eghiptenii cum tot răul au pățit, și bisericile atăta vremi nu li s'au deschis. Pre aceștiia nici a-i pomeni nu vor Eghiptenii. Iar și piramidile încă le zic a păcurarului Filitios, carile atunce păștē oile acolō.

[129.] Iar, după aceștia, au înpărățit Micherin, feciorul lui Heops, carile nu-i plăcură faptele tătăni-său, ci deschisă bisericile, și pre oamini, fiind supărați cu lucrul, îi lăsă volnici. Și câte gîudicăți au fost făcând, foarte au fost direpte. Pentru acesta faptu, căți înpărați au fost a' Eghiptenilor, toți lauda' pre acesta. Pentru că și alante toate le-au fost gîudicând bine, și cui îi făcē legi di plată, apoi el de la sine îi da aceluia, pentru ca să nu-i fie mânia. Iar mai bucuros fu să pierză el, dicāt să gîudice strămbu. Și, fiind Micherin om bun, și făcând fapte bune, întăi această nu i-au fost pre voe. Având o fată numai, au și murit, iar el, foarte făcând voe ră, au socotit cum să facă un lucru mai bun decât alții. Și, așa, au făcut o vacă di

¹ Un plethru și jumătate; textul.

lemn, și aș poleit-o cu aur pre din afară, și aș pus trupul într'ansa.

[130.] Și până acum încă nu s'aș îngropat, și iaste la cetatea Sais, în Curțile împărătești, într'o casă osăbi. Și preste în toate zilile tămăiază tămăe multă acolò, și lumină arde toată noapte. Iaste și altă casă acolò, lângă această, ce sânt țitorile lui Micherinos, cioplite de lemn¹.

[131.] Alți zic cum Micherinos aș iubit pre fata luiși și s'aș culcat cu dânsa făr' di voia ei, și așă è s'aș spânzurat di voe rea, și apoi aș îngropat-o în vacă².

[132.] Pentru că și acum trupul vacē iaste acoperit cu roși, și capul iaste gol numai, și în coarne iaste făcut soarile frumos di aur. Și stă în genunchi această vacă, și mare cât o vacă vie. Și o scot din casă în toți anii. Când să bat Eghipt[en]ii, atunce o scot și pre dânsa la ivală. Pentru că zic cum ia să să fie rugat tătani-său cum odată într'un an să o scoată să vază soarile.

[133.] Și, după patima această, iarăși i s'aș întămplat această. Venind vrajă di la cetatea Vutus cum numai 7 anī va să trăiască și mai apoi va să moară la al șaptele an, iară el foarte i-aș părut rău. Și trimisă la vrajă, bănuind tare în ce chip iaste această, că moșul său și tată-său închisără bisericile și custară atăta, dar el ce-aș greșit? Aceia, făcând atătia rale, aș împărățit 106 anī; iar el, fiind bine credincios, va să moară curând? Acesta cuvânt având răspuns vraja, iar răspunsă că pentru aceia mai tare să moară, pentru ca să nu vază răutățile, că va să fie la Eghipet tot rău într'o 150 anī; și cealți împărăți ce aș fost mai nainte aș fost știind această, iar [el] n'aș știut. Auzind acestia Michirinos, și socotind cum sânt lucrurile acestea, socotind și urzite, făcu multe luminī și le aprinsă. Acestea făce să să facă noapte în loc de zi, să trăiască 12 anī. Și aș fost bând și mănăcând, nepărăsindu-să zioa și noapte, primblându-să și desfătându-să prin păduri și

¹ În număr de 100; textul. Scurtat.

² Restul, suprimat.

prin dumbrăvi. Și, undi auziia primblări frumoasă, acolo mergè di să veseliia, tot socotind să-l treacă vraja.

[134-5.] Și acesta aŭ lăsat o piramidă, mai mică decât a tătini-său, cu 20 de picioare mai mică; pân' la gîmătate de peatră de la Arapî. Zic uniî cum să fie această piramidă a Rodopei Grecii, ci era tălaichiță acolo. Ci nu știu aceștiea ci grăesc, pentru că Rodopea iaste o muiari; dar ce puteri ar fi avut să facă piramidă, la cari cu întunericile de miî de tălanți s'aŭ chiełtuit? Și încă Rodopis iaste să fii fost în zilile lui Amasis, pentru că mulți aŭ trecut anî di atuncia, di când aŭ făcut piramide până când aŭ fost. Această Rodopis are poveste multă, ce aŭ făcut ia, și cum s'aŭ făcut tălaichiță mare, și aŭ agonisit: iaste dovedit acesta lucru, iar nu să fie avut ia atăta puteri¹.

[136.] După această, după Micherin, să fie împărățit la Eghipet Asihis, carile zic popiî cum să fie făcut porțile la biserica lui Ifest cătră Răsărit, carile era' cu mult mai frumoasă și mai iscusite. Pentru că toate porțile sânt săpate frumos, și alte lucruri frumoasă făr' di număr. Iară acestia ce aŭ făcut el, cu mult sânt mai iscusite². Și, vrând acesta Împărat să întreacă pre ceelalți cu lucrul piramidilor, făce și el una di cărămizi, întru care sânt slovi ce scriu așa: «Nu mă alătura cătră celelalte piramide. Pentru că atăta sânt mai de fire decât acelia, căt iaste bozul Dii[=Zeus] di ceialalți bozi. Pentru că cu sulița a bătut într'apă și, ce lut s'aŭ lipit de suliță, strângându-l, aceala s'aŭ făcut cărămizi, și cu acestea m'aŭ făcut». Acesta atăta aŭ făcut.

[137.] După aceia, aŭ împărățit un om orbu, din cetatea Anisiluî, și pre el îl chiema Anisis. Întru zilile acestuia aŭ intrat la Misir cu oaste multă Savvaco, Împărat Arapilor³. Deci, acesta, orbu' aŭ fugit la bahne. Și aŭ împă-

¹ Traducătorul prescurtează astfel biografia Rodopei.

² Suprimată partea care vorbește de un rit funerar.

³ Etiopienilor; textul.

rătit 50 ani Arapul, carile aŭ făcut așa: cine-î greșă din Eghipteni, după mărimia greșaliî lui, așa îl giudica, de făce movilă înaintea cetății lui de undi era cel vinovat, și, așa, să făceră mai înnalte cetățile. Pentru că mai înainte, la Sesostris, s'aŭ fost afundat iarăși de ceia ce aŭ săpat pudușcele, și apoî la Eghipteanul acesta s'aŭ făcut foarte înnaltă. Și, fiind și alte cetăți înnalte, iar mai înnaltă de cetatia Vuvastei alta nu iaste, undi iaste și biserică a Vuvastei, foarte iscusită. Multe sânt biserici mai mari, iar la frumsețe niciuna nu iaste ca această. Și Vuvastis să înțalege Artimis.

[138.] Iar biserica această iaste într'alt chip: numai pre undi între, iaste uscat, iar încolò tot ostrovul. Pentru că din Nilos sânt zăgașă care nu să împreună în de sineși, ci numai amândoă să apropie pân' lângă ușa bisericeî, unul di o parte, altă de altă, fiind amândoă câte o 100 de picioare de lat, și cu copaci unbrit. Iar porțile d'innainte sânt de înnalte di 10 stânj[ăni]¹, iar aŭ chipuri de 6 coți într'ansăle, prè minunate. Și, fiind biserica în mijlocul cetății, să vedi de tutindirile din cetate. Pentru că cetate s'aŭ mai năsipit cu lut, iar biserica, fiind tot cum aŭ fost dintăi, să vedi ca o oglindă. Și pregîur dănsa iaste zid cu bolovanî ciopliți, cu chipuri. Iar dilontrul iaste păduri di copaci mari, undi iaste și bozul. Și pin pregîurul bisericeî iaste de 100 stânj[ăni]². Și, când vei să vii pre calia bisericeî, iaste ca di vre o 300 stânj[ăni] calia, tot așternută cu pietre, și lată foarte³. Și de o parte și de altă de biserică sânt tot copaci foarte înnalți. Această biserică așa iaste.

[139.] Iar săvârșitul și mântuiria di supt Împărat[ul] Arapilor Savaco și de oastia lui, acesta fu: Acesta Arap aŭ văzut un vis, și aŭ și fugit di la Misir. Și visul lui aŭ fost așa: aŭ văzut un om, carile i-aŭ stătat di-asupră-î,

¹ Orghiî; textul.

² Un stadiu; textul.

³ Și lată de patru plethre; textul.

zicându-î să strângă pre toți popii di la Misir și să-î tai în doă. Iar el, văzind acesta vis, aŭ zis cum Dumnăzăŭ îi arată lui pricină de vină, pentru ca să facă el rău la biserici, și atuncia să ia plată, aŭ dispre oameni, aŭ dispre Dumnăzăŭ. Și acesta lucru zisă cum nu-l va face, pentru că aŭ trecut vremea cătă aŭ fost să împărățască Misirul, și de aici să să ducă di la el. Și vrăjile Arapilor aŭ arătat lui mai nainte acesta lucru, cum va să împărățască 50 ani. Și, trecând această vreme, și sosind și vedenia ce aŭ fost văzut, di bună voe aŭ eșit din Misir.

[140.] Și s'aŭ dus Savvacos de acolò. Iarăș eși orbul din bălți și veni la Împărăție. Iar 50 di ani, ce aŭ șazut acolò în bălți, aŭ făcut un ostrov, năsipind apa cu cenușă și cu pământ, și acolò lăcuia. Că, aducându-î Eghipteniŭ bucate prin taină lui acolò, li poronci să-î aducă și cenușă. Și așa făcu ostrov[ul]. Acesta ostrov nimine să-l afe nu putu mai nainte decât Arminteŭ. Și în 700 ani și mai mulți [ani] nu putură să-l afe ceia ci împărățisă mai nainte, decât Arminteŭ. Și numile ostrovului, Elvo. În toate părțile iaste de 100 stănj[ăni]¹.

[141.] După acesta împărăți popa lui Ifest, carile îl chiema Sethon. Carile socoti cum Eghipteniŭ cei di treaba războiului nu-î vor fi nici di o treabă, și așa nu le dedia nicio cinste, și încă le luă și țarinile care le didiasă ceelalți Împărăți, căte 12 țarine unuia. După aceste, oști cu oaste mare Sanahariv, Împărat Arapilor și Asiriilor, asupra Misirului. Și oameniŭ cei di oaste a Misirului n'aŭ fost vrând să oștească. Iar Împăratul acesta, venind la multă nevoie, aŭ intrat la bozul, și aŭ început a să jăluui, la ci măsură aŭ agiuns. Și, plângând el, i-aŭ venit somn, și i să năzări în somn cu[m] să fie venit Dumnăzăŭ, să-î fie zis să îndrăznească, cum nicio nevoie nu va păți de va tămpina oastia Arapilor, pentru că el îi va trimite agiutor. Acesta vis socotea, și, luând sama, aŭ luat dintru Eghipteniŭ căruia i-aŭ fost voia, și aŭ tăbărăt la Pilusio, pentru că pe

¹ Zece stadii; textul.

acolò iaste cale de întrat oștile. Și după dănsul niciunîr dintru războinicî nu era', fără numai oameni de oraș, crășmari, meșteri și alți orășani toți. Sosind ei acolò, și nepriiateniî dincolo, atunce, preste noapte, s'au rădicat șoariciî din pământ și li-au mîncat tulpile lor, și arcile lor, și curălile di la paveță, căt, a doă zi, fugind ei făr' di arme, mulți să fii perit. Și acum acesta Împărat stă în biserică luî Ifest, scris, de piatră cîoplit, având în mîna luî un șoarice, și scriind slove asupra luî într'acest chip: «Căutând niștine la mine, fie blagocestiv!».

[142.] Păn' întru acesta cuvânt zicè popiî eghipte[n]î cum di la Împărat dintăi până la acesta ce-au fost popă la Ifest, să fie trecut 341 de niamurî ominești, și întru aceștia anî să fii fost atăța Împărați și atăța arhierei. Și 300 de neamurî de oaminî fac 1[0].000 anî, pentru că un niam de oaminî 35 anî și mai bine să înțelege. Și triî niamurî 100 de anî sânt. Iar 41 di neamurî fac 1.340. Așă dar, zicu ei cum întru atătia miî de anî să nu fie făcut Dumnăzău în chip de om, nici întăi, nici mai apoi la aceștia ci stătura Împărați la Misir, și încă, întru atăta vremi, di 4 orî să fie răsărit soarile și să fie apus îndărăpt, adică di d[o]ă orî di la Apus au răsărit și di doă orî au apus undi răsare. Iar lucrurile Misirului nimică nu s'au primenit, nici ale apeî, nici boalile, nici altă nimică.

[143-6¹.] Iar, dintru atăța Împărați ce stătura, niciunul nu-î zisără bozû, numai li zicè oaminî bunî și aleși, în ce chip ni-au arătat și pildile lor tot pre rând. Iar și pentru bojiî Elinelor multă osăbire iaste și între Eghipte[n]î, care lucru părăsim, pentru lungimia povesteî, să mai spunem.

[147.] Ci, acum, mai bine să zicem ce zic și ei Eghipt[en]iî, și ci am văzut și eû cu ochiî miei. Măntuindu-să Eghipt[en]iî, după popa luî Ifest, de Împărăție (pentru că ei nici odinioaria nu era' volnici a fi fără Împărați), ei au socotit di au pus 12 Împărați, împărțind tot Misirul în 12 părți. Aceștia făcură cuscrie, și așa împărăția', puind la

¹ Se suprîmă tot ce se spune în text despre zeii greci și egipteni.

mijlocul lor acesteia pravile: nici să grăiască di rău unul pre alt[ul], nici să ceară să aibă unul mai mult decât celalalt, și să fie foarte prietenî. Acestea pravile pentru aceia li făcia', pentru că, stănd ei întâi la Înpărăție, li să vrăjă așa cum ceta ci va turna în biserica lui Ifest cu păharu' di aramă, aceia li va fi Înpărat a tot Eghiptul. Pentru că la toati bisericile s'aũ fost adunănd.

[148.] Și aũ socotit să-și facă și ei pomană di opștie. Și, socotind, făceră Lavarintus, puțin mai sus decât ezărul Mirios, aproape di cetatia ci să zice a Crocodililor. Carile eũ văzind de minunat, nu-l pocîu povesti. Pentru că, de va socoti niștine zidurile Grecilor și faptele lor, mai puține sânt decât acestia Lavirintus. Și vestită iaste și biserica di la Efes și di la Samu, și piramidile minunat lucru sânt, și vrednică fiiștecare piramidă di multe lucruri grecești. Iară Lavirintul covârșaste și piramidile. Pentru că 12 ogrăzi sânt acoperite cu porțile înpotrivă una cătră alta, 6 spre Răsărit, 6 spre Meazănoapte. Și aproape, și pren pregîturul tuturor, iaste un zidu unpregîtur, și casă sânt doă rînduri, 3.000 de toate: 1.500 di-asupra și 1.500 disupt. Decî, ceta di di-asupra, li-am văzut și noi, și le și povestim, iar ceta di desupt nu ne-aũ lăsat să le videm, zicând cum acolò sânt gropnițele, Înpărățiilor ce aũ făcut Lavirintul și a' crocodililor ce sânt sfinți. Așa spunem, din ceta de didesupt, cu auzul auzind. Iar ceta di di-asupra sânt neputute povesti de om. Pentru că eșirea iaste prin streșăni, și, încălciturile prin ogrăzi fiind în multe feluri, o minune sânt. Că din ogradă eși în casă, și din casă în cămări, și din cămări în streșini, și iarăș într'alte ogrăzi. Și acoperemăntul li iaste di peatră, ca și zidurile, și zidurile și păreții pline de pasări cîopliti. Și toate ogrăzile tot cu stălpî de peatră albă, prelipite una lângă alta. Și lângă unghiul Lavirintului iaste o piramidă de 40 stănj[ăni]¹, întru cari sânt cîoplite jăgani multe. Și calia la dănsa iaste făcută pre supt pământ.

¹ Orghii; textul.

[149.] Și, fiind Lavirintul într'acesta chip, mai multă minune aduce ezărul Mirios, lângă care iaste Lavirintul acesta. Care ezăr iaste înpregiur 430 de mile¹, cât iaste și Misirul pre lângă Maria. Și iaste lung ezărul di cătră Amezăzi și cătră Meazănoapte, fiind, undi iaste mai adânc, de 50 stânj[ăni]². Iar cum să fie făcut de mână di om și iaste și săpat, ia singură arată. Pentru că în mijlocul ezărului staū doă piramidi, afară din apă de 50 stânj[ăni], și în apă iarășī atăta sănt zidite, și preste amăndoă piramidile iaste un chip de peatră, șazind într'un scaon. Așă sănt piramidile, de 100 stânj[ăni], fiind stânjănul di 6 picțoari³. Iar apa din ezăr nu iaste di acolò, pentru că acolò iaste foarte săcu pământul, ci numaī di[n] Nilos iaste zăgaș și într'apă: 6 luni cură înlontru în ezăr apa, și 6 luni afară. Și, când cură afară, atuncia dă la Împărăție pre zi câte un tălant di bani, și, când întră, mai puțin.

[150.] Și zic cum și la Sirtis de la Liviiā să dia această apă, fiind găurită lângă muntile ci iaste mai sus di Memfis. Și am socotit să văd undi iaste lutul ezărului acestuia, pentru că mult m'am mirat ci s'aū făcut. Și, așă, am întreat pre aceia ci lăcuia' acolò aproape, și-mī spusără cum să-l fie săpând lutul și să-l fie aruncând în apa Nilosului, și el, luându-l, l-aū fost ducând pre apă. Și nu iaste acesta lucru minune, di vremi ci odoarāle lui Sardanapale fiind multe și marī, carile aū fost Împărat la Ninos, și li-aū fost ascuns în casă supt, iar niște furī aū socotit de aū făcut podușcă din casāle lor până la vistear, și lutul il scotē noaptia în apa lui Tigris, ce cură pre lângă Ninos. Așă aū făcut și aceștiea oamini, așă aū săpat iazărul⁴.

[151.] Iar aceștiea 12 Împărați, socotind dreptate, și nimerindu-să la biserica lui Ifest, făcând jărtvă la biserica

¹ 3.600 de stadii; textul.

² Orghi; textul.

³ În text, altă măsurătoare.

⁴ Dar zi.c.a. nu noaptea; textul.

la zioa ce de apoi, li adusără lor arhieru' păhară di aur, cu carile aũ fost purtând pre jărtvă. Și, greșind arhierul numărul lor, cum sânt 12, aũ adus 11. Iar cel maĩ di apoi, anume Psamitihos, neavând păhar, și stând acolò, fiind cu coifu' di aramă, îl scoasă, și începu a turna cu dănsul. Pentru că și cealalți Înpărați toți aũ fost având coifuri. Acesta Psamitih nici cu vre un gând rău aũ făcut acesta lucru, iar cielalți socotiră cu mintea lor cum el poate să fie că pottește Înpărăția, și-și adusără aminte și de vrajă, cari zicia cum cela ci va turna cu păhar di aramă, acela va fi Înpărat a tot Misirul. Și, aducându-și aminte di vrajă, a-l omoră pre Psamitih aũ socotit cum nu va fi cu cale. După ce îl cercară și socotiră cum nici de o voe a lui aũ di vre o ispită aũ făcut acesta lucru, și așa sfă-tuiră la bălți, luându-ı puteria și slăbindu-l, și di acolò să nu să maĩ amestice cu celălalt Misir.

[152.] Iar acesta Psamitih, fugind maĩ nainte, di Arapul Savvacos, carile i-aũ ucis pre tată-său, acesta fugind di Arap la Siritia, după ce fugi Arapul pentru vis, iarăși îl adusără Eghipteniĩ cari era' din Țăn[ul] Saisutului și-l pusără cu cei 11 Înpărați. Iar, al doilia rând, iar i să tâmplă fugă la bălți de acești 11, pentru căci turnă cu coiful. Și, așa, socoti cum să-și răscumperi di la aceștia această rușine. Și trimisă la Vutus, vrajă ai Litus, între-bând ce va face, că acolò iaste adivărată vrajă a Eghiptenilor. Și, așa, îi veni vrajă cum răscumpărarea lui va fi din oamenii de aramă când să vor ivi [din Mare]. Deci, el nu-și crezu nimică, socotind: di undi să-ı vie oamini di aramă să-ı agiute? Iar, nepestită vremi, apucă o nevoie pre oamenii di la Ionia și pre cei di la Caria, și oștiră în pradă. După aceia agiunsără la Eghiptet, și, împlătoșindu-să, eșiră la uscat. Iar un om mearsă și spusă lui Psamitih, acolò la bălți, cum aũ văzut oameni di aramă, di vremi ci armile le era' cu aramă, și pre acolò armi ca acestia n'aũ fost având. Și-i zisă lui Psamitih: «Oamenii de arame pradă câmpul, care aũ venit pre Marea». Și,

Psamitih, fiind minte vraja, făce legătură cu Grecii aceia, și le făgăduii mult, ca să fie cu dănsul într'agiutor. Și, așa, făcând tocmală cu aceștia, și cu cine au vrut din Eghipteni, supusară pre Înpărați.

[153.] Și singur împărăți Eghiptul. Și făce porți la biserica lui Ifest, cătră vântul lui Notos, foarte iscusite, la Memfis, și ogradă lui Apis, undi să hrănește Apis când să ivește. Și o făcia înaintea porților, fiind toată cu stâlpi și cu chipuri ciopliti. Și, pentru stâlpi, sânt chipuri de oaminii la ogradă, câte 12 coți. Iar Apis, după cum îi zicu Grecii, iaste Epafos.

[154.] Iar Grecilor ce au silit cu Psamitih la războiul acesta, le didia locuri de sălaș Psamitih, să lăcuiască înpotrivă. Și era între dănsii Nilos. Și acestora le-au pus nume Oști. Acestia locuri li didia, și, ci le-au făgăduit, toate le-au dat. Și le didia și copii ca să-i învețe limba grecească, copii eghipt[en]i; și, învățind, de atuncia sânt, și acum sânt tâlmaci acolò. Iar aceștia, Grecii, Ioni și Cari, lăcuiră acolò multă vreme. Acestia locuri sânt lă[n]gă cetatia Vuvastiei, la gura lui Nilos, ci să cheamă Pilusion. Pre aceștia, mai apoi, Amasis Împărat i-au mutat di acolò, și i-au pus de au lăcuit la Memfis, făcându-i strajă pentru Eghipteanii. Și, așa, lăcuind aceștia la Eghipet, de atuncia încoace știu Grecii câte au făcut la Eghipet, foarte bine le știm; pentru că întâi aceștia lăcuiră acolò streini. Iar, di unde s'au rădicat ei di s'au dus la Misiri, din țara lor, pân' acum să cunoaște locul și casăle lor în ce chip s'au pustiit. Psamitih așa au biruit Eghiptul,

[155.] Iar, pentru vrajă di la Eghipt, multe au vorovit. Deci, fiind lucru vrednic de știință, îmi voi aduci amintea și de această. Această vrajă iaste biserica bozului Litos [=Letò, Latona], la gura ci să cheamă Săveniticon a lui Nilos: acolò zace; și numile cetății este Vutò. Și sânt și alte biserici acolò¹. Această biserică iaste mare, și porțile

¹ Scurtat.

10 stănj[ăni]¹. Iar, ci-mi iaste mie mai cîdat lucru, aceala voi spune. Iaste întru această biserică o biserică mai mică făcută, a lui Litus, numai dintru o peatră. Și în lung și în lat iaste di 40 coți, însă di o peatră meriaia. Și acope-remăntul iarăși o piatră singură, preste tot meriae, și ari strășini di 4 coți.

[156.] Această cîdată mi să păru. Iar și ostrovul, ci să cheamă Hemis, iaste într'un iazăr adănc și lat, lângă biserică această. Și zic Eghipt[en]ii cum acesta ostrov să fie înnotători. Iară eū, cu dreptul, n'am văzut înblănd, iar numai ci m'am mirat cum să fie ostrov înblători. Iar în ostrov iaste și biserică lui Apolon, mare, și cu[p]toară mari, și finicî, și mulți copaci cu roadă, și mai mulți fără di roadă. Iar, pentru căci iaste ostrovul înblători, zic ei niște basne multe a' bozilor, cari li părăsăsc acum iară².

[157.] Acesta Psamitih împărăți 54 de ani Eghiptului, dintru care ani, 29 ani aū încungîurat cetatia cē mare a (a) Siriei, pre nume Azotos, și de abiē aū luat-o. Această cetate aū suferit mult încungîurată, dintru căte cetăți știm noi.

[158.] Iar Psamitih aū făcut ficior pre Necòs, și împărăți Misirul. Acesta începu întâi a face zăgași din Nilos la Maria Roșii, care o săvărși Darie Persul. Cari în lung iaste cale di 4 zile pre apă, și, de largă, să margă doi cătargi alăturia. Și din Nilos iaste acolo dusă apă³. Iar multe încălcituri are aceștia zăgaș. Și iaste mai lung decăt mai încălcit, că, săcând această podușcă la Împărat[ul] Necòs, aū perit 120.000 Eghipteni. Și, săcând, aū părăsit, că i-aū venit vrajă, zicându-i cum cu varvarii să să lucreză. Și varvari zic ei tuturor căci nu sânt cu dănișii di o limbă.

[159⁴.] Și lăsă Necòs săpatul, și să apucă de oști. Și face

¹ Orghit ; text.

² Lăsate la o parte de traducător. Apoi se suprimă genealogiile din următoare.

³ Înălăturată precisarea locului.

⁴ § 160 e suprimat tot.

cătărgi, unile la Marea Roșie, altile la această Mari. Și le făce locuri de așăzat[ul] vasălor acestora, carile să cunosc până astăzi, și cu aceste înbla oștind. Și să lovi cu Sirii la Magdol, și birui-î Necòs. Și, după război, luă și Caditis, cetate mare a Siriei. Și, cu ce haine au fost atuncia înbrăcatu, au trimis-o lui Apolon bozul di la Milisi. Și, trecând 17[=16] ani, muri. Și didia Împărăția lui lui Psami, feciorului său.

[161.] Acesta Psami încă împărăți 6 ani, și muri. Și, oștind acesta asupra Arapilor, luă Împărăția Priis, ficiorul lui Psamie, carile, după Psamitih, moșul său, foarte fu fericit. Și împărăți 25 ani, întru cari mearsă asupra Sidonului cu oaste, și să bātu pre Mare cu Asiriiianul¹. Iară, sosind vremea ceia ci era să pată și el rău, cari o voi spuni-o aiurile, și mai pre larg, iar acum mai strămt, pentru că, trimițind oaste mare asupra Chirineilor, greșiră tare, pentru că fură bătuți. Iar Eghipteniî îndată îl vicleniră pre Aprii, gândind cum într'adins i-au trimis acolò, pentru ca să peară ei acolò și să poată el mai pre lesne a împărăți celoralaltî Eghipteniî. Și, scărbindu-să foarte, și prietenii celor perii, și ceia ce s'au întors, cu toții au viclenit.

[162.] Și, înțălegând Apriis, au trimis la dănsii pre Amasis pentru ca să-i potoale cu cuvintile. Iar, sosind acolò, și zicându-le cu cuvântul ca să nu facă așa, iar unul dintru Eghipteani stātu îndărăpt, și-i pusă un coifu, și-i zisă Împăratului: «O puî eû». Și el, oarecum, nu-i fu fără di voe, după cum să arată lucrul. Că, după ce îl pusără Împărat pre Amasis, iar el să găti îndată să margă asupra lui Apriis. Iar Apriis, auzind acesta lucru, au trimis pre un om de folos din Eghipteniî, carile îi zicè Patarvimis, poroncindu-î să-l aducă viū la Amasis. Și Patarvimis mearsă și zisă lui Amasis să margă la Aprii. Iar Amasis, tâmplându-să cu cal, călari, să rădică și să beși, zicând: aceia să o ducă la Aprii. Iar Patarvimis îl ruga, chie-

¹ Tirianul; text.

mându-l Împărat[ul], să margă. Iară el zisă: «De mult mă gătesc să fac acesta lucru, cât și singur Aprii să nu bănuiască: pentru că și el va merge, și pre alții va duce». Iar Patarvimis, auzind aciaste cuvinte, cunoscă bine lucru' cum stă, și socoti cum să margă cum mai de sirgu să-și spui Împăratului. Și, mergând el la Aprii fără di Amasis, nici răspuns i-a dat, ci, fiind mănios, poronci să-și taie nasul și urechile. Și, văzind ceilalți Eghipteni cari ținea și mai înainte cu dănsul, cum omul cel mai di folos slujindu-l așa, nici mai așteptară altă vreme, ce îndată să dusără la ceilalți și să închinară lui Amasis.

[163.] Și, auzind acesta lucru Aprii, găti pre străini, pre Cari și pre Ioni (pentru că streinii caută stăpânului, iar nu țării¹), cari era di toți 30 mi. Și era la Sais cetate Curțile lui, foarte lucruri iscosite. Și, așa, să gătiră streinii și meară asupra Eghipt[en]ilor, și Eghipt[en]ii asupra streinilor. Și veniră la cetate la Memfis, că acolo era să dia război.

[164.] Iar Eghiptenilor 7 niamuri sânt: popi, ostași, vâcari, purcari, precopeți, tâlmaci, corăbieri. Aceste le sânt niamurile, și numirile lor sânt di la meșterșugul ce-l știu. Iară războinicii să cheamă Calasiries și Ermotivies. Aceștia sânt cinesi din Țănutu-și.

[165-6².] Și sânt preste tot 14 mi [=160,000] de oamini, cari alt meșterșug nu știu, fără numai oastea, ficior de la tată urmând.

[167.] Iar nu știu, și acesta lucru Grecii de la Eghiptenani au luat au ba, pentru că văzu și Tătarăi, și Thracii, și Persii, și Lidii, și toți varvarii, socotind mai fără de cinstia pre ceia ce știu alte meșterșuguri, și nu sânt de război. Iară cei ce sânt meșteri, îi țin mujici, iar pre cei ce sânt de război îi țin viteji de cinste. Acesta lucru îl fac toți Grecii, și mai vărtos Laconii. Și Corinthii nimică nu-și cinstesc pre meșteri.

¹ Cugetarea e adausă de traducător.

² Scurtat. § 166 e suprimat.

[168.] Și această cinste era aliasă Eghipt[en]ilor, ales de popi, câte 12 pământuri. Și pământul era câte di 100 coți în toate părțile. Atăta avia un Eghiptean. Iar câte 2.000 di oamini pre an dintru aceștia, păziia' pre Înpărat¹. Și acestora li să dà pre zi un oboroc² de pâine și di carne și de vin.

[169.] Iar, lovindu-să oștile lui Apriis și a' lui Amasis, cela cu streinii, cela cu toți Eghipteni, mult stătu războiul. Și bine să bătură streinii, și, fiind puțini, biruiți fură, că fără samă era' puțini înaintia celora; și cu această și biruiră. Iar așa zic cum au fost gândind Apriis cum atăta-î Înpărăția lui di tare, căt nici Dumnăzău n'are ce-î strica, nici nimini nu-î va putè strica. Iar atuncia biruit fu, și prins viū, și-l dusără la cetatea Sais, la casăle lui ci era' mai nainte, iar atuncia era' a' lui Amasis. Și-l hrănia' în curți, și îl socotia' bine. Iar Eghipt[en]ii bănuiră cum nu face bine, di vremi ce hrănește pre nepriatenu' lor și a' lui. Și atuncia îl didia Amasis pre Apriis pre mâna Eghipt[en]ilor, și ei l-au zugrumat, și l-au îngropat la gropnițele moșilor lui, carile sânt la biserica Athinei³. Și pre toți căți au fost Înpărați dintru acesta Ținut, acolo i-au îngropat. Pentru că groapa lui Amasis iaste mai di parte decât a lui Apriis și a' strămoșilor lui⁴.

[170.] Sânt și alte cămări întru biserica această, întru care sânt și gropniți cărora numile lor nu voi spune, ci mai bine voi tăcè⁵.

[171.] Și, pentru praznicile Grecilor, mai mult de acolo le-au luat, și le fac după cum videm⁶.

[172.] Petrecându-se Aprie într'acestași chip, au împărățit Amasis, fiind din Țăn[u]t[ul] lui Sais. Și cetatia lui o

1 Scurtat.

2 Neprecisat.

3 Se arată în text locul exact.

4 Restul, suprimat.

5 *Idem.*

6 Prescurtare.

chiema Siuf. Decî, întăi Eghipt[en]iî măscăriia' pre Amasis și nu-î făcia' nicîo cinste, pentru că maî nainte era mojiç și de casă proastă. Iar, maî apoî, socoti Amasis, și cu înțălepciune tare îî supusă. Avănd multe odoară, fără număr, avia și un lighian de spălat picîoarile, di aur, întru carile toîi oaspeîi și eî încă-și spăla' picîoarile. Acest lighian socoti Amasis di-l tăia, și-l vărsă di făce un bozu di aur, și-l pusă undi era un loc maî ivit decăt toate în cetati. Și Eghipteniî mergè acolò la bozu, și să închina' foarte tare. Iar, înțălegănd Amasis acesta lucru ci fac aceia, chiemă pre Eghipt[en]iî și le spusă cum din lighianul ci-și spăla' picîoarile făcu bozul, întru carile maî nainte Eghipteniî să pișa' și-și spăla' picîoarile, iar acum prè tare i să închină. Și zisă: «Eû încă am fost ca și lighianul acesta, pentru că, măcar că maî nainte am fost prost, iar acum, fiindu-le Înpărat, trebuie să-l cinstească ca pre un maî mare». Cu acesta lucru trasă pre Eghipteniî cătră sine, căt foarte îl asculta'.

[173.] Și obiceiul săû și vieața sa așa o pitrecè: Dimineața, păr' la prânzi, cu toată nevoița isprăvi trebile ce-î grăia, și să tămplà a avia lucru. Iar, de aici în nainte, bè și să disfăta, giucănd și șuguid cu tovarășii. Și era foarte șagaciû și glumăîi. Și, cine îî era lui priaten, începură a-l învăța, zicănd: «O Înpărate, nu cu dreptate îî porîi lucru', aducăndu-te pre tine la lucruri făr' di cale. Pentru că ție îi să cadî în Scaon de cinste cu cinste să șăzi, și să-îi trebuieîi preste zi lucrurile. Și, atuncia, ar cunoaște și Eghipt[en]iî, cum de mare om sânt stăpăniîi, și bun numi î'ăi agonisi. Iar, acum, nu faci nici într'un chip lucru înpărătesc». Și el socoti de li-aû răspuns într'acest chip: «Orîcine are arcu, când îî trebui, îl încoardă; iar, când nu-î trebuie, îl discoardă: pentru că, de vor fi pururea încordate, iată că să vor strica; decî, când li-ar trebui, nu le-ar avia. Așă dară, și obiceiul omului: di va vria pururea să fie în grijă și să nu să dia și la cevaîi șagă, să va uita pre sine și să va nebuni saû să va

schimosi. Carile, eū, știindu-le, înpart a doă trebile miale». Acestia aū răspuns priiatenilor săi.

[174.] Iar Amasis așa zic cum, când era prost, cum era băutoriū și șagaciū, și nu era om înțelept sau grijaliv într'un chip. Și, când să lipsia di bielșug, neavând civa, apoi fura. Iar păgubașii l-aū fost aducând la biserică¹ să-l dovidiască. Decī, multe vrăji îl și nimeria', iar multe nu-l nimeria'. Decī, după ce aū stătut Împărat, câte biserică îl aflareă când fura, pre acelia tare le cinstia și li dăruia, iar câte nu-l aflareă, nimică nu le socotia, zicând cum sânt mincīunoasă.

[175.] Și făcu la Sais Athinei porți foarte înnalte, întrecând pre toți cu iscuseniia și cu mărimia, și chipuri mari făcia. Și alte pietri ciudate aū adus acolò, și le-aū adus unile cali câte de 20 zile di departe². Iar iaste un lucru minunat, o casă di peatră: întreagă aū adus-o di la cetatia Elefandina, în trii ani abii aū adus-o, și o aducè 2.000 de oamini, și aceștii toți era' meșteri. Și casa această iaste di lungă 21 coți, de înnaltă 8 coți, di lată, 14 coți. Pre din afară iaste atăta casa această. Iar lumina îi iaste lungă de 18 coți, și di largă 12 coți, și de înnaltă 5. Pentru că această casă iaste din afară de biserică, că, vrând meșterul să o tragă înlăuntrul în biserică, să fie suspinat, supărându-să de atăta ostineală. Iar Amasis, socotind cum iaste mare ostineală acestă, aū poroncit să o lasă înnaintia uși, să nu o mai tragă. Alții zic cum să fie perit și un om supt dānsa, trăgându-o; pentru aceia să o fie lăsat.

[176.] Și la celelalte biserică la toate făce odoară Amasis, foarte minunate. Și la Memfi cel chip de [om] ci zace, care iaste de lungu 75 picioare de lung. Și alte doă chipuri staū tot pre o peatră, câte di 20 picioare unul de lung. Și iaste și la cetate la Sais unul ca acesta. Și biserică [lui] Isis de la Memfi Amasis aū făcut-o, fiind mare și vestită.

[177.] Întru zilile acestui Amasis, zic Eghipteniī cum

¹ Oracule; text.

² Scurtat.

Eghiptul să fie avut bielușug foarte, și apa din Nilos aș adaos tare, și bucatile iarăș la oamină. Și atunci 20.000 de cetăți aș fost, tot lăcuite, în Eghipt. Și această prăvilă Amasis aș pus la Eghipteni, cum fiștecarile să arăte preste anu cătră cel mai mare di undi-și trăiaște viața agonisând. Iar, nefăcând acesta lucru, socotia cum cu alte lucruri să hrănește răle, și nu trebui să fie viu, ci să moară. Această prăvilă aș luat Solon Athineul di acolò, și aș dus-o la Athina. Care și până astăzi o țin, fiind foarte bună.

[178.] Și, iubind pre Greci Amasis, foarte li dăruia multe. Și celor pribagi încă li făcură biserici. Și li-aș dat o cetate di lăcaș, [Naukratis]¹. Și biserica ce să chiamă Elinion încă el a făcut-o. Făcut-aș și Greci streini, ce vinia' pentru negușitorie, biserici, cineș după neamul său, și aș făcut și mai inte².

[179.] Număi cetătia Nafcratis era scală, iar aiurile nu putei să mergi. Atăta iaste avia (*sic*), Nafcratis³.

[180.] Agiutat-aș și Amasis la biserica Delfilor a să face, pentru că cia di mai nainte aș ars. Agiutat-aș și Greci Delfilor, a să face⁴.

[181.] Greci di la Misir și cu Chirinei aș făcut priedșug. Și încă aș luat și fimei di la dănșii, aș vrând să aibă fimei griacă, aș pentru priința mai tare a Chirineilor. Și luă a unu om di folos di cetate fată, pre numi Ladiche⁵. Și, culcându-să di multe ori Amasis cu dănsa, nu să putia înpreuna, și cu alte cu toate putia. Deci, zisă Amasis: «O, muiare, nu poate să fi să nu piei tu mai rău dicăt toate muerile». Iar Ladiche, giurându-să cum nu iaste vinovată, nu o credia Amasis. Și, așa, s'aș rugat Afroditei cum, di să va înpreuna cu însă întru acia noapte, să trimiță la Chirina un boz. Și, așa, întru aceia noapte să înpreună

¹ Scurtat.

² Scurtat.

³ Restul suprimat.

⁴ Foarte scurtat.

⁵ *Idem*.

cu dănsa, și o foarte iubi, pentru că nu mai era legat. Și Ladiche trimisă făgăduința, fiind și până acum afară din cetate Chirinilor. Pre această, pre Ladiche, mai apoi, după ce birui Camvis Eghiptul, o trimisă sănătoasă la Chirini. Făcut-aș și odoară Amasis, di aș trimis pre la biserică în țara grecească, și prin multe locuri bozuri aș făcut de aș trimis.

[182¹.] Acesta Amasis întâi a supus Chiprosul, și l-aș făcut să dia bir, mai nainte decât toți oamenii.

SEĂRȘITUL A DOĂ ISTORIE A LUȘ IRODOT.

¹ Tot începutul e suprimat.

A LUÎ IRODOT ISTORIIA A TRIE, CE SĂ ZICE : THALIIA.

[1.] Asupra acestuia, a lui Amasis, oști Împărat[ul] Camvis, feciorul lui Chiros, luând cu sine și alte oști, și încă și pre Greci cari era' supt mâna lui. Și pricina oștei lui pentru aceia fu : Trimisă Camvis la Eghipt sol, și ceria fata lui Amasis. Și acesta lucru îl făcia din îndemnaria a unui om eghiptean : pentru căci doftor aŭ fost la Eghipt,— pre dănsul îl trimisă Amasis la Chiros, poftind Chiros doftori buni de ochi. Și îl înstreină de copii și de fimei, trimițându-l la Perși. Acesta lucru obidind pre doftorul acela, sfătui pre Camvis să trimiță să ceară fata la dănsul, pentru că, aŭ, dănd-o, să-î facă și lui voi ria, aŭ, nedănd-o, să să facă nepriiateni. Iară Amasis, temându-să de puterea Perșilor, să mira ci va face și ci răspuns va da. Pentru că bine socotiia că pre fata lui nu o va ținia în chip de fimei, și în loc de țiiitoare. Și, socotind acesta lucru, făcia așa. Era o fată, a celuia Împărat ce peri, a lui Aprii, foarte mare și frumoasă, și era singură rămasă de aceia casă, și o chiemă Nititis. Pre această Amasis o înbracă cu haine bune și cu aur, și o trimisă la Perși, ca pre o fată a lui. Iar, trecând vremi, și întrebând-o Camvis pre fată pre numile tătăni-său¹, zisă cătră dănsul fata : «O Împărate, nu știi cum ești înșălat di Amasis, c[a]rile, podobindu-mă cu haine, m'aŭ trimis ca pre o fată a sa, fiind adivărată a lui Aprii, pre carile, fiindu-î lui stăpân, s'aŭ sculat cu

¹ Numind-o după tată ; textul.

Eghipteniî și l-au omorât». Acesta cuvânt, cu această pricină făcându-să, adusă pre Camvis, fiċiorul lui Chiros, cu mare mânie asupra Misirului. Așa zic Perșiî.

[2.] Iar Eghipteniî zic cum dintru această fată a lui Aprii să fie Camvis, născut cu Chiros. Și nu grăesc drept, și știu și ei, pentru că, di știu și alții bine pravilile Perșilor, știu și Eghipteanii, pentru că, la Perși, fiind fecior di acel niam, nu împărătaște alt streinî¹, și încă, cum Camvis era fecior a' Casandaneî, fetei lui Farnaspu, om Ahimenidu, iar nu Eghiptian. Ci ei întorcu cuvântul, vrând să să facă cum sânt rudeniî cu Casa lui Chiros. Acestia așa sânt.

[3.] Iar zic și alt cuvânt, cum o fimei persidă să fie întrat la fimeile lui Chiros, și, văzind lângă Casandana stând cuconiî frumoși și mari, mult o lăuda. Iar Împărăteasa lui Chiros, Casandana, zisă: «Fiind eū acestora cuconi maică, Chiros nu mă cinstește, și pre cia prișliață di la Eghipt o cinstește». Casandana, bănuind pre Nititis, să fii zis acestea. Iară fiċiorul cel mai mare să fie zis: «Eū, maică, pentru acestea, dacă mă voi face om, voi pune celia di gïos a' Eghiptului sus, și celia di sus gïos». Acestia să fie zis Camvis, fiind di 10 anî, și muerile s'au mirat. Și, după ce au crescut, au ținut mintea, luând Împărăția, ca să oștească asupra Eghiptului.

[4.] Și să tãmplă la acesta lucru și altă poveste. La oștitul acesta, dintru omeniî streinî agiutor era un om, anumia Fanis, de neam Alicarnasan, carile era și înțălept și viteazî la războae. Acesta Fanis, bănuind noarice pre Amasis, întră într'un vas și fugi la Misirî, vrând să margă la Camvis. să-i spui di toate, di vremi ce, între slujitori, era om vestit și de folos. Iar Amasis trimisă după dănsul, foarte silind, ca doară îl va prinde. Și trimisă pre care hadămbu avia mai di credință, cu o cătargă, carile îl agiunsără la Lichia. Și, prinzindu-l, nu-l putu' duci. Că au meștersuguit Fanis și au scăpat. Că înbătă pre strajă, și

¹ Bastard ; textul.

aşa aŭ scăpat tocma la Perşi. Şi, fiind gătit Camvis asupra Misirului, şi mierându-să în ce chip va treci oastea pre pustii fără di apă, mearsă acesta Fanis şi spusă şi alte toatea lui Amasis lucruri. Şi încă şi pentru apă¹ îi zisă, să trimiţă la Împăratul Arapilor, el să-i gătească calia, să-i fi pre voe, — încă cu rugăminte.

[5-6².] Pentru că pre acolò iaste întrarea la Eghipt adivărată. Pentru că di la Finichî până la hotarale cetăţii Caditului, care iaste a Palistinilor³, şi încă şi mai încolò, iaste cale de trii zile, foarte fără di apă.

[7.] Decî, sfātuindu-l Grecul acel pribag, atuncia trimisă la Arapî soli, cu rugăminte pentru acesta lucru, şi să rugă, luând credinţă di la dănsul şi dându-i credinţă⁴.

[8.] Şi Arapii cred credinţa oaminilor foarte tare. Şi o fac într'acesta chip: Ceia ce vor să fie încredinţaţi, stă un om între mijlocul lor, şi, cu o peatră ascuţită, tae carnia puţinţel lângă degitele celia mari; şi, luând dintru amândoă hainile lor, unge cu singe 7 pietre carile sânt între ei. Şi, făcând aceaste, cheamă într'agiutor pre Dionis şi pre Afrodita⁵. Şi, făcând acestia, cela ce iaste la mijlocul lor, poronceşte, şi întră chijaşi şi priiateniî aceia. Şi ei să făgăduesc cum vor ţinia legătura. Şi pre aceşti doi boji aŭ ei numai. Şi încă îşi tund şi părul, ca şi Dionis. Şi zic lui Dionis: Orotal, şi Afroditei: Alilat.

[9.] Şi, făcând credinţă Arapul cu oamenii lui Camvis, el făcia meşterşug într'acestaşi chip: Făcia burduji di cămilî, şi li înplu di apă, şi le pusă pre cămilî, şi, făcând acestaşi lucru, le trimisă la locul cel fără di apă, şi aşteptă acolò oastia lui Cămvis. Acesta cuvânt iaste mai de crezut. Iar zic şi altul, cum Coris să fie o apă curătoare la Arapî, carile dă în Marea Roşii. Decî, dintru această apă să fie

¹ Trecere; textul.

² § 6 e suprimat.

³ Scurtate lămuririle geografice.

⁴ Restul suprimat.

⁵ Urania; textul.

Arapul făcut podușcă de piei și de altile, să fii scos apa până la locul sănătos. Și acolo, la pustii, să fie făcut lacuri mari di s'au strâns apa. Și calia iaste de 12 zile de la Arapî până la pustii. Și să-l fii adus în trii locuri, de 3 podușci.

[10.] Iar la gura ci să cheamă Pilusion, acolo era cu oastia Psaminit, feciorul lui Amasie. Pentru că Camvis n'au apucat pre Amasis oștind asupra lui, ci împărăți Amasis 44 ani, și așa muri, întru care ani nu s'au tământat niciu[n] lucru rău să pată. Și, murind, îl smoliră și-l îngropară în gropnițele care le-au făcut el. Iar, întru zilele acestuia, lui Psaminit, feciorul lui Amasie, Împărat[ul] Eghiptului, să făcia o ciudă la Eghipt. Pentru că la cetatea Eghiptului, la Thiva, au ploat, care lucru nici odinioara păr' atuncia n'au ploat, nici di atuncia încoace. Pentru că pre acolo, din sus di Eghipt, nici odinioara nu mai ploaă. Ce, și atuncia, numai ci au răorat.

[11.] Iar Perșii, trecând pământul cel sănătos și fără apă și șazură lângă Eghipteani, chiemându-i la război. Atuncia Grecii și Cariii, căți era' streini în oastea Eghipt[en]ilor, scărbindu-să pre Fanis, pentru căci adusă oaste streină asupra Misirului, făcură într'acest chip: Avia Fanis la Misiri lăsați feciori din trupul lui, și-i adusă în tabără, și între ochii tătăni-său îi omorără. Pentru că pusă între tabire un crotir, și, acolo, aducia câte un copil di-i giunghiia'. Și, giunghiindu-i pre toți, pusă apă și vin, și amestecară acolo, și, așa, băură toți streinii. Și-și dederă război, și, făcându-să războiul foarte tare, și căzind dintru înbe tabirile mulți, să biruiră Eghipt[en]ii.

[12.] Și văzuî minune mare, întrebând di cei ci lăcuiesc acolo. Pentru că, fiind oasăle osăbite câte căzusă, și dintr'o tabără, și dintr'alta, pentru că di o parte era' a Perșilor, di o parte a' Eghipt[en]ilor, capitile Perșilor sânt așa di slabi, cât cu o pietrișoară di o veî lovi, o veî sparge, iar [ale] Arapilor [=Eghiptenilor] tidve sânt foarte tari, cât, cu o peatră cât de mare, abia o veî sparge. Și

pricina acestuî lucru, zici cum iaste această : pentru că Eghipteniî aşăş tocma din copilărie îşi radu capitile, şi, aşă, li întăriaşte soarile osul. Pentru aceia nici pleşuvi să află Eghipt[en]ii. Pentru că dintru Eghipteanî foarte puţini veî afla pleşuvi. Iar Perşii, d'intăiaş dată, tot capul acoperit : pentru aceia sânt slabî ¹.

[13.] Iar Eghipteanii, după ce să biruiră, fugiră nici cu o tocmală, ci să închisără în cetatia Memfis. Şi trimisă Camvis o corabie grecească di la Mitilini, şi cu un sol, om Pers, chiemând pre Eghipteanî la tocmală. Iar ei, văzind vasul intrând la Memfis, să răpeziră, şi surpară şi corabiia, şi oameniî îi făcură bucăţi, şi-i dusără în zidu. După această, Eghipt[en]ii, fiind încungîturaţi multă vreme, să închinară. Iar cei di aproape di ei, Liviei, temându-să, să închinară fără di război, şi să tocmiră să dia bir. Şi daruri trimisără şi Chirinei. Şi Varchei, iarăşi, temându-să, făcură într'acestaşi chip ca şi Livii. Şi Camvis darurile Livilor li-aū priimit, iar a' Chirineilor, fiind puţine poate-fi, nu li-aū primit, pentru că i-aū trimis numai 500 taleri ²; şi luă cu mâna lui aceştia bani şi-i răşchiră pin oaste.

[14.] Şi, a zăcia zi după ce aū dobândit Memfis, Camvis şazu înnaintia cetăţii, pentru ca să omoară pre Psaminit, Împărat[ul] Eghiptului, carile împărăţi 6-luni. Pre acesta il pusă cu alţi Eghipt[en]i; socotia pentru sufletul lui ci va faci, şi făcu întâi aşă : pre fata lui trimisă întâi la apă cu un vas, fiind înbrăcată cu haine de roabă. Şi trimisă şi pre alte feti a' oameni di folos, iarăşi înbrăcate ca aceia a Împăratului. Şi, nemerind drept părinţă-şi fetile, începură a striga şi a plânge, şi părinţai fetilor iar începu' a plânge, văzind fetile lor la robie. Iar Psaminit, numai ce văzind, aū căutat la pământ. Şi, trecând acestia, al doilia rând trimisă pre feciorul lui, cu alţi Eghipt[en]i di o vârstă cu dănsul, 2.000 de toţi, legaţi cu streangul de gât şi cu zăbale în gură. Şi-i ducia ca să-i omoară pentru oaminiî

¹ Suprimat sfîrşitul.

² Mnee de argint ; textul.

cei ce au omorât din corăbie. Pentru că așa au judecat judecătorii împărătești: pentru unul dintru aceia din corăbie, 10 din nepriateni să peară, din cei di frunte. Și, trecându-le feciorii pre lângă părinți ca să moară și, iarăși, plângând cu toții, Psaminit iarăși plecă capul, ca și la fată-și, și nu zisă nimică. Și, trecând și aceștia, să tâmplă un om, priaten a' lui și tovarăș, să fie săracit, și nu avia nimică, și înbla di ceria prin oaste. Iar Psaminit, feciorul lui Amasis, venind și la dănsul, și la ceialalți Eghipteani ceria, și Psaminit, văzindu-l, plânsă foarte tare, și-l strigă pre numi, și să lovi în cap. Iar era' (trii) paznică di la Camvis de lua amintia tot ci făcia Psaminit. Și, mirându-să Camvis di această, trimisă om, și-l întrebă așa: «Domnul tău Camvis, Psaminite, întreabă-te pentru cari lucru, pentru fată-ți, văzindu-o într'atâta rău, și fecioru-ți, mergând la moarti, nică ai plâns, nică ai strigat; iar pentru un sărac ai făcut atâta jali?». După cum îmi spusără, întrebându-l acestia, el încă răspunsă: «O, fiul lui Chiros, ale mele răli sânt mai mari decât plânsul mieu, iar patima priatenului mieu iaste vrednică de lacrimi, pentru că, dintru atâta avuție, acum, la vârsta bătrăneților, agiunsă la sărăcie și la lipsă». Zicând acestia răspunsuri Psaminit, tare toți începură a plânge. Plângé Crisos Împărat, cel di de mult robit, pentru că și el acolô era. Plângia' și Perșii, socotind nevrednicia nărocului¹. Jale i să făcu și lui Camvis, și îndată poronci să-i sloboază pre feciorul, și trimisă și la Psaminit, să-l aducă la dănsul.

[15.] Decă, pre fecior nu-l apucară, pentru că întâi pre dănsul omorăsă; iar pre Psaminit îl adusără la Camvis. Și, așa, nicăun rău n'au mai avut. Iar, di ar fi avut Camvis credință la dănsul, și Eghiptul iarăși i l-ar fi dat, ca să fie epitrop, pentru că obicei iaste la Perși a cinsti feciorii Împăraților. Măcar că părinții lor vor vicleni, iară feciorilor tot le dau Împărăție, după cum videm și la alți la mulți

¹ Motivarea adausă de traducător.

că aŭ făcut¹. Iar Psaminit, meștersuguind răli, ivit fu. Pentru că răcoșisă pre Eghipteani, și, dovedindu-să di la Camvis, bău singe de buhai, și îndată muri.

[16.] Iar Camvis mearsă din Memfis la cetate la Sais, vrând să facă ce-aŭ făcut. Pentru că întră în casăle lui Amasis, și poronci să-l scoată din mormânt afară pre Amasis, și să-i zmulgă părul, și să-l împungă, și toate realile să-i facă. Și, fiind vânjos mortul, pentru că era smolit, poronci Camvis lucru nu bun. Pentru că Perși socotesc focul să fie Dumnăzău, și nu iaste obicei a ardi pre morți. Decî, Perșii, pentru că-l aŭ Dumnăzău, nu să cadi. Iar Eghipt[en]ii zic cum focul iaste un lucru ce mănăncă toate câte apucă, și, după ce să satură, moare cu ceia ci mănăncă împreună. Decî lor nu le iaste cu obicei a faci acesta lucru; pentru aceia îi smolesc, să nu-i mănănci viermi. Iar Eghipt[en]ii zic cum n'aŭ fost trupul lui Amasis aceala, pentru că Amasis aŭ fost știind dintru vrajă acestăș lucr, și pentru aceia aŭ poroncit pi trupul lui aŭ dus adănc și di-asupra să fie pus pre alt[ul]. Și acesta lucru mi să pare că oarecum Eghipt[en]ii tocmăsc, iar n'aŭ fost așa.

[17.] După acestăș lucr, socoti Camvis să facă în trii părți oști: asupra Tunejilor², și asupra Amonilor, și asupra Arapilor, celor ci trăesc mult, cari lăcuesc pre Marea di spreă Ameazăzi Liviei. Și, sfātuind, aliasără asupra Tunezilor să trimiță oaste pre Marea, iar la Amoni pedestri, iar asupra Arapilor să trimiță întâi iscoadi acolò, ca să vază acolò, ceia ci să cheamă «masa soarelu» și altile, sănt adivărate, și, oarecum, cu acesta mijloc să margă, ducându-i colaci³ Împăratului arăpăsc.

[18.] Iar «masa soarilui» așa zic că iaste: Iaste o livadă înnaintia cetății, și iaste plină de carni fiartă de toate dobitoacile, întru cari livadă, noaptia, cei mai bogați

¹ Suprimate unele lămuriri ajutătoare.

² Carchedonilor, Cartageninilor, textul.

³ Daruri; textul.

dintru Arapī pun carnea această. Iar zioa merge, cuī ū iaste voia, de mănăncă. Și oameniī ceī di loc zic cum pământul li naște acestia pururea. Aceasta-ī «masa soarilū».

[19.] Și, socotind Camvis să trimiță acolò iscoadă la Arapī, îndată aū trimis la cetatia Elefandiniī di aū luat oameni di aceia ci mănăncă pește¹ și știia' limba arăpască. Trimițind la aceștia, găti oaste pre Mare. Iar Finichiī zisă cum ei nu vor oști asupra ficiorilor lor, pentru că aū giurământ tare, și nu-ī cu dreptul să facă acesta lucru. Și, nevrând Finichiī, ceelalți socotiră cum singurī nu vor putè face această lucrare. Și, așa, scăpară Tunezlii din robia Perșilor. Și Camvis nu voiī să facă silă Finicilor, pentru că de bună voe s'aū fost închinat, și pentru că toată oastia a Mării era mai tare a lor. Și Chipriī încă s'aū fost închinat Perșilor. Și aū fost și ei la Misirī.

[20.] Și, viind la Camvis ceia din cetatia Elefandi[in]lor, ū trimisă la Arapī, poroncindu-le ci vor zice și trimițindu-le daru o haină roșie cu porfiră, și o zgardă di aur, și cercei², și un vas de mir și un vas de vin de finic³. Și Arapiī aceștia, la cari aū trimis Camvis, zic cum sânt mai mari și mai frumoși decât toți oamenii, și pravile alte obiciai multe osăbiti di cătră toți oamenii. Și la Împărăție încă aleg di pun Împărat pre carile iaste mai înnalt și, după înnălțimi, să aibă și vârtuti, pre aceala pun Împărat.

[21.] Și, sosind oameniī luī Camvis acolò, și dând darurile Împăratului arăpăsc, și, împreunându-să cu dănsul, ū zisără: «Camvis, Împăratul Perșilor, vrând să-ți fie priiaten, ni-aū trimis pre noi să vorovim cu tine și darurī ț'aū trimis carile și la dănsul sânt mai bune». Iar Arapul, cunoscând că aū venit iscoadă, zisă: «Nici Împăratul Perșilor v'aū trimis pre voi cu colaci la mine,

¹ Ichthyophogi ; taxtul.

² Scurtat.

³ Roșu ; textul.

socotind să-mi fie priiatin, nici voi grăiți drept: pentru că ați venit iscoadi Împărăției meli. Iar nici aceala iaste om drept, că, di ar fi drept, nu ar pofti a stăpăni țară streină făr' di a lui, nici ar robi oamenii cari nimică nu i-aū stricat. Iar, acūm, îi dați acest arc, și-i ziciți acestia cuvinti: Împărat[ul] arăpăsc sfătuește pre Împărat[ul] Perșilor, când vor putē Perșii să tragă așa de bine arcile acestea, fiind atăta di mari, atuncia, având și oaste mai multă, să vie asupra Arapilor celor ci costă mult. Iar, până aici, să ști har lui Dum[ne]zăū pentru că nu întră în gândul Arapilor să mai dobândiască și altă țară»

[22.] Acestia zisă, și înplu arcul, și-l didia oaminilor lui Camvis să i-l ducă. Și luă haina cē porfiră, și (o) întrebă cum o fac, și, spuindu-i zisă: «Viclianī sânt oamenii, vicliani le sânt și hainile». Întrebă și pentru zgărci și pentru cercei, și zisără cum pentru podoaba. Iar Împăratul gândia că-s legături, și zisă: «La noi mai tarī legături sânt». Și, întrebându-i pentru mir, iarăși i-aū spus cum să faci și cum să ungu cu dănsul, și iarăși zisă ca și pentru haină. Și, sosind la vin, și întrebând cum îl fac, foarte să bucură di băutura. Și întrebă Împăratul ci mănăncă Împăratul persesc, și cât poate costa mai mult om pers? Și-i spusără ci mănăncă, pâinia, și cum să face, și zisără: 80 de anī costă mai mult omul. Iar Arapul zisă: «Nu mă mier, de vremi ci mănăncă gunoi și costă și atăta, pentru că nici atăta n'ar costa, di nu ar amesteca mănăcat[ul] cu băutura». Aceia zicând pentru vin, pentru că cu aceala sânt biruiți de Perși.

[23.] Și, întrebând și aceia pre Arapī pentru pitreciria și viața lor, zisă cum mai mulți dintru dănșii trăesc până într'o 120 de anī, și trec uniī și preste atăta; și bucatile le sânt carne fiartă, și băutura, laptile. Și, mirându-să pentru traiul lor, i-aū dus la un izvor, di unde, scaldându-să, să făcia' mai moi ca de unt di lemn și mirosiia' a toporași. Și așa aū fost di slabă apa aceia, cât și lemne și alte încă să afunda', nu plutia' nimică. Di va fi apa

această așa, și această li agiută mult ca să fie traiul lor atăta. Și, după aceea, i-aŭ dus la o temniță, undi era' toți în obezi di aur. La aceștiia Arapi iaste arama mai scumpă și mai cinstită. Văzut-aŭ și «masa soariluŭ».

[24.] Văzut-aŭ și săcriile lor după moarte, di steclă, că, după ce moare omul, aŭ îl smolesc, aŭ, cum și îi eŭ chipul foarte bine, cum aŭ fost omul, și-l zugrăvâsc, după aceea îl pun într'un săcrii di steclă, și nici mai mirosăște trupul di acolò, și nici să mai strică,—că steclă aŭ multă. Și un an stă acolò săcriul, aŭ stălpul di steclă, la oamenii mortuluŭ. Iar, apoi, îl scot și-l pun pregîur cetate ¹.

[25.] Și, văzind acestia toate, iscoadile să întoarsără înapoi. Și, spuind lui Camvis tot lucrul, el s'aŭ scărbit, și îndată poronci oaste asupra Arapilor, nici dănd veste asupra lor, să să grijască di bucati, nici alte ci trebuesc oștei, să gândiască că va să facă oaste la marginia pământuluŭ. Ci, fiind fluturatic și nu de tot cuminte, așa cum înțaliasă din iscoade, cum și purceasă. Grecilor, căți era' cu dănsul, poronci să rămăe acolò, iar pedestrimia toată o luă. Și, oștind, agiunsă la Thiva, și aliasă 50 miŭ de oaste, și trimisă ca să robască pre Amoni și să arză vraja lui Diia [Zeus]. Iar el luă ceelaltă oaste și miarsă asupra Arapilor. Și, încă păn' a nu merge nici a cincia parte de cale oastia lui, aŭ și sfărșit bucatile toți. Apoi, începură a-și mânca vitile ce avia' cu dănsii. Și, de ar fi știut Camvis să să fie întors înapoi, înțelept ar fi fost. Iar el, negândind nimică, tot mergia înnainte. Iar ostașii, păr' a afla oarice, a mânca iarba di pre pământ, tot mergia'. Iar, agiungând la năsip, lucru groznic făcură o samă dintru dănsii: pentru că, cu sorț, mânca', din zăci, pre unul. Și, auzind acesta lucru, să temu și Camvis. Și părăsi oaste asupra Arapilor, și să întoarsă înapoi, și veni la Thiva, perind multă oaste di a lui. Și de Thiva să

¹ Scurtat puțin.

întoarsă cu povăți¹, și să pogoră la Memfis, și lăasă pre Greci di să dusără acasă-și. Oastia asupra Arapilor așa fu.

[26.] Iar altă oaste, ci trimisă la Amoni, purcegând di la Thiva cu povăți, și să știu cum aū mers până la Oasis care aū Samiî din niamul Eshrioniî, și iaste cale di departe di 7 zile de la Thiva până acolò, tot prin năsip, și să chiamă acesta loc grecește : «Ostrovul fericitălor». Până întru acesta loc aū agfuns oastia lui Camvis, iar de aici înnainte, numai Amoniî zic, și cine aū auzit de dănsiî, pentru că nici la Amoni aū mers, nici înnapoî s'aū întors. Ce zic Amoniî așa, cum, mergând oaste de la Oasis încolò prin năsip, și fiind oastia între Oasis și 'ntre Amoni, și prânzind ei toți, așa să fie lovit vântul Notos foarte mare și tare, și valuri de anină mari aū fost rădicând, și, așa, să-î fie îngropat pre toți anina această, și nicîunul să nu fie scăpat. Așa zic Amoniî pentru această oaste.

[27.] Și, sosind Camvis la Memfis, s'aū ivit la Eghipt Apis, ce zic Greciî Epafos. Și, arătându-să acesta, îndată Eghipt[en]iî înbrăca' cu ce haine avia' mai bune și era' în multe veselii. Și, văzind Camvis pre Eghipt[en]iî cum fac acesta lucru, el socoti pentru căci să întoarsă el cu rușine, pentru aceia s'aū ei bucurat. Și chiemă pre cei de frunte din Memfis. Și, viind la dănsul, i-aū întreat : pentru ce ei, mai nainte, când era el la Memfis, nu făcia' așa Eghipt[en]iî ; iar, acum, când pierdură el atăta oaste, acmù il făcură praznicu' ? Ei zisără : «Un bozu ni s'aū ivit, carile târziū să ivește ; iar, când să ivește, sânt datorî toți Eghipt[en]iî a să bucura, și prăznuesc». Auzind acesta lucru, zisă Camvis cum bārfesc ei, și poronci să-î omoare.

[28.] După aceia, chiemă popiî, și, zicând așa și popiî, el zisă cum : «Nu va scăpa din mână mia, di va fi și venit vre un bozu la Eghipt». Și poronci să-l aducă pre Apis. Deci, să dusără să-l aducă. Și Apis, într'acest chip iaste nașterea lui : Acesta Apis iaste vițal, din vacă care nu mai iaste putere să mai zāmisliască alt[ul]. Iar Eghipt[en]iî

¹ Călăuzi.

zic cum lumine să pogoră din ceriū pre vacă, și pentru aceia să nască vaca. Și acesta vițāl ari acestia sămne: fiind negru, în frunte ari un lucru albu în patru muchi, iar în spate vultur închipuit, și pre coadă părul îndoit, și la limbă ca un gândac.

[29.] Iar, aducându-l pre Apis popii, fiind Camvis cam tremurând, vrând să-l lovască cu hamgerul în păntice, îl lovi în spată, și zisă «O, capite riali», popilor, răzind, «ca aceștia boji aveți voi, cu singe și cu trup, și supuși hiiarălor?! Vrednic iaste a fi Dumnăzău' Eghipt[en]ilor. Iar voi încă cu mine nu veți rădi». Și poronci pre popi să-l bată, iar, din cealaltă, pe cine vor afla prăznuind, să-l omoară. Așa să tocmi lucrul praznicului Eghiptenilor. Iar Apis, zăcând în biserică rănit, aū murit. Și, așa, l-aū îngropat popii pre ascuns de Camvis.

[30.] Iar Camvis după cum zic Eghipt[en]ii, îndată aū nebunit, și mai nainte nefiind înțălept de tot. Și întâi omoră pre fratile său, pre numi Zmirdis, fiind de o mumă cu dănsul și de un tată, pre carile, pentru zavistii, îl trimisă de la Misir la Perși, pentru că numai el, dintru toți Perșii, aū tras arcul ce aū adus de la Împăratul Arapilor, ca di vr'o doă degete, iar altul nimine nici să-i muti coarda. Și, mergând la Perși Zmirdis, îndată Camvis văzu în vis vederi ca această: văzu cum aū venit la dănsul om di la Perși, spuindu-i cum, șăzind Smerdis în Scaonul împărătesc, cu capul atinge de ceru. Deci, socotia dintru acesta lucru cum nu cumva să-l omoară Camvis pre dănsul și să împărățască el Perșilor. Și îndată chiemă pre un Pers, pre numi Prixaspis, carile îi era lui mai di credință, și-i poronci să omoară pre Smerdis. Deci, să suii la Susa și omoră pre Smerdis. Uniū zic să-l fie scos la vānat, alții zic să-l fie dus la Maria Roșie, să-l fie înneecat.

[31.] Întāi acesta rău aū pățit Camvis. Al doilia rând, aū omorāt pre soru-sa care îi era fimei lui, fiind cu dănsul la Eghipt, cari-i era soră bună. Și, nefiind obicei a lua pre soru-sa, aū făcut într'acestaș chip: chiemă pre giudecă-

toriî împărătești, zicând: «Iaste pravilă care să zică să-și iae pre soru-sa¹?». Iar ei zisără (aceștiia gîducători sânt aleși dintru toți, și, carile să află drept, și până la moarte iaste gîducător. Aceștiia gîducă și socotesc pravilele vechi, și toate aceștiia li caută) cum nicio pravilă, zisără, iaste cari să zică cum să iae pre soru-sa neștine, iar cum au aflat altă pravilă, zicând cum. Împăratului persesc, ce-î va fi voia să facă, tot iaste drept. Și, așa, nici stricară pravila d'întăi, și-î făcură și pre voia lui, pentru că să temia di dănsul, fiind om pripealnic. Și, așa, iubind pre soru-sa, o luă. După aceia luă și pre altă soră-și. Pre cia mai tănără dintru amândoă, fiind cu dănsul la Misiri, o omoră.

[32.] Și în doă feluri zic, ca și pentru Smerdis. Pentru că Grecii zic cum Camvis să fie pus un țanc mic cu un puî di leu să să bată, să să mănance, și au fost privind și muiare. Și, biruindu-să țincușorul di leu, a fost având și alt țincușor, frate cu țincul acela, legat. Și, așa, văzind că-l biruiaște, să fie rupt legătura, și să fie mers asupra leului, și să-l fie omorât. Și Camvis, văzind, s'au fost bucurând, iar ia, șazind, plângia. Iar Camvis o întrebă pentru ce plânge? Iar ia zisă cum, văzind țincul, își adusă aminte di Smerdis, pentru că țincul avu agîutor, iar Smerdis nu are pre nimirile. Așa zic Grecii. Și pentru acesta cuvânt să o fie omorât. Iar Eghipt[en]ii zic cum, șazind la masă, să fii zis, luând o malură, și să fie întrebat pre Camvis, zmulgându-o de frunză, cum îi pari, mai bună iaste malura, cu tufi, cu frunză, au făr' de frunză? Iar el zisă: «Ba cu frunză». Iar muiare să fii zis cum el au făcut așa, când au zmult casa lui Chiros. Și el s'au scărbit și s'au sculat asupra-î, fiind grija, și, așa, lepădănd, să fie murit.

[33.] Acestea lucruri, nebunind Camvis, făcia oaminilor săi, au pentru Apis, au pentru altă, cum iaste rëndul, di lovăsc pre mulți oameni rălile, pentru că au avut și din

¹ Scurtat.

naștere boală lunatică. Decî, nu iaste lucru cu divă, pentru că, fiind aceia boală asupra-î, să au fie nici el sănătos.

[34.] Iar aŭ început a faci răli întru ceelalți Perși. Pentru că aŭ zis el cătră Precsaspis, carile îl cinstia foarte și-î era Postelnic¹, și avia un ficior Cuparu la Camvis, și această cinste nu era mică la Perși. Să fie zis Camvis așa: «Pricsaspis, ci fiel di om mă socotesc pe mine Perși, și ce auzi pentru mine zicând?». Iar el zisă: «O, Doamne, așè zicu, cum la alte la toate ești de mare laudă, numai ești câte odată cam priceav²». Și să mănîe Camvis, și zisă așa: «Acum zic, pentru căci sânt eŭ cu vinul a mănă, să nu fiŭ înțelept. Iar nici cuvintile celia-ce-aŭ zis ei pentru mine sânt adivăratati». Pentru că, mai nainte, șazînd Perșiŭ cu dănsul, și Crisos, aŭ întreat Camvis cum li să pare lor, ci om să fie cătră tată-săŭ Chiros. Iar ei răspunsără cum iaste mai bun decăt tată-săŭ, pentru că, atăta căt aŭ avut tată-săŭ, ari și el, și încă aŭ dobândit și Eghiptul și Maria. Perșiŭ zisără așa. Iar Crisos, fiind acolò, nu-î plăcu ce aŭ zis Perșiŭ, ci zisă cătră Camvis: «Iar eŭ, fiul lui Chiros, zicu cum nu ești de potriva tătăni-tăŭ, pentru că tu n'ai ficior ca aceala, precum aŭ lăsat pre tine Chiros». Foarte îi păru bine lui Camvis de acesta lucru și giudețul lui Crisos.

[35.] Acestia ș'aŭ adus aminte atuncia Camvis, ș'aŭ început a să scărbi cătră Prixaspis, și zisă: «Acum trebuŭ a ști și tu, grăescu drept Perșiŭ, aŭ bărfăsc, pentru că, șazînd feciorul tăŭ aice înnainte ușiŭ, și-l voi lovi cu si-giata în mijlocul inimei, să vor arăta Perșiŭ cum grăesc în zădar. Și, de voi greși, Perșiŭ vor rămănia, și eŭ voi fi nebun, și vor grăi ei drept». Zicând acestia, luă arcul și-l încordă, și săgetă de lovi copilul (pre Cupari). Și, căzînd copilul mort, poronci să-l spintici, și, așa, s'aŭ aflat tocma în inimă hierul. Și Camvis s'aŭ bucurat, s'aŭ răs, și zisă cătră Prixaspis: «Vezî că eŭ acum dovediŭ cu[m]

¹ Îi purta soliile; textul.

² Bețiv; textul.

Perșii sânt nebunî, iar eû nu sânt nebun. Acum, să-mă spuî, pre cine ai văzut săgetând așa de bine?». Și el, văzînd un om nu sănătos la minte, temându-să și pentru sine, aû zis: «Doamne, nici singur Dumnăzău gîndesc cum ar lovi așa de bine». Atuncia așa făcu. Iar, mai apoi, iarăși, pre 12 Perșii, ce-aû fost mai de frunte, viî, cu capul în gîos i-aû îngropat.

[36.] Făcînd el acestia lucruri, socoti Crisos Lidianul să-l sfătuiască cu cuvintile acestea, zicîndu-i: «O Împărate, nu pururia da voe mîniei și vîrstei tali, ce te opriăște și te socotește pre tine, și socotește ci iaste lucru bun. Pentru că bun lucru iaste socotița cia d'întăi¹. Și tu omorî oamenii di niamul tău, pentru nicîo vină, și le omorî ficiorii. Caută că, făcînd așa, să nu te vicleniască Perșii. Pentru că mie tatăl tău, Chiros, mult me-aû poroncit pentru să învăț și să-ți arăt ce cuvînt cunosc că-i bun». El, vrîndu-i binile, îl sfătua așa. Iar Camvis zisă: «Și tu îndrăznești de mă înveți pre mine, carile moșiiia ta bine ai purtat-o, și bine ai sfătuit pre tată-mieû să triacă apa lui Araxis, să margă la Masagheți, vrînd să triacă ei încoaci la noi, și ț'arî stricat moșiiia ta cu al tău sfat, și ai stricat și pre Chiros, ascultîndu-te? Ci, nu ti vei mai bucura, pentru că de mult îți cercu eû să-ți aflu vină!». Și, zicînd așa, luă arcul, să-l sigeti. Și Crisos fugi afară. Decî el, neavînd de unde să-l sigeti, poronci slugilor să-l omoară. Iar slugile lui, știindu-i firea lui cum era, îl ascunsără, cu acesta gînd, cum, de să va căiî Camvis și va întreba pre Crisos, ei să-i arăte, și să-i² dăruiască, iar, de nu-l va mai întreba, să-l omoară. Și, nepestită vremi, Camvis pofti pre Crisos, Și, auzînd slugile acesta lucru, îi spusără că iaste viu. Și Camvis zisă: «Îmî pare bine pentru că iaste viu Crisos, iar pre voi nu voi lăsa, ci voi omorâ». Și, așa, îi omorâ.

[37.] Multe ca aceste făcia, șazînd la Memfis. Și, nebunînd, scotia morții din gropi, și-i căuta. Și intră și în biserica

¹ Greșit tradus.

² Să i-l; ms.

lui Ifest, și răsă mult de bozul aceala, pentru că iaste un chip de om micu logoși¹. Întră și în biserica Cavarilor, undi nu iaste obicei să între altul niminî făr' de popă. Dintru aceștiia bojî, mulți aŭ și ars, răzind și batjocorindu-i mult².

[38.] Acesta lucru îl arătă pre Camvis cum să fie nebunit tare, pentru că nu s'ar fi apucat a răde cu pravilile și cu bisericile. Pentru că, de ar întreba niștine pre toți oamenii, să-ș aliagă pravile, dintru atăta lume să-și ia, adivărat lucru iaste cum cineși a' lui ar lua și ar alege. Și, așa, cu toții gândind cum a' lor sânt mai bune pravile și obicei, deci, cu adivărat lucru iaste cum, numai cine va fi nebun, își va răde după acestea lucruri. Iar, cum toți oamenii gândesc într'acest chip, putem cunoaște și cu acesta lucru. Darie Împărat aŭ chiebat pre Greci și i-aŭ întrebat: pentru cât ar putè faci să-și mănânci pre părințai lor? Iar ei aŭ zis: «Nicî într'uu chip nu vom faci». Apoi, iarăși, chiebat pre Calatiî, Indiianiî, cariî mănâncă pre părințai lor, și le zisă, fiind Greciî de față, și înțălegănd, prin tălmaci: ci le va da să-și arză părințai în foc? Iar ei tare strigară și zisără: «Să nu blastemî!». Așa zisără ei. Și bine zice Pindarul, cum: «pravila iaste Împărat a toate».

[39.] Iar, oștind Camvis asupra Eghiptului, făceră și Laconiî oaste asupra Samului și a lui Policrat, feciorul lui Eacos [=Aiax], carile, rădicându-să, luă și Samul. Și, întâi, făcia triî părți cetatea, cu frațiî lui, Pantagnot și Siloson. După aceia, pre unul omoră, pre altul goni, și luă singur Samul. Și avu prieteșug acesta Policratis cu Amasis, Împărat[ul] Eghiptului, luănd daruri de la dănsul, trimițindu-i altile. Și, pre scurtă vreme, faptele [=trebile] lui Policratis s'aŭ adaos [=și erau vestite] la Ioniia și la toți Greciî. Pentru căci, unde vria oști, tot avia norocu. Și avia cartargi 100 și 1.000 de arcași. Și prăda pre toți. Nu mai

¹ Pitic. — Scurtat.

² Lăsată o frasă.

alegè pre nimine, pentru că zicè că: «Priiatenului mai mult î[i] voi hărăzi dându-i ce i-am luat, decât nedându-i nimică». Multe ostroavi luă, multe cetăți și la uscat. Și pre Lezviu încă, agătând, cu toți, Milisiilor, îi dobândi, cari, legați, aș săpat tot șanțul pregătur Samos.

[40.] Și, având atăta norocu la toate, nu trecè să nu întâliagă faptele lui, ci foarte Amasis aș socotit să le ție toate. Și, tot sporindu-i nărocul, înainte, îi scrisă o carte Amasis lui Policratis, și trimisă la Samos. Amasis lui Policratis așa zicè: «Dulce lucru iaste a în[ță]legi pentru omul priiatin și iubit, cum iaste în nărocu bun. Iar mie, acest năroc al tău mare nu-mi placi, știind cum și Dum-năzău zavistuește. Și eș încă aș vrè, și pre cei ce iubăsc, încă așa, dintru une lucruri să fiu cu nărocu, iar într'altile încă să primejduesc, și așa să-mi petrecu viața, cu premenire, să nu fiu pururea în nărocu. Pe[n]tru că nici pre un om n'am auzit carile n'aș murit rău, dezrădăcinat, fiind nărococos pururea. Decî, tu să mă ascuți pre mine și să faci așa pentru aceste nărocuri: Să cercî să afli ci ai lucru mai de folos și pentru carile te va duria inima mai tare, și să-l pierzi într'un locu undi nu-l veș mai afla. Iar, de nu ți să vor primeni norocirile, să faci cum te învăț eș».

[41.] Acesta lucru socotind Policratis cum bine îl învață Amasis, socoti, la care lucru, dintru odoarale lui, pierzindu-l, îl va mai duria inima? Și, căutând, socoti, dintru toate, că avia un inel de aur și cu zămăragdu, carile era odor foarte bun, pentru că era zămăragdul săpat, făcut de Theodor Tileclis. Și socoti să piarză acesta, făcând într'acest chip: făcu o cătargă plină de oameni, și, mai apoi, eș pre Mare, departe, la luci. Și, așa, înainte [tu]turor, scoasă inelul, și-l aruncă în Mări. Și, așa, să întoarsă înapoi, părăndu-i foarte rău.

[42.] Apoi, iarăși, i să mai tãmplă într'acest chip: un om, păscarî, prinzind un pește mari și frumos, socoti cum să-l ducă lui Policratis daru. Și-l dusă la ușă, și zisă că-i îi voia să să îpreune cu Policratis. Și, întrând păscarul

înlontrul, zisă : «O Împărate, eă, acest pește prinzindu-l, nu socotiă să-l ducu la târg, măcar că sănt săracu, ci socotiă cum de tine iaste vrednic și de Domniia ta. Pentru aceia și ție ți l-am adus». Și Policratis răspunsă, părându-i foarte bine : «Bine ai făcut, priiatene, și de dăori îți mulțămăsc : și pentru cuvânt, și pentru daru. Și te chiemu și la prânzu». Acestea cuvinte auzind păscarul, foarte cu bucurie să dusă acasă-și. Iar peștile, spintecându-l, aflară slugile lui în pântice pecetia aceia a lui Policratis. Și, dacă au văzut-o, foarte curând, cu bucurie, o dusă lui Policratis, și, dând pecetia, zisără-i cum o aflară. Și el o luă, și gândiè cum dumnezeăesc lucru iaste acesta. Și, așa, luă și scrisă într'o carte tot acest lucru, și trimisă la Eghipt, lui Amasis.

[43.] Și, luând Amasis cartia, socoti cum nevoe iaste a scoati pre om dintru lucru ce iaste să-l pată și cum Policratis, la cel de apoi, nu va muri bine, fiind nărocós întru toate ; pentru că și ce pierdu, încă află. Deci, socoti într'accest chip, și trimisă sol la Samis, la Policratis, pentru ca să strici prietenia cu dănsul, și, de-î va veni primejdiia lui Policratis, nefiindu-i priiaten lui Amasis, nu-î va pária niciun rău, de vremi ci nu-î va fi priiaten.

[44.] Asupra acestuia, lui Policratis, au oștit Lachedemonii, chiemându-i într'agiutori Samii, carii, mai apoi, zidiră cetatia Critului¹, [în] Candiia. Iar Policratis trimisă, în taină, om la Camvis, ficiorul lui Chiros, zicând întru acest chip, că, de vremi ci vra să margă asupra Misirului, să trimiță și la dănsul să ceară agiutoru. Și, auzind Camvis, bucuros trimisă sol la Policratis, rugându-să să-i de vasă pre Marîa într'agiutor, să margă asupra Misirului. Și Policratis au ales 40 de vasă, și pusă într'ansăli tot oamenii cei gâlcevitori și răcoșitori. Și, trimițându-i, poronci lui Camvis să nu-î mai trimiță innapoi.

[45.] Zicu uniî cum aceste vasă nici n'au vrut să margă la Misir, ci, după ce au agiuns la Carpathos, să să fie

¹ Cripusului ; ms.

socotit să nu fie mers înnainte. Alții zicu cum de la Misiri să fie fugit. Și, întorcându-să la Samos aceștiia, Policratis eși în tâmpinaria lor, cu vasă, să să bată. Și biruiră pre Marja pre pribagiï aceia, iar, eșind la uscat, biruiți fură. Și, așa, mearsără la Laconi. Zic unii cum să fie biruit cei pribagi. Ci această nu poate să fie, pentru că multă oaste avia Policratis ¹.

[46]. Și, mergând pribagiï Samului la Spartis, Scaonul Laconilor, grăiră mult, de vremi ci să ruga' foarte înnainte boerilor. Iar ei, la înpreunaria d'intăi, le răspunsără celor de la Samos, pentru că grăiră mult, cum celia d'intăi li-aū uitat, iară celia de apoi nu le înțăleg. Iar, mai apoi, a doă oară înpreunându-să, altă nu zisără nimică, numai adusără un sacu dișart, și zisără că le trebuie făină.

[47.] Și, așa, socotiră să le dia agiutori la Samos Laconiï, după cum zicu Samii, pentru că și ei Laconilor li-aū fost agiutat la războiul ce aū avut Laconiï cu Mesiniï. Și pentru o gia [=zeà], iarășï, ci li-aū fost trimis Amasis Înpărat[ul] Eghiptului, iarășï aū fost făcut-o Samii mai înainte cu un an decât crontirul. Și geaoa era de in, cu aur înpletită, și tot cu chipuri de pasări [=dobitoace] întru dănsă. Și acesta lucru minunat, pentru că belciuvul geleï, cât iaște de mănunt, iar într'un belciuv era într'ansul câte 360 de rânduri de belciuge, tot micï, iar bine numărați. Iarășï, ca acesta, aū mai pus Amasis la Athina [=Athe-neï zeiteï], la Lindos.

[48.] Și Corinthenii încă să apucară de această oaste tare, pentru că și lor încă li-aū fost făcut în nagiunsu Samii, mai înnainte cu un niam ² decât această oaste ³. Pentru că Periandrus, ficïoru' lui Chipsel, Domnul Corinthenilor, aū fost trimis la Sardis, Înpăratului Aliiat, 300 de copii de la Corfus, pentru ca să-i facă hadămpï. Și, mergând aceștiia pre la Samos, întâi învățară Samii pre

¹ Scurtat.

² O generație.

³ Scurtat.

copii să margă la biserica lui Artemis, și apoi nu lăsa' pre nimi să tragă din biserică pre robi. Și, nevrând Corinthenii să le dia de mâncat, nici lăsind pre alții, făcerea Samii praznicu, carile și până astăzi il facu. Pentru că, noaptea, făcerea danțurii de voinici și feti acolo la biserică, și, aducându-le acelora plăcinte, apuca' și copiii, robii, de mânca'. Și făcurea acesta lucru, păra undi Corinthenilor li s'aũ supărat și s'aũ dus de acolo. Și pre copii îi dusăra la Corfus Samii.

[49-50¹.] Pentru această avia' scărbă Corinth[en]ii pre Sami. Iar pre copii, pre aceștia de la Corfus, pentru aceia îi trimite, pentru că și Corfiiții aũ făcut întâi lucru rău lui Periandru acestuia, pentru că acestași Periandrus, ficior lui Chipsel, Domnul Corinthenilor, i[i] veni o primejdie, pentru că avia doi ficiori din Melisa, unul de 17 ani, alt[ul] de 18 ani. Pre aceștia trimisă la moșul lor, tatăl mumă-sa, ce-aũ ucis-o Periandrus, anume Proclis, tiranul Epidavrului. Și, cinstindu-i și dăruindu-i ca pre niște nepoți, când stătura să pourceagă, le zisă lor: «O, fii miei, oare știți voi cinii v'aũ ucis pre maica voastră?». Acesta cuvânt auzind cel mai mare, nimică nu băgă samă. Iar cel mai micu îndată îi păru rău; și-l chieamă Licofron. Acesta, mergând la Corinthus, înapoi la tatăl său, nici bineți nu-i vru să-i zică tătani-său, și, întrebându-l, nu-i vria să-i răspunză. Mai apoi, scărbindu-să Periandru, il goni de acasă-și.

[51]. Și, așa, chieamă pre cel mai mari, și începu a-l întreba cum aũ petrecut și ce li-aũ zis moșul lor? Iar el zisă cum i-aũ priimit cu cinste, și cum i-aũ dăruit, iar, pentru cum le-aũ zis cuvântul acela la purces, aũ uitat să spue. Iar Periandru socoti cum nu poate să nu le fie zis și pentru acesta lucru cevași. Și, așa, întrebându-l, i-aũ spus și pentru acesta lucru, aducându-și aminte. Iar Periandru, socotind lucrul, trimisă undi era, la altă casă, ficiorul lui cel micu, ca să-l goniască de acolo. Și pre

¹ § 49 e aproape întreg suprimat.

acolo poronci pretutindirile să nu-l primască nimine în casă-și. Iar el fugi de la un locu la alt[ul]; iar tot îl primia, știind că-î ficioru' lui Periandrus.

[52.] Mai apoi, Periandrus pusă de strigă : cine va priimi pre copil în casă-și sau va grăi cu dănsul, atăta pagubă să dia lui Apollon. Deci, nimine cu el nu vra să grăiască, nici în casă să-l priimască. Și el încă nu să foarte siliia, și, așa, înbla pre uliță, zăcând. Iar, a patra zi, îl văzu Periandrus nemăncat și nespălat, zăcând acolo, și i să făcia milă. Și miarsă aproape, și-î zisă : « Fiiul mieu, ci alegi dintru acestea doă : acestia carile acum eî, aū tiraniia mia și binile mieu, carile, fiiindu-mî fecior, ți să cuvine să-l aibi ? Să fii un tiran a' uniî cetăți ca aceștiia, aū mai bine să înbli așa, ca un nemernic, stănd împotriva celuia ce nu ți să cadî, și fiind mănîe ? Pentru că, de iaste pripus asupra mia, mai mult eū sănt vinovat la acest lucru decât tu. Și eū am mai multă durere decât tine pentru ce am făcut eū. Și să cunoști cu cât iaste mai bine a te zavistui, decât a te milui, și cât iaste rău a te scărbi cătră oamenii tăi și cătră părințai-și. Și tu trebui acum să te fii învățat, și pasă acasă-ți ». Iar el atăta răspunsă tătani-său, cum : « Ai rămas datorî lui Apollon, pentru căci ai grăit cu mine ». Iară nimică altă nu-î zisă. Și, văzind Periandru cum nevindecat iaste lucrul mănîei copilului, îl goni din ochi-și, și-l trimisă cu un vas la Corfus. Și această cetate încă era supt mână lui. Și așa făce asupra socrului său, Procleu, pentru că el fu pricina acestuia lucru. Și luă Epidavrul, și prinsă și pre Procleu viu.

[53.] Și, așa, trecând și Periandrus cu vârsta, și cunoștè cum el nu mai poate să poarte lucrurile Domniei, trimisă la Corfus la ficioru-și, chîemându-l să-l pue în locul lui. Pentru că cel mai mare cunoștia cum iaste lenișî. Iar copilul lui nici răspuns nu vru să dia celuia ce-l trimisă. Al doilia rând trimisă Periandrus, fata lui-și și pre sora lui Licofron, găndind cum ia îl va aduci mai pre lesne. Și, mergănd ia acolo, îi zisă : « O, copile, cum

îți iaste voia: că casa tătăni-nostru și Domniia să cază la alții și să ia alții, aș la tine să fie? Du-te acasă-ți, nu-ți strica tu ție singur. Iubire de cinste iaste lucru greu. Nu cu răul vindica răul. Mulți și dintru cei drepți socotesc cele mai blânde, și mulți, cercând ale mâni-sa, aș pierdut și a' tătăni-său. Tiraniia iaste un lucru cu zmintea, și mulți o poftesc. Nu-ți da binele tău altora pentru că tată' nostru iaste bătrân». Această, învățindu-se acesta lucru de tată-său, multe i-aș zis ca acestia. Iar el zisă: «Eș la Corinthu nu mă voi întoarci, până undi voi auzi că tată-mieș iaste viu acolò». Iar, spuindu-ș fata și această luș Periandrus, trimisă al trie oară sol acolò, cum Periandrus să margă acolò să șază, la Corfus, și copilul să fie Domn în locul luș. Și acesta lucru prinsă bucuros copilul, și, așa, copilul era să margă la Corinthu și ceta la Corfus. Auzind Corfiatiș acest cuvânt, pentru ca să nu vie Periandrus în cetatia lor, omorără pre copil. Pentru acesta copil luasă Periandrus ceta triș sute de copii să-ș scopască.

[54.] Iar Laconiș miarsără asupra Samuluș cu vasă multe, încungșurară Samul, și, dând război la zidi despre Mariă, aș fost intrat. Iar apoi, mergând dintru acolò Policratis cu oaste multă, i-aș împins înapoi. Iar dispre dial aș fost eșit lifeciș¹ și Samiș cățiva, și, stând pușinel, îi înfrănsără Laconiș, și, fugind, îi omoria'.

[55.] Și, într'această zi să fie fost toș Laconiș ca Arhie și Licopi, ar fi luat cetatia. Pentru că aceștia ar fi intrat în cetate cu cei ci fugiia', tot tăind, și, închizându-ș, acolò periră. Și pre acești doi cu mare cinste îi îngropară Samiș, pentru vitejie².

[56.] Iară Laconiș, șazind pregșur cetate 40 de zile, și văzind că nu le sporește lucrul, să întoarsă înapoi. Zicu cum și Policratis să fie făcut bani de plumbu spoști cu aur,

¹ Aliaș; text.

² Mult lăsat la o parte.

și să fii dat Laconilor, amăgindu-i, și, așa, să să fie întors. Această oaste făcură întâi Laconiî la Asia.

[57.] Iar pribagiî, văzînd cum Laconiî îi părăsăsc, și ei să dusără la Sifnos. Pentru că le trebuia ghielșug, și Sifniî atuncia avia' avuție multă, pentru că eșia la ostrovul lor argint și aur, și ei, ci agonisiia', împărția' cu toțiî. Și făcură și la Delfi dintr'a zăcia un odor foarte scumpu. Și trimisără de întrebără vrajă: acest bine multă vremi li va spori, aū ba? Și vraja li-aū răspuns: «Când să vor faci curțile albi la Sifnos și tãrgul albu, atuncia să vă păziți de omul socotitor, și de omul roșî, și de vicleșug de lemn». Atuncia era' curțile Sifnenilor și tãrgul cu piatră albă făcut.

[58.] Această vrajă ei nu o putură să o priceapă, nici atuncia, nici după ci veniră Samiî. Pentru că, apropiindu-să de ostrov Samiî, trimisără un vas cu soli la cetate. Și în zilele vechi era' toate vasele roșie cu chinovari. Și această aū fost închipuit vraja, adică solul roșiu și vicleșug de lemn. Și, mergănd, li să rugară să-i înprumuteză cu zăce talanți. Și, nevrănd Sifniî, iar Samiî aū început a-i prăda. Și, așa, Sifniî eșiră la război, și să loviră, și biruiți fură, și mulți să închisără de cătră cetate. Și, așa, luară 100 de talanți mai apoi, și-i sloboziră.

[59.] Iar ei să dusără la Crit cu totul, și acolò făcură cetate Candieî¹ (care nu o pot Turcii lua acum²). Aceștia aū făcut și biserica Dictiniî³. Iar al șasăle an îi biruiră Eghinițai pre aceștia, cu Criteriî, și corăbiile le-aū tăiat marginile. Acestia lucruri aū făcut Eghinițai, avănd mănie asupra Samilor, pentru că și Samiî aū fost oștit mai nainte asupra lor. Și mult rău aū făcut Eghiniî.

[60.] Și mult [am] lungit cuvânt[ul] pentru Sami. Întai, pentru căci aū trii lucruri mari dintru Greci: aū săpat un

¹ Chidonia; text.

² Decl: 1645, 1649; și 1667-9.

³ Lipssește in text, apoi scurtat.

munte de 150 stănj[ăni]¹ de adânc, iar de lung 700 de stănj[ăni]², iar de lat de opt picioari. Și dintru acesta, iarăși, altă săpătură, de vr'o 20 de coți, pre unde vine apa, și dă prin budăi, și vine în cetate apa dintru un izvor mari; care lucru cu mare meșterșug era adusă³. A doă, aŭ năsăpit Marîa, adâncă fiind de vre o 20 stănj[ăni], și de lungă ca de vre o 100 stănj[ăni]. Și, a triia, aŭ bise-rică care iaste mai mare decât toate câte am văzut noi. Pentru acestea lucruri mai mult am lungit cuvântul pentru Sami.

[61.] Iar Camvis, ficioru' lui Chir[os], zăbovindu-să la Eghipet, și nebunind de tot, s'aŭ sculat doi frați vrăjitori⁴, pre carile pre unu-l lăsasă Camvis ispravnicu' ca-sălor. Acesta, auzind moartea lui Smerdis, s'aŭ sculat asupra lui, pentru căci, știind că moartia lui Smerdis iaste ascunsă și puțină știu din Perși, care știu moartea lui, lângă acestia tocmiali, sfātuindu-să, să sculară asupra Înpără-ției. Și avia acesta un frate, carile zișu că s'aŭ rădicat îndată cu dănsul, și sămăna acesta bine cu Smerdis, ficiorul lui Chiros, carile, fiind frate lui Camvis, l-aŭ omorât, precum am zis. Și era la față într'un chip cu Smerdis, și numile încă îi era Smerdis, ca și celuialalt. Pre acesta socotindu-l vrăjitorul Patizithis, carile îi era frate lui Smerdis, îl adusă și-l pusă în Scaonul cel în-părătesc. Și, așa, trimisă crainicu pretutindirile, povestind cum de acum înainte să asculte pre Smerdis, iar nu pre Camvis.

[62.] Și trimisă și la Misiri, și află pre Camvis cu oaste lui la Siriia, la Ecvatana, și, așa, stătu în mijlocul oștii lui Camvis și strigă ce i-aŭ fost poroncit vrăjitoriî, crainiculuî. Și Camvis, auzind cuvintele aceste, și socotind cum adivărat iaste acesta lucru pentru Smerdis, și cum Prixaspis

¹ Orghi.

² Șapte stadii; text.

³ Scurtat.

⁴ Magi.

n'au omorât pre fratile său, pre Smerdis, după cum l-au învățat, și, așa, căută la Prixaspis, zicându-î: «O Prixaspisă, nu mi-ai făcut lucrul care ti-am învățat». Iar el zisă: «O Doamne, nu sânt acestia adivăruri, cum Smerdis, fratile tău, să să fie rădicat asupra ta, nici dintru acel om să fie ție vre o căderi, mare aū mică; pentru căci eū am făcut ce me-ai poroncit tu, și l-am îngropat cu mănule mele. Decî, de vor învia ceî morți, trage nedejdi cum și Astiag încă va învia. Iar acum, de iaste mai ca și înainte, precum aū fost, să tritem să aducem pre crainicu, să-l întrebăm: de la care Smerdis iaste trimis?».

[63.] Zicând acestea cuvinte Pricaspis, plăcură lui Camvis. Și, așa, prinsără pre crainic, și-l întrebără, și-î zisă Pricaspis: «Omule, zici că ești de la Smerdis, ficiorul lui Chiros. Acum, să ne spuî drept, și să mergi sănătos. Spune-mî: el, Smerdis, aū poroncit ție, singur, văzindu-l tu pre dănsul, aū altul dintru slugile lui ț'au zis?». Iar el zisă: «Eū pre Smerdis, ficiorul lui Chiros, de când aū purces Camvis cu oastia, nu l-am văzut. Iar vrăjitorul aceala, ce-aū lăsat Camvis ispravnic pre casă-î-își, aceala me-aū poroncit, zicând cum Smerdis, ficiorul lui Chiros, l-aū învățat acesta lucru?». Și, așa, crainicul aū spus tot lucrul, precum l-aū fost trimis. Iară Camvis zisă: «Pricaspis, tu, ca un om bun, ai făcut tot ci ti-am învățat eū, și ai fugit. Vina dar o are carile dintru toți să să fie rădicat pre numile lui Smerdis, să fie făcut mie acest lucru». Iar Pricaspis zisă: «Mie, o Împărate, mi să pare cum lucrul acest îl voi cunoaște, cum vrăjitorii te-aū viclenit: acela ce ai lăsat ispravnicu acasă-șî, pre Patizist, și cu frati-său Smerdis».

[64.] Auzind acest lucru Camvis, socoti visul carile aū văzut, și adivărul cuvintilor aū cunoscut, carile în vis îi zicē cum Smerdis, șazind în Scaonul împărătesc, va agiunge cu creștetul în ceru. Și, cunăscând cum în zădar și-aū omorât pre frati-său, aū început a plānge pre frati-

său. Și, plângând și jălind acest lucru, sări pre cal, gândind cum mai curând să margă asupra vrăjitorilor la Susa. Și, sărind el pre cal, căzu fărcușul sabiei. Și, golindu-să sabiia, să lovi în stinghe. Și să răni acolo undi și el pre Apis bozul il lovisă. Cunoscând Camvis cum tare iaste lovit, întrebă cum chiamă cetatia, și îi zisără cum să cheamă Ecvatana. Și luī i-aū fost venit mai nainte vrajă de la Vutus, cum va să moară la Ecvatana. Și el socoti cum la Ecvatana cè de la Midī va muri, bătrân, undi îi era' toate lucrurile luī. Iar vraja i-aū fost zicând cum la Ecvatana cè di la Siriiā. Iară atuncia, întrebându-să și numile cetății aceia, fiind și de primejdiia vrăjitoruluī măhnit, și de rană, ce-ī veni la cap. Iar el socoti vraja, și zisă : « Aice iaste orânduīt a muri Camvis, ficiorul luī Chiros ».

[65.] Atuncia atătia sănt câte am zis. Iar, după ce aū trecut vre o 20 de zile, trimisă și chiemă pre cei mai înțelepți dintru Perși, și le zisă : « O Perșilor, agiunsu-m'aū lucrul cela ci l-am ascuns din toate lucrurile mai vartos ca să nu vă arăt. Pentru că eū, fiind la Eghipt, am văzut în vis o vedere, cari să nu fiū văzut ! Și mi să păru cum să fie venit un om de acasă, spuindu-mī cum Smerdis șade în Scaonul cel împărătesc și atinge cu capul de ceriū. Și, așa, temându-mă ca să nu mi să ia cinstia de cătră fratele mieū, făcuī mai de sirg decât mai înțelepțăște. Pentru că întru firea ominească nu iaste cu putință, ce vine a nu să face. Ci eū, ticălosul, trimisăiū pre Prixaspis la Susa, a ucide pre Smerdis. Și, făcându-să atăta răū, fără de frică petreciam eū, gândind cum, Smerdis fiind mort, nicūn om nu să va afla carile să să rădice asupra mea. Și greșii și de lucrurile viitoare, și mă făcuī și preste cali ucigaș de frate, și, nu mai puțin, fuī lipsit și de Înpărăție. Pentru că Smerdis era vrăjitorul, pre carile nărocul mi-l arăta în vis cum să va rădica asupra-mī. Deci, faptul mieū s'aū făcut. Și, acum, pre Smerdis, ficiorul luī Chiros, nu-l mai socotiți cum va mai fi. Și acum vrăji-

torii biruesc. Împărăția, pre cela ce-am fost lăsat epítrop casálor și fratile aceluia, Smerdis. Decí, cela ce i să cuviniia să mă apire mai tare de cătră vrăjitorii, acela grozav aú murit dintru cei mai de aproape lui. Decí, nefiind acesta al doilea, mi să cuvine, Perșilor, a vă poronci tot lucrul de triabă, carile voi să le faciți, murind eú. Și, așa, vă poroncesc, chiemând bojii cei împărătești, și tuturor voă, și mai vartós căți santeți aici din ruda Ahimenidilor, ca să nu lăsați Domniia iarăș să să petriacă la Midí, ce, aú cu viclesug aú luat Domniia, iarăș cu viclesug să să întoarcă, iar, de iaste și cu vartute, cu vartute iarăș să o răscompărați. Și, făcând voi acestia, pământul să vă dia roada lui, și fimeile și turmile să vă nască pururea în volnicie. Iar, de nu o veți răscompăra Domniia, nici o veți ispiti să o răscompărați, vă blastăm, tot în protiva acestora ca să vi să facă voă, și încă, lângă acestea, tuturor Perșilor săvărșitul să să facă cum să faci mie». Zicând acestea Camvis, iar începu a-și plânge nărocul său ce-aú petrecut.

[66.] Iară Perșii, văzind pre Împăratu plângând, atuncia cu toți începură a-și sfărma hainile de pre dănsii și a plânge tare foarti. Iară, după aceia, îi putrezi piciorul, și, așa, muri Camvis, fičorul lui Chiros, împărățind preste tot 7 ani, 5 luni, și fiind de tot fără fičor, și copil, și fată. Iar Perșii cari era' acolò, nu vria' să criază cum să fie vrăjitorii Împărați, ci socotia' pentru Smerdis să fie zis Camvis, pentru că nu-i vria binile, pentru ca să-i stia împotrivă toți Perșii.

[67.] Decí, aceștiia gândia' pre Smerdis, fičorul lui Chiros, cum să le fie el Împărat, pentru că și Pricaspis încă să tăgăduia tare că el să nu-l fie ucis pre Smerdis, fičorul lui Chiros, pentru că și lui încă nu i-ar fi fost nicio îndămână. Iar vrăjitorii, murind Camvis, fără de nicio grijă împărăția', călcând Împărăția lui Smerdis și numile, plinind anii lui Camvis, făcându-i 8. Întru cari Camvis [= Magul] fu foarte darnicu cătră toți căți era'

supt ascultaria lui. Și, murind el, toți îl poftiră, fără numai Perșii. Iar și vrăjitorii trimisă la toate limbile câte îi era' supt mână, le zisă să le fie ertari de oaste și de bir în trei ani. Acestea lucruri le-au zis, îndată rădicându-să la cinste.

[68.] Iar, în a optulia lună, așa fu ivit, într'acest chip: Otan era fișor lui Farnaspis, iar din niam și din avuție era ca fiștecari [= cel mai mare] dintru Perși. Acesta Otan întâi pripusă pentru vrăjitorul acesta cum să nu fie fișorul lui Chiros, Smerdis, ci cum să fie vrăjitorul. Și așa socotia, cum nu mai eșia den turnul cel tare al cetății și pentru cum nu mai chiema la dănsul să-l vază niciunul dintru înțelepții Perși. Și, pripuind, făcu așa: avu Camvis o fată a lui, fimei, pre numi Fedimi. Pre această atuncia o avia și vrăjitorul, și cu dănsa să culca, și cu celelalti cu toate fimeile lui Camvis. Și trimisă Otanis la fată-și și întrebă cu cine să culcă: cu Smerdis, fișor[ul lui Chiros, aș cu altu ciniva? Și ia trimisă răspuns, zicând cum nu știe, pentru că pre Smerdis, fișorul lui Chiros, nu l-au văzut nicăiurile, nici acesta ci doarmi cu dănsă nu știe cine iaste. Trimisă Otanis, zicând cum: «De nu-l știi tu, întriabă pre Atosa cu cine vă culcați, și tu și ia: pentru că pre fratiile său tot îl va cunoaște». Iarăși îi răspunsă fata: «Nici cu Atosa nu pocî să grăesc, nici pre alta să văzu dintru câte fimei șadu cu noi; pentru că, di vremi ci Împăratul acesta luă Împărăția, oricine iaste, ni-au împărțit și ni-au sămănat pre toate în toate părțile.»

[69.] Și, auzind acestia cuvinte Otanis, mai mult pripunè lucrul. A trie oară poronci la fată-și, zicând așa: «O, fata mia, trebue, fiind la bine, să ei asupra-ț această primejdie, care părintile tău îți poroncește. Pentru că, de nu iaste Smerdis a lui Chiros, ci iaste carile gândesc eu, nici cu tine să să culci, nici, iarăș, să ție Domniia Perșilor și să să bucure, nici să să măntuiască lesni, ci să să certi. Acmù dar așa să faci: când doarmi, și cunoști cum tare doarmi, caută-i la urechi, și, di va avia urechi,

tu să știi că lăcuești cu Smerdis a lui Chiros. Iar, de nu are, apoi tu lăcuești cu vrăjitorul Smerdis». Iarăși răspunsă Fedimi, zicând să nu cază la primejdie di va faci acestia, pentru că, de nu va avia urechi, și [o] va simți cum îl cearcă, îndată îl [=o] va omoră. Însă tot va sili să cerci. Și, așa, să făgădui că-i va sluji. Și acestuia, lui Smerdis, Chiros, prinzindu-l nu pentru mică greșală, i-au tăet urechile. Deci, Fedimi încă făcia poronca tătani-său, fata lui Otan[is], pentru că obiceiū iaste între Perși să margă pre rând fimeile la bărbați. Deci, viind și zioa ei, și mergând lângă dănsul, dormiia, și, dormind tari vrăjitorul, i-au pipăit urechile. Cunoscându-l foarte pre lesne cum nu are bărbatul ei urechi, deci, cum să face zioă mai curând, și trimisă la tată-său, și îi didia știre de acesta lucru.

[70.] Iar Otanis luă pre Aspathini și Govrie, cari Perși mai de folos dintru toți era' și cari-i era' mai de credință la dănsul, și le povesti tot lucrul. Iar și ei încă pripunea' pentru acest lucru, gândind și mai nainte cum așa iaste. Și, zicându-le Otanis cuvintele acestea, le priimiră. Și socotiră cum fieștecarile să-și ia câte un om lângă sine, pre carile va credi mai tare. Deci, Otanis află pre Indafernis, iară Govriis pre Megaviz, iar Aspathin pre Idarneia. Și, fiind aceștia șasă, veni la Susa și Darie, fičiorul lui Istaspis, de la Perși. Pentru că tată-său era asupra Perșilor ispravnicu. Și, viind și acesta, socotiră cei șasă Perși să ia și pre Darie lângă dănsii soție.

[71.] Deci, împreunându-să trussapte, își dederă unul altue cuvânt și credință. Și, viind și la Darie voroava, sfatul, zisă așa: «Eū gândiem cum numai eū știū pentru vrăjitori cum el ne iaste Împărat, și Smerdis, fiul lui Chiros, fu mort, și pentru aceia venisăm de sirgu, pentru ca să meșterșuguesc vrăjitorului moartea. Iar, di vremi ci și voi știți acesta lucru, trebui să nu mai zăbovim și acum să facim acesta lucru, pentru că apoi nu va fi bine». Zisă cătră acesta Otanis: «O, fiule lui Istaspis, ești din bun părinte,

și pre tine te arăți cum nu ești mai puțin decât tată-tău. Iară această facere nu o foarte sirgui curând, ci să o socotim mai bine, și, așa, să ne apucăm după ce ne vom mai îngloti». Zisă Darie: «Oaminilor, de veți faci cu zăbavă, cum zice Otanis, să știți cum vom peri foarte rău, pentru că va spune cineva cătră vrăjitoriū, pentru să ia daruri. Ci trebuie noi, aceștiia, să facim această. Deci, di vremi ci socotiți să mai înmulțiți cuvântul, și ziceți și mie, iată că vă zicu: aū faciți astăzi, iar, di va treci de astăzi, să știți cum nu va apuca altul înaintia mè ca să vă părăscă, ci eū sāngur voi pără cătră vrăjitoriū».

[72.] Zisă iarășī Otanis, di vremi ci vedea pre Darie sirguind: «Di vremi ci ne îndemnī tu și nu ne lași cu îngăduință, ia'mblă să ne arăți în ce chip vom intra în Curți și cum ne vom apuca. Pentru că sânt străji, carile, de nu le veī fi văzut, li veī fi auzit, carile cum li vom treci?». Răspunsă Darie: «O, Otane, multe sânt acelia carile omul cu cuvântul nu le poate arăta, iar cu faptul le faci; altile sânt iarășī zisă cu cuvântul, iar cu faptul nimică nu să alege. Iar voi știți, acelia străji nu cu greū le vom treci. Pentru că noi, fiind oaminī de cinste, cine ne va opri, uniī rușinându-să de noi, alțăī și temându-să. Și, iarășī, și eū încă am principă bună, zicând cum acum am venit de la Perși și voi să spuī Împăratului un cuvânt de la tată-mieū. Pentru că, undi să cadī câte o minciună, zică-să. Pentru că un lucru poftim, și ceia ci grăim drept, și ceia ci grăim strămbu. Pentru că aceī ce grăesc minciuni, pentru aceia grăesc, pentru să increază pre alții, să dobândiască ei; și ceia ci grăesc drept, pentru aceiu grăesc, pentru să agonisască ceva cu dreptate și să-ī asculte niștine mai bine pre dănșiī. Deci, diprinzindu-ne intr'acest chip, așa facim; iară, de nu va dobândi așa, iaste cel adivărat mincinos, și cel mincinos adivărat. Deci, carile dintru portari ne va lăsa de bună voe, bun lucru îi va fi cu vremi; iar carile nu ni va lăsa, ca pre un nepriiaten il vom cunoaște, și, împingându-l, să intrăm înlăuntru și să ne apucăm de lucru».

[73.] Zisă, după această, Govrii : «Oamenī priiateni, când vom putè mai pre lesne a ne lua Domniia înapoi, decât când, sălind pentru dânsa și, neputând, vom muri ? Pentru căci, fiind noi Perși și să fim supuși de un Mid, om vrăjitor și fără urechi ! Și, căți ați fost de față când murea Camvis, toți veți ținia minte cum ne poronciia și ne blăst[ăm]a, de nu ne vom cerca Domniia să ne o întoarcim ; cari lucru noi socoteam cum el *grăiaște în jădar (*sic*) cătră noi. Amu dar și eu socotesc să asculte pre Darie fiececine și să nu ne mai dispărțim dintru această adunari, ca să mergim aiurile ; numai asupra vrăjitorului, drept». Așa zisă Govrie, și toți cealalți luară lucrul acesta.

[74.] Să tãmplă o tãmplare într'acest chip : socotiră vrăjitorii ca să facă pre Pricaspis priaten, pentru că pățisă de Camvis mult rău, pentru căci săgitasă copilul de-l omorăsă, și pentru cum el singur știa moartea lui Smerdis, ficiorul lui Chiros, pentru că-l omorăsă singur, și căci știa că iaste întru cinste mare Prixaspis de cătră Perși. Pentru acela lucru îl chieamară, făcându-l priaten și dându-i giurământ cum să nu arăti adivărat nici odinioare viclesugul ce-au făcut ei Perșilor, făgăduindu-i să-i dăruiască lui cu întunericile. Și, făgăduindu-să el cătră dânsi că va faci acest lucru, iarăși îi zisără cum ei vor chieama pre toți Perși supt zidul împărătesc, și el să să sue acolò într'un turn, să zică așa cum de Smerdis, ficiorul lui Chiros, să împărățăscu, și nu de alt[ul], — de vremi ci pre dânsul îl credia' Perși, și pentru că de multe ori zicè cum iaste Smerdis a' lui Chiros, și să tăgăduia de ucidiria lui.

[75.] Acestia încă făgădui că le va faci Pricaspis. Și, așa, chieamară pre Perși vrăjitorii supt zidu, și-l suiră în turn, și zisără să grăiască. Iară el, dintru ce i să ruga' ei, acelia de bună voe li-au uitat, ci începu de la Ahimeneu, și arată siminția lui Chiros. După aceia, începu a arăta cât bine făcia Chiros Perșilor. Și, arătând aceste, începu a arăta adivărul, zicând cum, mai nainte, îl as-

cundè, pentru că nu-î era lui cu bine să-l areti, iar acum, fiind la nevoie, spune drept. Pentru cum, silind Camvis pre dănsul, aũ omorât pre Smerdis, ficiorul lui Chiros, și cum împărățasc vrăjitorii. Și blăstămă tare pre Perși, de nu-și vor întoarci Domniia înapoi și să plătească vrăjitorilor. Și, așa, să didia cu capul în gîos din turn. Pricaspis, fiind om destoinicu, așa muri.

[76.] Iar cei șapte Perși, după ce aũ sfătuit cum să margă asupra vrăjitorilor așa, aũ mers să să roage bozilor, neștiind nimică pentru lucrurile lui Pricaspis. Și, mergând, la gîumătate de cali, înțaliasără ci făcu Pricaspis. Decî, aceia, eșind din drum, să voroviră ce-î cu Otanis: zicia cum să să lasă atuncia, nicî să să apuci așa în pripă. Iar cei pre lângă Darie zicè să margă atuncia și să nu mai zăbovască. Și, așa, pricindu-să, să arătară 7 părechî de coroi, care goniasă doă părechî de căi, și le zmulgia', și le mânca'. Și, văzind acest lucru cei șapte, lăuda' sfatul lui Darie, măcar că era mai tănur, și purceasără la Curțile împărătești, simețindu-să și pentru pasările ci văzusă.

[77.] Și, agiungând la porți, să făcu după cum socoti Darie. Pentru că străjării, văzind oameni de frunte a' Perșilor, și nesocotind nicîun lucru ca acesta să să facă dintru dănsii, îi petrecia' cu cinste și nicî îi întreba' nimine. Și, întrând în Curte, aflară pre postelnicea hadămbi, care îi întrebară: ce vor? Și, întrebându-î, să lăuda' portarilor căci i-aũ lăsat. Și opria' pre cei șapte, vrând să între înlontrul. Iar ei să porniră, și pre cei ci-î opria', cu hangerile îi gîunghieră, și ei intrară, alergând, în casă.

[78.] Iar vrăjitorii amândoi să tãmplasă înlontrul, și sfătuia' pentru cuvintile ce-aũ zis Pricaspis. Și, văzind pre hadămpii turburați și strigând, alergară amândoi. Și, după ce văzură ci iaste, să apucară de vetejie: decî, unul să apucă de arcu, alt[ul] de gediã, și să amestecară. Decî, cel cu arcu, fiind lucrul de aproape și pripindu-l, nu-î fu

arcul bun de nimică; iar cellalt, cu sulița, să apăra, și lovi pre Aspathin în stinghe și pre Indaferne; și-î scoasă ochiul lui Indafern, iar nu muri. Unul dintru vrăjitori răni pre aceștia. Iar celalt, nefiindu-î arcul bun de nimică, alergă într'o cămară, vrând să să închiză acolo cu ușa. Și înțară, odată cu dănsul, doi în cămară: Darie și Govrii, și, apucându-să Govrie cu vrăjitorul, Darie sta di-asupra și să mira ci va faci, fiind întunerecu, ca să nu lovască pre Govrii. Iară Govrii, văzindu-l stând, zisă: «Ci stai, ci nu dai?». Iar Darie zisă: «Mă temu să nu te lovasc». Iar Govrii zisă: «Înhige într'amândoi sabiia!». Și, așa, didia cu hangerul, și să tămplă di lovi pre vrăjitori.

[79.] Și, ucigând pre amândoi vrăjitori, și tăindu-le capitile, trupurile li-au lăsat acolo, și pre cei doi răniți, și pentru să păzască Curtia și pentru slăbăciunia ranilor. Iar cei cincî luară capitile și alerga', strigând și chie-mând pre Perși, arătându-le capitile și spuindu-le povestia. Și ucidia' pre toți vrăjitori căți tămpina'. Iar Perși, înțelegând lucrul vrăjitorilor, și înșălăciunia, și ce-au făcut cei șapte, începură a faci și ei așa, și scoasă hangerile și începură a omoră pre toți vrăjitori căți îi tămpina', și, să nu fie venit noaptia, nu ar fi scăpat niciun vrăjitor. Această zi foarte cinstescu Perși, mai tare decât toate zilile, și praznicu preste tot facu întru această zi, carile să cheamă «Ucidiria vrăjitorilor», întru care zi nu es vrăjitori afară, ci tot închiși șad.

[80.] Și, așazindu-să gâlceava în 5 zile, după această, au început a să sfătui cei șapte, pentru lucruri, cum li vor purta. Și grăiră cuvinte, carile unii dintru Greci nu le cred, iar, pentru aceia, s'au grăit. Otanis zisă cum să pue lucrurile la mijlocu la opște, zicând așa: «Mie mi să pari cum să nu mai fie unul monarh; pentru că nu-î lucru dulci, nici iaste bun. Pentru că ați văzut răul lui Camvis la cât au agiuns, și ați gustat și de blăstămăciunia vrăjitorilor. Și în ce chip poate să fie lucru de folos monarhiia, când faci ce-î

iaste voia, făr' de nicio sfială? Pentru că, de ar fi omul mai bun decât toți oamenii, și să stia la cinstia această, adică să fie singuri-țiiitori, nu poate să nu-l scoată din firea lui cè bună. Pentru că, întâi, văzindu-să într'atâta bine, nu bagă samă pre nimine, și zavistiia din ceput să odrăslește întru om, și, având acestia doă, ari și toate câte sânt răli. Pentru că, fiind plin de simetrie, faci multe răli, apoi, și cu zavistiia, faci mai multi. Iară s'ar cădia Domnul singur-țiiitoru, având tot binile, să fie îndurătorî fără samă cătră toți, iară el mai mult iaste înpotrivă la toți cei ce sânt supt dănsul. Pentru că pre cei distoinici dintru a' lui, zavistu[ia]ște, și, cât sânt vii, iaste rău, și să bucură la cei ce sânt răi, și iaste priimitori foarte tare de pără, iar nu cercetează. Pentru că, de-l veî lăuda mijlociū, să scărbește pentru căci nu-l lauzî deplin; și, di-l prè lauzî, iarăși să scărbește, gândind că-ți răzi de dănsul. Acum, mă îndemn a grăi și cele mai mari: clătește obiceiile vechi, silește fimeile, omoară negiudecat, și alte multe face. Iar, unde stăpănesc mulți, întâi iaste numile cel vestit ce-î zicu, adică: cum iaste tocmală driaptă între toți, și, al doile, carile nu faci monarhul niciuna, pentru că cu sorți să aleg ceia ci vor să fie mai mari, și iarăși să cearcă și ei. Și sfaturile cu opște le socotesc. Și, așa, vă eū sfătuesc cum să lăsați monarhiia și să domniască mulți. Pentru că în mulțime să află toate.» Otanis acest sfat înțelept arătă.

[81.] Iară Megaviz zisă să aliagă puținî să domniască, zicând întru acest chip: «Ce aū zis Otanis, potolind tiraniia, și eū încă laud; iar, ce zice să fie mari mulți, greșaste la ce iaste mai bun. Pentru că, ca nărodul mult, de nimică nu iaste altū mai simăț și mai nebun. Și, fugind niștine de tiran, să cază iarăși în gâlceava nărodului, nu iaste lucru suferit. Pentru că ceala ci faci, îi pare că le cunoaște, pentru aceia le faci. Iar nărodul, ci nu cunoaște, faci. Pentru că cum va cunoaște carile nu s'aū învățat, nici știe nici al său, nici cel strein, și înpinge lucrurile fără

nicio socotială, asămănându-să ca o apă curătoare? Deci, cine vra răul Perșilor, aceala să-î dia pre mână nărodu-lu. Iară noi să alegim o samă de oameni înțelepți și să le dăm pre mâna lor putința. Pentru că întru aceia și noi încă vom fi, și oameni ce sânt destoinici, destoinici li vor fi sfaturile.» Megavizu așa sfătui.

[82.] Iară Darie încă începu a zice așa, cum, ce-aũ zis Megaviz pentru nărod, bine aũ zis; iar ce aũ zis pentru cei puținî aleși, n'aũ zis bine. Pentru că, trei lucruri fiind pusă la mijlocu, nărod prè bun, și puținî aleși prè bunî, și un om ales prè bun, eũ socotesc cum dintru acestia trii cu multă măsură să fie ales omul cel bun. Pentru că, când va fi un om ales, atunce mai bun lucru nu mai poate să fie. Pentru că, având gând bun ca acesta, va stăpăni și nărodu' luî cu mijlocu bun. Și încă tacu lucrul acela, când iaste vre o vremi să margă asupra nepriiatenuluî. Iar, când vor fi puținî și aleși mari, atunci, măcar că la opștie bine ar purta lucrul, iar în de ei-și multe scărbî vor să fie: pentru că fiștecare va vrè să fie mai de fire și să biruiască cu sfat, și, așa, vin la mari gâlcevi, dintru carile să facu împărăcherî, dintru împărăchirî morți, din morți, iarăși, vine lucrul de aleg pre unul stăpăn ca să le fie. Și, iarăși, și cu această, este arătată căt iaste de bună monarhiia. Și, fiind stăpăn iarăși nărodul, nu poate să nu fie răutate; și, fiind răutate, vrajbi nu să fac la ei, ci prietini tare; pentru că cei ce vor să facă rău noroduluî, pre ascuns fac. Acesta lucru să faci până undi să alege unul, și-î potolește pre acei de răli. Și, potolindu-li, să laudă, și, lăudându-l, iarăși stăpăn pre aceala aleg. Și aceia iarăși să arată cum monarhiia iaste lucru foarte bun. Și trebui a socoti preste tot, de undi ne iasti noă volniciia și de la cine am luat: de la nărod, aũ di la cei puținî aleși, aũ di la monarh? Eũ acest sfat port, di vremi ci de la un om și pentru un om fum mântuiți și volniciți, aceia să și cruțăm și fără acest lucru să nu stricăm obiceiile vechi, fiind bune; pentru că nu va fi niciun bine.»

[83.] Acestia trei sfaturî să zisără. Și cei 4, dintru cei 7 oamini perși, aliasără sfatul cel de apoi, a' lui Darie, pentru să fie monarhie. Și, silind Otanis să facă să fie toți di opștie, și învîcindu-să cu sfatul, zisă cătră dănșii într'acest chip: «Oameni, tovarășii de rocoș, iată că adivărat lucru iaste cum unul din voi [=noi] va să fie Împărat, aũ cu sorți să aruncați, aũ cine vor alege Perșii cu toți, aũ într'alt chip, cu alt meșterșug. Decî, eũ, iată că vă spuî cum, nici voi să stăpănesc, nici să mă stăpănescă. Și pentru aceia mă lepăd dintru aceia cinste de acum, pentru că să nu-mî fie niminerile mai mari, nici mie, nici celora ci vor fi din săminția pururea.» Zicând aceste acesta, pozvoliră și ceelalți șasă. Acesta nu să isipiti cu ceelalți, ci șazu di-o parte. Și până acum această Casă iaste volnică dintru toți Perșii, și atăta iaste stăpănită, cât îi voe ei, și nu iasă din obiceiile Perșilor.

[84.] Iar cei șasă socotiră cum va fi mai cu dreptul să aliagă Împărat. Și socotiră, întăi, lui Otanis și căți vor naște din el, și atuncia, și apoi înnainte, cine va lua Împărăția dintru acei șasă, să-i dia daruri, preste tot anul, alesă, haine de la Midiia, și toate darurile căte sânt mai cinstite la dănșii. Pentru aceia îi socotiră această, pentru că el întăi făcu acest sfat și i-aũ adunat pre dănșii. Acestia îi aliasără să-i dia lui Otanis. Iar pentru toți, pentru acești șapte, așa sfătuiră, cum ei să între la Împărat fără de Postelnicu¹, însă de nu va dormi cu fimeia-și. Și Împărat[ul] să nu ia dintr'altă săminție fimeii, fără dintru acestor șapte. Iar pentru Împărăție așa sfătuiră: să încalice pre cai, când va răsări soarile, înnaintia cetății, și, fiind ei călări, căruia va necheza întăi calul, acela să ia Împărăția.

[85.] Iară Darie avia un Comisă², om învățat, pre numi Ivaris. Cu acest om vorovind Darie, zisă așa: «Ivarisă, noă, pentru Împărăție, așa ne vine să facim, cum, cui va necheza calul, răsărind soarile, fiind noi călări, aceluia-i

¹ Vestitor; text.

² Ἰπποκόμος.

va fi Împărăția. Acum, dar, de ai vr'un meștersug, silește pentru ca să avem noi această cinste, și să nu o ia altul». Răspunsă Ivaris așa : «O, stăpănul mieu, di va fi numai întru această Împărăția, trage nedejdia și fii vesel, că nu va fi alt[ul] Împărat mai nainte de tine : pentru că am erbi ca acelia». Iar Darie zisă : «De ai meștersug ca acesta, trebuie să te gătești, pentru că mâine iaste ispita această». Și, auzind Ivaris, într'acest chip făcia. Dacă innoptă, adusă o iapă, care îi era mai dragă calului lui Darie ; pre această o adusă și o legă la locul acela undi era să să facă ispita, și adusă și calul lui Darie, și, de multe ori purtându-l pregiur iapă, mai apoi îl slobozi de o mânzi.

[86.] Decî, cât să făcu zioă, cei șasă, după cum au fost tocmît, au încălecat și a' mers acolo. Și, sosind acolo, dacă agîunsără la locul ce era legată iapa lui Darie în noapte ce trecusă, acolo alergă calul lui Darie și necheză. Și, făcând calul așa, și din sânin încă fulger și tunet să făcia. Și, făcându-să acest lucru la Darie ca dintr'o tocmală, ceelaltî descălicară di pre cai și să închinară ca unui Împărat.

[87.] Unii zicu cum așa să fie meștersuguit Ivaris, alții zicu cum într'alt chip (pentru că într'amândoă felurile zicu Perșii), cum Ivaris să-și fie uns mîna cu balegă de la pasăria epîi, și, așa, să o fie ținut în izmene ascunsă, și acolo să fie atins pre cal la nări, și el îndată să fie nechezat.

[88.] Așa stătu Împărat Darie, ficiorul lui Istaspis. Și toți, căți era' în Asia, îl asculta', fără numai Arapii. Pentru că pre toți îi supusășa întâi Chiros, apoi și Camvis au mai supus. Iară Arapii nici odinioare nu fură supuși Perșilor, ci să înprietiniră, lăsind pre Camvis de mearsă la Misiri. Pentru că, fără de voia Arapilor, nu ar fi intrat Perșii la Misiri. Și să însură Darie, întâi [cu] doă feti a' lui Chiros : Atosa și Artistone, Atosa fiind mai nainte lăcuită cu Camvis, frati-său, și, mai apoi, cu vrăjitorul, iară Ar-

tistonis fiind fecioară. Și pre altă fată, a lui Smerdis, ne-poată a lui Chiros, iară aŭ luat-o, anumia Parmis. Luă și fata lui Otanis, care aŭ arătat pre vrăjitori. Și era plin de toată puterea. Și întâi făcu un chip de piatră, și pusă; și era scris un om călare, și scrisă slovi, zicând așa: «Darie, ficiorul lui Istaspis, cu distoinicia calului (zicându-i pre numi) și a lui Ivaris, Comisălul, agonisi Înpărăția Persilor».

[89.] Și, făcând acest lucru, făce 20 de Domni, carile le zicu ei Crăii¹. Și, făcând acestia Domni și puind și Domni orânduie, și biru, supuind celia limbă mai di de parte supt celia mai de aproape de dănsul, luând unul de la alt[ul] birul, până agiungia la dănsul, și așa aŭ împărțit acesta birul și Domniile preste an: cei ci aducia' aur, să aducă talanți de la Vavilonia, carile iaste 800 de taleri evoești²; așjidirilia și argint. Pentru că în zilele lui Chiros Împărat și a' lui Camvis n'aŭ fost biru nimică, ci numai aducia' daruri. Pentru acestia biruri și pentru altile ca acestia, zicu Perșii cum Chiros era părinte, iar Camvis stăpân, iar Darie pricopăț. Darie, pentru că precupia toate lucrurile; iară Camvis, căci era greu și năsălnicu; iar Chiros, părinte, pentru căci era foarte blând, și tot binile l-aŭ agonisit.

[90.] Decă, de la Ionia, și de la Magniți, și de la Eoli, și de la Cari, și de la Lichii, și de la Mili, și de la Pamfilii, — această era o Crăie, — îi vinia' 400 talanți de argint. Iar de la Sirbi³, și de la Lidii, de la Lasonii, de la Cavalii, de la Ighenei, 500 talanți argint, — a două Crăie. Iar de la Elispondeni, și de la Thrachi de la Asia, și de la Pafagonii, și de la Mariandini, și de la Sirii, 630 talanți, — a triia Crăie. Iar de la Chilichii 360 cai albi, pre zi câte un cal, și 500 talanți; dintru aceștia să chiețuia', la că-

¹ Satrapii; text.

² De Eubèa. Textul spune că un talant e egal cu 70 de mnee de Eubèa.

³ Misii, confundat cu Moesi.

lărime ci păziia Chilichia, câte 140 talanți, iar cealaltă toți îi aducia' la Darie Împărat, — a patra Crăie iaste această.

[91.] Iar di la cetatia Posid[ei]ului¹ până la hotarul Misirului, fără de Arapi, iaste toată Finica, și Palistina, și Chiprosul, — al cincilia Crăie². Iar de la Misiriū, [și de la Livia], și de la Chirina, și de la Varchi, 700 talanți, fără banii ce eșia' din ezărul Mirii, pre pește: fără de pește și fără de grăul ce să lua, eșă' 700 talanți, pentru că grău dă la 120.000 de Perși ce păziia' la Misiri³ și la agiutorul lor, — a șasă Crăie. Iar de la Sattaghidi, și de la Gandari, și de la Dadichi, și de la Apariți, 170 talanți, — a șapte Crăie. Iar de la Susa și de la toată țara Chisilor, 300 talanți, — a opta Crăie.

[92.] Iar de la Vavilon și de la toată Asiriia vinia' 1.000 talanți și 500 copii hadămbi, — a noă Crăie. Iar de la Ecvatana, și de la toată Midiia, și de la Paricani, și de la Orthocoribanți, 450 talanți, — a 10 Crăie. Iar Caspiei, și Pafsiii, și Pandimafti, și Darițai, 200 talanți de argint, — al 11 Crăie. Iară de la Vactra până la Egla 360 talanți, — al 12 Crăie.

[93.] Iar de la Pactichi, și de la Armeni, până la Maria Niagră, 400 talanți, — al 13 Crăie. Iar de la Saganți, și de la Saranghei, și de la Thamanei, și de la Uti, și de la Michi, și de la ostrovul Mării Roșie, de la aceștia de la toți, 600 talanți, — al 14 Crăie. Iar Sachii și Caspii, 250 talanți, — al 15 Crăie. Iar Parthii, și Horazmi, și Sogdii, și Arii, 300 talanți, — al 16 Crăie.

[94.] Iară Paricani și Arapii de la Asia, 400 talanți, — al 17 Crăie. Iar Mandiiani, și Saspirii, și Alarodii, 200 talanți, — al 18 Crăie. Iară Moshii, și Tivarinii, și Macrii, și Mosinichii, și Marsii, 300 talanți, — al 19 Crăie. Iară

¹ Suprimată nota arheologică.

² 350 de talanți; text.

³ Specificat unde, în text.

Indiianii cu multă măsură sânt mai mulți oameni, după cum știm noi, și [daū] 360 talanți, — al 20 Crăie această.

[95.] Deci, preste an, dintru acestia 20 de Crăii, să strângia' la Darie: 14.560 talanți¹.

[96.] Și acesta îi era venitul lui Darie de la Asiia și de la Liviia. Și, mergând vremea înnainte, și de la ostrov[e] îi vinia biru, și de la Evropa până la Thesaliia. Acest argint așa îl strângia Împăratul: întru niște ulcioari de lut vărsa argint[ul], și, vărsindu-l, surpa ulciorul, și rămănia sloiul argintului. Deci, când îi trebuia să facă bani, tăia cât îi trebuia, și făcia bani.

[97.] Acestia era' Domniile Perșilor și orânduelile birurilor. Iară numai Perșii nu daū bir, lăcuesc țară fără bir. Sânt și alții care bir nu da', iară daruri aducia'; Arapii cei ci lăcuia' pe lângă Misiriū, pre cari, mergând Camvis asupra Arapilor celor ci trăesc mult, îi supusă², și aducu 2 șinice³ de aur și 200 lemne de abanos, și 5 copii arapi, și 20 dinți elefant. Și Colhiu, ce era' până la Cafcas, că de acolo nu-și băga' în samă pre Perși ceelalți⁴, aducia' și aceștia pre 5 ani câte 100 de copii și câte 100 de feti. Iară Arapii aducia' 1000 talanți de tămăe. Acestia îi era' și darurile.

[98.] Iară aurul carile trimite Indiianii Împăratului (pentru că Indiia, ce zisăsăm mai sus, trimitia auru), așa îl agonisăsc: Iaste un locu la Indiia, di spre Răsărit, aninosul, — pentru că, pre căți știm noi și căți lăcuesc la Răsărit, Indiianii sânt, pentru că la Indiani di spre Răsărit iaste locu nelăcuit, pentru anină. Și sânt multe fieluri de Indiianii, și nu grăescu toți într'un chip: și unii sânt păstori, alții nu; alții șād prin bălți și mănăncă peștile crud, pentru că facu vasă de trestie și prind. Aceștia Indiianii poartă papură: o înpletesc și să înbracă cu ia.

¹ Însumat și scurtat.

² Adauși in text și cei de lângă Nysa. Apoi traducătorul scurtează mult, despre obiceiuri.

³ Hinice (choinike).

⁴ Scurtat.

[99.] Alții di spre Răsărit sânt păstorî, și mănăncă carne crudă; să chiamă Padei. Și pravilile le sânt acestia: carile dintru dănsii va bolnăvi, orî muiare, orî bărbat, pre bărbat îl ucig bărbații care îi vor fi mai de aproape, zicând cum să va strica apoi carnia bolind mult; și omul să giură că nu-î iaste rău, iar ei îl tae și-l mănăncă tot. Așjidirile facu și muerile. Și pre cei bătrăni încă-î mănăncă, iar nu foarte agiung ei să îmbătrăniască.

[100.] Și altor Indiiianî iaste și alt lucru: nici ucig niciun lu[cr]u viu, nici mănăncă [=samănă], nici casă aū; ci mănăncă niște iarbă, ce crește singură, ca malaiul. Iar cine bolește, merge în pustiiu de zace; nici poartă grijă nimăruî, nici murind, nici bolind.

[101.] Și aceștia toți Indiiianî, cu muerile lor, tot de față, ca oile, să culcă¹. Și toți sânt negri, ca Arapii². Aceștia Indiiianî șad departe de Perși, cătră Notos; și nu ascultară pre Darie Împărat, ce volnicî era³.

[102-3.] Iar alți Indiiianî, ce sânt cătră Miazănoapte³, care sânt și mai viteji, și merg și la aur aceștia. Pentru că într'această parte iaste pustietate, pentru anină. Intru acest pustiiu și în năsip să facu furnici mai mici decât căniî, iară mai mari decât vulpile; pentru că sânt și la Împăratul Perșilor prinsă furnici de acestia. Acestia furnici, șazind în pustiiu, scot anina, ca și celelalti ce sânt între oameni, și la chip își samănă; și anina cari scot, iaste auru. Deci, la această anină merg Indiiianî, cu trei cămilî înhămati: 2 sânt cămiloî, și una, în mijlocu, cămilă, și socotește să o fie luat curând de la mănză-și; pentru că cămilile acelia nu sânt mai slabi la iuțimi decât caii⁴.

[104.] Deci, așa merg Indiiianî la aur, socotind, când va fi mai mare fierbintială, să fie acolo, pentru că fur-

¹ Scurtat.

² Suprimată o propoziție.

³ În text, precizat locul.

⁴ Dar mai răbdătoare, adauge textul. — Paragraful 103, despre cămile, e suprimat.

nicile să ascund atunci. Și, la aceștia oameni, dimineața iaste soarele mai fierbinte, nu ca la alții. De dimineață până la prânzu iaste foarte caldu, încât, de căldură, să udu cu apă; iar, de aici încolo, iaste ca și la cealaltă oameni. Iar, după amiază, să faci acolo cum iaste pre la alții dimineața. Iară la apus iaste foarte răci.

[105.] Și, mergând acolo Indiianii, la locul furnicilor, au saci, și-i înplu de anină. Și, cum mai de sirg, să întorcu înapoi, pentru că, adurmăcând, furnicile îi gonesc; și așa de iuti, cât nicio fiară poate să fie mai iuti. Ci, numai pentru că apucă calia înainte Indiianii până a să aduna furnicile, iar n'ar scăpa niciunul dintru dănșii. Deci, cămiloi aliargă mai încet, iară cămilile, aducându-și amintia de mănzu, tot mergu tari. Așa zicu Perșii pentru Indiianii cum agonisăsc aurul. Iar, amintrilia, nu să află nici la ei¹.

[106.] Așa, marginile lumii, au ce iaste mai bun în lumi, ca și timpurile (*sic*) la Greci. Acolo, la India, câte dobitoaci și pasări, tot sânt mai mari decât aiurile, fără numai caii, că cu aceștia să biruesc de Midii, ce să chiamă «câi nisăi»². Și, iarăși, auru iaste mult și acolo: altul îl aduci apa, altul îl sapă oamenii, alt[ul] după cum am zis mai sus. Și acolo copaci ce sălbatici facu roadă părul, lână mai bună cu mult decât a oilor; și haine își facu Indiianii dintru acesta.

[107.] Iară, cătră Amiază, mai departe iaste Araviia decât toate, și numai acolo să faci tămăia, iar aiurile ba, și zmirna, și casii, și scoarță-dulci³, și ladanul⁴. Pentru că acestia toate, alegând de zmirnă, pre lesni să căștigă. Arapii tămăia o strâng, tămăind cu stiracu⁵. Pentru că copaci aceștia ci scoate tămăia, sânt într'ânși șarpă mică,

¹ Așa de des; textul.

² De fapt, de Nisa, Νισαίοι.

³ Cinamomul.

⁴ Λύδανον.

⁵ Ce aduc Fenicienii în Grecia; textul.

cu aripî peștrită, și păzesc mulți pregiur unui copaciū. Aceștia sânt ceia ci mărg la Misiru. Iară de altă nu fug de nimică, fără numai de stiracu.

[108.] Zicu Arapii cum tot pământul s'ar împlè de aceștia șarpî, de nu s'ar tãmpla și la dãnșii ca și la nãpãrci. Pentru aceia, mare iaste socotița dumnezãiascã și pre-întãliaptã, pentru cã, cãte sânt slabi și de mãncat, acelia toate le faci spornici, iarã, cãte sânt rãli și veninoasã, acelia sânt și mai slabi la naștere. Acesta lucru : ca epurile sã prinde, pentru slãbãciunia lui, de toate jigãniile, și așa iaste de plodnic, cãt, în pãnticile lui sânt puî, zãmisliți unii, unii cu pãru, altul sã omoarã, — care nicio fiarã nu iaste așa plodnicã. Iarã leoaie, fiind atãta de vrãjmașã și iuti, iar odatã întru viața ei naște, și numai unul, pentru cã îi iasã și zgãul ei cu țincul. Și pricina iaste aceastã : pentru cã țincul, fiind în zgãu, și având unghii mai ascuțite decãt toate fiarãli, atuncia vatãmã zgãul, și, mai apoi, la naștere, îl surpã de tot ; pentru aceia, nu mai poate sã nascã.

[109.] Așa-i și nãpãrca, și șarpii acei cu aripî ; și, de ar tot naște, dupã fire, n'ar mai trãi oamenii. Ce, acum, cãnd sã împreunã șarpii aceștia, cãnd sloboadi sãmãnța la șãrpoae, atunce ia il mușcã de gãt pre șarpi, și nu-l lasã pãnã ce nu-î rupe grumazi. Iar și șãrpoae încã plãtește bine acest lucru, pentru cã, fiind încã în zgãu puî, îi mãnãncã zgãul, și, mãnãndu-î zgãul, așa, es afarã. Iarã, ceelalti șarpî, [ne]fiind așa veninoși, nascu oã, și le clocesc, și facu șarpî mulți. Decî, nãpãrcile încã sânt preste tot pãmãntul. Iar șarpii cei zburãtori numai acolo sânt la Arapi, iar aiurile nu sânt ; pentru cã acolo sânt într'un locu, pentru aceia sã vãd mulți.

[110.] Aceastã tãmãe așa aũ strãns și o strãng. Iar casia încã o strãng așa : sã înbracã cu tei tot trupul și obrazul, fãrã numai ochii, și, așa, sã duc la casie. Și ia crește într'un iazãr, nu pre adãncu, și întru dãnșã și pregiur dãnșã sânt niște jãgani cu aripî, ca liliicii, și grozav

scărșcă, și sânt tari foarte. Și, așa, să apără la ochi, și culeg casiia.

[111.] Iar scoarța-dulci și mai cu greu o adună, pentru că, undi să faci și la ce pământ, nimine nu știe¹. Și zicu cum pasări o aduc scoarța-dulci, de o facu cuiburi de lut, cătră locuri ce sânt răpoasă, unde nu poate omul să să sue. Și Arapii așa meștersuguesc: din boi, sau din măgari, tae bucăți mari de carne, și le duc la acelia locuri, și le lasă acolò, și ei să dau înlaturî. Și pasările acelia, mergând di eũ carnia aceia și o duc la cuiburi-și, și, fiind gria, surpă cuiburile. Și, așa, merg di o strâng de gîos scoarța-dulci, și, aducându-să, așa, vine și printr'alte țări.

[112.] Iar și ladanul încă iaste destul ciudat. Pentru că, făcându-să în locu înpuțicios, iaste mirositorî, — pentru că în barbile țapilor să adună, ca niște smradă². Iar este de triabă de multe: tămăiază Arapii cu această.

[113.] Pentru tămăi atăta iaste. Iar mirosăște frumos țara aceia. 2 feluri de oi sânt acolò, foarte minunate, carile aiurile nu să află; care, una dintru ialî, sânt de aũ coade lungi de trii coți, carile tot în căruță li poartă, pentru căci s'ar strica, tărăindu-să pre pământ. Iar celelalte oi aũ coadi late, câte un cot de lati.

[114.] Și, plecând cătră Amiazăzi, vine către Ethiopiia, spre Apus. Acolò iaste aur mult și pili³, și copaciî toți sălbaticî, și abanos; și oameni mari, și frumoși, și iscusii, și strașnicî.

[115.] Acestia sânt marginile Asiei și a' Liviei. Iar, pentru marginile Evropii, niciun lucru nu am adivărat să zicu, pentru că eũ nu pocî să zicu cum iaste apă să să chemi Iridanos, de undi iasă chihrimbarul, nici ostroavi ca acelia să fie să scoată cositorul. Pentru că Iridanos iaste numi grecesc, nu-ı varvar, nici eũ pocî să înțăleg cum decinde de Evropa să fie Maria⁴.

¹ Suprimat locul care spune că se face unde a fost crescut Dionysos.

² Cleiũ de copac; textul.

³ *Fili*, elefanți.

⁴ Cu totul scurtat.

[116.] Deci, a pământului margine aŭ cuprins ce iaste mai bun, și aŭ întru ialii cine care noă cum sânt mai bune și mai iscusite.

[117.] Iaste și un câmp la Asiia, încungîurat de toate părțile cu munți. Acest câmpu era a' Horazmilor, și a' Ircanilor, și a' Parthilor, și a' Saranghilor, și a' Thamanilor¹. Iar acum, având Împărăție, Perșii aŭ făcut așa: spărturile munților li-aŭ tocmnit Împărat[ul], și aŭ făcut acolo porți, și, închizindu-să apa acolo, între câmpu, acolo să faci tot apă, pentru că pre aiurile n'ari undi să curi. Deci, aceștia oameni, ce zisăm mai sus, fiind deprinși cu câmpul acesta, aŭ mare pagubă, pentru că iarna ploă și acolo, ca și pre aiurile, iară vara aŭ fost sămănând sămință² acolo la câmpu, și le era de triabă apa. Deci, neslobozindu-le apa, aŭ fost mergând la Împărat[ul] Perșilor, și ei, și fimeile lor, și copii lor³, și stau la porțile lui, și strigă, și să văetă. Deci, Împărat[ul] deschidi întâi porțile de cătră ceia ci li era foarte lipsă, și, mai pre rând, la ceialaltî. Și, afară din bir, mare venit ia și dintru acest lucru.

[118.] Iar, dintru acei șapte oameni Perși ce s'aŭ fost rădicat asupra vrăjitorului, să tãmplă unuia să-î fie făcut un lucru rău, și muri dintru aceia. După ce s'aŭ așăzat lucrul, aŭ vrut să între la Împărăție: pentru că așa li era tocmala celora ci să rădicară asupra vrăjitorilor, cum să nu mai întrebi, ce să întri numai neîntrebat; numai când Împăratu' va fi culcat cu fimeia-și, atunci să fie oprit. Deci, Indafernis socotia cum nu i să mai cadă să mai dia știre acolo, ce, numai pentru căci era din cei șapte, vră să între. Iar portariul și Pos[telnicul] nu-l lăsa, zicând că Împărat[ul] iaste culcat cu fimeia-și. Iară Indafernis, zicând cum bărfăsc, îndată scoasă hangerul și le tăia na-

¹ Suprimate, amănunte geografice.

² Specificat genul, in text.

³ Copiii, adaus de traducător.

surile și urechile, și, rădicând frăul calului, îl pregătura pregătur gâtului lor, și, așa, îi slobozi.

[119.] Iar ei să arătară Împăratului, și spusără pentru ce au pățit ei această. Iară Darie să temu: gândiia cum cei șasă cu toții să sfătui, ș'au făcut lucrul acest. Deci, chiema câte pre unul, și-l ispitia de laudă lucrul ce au făcut Indafernis. Iară, cunoscând cum ceelalți toți n'au avut știre, îl prinsă pre dănsul, și pre ficiorii lui, și pre toată ruda lui, gândind cum ei socotesc să-l vicleniască, și închizându-i de moarte. Iar fimeia lui Indafernis au fost venind la porțile Împăratului și au fost plângând. Și, făcând acest lucru ia, să milostivi pre ia și Darie, și-i poronci, zicând așa: «O, fimei, Împăratul îți dăruiaște ție unul dintru cei legați, din toți carile îți va fi voia, să-l izbăvești». Iar ia răspunsă: «Di vreme ci-mi dă Împăratul un suflet din toți, pi fratrii mieu voi alege». Și, auzind acest cuvânt Darie, să miră. Și trimisă să o întrebi, zicând: «O, fimei, Împăratul te întriabă: ce gând avusăși, de-ți lăsași bărbatul și copii, de luași pre frati-tău, carile iaste ție mai strein decât ficiorii și mai fără dragoste decât bărbatul». Iar ia zisă: «Bărbat de-mi va trebui, și alt[ul] voi afla, și feciorii alții voi faci, de nu vor trăi aceștia; iară, părințai miei fiind morți, în ce chip voi mai pute faci frate? Pentru aceia, am cerșut pre dănsul». Și foarte socoti Darie cum au grăit drept, și să bucură pentru răspunsul ei, și-i lăsă și pre frati-său și pre ficiorul cel mai mare al ei. Iară pre ceelalți așa îi omoră. Unul din cei șapte așa au perit.

[120.] Iară, când bolia încă Camvis, să face lucrul acest. La cetatia Sardis era acolo lăsat un om Pers Domnu, pre numi Oritis. Acesta pofti un lucru nu drept, pentru că, nici pățind cevași, nici auzind cuvânt rău de la Policratis, ce zisăm mai sus, Domnul Samului, ci era prietin cu Amasis, și-i scrisă pentru să nu fie tot năroc ¹, — acesta Persul, nici măcar mai nainte văzindu-l,

¹ Proposiție adausă la traducere.

nicî ştiindu-l, pofti ca să-l omoară. Şi zicu mulţi cum pentru aciaastă pricină dvorind la uşile împărăteşti acesta Oritis şi cu alt Pers, Mitrovatis, care era Crai la Daschil, să să fie pricit în de eişi. Şi, pricindu-să pentru distoinicie, să fie zis Mitrovatis cătră Oritis: «Tu ce om eşti, când lângă Crăia ta este ostrovul Samului, şi nu eşti vrednicu să-l ei, să fie a Împăratului, fiind atâta de lesne a să lua, cât un om, de acolò de locu, cu 15 oamini, aŭ dobândit-o, şi acum iaste el acolò Domn?»». Auzind acestia lucruri Oritis, să-l fie durut inima, şi, aşa, să fie gândit să-i facă vre un rău lui Policratis, pentru căci aŭ auzit un lucru rău de dănsul.

[121.] Iar alţii zicu cum Policratis să fie greşit, pentru că Oritis aŭ trimis un poslaneţ la Samos pentru o triabă, şi Policratis aŭ fost culcat într'o casă, fiind acolò şi Anacriion Tianul. Şi aşa aŭ fost grăind poslaneţul. Iar el, ori într'adins, ori s'aŭ fost tămplat cu faţa cătră păreti, decî el nicî s'aŭ întors, nicî aŭ răspuns lui Oritis.

[122.] Pentru amăndoă zicu să fie lucrul acesta, ci omul poate să criază fişcare dintru amăndoă. Iară Oritis, şăzind la Magnisiia, mai sus de apa Meandrului, trimitia pre Mirsus, ficiorul lui Ghighi, om lidian, la Samos, ducând vestia, ca să vază gândul lui Policratis. Pentru că, dintru Greci, Policratis iaste dintăi carile aŭ socotit să fie mai mare preste Mare, alegând Medinos de la Cnosiia, şi, de va fi fost şi alt[ul] mai nainte decât acesta mai mare pre Mare¹, iar Policratis avu nădejde mare a fi mai mare preste Ionî şi preste ostroavi. Şi, auzind Oritis că sfătueşte acestia lucruri, zisă aşa; Oritis lui Policratis zisă aşa: «Am auzit cum pofteşti lucruri mari, şi ai lucruri nu foarte proasti², şi tu, făcând aşa, te vei îndrepta pre tine şi mă vei mântui şi pre mine; pentru că Camvis Împărat va să [mă o]moară, şi ştiu acest lucru adivărat. Decî, tu, şi pre mine să iaî, şi baniî, uniî să ei tu, alţii să laşi să

¹ Ms.: mai mare.

² N'ai puteri cit planurile tale; text.

aibu și eū. Și, pentru banī, veī birui toată Grecimia. Iară, de nu mă crezī pentru banī, trimite pre cine ai mai de credință, ca să-ī arăt eū».

[123.] Auzind acest lucru Policratis, foarte să bucură, și vria, și-ī era și lui voia să [a]gonisască avuție multă. Și, așa, având un diiac Meandrul, ficiorul lui Meandrie, îl trimisă să vază avuția; carile, mai apoi, au pus la biserică¹ toate podoabile lui Policrat, fiind minunate. Iară Oritis, înțelegând pentru poslanet cum iaste om de folos, făcu într'acest chip: înplu 8 săcrie de petri, și numai di-asupra pietrilor preste dănsăle prisăra oarece aur, și, pecetluind săcriile, le găti. Și, sosind acolò diiacul lui Policratis, le văzu toate, și să întoarsă de-ī spusă tot lucrul.

[124.] Iar pre dănsul, oprindu-l mult vrăjile și priiateniī, nimică nu băgă samă, ci mergia acolò. Și încă și fata lui, văzind un vis într'acest chip: i să păru cum Policratis sta în văzduh, în slavă, și să scâlda de Diia [=Zeus] și să ungia cu soare. Văzind acest vis, întru tot chipul sototia ca să nu margă tată-său la Oritis. Și, mergând el să între în cătargă, înc[ă] il opria. Iar el o înfricoșă, cum, de să va întoarci înapoi, să o lasă să fie fecioară multă vremi. Iar, zisă ia, bucuroasă iaste să fie fată multă vremi, decât să-și piarză pre tată-său.

[125.] Iară Policratis, neascultând niciun sfat, să dusă la Oritis, ducând și pre alți mulți din priiateni, și pre Dimochid a' lui Califon Crotonitul, fiind om doftoru și foarte meșteru bun la această tocmală. Iară, mergând Policratis la Magnisiia, peri rău, nici vrednicește, după cum îi era lui cinstia și mintia. Pentru că, alegând de tiraniī Siracusilor, cealți tiranī, căți fură la Greci, niciunul nu-ī vrednicu a-l alătura cu Policratis. Și, omorându-l Oritis, foarte grozav il spănzură. Iar, căți era' cu dănsul Samiī, îi slobozi, zicând să-ī fie har, pentru că, din robī, ce era', îi volnici. Iară căți era' priiateni lui și slugile lor, îi ținia în locu de robī. Iar Policratis, fiind

¹ A Herei; textul.

spânzurat, plini toată videria fetei lui, pentru că, când ploa, atuncia de Diia să scâldea și să ungia de soare, pentru că trupul lui scote umezală. Decî nărocul cel mare a' lui Policratis la această să sfârși: în ce chip i-au fost poroncit [=proorocit] de mult Amasis, Împăratul Misirului, așa să pliniră.

[126.] Iară, netrecând vremi multă, și pre Oritis il agîunsă plata lui Policratis. Pentru că, după moartia lui Camvis și Împărăția vrăjitorilor, iară Oritis șidia la Sardis și nu purta grijă nimică pentru Perși, fiindu-le luată Împărăția. Iar el încă omoră pre Mitrovatis, Domnul de la Daschil, carile îi ponosluisă lui pentru Policratis, și pre Cranaspis, ficiorul lui Mitrovatis, carei era' între Perși oameni de folos. Și pre un om, fiind foarte trimis cu triabă de la Darie Împărat, dacă nu-î fură pre voe veștile, pusă oameni, pre drum, di-l omorără, și-l ascunsără cu cal cu tot.

[127.] Iară Darie, întărindu-să Împărăția, socoti să certe pre Oritis pentru toate răutățile lui, și mai mult pentru Mitrovatis și pentru ficioru. Decî, socotind cum lucrurile lui încă nu era' așazate, și era Domniia lui de curund, și auzind cum Oritis ari puteri mare, pentru că o mie de Perși avia peici și avia trii Crăii¹, decî, socoti Darie într'acest chip: chiemă pre Perși cei di folos și le zisă așa: «O, Perșilor, carile dintru voi să va nevoi ca să facă cu înțălepciune, însă nu cu silă și cu oaste (pentru că, undi iaste lucrul înțălepciuneii, acolo sila nu încape); dară, dintru voi, carile să va afla, aū viū, aū mort să aducă pre Oritis? Pentru căci acesta Perșilor nimică n'au folosit, ce încă pre doī de bun folos omoră, și pre Mitrovatis și pre ficioru-și; iarăși, pre căți trimiț eū acolo, îi omoară, arătând rău nesuferit. Decî, până a nu faci vre un lucru rău Perșilor, trebue omorât».

[128.] Darie așa zisă, și 30 de oameni să sculară, vrând fiștecarile dintru aceștia să facă acestia. Și, pricindu-să carile va merge, zisă Darie să arunci sorți. Și, aruncând

¹ Frigia, Lidia și Ionia; text.

sortii, să tâmplă a fi Vagheu a' lui Ortondis. Și făcu Vagheu așa : scrisă cărți multe și pentru multe lucruri, și le pusă pecetia lui Darie, și, așa, purceasă la Sardis. Și, împreunându-să cu Oritis, lua câte o carte și o da diiacului împărătesc (pentru că toți Craii au diiaci împărătești). Iară Vagheu da cărțile, ispitind pre peici să vază ci vor zice : vicleni-or pre Oritis, au ba. Și, văzind cum cu mare plăcătune le priimia' cărțile Perșii, și încă și ce scriia, dedia altă carte, întru care așa scriia : «O, Perșilor, Împăratul Darie vă poroncește voă să nu mai păziți pre Oritis». Și, auzind acestia Perșii, toți lepădară dardile. Și, văzind el cum ascultă acesta lucru, dedia altă carte la diiac, întru care scriia : «Darie Împărat scrie la Perșii de la Sardis, poroncind să ucideți pre Oritis». Iară peicii, auzind așa, îndată scoasă hangiarile și-l omorără. Așa i să plăti lui moartia lui Policratis.

[129.] Și, ducându-să toate unaltile lui Oritis la Susa, să tâmplă, la un vânat, sărind di pre cal Darie, să i să fie scrintit un picior, și eși din închietură piciorul. Și, socotind, și mai nainte mai de folos avia pre Eghipt[en]i, cari era' la doftorie mai meșteri, și chiamă pre dănșii, și ei, silind piciorul, mai mult rău îi făcia. Deci, în șapte zile și în șapte nopți Darie nu mai dormi, iar, al opta zi, auzind oarecine de meștersugul lui Dimochid [din Crotona], doftorul, la Sardis, spusă lui Darie. Și îndată poronci cum să-l aducă cum mai de sirgu. Și, aflându-l întru robii lui Oritis, oareunde lepădat, îl adusără la mijlocu, cu obezi și cu haine răli.

[130.] Și stătu la mijlocu, și-l întrebă Darie : știe meștersug[ul] ? Iar el nu vria să spue, socotind cum, de să va arăta, nu-l vor mai lăsa să să mai întoarcă în Țara Grecească. Și socoti Darie cum înblă cu meștersug, și poronci să aducă lucrurile de muncă¹. Atuncia să arătă, zicând cum știe rău, fiind oarece lângă un doftoru. Deci, zicându-i să-i lege legăturii grecești, și, ungându-l, il

¹ Bicele și cnutul ; text.

adormi. Și, preste scurte zile, îl vindică, gândind cum nu să va mai vindeca. Și-l dăruie apoi Darie cu 2 părechî de obezi de auru. Iar Dimochidis zisă: într'adins îl dăruiaște cu 2 părechî de lucruri răli, pentru căci l-aŭ lecuit¹. Și să bucură Darie, și-l trimisă la fimeile; și-l dusără hadămbii, zicând: «Acesta dăruie sufletul Împăratului». Și, bătându-l toate, îi dăruia câte un păhar și câte o răcliță de aur. Și atăta îi dederă mult, cât sluga lui², mergând după dănsul, și strângând banii ci cădia de la stăpănul său, el să înbogăți.

[131.] Iară Dimochid de la Croton așa aŭ venit, și să înpreună cu tatăl lui Policratis. Decî, fiind om mănios, nu putu să îngăduiască lui, ci-l lăsă și să dusă la Eghena. Și, mergând la Eghina, acolo, fiind fără de cini, întrecu pre toți doftorii, și neavând niciun lucru din câte sânt de triaba doftoriei. Și, în al doilia anu, îl nămiră cum să le fie lor, și, așa, îi dederă un talant pre anu. Apoi îl nămiră Athinei, mai mult, și, mai apoi, Policratis, câte 2 talanți. Așa, s'aŭ dus la Samos. Și, dintru acest doftor, toți doftorii de la Croton fură de cinste³.

[132.] Atuncia Dimochid, tămăduindu-l pre Darie la Susa, casă mare i să didia, și șidia la masă cu Împăratul, fără numai calia îi era oprită ca să nu margă la Greci, iar, altile, toate pre voe îi era'. Și încă, pre doftorii eghipteni, vrând Darie să-i spânzure, pentru căci fură biruiți de Grec și nu fură vrednici de a-l vindecaria, decî s'aŭ rugat el și i-aŭ mântuit. Și așjidiria și pre un vrăjitoriu, ce era acolo cu robii lui Policratis, încă îl mântui. Și era mare lucru Dimochid lângă Împărat.

[133.] Și, preste puțină vreme, iarăși, să tămplă lucrul acesta: Atosi, fetii lui Chiros, fimei lui Darie, i să făcia o inflare la țită; decî, cât era puțină inflaria, tăcia ia, rușinându-să și nevrând să spue nimăruia; iară, dacă în-

¹ Ms. : dăruit.

² Skiton; textul.

³ Suprimat restul.

cepu a-i fi rău, ia chiemă pre Dimochidis și o arătă. Iar el zisă cum bucuros o va tămădui, însă o giură și el cum să-i facă și ia pre voe lui di ce să va ruga, după ce o va tămădui; însă ruga ei [=lui] nu va fi nici pentru u[n] lucru ci va fi de rușine. Și, după aceia, vindecându-o, o învăță Dimochid pre Atosa.

[134.] Și zisă, în pat, cătră Darie: «O Împărate, având atăta puteri, șază, și nu agonisăști Perșilor vre o limbă sau vre o puteri. Decî, trebuie omul măcar tânăr și stăpân a multe lucruri să să arăti și el făcând ceva, pentru ca să n'aibă Perșii cuvânt să zică cum de [slab] om sânt stăpăniți. Și la amăndoă îți va fi de folos, și pentru că Perșii vor ști cum sânt stăpăniți de om, și, apoi, fiind supuși de război, nu vor putē să te vicleniască. Căci, acum, vei și faci ceva, să arăți lucru de ispravă, — până undi ești tânăr; pentru că, crescând trupul, crește și mintea; iar, îmbătrânind, îmbătrânești, și toate lucrurile să postămpăsc.» Ia, după învățatură, zisă așa. Și el, răspunsă așa: «O, fimei, toate câte eū voi să facu și gândesc, toate li-ai zis. Că eū am sfătuit să facu pod dintru pământul acesta spre alt pământ, și să oștesc asupra Tătarilor¹. Și acest lucru curând il voi săvârși.» Și, iarăși, Atosa zisă: «Acum pre Tătaru, de odată, îi lasă, și vei faci și mai apoi; ci tu să mergi asupra Grecilor, pentru că aud, și poftesc fimei de la Laconi să-mi fie slujnice, și de la Argos, și de la Corinthu, și de la Athina. Și ai om foarte de ispravă ca să te povățuiască acolò, în Țara Grecească: pre acela ce Ț'au tămăduit piciorul.» Și zisă Darie: «O, fimei, di vremi ci socotești să mergim întâi asupra Grecilor, trebui întâi să înble iscoadi prin Țara Grecească, oamini perși, împreună cu acesta. Și, atuncia, înțelegând de tot lucrul, să ne facă știre, și, mai apoi, știind, ne vom porni cu oaste.»

[135.] Acesta cuvânt zisă, și cuvântul fapt să făcia. Că, dezdiminiață, chemă pre Perși, 15 oameni de folos, și le

¹ Scitilor; text.

poronci să margă cu Dimochid să vază marginile Mării di spre Greci, și să caute să nu cumva fugă Dimochid, ci să-l aducă adivărat înapoi cu dânșii. Și, poroncind lor așa, mai apoi chiemă și pre Dimochidis, și să rugă lui cum să cerci Țara Grecească și să arăti Perșilor lucrul, și să vie îndărăpt. Și zisă să ia toate hainile lui, câte va avia, să li ducă dar tătăni-său și fraților lui, zicând că-î va da lui cu multe părți alte mai multe. Și-î zisă, făr' de daruri, să mai împle un vas de tot binile plin, ca să margă iarăși cu dânsul. Darie acest lucru nici cu un vicleșug nu-l poroncè. Iar Dimochid, socotind cum să nu-l ispitiască Darie, el zisă cum ale lui le va lăsa acolo, pentru că, întorcându-să, să le aibă, iar ce-î didia lui, acelia li va lua cu vasul aceala, pentru să le dia oaminilor lui. Și-î poronci și lui, Darie, multe.

[136.] Și, așa, purciasă pre Maria, întâi la Sidona, cetatia Finichilor. Și făceră 2 cătarge, și iarăși alt vas mare, plin de tot binile, și, gătindu-să bine, purceasă în Țara Grecească. Și, lipindu-să de marginile Mării, scriia, și iarăși trecè înnainte. Și, văzind multe ale Grecilor și vestite locuri, sosiră și la Italiia, la cetatia Taranda. Și, așa, acolo, Aristoflidi, Împăratul Tarandii, era de la Croton, locul lui Dimochid. Și, așa, opri acolo vasăle acelia, și închisă pre Perși, zicând cum sănt iscoadi, iar Dimochidis să dusă la Croton. Și, auzind Împărat[ul] cum s'aū dus la Croton, îndată aū slobozit iarăș pre Perși, și li-a dat vasăle să să ducă.

[137.] Iară Perșii luară urma lui Dimochidis, și miarsără la Croton, și-l aflară cumpărând în oraș niște lucruri, și, așa, să apucară de dânsul. Decî, căți din Crotoniteni să temia' de puteria Perșilor, zicè să-î [=să-l] dia, iară alții nu vria', și-î bătia' cu lemne pre Perși. Iară Perșii zicia': «Oamenii Crotoneni, vedeți ci faciți: fugarul Împăratului opriți; cum va lăsa Darie Împărat acest lucru să cază gîos? Și voă la ce bine va veni lucrul, când ne veți lua noă omul? Asupra cării cetăți vom oști mai nainte, aū pre care om

prăda?» Zicând acestia, iar Crotoneniî tot n'aû vrut să-l dia, ci le luară vasul cel cu tot binile și pre Dimochidis. Și să întoarsără la Asiia, și nu mai miarsără mai nainte, să știe Țara Grecească, pentru că povața¹ li-aû luat. Și, așa, numai ci le zisă Dimochid, cum să spue Împăratului că s'aû tocmit să ia fimei pre fata lui Milon vitiazul. Pentru că mare era numile lui Milon lângă Împărat. Pentru aceia aû silit Dimochid, cu chieltuială mare, să facă nunta această, pentru ca să să arăte și în țara lui cum iaste om.

[138.] Și, purcegând Perșiî de la Croton, căzură la Iia-pighiia robî, la corabie. Și, fiind acolò, îi scoasă un om tarandin, pre numi Ghilos, și-i dusă pre dânșiî la Darie. Și Darie era bucuros să-i dia lui ce-i va fi voe, pentru acest lucru; iar el nimică nu vru, numai, fiind pribag de la cetatia lui, de la Taranda, să-l poată duci iarăși acolò, spuindu-și primejdiia. Și, socotind pentru să nu să clătiască toată Grecimia, de va merge armată mare, zisă că-i va fi destul numai Cnidiî să-l pogoară la Taranda, socotind cum aceștiia, având prieteșug între ei, vor putè să-i facă paci. Și Darie prinsă bucuros, și poronci la Cnidiî să-l ducă la Taranda. Iar Cnidiî, silind să facă acest lucru, iar Tarandeniî nu vrură; și cu sila nu putè să facă acest lucru. Acestia așa să făcură. După cum am zis, aceștiia Perși aû mers de la Asiia la Țara Grecească, și pentru acest lucru aû mers iscoade acolò.

[139.] După acestia, Împăratul Darie luă cetatia Samului, care era vestită cetate, și la Greci, și la varvari. Pentru această pricină, mergând Camvis, ficiorul lui Chiros, asupra Misirului, mulți și dintru Greci aû mers, uniî să privască, alțiî să să negoțitoriască; dintru care era și Siloson, fra-tille lui Policratis, fiind gonit de la Samos. Pre acesta, pre Siloson, un năroc ca acesta l-aû cuprins: luând o haină roșie și înbrăcându-să, cumpăra și el, ca alțiî, la Memfis, la Misiri, și, văzindu-l pre acesta Darie înbrăcat cu haina această, și fiind paicu lui Camvis, și nu om de ispravă,

¹ Capul, călăuzul.

foarte pofti haina aceasta să o cumperi de la Siloson. Iar Siloson, văzind pre Darie om arătos și amintrile cu un noroc, îi zisă: «Eă, această haină, nu o voi vinde-o pentru bani, ce o dau într'alt chip, de ți s'a tãmpla ție să ți să facă așa». Darie mulțami și luă haina.

[140.] Deci, Siloson socoti acest lucru cum iaste pentru prostime perit de la el. Iar, trecând lucrul lui Camvis și murind, și stând Darie la Înpărăție, auzi Siloson cum Darie aă luat Înpărăție, celuia ci el i-aă dat, înpărătesc paicu fiind, i-aă dat haina. Și să sui la Susa, și, acolo, la ușa înpărătiască stând, zisă cum iaste un făcătorî de bine a' lui Darie Înpărat. Auzind portariî, spusă Înpăratului. Darie zisă: «Dar cine poate să fie Grecu făcătorî de bine mie? Carile poate să fie al mieă făcătorî de bine, când eă de curănd m'am suıt la cinstia această? Și, încăș, aă cine aă venit la noi, aă nime, până acmă, să să înpreune cu noi dintru Greci, și nu sănt datoriă până acum a om grecu! Însă aduceți-l înnăuntrul, pentru ca să văzu ce-ı iaste voia.» Și, așa, portariul băgă înlăuntrul pre Siloson. Și, stând la mijlocu, întrebă, prin tãlmaci, Înpăratul: cine iaste și ce bine aă făcut, de zice că iaste făcătoriu de bine Înpăratului? Și Siloson aă spus toate căte s'aă tãmplat pentru haină, și cum iaste aceala ce aă dat haina. Iar Darie răspunsă cătră acesta: «O, prè-vitează bărbate, tu cști aceala carile, neavănd eă nicio puteri, mi-aı dat nu puțin darul. Într'un chip iaste ca și când aș lua acum de undeva ceva mult. Pentru care lucru, aur și argint fără număr îți dau, pentru ca să nu te căești pentru căci ai făcut bine lui Darie, ficiorul lui Istaspis!». Zisă cătră această Siloson: «O Înpărate, nu-mı da nici argint, nici aur, ci-mı mântuiaște moșiia mia, Samosul, pre care, murind acum fratile mieă Policratis de Oritis, o țane un robu al nostru. Această să mi-o dai, fără de nicio moarte saă robie.»

[141.] Auzind acestia Darie, trimisă oaste multă, și hatman preste dănsă pre Otanis, unul dintru cei șapte, și-ı

poronci pentru toate câte s'aũ rugat Siloson, ca să le aducă la săvârșit. Și, pogorând Otanis la Mariã, mergia cu oastia.

[142.] Iară la Samos era mai mare Meandrus a lui Meandrie, carile îl lăsașă Policratis ispravnicu la Samos. Carile, vrând să fie drept, nu putu să fie. Pentru că, după ce i-aũ spus moarte lui Policratis, făcia așa : întâi făcia cuptoriũ Diei de Volnicie¹, și biserică încă făcia pregiur dănsul, carile iaste acum înainte cetăței. Și, după ce li-aũ făcut, aũ adunat săboru de toți, și le zisă așa : «Știți și voi bine cum toată oastia și puteria lui Policratis asupra mia stă, și pocî eũ acum să vă fiũ mai mare. Iară eũ, carile nu-mi place ce face altu', nu pocî eũ să facu. Pentru care lucru, mie nici Policratis nu-mi plăcia când era tiran, pentru că era tiran a' unor oameni de era' asăminia cu dănsul; nici altul, ce va faci ca dănsul, nu-mi placî mie. Policratis, acum, ș'aũ plinit nărocul său. Iar eũ, încă voi pune la mijlocu Domniia această, și vă zicu voă să fie toți întru volnicie. Iar eũ încă vă poftesc atăta, să fiũ mai cin[sti]t decât voi: dintru unaltile lui Policratis, 6 talanți să-mi dați. Și încă imi aleg mie preoția, ca să-mi fie mie și tuturor căți vor fi din niamul nostru, să fim preoți a' lui Dii [=Zeus] Volnicul, căruia am făcut eũ biserica. Și iată că vă dau voă volniciia.» Acesta așa zisă Samilor. Iară oarecarile să sculă, zicând : «Nici distoinicu ești ca să ne fiĩ noă mai mare, fiind om rău și o peire, ce încă, mai vartos, să dai samă pentru căți bani aũ fost pre sama voastră».

[143.] Acestia cuvinte le zisă un om de folos din cetățani, căruia îi zicè Telesarh. Iar Meandrie socoti cum, de va lăsa el Domniia, o va apuca altul, și va fi acela tiran. Deci, socoti să nu lasă Domniia. Iar, ducându-să la turnul cetăței, cel mare, din marginia cetății, trimisă de chiemă câte pre unul din orășani, ca să le dia samă pentru bani, și-i prinsă și-i legă. Aceștia era' legați, iară pre Meandrie

¹ Zeus Eleutherios.

il lovi boală. Și, socotind Licarit, fratile lui, pentru ca să nu moară el, pentru ca să poată apuca lucrurile mai cu lesne, ucisă pre toți cei din legătură, pentru că aceia n'au fost vrând să fie volnici.

[144.] Decî, Perșii, după ce au sosit la Samos, aducând pre Siloson, nime asupra lor n'au rădîcat mînule, și cei răcoșiți a' lui Meandrie au zis cum sînt gata a faci paci, și acesta Meandrie să iasă din cetate. Și, primindu acest lucru și Otanis, și făcînd paci, dintru Perși, care era mai de folos, pusăra scaone în prijma unghiului cetăței și șidiia' acolo.

[145.] Iar acest tiran Meandrie avia un frate mai fluturaticu, anumi Harileos. Decî, acesta, fiind greșit, era legat. Și, atuncia, auzind acest lucru, și văzind pre o zăbria pre Perși mălcom șazind, zisă să-l dezlege și să-l ducă la fratile său, la Meandrie. Iar, ducându-l acolo, începu a sudui pe frati-său, și îi zicia cum să rădîce asupra Perșilor, arătându-i așa : «Pre mine, tu, om rău, fiind frate ție și fără de vină, m'ai legat; iar pre Perși, vrând să te scoată din moșie-ți și din casă-ți, nu vei să-i certî? Fiind așa, pre lesne puteți prinde; iar, de te temi tu de dănsii, ceva să-mi dai mie, pre slujitorî, și lasă că eu îi voi certa pentru ce au venit aici, și pre tine să te scoți dintru ostrov, sânt gata.»

[146.] Așa zisă Harileos. Iar Meandrie răspunsă, după cum socotesc eu, nu atăta fiind nebun să socotească cum va covârși puteria Împăratului Perșilor, ci mai mult în pizma lui Siloson, pentru că era să ia cetate fără de nicio nevoe. Decî, vria să îndemne pre Perși pentru ca să slăbască lucrurile Samilor și apoi să le dia cetatia. Și știa bine cum Perșii să vor rădica cu multă mînie asupra Samilor. Și știa că el va eși cînd îi va fi voia din ostrov, pentru că au fost făcut o podușcă din unghiul cetăței pîn' la Marfa. Și, așa, Meandrie eși din ostrovul Samului, iară Harileu găti pre străini¹, și dișchisă porțile și eși în-

¹ Auxiliari; text.

naintea asupra Perșilor, fără de nicio grijă stând ei, pentru că gândiia' ei cum lucrurile lor stau tot spre bine. Deci, eșind asupra lor oastia streinilor, pre Perși, pre cei mai de folos, îi omoră. Iară cealaltă oaste persască începu a veni asupra lor, și împinsără pre streini, și iarăși îi închi-sără în unghiul cetăței.

[147.] Iară Hatmanul Perșilor, Otanis, văzind patema Perșilor, fiind mare, și poronca lui Dariu Împărat, ce-î zisă cum să nu omoare pre nimerile din Sami, nici să ro-bască, ci să dia ostrovul fără de primejdie pre mâna lui Siloson, mai nainte aducându-și aminte acelia cuvinte, iar mai apoi li-au și uitat, ci îndată poronci: pre carile dintru cetățani, ori mare, ori micu, îl vor prinde, să-l omoară. Deci, o parte dintru oaste au încungîurat pre cei închiși, iară alții omoră pre cine afla', și prin biserică, și pre aiurilia.

[148.] Iară Meandrie mearsă de la Samos la Laconi; și, sosind acolo, și scoțind ce avia tot afară, făce așa: scotè păhară de aur și de argint, și punia, adecă, de le spăla' slugile lui. Și, mai apoi, mergia la Cleomenis, fiçiorul lui Anaxandritu, carile era Împărat Laconilor, și-l poftia să margă la casa lui, pentru ca să vază Cleomenis, să să mire. Și, mergând acolo Cleomenis, îi poroncia, zicând, Meandrie să ia dintru acelia câte îi va fi voia. Acesta lucru di vr'o (de) trii ori făcu Meandrie, iară Cleomenis fu foarte om drept și nu vru să ia dintru ce-î dă. Și, socotind cum va da altora din Laconi ca să-î fie de agîtoru, așa, miarsă la bătrăni Laconilor, ca să iasă acest strein dintre Laconi: le zisă că de folos lucru va fi Laconilor ca să iasă acest strein, pentru ca să nu îndemne pre dănsul au pre altcineva să-l facă [=să fie] rău. Acest lucru auzind Laconi, îl goniră pre Meandrie.

[149.] Iară Samosul luară Perșii și o dideră lui Siloson, fiind pustii și fără de oameni; iară, mai apoi, iarăși, o lăcui Hatmanul Otan, dintru o boală și dintr'un vis ce au fost văzut mai înainte.

[150.] Și, mergând asupra Samosului oaste pre Mare, iară Vaviloneniî încă să răcoșiră, fiind foarte tari gătiți. Pentru că, întru cătă vremi era vrăjitorul mai mare, și cei șapte să rădicară întru același prilej al gâlceviî, aceștia să gătiră foarte tare. Și, făcând acestia lucruri, niminia nu-i putè să-i priciapă. Și, vrând să să rădice la ivală, spre neascultaria Perșilor, făcură așa : întâi, îș alia-sără maicile lor, și mai luară cineși căte o fimei dintru ale lor, carile pre carile vru dintru ale lor, iară pre celelalte pre toate le omorără. Și celia ci aliasără, să le fie de făcut pâine, și omorără pre celialalte mueri pentru ca să nu mănânci pâinia în zădar.

[151.] Acesta lucru înțălegând Darie, își strănsă toată puteria și miarsă asupra lor, și, mergând, îi încungîurară. Nebăgând el în samă încungîuraria aceia, să suia' asupra zăbrelilor și batjocuria' pre Darie și pre toată oastia lui. Și unul dintru dănșii zisă și acest cuvânt : « Ci șideți, Perșilor, voi aicia, și nu vă duceți ? Pentru că atunci veți lua Vavilonul, când mășcoiî vor faci mănzi ». Acest cuvânt îl zisă Vavilonianul, gândind cum nici într'un chip va putè fi acest lucru, ca să nască mășcoiî.

[152.] Și, trecând un an și șapte luni, și neputând faci nimică, și Darie și toată oastia lui își făcură voe ria, neputând să dobândiască Vavilonul. Și, măcar că toate meșterșugurile le făcură, și meșterșugul ci făcură Chiros, și alte toate, și nimică nu putu săvârși ; ci tare să păziia' Vaviloneniî, căt nimică nu le putè strica.

[153.] Iară, în al 20-le lună a încungîurării aceștia, lui Zopir, ficiorul lui Megaviz, carile era din cei șapte ce omorără vrăjitorul, i să făcu acestuia o minune așa : dintru mășcoiî care-i purta' bucatile, unul [=una] aū născut ; și, necrezind Zopirus, mearsă singuru cu ochiî lui de văzu acest lucru. Și, văzind, poronci ca să tacă mălcom, să nu spui nimăruia pentru acest lucru. Și, așa, stătu de să sfătui pentru cuvântul Vavilonianului, carile zisă că

atuncia va lua Vavilonul când mășcoii vor naște. Și, cu acest sămn, socoti Zopir cum va lua Vavilonul, pentru că aceala, de Dumnăzău fiind îndemnat, să fie grăit Vavilonianul acest cuvânt, și la el să fie născut mășcoiul.

[154.] Și, așa, socoti cum aș sosit vremea aceia care era dat să ia Vavilonul. Și miarsă la Darie și întrebă, aș doară cu mare osărdie ar lua Vavilonul. Și, zicându-și cum cu foarte mare, iarăși începu a să sfătui cum el să fie aceala ce-l va lua, și nu alt[ul] (pentru că la Perși faptele bune la mare cinste agfung). Decă, socoti cum într'alt chip nu ar fi putut să-l ia Vavilonul, fără numai cu dureria lui. Și, așa, socoti singur de să căzni, caznă foarte ria, că-și tăia urechile amădoă și nasul tot, și-ș rasă părul, și să încruntă rău, și miarsă la Darie.

[155.] Iară Darie foarte se spăimăntă, văzind pre un om de cinste făcut așa. Și, așa, sărind din Scaon și strigând, îl întrebă: cine iaste acela ce i-aș făcut așa, și pentru ce i-aș făcut? Iară el răspunsă cum: «Altul nu iaste, fără numai tu ești carile ai atăta puteri a-mi faci mie așa. Nică altul strein, o, Împărate, mi-aș făcut mie acest lucru, fără numai eș singur. Pentru că greu lucru mi s'aș părut a răde Vaviloneniș de Perși». Iară Darie zisă: «Blăstămate dintru oameni, la lucru ce-ș mai grozavu pusăși numile ce-ș mai bun, zicând pentru ceș închișă să te fi căznit așa. Dar pentru ce lucru, fiind așa tu căznit, să vor închina cetățanii? Cum nu ț'ai eșit tu din minte, stricându-te pre tine?». Iară el zisă: «De aș fi spus mai nainte ce voi să facu, nu m'ai fi îngăduit. Iară acum, singur am socotit și am făcut acesta lucru. Decă, acum, de te vei îndura de ai tăi, vom lua Vavilonul. Pentru că eș, cum sănt acum, voi merge la dănșii, și voi zice cum tu mi-ai făcut așa. Și socotesc cum mă vor credi, și, crezindu-mă, să-mi dia și străjă pre mână. Iar tu să numeri, după ce voi intra în cetate, zăce zile, și, așa, să alegă din oaste care va fi mai fără de triabă și

fără câință de va peri, să alegi 1000 de oameni, să-î puî la porțile Simiramei ce le zicu. După aceia, iarăși, trecând șapte zile, iarăș să puî 2 miî de oameni la porțile ce să chiamă Niniî¹. Și, apoi, trecând 20 de zile, să ducî la porțile Haldeilor² 4.000 de oameni; și dintru aceștia oameni să n'aibă nicîo armă altă de apărat, fără numai hangerile. Și, mai apoi, preste 20 de zile, să tocmești oastea toată ceelantă pregîur cetate, iară pre Perși să-î puî la porțile ce le zicu Velidas și Chisias. Pentru că, cum socotesc, făcând lucruri mari eû, Vaviloneniî toate celelalte li vor orândui auspra mia, și porțile Valanagreî. De aice înnainte, mie și Perșilor va sta lucrul ca să să-vărșim».

[156.] Acestia sfātuind, să dusă la porți, arătându-să cum iaste fugariû. Decî, văzînd cei din turnuri pre dănsul, săria' gîros, și deschisără o porțiță, și-l întreba': cine iaste, și de unde-î, și ce-î iaste voia să facă? Și el zisă cum iaste Zopiros și aû fugit de la dănsîi. Decî portariî, dacă aû auzit acestia, il adusără la sfatul Vavilonenilor. Și, stănd în mijlocul lor, să jăluia cum să fie pățit acestia de Darie, pentru căci l-aû sfătuit să-și rădice oastia de acolò să să ducă, de vremi ci nu pot afla nicîun mijlocu să dobândiască cetate: «Decî, eû, voă, Vavilonenilor, mare bine v'am venit, iară luî Darie și Perșilor mare răû. Pentru că, căznîndu-mă el pre mine într'acest chip, nu va putè să scapi, pentru că știû toate sfaturile luî.»

[157.] Așa zicè. Iară Vaviloneniî, văzînd un om dintru Perși, din cei de folos, căznît și singerat într'acest chip, il crezură, cu adivărat, cum el aû venit înpotriva luî.

[Zopir ucide cele d'întăiû străji persane la soroacele puse de dînsul. Babilonieniî capătă încedere în el. I se dă paza zidurilor.]

¹ Niniw.

² Ms.: Halchideilor.

[158. La asaltul cel mare, apoi, deschide cele două porți.
Se ia cetatea.]

[159. Dărîmarea zidurilor ; mari ucideri. Se aduc femei
în cetate pentru a o împopora.]

[160. Zopir, foarte prețuit de Darius, primește daruri
mari și veniturile Babilonului. Urmașii lui ¹.]

¹ În manuscris, lăsate pagini albe în locul paragrafelor resumată
de noi.

A LUÎ IRODOTŪ A PATRA ISTORIE, CE SĂ ZICE :
MELPOMENI (al 4-le).

[1.] După ce s'aŭ luat Vávilonul, făcia Darie oaste asupra Tătarilor, pentru că, înflorind Asiia cu oameni de folos, și mare lucruri fiind la mijlocu, pofti Darie să certe pre Tătar[i]. Pentru că ei aŭ fost întrat întâi la Midiia ș'aŭ biruit cu război pre nepriiateni, și ei aŭ început întâi strămbătate. Pentru că aŭ stăpănit Asiia cè din sus, după cum am și mai zis, că aŭ domnit fără 2 ani treizăci. Pentru că, gonind pre Chimerinî, intrară la Asiia, luând Domniia de la Midî. Pentru că ei împărăția' atuncia Midiia până a intra Tătarăi acolò. Iară pre Tătari, fiind ei acolò, în 28 ani, li să tãmplă, pogorând ei acasă, nu mai puțină nevoe decât a Midilor. Pentru că aflară acolò, acasă, nu puțină oaste stându-le împotrivă. Pentru că fimeile Tătarălor, lipsind ei atăta vremi de acasă, să culca' cu robii lor.

[2.] Și robii pre atuncia i-aŭ fost orbind, pentru lapte, pentru că îi punia', cu niște țãvi de os, de sufla în țitãle epilor, pentru ca să pogoari lactile mai tare, să le mulgă. Și, după ce îl mulg lactile, îl pun în vas de lemn, și-l bat, și eŭ smântãna di di-asupra, și aceia o țin de cinste, iară ce iaste didesupt, o socotesc cum iaste mai prost. Și pentru aceia orbăsc pre robii, pentru că ei nu sãnt plugari, ce sãnt toți păstori.

[3.] Deci, dintru aceștiia robii și dintru fimeile lor să făcia o tinerețã, care, înțãlegând niamul lor în ce chip

iaste, socotiră să stia înprotivă celor ce vinia' de la Midî. Şi întâi făcură şanţi, făcând larg, începându-l din munţii Tavrului până la iazărul Măiacului¹, care iaste foarte mare. Şi, sosind Tătarăi de la Midiia, şi vrând să între în ţara lor, sta' înprotiva lor robii şi să bătia' cu dănşii. Şi, făcându-să războiul de multe orî, şi neputând afla nimică mai mult cu războiul decât dănşii, unul dintre Tătarî zisă așa: «Ce lucru facim noi, bărbaţi tătari? Că, bătându-ne noi cu robii noştri, şi noi ne înpuţinăm, omorându-ne cu războiul, şi, iarăşi, pre robii noştri omorând, vom stăpâni mai puţin. Acum, dar, socotesc cum să lăsăm arcile şi sulităle, ci să luăm fieştecarile bicîl calului, şi, așa, să ne apropiem de dănşii. Pentru că, până undi ne văd pre noi cu armile, ei socotesc cum să fie de protiva noastră, şi cum săntem dintr'un niam cu dănşii; iar, văzind pre noi, pentre armi, mergând cu bice, atuncia vor cunoaşte că ne sânt robii noştri, şi, așa, nu ne vor sta înpotrivă.»

[4.] Acestia cuvinte auzind Tătarăi, așa le făceră. Şi ei să spăimăntară pentru acest lucru, şi lasară războiul şi plecără a fugi. Întru acest chip domniră Tătarăi Asiia, şi, viind, apoi, la casăle lor, într'acest chip aū intrat. Pentru această Darie, vrând să facă răscumpărare.

[5.] Iar zicu ei, Tătarăi, cum începătura lor să nu fie prè di de mult. Şi a' lor niam așa îl mărturisăsc cum să să fie început: fiind ţara undi lăcuesc ei pustie, să să fie făcut un om, anumia Targhitaū, şi părinţai acestuī om (măcar că zicu ei, iară eū nu crezu) cum să fie născut dintru fata apei Niprului şi dintru Diia [=Zeus] bozul. Dintru acest niam să să fie născut Targhitaū. Acesta Targhitaū aū născut trii ficiorî: pre Lipoxais, Arpoxais, şi altu', mai tânăr, Colaxais. Fiind aceşti trei Domni în ţara lor, să să fie pogorăt din ceri nişte lucruri de aur: un plug, şi un giug, şi o tulbă, şi un păhar², şi acestia să fie căzut în Ţara Tătărăscă. Şi, mergând cel mai mare

¹ Meotida.

² Fială.

dintru acești frați ca să ia acestia cini de aur, au fost arzind aurul. Și, fugind acesta, au fost mergând al doilea frate, și iarăși i s'au fost tămplat ca și celui mai mare, pentru că, arzind aurul, ei au fost fugind de dănsul. Iară, mergând și cel mai micu, să să fie potolit și ardiria aceia, și, așa, să le fie luat să le fie dus la dănsul. Și, văzind frații lui cei mai mari acesta lucru, îndată lăsară Împărăția la acest tânăr, toată.

[6.] Deci, de la Lipoxais s'au făcut aceștia Tătari, care să chiamă Athați, iară din cel mijlociu s'au făcut Catari și Trapii. Iar din cel mai tânăr s'au făcut Împărații, cari să chiamă Paralați. Iar numile a' tuturor iaste preste tot Scoalți, poreclea Împăratului lor. Iară Grecii le zisără lor Schithe.

[7.] Așa zicu singuri Tătara de pre acmă să să fie născut. Iară, de la Împăratul lor cel d'intăi până la oastia lui Darie ce-au făcut asupra lor, să nu fie fost mai mult decât 1.000 de ani. Și acesta aur sfânt îl păzesc Împărații foarte tare, și jărtve mari preste tot anul îi fac. Iar, cine are aurul acesta la sărbătoare și va dormi descoperit, zic ei cum nu va agiunge anul, și i să dă lui pentru aceasta cât poate un cal a înbla înpregtur. Și, fiind țara mare, să le fie împărțit în trei părți Împărăția la ficiorii lui Colaxais. Și, dintru acestia trii, mai mare iaste aceia undi aurul să păzăște. Iară înlăuntru, cătră Miazănoapte, spre vântul Voreas, nu să poate vidia nimică, pentru că zic ei cum să fie pene preste tot văzduhul (care lucru socotesc să fie înțelegere pentru ninsoare ce să faci acolò)¹.

[8.] Tătara [zic așa] pentru dănsii și pentru țara lor. Iară Grecii care lăcuesc la Maria Niagra zicu într'acest chip: Iraclis. cel prè-vitiaz, gonind boii lui Ghirion, să fie venit întru această țară, să o fie aflat pustie această care acum lăcuesc Tătara. Iară Ghirion au fost lăcuind afară din Maria Niagra, la ostrovul Eritheei, care iaste delaturi

¹ Adaus de traducător.

lângă Ochian¹. Iară, pentru Ochean, zicu așa : cum începe de la Răsărit[ul] soarelui, și cură pregiur tot pământul, ce și cu faptul acesta lucru nu-l pot să-l arăte. De aice să fie venit Iraclis la Țara Tătărăscă, pentru că, apucându-l pe dănsul iarna și gerul, să să fie acoperit cu pialia leului ce avia, și, așa, să fie adormit ; iară epile ce-î trăgia' la carul lui, pascănd, să să fie slobozit să să fie dus în cel pustii (poate să fie cu vzeria dumnăzăiască).

[9.] Și, sculându-să Iracliu, începu a-și cerca epile pretutindirilia. Mai apoi să fie agiuns la locul ce să chiamă Ileisa, și, acolo, într'o peșteră, să fie aflat o fată, giună-tate fată, giună-tate năpărcă den brău în giös, și, aflându-să, să să fie merat de dănsa. Și, așa, să o fie întreată aș doară nu i-aș văzut epile undiva pascănd. Iar ia aș zis cum la dănsa sănt epile, și nu i le va da fără numai când să va culca cu dănsa. Și, așa, Iraclie s'aș culcat cu dănsa pentru acest lucru, și ia tot nu vra să-î arăti epile, vrând ca să șază el acolo cu dănsa vreme multă. Și Iraclis, nevrând să mai rămăe, și luându-și epile, îi zisă ia : «Iată că, pentru colacul epilor², am zămislit cu tine trii ficiori, care, crescând, mă învață ce le voi faci ? Într'această țară îi voi lăcui, pentru că eu stăpănesc acest pământ, aș triimite-voi la tine?». Ia întrebă acest lucru, iară el zisă : «După ce vei vidia că sănt voiniceii ficiorii, făcând așa, nu vei greși : pre carile vei vidè că va putè acest arcu să-l tragă și să să încingă cu acest brău, pe aceala să-l lași lăcuiitorii pământului acestuia ; iară carile nu va putè, să-l gonești dintru această țară. Și, făcând așa, și tu te vei bucura, și poronca vei faci.»

[10.] Și, așa, trasă Iraclie arcu (pentru ca [=că] doaa ce aș fost purtând Iraclis), și, așa, i-aș dat arcu și i-aș dat și brăul, și în marginia brăului era un păhar de aur spănzurat. Și, așa, s'aș dus Iraclis. Iară ia, după ce aș crescut ficiorii, le pusă numile, unuia Agathirsu, altuia

¹ Scurtat.

² Pentru că le-a colăcit : căutat și găsit.

Ghelonos, altuia Schitis, celui mai micu. Și, crescând, le făcua maica lor ispita, și, așa, ce[i] doi nu putură trage arcul, Agathirs și Ghelonos; pentru aceea, îi goni din țara lor. Și, cel mai mic, Schithis, plinind poronca, să fie rămas în țară. Și dintru acesta Schitis să să fie născut Tătarăi cei ce sânt Împărații tătarăști. Și, de atunci până acum, Tătarăi tot poartă păhară legate de brău. Acestia să să fie făcut de maică-sa. Așa zicu Grecii cei ci lăcuesc la Maria Niagra.

[11.] Iar iaste și altă povesti, la care mai tare eū mă încrezu. Tătarii păstori, lăcuind la Asiia, și înfrângându-i Masagheti cu războiul, să fie trecut la apa Araxului, asupra pământului celoralanți Tătari, ce le zic Cimeriș. Acesta, undi șād acum Tătarăi, zic cum, în zilele vechi, să fie fost a' Cimerișilor. Iară Cimerișii, auzind cum că le vin Tătarăi asupra, să să fie sfătuit, cum vine oaste mare asupra lor. Și, așa, sfatul lor s'au fost osăbind, pentru că tare au fost sfātuind înbe părțile. Iară au biruit sfatul Împăraților: pentru că acelalant niam tătarăsc au fost zicând să fugă, să-și lasă țara, iar cei din niamul împărătesc Tătari au fost zicând să să bată pentru țara lor. Decî, nicî cei proști n'au fost priimit sfatul celora, nicî Împărații celor proști; pentru că cei proști vra să-ș părăsască țara fără război și să să ducă, iară Împărații au fost zicând, mai bine să moară pre pământul lor, nicî să fugă, că [=ca] nărodul, aducându-și amintia cât bine au pățit întru acel pământ, și câte răli vor păți eșind din țara lor. Și, socotind așa, s'au osăbit în doă crile, și amăndoă deopotrivă, și, așa, s'au bătut în de eiși, până au perit toți acolò. Și, așa, ceelalți Tătari i-au îngropat pre tot nărodul tătarăsc lângă apa lui Tiris (Nistrul iaste această apă)¹. Și încă gropnița tot să cunoaște, pentru că-i movilă. Și, îngropând pre aceea, ș'au eșit din țara lor, și, întrând ceelalți Tătari, păstori au găsit țara pustii. Și acum sânt zidurile Cime-

¹ Adaus de traducător.

rișilor acolò, și trecători ale Cimerișilor, și locu' de să chiamă Cimerii, și o trecătoare cimerișă.

[12.] Și să arată că Cimerișii, fugind la Asiia de răul Tătarălor, aū zidit Hersonisul undi iaste acum cetate grecească, Sinopis pre nume. Și să arată și Tătarai să-i fie gonit pre dânșii, și, greșind calia, aū intrat întru pământul Midilor, pentru că Cimerișii pururia calia de lângă Maria aū fost păzind, de aū fost fugind. Iară Tătarii gonia', lă-sind muntile Cafcasului în dreapta, până undi aū intrat în pământul Midilor. Și, așa, acest cuvânt îl zicu și Grecii și varvarii cum să fie fost.

[13.] Iaste și alt cuvânt, carile îl zice Aristei a' lui Caistrov, un om de la Priconis, făcând viersuri, — zice așa : cum să să fie dus la oamenii ce să chiamă Isidonii, și mai sus de Isidonii lăcuesc Arimaspii, oameni numai câte cu un ochiū ; și, mai sus de aceștia, oameni ci le zicu Gripes¹ ; și, mai sus decât aceștia, sânt Ipervoreii, disprepartia Mării. Aceștia toți, alegând din Ipervorei, începând tot a să rădica, cineș asupra vecinului său, și de Arimaspi să gonia' Isidonii di pre locul lor, șidia' Isidonii [unde-s] Tătarii, și de Tătar[i] Cimeriși, până undi iș lăsară Cimerășii locul lor, de răul Tătarălor. Așa să zicu aceste toate cuvinte pentru pământul tătarăsc.

[14.] Pentru acesta ce-aū zis acest cuvânt, pentru Aristei, am auzit la cetatia lui, la Priconisus², zicând așa : cum acesta Aristei, fiind de bun niam dintru această cetate, să fie intrat într'o dughiană a unui bilitori de pânză, și acolò să fie murit. Și bilitorul aū închis dughiana, de s'aū dus să spui oamenilor lui să margă să-l ia. Și, povestindu-să cuvântul acesta întru toată cetatia pentru dânsul că aū murit, deci, aū venit alt om de la Chizicu și aū spus cum l-aū tămpinat pre Aristei mergând la Chizic³ într'aceia zi, și apoi miarsără să-l afli în dughiană,

¹ Păzitori de aur ; textul.

² Și la Cizio ; textul.

³ Din Artake ; textul.

și nu-l aflară, nici mort, nici viu. Numai, trecând șapte ani după această, s'au ivit iarăși la Priconis, ș'au făcut acestia viersuri apoi ce scriu pentru Arimaspi. Și, după ce li-au făcut, apoi iarăși nu să știe ce s'au făcut.

[15-6¹.] Pentru că acesta Aristei multe basne spun cum au făcut pre multi lucruri.

[17.] Iar, măcar că zic mulți în multe feluri pentru locurile acestia, noi, cât am putut a cuprinde cu auzul, iată că scriem². De la orașul ci iaste a' oaminilor de la apa Niprului (pentru că acolo iaste giumătate de locu dispre partia Mării a toată Tătărămia), sânt lăcuiori Tătar[i]-Greci, anumia Calipidi; și, mai în sus, altă limbă, ci să chiamă Măndrii. Acestia doă limbă, măcar că alte obicei nu au fără tot tătărăști, ci numai aceștiia ară, și samănă, și le mănăncă, și ceapă, și aiu, și linte, și mălai. Și, mai sus de aceștiia, iarăși lăcuesc Tătari, care samănă grău, iară nu-l mănăncă, ci-l vând. Și, mai sus de aceștiia, șad Nevrii; iar, mai sus de Nevri, după cum știm noi, iaste pustii de spre Miazănoapte, de oameni lăcuiori. Acestia limbă toate sânt de spre apusul Niprului, lângă apa lui Ipanis (Buhul iaste această)³.

[18.] Iară, de la Măriă mergând, și trecând Niprul, întâi iaste Ilei, locul ce-î zicu așa, și de aice înainte lăcuesc oameni tătari plugari, pre carei Grecii care lăcuesc lângă apa lui Ipanis le zic Nipreni (elinește zicu Niprului Voristenis⁴), iară pre sine să chiamă cetățani avuți. Aceștiia Tătari plugari lăcuesc în sus, cătră Răsărit, cale de trii zile, spre apa ce să chiamă Pandicapis. Iară, spre Miazănoapte, mergând pre Nipru cale de 11 zile, și de aice înainte iarăși iaste locu pustii; iară, după pustii, lăcuesc mănăcatorii de oameni, fiind un niam osăbit, și nu tătărăsc.

¹ Resumat in citeva cuvinte.

² Scurtat.

³ Adaus de traducător.

⁴ Adaus de traducător.

Și, mai sus de aceștia, iaste pustiî adivărat, și nicîun om nu lăcuiăște, însă pre căt știm noi.

[19.] Iară, trecând Pandicapul, apa aceia, sânt Tătari păstori, nicî arănd nimică, nicî sămănănd; și iaste gol acest pământ, fără numai de Ileas (ce să zice pădure). Și aceștia păstoriî lăcuesc toți de spre Răsărit, cale de 14 zile, până la apa Gherului.

[20.] Iară, decinde de apa Gherului, sânt Tătaraî ce le zicu Înpărați, și sânt Tătaraî cei buni și mulți, cei ce socotesc pre ceialanți că le sânt lor robî; și aceștia lăcuesc di spre Răsărit, spre troianul¹ ce aū făcut robii tătărăști, care s'aū bătut cu Tătaraî. Iară di spre Amiazăzi, spre Tavrica, spre Răsărit, iaste orașul Măiacului și scala, căriia îi zic elinește Crimni, ce să înțalege răpi (acum îi zicu Crăm²). Iar alte părți sânt pre apa lui Tanais (adică Donul). Iar din sus de Tătaraî aceștii înpărătești lăcuiăște o limbă nu tătărăscă, ce-î zicu Melanhlenî, adică cei cu haine negre. Iar în sus de acestia sânt lăcuitoare jiganiî multe, și sânt iazăre și pustietăți, pre căt știm noi.

[21.] Iar, după ce vei treci apa Donului, nu să mai chiamă Țară Tătărăscă, ci întâi iaste țara Savromatilor, carile începi dintru unghiul iazărului Măiacului, spre Miazănoapte, cale de 15 zile, care locu iaste gol de tot de copaci, și sălbaticî, și dumesnicî. Și mai sus de aceștia șad Vudiniî, care aū de toate felurile de păduri.

[22.] Iară mai sus de Vudiniî, cătră Miazănoapte³, întâi iaste pustiî de 7 zile, iară după pustiî sânt Thisaghetiî, limbă mare, osăbită, care trăesc din vānat⁴, pentru că le sânt învățați caii și căiniî de vāniază foarte bine. Iară mai sus, cătră Amiazăzi, lăcuesc alți Tătari, care s'aū osăbit de la Tătaraî cei înpărătești și lăcuesc acolò.

[23.] Până la aceștii Tătari iaste locul șas și pământ

¹ Șanțul.

² Adaus de traducător.

³ După pustiū de șapte zile; textul.

⁴ Scurtat.

ales, iară de aice încolò iaste loc pietros. Și, trecând locu mult dintru pământul acest vârtos, lăcuesc oameni supt munți prè-înnalți, care zic să fie toți din naștere pleșuvi, și bărbați și fimeî, și cu barbe mari, iar hainile le sânt ca și a' Tătarălor, numai limba nu le iaste ca altora. Și trăesc cu niște roadă de copaci ci să faci acolò¹, care în multe feluri o facu, amestecându-o cu lapte². Aceștiia să zicu cum sânt sfinți, și nimirile nu-î dodeiaște, nici arme de război. Și pre căți lăcuesc lângă dânșii, aceștiia îi gîudecă, și cine năzuiaste la dânșii, nimirile nu-î mai dodeiaște. Și-î chiamă Agripeî.

[24.] Până aice, la acești pleșuvi, iaste locul tot ales și frumos, pentru că înblă și Tătarii printre dânșii, cariî le știu obiceiile, și Greci, cariî lăcuesc lângă Nipru și pre aiurilia. Căți înblă printr'ânșii, grăesc prin șapte limbi, și cu șapte tâlmaci.

[25.] Până aice știm și noi; iară mai sus decât pleșuviî aceștiia nimine nu știe; pentru că munți foarte înnalți sânt, și nimirile nu-î poate să-î triacă. Iar pleșuviî aceștiia zicu niște cuvinte, carile eū nu le crezu, cum acolò, în munți, să lăcuiască oameni cu picioarele de capră. Și, trecând preste aceștiia, sânt alți oaminî, cariî dormu șasă luni, iar eū nu cred acest lucru. Iar, mai sus de aceștiia, știu cum lăcuesc Isidoniî. Iară, mai sus, de cătră Miazănoapte, altul nu știe ci iaste, fără numai ce spun aceștiia.

[26.] Iar Isidoniî aceștiia, pravilile le sânt acestea: când le moare tatăl lor, rudeniile toate aduc oi și le gîunghie, și, după ce le gîunghie, le amestică cu tatăl lor, cu aceala, și, așa, le mănăcă. Iar tidva capului o poliesc cu aur, și apoi îl țin în locu de bozu, făcându-î jărtve pre an. Și acest lucru îl faci fiștecare ficioru părintelui său, ca și Greciî rodinile¹. Iară, într'alt, sânt și aceștiia drepti.

¹ Scurtată descrierea.

² Tot așa.

³ Γενέστω.

Și muerile sânt mari acolo, și stăpănesc, ca și bărbații. Aceștia încă să cunosc.

[27.] Iară mai sus sânt Isidonii, care zicu cum sânt oameni câte cu un ochi, și altile multe, care să chiamă tătărăște Arimaspis¹: că *arima* zic Tătarăi unul, iar *spu*, ochiul.

[28.] Și așa îi de frig acolo la dănșii, toată țara această ce-am zis noi, cât, în opt luni, să face foarte frig, că, de vei vria să faci tină cu apă, nu vei face, numai foc făcând, vei faci tină. Și Maria înghiață și toată trecătoaria Vosporului. Și pre ghiață trec cu carăle decinde, la [S]indiiani. Iar în cele patru luni nu mai iaste răcoare. Și iarna acolo iaste osăbită, pentru că acolo nu ploă, și vara ploă prè mult, și trăsnete cum să facu aiurile, acolo nu să fac, numai vara de multe ori; iar iarna, de trăsnește aș tună acolo, țin de minune mare. Și acolo iarna această [caii] o pot suferi, iară măgari și mășcoii nici într'un chip o pot suferi această; iar printr'alte locuri caii nu pot suferi, iară măgari și mășcoii sufăr.

[29.] Zicu cum acolo și boii să fac fără de coarni, pentru răcială mare; și acest lucru mărturisăște și Omiros, undi zice cum la Livii, acolo, miei curând fac coarne, iar la locurile răci, aș nu să fac coarnile, aș de abii să fac. Pentru frig, acest lucru să faci acolo.

[30.] Și mă mier eș încă și de alta: pentru care lucru la Ilii nu să facu mășcoi, nici fiind acolo frig, nici altă pricină. Și zicu aceștia cum dintr'un blăstăm nu să facu mășcoii acolo; și zicu cum epile fug de acolo când vor să nască².

[31.] Iar pentru că zicu Tătarăi pentru că decinde la dănșii nu să poate vidia locul pentru pene, eș socotesc cum acolo totdiauna ninge, și, ningând pururia, pentru aceia nu să poate vidia nimică înainte acolo; decî, să-mănând ninsoaria cu penile, zicu cum sânt acolo pene.

¹ Scurtat și confundat.

² Scurtat.

[32.] Iar pentru niamul ce-î zic Ipervorei, măcar că mulți zic, iar Tătarăi nimică nu zicu¹.

[33-5.] Și iaste aice o poveste foarte încălцитă, pentru (că) acești Ipervorei, cum să fie venit la dănsii vrajă la Dil², carile noi acum le lăsăm, pentru nefolosința³.

[36.] Ci numai eū răzu, socotind pentru aceia ce-aū scris pământul, și pentru Ochian în ce chip l-aū scris, toate cum sânt; ci mie îmi iaste voia să scriū pre amăruntul, pre scurt, cât iaste pământul.

[37.] Întăi, Perși șād spre Maria de Amiazăzi, ce să chiamă Roșiia. Mai apoi, după dănsii, șād Midii, Saspirii, după Saspiri Colhi, până la Maria de spre Miazănoapte, undi iaste apa Fasului. Acestia patru limbī agiung, lăcuind, dintru o Mare într'alta⁴.

[38.] De aice înnainte iarăși să începi uscat, de la apa lui Fasis, cătră Miazănoapte, lângă Maria Niagră și lângă bogazul din gîos a Mărei Albi. Iară de spre Notos, iarăși acest uscat, de la unghiul Mariandinilor până la marginia lui Triop; și lăcuesc întru acest pământ 30 de limbī.

[39.] Acesta iaste un uscat. Iar altul să începi de la Perși, spre Maria Roșie, și iaste limba Perșilor, și mai apoi [a] Asirianilor și a Arapilor, și să săvârșaste la unghiul arăpăsc, undi aū adus Darie zăgaș din Nilos. Decī, de la Perși până la Finichī, mult și larg locu iaste, iar de la Finichī iarăși să lărgește acest uscat, lângă Misiri și Palistina, undi trei limbī lăcuesc numai.

[40.] Acestia sânt la Asiia, de la Perși cătră Apus. Iar di spre Răsărit iaste Maria Roșie, și de spre Miazănoapte iaste Maria Caspiei și apa [A]raxului, curând cătră Răsărit. Iară până la India iaste Asiia lăcuită, iar de aice înnainte, spre Răsărit, iaste locul pustii foarte, nici nime

¹ Scurtat mult.

² Delos.

³ Aceasta o spune traducătorul, sārind trei paragrafe, ce i se păreau fără interes.

⁴ Scurtat.

să povistiască în ce chip și cum iaste. Atăta iaste și 'ntr'a-cest chip este Asiia.

[41.] Iar Liviiia este întru celalant uscat; pentru că de la Misiri să începi acest uscat; pentru că iaste de 100 de mi de stânj[ăni]¹, fiind îngust însă dintru Marîa ceelaltă până la Marîa Roșie. Iar, dintru acest îngust, iarăși să începi lat foarte, carile să chiamă Liviiia.

[42.] Decî, mă mier pentru cei ce-au osăbit Liviiia și Asiia și Evropa, pentru că nu iaste puțină osăbire întru acestia, pentru că în lung iaste mai lungă Evropa, iar, de largă, nici să alătură cu acestelante. Pentru că Liviiia să arată ia întru sine, fiind incungîurată de apă, fără decăt iaste di spre Asiia. Pentru că întăi Necos, Împăratul Misirului, cel d'întăi aș arătat acest lucru, carlle, începând a faci zăgaș din Nilos până în Marîa Roșie, și, părăsindu-să, trimisă oameni de la Finichî cu vasă, poroncindu-le să să întoarcă înapoi de spre Marîa ce iaste dispre Miază-noapte. Decî, aș purces Finichii, și aș mers de spre Marîa de spre Amiazăzi, și, undi agîungia' la uscat, ei aș fost sămănând pămăntul, și, sămănând, aș fost așteptând să-ciria, și aș fost purcegând, pentru ca să aibă ce vor mânca înblănd. Decî, trecând 2 ani, în al triele an s'aș întors iarăși la stălpîi lui Iraclis, și aș sosit la Misiru. Acește aș zis, carile eș nu le cred: cum să fie sosit acolo undi soarile aș fost răsărind înna dreapta. Așa întăi s'aș cunoscut Liviiia.

[43.] Iar, mai apoi, zicu Carhidonenii cum și într'alt chip să să fie cunoscut. Pentru că Sataspis Persul, ficiorul lui Teaspie, aș făcut silă unei fete a lui Zopir a' lui Megavizi, și, așa, aș vrut Xerxis să-l spănzure. Iar maica fetei² n'aș vrut, ce aș zis cum mai mare certare îi faci è decăt această. Și i-aș zis cum să margă cu vasul să încungîure toată Liviiia, până iarăși va veni la unghiul Araviei. Și, lăsându-l Xerxis pentru ca să facă această

¹ OrghiI.

² Fiind sora lui Dariu; textul.

slujbă, miiarsă Sataspis, și luă de la Misirî corabie, și să dusă la stâlpii lui Iraclis, și aŭ trecut pe lângă cetățuia Soloiî, și așa cătră Miazănoapte aŭ mers pre Marîa. Și, trecând Mare multă, și în multe lunî, și fiind supărat de atăta cali, să întoarsă iarăși înapoi. Și mearsă la Xerxis și-i zisă cum acolò înainte sânt oameni mici, cu haine ca a' Finichilor, cariî, când l-aŭ fost văzind, aŭ fost fugind de dăns[iî] la munți, și ș'aŭ fost lăsind cetățile, iar ei încă nu li-aŭ fost stricând nimică, numai de mâncat li-aŭ fost luând. Iară pentru ce n'aŭ putut înbla înpregiurul Liviei, această pricină zicia: vasăle n'aŭ mai fost putând înbla în sus, ce aŭ fost stând. Iar Împăratul Xerxis nu-l crezu cum el să fie înblat adivărat, și, așa, îl spănzură, țiind mânia cè di demulț. Iar un hadambu acestuî om aŭ fugit la Samos, și, nimerind la un om, i-aŭ luat tot lucruri mari; căruia, știindu-i numile, de bună voe nu voi să-l spuî.

[44.] Iar mai multe părți de Asie de Darie Împărat s'aŭ aflat, carile, vrând apa ce să chiamă Indos, curătoare, să vază undi dă în Marîa, pentru că această apă încă are crocodilî, ca și Nilos, și, așa, trimisă oameni de credință, cu vasă, să vază undi dă în Marîa, și pre un om de la Cariandî. Și, purcegând de la cetatia Caspatirului, aŭ mers cătră Răsărit spre Marîa, și, întrând pre Mare, iarăși spre Apus. Și, așa, în 30 de lunî abii aŭ agiuns undi am zis deneoarile cum Împăratul Misirului aŭ trimis pre Finichî să vază. După mersul acestora, mearsă Darie cu vasă, și supusă Indiia și toată Marîa această. Acesta Darie, toată Asiia, fără numai cătă-i spre Răsărit, aŭ aflat-o să fie într'uu chip cu Livia.

[45.] Iar Evropa nimirile nu o știe, nici de cătră Răsărit, nici de cătră Apus [=Miazănoapte], iaste de apă încungîurată, aŭ nu iaste. Iar, de lungă, iaste mai lungă decât amăndoă, și nu pocî afla, pentru căci, fiind un pământ, să înparte în triî părți, și acestia triî părți să număsc cu nume fimeești, și sorocul ei iaste apa lui Nilos și a lui Fasis (iar alțiî zicu apa lui Donos și trecătorile

Cimerişilor), ne putând şti numerile celor ce li-au împărţit acestia, şi de unde s'au împărţit. Pentru că Livii a iaste, după cum zicu Grecii, să să fie numit pentru o fimei ce a fost lăcuitoare într'acel locu, şi Asiia dintru o fimei a lui Promitheî; iar Lidiî zicu cum dintr'o fimei din niamul lor¹ să să fie numit, pentru că şi astăzi iaste acolò la dânşii² un niam ce să chiamă Asiada. Iar Evropa nici să ştie, iaste încungîurată de apă, şi de undi iaste numită, nu să ştie iarăş, nici cine a numit-o, fără numai de vom zice de la fata de la Tirii, de la Evropa să să fie numit. Ce şi acest lucru încă nu să poate adiveri, că şi acesta încă a fost de Asiia, şi a venit până la Crit, şi de la Crit la Livii³. Ci acestia, pre cât li-am ştiut, li-am şi zis.

[46.] Iar Maria Niagră, asupra căriia Darie Împărat oştia, afară de niamul tătarăsc, hrăneşte limbî foarte varvare; pentru că nici om de folos n'am putut să înţălegem, nici alt lucru de ispravă dintru acest fel de oameni să să fie ivit, fără numai dintru Tătarî şi pentru Anaharsis Tătarul. Iar la niamul tătarăsc iaste un lucru foarte mare meştersuguit, dintru câte putem şi noi să cunoaştim, iar altile nu foarte laud. Iar acest lucru l-au meştersuguit, cât, cine va merge asupra lor, ei dosul nu-şi dau; şi, iarăşi, nevrând ei să să afli, nimine nu-i poate să-i afli. Pentru că ei cetăţi nu aŭ, ci casăle le sânt înblătoare, a' tuturor. Şi sânt cu arce, însă călări, şi nu trăescu de la plug, ce de la dobitoc. Şi casăle le poartă pre cai. Cum nu vor fi aceştia nebiruiţi şi neînfrânţi la război?

[47.] Şi acest lucru îl pot face, pentru că le prietinesc şi apile şi locul. Pentru că locul iaste tot câmpu, şi să află şi ape, şi cură ape nu mai puţine de câte zăgaşe sânt la Misiri. Şi căţi sânt dintru dânşii cu nume mare şi cură de dau în Maria, iată că-i spunem şi noi. Dunăre

¹ Textul o numeşte.

² În Sardes; textul.

³ Scurtat.

iaste cu cinci guri. După aceia iaste Nistrul, Buhul, Niprul, Pandicap, Ipachiris, Gherul și Donul.

[48.] Și acestia ape așa cură: Dunărea, fiind mai mare decât toate apile câte noi știm, cură tot într'un chip de mare, și vara și iarna; și, curând dispre Apusul Țărei Tătărăști, întâi să mărește dintru acest lucru, pentru că dau și alte ape multe într'ansul și o măresc. Și acestia sânt apile, cinci sânt în pământul tătărăsc: unul, întâi, ce-î zicu Tătarăi Prutul, și alt[ul] Sireatul, Argeșul, Oltul și Jiul¹; acestia dau în Dunăre. Decî, Prutul iaste apă mare, și cură spre Răsărit, și să înpreună cu Dunăria; iar Siritul mai mult spre Apus, și iarăși să înpreună. Și celelalte iarăși cură [prin mijlocul lor] de să înpreună. Acestia mărescu Dunăria. Iar și de la Agathirsu încă mi să pare² să cure apa Morășului³, și iarăși să înpreună.

[49.] Iar de spre Răsărit, dintru munții Emonului, cură, spre Meazănoapte alte trii ape: Atlas, Avras și Tivisis, și iarăși dau în Dunăre. Iar prin Thrachia⁴ iarăși cură Athris și Noi și Artanis; aceste trii iară în Dunăre întră. Iar de la Rotopa, Schios apa dejchide Emonul și dă în Dunăre. Și dintru alte multe țări cură multe api, și toate acelia dau într'apa Dunărei, și o măresc așa de tare⁵: pentru că începe a cură de la Franțojî, cariî lăcuesc la marginia Evropei, și cură prin toată Evropa și în coastile Țărei Tătărăști dă în Marîa.

[50.] Aceste toate ape, curând întru dănsă, să faci Dunăre mare. Pentru că apa Dunărei singură, lângă apa lui Nilos alăturându-să, tot mai mare va fi Nilos; pentru că întru această nici izvor, nici altă apșoară nimică nu cură. Iar Dunăre tot cură într'un chip și vara și iarna; numai oarece puțin adaoge iarna; pentru că acolò iarna

¹ Tiarantos, Araros, Naparis, Odessos.

² Îndoiala, numai la traducător.

³ Maris.

⁴ Precisat în text.

⁵ Scurtat.

puțin ploă, ce ninge mult. Și, vara, topindu-să omătul, așa, câtă apă trage soarile dintrū dănsul, cură din omăt iarăși în Dunăre, și, așa, nu să cunoaște să scază. Și ploī mari încă să facu vara acolò; pentru aceia, măcar că vara trage soarile mult dintrū dănsă, iară, ploând și topindu-să și omeții, nimică nu să cunoaște.

[51.] Această, întâi, este apa Dunărei, dintrū câte sânt api tătărăști. După această, iaste Nistrul, carile di spre Meazănoapte cură, din țara Nevridilor, dintrū un iazăr mare, și la gura lui lăcuesc Greci, ce le zicu Nistriani (Tiris Nistrului zicu ¹).

[52.] Al triele, Buhul, carile cură dintrū țara lor, iarăși, dintrū un iazăr, și cură cale de 5 zile; iar, mai apoi, lângă Marīa, el să mărește foarte tare ², pentru un izvor ci dă întrū dănsul ³.

[53.] A patra apă este Niprul, carile, după Dunăre, este mai mare decât toate acestia, și sățios foarte, nu numai dintrū apile ce sânt tătărăști, ci tocma și decât altile, alegând din Nilos; pentru că cu Nilos nu iaste cu puțință a să alătura altă apă. Iar, din celelalte, ales iaste Niprul, pentru că are pășciune multe și bune, și pește mult în tot felul. Apa îi iaste de băut, și pâinile să facu bune; iar, pre undi nu să ară, iaste iarbă foarte mare și bună. Și sare încă iasă, la u[n] locu undi dă în Marīa. Și pește mare foarte iasă, făr' de oasă, într'ănsul, și acesta îl mu-rează. Și încă și alte multe să află acolò într'ănsul. Și să știe cali de 40 de zile în sus ⁴ că curge, despre Mează-noapte. Iar, mai sus de aice, nu să știe de unde cură, ce zicu cum cură prin pustiī, până unde agiunge la Tătarăi cei ce sânt plugari ⁵. Și eū numai aceștiī api și a' lui Nilos izvoarāle și capătul, de unde să începi, nu știū. Și

¹ Adaugă traducătorul.

² Curs de patru zile; textul.

³ Suprimate lămuriri asupra «izvorului».

⁴ Textul specifică locul.

⁵ Cale de zece zile; textul.

știu cum nici alt Grec nu le va pute să le afli. Iar lângă Mare să împreună și cu Buhul. Și pre api iaste o biserică ¹, și decinde de acolo lăcuesc, oaminī ce le zic Nipriani.

[54.] A cincia apă iaste Pandicapis; pentru că și acesta cură di spre Meazănoapte. Și între acesta și între Nipru șād Tătarăi cei ce sânt plugari. Și acesta, trecând prin pădure, să împreună cu Niprul și dă în Marīa.

[55.] Al șasăle apă iaste apa lui Ipachiris, carile cură dintru un iazăr pre pământul Tătarălor ce sânt păstori, și, așa, dă în Marīa ².

[56.] Al șaptile apă iaste Gheros, și să rupe din Nipru, și cură dintr'on locu ce-i zicu Gheros, și, dând în Marea, hotărăște Tătarăi ce sânt Înpărați și păstori, și dă într'apa lui Ipachiris.

[57.] Iar întru această a opta apă iaste Donul, carile cură di departe, dintru o apă iazăr mare, și dă într'un iazăr mai mare, ce-i zicu Măiacu, carile împartă pre Tătarăi ce le zicu Înpărați și pre Savromați. Și întru apa această mai dă o apă, ce-i zic Irghis.

[58.] Printr'aceste ape vestite, așa sânt împărțiți Tătarăi. Și iarba carile crește acolo la Nipru face hiară multe foarte, pentru că să cunoaște când să despoae dobitocul.

[59.] Iar pravilile lor așa sânt: Întăi, bozi aū pre Diia [=Zeus] și pre Pământ, zicând Pământului cum iaste fimeia lui Diia; așjidirile pre Apolon, pre Iracliī, pre Afrodita, pre Aris. Pre aceștia îi țin boji Tătarăi. Iar cei ce să țin din niamul împărătesc facu jărtve și lui Posidon. Lui Diia îi zicu Papeū, Pământului zicu Apiia, lui Apolon Itosir, iar Afroditei Artimbasa, lui Posidon Thamimasad ³. Iar boji saū bisericī nu fac aceștii, fără numai lui Aris fac jărtve.

[60.] Și jărtvile fac într'acest chip: il înpiadecă, stri-

1 Textul dă locul și hramul.

2 Textul precisează.

3 Sărit numele zeiței Istia.

gând numile bozului aceluia ce vor să facă, și, așa, o zugrămă cu un lanț, și o belescu¹.

[61] Și, neavând lemne, — pentru că foarte iaste pă-mântul tătarăsc lipsit de lemne —, ard oasăle și frig carnia, pentru că să aprind și ard frumos². Și mai vartos cai facu jărtvă.

[62.] Și lui Aris facu într'acest chip: în toate Scaonile undi sânt adunări mari, strâng tăvălică și fac biserica di tăvălică, de 300 stănj[ăni] de lungă și 300³ lată, și puțin mai scundă. Și, așa, di-asupra iaste un lucru făcut în 4 muchi: pre de înbe părți nu este locu de suit, și pre un locu iaste. Și preste tot anul tot cară câte 150 de cară de tăvălică; pentru că, de vânturî, le scade biserica. Și asupra acestuî lucru făcut în patru muchi aŭ un chilum⁴ de fier vechi, și acesta zicu ei cum le iaste bozul lui Aris. La acest chilum facu preste tot anul jărtve de oi și de cai, și mai multe jărtve facu acestuia decât altuî boz. Și, iarăș, căți oameni vor prinde la război, vii, dintru o sută aleg unul, și fac jărtvă așa: întâi, toarnă vin din cap, și apoi îl giunghie într'un vas, și apoi. sue vasul acolò pre tăvălică, și varsă singele aceala preste chilum sus. Acesta lucru facu, iar gîos tae mănule, cu umăr cu tot, și le aruncă în sus. Și, mai apoi, și celelalte părți ale trupului, făcându-le tot așa, să duc acasă. Iar mănule, unde vor cădia, acolò zace, făr' de ciala trup.

[63.] Iar porci aceștiia nu primăsc, nici hrănesc porcu în țara lor.

[64.] Iar lucrurile războailor așa sânt la dănșii: când întâi va omoră Tătarul pre nepriiaten, bia din singile lui, și, pre căți va omoră, le tae capitile și le duce la Împăratul. Pentru că, după ce va aduci capul, el poate să ia din dobânda ce vor faci la război, iar, neducând, nu ia

¹ Scurtat.

² Scurtat.

³ Stadii.

⁴ 'Αχιβάκης, sabie.

parte. Și, așa, capul îl belește, pentru că de la urechi în sus îl belește, și-l faci ca o năframă, de-l ține și-l liagă de frăul calului. Și, carile are de aceste năfrămă mai multe, aceala este vestit mai tare. Mulți facu și haine dintru aceste piei, cosindu-le una lângă alta. Și, iarăși, mulți dintru dănșii belesc mânuile cele drepte ale nepriiatinilor și le facu tăftue de sigetți; cu unghiî cu tot le belescu. Și acesta lucru să știe, cum pialia omului iaste și groasă și frumoasă, mai frumoasă [și albă] decât toate pieile. Mulți belesc de tot pre oaminî și întind pialia omului pre lemne, și o fac abăioară.

[65.] Iar capitile, nu a' tuturor, ci numaî a' celor ce sânt nepriiateni mai mari, le fac într'acest chip: Le taie cu heresteul de la un locu a' sprâncenilor în sus, și, așa, îl curățasc de tot, și-i scot crieriî, și-l învălesc ceî săraci cu piale de bou numaî, iar ceî bogați îl ferecă cu aur pe din lăuntru, și le iaste un loc de păhar. Acesta lucru îl facu și dintru niamurile lor, numaî cât vor avia cevași pizma pi vre unul, și de-l va birui cineva pre lângă Împăratul. Iar, când vin oaspeți la Tătari, atuncia le aduc acestia capite toate la mijlocu, și le arată, zicând cum au făcut vitejie, biruindu-î pre aceia cariî, fiind oamenii lui, au avut război cu dănșii și i-au biruit.

[66.] Și, preste tot anul, fieștecare boerie întru Ținutul său înple un păhar de vin, au crontiri, dintru carile biau toți căți sânt vestiți dintru dănșii; iar căți sânt ticăiți, nu biau. Și mare ocară iaste la dănșii lucrul acesta. Iară căți au ucis foarte mulți nepriiateni, aceștia bea cu 2 păhară odată.

[67.] Au vrăjitori mulți, cariî vrăjasc cu vergi de răchită: despoindu-le acestia, le pun pre alte toege groasă de răchită, și, așa, le pornesc vergile preste dănsă, și pominesc ci le iaste lor voia, și iarăși le strâng la un loc. Această vrajă le iaste lor de moșie. Și într'alte feluri încă vrăjasc¹.

¹ Resumat.

[68.] Și, când va bolnăvi Împăratul tătarăsc, chiamă trei vrăjitori, aleși dintru toți căți sânt, și, chiamându-i, vrăjăsc după cum am zis mai sus. Și zicu vrăjitorii aceștia așa: cum (cutare om) dintru orașăni au furat pre strămbul pentru lăcașurile împărătești, pentru aceia bolește Împăratul, — că, la dănșii, acesta gîurămănt iaste mai mare. Și, așa, îndată, pre aceala ce vor zice vrăjitorii că au furat, și merg de-l liagă și-l aduc acolò, și aducându-l acolò, îi zicu vrăjitorii cum să fie gîurat pre strămbul lăcașurile împărătești, și pentru acesta lucru bolește Împăratul. Iar el să tăgăduiaște tare, și, tăgăduindu-să, aduce Împăratul îndoști vrăjitori, și iarăși vrăjăsc și aceștii. Decî, di-l vor afla și aceștia, prin vrajă, cum au gîurat pre strămbul, îndată îi tae capul aceluia, și avuția lui o eû vârhovnicii vrăjitorilor ¹.

[69.] Iar, de să va tămpla, iarăși, să să tocască vrăjitorii cu oamenii cei vinovați, și nu vor vria să-i dovediască, atuncia și pre vrăjitori încă îi omoară într'acest chip: înplu un car plin cu tăvălici acoperit, și acolò înlăuntru pun pre vrăjitorii cei mincinoși, și îngîugă în car doi boi, și dau foc tăvălicilor, și bat boii, și fug. Și, așa, acolò ard ei, fiind legați și mănule și picioarele, și gura astupată; și mulți boi ard cu dănșii, și mulți și scap, pentru că le ardi proșapul. Într'acest chip ard și pe alți vrăjitori, pentru alte vine, zicându-le vrăjitori mincinoși. Și pre care îi omoară Împăratul, pre aceștia îi dezrădăciniază de niam, pentru că, cia iaste parte bărbătiască, și ficior și altă, tot omoară; iară fimeile nu le dodiesc.

[70.] Iară gîurămăntul Tătarăi așa îl fac, cătră cine vor să-l facă: toarnă într'un păhar mare vin, și, așa, puțintel singe toarnă din trupul celor ce gîură, tăind cu un cuțitaș micu, și, apoi, moae în păhar un chilum, și o tulbă, și heră de sigeti, și o țidia. Și apoi să gîură mult; și, așa, biau și ei, și ceia cuî gîură ei, și dintru aceelalți căți sânt vrednici.

¹ Suprimată o propoziție.

[71.] Și gropnițele lor sânt lacre a' Împăraților, adică, undi Niprul iaste de vad¹; deci, acolò sapă o groapă în 4 muchi, mare, și, așa, eă pre Împăratul și-l pun întâi de-l smolesc cu ceară, și-î scot bărdanul de-l împlă cu chiperi, tămăe, sămânță de selină și de mărariu, și, așa, îl pun înlăuntrul, și, cosindu-l, îl trimit la altă limbă tătărăscă. Și aceia, luându-l, fac într'acest chip, în ce chip fac și ceelalți Tătari înpărătești: își tae din urechi puțintel, și tunde părul, și-și încruntează nasul și obrazul, și pătrunde sigeti prin mâna stângă. Și, așa, într'un car puindu-l, îl ducă la altă limbă tătărăscă. Și merg de-l petrec și ceelalți toți la care aă fost, până unde agiung acolò, la cei ci lăcuesc mai la margină, ce să chiamă Gherii. Și, așa, îl pun acolò în săcrie, și pun suliță di o parte și de alta, și pun di-asupra acestora lemne, și, așa, acopăr. Și, de altă parte, întru gropnița aceia, zugrumă pre o țitoare de a Împăratului, și o îngroapă, și pre maghir², și pre cuparu, și pre comișăl, și pre postelnicu, și pre poslușnic, și cai, și de toate celelalte a zăcia pun acolò, și păhară de aur: iar de argint și de aramă nimică. Și, așa făcând, fac o movilă mare, silind să o facă cât de mare.

[72.] Și, trecând un anu, iarăși să strâng cu toții și facu acolò la movilă adunare: adună dintru slugile înpărătești pre carei sânt mai de aproape (pentru că dintru dânșii alege Împăratul pre cari sânt mai vrednici, de-î face slugi, iar robi n'aă Tătării nici într'un chip), și dintru acești omoară pre 50 de slugi, și 50 de cai cari sânt mai buni, și le scot bărdanul, și îl împlu cu pae, și iarăș îl coasă la locu de unde îl scot. Și, mai apoi, pun preste niște lemne caii aceia³. Și pre oameni, iarăși, călări, pre aceia morți, și-î propesc⁴ bine pregiur movilă, și, așa, să duc cu totul acasă.

¹ La Gerrhoi; tsxtul.

² Păstrat cuvintul grecesc: bucătar.

³ Textul arată cum se face aceasta.

⁴ Ms.: popresc.

[73.] Aşa îngroapă pre Înpărați¹. Iară pre ceelalți Tătarî proști, după ce mor, îi pun câte într'un car, și-î poartă pre la oamenii lor și pre la prietenî. Și aceia îi ospitiază pre cei ci aduc mortul acolò, și lângă mort iarăș pune bucati, ca și la ceelalți. În 40 de zile tot așa il poartă pre mort, și apoi il îngroapă. Și, după îngropare, așa să curățasc: pun niște lemne și apoi un vas didesupt, și acopăr preste lemne².

[74.] Și, așa, pun sămănță de cănipă. Că acolò la dânși iaste cănipă așa de multă și bună, și sămănată și nesămănată să face, când facu haine Thrachiî de dănsă, cât, cine nu știe, gândește cum iaste de in, așa de bună³.

[75.] Și, așa, aduc petre arsă, și pun preste dănsăle sămănță de cănipă, și atăta miros face, cât toate mirosănille le biruiaște. Și, așa, afumându-să, strigă și să vaetă. Această le iaste lor în locu de feredeū. Iar fimeille facu aluat de tămăe, și de molidvu⁴ tămăe și de chiparis, și, cu apă amestecând, facu aluat, și-și ungu trupul, și-l lasă o zi, și, mai apoi, să descăvăsc de acest aluat, și să fac și mai frumoasă, și mirosăsc.

[76.] Iar de pravile streine foarte să feresc și ei, și nu numai de altora, ci mai vârtos de cele grecești, în ce chip că am văzut Anarhasis și Schilis. Pentru că Anarhasis, înblând mult pământ și învățindu-să multe învățături de multe lucruri, și întorcându-să înapoi, venia la cetatia Chizicului⁵. Și, văzind acolò, la Chizic, pre Chizichenî făcând jărtvă așa de mare maicei bozilor, să ruga și el cum, de să va întoarce sănătos, să facă și el în țara lui într'acest chip, ca aceia jărtvă, să adănuiască așa. Și, agiungând acasă, este locu' ci să chiamă Pădure, undi iaste pădure de tot fielul de copaci plină⁶, și întră acolò în pă-

¹ Mult scurtat.

² Scurtat foarte mult.

³ Schimbată construcția.

⁴ Cedru de Liban.

⁵ Textul arată calea.

⁶ Scurtat.

dure Anaharsis, fiind tãmpãnã a mãnã, și alte obicei fãcãnd a' praznicului aceluia. Și unul dintru Tãtari, vãzindu-l pre dãnsul fãcãnd așa, mearsã la Împãratul Savlie, și-i spusã. Și, mergãnd și Împãratul, și vãzindu-l și el fãcãnd tot așa, atunce il sigitã, și muri. Și zic ei și acum cum n'aũ știut pentru Anaharsis cã s'aũ dus în Țara Greceascã, și cum acolo sã fie învățat obiceiile grecești. Iar, dupã cum am înțãles eũ pentru acesta, pentru Anaharsis, sã fie fost ucigaș lui Indathirsu, Împãratului tãtãrãsc ¹. Și iatã cã de ruda lui fu omorãt Anaharsis, de vremi cã Savlie lui Indathirs era tatã.

[77.] Și iarãș zicu cum Împãratul tãtãrãsc sã fie trimis pre Anaharsis în Țara Greceascã, pentru ca sã învețã minte, și, întorcãndu-sã acasã, și întrebãndu-l Împãratul ce facu Grecii, aũ zis cum Grecii toți sã zãbovãsc pe fiecește dupã ce învățaturã, iar numai Laconi sã învațã a priimi și a rãspunde cuvãntul lui. Ci acest cuvãnt poate sã sã fie urzit și de Greci. Iar acest Anaharsis într'acest chip aũ perit cum am și zis, pentru cã aũ învățat obicei și pravile streine.

[78.] Și, trecãnd mulți ani, mai apoi, așisderia aũ pãțit Schilis, ficiorul lui Aripithes. Pentru cã Aripithes, avãnd și alți ficiori mulți, fãcia și pre acesta, pre Schilis, din fimei de la Dunãrea, nu dintru locul lor. Pre acesta maica lui l-aũ învățat limba greceascã și carte. Dupã aceia, murind Ariapithu, cu viclesug, de Spargapithu, Împãratul Agathirsilor, așe Schilis luã și Împãrãția și pre fimea tãtãni-sãu, anumea Opii. Aceastã Opii era cetãțancã, și avia și ficior cu dãnsa Ariapithu, pre nume Oricos. Și, împãrãțind Schilis Tãtarãlor, nici într'un chip îi plãcẽ obiceiile tãtãrãști, ci mai mult era dat la obiceiul grecesc, pentru cã așa era învățat. Și fãce așe: cãnd mergia cu oaste la orașul Niprului, atuncia lãsa oastea ãnainte cetãței (aceștii de la acest oraș zicu cum sãnt de la Militus), și, așa, intra Schilis în cetate, și sã dezbrãca de hainile

¹ Scurtat.

cele tătărăști, și închidia porțile, și să înbrăca în haine grecești, și, așa, unbla de cumpăra ci-î trebuia prin oraș, nici fiind lângă dănsul caicu' aŭ altă ceva; și porțile le păziia, pentru ca să nu-l vază alt nimirile din Tătari. Și alte multe obicei grecești avia. Acestea lucruri de multe ori le făce el. Și casă încă ș'aŭ făcut acolò, și muiare încă ș'aŭ luat de acolò.

[79.] Iar, după ce rămasă și lucrul lui ca să pată rău, să tâmplă lucrul într'acest chip: pofti să facă praznicu lui Dionis Vachie¹; și, vrând el să facă praznicul acesta, i să făcia o arătare mare lui. Era, întru cetatia nepriiatenilor, acolò, casa lui, foarte iscusită, și încungîturată tot cu pilde de hiară, de petri albi făcute. Întru această casă aŭ dat Dumnăzăŭ un fulger cu trăsnet; și aŭ ars această cu totul. Iar el tot n'aŭ băgat în samă, ci tot aŭ făcut praznicul. Iar Tătaraŭ ponoslăesc Grecilor, pentru că zic că nu poate să fie bozu ca aceala carile să poată faci pre om să nebuniască. Iar, făcând Schilis praznicul acesta, un om din orașani iasă afară și zisă cătră un Tătar: «Voi, Tătaraŭ, ne radeți pre noi pentru praznicu' acesta; iar și voi încă prăznuiți acum: că pre Împăratul vostru l-aŭ nebunit bozul aceala al nostru. Iar, de nu mă veți credi, eu vi-l voi arăta». Și, așa, purceasără mai marii tătărăști a merge cu dănsul acolò la oraș. Și-i dusă orașanul aceala, și-i pusă pre ascuns într'un turn, de privia de acolò cum aŭ trecut² cu ceelalți Greci, prăznuind praznicul aceala. Și, văzind Tătaraŭ acest lucru, foarte primejdie mare ținură că le iaste. Și eșiră afară și spusără în toată oastia ce-aŭ văzut ei acolò.

[80.] Și, așa, eșind Schilis afară între oastia lui, Tătaraŭ pusără Împărat pe un frate a' lui, născut din fata lui Tirei, pre nume Octamasad. Iar Schilis, înțelegând povestia pentru ce-i fac acest lucru, îndată fugi la Thrachi. Și, auzind Octamasad, mearsă cu oaste asupra Thrachiei, și la

¹ Bakcheios.

² Purtind thiasul; text.

Dunăre să tãmpinarã oștile. Și, așa, trimisã Sitalchis, Împãratul Thrachilor, la Octamasad, zicãnd așa : «Ce trebuie sã ne batem noi în de noi? Ești mie surorei mele ficior, și frati-mieũ încã iaste la tine. Și tu sã-mi dai pre Schilis, și eũ încã îți voi da pe fratile tãu, ci iaste la mine¹. Iar sã nu ne mai batem în de noi». Pentru cã era la Octamasad Împãrat un frate a' lui Sitalchis, pribag. Și priimi acest lucru Octamasad, și dedia pre unchi-sãu și luã pre Schilis, și îndatã i-aũ și tãet capul. Iar Sitalchis aũ adus pre frati-sãu acasã-și. Așã sã feresc de tare Tãtarãi de obiceiile streine; și celora ce le facu, într'acest chip le și plãtesc.

[81.] Iar, pentru mulțimia tãtãrascã, nu putui sã înțãleg cãt[ã] sã fie; pentru cã și mulți sãnt, iar și puțini dupã felul tãtãrasc, pentru plodiciunia lor. Ci atãta imi spusãrã : iaste un locu, între Nipru și 'ntre Buh, carile sã cheamã Exanbeũ, undi am zis și mai nainte cum iaste un izvor amar²; acolo iaste o cãldare de șasã orĩ mai mare decãt cãldarea aceia de la marginia Mãrii Negri, care aũ pus-o Pafsanie a' lui Cleomvrot. Iar cine n'aũ vãzut-o, eũ sã i-o spuĩ: 600 vedre încape în cãldaria aceastã, și, de groasã, iaste de șasã degite. Aceastã cãldare așa zic Tãtarãi, cum Împãratul lor, Ariandan, vrãnd sã vazã mulțime[a] tãtãrascã, aũ zis cum toți Tãtarãi sã aducã sã arunce întru acel loc cãte un fier de sigiatã; iar cine nu va aduce, cu moarte i s'aũ lãudat. Și, așa, s'aũ adus mulțime multã de fier[ã] de sigetĩ. Și socoti el sã-ș facã o pomanã vecinicã; și poronci de fãcerã o cãldare mare foarte, și o pusã acolo la Exanbeũ. Atãta știm pentru mulțimea lor.

[82.] Iar niciun lucru minunat n'are țara aceastã, fãrã numai ape multe ce sãnt întru dãnsã, și prin multe locuri și câmpu mult și limpide. Aratã ei și o urmã de om, a lui Iracliu: zic cã iaste de doĩ coți de mare, într'o

¹ Invers: tu sã-mi dai fratele și-ți voiĩ da pe Schilis.

² Scurtat.

piatră însămnată, lângă apa Nistrului. Acestea toate cu această poveste le săvârșim. Iar acum trebuie a mă sui la cuvântul cel ce l-am început d'întăi a-l zice.

[83.] După ce s'au gătit Darie Împărat să margă asupra Tătarălor, și poroncind celor pedestri oaste pediastră și celor de pre Marea corăbiilor, alții, iarăși, să facă pod preste bogazul de la Vizantiia, — iară Artavan, feciorul lui Istaspis, fratele lui Darie, îi zisă lui Darie cum nici într'un chip să nu facă oaste la Tătar[î], socotind lipsa Tătarălor. Ci el nu vru să-l asculte pre cela ce-l sfătua bine. Și Artavan părăsi a-i zice. Iară Darie, după ce s'au gătit, au purces cu oastia de la Susa.

[84.] Aice, dintru Perș, un om, anumea Iovazu, având trii ficiorî, și oștind toți, să rugă să-î lasă pre unul. Iar Darie zisă: de vremi ce-î iaste priiaten, și să roagă de un lucru nu mare, pre trusteei ficiorii îi va lăsa. Și, așa, Iovaz să bucură, gândind că-î va lăsa. Iar Darie poronci celor ce sânt preste acestea, cum să-î omoară pre trusteei. Și, așa, rămasără acolò!

[85.] Iar Darie, după ce vinia la bogazul de la Vizantie la Calhidon (acum să chiamă Cadicheoiu¹), acolò era făcut podul preste bogaz. Și, așa, întră într'o corabie, și întră pre bogazul Mărei Negri în gîos, spre Petrile Negri (unde zicu Mavrosmilos acum²). Acolò, fiind biserica unui bozu, socotia de acolò și privia luciul Mărei Negri, pentru că decăt toate Mările iaste mai minunată. Că, în lung, iaste de 1.260 de mile³, și, unde iaste ma[î] lată, 400 mile⁴. Gura aceștei Mări iaste de 400⁵ de stănj[ăni] de lată. Iar, de lung, bogazul acesta iaste preste tot, carile să chiamă Vosporos, adică vadul boului, acesta iaste de 15 mile⁶ de lungu. Preste acesta au fost făcut podul în lat. Și acesta bogaz

¹ Adaus de traducător.

² Aceiași observație.

³ 11 100 de stadii; text.

⁴ 3.300 de stadii.

⁵ 4 stadii; text.

⁶ 120 de stadii; text.

cade în Măria ce să chiamă Propondis, adică «innainte Mărei Negri», că Mărei Negre Pundos îi zicu Grecii. Și, așa, această Mare iaste de lată de 62 mile¹, și de lungă de tot iaste de 100 fără 20 mile². Și, iarăși, și această Mare dă la bogazul ce să cheamă Elispondos, carile iaste de o milă³ de lat și de 50 de mile⁴ de lungu. Acesta bogaz iarăș dă într'un luciul de Mare, necuprins de mărime, care să chiamă Egheon.

[86.] Și așa să măsură aceste: corabia, cât de mult, într'o zi, merge 800 de miș de stănj[ăni]⁵, și într'o noapte 60.000 de stănj[ăni]. Deci, din gura Mărei Negre până la apa lui Fasis, iaste cale de 9 zile și de 8 nopți; aice iaste Marea Niagră în curmejiș; și, așa, facu preste tot 110 miș și 1 milion, adică 1.000 de miș de stănj[ăni], ce facu mile câte am zis mai sus, — pentru că mila de 800 de stănj[ăni] este de lungă⁶. Așa și Marea Niagră, în larg, întru acest chip să măsură. Și Măria această are și un iazăr, carile iarăș dă într'ănsul, nu cu mult mai micu decât Marea această, care să chiamă Măiac (și mamă Mărei Negre).

[87.] Iar Darie, după ce au văzut Marea Niagră așa, s'au întors înapoi la podul ce-au făcut, căruia îi era pristav Mandroclie de la Samos. Și, văzind și bogazul tot, pusă și doi stâlpi de piatră albă, scriind întru unul slove asirienești, iar în celălalt grecești, și scrisă (în) toate limbile câte era' în oastia lui. Și era, preste tot, oastia lui, călărime și pedestrime, afară din oaste cè de pre Măria, era oastia lui, 7.000 (*sic*); 600 de vasă pre Măria avia. Iar, mai apoi, Vizandeniș au stricat stâlpii aceștia: i-au făcut la cuptorul bozului Artemis, făr' de unul, [care] au fost

1 500 de stadii; text.

2 1.400 de stadii; text.

3 7 stadii; text.

4 400 de stadii; text.

5 Orghiș; text.

6 Explicația milei e adausă; socoteala e greșită. Apoi e lăsat un loc întreg.

rămas la biserica lui Dionisus. Iar locul unde să fie făcut podul Darie, socotesc eu cum să fie fost în mijlocul bogazului, între Vizantiia și între biserica aceia.

[88.] Iar Darie să bucură de podul aceala ce-au făcut, ș'au dăruit pre pristavul acela cu 10 copii¹. Pentru care lucru și Mandroclie pristavul au zugrăvit toată oastia lui Darie, și pre Darie, și l-au pus la biserică la Ireon, și au scris versuri așa: «Vosporul cel păscos poditu-l-au Mandroclei cu pod pre vasă, pentru pamintia Irei, făcând și cinste și cunună Samului, și face și cuvântul lui Darie Împărat». Această pămînte făcu și pristavul podului.

[89.] Și, așa, Darie trecu la Evropa de acolò, și poronci celor cu vasăle, Ionilor, cum să margă pre Maria Niagră până la apa Dunărei, să facă preste Dunăre pod și să-l aștepte acolò. Pentru că oastia di pre Marea era Ionî, și Eolî, și Elispondeni. Și, așa, oastia di pre Marea mearsără pre Maria și intrară în Dunăre, și mai mearsără cale de 2 zile de la Maria încoace pre Dunăre. Și, așa, făcură pod preste Dunăre, de unde să încep a să împărți gurile Dunărei. Iar Darie, după ce au trecut podul Mărei, au și început a merge prin Thrachî, și, agîlungând la izvoarele apeî lui Tear, tăbără acolò în trei zile.

[90.] Și Tearos acesta să zice că iaste apă foarte bună, și pentru altile, și pentru liacuri, și vindică de răe și oameni și cai. Și izvoarele lui sânt preste tot 38: dintr'o piatră curge toate, și altile sânt calde, altile sânt răci. Și iaste cale de 2-3 zile din Marea Niagră până în Marea Albă² prin apa această. Și acesta Tearos dă întru alte ape multe, curătoare³, și, mai apoi, dă în Maria, la cetatia Enosului, la această apă.

[91.] Sosind Darie, și bucurându-să, făcia un stălp, și scrisă într'ansul capitile apeî lui Tear: «carile dă apă mai bună și mai frumoasă decăt toate apile. La acestia au

¹ Πᾶσι, in edițiile de astăzi.

² Arătate și locurile în text.

³ Înșirate în text.

venit cu oaste, asupra Tătarălor mergând, om mai bun și mai frumos decât toți oamenii, Darie, ficiorul lui Istaspis, a' Perșilor și a tot Uscatul Împărat».

[92.] Și, de aice, mearsă la altă apă, ci să chiamă Artiscos, carile prin Sărbî¹ cură. Întru acest locu poronci cum toată oastia să facă să aducă câte o piatră și să arunce. Și, așa, tot omul aruncând câte o piatră, să făceră niște movili mari de piatră acolo. Și iarăși să dusă innainte.

[93.] Și, până agiunge la Dunăre, întâi supusă pre Ghetî, cei ce zic că sânt făr' de moarte²; pentru că alaltî Thrachî³ s'au dat toți fără de război supt ascultarea lui Darie; iar aceștiia, stând înprotivă, căzură la robie, fiind dintru toți Thrachii mai drepți și mai viteji.

[94.] Și așa socotesc eū să fie fără de moarte, pentru că ei pre cine trimit la Zamolxes, zicu cum nu moare. Și acestuia zic și Gheveleiz. Pentru că în toți 5 ani aruncă sorți, și ceta ce-î cade sorțul, îndată îl trimit sol la Zamolxis, poroncindu-î ce le vor fi lor rugile. Și-l trimit așa: unii dintru dânșii sânt orânduți, și au trii suliță; și alțai îi liagă și mănule și picioarele. Și, așa, ceia îl aruncă în sus, și alțai îl sprijinesc în suliță. Decî, de va muri curând, atuncia le priimește Zamolxis ruga lor; iar, de nu va muri, ei îl lasă pre acesta, hulindu-l cum iaste om rău, și aleg pre altul de-l trimit ei acolo. Acești Thrachî sigiată și dau cu suliță în sus când tună și fulgeră, înfricoșind pre Dumnăzăū, socotind cum alt Dumnăzăū nu iaste fără de numai a' lor.

[95.] Acesta Zamolxis, după cum zic Grecii de la Marea Niagră, să fie fost Grec, și să fie slujit la Samos, la Pithagora filosoful; mai apoi, slobozindu-l filosoful, și câștigând ei [=el] câte oarece bani, s'au întors acasă-și. Și, fiind Thrachii niște oameni pățiți rău și oarecum prostateci,

¹ Odrisi; textul.

² Cred în nemurire.

³ Textul îi înșiră.

mergând el acolò, și știind obiceiile grecești și a' celui prè-întălept Pithagora, și, așa, aũ făcut o casă, și aũ fost chiemând pre cei mai de folos dintru Thrachî, și i-aũ fost ospătând acolò în casă. Și li-aũ fost zicând într'acest chip : cum nici el, nici priiateniil lui, nici cei ce vor naște din ei nu vor mai muri, ci vor merge la acel locu unde tot binile îl vor avia. Și, dintru câte¹ făce acesta, făcu o casă supt pământ ; și, gătind casa, numai ce peri dintru Thrachî, și întră acolò în casă, și șazu trei anî, și ei îl poftia' și-l plângia' ca pre un mort. Și, al patrălia an, li s'aũ arătat, și, așa, aũ crezut toate câte i-aũ învățat.

[96.] Iar eũ, nici le cred, nici le voi credi acestia ; ce socotesc cum mai vechi să fie cu mult Zamolxis decât Pithagora. Iar, de aũ fost vre un bozu Zamolxis, bucure-să². Iar aceștiia, supuindu-să de Darie, mergè și ei împreună cu altă oaste ci era mergătoare.

[97.] Iară Darie, după ce aũ agiuns cu oaste pediastră la Dunărea, el trecu cu toată oastea Dunăria ; și, trecând, poronci să strici podul Ioniî și să margă pre uscat, și oastia cătă era toată în corabie, să margă cu ei. Și, vrând Ioniî să margă și să strice podul, după cum le zicè, iară Cois a' lui Erxandru, carile era de la Mitilinis hatman, întrebă pentru Darie, aũ plăcè-va să grăiască ce va cunoaște că-i bine. Și, așa, poroncindu-i, zisă : « O Împărate, acum mergi cu oaste asupra pământului ace-luia, unde nici ară, nici samănă, nici iaste cetate, nici nimică. Ci tu acest pod îl lasă să stia la locu, și să-l păzască aceștii ce l-aũ și făcut. Deci, de vom afla pre Tătarî, le vom răscumpăra, și ne vom întoarci la trecă-toare ; iar, de nu-i vom afla, iarăș ne vom întoarce. Că nu mă tem eũ să nu ne biruim noi de Tătarî, ci numai cum nu-i vom afla, și să nu rătăcim neafându-i, și vom păți ceva și noi. Și să nu zică niștine cum eũ zicu acest sfat pentru ca să rămân aice ; că eũ bucuros sânt a merge

¹ Pe cînd ; textul.

² = Să-i fie de bine.

cu Măriia Ta acolò, și nu voi rămănia». Și-î păru bine lui Darie de acest sfat, și așa îi răspunsă lui: «Priiatene Lezvie, mergând acasă-mi, să mi te arăți, făr' de niciun greși, pentru ca să-ți răsplătesc pentru sfatul cel bun ci mi-ai arătat, cu plată bună».

[98.] Zisă așa, și chiemă Domniî Ionilor, și legă într'o cură 60 de legăturî, și zisă cătră Domniî Ionilor: «Bărbați Ionî, sfatul ce-am fost zis întâi pentru pod, ca să-l stricați, acum, iarăși, am socotit într'alt chip. Ci iată această cură, și faciți așa: purcegând eū la Tătari, voi, preste toate zilile, să începiți a dizlega câte o legătură. Iar, de nu voi veni întru atătia zile câte vă zic eū, voi să lăsați podul și să vă duceți acasă-vă. Iar, pân' într'atâte zile, păziți și socotiți foarte tare podul, cu toată paza. Și, făcând acestea, pre mine foarte mă veți bucura». Darie, zicând așa, purceasă înlăuntrul.

[99.] Iar înpotriva pământului tătărăsc, țara Thrachei iaste, și iaste Dunărea întru dănsă cătră Ameazăzi (*sic*), iar de la Dunăre, acolò înlontrul, cătră Marîa, iaste Țara Tătărăscă, așa, cătră Meazănoapte zicând, până la cetatia Carchinitenilor. Iar de aice, pre lângă Marîa. sânt munți, și lăcuesc acolò Tavrichiî până la Hersonisos, carile dă în Marîa ¹.

[100.] Iară de la Tavrica, în sus, până la apa Donului, șăd tot Tătari; și, întâi, lăcuesc Agathirsiî, mai apoi Nevriî, mai apoi Androfaghii, mai apoi Melanhleniî ².

[101.] Și, fiind Țara Tătărăscă în 4 muchi, și 2 părți agiungând în Marîa, într'amândoă părțile iaste: cum sânt celia ci daū în Marîa, așa sânt și celia. Pentru că cale de 10 zile iaste de la Dunăre până la Nipru, și de la Nipru până la Măiac iaste iarăș cale de 10 zile, și de la Marîa până la Mela[n]hlianî iarăș iaste cale de 20 de zile; și, așa, iaste în toate părțile de 600 de mile. Atăta iaste pământul tătărăsc ³.

¹ Foarte scurtat.

² Foarte scurtat.

³ Scurtat.

[102.] Iar Tătarăi își dederă știre cum ei nu vor putea să să bată fățiși cu oastia lui Darie. Decî, trimisără soli la cealalți Tătari, prin pregiur, dându-le știre, și sfătuind și Înpărații toți la un locu cum asupra lor vine oaste mare. Și Înpărații era: a' Tavrilor, și Agathirsilor, a' Nevrilor, [a' Androfagilor], a' Melanhlenilor, a' Ghelonilor, a' Vudinelor, a' Savromaților.

[103.] Dintru aceștia, Tavrii acestia pravile aũ: facu jărtvă bozului fecioarei așa: pre toți căți scapă din fortună, și pre căți Greci nimeresc la dănșii, îi aduc și-î lovăsc cu un băți mare în cap. Și zic iarăși alții cum îi răstoarnă de o răpă, pentru că biserica aceia iaste lângă o răpă. Iar alții zic cum nu le fac așa, ce-î îngroapă. Această fecioară zic să fie Ifigheneia, fata lui Agamemnon. Iară nepriiatenilor așa le fac: îi tae capul și-l duce acasă-și; și, așa, îl pun sus, într'un lemn, di-asupra ocnei; și zic cum aceia le sânt strajnicii casăi. Și traiul acestora iaste din război și din pradă.

[104.] Iar Agathirsii sânt oameni gingași, și poartă și aur, și cu toții facu treaba muerilor de opște, pentru ca să să cheami toți rudenie și să nu aibă zavistie întru ei. Iar cu pravile Thrachilor să țin și aceștia.

[105.] Iară Nevrii aũ pravile tătarăști. Și li s'aũ tãmplat, cu un niam mai nainte de oastia lui Darie, să-și fie lăsat țara lor; pentru că șarpî mulți fără samă eșiră în țara lor, și mai mulți vinia' din sus din pusti. Și, așa, de primejdie, își lăsară țara și lăcuiă cu Vudini înpreună. Acestora le zic, și Tătarăi și Grecii, cum sânt vrăjitori foarte mari, și cum preste tot anul să face câte unul de aceștia, câteva zile să faci de iaste lup, și iarăși să faci om. Ci eũ, măcar că și ei să giură, iar eũ tot nu cred.

[106.] Iar Androfaghii aũ obicei mai răli decât toți oamenii; nici aũ pravile, nici știu giudeț, ce sânt în pusti, și's păstori, și haine tătarăști poartă, și limbă aũ a lor.

[107]. Iară Melanhlenii poartă toți haine negre, pentru aceia le zic așa: și aceștia mănăncă oaminii, și pravilile lor le sânt tătărăști.

[108.] Iară Vudiniî este limbă mare foarte, și sânt foarte merăi și roșii. Și iaste o cetate întru dănsii, anume Ghelonos, și prin pregîur 17 mile¹, și iaste cetate înnaltă și tot de lemn. Și casăle lor sânt de lemn, și bisericile. Și sânt acolò și biserici grecești. Și facu praznice grecești²: pentru că din strămoși aũ fost Greci lăcuind pre la șcheli, s'aũ dus di-aũ lăcuit acolò. Și grăesc și tătărăște și grecește.

[109.] Iar Vudiniî nu grăesc într'un chip cu Gheloniî, nici pravilile le sânt într'un chip; pentru că Vudiniî sânt de loc (*sic*), și sânt păstorii, și-și mănăncă păduchii. Iar Gheloniî lucrează pământul, și mănăncă pâine, dar păduchi nu mănăncă ca Vudiniî, nici sânt la față, nici la felii nu sânt într'un chip cu Vudiniî. Iar Grecii zicu și Vudinilor Gheloniî, nezicându-le drept. Și țara lor iaste toată păduroasă, și cu toți copacii plină; și, unde iaste codru mare, iaste și un iazăr mare, și iaste glod și trestie pregîur dănsul. Și sânt acolò brebii³, și vidre, și alte jiganiî multe cu obrazăle în 4 muchi, căroră pieile le coasă pre marginile cergilor lor, și coaile pasărilor aũ a jăgăniilor ace-lora sãn[t] pre di triabă spre liacul zgăului fimeesc.

[110.] Iar pentru Savromati așa să grăiaște cuvântul: când s'aũ bătut Grecii cu Amazoanile (și Tătărăii le zic Iorparta, și să înțelege acesta numi: ucigaș de oameni, pentru că *ior* să chiamă omul, iar *parta* să ucigă), atunce zic cum Grecii, biruindu-le cu războiul la apa Thermo-dontului, s'aũ întors și aũ încărcat, în trii vasă, câte Amazoane aũ încăput acolò; iar ele, fiind în mijlocul Mărei, s'aũ sculat și aũ ucis pre toți omenii căți le ducia'. Și, așa, n'aũ fost știind în ce chip vor purta cărma, nici altă

¹ 30 de stadii; textul.

² Lui Dionysos; textul.

³ Ενόδες.

ceva ce iaste de treaba vasălor¹, și, așa, lăsară vasăle șlobode de mergè în voia lor. Și, așa, le scoasă ră la Măiac, la locul ci să chiamă Crăm², undi lăcuesc Tătarăi înpărâtești. Și, așa, eșiră la uscat, și, aflând o stavă, o jăcuiră, și încălecară pre dănsă, și începură a prăda Țara Tătărăscă.

[111.] Iar Tătarăi să mira' ci poate să fie această, pentru că nici limba lor, nici hainile, nici pre dănsăle nu cunoștè ce feliiu de limbă sânt, ci numai să minuna'. Mai apoi socotiră cum să fie bărbați toți de o vârstă, și începură a da război cu dănsăle. Și, așa, bătându-să, din război prinsără pre unile și vii dintru dănsăle, și cunoscură că sânt mueri. Decî, socotiră și sfătuiră într'acest chip: cum să nu le mai omoară nici într'un chip cu război, ci aliașără o samă de voinici tătari, pre câtü vrè fi și Amazoancile, și, așa, îi trimisără de tăbărără lângă dănsăle, și să facă ce vor face și iale; și, de-i vor goni, să nu să bată, ci tot să fugă; și, lăsindu-i, iarăși, să vie aproape, să tăbărăscă lângă dănsăle. Acesta lucru sfătuiră Tătarăi, vrând să apuce copiii dintru dănsăle.

[112.] Și, mergând voinicii aceia, și văzind Amazoanile cum nu le fac nicîo vătămătură lor, îi lăsă în pace; și tot, din zi în zi, să apropiia tabără de tabără. Și altă nimică nu avia' cu sine, nici Amazoanile, nici voinicii, fără numai armile și caii, ci trăia' un trai numai jăcuind, și prădând, și vânănd.

[113.] Și, cătră partia dispre Meazănoapte, făce Amazoanile așa: să rășchira câte două și trei pentru hrană: și începură a să rășchira, și voinicii asăminia. Și, așa, unul dintru ei singurându-să, iar o Amazoană îi stărnută; și ia nu să feri, ci să lăsă de să apropiè voinicul. Decî, a grăi nu putură, pentru că nu-și înțălegè, și, așa, își făcură triaba amândoi; și ia încă îi arată cu degetul cum să-i mai aducă unul cu sine a două zi la acel locu,

¹ Specificate, în text.

² Kremnoi. Se arată și unde e.

pentru că ia încă cu doă va veni. Și, așa, voinicul acela spusă și cătră ceelalți Tătari, și a doă zi mearsă la locul aceala și cu altul, și aflară pre Amazoana aceia și cu altă Amazoană. Și, văzind ceelalți voinici, într'acest chip, să dederă în viața cu eli împreună și cu celelalte Amazoane. Iar, după această, să făce tocmală ce sânt obicei-nuite muerile, că niciuna nu să mai feri, ci își amestecară tabirile și lăcuia într'un locu, având fiiestecare fimei pre carile mai nainte o aũ fost luat. Iar limba Amazonilor bărbații nu o putură învăța, iar eli a bărbaților aũ învățat-o.

[114.] Și, după ce aũ învățat muerile, zisără bărbații întâi cătră mueri : «Noi avem fimei [=părinți], avem și avuție; deci, să nu mai șidem și să mai avem de acum innainte traia ca acesta, ci să mergem într'u oamenii noștri să ne petrecim, și fimei pre voi vom avia, și nu pre altele». Iar iale aũ răspuns cum : «Noi nu vom putè să lăcuim cu ale voastre fimei, pentru că nu ne sânt obiceiile într'un chip; că noi învățăm a încăleca, și a săgita, și a da cu sulița, iară lucruri fimiești nu știm să lucrăm; iar muerile voastre niciun lucru, din câte am zis, nu știu, ci numai șadu prin cară și lucrează lucrurile muerești, nici esu la vânat, nici aiurile. Deci, cum ne vom tocmi noi cu dânsăle? Iar, de vă iaste voia voastră să ne aveți pre noi fimei, și să fiți oamini drepti și voi, păsați la părinții voștri, și vă luați partia ce veți avia, și veniți să lăcuim într'u locu cu voi».

[115.] Și le ascultară voinicii, și mearsără de ș'aũ luat partia, și iarăș s'aũ întorsu îndărăpt la Amazoani. Deci, întorcându-să, le zisă Tătarilor muerile într'acest chip : «Noi nu putem să ne așazăm într'acesta locu : una, pentru că v'am despărțit de la părinții voștri, și, alta, că v'am prădat pământul vostru rău. Și, de ve'i voia să ne aveți pre noi fimei, așa să faciți, noi foarte vă poftim : dați să eșim dintru acest pământ, și să mergim să trecim apa lui Tanais, și acolo vom și lăcui».

[116.] Ascultară și voinicii acest cuvânt, și trecură Donul, și mearsără cătră Răsărit cale de trei zile, și de la Măiac în sus cale de trei zile, spre Meazănoapte. Și mearsără întru aceala locu, și lăcuiră unde lăcuesc și acum. Și într'acest chip fimeile Savromaților petrec cu obicei vechi, și es la vânat cu bărbații lor și fără bărbați, și la război încă es, și haine ca și bărbații port.

[117.] Și grăescu tătărăște; numai ș'aū stricat limba, pentru că Amazoanile atuncia n'aū învățat limba bine. Iar la nunțile lor acest obicei aū și-l facu: nicio fecioară dintru iale nu să mărită până unde nu va ucide un nepriiaten; și unele fecioare mor de bătrâne, și nu să mărită, neputând să-și pliniască pravila.

[118.] Pentru aceia, la Împărații acestora limbă veniră soli, și le dideră știrea, zicându-le așa: «Un om pers, după ce aū luat tot uscatul căt iaste preste Mare, aū făcut pod la Vizantiia preste Marîa, și aū trecut întru acest pământ, și aū supus pre Thrachî; și aū făcut pod preste Dunărea, vrând să ne supui și pre noi supt dănsul. Deci, voi, șazind aicia, nici într'un chip să nu ne lăsați ca să perim noi; ci cu toții să îndrăznim și să mergim asupra aceluia ce merge fără grijă asupra noastră. Iar, nevrând să ne agiutați voi, noi, pățind nevoe, aū ne vom lăsa țara, aū vom faci tocmală cu dănșii, pentru că în ce chip vom faci, când voi nu ne veți agiuta, iar nici voă, mai apoi, va fi mai pre ușor, pentru că Persul nu vine mai mult asupra noastră decât asupra voastră, și nici, supuind pre noi, pre voi va părăsi. Și mare mărturie de cuvinte avem graiul acesta, pentru că, de ar vria Persul să oștească asupra noastră pentru ca să-și răscumpere răul ce i-am făcut noi, ar fi să să ferească de toți de voi și să vie numai asupra noastră: s'ar cunoaște cătră toți cum asupra Tătarălor numai oștesc. Ci acum videm că, trecând pre acesta pământ, pre toți căți îi stau în potrivă, îi supune, și pre toți Thrachii îi supusă, și pre cei ci-s aproape de noi, pre Ghetî».

[119.] Acestia spuind soliț tătărăști, să sfătua' Împărații limbilor, și li să osăbiră sfaturile ; pentru că Ghelonul, și Vudinul, și Savromatiș aș priimit să dia agiutor Tătarălor, iar Agathirsiș, și Nevriș, și Androfaghii, și Melanhlianiș, și Tavriș aș răspuns Tătarălor într'aceș chip : «De vreme ce nu voi aș fi început strămbătatia cătră Perși întâi și aș fi început război cătră dănșii, și ni-aș zice acestia cuvinte carile ne ziceți acum și vă rugați, v'am crede cum adivărat grăiți voi, și noi v'am asculta, și am faci precum ne ziceți voi. Iară voi, fără de noi, aș intrat în pământul Perșilor și li-aș ținut Împărăția căt aș vrut Dumnăzău. Acum, când vra Dumnăzău, îi școală pre aceia și vin și ei asupra voastră, dându-vă plată cum li-aș dat și voi lor. Iar noi, de când săntem, nici odinioare n'am făcut acestuia fel de oameni strămbătate, nici mai nainte, nici păr' acum. Iar, de va începi a veni în țara noastră și a faci strămbătate, nici noi nu vom suferi. Iar, până undi nu ne vor dodei, noi vom șidia acasă-ne ; pentru că noi așa cunoaștim, cum vin asupra celor ce aș fost pricină strămbătății : asupra acelora vin Perșiș, nu asupra noastră».

[120.] Viindu-le această veste Tătarălor, șocotiră așa cum, războiul fățiș să-l facă, nu le va veni poate bine ; iar șocotiră cum să nu facă război fățiș, pentru că nu le veniră și agiutorile acestia. Ce numai șocotiră să margă înainte și să astupe fântănila și apile toate, și iarba din câmp să o calce. Și, așa, în doă părți s'aș împărțit, și o parte, care împărăția Scopasis, această s'aș împreunat cu Savromatiș. Deci, de va purcedi Persul într'acolò să margă, drept la Tanais, lângă iazărul Măiacului, acolò să fugă, și, întorcându-să Persul, să-l goniască în urmă. Această parte de oaste întru această parte de locu aș fost orânduită. Iar 2 Împărății, una, cè mare, ci era Împărat Idanthirs, și a treia, ci era Împărat Taxachis, să adunară într'un locu, și era' și Vudiniș și Gheloniș. Și să apropiară cale de o zi de Perși, și le mergia' înainte, și trăgia' spre șliahul lor, făcând după cum li era șfatul. Și întâi făceră Tătarăi șliah

în locul celor ce n'au vrut să le dia agiutor, pentru ca să-i facă și pre aceia nepriiateni cu sila : de n'au vrut de bună voe războiul Perșilor, și de nevoe să-l priimască, și, mai apoi, iarăș, să să întoarcă în țara lor, să să ispitiască a să bate cu Perșii.

[121.] Această sfătuiră Tatarăi, și tămpinară oastia lui Darie, trimițând întâi călăreți aleși întru bună tămpinare. Iar carăle lor, undi lăcuia' fimeile lor, și copii, și oile¹ toate, numai ce au lăsat cătă li-au fost de triaba mânca-tului, iar celelalte toate li-au trimis înainte, poroncindu-le să margă tot înainte, cătră Miazănoapte.

[122.] Acestia, unialtile lor, mergia' înainte, iar hărății tătărăști, aflând pre Perși de la Dunăre în laturī cale de trei zile, așa începură, cale de o zi înainte, a călca iarba de pre câmpu toată. Iar Perșii, văzind acest lucru așa, și ei tot lua' șliahul înainte lor. Și, apoi, luară întâi Perșii spre o parte de oaste, spre ceia ce au fost mără cătră Tanais, și, trecând aceștiia Tanais, au trecut și Perșii, și tot îi gonia', pără unde au agiuns în țara Savromatilor, și mai apoi și la Vudinī.

[123.] Deci, întru cătă vremi au trecut Perșii prin Țara Tătărăscă și a Savromatilor, n'au fost având nimică ce să strice, fiind acolò pământul uscat ; iar, întrând în țara Vudinilor, au ars zidul cel de lemn făcut. Și, făcând acesta lucru, tot urmă înainte, spre șliahul celoralanți Tătari, ce au fost fugând pără unde au agiuns în pustii. Și acesta pustii nici de un om, nu iaste lăcuit, și iaste mai sus de țara Vudinilor, și ține locu de șapte zile, și preste pustii lăcuesc Thisaghetiī. Și dintru dănșii cură patru ape mari, prin Măiaceni, și dau iarăși întru iazărul Măiacului, pre care api le chiamă așa : Licos, Oaros, Tanais, Sirghis.

[124.] Și, sosind Darie în pustiiū, stătu de cale și așază oastia la apa Oarului. Și, făcând acesta lucru, 8 ziduri mari zidi, care era' osăbite căte 8 mile unul de altu',

¹ Dobitoacele ; textul.

căroră răsipirile era' până la mine. Și, până unde a faci el acestia, iar Tătara'i cei goniți în sus înpregiurată locul și sosiră iarăși în Țara Tătărăscă. Și, neputându-să ivi Tătara'i aceia nicăiuria, socoti Darie cum aceia să fie fost Tătara'i toți. Și, așa, lăsa zidurile acelia negătite, și să intoarsă cătră Apus, gândind cum într'acolò fug ei.

[125.] Și, mergând tare, sosi în Țara Tătărăscă, și agiunsă la amăndoă oștile tătărăști. Și, agiungându-î, îi gonia, fiind ei departați cale de o zi, și Darie tot îi gonia, nimică nepărăsindu-î. Și ei, după cum s'aũ fost sfătuit, fugiră în țara celor ci să feria' de agiutorul lor, și, întâi, în țara celor cu haine negre. Și, întrând acolò, îi grijără pre Melanhleni, și, mai apoi, trecură și la Androfaghi, și, tulburând și pre aceștiia, agiunsără la Nevri, și, tulburându-să și aceștiia, miarsă la Agathirsi. Iar Agathirsi, văzind și pre vecinii lor cum fug, și pre Tătara'i cum fug, le poronciră, cu un sol, Tătara'lor să nu între întru hotarale lor, zicându-le cum, de vor între, întâi întru dânșii vor da război. Și, zicând așa, întâi să gătiră cu toții, și eșiră gata Agathirsi la hotar, având gând să să apere. Și Melanhlenii, și Androfaghi, și Nevrii, întrând Tătara'i cu Perșii d'înpreună prin țările lor, nici își adusără aminte de vitejie, nici să apucară de altă nimică, ci tot fugia' inlontrul, cătră Meazănoapte, fiind spăimantați. Iar Tătara'i la Agathirsi nu vra' să margă, pentru că ei sta' gata la hotar; ci, din pământul Nevrilor, iarăși să intoarsără în țara lor.

[126.] Și, trecând vreme multă, și nestând Tătara'i într'un locu, trimisă un călăreț Darie la Idanthirsul, Împăratul tătărăsc, zicându-î întru acest chip: «Fericite oame, ce fugi pururea, având vremi să faci una dintru amăndoă? Pentru că, de cunoști a sta înpotriva putereî mele, tu stă, și să ne batem; iar, de nu ești vrednicu tu stăpănului tău, adă pământ, și apă, și vin' de te înpreună».

[127.] Iar Idanthirs, Împăratul Tătara'lor, răspunsă așa: «Lucrul mieu, o, Persule, întru acest chip iaste: eu, nici

de un om, nici odinioare, temându-mă, am fugit; nici acum de tine fug, nici acum facu vre un lucru nou, afară dintru ce făcăm când eram întru pace. Iar, pentru ce nu mă bat eu acum, îți voi arăta ție. Noi nu avem nici cetăți, nici pământ sămănat, pentru carile, temându-ne ca să nu să strice, să dăm războiul cu voi. Iar, de vă trebui cum mai de sirg să agîungim la aceia, avem noi gropniți a' părinților noștri; înblați dară de le aflați acelia, și le scurmați, și, atuncia, veți vidia: bate-ni-vom pentru gropniți? Iar, mai nainte, fără de pricină, nu ne vom bate. Pentru război atăta îți răspund eu ție. Iar ai miei stăpâni eu țin pre Diia [=Zeus], strămoșul mieu, și lăcașul¹ tătărăsc cel înpărătesc: aceștia imi sânt stăpâni. Iar, pentru poclon, pentru pământ și pentru apă, îți voi trimite daruri, carile ți să cuvin să le aibi. Iar, pentru căci ai zis cum ești mie stăpân, eu ție îți zicu să plângi. Acesta iaste răspunsul mieu cel tătărăsc».

[128.] Așa, călărețul miarsă să spui lui Darie cuvântul acesta. Și, auzind Înparații tătărăști cuvântul acesta și numile ci le poroncia de robie, să înplură de mânie. Deci, socotiră de trimisără partia cè de oaste ci era cu Savromații, și le era Înparaț Scopasis, o trimisără la Ioni cum să vorovască cu dânșii, cari ținia' podul Dúnărei. Iar cealalți Tătari socotiră să nu mai înșale pre Perși; ce, când vor merge Perșii la bucate, tot să-i lovască. Și, așa, îi păzia' pre Perși când mergia' la bucate: tot îi lovia' Tătarai pre Perși, și călărimia Tătarălor tot înfrângè pre călărimia Perșilor; și călărimia tot fugia la pedestrime; și le agiutoria pedestrimia. Și Tătarai, temându-să de pedestrime, tot să da' innapoî; și noaptia iarăș da navală Tătarai.

[129.] Iar agiutorul, carile era minunat, a' Perșilor, și sta înpotriva Tătarălor, voi să spuî, fiind minunat. Numai glasul măgarilor și chipul mășcoilor foarte spăria caii Tătarălor, pentru că la Tătari nu sânt nici măgari, nici mășcoi,

¹ Istia, zeiță; text.

pentru frig ce să face. Deci, numai cât răgia' măgariî, cât spăria' călărimia tătărăscă; și, de multe ori, mergând Tătărăi asupra Perșilor cu caii, și fiind pre drum, și auzind glasul măgarilor, numai ce-au fost rădicând caii urechile în sus, și s'au fost merând ce iaste acel glas, pentru că, până aice, nici i-au fost văzut pre măgari, nici glasul li-au fost auzit. Deci, pentru atăta, li era războiul ușor.

[130.] Iar Tătărăi, văzind pre Perși cum sânt spăimântați, și, pentru ca să-i facă să mai zăbovască acolò mult, fiind de toate lipsiți, așa socotia' de lăsa' oi de ale lor, cu păstorî cu tot, de le afla' Perși, și ei mergia' într'alt locu; și, aflându-le Perșii, le lua' și întreba' lucrul cum este.

[131.] Și, făcând acesta lucru Tătărăi de multe ori, Darie încă să spăimântă. Și, înțelegând Înpărății tătărăști, trimisără un poslaneți cu daruri la Darie, aducându-i o găină¹, și un șoarice, și o broască, și 5 sigeți. Și Perșii întrebară pre cel ce li-au adus: ce vor să pilduiască acestia? Iar el zisă cum altă nu știe, fără numai să le dia și să să întoarcă curând înapoi, și zisă Perșilor: «De santeți înțelepți voi, să cunoașteți ce vor să pilduiască acestia daruri!». Acesta lucru auzind Perșii, să sfătuia'.

[132.] Deci, gândul lui Darie era acesta: socotia cum Tătărăi i să dau lui cu totul, și pământul lor, și apa; socotind așa, cum șoaricile să faci pre pământ, mănând o hrană ca și omul, iar broasca stă într'apă, iar găina samănă calului, iar sigețile cum dau puțința lor lui Darie, — așa tălcui Darie. Iar Govriis, Persul, unul din cei șapte ce-au surpat Înpărăția vrăjitorului, el socoti de tălmăci așa: «O, Perșilor, de v'ați faci găini să zburăți în ceru, au șoarici să va ascundeți în pământ, au broască să săriți prin iazăre, încă nu veți scăpa din mănule Tătărălor, să vă întoarceți înapoi, lovindu-vă de acestia sigeți».

[133.] Așa socotiră Perșii darurile acelia. Iar partia ce de oaste tătărăscă ce-au fost pusă mai nainte să străju-

¹ O pasăre; textul.

iască la Măiac, și atuncia i-aŭ trimis Tătarăi să grăiască cu Ioniŭ, după ce sosi oastia aceia acolò la pod, începu a zice Ionilor așa : «Bărbați Ionî, noi vinim de vă aducim voă volnicie, de veți vrè să ne ascultați. Pentru că noi am înțales cum Darie v'aŭ pus voă zi, să șideți numai 60 de zile, și apoi să stricați podul și să vă duceți acasă, de nu va nimeri el într'atâta zile. Deci, voi faceți așa, și veți fi afară din vina lui și afară dintru a noastră ; îngăduind numai zilile ce v'aŭ zis, și, mai apoi, vă duceți acasă». Aceștia, făgăduindu-să Ioniŭ cum vor face așa, ei să întoarsără înapoi cum mai de sirg.

[134.] Iar, după ce-aŭ trimis Tătarăi darurile lui Darie, ei să gătiră (Tătarăi), și călări și pedestri, ca să dia război cu Perșii. Și, fiind oștile tocmitè și orânduite, un epuri sări în mijlocu într'amândoă oștile, și, văzind Tătarăi epurile, așa aŭ început a-l goni și a gâlcevi cine și-l vidia. Și, strigând Tătarăi și tulburându-să pentru epure, întrebă Darie ce gâlcevăsc nepriateniŭ, și, auzind cum gonesc un epure, să întoarsă de zisă cătră tovarășiŭ lui, ce grăia' și alte, zicând : «Acești foarte întru nimică nu [ne] bagă în samă, și bine aŭ tălmăcit Govrie pentru darurile ce ni-aŭ trimis. Deci, eŭ încă socotesc cum așa va fi. Deci, trebuie să socotim cum ne va fi întoarciria noastră îndărăpt cu paci bună». Cătră această, Govrie răspunsă : «O Împărate, eŭ acestor oaminî și prin cuvânt am auzit lipsa lor ; iar, viind aice, am și văzut că-și bat jocu de noi. Ce, acum, eŭ socotesc, după ce va înnopta vremea, să aprindem focuri multe, cum făcèm și alte dăți, și să lăsăm pre cei slabî din ostași, și pre măgarî să-î legăm în tabără, și să mergim la Dunărea, păr' unde ei nu mărg la podul Dunărei să-l strice, sau și Ioniŭ să gândiască ceva și să strice podul aceala». Govriis acesta lucru sfătui.

[135.] Și, așa, sosi și noapte. Și Darie priimi acest sfat : pre cei slabî dintru oaste și cei ce, perind, nu va fi nicîo căință, pre aceia îi lăsa acolò în tabără. Și lega' acolò în tabără și toți măgarîi. Și lăsă pre cei slabî și pre măgarî pentru ca să

facă hramăt măgariĭ, iară pre cei slabĭ cum să să gândiască că vor să lovască ceelalți tabăra tătarască, iar pre dănșii cum i-au lăsat să păzască aceia tabără a lor. Zicând cătră cei rămași Darie acest cuvânt¹, îndată purceasă asupra Dunărei. Iar măgariĭ, părăsindu-să de nărod, mai tare începură a striga. Și, auzind Tătarăi glasul măgarilor, să gândiră cum toată oastia iaste la locu.

[136.] Iar, făcându-să zioă, cunoscând cei părăsiți în tabără cum i-au viclenit Darie, îndată să închinară la Tătarĭ, și le spusără povestia toată. Iar Tătarăi, auzind acest lucru așa, Tătarăi, cu toțiĭ, amândoă oștile² să împreunară, și începură a goni pre Perși foarte tare. Iar Perșiĭ, având oaste pediastră multă, și calia nefiind știută, și Tătarăi fiind călăreți și știind căile cele drepte, cu mult mai nainte au agiuns Tătarăi la pod decât Perșiĭ. Și, văzind cum că Perșiĭ încă n'au agiuns acolò la pod, au zis cătră Ioni, care șidia' în corabie: «Bărbați Ioni, vremeia ce v'au pus sorocul Darie au trecut acum, și nu faciți drept, de vremi ci mai așteptați. Ce, măcar că mai nainte vă temeti să-l părăsiți, iar acum nimică să nu vă temiți; ce stricați podul și vă duceți vesăli, mulțămind lui Dumnezeu, la casăle voastre, cum mai de sirg, și, mai apoi și Tătarălor. Iar pre cela ce v'au fost voă mai nainte stăpân, îl vom faci noi așa, cum să nu mai margă asupra altor oaminĭ».

[137.] Așa, Ioniĭ au început a să sfătui. Decĭ, Miltiad, cel ci era de la Athina, sfătui (pentru că era Domn Hersonitianilor) cum să asculte pre Tătarĭ și să măntuiască pre Ioni. Iar Istieŭ, carile era Domn la Militus, împotrivă grăi acestuia, zicând așa: «Noi, acum, fiiștecarile dintru noi va da pentru Darie Domniia, că, pentru frica lui Darie, ne lasă pre noi de domnim. Decĭ, perind puteria lui Darie, atuncia și cetățile încă nu vor vria să să stăpăniască de dănșii, ce vor vria să fie volnici». Și, zicând

¹ Și aprinzind focuri; textul.

² Se specifică din ce elemente erau alcătuite.

acest sfat Istieŭ, cum să facă așa, toți priimiră acest sfat, fiind mai înainte toți plecați cătră sfatul lui Miltiad.

[138.] Și aceștia ce sta' ei împotriva lui era' oameni Domni a' Elispondului, anumia Dafnis de la Avidu, și Ipoclos de la Lampsac, și Irofand Pariianul, și Mitrodor de la Proconisus, și Aristagor de la Chizicu, și Ariston de la Vizandiia. Aceștia era' Domni de la Elispond. Iar de la Ioniia era' Stratis Sacăzanul¹, și Eachis Samianul, și Laodoma Focheanul, și Istieŭ Milisianul, carile au fost făcut sfat împotriva lui Miltiad. Iar de la Eoli era Aristagor Chimianul.

[139.] Aceștia, sfătuindu-să și priimind sfatul lui Istieŭ, socotiră și răspunsă într'acest chip. Făcând așa, începură a strica podul de cătră partia ci era cătră Tătari, și stricară de o proașcă², pentru ca Tătarăi să nu să ispitiască să facă vre o silă acolo la pod, să le pară cum tot îl vor strica³. Acestia sfătuiră cu toții, și, mai apoi, dintru toți, începu Istieŭ a răspunde într'acest chip cătră Tătari: «Bărbați Tătari, bine ați venit de ni-ați sfătuit lucruri bune, și la vremi ați nemerit și câte faceți voi cătră noi, bine le faciți, și câte noi iarăș ponoslușim voă, bine vă facim. Că, după cum noi facim, voi vidiați că stricăm podul, cu toată nevoiea, pentru ca să fim noi volnici. Și, acum, trebuie, până unde noi vom strica podul acesta, voi să cercați pre Perși, să le dați certare și pentru noi, și pentru voi, că așa li să cade acelora».

[140.] Tătarăi într'acest chip au crezut pre Ioni cum grăescu drept a doăară, și să întoarsără a cerca pre Perși. Și greșiră venirea lui Darie, pentru că ei au fost stricat adăpătorile și pășciunile; că, de n'ar fi făcut așa, pre lesne i-ar fi aflat. Ce, așa, ce socotiră ei cum le va fi mai de folos, cu aceia să greșiră, pentru că Tătarăi, pre unde știia' că iaste iarbă și adăpături, pre acolo cerca' pre

¹ De la Chios.

² Τόξουα.

³ Scurtat.

Perși, gândind cum să vor întoarce și Perșii pre acolò. Iar Perșii tot șliahul cel d'intăi au ținut, ce l-au fost făcut ei. Și au mers la Dunăria, și abia au aflat pre trecătoare ce au făcut. Și sosiră acolò la vad noaptea, și, văzind podul stricat, foarte să spăimântară tare, pentru ca să-i nu-i fie lăsat Ioni, să fie fugit.

[141.] Iar Darie Împărat avia pregătur dănsul un om de la Misiri, carile striga tare foarte, mai tare decât toți oamenii. Pre acest om învăță Darie să stă în marginea Dunărei și să strige pre Istieș Milisianul. Și, așa, începu a striga, și Istieș, dintru strigaria d'intăi, au înțales, și îndată trimisă toate vasale de trecură oastia, și tocmiră și podul, de trecia.

[142.] Și așa hălădui oastia Perșilor. Iar Tătarăi, purcegând și al doilea rând, au rătăcit, și nu i-au aflat pre Perși. Și, așa, și acum Tătarăi pre Ioni îi rād, zicând cum nu-s volnici, ce sânt robi iubitori de stăpăni și nevolnici, și zic cum sânt fricoși și blăstămași¹. Acestia pentru această zicu Tătarăi Ionilor.

[143.] Iară Darie Împărat, mergând prin Thrachi, agiunsă la Sistos a Hersonisului; și de acolò trecu cu corăbiile la Asia, și lăsă la Evropa hatman pre Megavizu Persul, carile îl cinstia Darie tare între Perși. Pentru că odănoară, mănând Darie o rodie, și, deschezindu-o, îl întrebă Artavas, frati-său, ce ar vria să aibă atăta de mult câte grăunțe sânt în rodie? Iar Darie zisă: mai bine să aibu atăta Megavizi, decât toată Țara Grecească să fie supus. Întru Perși, zicând acest cuvânt, îl cinstia. Iară atunci l-au lăsat hatman la Evropa, lăsind acolò cu dănsul 80 de miș de oaste.

[144.] Acesta Megaviz au zis acest cuvânt, carile nu-l mai pot uita nici odinioara Elispondeni: că, mergând la Vizantiia, întrebă și află cum Halchidoneni (adică Cadicheoi²) au făcut cetate lor acolò (că mai nainte acolò

¹ Scurtat.

² Adaus de traducător.

aŭ fost cetate, mai nainte decât Vizantia cu 17 ani). Iar Megavizu zisă cum pre atuncia aŭ fost Halchidonenii orbii, pentru că, fiind locu frumos la Vizantiia, nu făcură acolò cetate, ce făcură în locu prost. Acesta Megavizu, rămăind acolò la Elispond, supunia pre cei ci nu era' supuși.

[145.] Acesta acestia făcia. Iară, întru aceia vremi, asupra Liviei încă miarsără oaste mare, pentru (că) pricina care o voi spune-o, arătând întâi povestia această. Dintru ceia ce-aŭ fost înblat cu vasul cel ales și vestit pre Mare, anumia Argos, feciorii feciorilor acelora fură goniți de la Vravron, de la Pilasghi, pentru că [aceștia] aŭ jăcuit merile Athineilor. Decii aceștia, fiind goniți de la Limnos, să dusără la Laconi, și, eșind la Tiighet, făcură focuri. Iară Laconi trimisără și-i întrebără: de undi sănt și ce caută acolò? Iară ei răspunsără cum sănt Miniiani, și sănt feciorii feciorilor vitejilor celor vestiți ce aŭ înblat cu vasul Argos, și cum, eșind aceia la Limnos, să-i fie făcut pre dănsii. Și Laconi, înțălegând de rudă, iarăș trimisără de-i întrebără: ce vor în țara lor și facu focuri? Iară ei zisără: «Gonindu-ne Pilasghi, iarăș am venit la părințai noștri, pentru că am socotit noi că așa să cuvine». Și să ruga' să lăcuiască cu dănsii, să aibă ceva cinste și ei, și din pământ încă să le facă parte. Iar Laconi priimiră acest lucru, după cum să ruga' ei, mai mult pentru că feciorii lui Tindareu de acolò încă aŭ fost cu Argos. Și, așa, îi priimiră, și le dederă și pământ lor, și-i priimiră la rude, și unii să și însurară, și dederă de ale lor altora.

[146.] Și, așa, netrecând vremi multă, să simețiră ei, și începură a cerca pentru Împărăție, și alte strămbătați făcia' Laconilor. Decii, socotiră Laconi să-i omoară, și așa îi prinsără și îi pusără în temniță. Și Laconi aŭ obicei că, pre cine omoară, tot noaptia omoară, iar zioa pre nimirile. Și, așa, vrând să-i omoare, să ruga' fimeile lor, fiind fete a cetățanii mai de folos dintru căți era' la La-

conî, pentru ca să le lasă să între în temniță să voro-vască care cu bărbatul său. Și ei li-au lăsat, negândind nicio scădere dintru dănsălê. Și iale, întrând acolo, așa făceră: toate hainile lor li-au dat bărbaților, și iale au luat a' bărbaților, și, așa, bărbații lor, fiind cu haine fimeștî înbrăcați, au eșit afară, necunoscându-î nimirilia. Și, eșind afară, iarăși șazură la Tiighetus, undi au fost și întâi.

[147.] Iară, întru aceia vremi, Thiras, ficiorul lui Afte-sion¹, mergè ca să lăcuiască într'alt locu de la Laconî². Pentru că, având el nepoți a' lui de soră, cari era să fie Înpărați, și rămăind ei săraci, le rămasă el epitrop, și lor, și Înpărăției. Iar, mai apoi, crescând copiii, și luând Înpărăția, gustând el întâi a fi stăpân, anevoe putia suferi să-l stăpăniască; ce zisă că să va duci de la Laconî la rudele lui. Și, așa, miarsă întru ostrovul acesta, ce să zice Thiri, pentru că era lăcuit și de alții³.

[148-9.] Și, mergând și el, nu-î scoasă pre lăcuiitori, ce-î foarte apropiia de dănsul. Și, așa, vrând el să margă acolo, cerșu să-î dia lui și pre cei scăpați din temniță, să margă cu dănsul, să nu să arăte ucigaș de oamini. Și, așa, îi hărăziră lui Laconii. Însă nu-î luă el pre toți, ce înplu trii vasă și să dusă cu dănsii⁴; iar alții dintru aceștia să împărțiră întru șasă părți, și făceră șasă cetăți ei⁵.

[150.] Până aice zicu într'un chip Thireii și Laconii, iară de aice înainte să primenesc. Pentru că zicu Thirei cum Grinos, ficiorul lui Esanie, strănepotul lui Thiras, au mers la Delfi, aducând lui Apolon jărtvă, împreună și cu alți orașăni de ai lui. Și unul, anumia Vatos⁶, fiind dintru niamul celor scăpați din temniță, și făcând vrajă acesta Grinos Împărat la Delfi, îi răspunsă vraja să facă cetate

¹ Textul dă mai deplină genealogia.

² Scurtat.

³ În text, se arată de cine. Restul, suprimat.

⁴ Scurtat.

⁵ Suprimate numele lor. Restul lăsat la o parte, ca și tot § 149.

⁶ În text, și genealogia.

la Livii. Și el răspunsă : «O Doamne, eă sănt bătrân și greă la mers. Iar tu poroncește să margă unul dintru acești mai tineri». Zisă așa, și arăta pre Vatos. Atuncia atăta să făceră. Și, mergănd, nu băgară sama vrajă, nici știind ei în ce parte de locu iaste Livii, nici vrănd să trimiță oamenī, așa, în bobot.

[151.] După această, șapte anī n'au ploat la Thiri. Deci, toți copaciī lor li s'au uscat, fără de numai unul. Și iarăși mearsără la vrajă de întrebără, și vraja iarăși li-au răspuns să trimiță oamenī la Livii. Și, fiind lor nicăo atesire (*sic*) de rău, trimisără solī la Crit de întrebără : au știu ei întru ce parte de locu iaste Livii această? Și, înblănd solīi lor rătăciți, sosiră și la cetatia Itanului; și acolo aflară pre un om, anumia Corovie, carile zicē cum l-au dus vântul la Livii și la ostrovul Platei, la Livii. Și, așa, îi făcură plată, și-l adusără la Thiri. Și, așa, trimisără cu dănsul iscoade oamenī nu mulți, și, povătuindu-ī Corovie acesta la acesta ostrov, la Platea, lăsară-l acolo în ostrov pre Corovie, lăsindu-ī și bucate de doă lunī, și ei să învărtejiră cum mai de sirg, făcând știre la Thiri pentru aflaria ostrovului.

[152.] Și, zăbovindu-să ei multă vremi, Corovie sfărși toate bucatile. Iar, întru această, o corabie de la Samī, avănd corăbiiari pre Coleū, nemeri, venind de la Misiri, tocma la acesta ostrov. Și, înțălegănd povestia lucrului dintru Corovie, i-au lăsat bucate de un anu acolo luī Corovie. Iar corabiia purceasă de acolo, vrănd să margă la Misiriū. Iarăși i-au luat vântul și i-au dus tocma la Tartisos¹. Și așa au dobăndit dintru această negoțitorie aceștiia căți au dobăndit dintru această cale, nicăunul dintru Greci n'au dobăndit, fără numai [Sostrat, fiul luī] Lavdamas de la Eghina, — pentru că alt om din negoțitorie ca această n'au căștigat. Iară, întorcăndu-să corabiia acasă, au făcut o căldare de 6 talanți, de au pus-o la

¹ Scurtat.

bózul Ira, pentru agonisita lor¹. De aice înainte, pentru acest fapt, să legă prietenie între Thirei și între Chirinei și între Sami.

[153.] Iar cei ce-au fost lăsat pre Corovie acolo în ostrov, la Livii, mergând acasă, spusără pentru ostrovul carile l-au aflat. Și așa au socotit, din doi frați să arunce sorți, și să margă unul acolo, și din toate satele, fiind șapte, iarăși să trimiță oameni. Și aliasără să le fie mai mare și Împărat Vatos. Și, așa, trimisără doă vasă acolo la Platea, la ostrovul de la Thiri.

[154.] Până aicia, acestia cuvinte, numai Thireii le zicu, iar, de aicia înainte, să tocmăsc Chirinei și Thireii. Pentru că Chirinei pentru Vatos nimică nu mărturisăscu. Pentru că ei zicu așa, cum la Crit iaste o cetate, anume Axos, întru care cetate stătu Împărat Etearh. Acesta Etearh, având față cu altă fimei făcută, îi luă și maștihă. Iară această maștihă, ca o maștihă, multe răli grăia cătră bărbatul ei pentru fata lui, cât, mai apoi, o păra cum au și curvit fata. Și, așa, crezindu-și muiaria, socoti ca să facă nu bun lucru. Pentru că, tâmplându-să acolo un neguțitor, pre numi Thermison [din Thyra], il chiemă și-l gîură să-i facă pre voe: și, așa, îi didia fata-și să o nece în Mare când va merge cu corabiia. Iar Themison socoti cum l-au înșălat de l-au gîurat; și, eșind afară pre Marîa, o legă cu niște funi din corabie, și o afundă în Marîa și iarăși o trasă afară, vrând să-și pliniască gîurământul și fata să nu omoare. Și, așe, luă fata și să dusă la Thiri, pentru că neguțitorul acesta de la Thiri era.

[155.] Pre aceasta o luă Polimnis de la Thiri, om de folos, și o ținu țitoare multă vreme. Și, așa, făcia un copil cu dânsa, amurțit și gângav, anumia Vatos. Ce, măcar că zic ei, și ceia și ceia, cum Vatos l-au fost chiemând, ci eș socotesc cum într'alt chip l-au fost chiemând, și, mergând la Livii, i-au pus nume Vatos, — pentru că Livii Împăratului: Vatos îi zicu. Și acesta, crescând și mergând la

¹ Scurtat.

Delfi să întrebi pentru glasu-și, vraja i-aŭ răspuns într'acest chip: «Vate, la glas ai venit; iar pre tine Domnul Apolon la Liviiia te trimite lăcuioriŭ de oameni». Iar Vatos răspunsă: «O Împărate, eŭ am venit pentru dregiria glasului mieŭ, iar tu mă trimiți la Liviiia, lucru preste puțința mia; pentru că cu ce puteri pot eŭ să mărg acolo, cu ce prilej?». Și, așa, vraja tot într'un chip îi vrăji, zicându-i să margă la Liviiia.

[156.] Decî, nevrând să margă, nici el, nici alții, la Liviiia, li să făceră primejdii multe, și, după aceia, trimisără pre Vatos cu doă vasă¹. Și, mergând ei la Liviiia, iarăși să întorcia' înapoi, pentru că nu avia' ce face acolo. Ce, așa, viind înapoi, nu-i lăsa' Thireii, ce-i gonია' să margă îndărăpt. Și, așa, iarăși mearsără, și aflară, după cum mai sus am zis, ostrovul Platea.

[157.] Și zic cum într'un chip să fie de mare ostrovul acesta cu cetatia ce iaste acum, cu Chirina. Și, așa, lăcuiră acolo în doi anî la Platea, și nimică nu le mai sporia. Și, așe, iarăși să întoarsără îndărăpt la Delfi la vrajă, și lăsară acolo numai unul dintru dănsii. Și, mergând la vrajă, le zisă așa vraja aceia: «Știi tu cetatia Liviei decât mine mai bine, și, nevenind tu de acolo, laud înțălepciunia ta». Și, așa, înțălegând povestia vrăjei, iarăși să întoarsără înapoi la Liviiia, și luară și pre cel ce lăsasă acolo. Și, așa, în prijma ostrovului, socotiră, la un locu ce să chiamă Aziris, de lăcuiră. Și locul era frumos: păduri frumoasă și ape curătoare.

[158.] Șasă anî tot lăcuiră aceștia acolo. Iar, în al șaptelea an, mearsără Liviei la dănsii și îi indemnară să le dia locu de lăcaș mai bun decât aceala. Și, așa, să sculară de acolo și să dusără la Apus; și îi dusără noaptia, pre un locu ce era mai bun, anumia Irasa, pentru ca să-l vază, și să lăcuiască acolo. Și, așa, îi dusără la un izvôr, ce să zice că iaste a' lui Apolon, și le zisără: «Bărbați

¹ Scurtat.

greci, aice iaste loc de lăcaș bun, pentru că aicia iaste cerul găurit».

[159.] Decî, întru viața lui, Vatos, domnind el acolo 40 de ani, și ficiorul lui, anumia Archesilau, 16 ani, atăta lăcuia' acolo Chirinei căți era' trimiși acolo d'intăi cu celia 23 vasă¹. Iar, în zilele lui al trielia, acest Vatos, ce-l zice «fericitul», îndemnă vraja lui Apolon pre toți Grecii să margă acolo să lăcuiască la Livia, la Chirina; pentru că-l chiema' Chirinei să le înparte pământ. Și vrăji vraja așa: «Carile la Livia avut va veni, mai apoi, la împărțala pământului, aceala foarte să va căi». Și, așa, adunându-să Greci mulți, și mergând acolo la Chirini, și, rupând și împărțind pământul de la Livii, văzind Livii paguba lor, și cu Împăratul lor, pre nume Adicran, și luarea țării lor, trimisără soli la Misiriu, la Împăratul Apriis, ce am zis în ceia carte povestia lui, că pentru aceasta au și perit², și, așa, s'au închinat Eghiptenilor. Și Apriis adună oaste foarte multă, și trimisă la Chirina, la Livia, pentru ca să bată pre Greci. Și, așa, să tăbărără la locul Irasa, la izvorul Thestii, și să loviră Eghipteni cu Grecii. Și, părându-le Eghiptenilor că sânt Grecii ca alții, stătură tare la război. Și, așa, fură biruiți, cât foarte puțin s'au întors de au scăpat la Misiri. Pentru această, au scos pre Aprii Eghipteni.

[160.] Acesta Vatos au avut un ficior, pre nume Archesilaos, carile, stănd la Împărăție, stătu de să sfădia cu frații lui. Și, așa, îl părăsără frații lui și să dusără la alt locu la Livia de lăcuiră, și făceră ei cetate singuri, care să chiamă Varchi. Și, așe, făcând cetate, luară de supt ascultarea Chirinenilor pre Livii. Iară Archesilau oști asupra Livilor acestor, ce-l vicleniră, și asupra celor ce-l priimiră; și, așa, ei să spăimăntară și să dusără la cealalt Livii în lăuntru. Iară Archesilau tot îi gonina, până unde au agiuns la Lefcon, locul Liviei. Decî, socotiră Livii să-l lovască

¹ Aduasă explicația.

² Aduasă explicația.

pre Chirinei, și să loviră și să bătură tare. Și biruiți fură Chirinei, cât șapte miî de oameni înlătoșați periră. Iar, după această, Archisilaos, bolind, și bând o iarbă, îl zugrumă [un] frate a' lui, anumia Aliarh¹. Iar pre acest Aliarh muiare lui Archisilau cu meșterșug îl omoră, și o chiema Erixò.

[161.] Iar Înpărăția o luă ficiorul lui Archesilau, anumia Vatos, fiind șchiop, și nu sănătos. Și Chirinei trimisără la Delfi de întrebare în ce chip vor face ca să lăcuiască mai bine. Decî, poronci vraja să ia tocmitori din țara Arcadieî, de la Mandina. Și le dideră Mandinei om de folos foarte, anumia Dimonaxu. Acesta om, mergând la Chirinei, și cunoscând toate lucrurile acestia cum sânt, îi înpărți pre dănsii în trii niamuri; pentru că un niam aũ făcut din Thirei și din prișleți² de acolò, alt niam din Critian[î] și din Peloponisiî, alt niam din toți căți era' veniți de la ostroave. Și aliasă acestuia, lui Vatos, biserici și preoți. Iar ce-aũ avut mai nainte Înpărății, tot li-aũ dat nãrodului.

[162.] La acesta Vatos și întru zilele lui, așa stătură acestia lucruri. Iar, înpărățind feciorul lui, pre nume Archesilau, multă price stătu pentru cinste. Pentru că acesta, fiind ficioru' șchiopului Vatos, zisă cum nu va îngădui el ce-aũ făcut Dimonaxu Mandi[n]ianul, ci ceria și el cinstia ce aũ avut strămoșii lui. Și, așa, rocoșindu-să, biruit fu și el, și fugi la Samos, și maica lui, Feretima, fugi la Chipros, la Salamina. Și acolò, la Salamina, era Înpărat Evelthon, carele aũ dat la Delfi cadelnița cè de aur, lucru minunat. Decî, aceasta, Feretima, să ruga lui să-i dia oaste să o ducă la Chirina. Iară Evelthon îi da de toate ce-i trebuia, numai oaste nu vria să-i dia. Iar ia zicè: «Bine iaste și acestia ce-mî daî, ce tot mai bine oaste să-mî daî». Și, când îi trimetia ceva Evelthon, iară Feretima tot acest cuvânt îi zicia. Și, mai apoi, văzind Evelthon așa, i-aũ trimis o furcă de aur și un fus de aur, și cu păru în furcă.

¹ Learchos.

² Perieci, vecinî; textul.

Și Feretima, zicând, după ce li-aŭ luat, iarășî cuvântul cel obicînit, cum «bune sânt și acestia, iar oastia îi mai bună», îi răspunsă și Evelthon: «Cu acestia să dăruesc muerile, iar nu cu oaste».

[163.] Iar ficiorul ei, Archesilaŭ, fiind la Samos, aduna tot omul spre împărțala pământului de la Chirina. Și, adunându-să multă oaste, să dusă Archesilaŭ la Delfi, la vrajă, de întrebă. Și vraja i-aŭ răspuns: «Trecând 4 Vat(ur)î și 4 Archesilaŭ, apoi 8 niamurî de oameni, vă dă voă Apolon să împărățiți Chirina; iar mai mult nici să vă ispititiți, vă poroncește. Și tu, mălcom, du-te și te pogoară în țară-ți; și, de vei afla cuptorul plin de foali¹, să nu arzi foi, ce-î trimite pre cale-ți; iar, de vei ardi, tu să nu între acolò, iar, de nu, și tu vei muri, și buhaiul cel înfrumșătat».

[164.] Acestia cuvinte vrăji vraja Pitheiî lui Archesilaŭ. Iar el luă oaste de la Samos și miarsă asupra Chirinei, și birui lucrurile acolò. Și nu-și adusă aminte de vrajă, ce începu a faci plată celor ce-l gonisă pre dănsul. Și, așa, unii fugia' de bună voe din cetatia aceia, pre alții îi făcia surgun la Chipros, pre alții, care fugisă într'un turn, aŭ învățat de aŭ pus lemni pregiur dănsii și i-aŭ ars. Și, mai apoi, socoti el singur că vraja acestia foi aŭ fost zicând ca să nu arză; el singur, temându-să de moarte, să feria de cetatia Chirinei. Și avia fimei fata Împăratului de la Varchi, pre carile îl chiema Alazir. La acesta miarsă Archesilaŭ și niște oameni din Varchi. Și pribagi de la Chirina, cunăscându-l, acolò în oraș, îi omorără, d'înpreună și pre socru-său Alazir. Așa dar Archesilaŭ, aŭ de bună voe, aŭ de [ne]voe, greșind vraja, își plini potca nărocului.

[165.] Iar maica lui Archesilaŭ, anumia Feretima, până unde șidia fiiul său la Varchi, ia la Chirina avia cinstia lui, făcând toate lucrurile, și la sfat șazind. Iară, înțelegând moartia feciorului său, aŭ fugit la Misiriŭ, — pentru că Archesilaŭ aŭ fost făcut bine lui Camvis,

¹ Amfore; textul.

feciorul lui Chiros, pentru că acesta Archesilaŭ aŭ închinat lui Camvis Chirina, să-î dia bir. Şi miarsă Feretimi la Misirî, şi şidia la Ariand Persul, ispravnicul Misirului, rugându-să să-î dia agîtoru şi zicându cum că, pentru ce aŭ închinat cetatia Perşilor, l-aŭ omorât pre feciorul ei.

[166.] Pre acesta Ariand l-aŭ fost pus Camvis ispravnic Misi[ru]lui, carile, mai apoi, vrând să fie de asăminia cu Darie, peri. Pentru că, văzind pre Darie cum va să-şi facă paminte neîncetată, care nu ar fi făcut alt Împărat, făcia şi el aşa. Că Darie lămuri aur cât mai vartos de bine, şi făcia pre chipul său banî, iar Ariand, domnind Eghipetul, tăia iarăşi banî de argint lămurit. Şi până astăzi iaste curat argintul aceala. Iar Darie, înţelegând această poveste, altă prihană i-aŭ aruncat, şi l-aŭ omorât, zicând că-l vicleniaşte.

[167.] Acesta Ariand jălui pre Feretimi, şi-î didia toată oastia Misirului, şi pediastră, şi pre Mare; şi hatman pusă pre uscat pre Amasis, om de la Maraf, iar pre Marea pre Vadri, om de niam pasargad. Iar, până a nu trimite încă oaste, Ariand trimisă sol la Varchi, întrebând oare carile aŭ omorât pre Archesilaŭ? Iar ei toţi priimia' pre sine ucideria: «pentru că multe răli ne făcia noastră». Şi, înţelegând acesta lucru, aŭ trimis Ariand pre Feretimi cu toată oastia. Această pricină aŭ fost numai prihană a oştei aceştia; ce, după cum mi să pare mie, această oaste mai mult mearsă pentru ca să supue şi Livia. Pentru că multe limbî sânt la Livia şi întru multe feluri, şi puţine asculta' de Împăratul, iar mai multe nu asculta'.

[168.] Şi Livia, începând de la Misirî a lăcui, aşe, lăcuiesc întâi: dintru Livî, Adirmahidiî lăcuiesc, care țin pravilile Eghiptenilor, şi haine poartă ca şi cealaltî Livî; şi fimeile lor poartă brăţări de aramă la pulpă, şi, fiind iale pletoasă, prind păduchiî şi-î mănăncă, şi apoi îi liapădă. Numai aceştia facu, de la Livî, acesta lucru. Şi arată şi fetile lor, — când vor să lăcuiască cu Împăratul, le arată întâi; şi, carei îi

va plăcia Împăratului, acilia el îi strică fetia. Și agiung aceștia de la Misiriu până la limanul Plinos.

[169.] Și lângă aceștia lăcuesc Ghiligami, cătră Apus, până la ostrovul Afrosiadei. Și întru acest loc iaste și ostrovul Platei, care au făcut Chirinei. Și iaste limanul lui Menelau și Aziris, care lăcuia' Chirinei. Și silfion încă să începe de la acest loc, până la gura Sirtei (acesta silfion iaste iarbă foarte scumpă). Și aceștia încă au pravile ca și cealalți.

[170.] Și, de la Ghigami, sânt Azviti; aceștia șad mai sus decât Chirina; iar la Maria nu agiung; pentru că lângă Marea Chirinei lăcuesc, și pravile[le] mai vartos le sânt ca a' Chirineilor.

[171.] După aceștia, spre Apus, sânt Afshisi; aceștia șad mai sus de Varchi, agiungând până la Maria. Și la mijlocul țării aceștia lăcuesc Cavalii, limbă puțină, carei agiung la Mare, lângă Tafhira, cetatia Varchei; și pravile au ca și cei di di-asupra Chirinei.

[172.] După Afshisi șad Nasamoni, limbă multă, carei lasă vara oile lângă Maria și să sue la locul Avghilei, și adună finice; pentru că sânt acolo mulți, și toți au roadă. Și pre lăcuste le usucă la soare, și apoi le pisază și le amestică cu lapte, și le mănăncă. Și au fime multe, și să împreună și ei toți cu tot felul, ca și Masagheti: pentru că-î fun scaon d'innainte casăi, și, când va să să mărite fata, atuncia, întru noaptia cè d'intăi, toți căți sânt oaspeți acolo, să culcă întru aceia noapte cu dănsă; și, culcându-să cu dănsa, atuncia îi dă fieștecarile ce dar va fi adus de acasă. Și gîură și vrăjasc întru acest chip: să duc de să ating de mormânturile oaminilor acelora care de dănsi vor fi mărturisiți mai buni și mai aleși, și iarăși mărg la mormânturile strămoșilor lor, și acolo, rugându-să, să culcă de dormu; și, ce vis vor visa, de aceala să țin și ei. Și credința așe o dau unul altuia: dă

¹ Scurt-t.

unul din mâna sa de bia, și celalalt dă istuelalt; iar, de nu vor avia altă udătură nimică, eū cenuși, și ling.

[173.] Și lângă Nasamonī lăcuesc Psiliī. Aceștia aū perit într'acest chip: suflând vântul Notos tare, le astupa adăpătorile, și ei să sfătuiră, pentru că a' lor pământ era foarte săcetos, și să oștiră asupra vântului Notos. Și zicu și eū după cum zic și Livviei. Și, oștind ei asupra Noto-sului, suflă vântul, și pre toți i-aū afundat. Și, perind aceștia, li-aū luat țara Nasamonī.

[174.] Și mai sus decât aceștia lăcuesc Garamanți, carei fug de voroava a tot omul și de șidere. Și nici armi de război aū aceștia, nici a să apăra nu știū.

[175.] Aceștia lăcuesc di-asupra Nasamonilor. Iar lângă Apusul Mărei lăcuesc Machiī, carei își tund chicile, lăsind mijlocul chicei să crească, și pre de o parte și pre de altă parte să tund; și la război a strutți pementești înbracă piei. Și printr'ânșii cură o apă, anumia [Chinips], dintr'un dial [anume] Hariton, și dă în Marīa curând; și dialul de unde cură, iaste cu pădure diasă, fiind celalalt locu a' Liviei fără copaci. Și sânt 25¹ de mile de la Marīa până acolò.

[176.] De la aceștia încolò Ghindaniī sânt, a' căroro mueri să înfășoră cu curăli pregitur pulpe: cu căți bărbați să va înpreuna, cu atătia curăli să înfășoră; și care va avia mai multe curăli, aceia iaste mai de cinste, de vremi ce iaste mai iubită decât altile toate.

[177.] Și, apoi, șed ceia ce mănăncă iarba ce-i zic lotos, pentru că să face multă acolò, și iaste dulce².

[178.] Și, lângă aceștia, șăd Mahliei; și aceștia mănăncă lotos, iar nu ca ceialanți. Și iaste și o apă curătoare la ei: să chiamă Triton; și dă într'un iazăru ce să chiamă Fla. Acesta ostrov zicu cum să-l fie făcut Laconiī.

[179.] Și povestia o zic într'acest chip: după ce făcia cel vitiaz Iason corabiia cè vestită, anumia Argò, supt

¹ 200 de stadii; text.

² Scurtat.

muntile Piliului, și pusă într'ansa jărtvă și un scaon cu trei picioare de aramă, și a fost vrând să margă pregîur Peloponissus, și la Delfi încă să margă. Iar, sosind la locul ce să chiamă Malea, să-l fie luat vântul, să-l fie dus la Livii; și, așa, să fie aruncat de vânturi la iazărul acesta a Tritonului. Și, neputând eși cu corabie de acolò de înlăuntrul, și merându-să ce va să facă, zic așa cum să fie eșit bozul Triton, și să-î fii zis lui Iason cum să-î dia lui scaonul cel cu trei picioare, și să-î arăte și calia, și făr' de grijă și vătămare să-î trimită. Și, așa, îi dede Iason scaonul, și l-au pus Triton în biserica sa, și a fost poroncit, zicând așe, cum, de-l va lua cineva, ori de a' lui Iason, ori dintru alții ce a fost cu Iason, pre scaonul aceala, iaste numai să să facă pregîur aceala iazăr 100 de cetățî grecești. Auzind acestia lăcuiorii cei de la Livii, aș cuns scaonul aceala.

[180.] Lângă aceștia Mahliei lăcuesc Afsii. Aceștia și Mahlii pregîur iazărul Tritonului lăcuesc, și prin mijlocul lor cură Triton. Și Mahliei lasă chica denainte, iar Afsii dindărapt. Și a fost un praznicu de să împarte fetile lor în 2 părți, și să înproască cu pi[e]tre și cu lemne, și zic că facu bozului Athinei acesta lucru. Și care fată va muri dintru ranile acelia, acillia apoi îi zicu «fecioară mincinoasă». Și, până a le lăsa să să bată, așa fac: cu toțîi, fata care iaste mai frumoasă, o împodobăsc cu coifu¹ și cu platoșă grecește, și o sui într'un car, și o poartă pregîur iazărul aceala. Iar, până a nu lăcui acolò Greci, cu ce fel de armii li-au fost împodobind, nu poci să știu; ce socotesc cum cu eghiptenești; pentru că de la Eghipt aș venit și pavăța și coiful la Greci. Iar Athina zic cum să fie fost fata lui Posidon și iazărului a Triton[id]ei. Și, scărbindu-să ia pre tată-său, să să fie dat lui Diia [=Zeus], și, așa, el să o fie făcut fată-și. Așa zic de acestia. Iar, cu muerile, de opștie le iaste împreunarea, și ca dobitoacile să împreună. Iar, după ce să naște copilul, apoi, a

¹ Corintiu: textul.

trii lună, să strâng bărbații într'un locu, și la carile dintru dănișii va veni copilul, aceluia fecior iaste.

[181.] Aceștia șed, Liviei, pre lângă Maria, ceia ce-s păstorii. Iar, mai sus de aceștia, la mijlocul uscatului, iaste Livii cè cu jigăni. Iar, mai sus de această, iaste locul cel aninos, agiungând de la Thiva Misirului, până la stâlpii lui Iraclis. Și intru acest locu, cale de vr'o zăce zile, iaste, într'un piscu, cât niște bolovanii de sare mare, și din vărvul piscurilor iasă apă răci și dulce. Și lângă această lăcuesc oameni, spre pusti, mai sus de unde sânt jigăni. Întăi, de la Thiva cale de 10 zile, lăcuesc Amoni, având biserica lui Diia [=Zeus]; pentru că și cel de la Thiva, după cum am zis mai sus, iaste bozul Diei în chip de berbece. Aă și altă apă acolò, de puț, care, diminiata, iaste caldișoară, iar, în prânz, iaste mai răce, iar în amiază iaste foarte răce, și atuncia adapă grădinile; iar, plecându-să zioa, să mai încălzăște¹, până la apusul soarului, apoi atuncia, la apus, să face uncrop, și la miazănoapte clocotește fierbând, și, trecând miezul nopței, să mai răcește, păr' la zioă. Și să chiamă isvorul Soarelui acesta.

[182.] Și, după ce treci de Amoni, iarăși cale de 10 zile, este alt pisc cu sare, ca și cel ce-am zis, și iarăși cu apă, și iarăși lăcuesc oameni, și să chiamă Avghila. La acesta locu să duc Nasamoni de culeg finici.

[183.] Și, de acolò, iarăși preste 10 zile, iar iaste un pisc cu sare, și apă, și finici cu roadă mulți. Și lăcuesc și oamini acolò: le zicu Garamandes, oameni foarte mulți, care pun preste sare pământ, de acopăr saria, și așa samănă. Și iaste mai aproape la aceia ce mănăncă lotos, cale de 30 de zile; undi să fac și boii cei ce pasc înapoi; și pentru aceia pascu înapoi, pentru că coarnile lor sânt plecati înapoi: pentru aceia îndărăpt să pascu, că coarnile să înfig în pământ. Iar, altă, sânt la trup ca și ceilalți boi, numai pialia le iaste mai groasă. Și aceștia, Garamanzii, prind și vâniază pre Arapii cei ci șad prin

¹ Scurtat.

peșteri: cu carăle îi vâniază, pentru că aceștia Arapi sânt mai iuți decât (de) toți oamenii la picioare, cât putem noi să cuprindem în știința noastră. Și mănăncă aceștia șarpi, și șopârle, și altele ca acestia. Iar altă limbă n'au, fără numai țîțesc ca liliaci.

[184.] Și, iarăși, cale de 10 zile de la Garamanzi încolò, iaste piscu [cu] sare, și lăcuesc și oameni la dânsul, pentru că are și apă. Și să chiamă aceștia Atarandes: pentru că aceștia oameni alt numi nu-și mai pun, fără numai cu totul Atarandes să număsc. Aceștia blastamnă soarile când răsare, și-l suduesc, cu toate căte sânt grozavi, pentru căci îi ardi soarile, de-i strică și pre dânsii și pre locul lor. Și, iarăși, trecând 10 zile, iaste alt pisc cu apă, și oameni lăcuesc pregîur dânsul. Și iaste lângă saria această și un munte, ce să chiamă Atlas, și iaste îngust și rătund pretutindirilia; și atăta iaste de înalt, cât vârful lui nu să vedi, pentru că nourii nu lipsăsc de acolò nici vara, nici iarna. Și zic lăcuitoarii de acolò cum acesta iaste stâlpul cerului; pentru acesta munte să chiamă și oamenii de acolò Atla[n]des. Și zic cum nimică viu nu mănăncă, nici văd visuri.

[185.] Până la Atlanzii aceștia știu numerile lăcuitoarilor ce sânt la locul aninos, iar de aice înainte nu să mai știu. Iar agiunge anina această păr' la stâlpii lui Iraclis, și trece încă. Și iaste acolò sare multă, prin cale de 10 zile. Și facu oamenii casă de sare, pentru că acolò nu ploă, că, de ar ploa, s'ar topi păreții. Și acolò sare iaste și albă și roșiiatică. Iar, mai sus de această anină, iaste pusti, și fără apă, și fără jegăni, și fără de lemne, și fără de roaă.

[186.] Așa, de la Misiri și până la iazărul Tritonului, sânt Livii păstorii, și mănăncă carne, și biaū lapte; numai carne de vacă nu mănăncă, ca și Eghipteni. Și mascuri iară nu țin, nici hrănesc. Și carne de vacă nici fimeile Chirineilor nu mănăncă, pentru bozul de la Misiri, pentru

Isis ; ce fac și praznice și posturi. Și fimeile Varchilor nici porci nu mănăncă.

[187.] Iar, de cătră Apusul iazărului, lăcuescu numai Livii păstorii. Nici aũ acelia pravile, nici copii lor le fac ca ceelaltți. Pentru că mulți dintru păstorii Liviei facu într'acest chip : după ce le cresc copiei, de să facu de 4 anı, atuncia ard, cu săũ de oae, vinele din creștet, și, alții, celia din tãmples vine, pentru ca să nũ să pogoare flegma, să-ı dodească. Pentru aceia sãnt sãnãtoși Livii, mai sãnãtoși decãt toți oamenii cãți știm noi, — nu știũ : pentru acesta lucru, aũ pentru altã ? Iar, arzind copii, de-ı va lovi boala cei ce scuturã, ei aũ aflat liac ; pentru cã cu pișat dẽ țap îi udã, și-ı izbãvãsc. Ce zic Livii, zic și eũ cuvintile lor.

[188.] Iar jãrtvile păstorilor sãnt acestia : după ce încep de la urechia dobitocului, tãind-o, o aruncã preste casã, și, mai apoi, îi întorc grumaziı. Și facu jãrtvã numai soarilui și lunei. Aceștia toți așa facu, numai cei de la iazãrul Tritonului facu jãrtvã Athinei, și apoi lui Triton, și lui Posidon.

[189.] Și înbrãcãmintile ce facu bozilor Athinei, de la Livii aũ luat Grecii pildã de facu și ei așa¹. Și 4 cai a inhãma, de la Livii aũ luat Grecii.

[190.] Și îngroapã pre cei morți ca și Grecii Liviei, afarã din Nasamonı. Pentru cã aceștia, șãzind în groapã, pãzindu-ı, cãnd va eși sufletul lor, să nu fie cu fața în sus, ce să șazã².

[191.] Iar de spre Apusul apeı Tritonului lăcuesc Livii plugarii : aũ casã, și le zic Maxiı ; carei lasã din partia cẽ driaptã, iar din stãnga il rad, și să ungu cu mineũ roșiu pre trup. Aceștia zic să fie de la Troada. Iar locul acesta tot, de cătrã Apus, iaste cu mult mai cu multe jiganiı, și mai cu pãduri decãt locul păstorilor. Pentru cã

¹ Scurtat. Se lasã la o parte lãmuririle asupra acestui punct.

² Suprimate știri despre case și legi.

a' păstorilor iaste locu gîos, aninos și gol, până la apa Tritonului. iar acest pămînt iaste cu munți și păduri, și cu multe jigani; pentru că șarpi sînt foarte mari, și lei așjidiria, urși, elefanzi, adică pili, și aspide, și măgari cu coarne, și căpcăni¹, ce le sînt ochii în piept, după cum zicu Liviei, și oameni sălbatici, și fimeî sălbaticice, și alte jigani multe cu adivărat.

[192.] Iar la păstoriî livi sînt căprioare², măgari ce nu biau apă, bivoli și zimbri³, din a' căroră coarne facu Liviei coți, — acesta iaste căt un bou —, și leoae⁴, și berbeci sălbatici, și răși, și crocodili de pămînt ca de trii coți, și altile multe jigani⁵, și șarpi mici cîte cu un corn. Acestia sînt acolò. Iar cerbi și gligani⁶ în toată Livia nu sã află. Și șoareci în trei feluri sînt, și alte multe, după cum am înțales, întrebându-le pre amăruntul⁷.

[193.] Iar după acești Maxiî șad Zavichii, căroră, la război, sînt vezetei la cară, muerile.

[194.] Lăngă aceștiia șed Zigandii, undi facu albinile miare multă, și încă fac mai multă oameni de acolò, cu meștersug. Aceștiia toți sã ungu cu mineu, și mănăncă maimuțile; pentru că sînt acolò făr' de samă de multe: sã fac în munți.

[195.] Lăngă aceștiia, zicu Carhidonenii cum este un ostrov, ce-î zicu Chiravnis, sã fie de 25 de mile⁸ de lungu, și îngust, plin de maslini și de vii. Și iaste un iazăr intru dănsul, de undi fetile satilor, cu pene de pasăre unsă cu smoală, sã afundă și scot aur din fundul apei. Care lucru doară poate sã și fie, pentru că multe api multe lucruri

¹ Scurtat.

² Lăsate la o parte alte vietăți.

³ ὄρως; textul.

⁴ Iiene; textul.

⁵ Scurtat.

⁶ Mistreți.

⁷ Foarte mult scurtat.

⁸ 200 de stadii, textul.

și scot¹; pentru că eu încă am văzut la Zacinthu acolo niște iazăre, de scoate smoală: liagă de un lemn o criangă, și, așa, o vără în fundul apii, și scot smoală foarte bună¹. Și, de va cădia cevași întru acelaia iazăre, iasă în Marea; și-i departe de Marea ca vr'o gîmătate de milă². Așa poate să fie și acesta cu aurul.

[196.] Iar Carhidonei zic cum să fie loc și oameni afară dintru stâlpii lui Iraclis, carei, undi lăcuesc, merg acolo ei cu vasele pre Marfa. Și, mergând ei acolo, pun în sandal negoașile lor pre rând, și, mai apoi, să feresc într'o parte, și fac sămn fum acolo, pentru ca să vază oamenii, și, așa, vin ei și vând, și pun aur, și-l lasă cu unialtile acolo. Deci, merg Carhidoneni, și, de le place loră aceia plată, ei iaă și să duc cu aurul, lăsind negoașile; iar, de nu le place, să întorc înapoi, lăsindu-le acolo toate. Și iarăși mărgceia și mai pun aur, și, mai apoi, iaă Carhidoneni și să duc, lăsind unaltile de le iaă ceia. Și, nici ceia, nici ceialaltă nu încep strămbătate, ce își ia cineș al său.

[197.] Aceaștia sânt care-i știm noi, și nu putem cuprinde cu auzul dintru Livă; și dintru aceștia mai mulți, nici mai nainte, nici acum, poartă grija Împăratului Midilor. Și iarăși mai am să zic pentru această țară, cum 4 niamuri de oameni sânt întru acest pământ: 2 sânt de loc, 2 sânt prișleți; Liviei și Arapii de loc³, iar Finicii și Grecii sânt prișleți.

[198.] Și mi să pare că nici pământul să agîungă la bunățate cu Asiia și cu Evvropa, afară din pământul Chinipei⁴; pentru că aceala pământ scoate roadă bună, nici samănă celuelant pământ. Ci iaste pământ negru foarte, și acolo pre acesta pământ și ploă, pentru că și până în 300 sporește sămănătura dintr'una⁵.

¹ Scurtat.

² Patru stadii; textul.

³ Scurtat.

⁴ Suprimată o propoziție.

⁵ Foarte scurtat.

[199.] Iar și pământul Chirinei iaste bun, fiind înalt. Dintru acest pământ trii locuri sânt bune, dintru câte lăcuesc păstori Liviei: pentru că până în opt luni țin poamile: unile să coc mai timpuriu, altile mai târziu, și, așa, nu le mai lipsăsc poamile la Chirină până în opt luni'. Acestia cuvinte fie până întru atăta poveste.

[200.] Iar Perșii ci-i trimisără de la Misiriu cu Feretimi pentru certarea Varcheilor de Ariand, sosiră acolò, și începură a bate cetatia tare, și li ceria' pricinile ucigașilor lui Archesilau. Iar ei era' toți vinovați, și nu le priimia' cuvintele Perșilor. Acii încungîurară 9 luni cetatia Varchii, și săpa' pre supt zid Perșii, să între cu podușci, și năvăli marî făcia'. Iar săpăturile acestia un om căldăraru le afla, întru acest chip făcând: avia o pavăța cu aramă, decî o ținia pre pământ pregiur cetate, și, undi era săpat pământul didesupt, iară pavăța răsuna, iar, undi nu era, nu răsuna. Și, așa, răsunând, săpa' Varchei, și afla' pre Perșii în gaură, și-i omoră. Așa fu această. Iar, după acesta lucru, multă vreme să apăra' Varchei foarte tare.

[201.] Și cădia' de înbe părțile multî, și mai multî dintru Perșii. Iar Amasis, căpitanul pedestrimei, meștersugui așe: văzind pre Varchii cum numai cu meștersug să vor lua, iar într'alt chip cu puteria nu să vor putia, făcu așa: săpă, noapte, o groapă largă, și pusă lemne slabi di-asupra, și preste lemne pusă pământ, făcându-l tocma cu celalant pământ; și, a doă zi, chiamă pre Varchei la tocmală. Și ei prinsără bucuros. Și, așe, zisără să facă tocmală cu giurământ. Decî, așa li-au fost giurământul: să dusără Perșii asupra gropii acilia, și giurară așe, cum: «Până undi va sta acesta pământ, să stia și al nostru giurământ», și Varchei să dia câte cât oarice vor socoti bir, și altă nimică să nu să mai noiască întru dănsii. Iar, după giurământ, Varchei să increzură, și ei eșiră din cetate afară, și lăsară pre Perș de intrară în cetate, și deschisără toate porțile. Iar Perșii numai ce surpară pământul

aceala în gaură, dezlegând giurământul, și, așa, dederă în cetate, și dobândiră cetatia ¹.

[202.] Și dederă vinovații pre mâna Feretimiî, și-i spânzură pregîtur zid, și tăia țigile muerilor, și cu singile aceloră popistri zidurile cetăței Varchei. Iară pre cealalți îi dedia robî Perșilor, afară din căți era' din niamul lui Vatos și nevinovați la moartia lui Archesilaû : pre mâna acestora aû dat cetatia Feritima.

[203.] Iar pre cealalți, pre toți îi robiră Perșii, și să întoarsără acasă. Iar, fiind cetatia Chirinei pentru o vrajă ci avia', ei i-aû lăsat di-aû trecut prin cetatia lor. Și, trecând prin cetate, iar Varis, hatmanul oștei Mărei, zicia ca să ia cetatia, iar Amasis, cel pedestru, nu lăsa, zicând cum numai la Varchi sânt trimiși, — la această cetate grecească, nu și la alta. Și, așa, trecând de acolò câtva locu ², să căiră, și să sfătuiră să să întoarcă să bată Chirina. Iar Chirinei să gătiră; iar între Perși dedia o frică în de eiși, nebătându-să cu nime, și fugiră vr'o opt mile ³, negonindu-i nimine. Și, șazind oastia lor acolò, sosi de la Ariand un om, chiamându-i acasă. Iar Perșii să rugară pentru bucate, să le dia Chirinei, și le didiară. Și, așa, să întoarsără la Misir. Iar îi luară din dărăpt Liviî pre Perși, pre căți rămănia', și-i omoria' pentru înbrăcămintile lor ⁴, până aû agîuns la Misiriû.

[204.] Această oaste a Perșilor aû agîuns acolò, și aû prădat Varchi, ș'aû dus robii acolò. Și li-aû dat Împăratul loc lor la Vactriia, și ei, iarăși, pusără numi locului acestuia Varchi, care iaste și până acum lăcuit de oameni ⁵.

[205.] Iar, pentru acesta lucru, nici Feretima ș'aû înplut viiața bine, pentru că, întorcându-să și ia la Misiriû, curând

¹ Scurtat

² Se pr. cisează în text.

³ 60 de stadii; textul.

⁴ Și bagajele; textul.

⁵ Scurtat.

muri acolo foarte rău; pentru că-î scoasă vermă tot trupul, și, așe, muri (pentru că nici Dumnăzău nu suferi certările oaminilor, celia ce sănt fără de cali și prè tari). Așa, întru acest chip și cu acest prilej, certă Feretima, fata lui Vatos, pre Varchei, și certată fu și ia de la Dumnăzău ¹.

SFĂRȘITUL CĂRȚII A PATRA A ISTORIEI LUI IRODOT.

¹ Adausă ultima explicație.

A CINCIA ISTORIE A LUÎ IRODOT, CE SĂ ZICE : TERPSIHORI.

[1.] Iar Perșii carei era' lăsați la Evropa de Darie În-păratul, cărora li era hatman Megaviz, întâi cetatia Iracliei de la Elispond, nevrând să să închine, o dobândi, pentru că și mai nainte era' slăbiți de Peoni. Pentru că Peoni de la apa Strimonului, vrăjind, le zisă vraja să margă asupra Iracliei¹, și, de-î vor chiema la război Iracleni, să să bată, iar, de nu-î vor chiema, ei să nu înceapă. Miarsără Peoni acolo, și, șazind unii cătră alalți cu oștile, aceiași fu chiemare întreită de război singur; pentru că un om cu un om, și un cal cu un cal, și un câine cu un câine, pusără de să bătură. Și, biruind doi de a' Iraclenilor, așa să veseliră și chiuia'. Iar Peoni so-cotiră că această iaste chiemaria lor, și zisără între ei: «Acum ne sosi vremea, acum ni să unplu vraja, acum să dăm război». Și, așa, dideră război, și biruiră pre Iraclitiani, și puțin rămasără.

[2.] Așa le făceră Peoni. Iar cu Perșii tare să bătură pentru volniciia. Ci Perșii cu mulțimia îi biruiră și-i supusără². Și, luând Iraclie Megavizi, întră în Thrache, și lua toate limbile și toate cetățile; pentru că-i poronci Darie, dându-î învățătură, ca pre Thrachi să-i robască.

¹ Perintului; textul.

² Scurtat.

[3.] Și această limbă a Thrachilor iaste, afară din Indiiană, mai mare decât toate limbile; care, de ar fi supt o ascultare, ar fi nebiruită, și-i foarte tare, după cum socotim și noi. Ce, pentru aceia sânt slabi, pentru că sânt osăbiți. Iar numerile lor sânt multe, după niamurile lor. Iar pravilele lor sânt tot într'un chip, afară din Ghetes, din Trafsi și de Cristonei.

[4.] Pentru Gheți am și mai scris în ceia carte. Iar Trafsii încă facu ca și cealalți la altile. Iar la cel ce naște și moare, fac întru acest chip: când naște pruncul, iar oamenii lui și rudele șād pregîtur prunc, și-l plāng, zicānd cāte rāli și primejdie va să pață, povestind pre rānd toate patimile ominești. Iar cel ci moare, giucānd și cāntānd il îngroapā, zicānd de cāte rāli fu māntuit și acum iaste întru toată fericiria.

[5.] Iar cei mai sus de Cristonei facu așa: fiștecarile dintru dānșii ari mueri multe; și, cānd moare bărbatul, să facu giudețe tari pentru băbați și pentru mueri, care aū fost mai dragā bărbatului ei; iar care vor alege cu toții cā i-aū fost mai dragā, aceia să laudā de băbați și de mueri, și merge de să giunghie asupra mormāntului bărbatului ei: o giunghie cine-i iaste mai aproape; și, așe, să groapā într'un locu cu bărbatul. Iar celorlalte le iaste foarte cu rușine mare, pentru căci rămasără necinstite: cā mare ocarā iaste la dānșii aceasta.

[6.] Iar celorlanți Thrachii așa li iaste obiceiul: vānd și ficiorii și fetile; și nu le pāzāsc, ci le lasā di să împreună cu fieștecarile bărbat le va trebui. Și cumpără muerile de la părinți cu mult preț, și le pāzāsc foarte tare. Și, să fie însămnatā, iaste de niam bun, iar fără de sămn, iaste feliū rău. Și să fie fār' de lucru, iaste de cinste; iar, de lucriazā pāmānt, iaste fără de cinste. A trăi din jacu, furțișag și război, iaste lucru bun și cinstit. Acestia le sint pravile la ivalā ale lor.

[7.] Și bozi aū trii: pre Aris, pre Dionis, ci iaste preste

vin mai mare ¹, și Artemis, preste vânătură ²; iar Aris preste răsboae ³. Iar, alegând, Împărații lor cred pre Ermis, carile iaste preste carte ⁴, și să gîrură pre dănsul, și zicu cum dintru dănsul să fie ei născuți.

[8.] Și cei bogați așa să îngroapă: trii zile țin mor-(măn)tu, și întru acestia trii zile facu de toate bucatile, și mănăncă și biaă, și-l plâng mai înainte; iar apoi îl ard și-l îngroapă, aū așa cu totul îl îngroapă. Și apoi pun ispite de vitejii, carile biruiaște mai tare, ca și când pentru bătaia de doi bunī. Acestia le sint gropnițele.

[9.] Iar, de la Thrachi cătră Miazănoapte, nimeni să spui ci iaste, nu știe, și ce oameni lăcuesc acolò, pentru că decinde de Dunăria să arată să fie locu pustii și neștiut. Zicu numai să lăcuiască acolò niște oameni ci le zicu Sighini, care sânt cu haine ca a' Midilor. Și aū cai păroși, câte cincī degete de păroși, și micī, și nu pot amintrile să poarte oamenii, ci trag la caru bine, și cu dănsii să poslușasc ei. Și agiung până lângă Veneția ⁵, la Maria Andriatica. Iar ei zicu cum ei să fie prișleți de la Midī. Și în ce chip ei să fie venit, eū nu poci să cunosc (iar vremea cè de toate făcătoare, cu lungimia ei, toate le poate faci). Și «Sighini» în multe feluri de limbī să înțalege acest cuvânt, că unii zicu crășmarilor, iar alții suliților ⁶.

[10.] Iar Thrachi zicu cum decinde de Dunăre sânt albine foarte multe, și pentru albine nu pot oamenii să lăcuiască. Iar drept nu zicu, pentru că firia albinei la răcială nu iubește, ci piare. Ci poate să fie doar și pentru răciala cè mare, de nu lăcuesc oameni acolò. Acestia zicu pentru acestia locuri. Iar Megaviz toate câte era' pre lângă Maria le supunia la Darie.

[11.] Iar Împăratul Darie, trecând bogazul și sosind la

¹ Explicația traducătorului.

² *Idem.*

³ *Idem.*

⁴ Tot așa.

⁵ Eneți; textul.

⁶ Se spune cine anume.

Sardis, ș'aũ adus aminte de binile ce i-aũ făcut Istieũ și pentru sfatul celui pentru pod Mitilinianul, și trimisă di-ĩ chiema la Sardis, dându-le să-și aliagă ci le iaste voia. Ci Istieũ, fiind tiran la Militus, nu-i trebuia altă tiranie, ci cerșu Mirchina de la Idonĩ, să facă acolò cetate; și i-o didia. Iar celalant¹, fiind om de gĩos, cerșu să-l facă tiran la Mitilina; și il făcia. Aceștia, ci le plăcu, luară.

[12.] Să tãmplă lui Darie un lucru ca acesta, de aũ mutat pre Peonĩ din Evropa la Asiia, poroncind lui Megaviz; și pofta lui fu dintru această: Era' doi frați peonĩ: Pigris și Mantie, care de bună voe trecurã cu Darie din Evropa la Asiia, poftind Domniia Peonilor. Și avia' cu dãnșii împreunã și o sorã, foarte mare și frumoasã; și pãzirã vremea când Darie șidia înnainte cetãței Lidilor, și făcerã așa: Înbrãcarã pre soru-sa foarte frumos, și o trimisãrã la apã, fiind cu vasul în cap pus, și un cal trãgia cu frãul, puși dãrlogiĩ prin brați, și torcia și cu furca; și, așe, trecu muiare cu acestia cu toate pre lângã Darie. Și socoti Darie, pentru cã faptele ei nu era' persãștĩ, nici lideștĩ, nici din Asiia fapte, și, mierãndu-sã cu tot adinsul, trimisã niște peici, poroncindu-le să pãzascã ce va face muiare cu calul. Decĩ, ei pãziia', iar ia miarsã la apã și adãpã calul, și înplu vasul de apã, și iarãși il pusã în cap, și purceasã îndãrãpt pre aceia cali, trãgãnd calul cu brațul, și cu vasul în capu, plin de apã, și cu furca torcia.

[13.] Și, mierãndu-sã Darie dintru ce spusãrã peicii și dintru ce vãzu și el, poronci de o adusãrã fațã. Și, aducãndu-o, miarsãrã și frații ei, pãzind și ei, di departe, lucrurile acestia. Și, întrebãnd Darie de undi sãnt, ei zisã: «Peonĩ sãntem, și această sorã ne iaste». Darie zisã: «Cine sãnt Peonii, și undi lãcuesc, și ce cearcã acolò la Sardis?». Și rãspunsãrã: «Sã ne inchinãm ție am venit, și sãntem lãcuiți lângã apa Strimonului, și Strimonul iaste aproape de bogazul de gĩos²», și aũ zis cum sãnt prișleți de la

¹ Koes; textul.

² Helespontul; textul.

Troada, la aceia apă. Și el îi întrebă: aū doară toate muerile de acolò sânt așa de lucrătoare. Iar ei zisără așe sânt: pentru că pentru aceia aū și făcut această.

[14.] Aciî scrisă Darie la Megaviz cum să caute să rădice pre Peonî cu totul, cu mueri, cu copii, și să-i aducă dintr'acolò la Asiia. Aciî alergă olăcarî la Megavizu cu carte, la bogazu: trecu bogazul, dedia cartia, înțaliasă Megavizu. Și să găti Megavizu: luă povață de la Thrachî, și purceasă la Peoniia.

[15.] Și, înțelegând Peoniî, să oștiră și ei, și să gătiră de cătră Marîa, socotind cum dintru acolò vor lovi ei, și să gătiră să-i popriască. Iar Perșii, înțelegând paza lor cum iaste despre Marîa, avură povață, și luară altă cale mai sus, și căzură în cetățile Peonilor, fiind pustii, și le dobândiră. Și Peoniî, înțelegând, n'avură ce faci, ce să rășchirară cineș la cetate-ș, și să închinară Perșilor. Decî, așa, o samă dintru Peonî¹, carei fură biruiți de Perși, fură trecuți dintru țara lor la Perși.

[16.] Iar mulți² nu să putură nici dobândi dintru dânsii, măcar că să și ispitî Megavizi la unii ce șidia' într'o baltă înlontrul, și lăcașul li era așa: era' furci pusă în mijlocul iazărului, și pre furci era' lemni lungi pusă, și acolò pre lemni lăcuia'. Pentru că întâi cu toții punia' acestia furci, iar, mai apoi, socotiră de făceră obicei cum, câte mueri va avia omul, să pui pentru una câte trii cruci sau furci. Și are fiștecarile mueri multe, și lemni cară din muntile Orvilului. Și lăcuesc așe: preste lemni facu colibi, și aū numai o punti strămtă di es' afară din baltă, și la colibi facu scări de să pogoară dintr'apă din colibă³. Iar caii și boii lor mănăncă pește. Și atăta pește iaste de mult, căt, deșchezind ușcioara despre apă, și slobozind o coșniță deșartă într'apă, îndată o scoate plină de pește. Și sânt doă feluri de pește⁴.

¹ Textul spune cari anume.

² Tot așa.

³ Se arată și cum își păzesc pruncii, in text.

⁴ Numite in text.

[17.] Iar pre cățî Peonî putu birui Megavizi, îi dusă la Asiia. Iar, după ce aŭ supus și pre Peonî, aŭ ales Megavizu șapte Perșî, care era' mai de folos după dănsul și cinștiŭ întru oastia lui, și-î trimisă la Amind, Împăratul Machidonenilor, să ceară pământ și apă să dia marelui Împărat Darie. Și iaste, de la balta ce-am zis, aproape Machidoniia, pentru că lângă baltă iaste locul ce iasă argint, de undi, mai apoi, câte un talant eșîia pre zi lui Alexandru, apoi trecî muntile Disorul, și ești în Machidoniia.

[18.] Iar Perșii aceștia, care aŭ fost trimiși la Împăratul Amind, dacă miarsără și să înpreunară cu dănsul Perșii, și-î cerșură pământ și apă, el li-aŭ dat. Și-î chiemă la ospăți, și găti ospăți foarte tare și frumos, și chiemă pre Perșii foarte cu o cinste mare. Iar, după ospăți, veselindu-să, zisără Perșii: «Priiatene Machidoane, obicei iaste la noi, la Perșii, când facim ospăți mare, atuncia aducim și țîitorile și fimeile cele tinere, de șăd cu dănsii la masă. Și tu, acum, de vremi ce cu bună voe ni-aŭ primit, și bine ne ospetezi, și Împăratului Darie încă i-aŭ dat pământ și apă, trebui să faci și obiceiul nostru». Zisă cătră dănsii Amind: «O, Perșilor, noă nu ne iaste obiceiul acesta; ci osăbite sânt fimeile de bărbați. Iar, de vremi ce stăpăni ne santeți și poftiți aceasta, și aceasta încă nu să va lipsi de la voi». Zisă Amind atăta, și chiemă pre mueri; și iale, venind, eșîră de șăzură în prijma Perșilor. Acesta lucru vezind Perșii, și fimeii frumoasă foarte, zisă cătră Amind: «Ce s'aŭ făcut, nu înțăleptește s'aŭ făcut; pentru că mai bine d'intăi să nu-și fie venit muerile, decât, venind, să stia înpotrivă, să le fie durere de ochi». Și, îndemnându-să Amind, zisă muerilor de șăzură alăturia cu dănsii. Și, șăzind lângă dănsii, îndată Perșii să atingia' de țîte, fiind și băuți, și oarecine începu a și săruta.

[19.] Și, văzind Amind acestia, mălcom tăcia, măcar că foarte să rușina, ci foarte să temia de Perșii. Iar, când fu mai apoi, Alexandru, ficiorul lui Amind, fiind tânăr și

nepătimit de răli, nu-și mai putu birui firea cu îngăduința; ce, fiind supărat, zisă cătră tată-său Amind: «Părintele mieu, îngăduiaște-ți și vârstei, și pasă de te odihnește, nici te supăra cu băutura. Iar eu cu priiateniî voi rămănia, și de agiuns îi voi ospăta». Cătră aceasta, cunoscu Amind că Alixandru va începi alte lucruri de iznoavă, și-i zisă: «Fiiul mieu, pr'incet pricep eu bine cuvintile tali, că ti-ai ațițat, pentru că tu veî să mă trimiți pre mine, să faci ceva de iznoavă. Ci eu poftesc să nu faci nimică cătră aceștiia oameni, pentru că să nu ne faci vre un rău; ce îngăduiaști-te, văzind ce să lucriază. Iar, pentru mergiria mia, iată că te voi asculta».

[20.] Și, după aceia, s'aū dus Amind de acolò. Iar Alexandru zisă cătră Perși: «O, priiatenilor, pentru muerile acestia multă volnicie iaste la noi și slobozanie, și cu toate de veî voia să vă culcați, și cu câte dintru dănsăle, pentru că voi ne faciți știre de această. Iar, acum, iată că să apropie vremea patului, și văz că v'ați veselit. Și pre muerile acestia, de vă iaste voia, le lăsați să margă să să scaldi; și, după ce să vor scalda, vor veni îndărăpt». Zicând acestia, laudară Perșii, și, așa, trimisă muerile în cămară. Iar Alexandru aū ales niște oameni tineri, fără de barbi, și-i aliasă atocma cu câte mueri era', și-i înbrăca cu haine muerești, și le didia hangere, și-i adusă înlăuntrul. Și zisă cătră Perși așa: «O, Perșilor, iată că la a noastră casă tot ospătu v'am făcut noi, întru tot lucrul, după putință; acum vine lucrul și la cia mai mare, pentru că maicile și fimeile noastre le hărăzim voă, ca să cunoașteți cum cu totul vă cinstim, dintru câte santeți vrednicî; și încă la Împăratul veți poronci, cum un om grecu, mai mare a' Machidonenilor, v'aū ospătat foarte bine, și cu ospăți, și cu pat». Zicând acestia, Alexandru pusă lângă un Pers un Machidonian, adică în chip de muiare.

Și, începând a pipăi Perșii de triaba, îndată îi giunghieră.

[21.] Aceștiia Perși așa periră toți, și ei, și toate slugile lor; pentru că avia' și cară multe, și slugi, și toată curtia

lor; acestia toate periră. Iar, după aceia, trecând vremi, mare cercare fu pentru oamenii aceștia de la Perși. Ce îi birui Alexandru cu înțelepciunea, că le didia banii mulți, și potoli acest lucru. Și pre soru-sa, Gheghea, o didia lui Vuvaris Persul, ci cerca pre cei periți dintru Perși. Această moarte acestora de acesta fu: de acesta să și potoli într'acest chip, după cum am arătat mai sus.

[22.] Iar aceștia sânt Greci, carei sânt de la Perdicu de niam, în ce chip și ei zicu, și iaste și adivărat. Și întru cuvintele ce sânt înaintea, voi arăta cum Machidoneni sânt Greci; și încă ceia ce punia' ispitile vitejiei la Olimbiia și alegē oamenii aceia, încă așa aliasără. Pentru că Alexandru (Marile), pogorându-să și el acolò la ispita Olimbiei, Grecii îl opria' să nu să ispitiască acolò, zicând cum nu iaste pentru varvarii ispita aceia, ce numai pentru Greci. Iar Alexandru dovedi cum iaste de la Argos, și, așa, să arătă că iaste Grecu, și, alergând, îl întrecură întâi. Acestia așa fură.

[23.] Iar Megavizu, aducând pre Ionii, agiunsă la bogazu¹, și, trecând pre Ionii, miarsă la Sardis. Iar Istieiu Milisianul aŭ fost zidind cetatia ceia ce aŭ cerșut locul la Darie de i-aŭ dat lângă apa Strimonului, undi să chiamă Mirchinus. Iar Megavizu, văzind ce faci Istieiu, după cum mai curând sosi la Darie, zisă întru acest chip: «O Împărate, ce lucru ai făcut, de ai dat unui om grecu, înțelept și meșter, să facă cetate la Thrachii, undi poate el să facă vasă, și să află lopatarii mulți, că acolò și madem de argint, și nărod mult prin pregiur lăcuiaste, mulți Greci, mulți și varvari, care, luându-l stăpân, vor faci ce le va poronci, și zioa, și noaptia. Decî, eu socotesc cum tu, acum, să trimiți la dănsul ca să nu mai facă nimică, pentru ca să nu te afli întru război din casa ta, și, cu mijlocu lin, trimite de-l chiamă aicia. Și, de va veni aice, fă cum să nu mai margă la Greci».

[24.] Acestia zicând lui Darie, prè lesni îl ascultă pre

¹ Helespont; textul.

Megavizu, pentru că socotia bine lucrul ce era viitorî. Iar Împăratul trimisă un sol la Istieû ¹, zicându-î aşè: «O, Istie, Împăratul Darie zice aşè, cum: eû, purtând griă, nu pot să aflu pentru trebile mele şi pentru mine altul mai de bine voitoru decât tine; şi acesta lucru, nu prin cuvinte, ce prin fapte l-am cunoscut. Decî, acum, socotesc să facu nişte lucruri mari, şi fără greş să vii, pentru ca să le vorovăsc cu tine». Acestia cuvinte auzind Istieû, să bucură, şi crezu acestia cuvinte, şi socoti cum mare lucru iaste a fi sfetnicu' Împăratului. Şi, aşè, mearsă la Sardis. Şi, mergând el acolo, îi zisă Darie aşè: «Istieû, pentru acesta lucru eû ti-am chiebat, pentru că, întorcându-mă de la Tătar[î], şi lipsind tu dintru ochii mei, nici odinioare n'am poftit alt lucru aşè de bine, în ce chip am poftit pre tine şi voroava ta. Şi, așa, am cunoscut cum omul cel priiaten, însă să fie înţălept şi de bine voitoriu, iaste lucru mai cinstit decât toate; care lucru, amăndoă, cunoscându-le de cătră tine spre faptele meli, socotescu cum bine ai făcut de ai venit. Şi iată eû ce-ţi zicu: lasă Militul şi cetatia cè noă de la Thrachi, şi tu vin' cu mine la Susa, fiind la masa mè şi la al mieû sfat». Acestia zisă Darie, şi pusă pre Artafernis, fratile lui di pre tată, Crai la Sardis, şi să dusă la Susa, ducând cu sine şi pre Istieû. Iar pre Otanis îl pusă haţman preste oamenii ce sânt lăcuiitori lângă Maria, pre tatăl căruia Camvis Împăratul, — anumia Sisamnis, fiind giudecători împărătesc, pentru căci au giudecat cu mazădă giudeţ strămbu, l-au giunghiat şi l-au belit de piale, şi, aşè, au făcut curăli de pialia aceia şi au fost înfăşorat scaonul ce şidia el la, giudeţ. Şi, făcând așa, pusă giudicători pre ficiorul acestui belit, în locul tătăni-său, şi giudica în scaonul cel cu pialia tătăni-său înfăşorat.

[26.] Acesta Otanis stătu atuncia haţman preste oşti, şi luă atuncia Vizantiia şi Calhidonul, pentru că în locul lui Megavizu el rămasă haţman. Şi luă Andandrul de la Tro-

¹ La Myrkinos; textul.

ada, și luă Lamboniia, și luă Limnosul și Imvrosul, lăcuindu-le atuncia Pelazghiî.

[27.] Și Limnei s'au bătut mult, și, apărându-să, au slăbit; iar, căți au rămas, le pusără Domn pre Licarit, fratile lui Meandrie, ce domniã Samosul. Acesta, domnind, acolò și muri. Iar acestora le da vină și-î robiiã, zicând cum uniî n'au mers în oaste cu Darie, alțiî au lovit oastia când s'au întors de la Tătari.

[28.] Acesta, fiind hatman, atăta lucră. Și, trecând multă vreme, să potoliră rãlile. Iar, când stătu, mai apoi iarăși să începurã la Ionî rãlile, de la Militos și de la Naxos. Pentru că Naxos atuncia era fericit dintru ostroavi, și Militus era cu un scaon a' Ionilor, și era în priiejul puterii. Și, măcar că, mai nainte cu doã niamurî de oameni, au fost slăbit Militus, iar, mai apoi, Pariei au întărit-o într'acest chip: Pariei fură aleși, dintru toți Greciî, de Militenî, pentru ca să le împaci vrãjbile lor.

[29.] Și miarsără oameni parenî la Militus (însă Parenî den cei de folos), și zisără cum le iaste voia să margă să înble prin pământul lor și să vază. Și, înblând toată țara Militului, undi vidia' câte un locu grijit bine, cu de toate, și lucrat, îi scriia numile stăpãnului locului; și, făcând așe, puțini au aflat dintru acești oameni. Și să întoarsără la cetate, și-î adunară pre toți, și aliasără pre ceia ce-și lucriază locurile bine, de-î pusără să poarte grijă cetății, zicând cum cela ce-î vrednicu [a] își grijii bine triaba lui, decî, acela, și a cetăței încă o va putè grijii. Iar pre ceialalți îi supusără supt aceștia, și le împăcară pricinile. Așe îi tocmiră Pariei.

[30.] Iar, atuncia, așa să începurã rãlile dintru acestia cetății spre toată Ioniia. De la Naxos fugirã oamenî di cei grași, gonindu-î nãrodul, și, fugind, miarsără la Militus. Și la Milit era epitrop Aristagor a lui Molpagor, fiind și nepot și ginere lui Istieû, carile era la Susa cu Darie; pentru că Istieû era dus atuncia la Darie, când aceștia priiateni a' lui au venit la Militus. Și, așa, să ruga' lui Aristagor să le dia putere ca să margă la ostrovul lor. Și el socoti

cum, de va faci cum prin mijlocul lui să vor pogoră la Naxos, el va stăpâni Naxosul. Și, așe, le zisără așa, pentru prietenia lui Istieū, adică: «Eū atăta putere n'am cum să vă ducu cu sila acolò la Naxos făr' de voia lor; pentru că aud cum acolo sânt 8.000 de oameni de război gata, și cătarge multe. Ci voi meșterșugui cu un chip să vă pocî duci acolò, la moșiia voastră; și așa socotesc: Artafern îmi iaste foarte priiaten, feciòru lui Istaspis, fra-tile lui Darie Împărat, și, căți sânt pre lângă Marîa la Asia, tuturor iaste el maî mare, și are oaste multă și multe vasă. Acesta socotesc cum va faci ce ne va trebui». Acesta lucru auzind Naxiî, aū zis lui Aristagor să socotiască cum va putè maî prè lesni, să-i poată aduci acolò la Naxos, și să făgăduiască daruri multe și chieltuială oștiî, socotind cum, numaî de să vor ivi ei, să vor închina toți lor, așjidirilia și celia ostroavi mănunti toate îi vor asculta: că, dintru acelia, nicîuna nu era supusă de Darie pân' atuncia, și era volnică.

[31.] Și, mergând Aristagoris la Artafernis, la Sardis, zisă așa cum: «Naxos nu iaste ostrov mare, iar bun foarte, și lângă Ionia, și are bani mulți, și alte multe lucruri. Acum, tu să oștești, să duci pribagiî acolò, și, făcând acesta lucru, eū de la mine îți voi da lucruri marî, alegând din venitul oștei (pentru că noă ni să cuvine a plăti oștei). Și iarăși vei supuni supt Împăratul Naxosul și alti ostroavi micî ce sânt prin pregîurul ei¹. Și, de aicia, prè lesni vei merge de vei lua pre Ev[v]jia², ostrov mare și fericit, nu maî mic decât Chipros, și prè lesni a să luaria; și cu 100 de corăbiî toate aceste le vei dobândi». Iar Artafern așa răspunsă: «Tu ești povățuitorî la casa Împăratului, și bine ai socotit de toate: numaî, pentru o sută de vasă, în primăvară trii [=doă] sute voi găta; și trebui și Împăratul acesta lucru să-l știe».

[32.] Și, așa, Aristagor s'aū bucurat, și să dusă la Milit.

¹ Paros, Andros și altele ce se zic Cicladele; textul.

² Eubèa.

Iar Artaferne trimisă di dedia știre la Darie. Și-î plăcu și lui acest lucru. Și să gătiră 300 [=200] de cătarge, și întru dănsăle oameni foarte mulți, și Perși și alte feluri; și pusă hatman pre Megavat, un om pers din niamul Ahimendilor, nepot și lui și lui Darie, căruia, mai apoi, după cum să zice, de va fi adivărat, cum Pafsanie a' lui Cleomvrot, Împăratul Laconilor, i-au logodit fata, — vrând să fie tiran preste Greci. Iar atuncia, puindu-l hatman Artafern, îl trimisă cu oastia lui Aristagor.

[33.] Și luă Megavat de la Militos pre Aristagoris cu oastia Ioniilor de mergia, și cu pribagiile de la Naxos, adică cum merg spre bogazul de gîos¹. Și, agiungând la Sacăzu, opri catargile², socotind să-î suflă vântul Voreas, să margă la Naxos. Iar, nevrând Dumnăzău³ să piară cu această armată Naxiilor, să tămplă un lucru ca acesta de să face: înblând Megavat și socotind străjile, la o corabie de la Militos [=Myndia] nu străjuia nimirilia; iar el să scărbi, și poronci peicilor să-l afli pre mai marile vasului, pre carile îl chiema Schilaxu. Și, aflându-l, poronci să-l lege într'o cămară, cu trupul înlăuntrul și cu capul afară. Așa legându-l, dideră știre lui Aristagor cum priiatenu' lui pate rău de Pers. Și miarsără Aristagor de-î zisă să-l dezlege, iar Megavat nu vru; și Aristagor singur aș mers și l-aș dezlegat. Și, înțălegând Persul, să scărbi pentru acesta lucru pre Aristagor foarte. Și zisă Aristagor: «Tu ce triabă ai cu lucrurile acestia și ce amesticu? Aș nu ti-aș trimis Andafern ca să ascultă de mine și să mergi undi îți voi poronci? Ce faci tu multe?». Acestia zicând Aristagor lui Megavat, el să scărbi foarte, și, după ce aș înnoptat, aș și trimis oameni la Naxos, făcându-le știre de tot lucrul.

[34.] Și Naxiilor n'aș fost știind cum această armată aș fost mergând asupra lor; și, înțălegând, îndată ș'aș străns tot

¹ Helespontul.

² La Kaukasa; textul.

³ Netrebuind; textul.

de afară în ziduri, și să gătiră de bătae, băgând în cetate și de mâncat și de băut, și tocmiră zidurile bine. Aceștia să gătiră foarte bine de război. Iar cei de la Sacăzu, după ce li-aū sosit vremea, miarsără cu vasăle la Naxos, și să bătură patru luni. Iar Perșii, chieltuind căți bani aū fost aduși de pe la casă-și, și Aristagor încă aū fost cheltuit mult, așa, socotiră de făceră o cetate pribagilor acolò în ostrov, și ei eșiră la uscat făr' de nicîo izbândă.

[35.] Iar Aristagor, neputând plini făgăduința lui Artarnis, și cheltuiala oștei încă îl supăra, cerșindu-i-o, și oastia neizbândind nimică, și cu Megavat era' sfădiți, decî socoti să vicleniască pre Darie, și să ia Înpărăția Milituluî. Pentru că aū fost venit și cel scris pre cap de la Istieū, de la Susa, scriind cum să scoali Aristagor asupra Înpăratuluî. Pentru că Istieū, vrând să scrie lui Aristagor să vicleniască pre Înpăratul, într'alt chip n'aū putut, pentru că s'aū fost păzind căile tare, și luă un robu, carile avu mai de credință, și-l rasă pre cap, și apoi însamnă slove pre capul robuluî, și așteptă pân' îi crescū părul. Și, așa, îl trimisă la Aristagor, zicându-i, altă nimică să nu-i zică din gură, numai să-l rază pre cap și să-i vază slovile. Și slovile aū fost scriind ca să vicleniască pre Înpăratul. Acestia le făcia Istieū, socotind mare primejdie opriria lui de la Susa, ce-i făcia Darie; și, făcându-să vre-o viclenie la Militos, socoti cum îl vor trimite pre dănsul ca să potoali, iar într'alt chip socoti cum nu va mai avia mântuire.

[36.] Socotind acestia Istieū, trimisără pre rob, și să tãmplară foate acestia la Aristagor odată. Și, așa, să sfătuia cu ceia ci era' gata spre viclesug, și le spusă și sfatul lui Istieū ce i-aū scris. Decî, toți aceialanți era' gata să vicleniască, iar Ecateū tvorețul¹ nicî într'un chip nu-i lăsa să vicleniască pre Înpăratul Perșilor, socotind toată puteria lui Darie și cătă limbă are supusă supt dănsul. Și, dacă nu-l ascultară de aceasta, îi sfătui cum să socotiască

¹ Λογοποιός, cronicarul.

să poată ei să biruiască Maria. Și într'alt chip această putere nu să va pute face, pentru că puteria iaste slabă. Iar, de vor lua odoarale de la Vranhi, ce-aũ pus Crisos Lidianul, are și el nedejde să poată birui Maria, și acelia să nu le jăcuiască nepriiateni; și acestia odoară era' scumpi, cum am scris în cartia d'intăi. Acesta sfat nu le plăcu, iar a vicleni tot era gata. Și, așa, socotiră să trimiță unul dintru dănșii acolò la ¹ tabăra Ionilor, ce să întorsăsă de la Naxos, și să poată prinde pre căpitaniș vasălor acelora.

[37.] Și trimisără pre Iitragoris, și prinsă pre alți pre mulți ², și pre [Cois], cela ce-aũ fost luat dar de la Darie Mitilina. Și, așa, la ivală, să haini Aristagor, făcând tot lucru' înprotiva lui Darie. Și, întâi lăsă Domniia, și făcia răpublică ³ la Militos, să fie toți de o mână, pentru ca să stia lângă dănsul Militeniș. Și apoi și în ceia Ionie tot așa aũ făcut, pre unii tirani gonindu-ș, și pre ceia ce-ș prinsăsă, trimișind pre la cetășile lor, de undi era fieștecarile.

[38.] Și, așa, Mitilineniș omorără pre Cois, tiranul lor, alțăi îi gonia' pre ai lor; și, așa, rămasă Ioniia făr' de tiraniș. Și Aristagor, făcând acesta lucru, îndată pusă hatmaniș prin toate cetășile, și el singur întră într'o cătargă, și să dusă tocma la Laconiș; pentru că socoti că-ș trebui un agiutor mare să afli.

[39.] Iar atunci la Sparti, la Laconiș, Anaxandrid, feciorul lui Leon Înpărat, murisă, și era Înpărat Cleomen, a' lui Anaxandrid fecior, nu pentru vre o vitejie luând Înpărășia, ce după niamul lor ci era. Pentru că Anaxandrid, având fimei pre o nepoată-ș, și fiindu-ș dragă, fecioriș nu făcè. Și, așa, îl chieamară bătraniș ⁴, și-ș zisără să o lasă pre aceia, pentru că nu pot ei să lasă niamul înpărătesc [= al lui Evristene] să să stângă, ce să ia altă muiare,

¹ La Myus, la; textul.

² Înșirați; în text.

³ Isonomie, spune textul.

⁴ Eforiș.

și, așa, va plăcia Laconilor ¹. Iar el răspunsă cum : «Nu mă sfătuiți bine, de vreme ce ziceți cum să gonesc muiaria, fiind mie nevastă, și să iaș alta ²». Și nu vru să-î asculte.

[40.] Iar, cătră aceasta, iarăși să sfătuiră ispravnicii ³ și bătrânii, și zisără : «De vreme ce te videm cum ți-î foarte dragă această fimei, tu socotește de fă într'alt chip, pentru ca să nu sfătuiască alt lucru pentru tine mai apoi Laconiî. Muiaria care o ai, o ține, și tu caută de-ți ia și alta pe lângă aceasta, ca să facă feciori, pentru că ce iaste să-î dai, aceia tot îi să-î dai». Acestia zicându-î Laconiî, îi plăcu și lui Anaxandrid. Și făcia două casă, și lăcuia întru amândoă, preste obiceiul Spartis.

[41.] Și, trecând vreme [nu] multă, născu a două fimiae pre Cleomenis acesta, și, așa, era următorî Scaonului Înpărătesc. Iar, când fu mai apoi, să tãmplă și ceia fimei de făcia ficior într'acest chip : că ia, purcegând gria, și înțãlegând oamenii cielalte fimei, zicia' cum bãrfește și nu iaste gria. Înțãlegând acest lucru Laconiî, să pusără bătrânii ⁴ de strajă, și păziia' să vază când va naște. Și, așa, născu două prunci, pre Doriefsu și pre Leonidis [și apoi pre Cleomvrot ; cei doi din urmă se zic a fi gemeni]. Iar ceialaltă fimei, ce-aș născut pre Cleomenis ⁵, n'aș mai născut.

[42.] Decî, Cleomenis nu era de tot înțãlept, și mánios foarte ; iar Doriefsu era mai de cinste decãt toți tovarășii lui, și mai înțãlept, și socotia cum prin vitejie va lua el Înpărăția. Și, după ce aș murit tatăl lui, Anaxandrid, Laconiî, după obicei, pusără pre fratile cel mai mare Înpărat, pre Cleomenis. Iar Doriefsu nu putu a [sã] stãpãni de Cleomenis, și, așa, cerșu oamenii din Sparti, să margă să descalice locu undiva. Și nici miarsă la vrajă la Delfi, să întrebi, nici în ce țară merge aș întrebat ; ce numai, fiind

¹ Textul are stil direct.

² În text, stil indirect.

³ Eforii.

⁴ Eforii.

⁵ I se arată și originea femeii.

obiduit, purceasă și să dusă la Liviia; și îi era povață Thiveii. Iar, în al trielia an, îl goniră de acolò: fiind locu acolò foarte bun, să adunară mulți, de-l putură scoate de acolò. Și iarăși veni la Peloponisis¹.

[43.] De aici, îl sfătui Andihar, un om de la Eleonea, cum, dintru vrăjile lui Laiia, știe cum iaste Iraclie de la Sichiilia, să margă să o zidiască². Și, întălegând Doriefsu acesta lucru, miarsă și la Delfi, la Apolon, la vrajă, să-l întrebi, să vază ce-i va zice. Și, așa, îi vrăji cum să margă. Și, mergând, luă oastia toată câtă aū avut și mai nainte, și miarsă la Italiia.

[44.] Și, întru această vremi, după cum zicu Sivaritenii, Împăratul lor, Tilis, aū vrut să oștească asupra Crotonului. Și, temându-să Crotoneni, s'aū rugat lui Doriefsu să le agiute. Și aū prins bucuros, și aū oștit el asupra Sivari-tenilor, și i-aū dobândit. Iar Crotoneni zicu cum niciun strein nu li-aū agiutat lor spre războiul acesta, fără numai un vrăjitor ilin³.

[45.] Și aducă și ceia ce știū, mărturi, multe pentru Doriefsu și pentru oastia lui, carile, a le credi, iaste după voia celui ci le audi⁴.

[46.] Și, cu Doriefs, și alții de la Sparti mergia' să lăcuiască cetatea aceia⁵. Și, mergând cu toată oastia lui la Sichiilia, biruiți fură de Finichi și de Eghestei; numai ce-aū scăpat, dintru cei mai de folos, Evrileon, carile, iarăși, câtă oaste aū mai rămas, aū strâns-o, și aū mers de aū luat Minoi⁶, și goni pre tiranul cetății aceia⁷. După aceia, stătu el tiran preste scurtă vremi, și, mai apoi, să rădicară asupra lui cetățanii, și-l omorără de la biserica lui Diia [=Zeus].

¹ Mult scurtat.

² Scurtat.

³ I se dă numele în text. Apoi lăsat restul capitolului.

⁴ În această propoziție e resumat un paragraf întreg.

⁵ Li se dau numele.

⁶ Se spune de cine a fost zidită.

⁷ Pitagora.

[47.] Și cu Doriefs și Filip¹ de la Croton au fost oștit, carile au fost fără samă om frumos decât toți Grecii². Și, măcar că au perit la război, iar Eghesteii i-au făcut cuptor asupra gropniței, și făcيا' jărtvă pentru frumusețile lui.

[48.] Doriefs într'acest chip peri. Iar, să fie vrut să asculte de Cleomenis, ar fi fost el Împărat la Sardis; pentru că n'au împărățit mult Cleomenis, ce au murit, și au lăsat numai o fetișoară, ce o chiama Gorgo.

[49.] La acesta Cleomenis au mers Aristagor, tiranul Militului, la Sparta, Scaonul Laconilor. Și, așa, au început a grăi către Cleomen, după cum zicu Laconi, având un peritar de aramă, întru carile era scris tot pământul, și toată Maria, și toate apile. Și zisă Aristagor, grăind către dănsul: «Cleomenis, nu te mera pentru sirguiala mia, pentru că am venit aici. Pentru că acestia să cuvin; pre ficiorii Ionilor a-și vidia robii, mare lucru iaste, și ocară noă, tuturor, din volnicie, robie; și cu mult mai vartos voă, care santeți apărătorii Grecilor. Acum, dar, pentru Dumnăzău, mântuiți pre Ionii din robie, care sânt de un niam cu voi. Și pre lesni veți faci așa; pentru că varvarii nu sânt viteji, iar destoinicia voastră la armi toată lumia au înplut-o. Iar războiul lor iaste cu arci și cu suliță scurte; și cu izmeni es la război, și coifuri de piale în cap au, și sânt pre lesni biruiți. Iar, căți lăcuesc acela pământ, au aur mult, [argint și aramă], haine scumpe, și alte multe bunătăți; carile toate ale voastre vor fi. Și așa sânt lăcuiți varvarii: întâi sânt Lidi, oameni cu argint mult, și pământul le iaste bun (și, ce zicia, tot arăta întru tabla cè de aramă ce au fost adus-o cu sine). Și apoi [la Răsărit] Frighii, cu oi multe și cu pâine multă. Apoi Capadochei³. Apoi Chilices, undi iaste ostrovul Chiprosului, ci dă 500 talanți Împăratului. Apoi Armenii, care au oș

¹ Al lui Butakos: textul.

² Foarte scurtat.

³ Pe cari-i numim Sirii; textul.

foarte multe; apoi Matiiniî. Apoi Chisiniî, undi iaste apa Hoaspuluî, și în țarmure iaste Susa, undi lăcuiaste Împăratul, și acolo sânt odoarale. Luând această cetate, vă priciți pentru avuție; ci nu vă mai bateți cu vecinii voștri pântru puține hotară, care n'are nici aur, nici nimic bun, pentru carile mai cu poftă să bate omul¹. Și, putând să domnești toată Asiia prè lesni, altă ce vă mai trebui?». Aristagor atătia zisă. Iar Cleomenis răspunsă: «Priiatene Milisie, trei zile îți pestesc răspunsul tău».

[50.] Atuncia atăta voroviră. Și, venind zioa hotărâtă, răspunsă lui. Întrebă Cleomenis pre Aristagor câtă cali de zile iaste de la Ioniia pân' la Împăratul din Marîa Ioniei? Însă Aristagor, fiind la altile înțelept, și amăgindu-l pre aceala lesni, la această greși; că nu s'ar fi căzut să spui drept Spartianilor, dacă-i fu voia să triacă pre Laconi la Asiia. Iar el spusă cum cali de trii luni iaste. Iar Cleomenis nici cuvântul nu-l lăsa să sfârșască, și-i zisă: «O, priiateni milisie, fugi din Sparti, până nu apune soarile; că niciun lucru de folos nu zici Laconilor, vrând să-i dipărtezi de la Marîa cali de trei luni». Răspunsă așa Cleomen, și acasă să dusă.

[51.] Iar Aristagor luă răvaș de rugă și întră la Cleomenis, și întră în casă, și, vrând să i să roage, sta înaintea lui Cleomenis fata lui, Gorgò, fiind ca de vre opt ani; și-i zisă Aristagor să zică fetei să între înlăuntrul. Iar Cleomenis zisă, să grăiască ce îi voia, să nu-și opriască voroava pentru o copilă. Și, așa, începu Aristagor de la bani, a făgădui din 10 talanți, și Cleomenis nu suferia, până agiunsă la 50 talanți cu făgăduința. Iar copila zisă: «Tată, oaspele te va surpa, de nu te veți feri, să te duci». Și, așa, Cleomenis să bucură de învățătura copilii, și să dusă de întră într'altă casă. Și, așa, Aristagor fugi de tot de la Sparti, pentru că nu mai îndrăzni să mai pominiască să oștiască asupra Împăratului.

[52.] Și calia această întru acest chip iaste, cari mergi

¹ Scurtat și confundat.

la Împăratul: la toate popasurile sânt făcute odihne împărătești, și tot prin oameni îi iaste calia și fără de grijă: prin Lidiia și prin Frighiia, 20 de popasuri, sânt 160 [=94] pol parasanghî (parasangul iaste patru mile¹). Și de aicia înainte iaste apa lui Alis, și pre însă sânt porți, carile nu le poți să le treci aiurilia fără acolò, și strajă mare iaste acolò. După aceia, întri la Capadochiia, și până la Chilicî 28 popasă, 140[=104] parasange. La hotarale acestora îndoite porți vei să treci, și îndoite străji tari. Trecând acestia, prin Chilichiia, trii popasuri sânt, 15 [pol] parasange; și iaste apa Efratului: cu corăbie treci hotarul Chilichei și Armenii. Iar la Armeni sânt 15 popasuri, și parasanghî 50 [=56] pol; și strajă iaste acolò. Și 4 api mari cură, carile cu corăbiile li vei trece; întâi Tigris, și apoi tot cu acesta nume chiamă și celelalte 2 ape, ce cură dintru alte locuri²; a' patrule, Ghindis, pre carile Chiros îl făcia în 460 [=360] zăgașuri. Iar de la Armeni la Maitinî 4 popasuri, și la Chisiî 11 popasuri: facu parasanghî 42 pol, fiind apa Hoaspului pol parasangu³, pentru că să o treci cu corăbiî; aceiași iaste lângă apa, Susa cetate. Și sânt popasuri preste tot, de la Sardis la Susa, III.

[53.] Și, de iaste măsurată bine calia împărătiască, și părăsangul iaste patru mile⁴, sânt 450 de parasange, facu mile⁵ 1.700 de la Sardis până la Susa; și trece popasul, câte 20 mile iaste, ce facu 1.700 de mile. Și, așa, să adună 90 de zile de la Sardis până la Susa.

[54.] După cum aū zis Aristagor cătră Cleomen. Și într'alt chip să poate afla acesta lucru, cât iaste di de parte, — care să lăsăm acum⁶.

[55.] Iar Aristagor, după ci-aū fost gonit din Sparti, să dusă la Athina, fiind atunci volnicite de supt tiranî, în-

¹ Explicație adausă.

² Scurtat.

³ Greșit tradus.

⁴ 300 de stadii; text.

⁵ Textul socoate în stadii.

⁶ Suprimat astfel paragraful.

tr'acesta chip : După ce au văzut Iparh a lui Pisistrat, [fratele lui Hippias tiranul ¹], un vis, cum i s-a va întâmpla, și-l omorâă Aristoghiton și Armodie, fiind de niam Ghefirianî, și toți [=tot] era supt tiraniia Athina în patru ani, ca și mai înainte, ce mai vărtos decât mai înainte.

[56.] Pentru că videria lui Iparh în vis fu aceasta : văzu Iparh, într'o noapte ce-au fost trecut când iaste praznicul Panathineilor, cum un om mare și frumos i-au stătut asupra și-i zisă : «Sufere, leule nesuferite, pățind cu suflet pătimaș; niciunul dintru oameni năpăstuind nu va plăti năpaste (adică nu va scăpa)». Acesta, făcându-să zioă, chemă pre vrăjitori, și le arată povestia visului, și, după aceia, trimisă praznicul lui, după cum era obiceiul, întru carile și el muri.

[57.] Pentru că aceștia Gheferiei, ce-l omorâă pre tiranul acesta, măcar că alții într'alt chip zicu, iar eu socotesc cum au fost Finici, și au fost lăcuind la Tanagrica ². Mai apoi i-au priimit Athinei cu tocmală, și, așa, au lăcuit acolò.

[58-60.] Aceștia Finicii multe meștersuguri au învățat pre Greci, și încă și slovile, după cum cunosc eu, aceștia li-au adus, când au venit cu Cadmos, pentru că și acum Finichii cu acestia slovi s-a țin. Și, fiind atunci mai aproape de dânșii Ioni, li-au mutat slovilor versul într'alt chip ³. Și încă, și pentru hărtie, au fost scriind pre pei de oae și de țap în zilile vechi.

[59.] Și eu încă am văzut slove finichești, scrisă câteva scaone cu trei picioari la Thiva, la biserica lui Apolon scrisă, și li-am cetit ⁴. Și aceștia, care au omorât pre Iparh, dintru acesta niam a' Finichilor au fost, și moartia acestuia întru acest chip fu de dânșii ⁵. Acum trebuie să

¹ Ms. : Iparin.

² Scurtat.

³ Scurtat.

⁴ Foarte scurtat : Se lasă cuprinsul inscripțiilor.

⁵ Schimbat.

apuc cuvântul ce am făgăduit d'întăi, în ce chip să mântuiră Athinei de tiranî. Fiind tiran Ipieu, și fiind cumplit cătră Athinei, pentru moartia lui Iparh, Alcmeonidei, care era' de la Athina și fugisă de răul tiranului Pisistrat, — de vreme ce să ispitia' la ivală să le poată strica tiranilor, și nu le putia, ce tot cădia' la smintială mare, socotiră de zidiră Lipsidriia ce iaste di-asupra Peonii; și, așa, luară cu chirie biserica Delfilor de la Amfictioni, atuncia nefiind încă atăta biserica. Și așe, fiind oameni de fieliu bun, și având și prilej bun, tocmiră biserica și mai bine de cum era, și-î făceră multe lucruri iscusite¹.

[63.] După aceia, după cum zicu Athinei, aceștii oameni, șazind la Pithiia, la Delfi, cu banî făcură pre prorocița de la Delfi de poronci Laconilor cum le poroncește acolo să scoată de supt tiranî Athina. Iar Laconiî, venindu-le pururia această vrajă de acolo, îndată aũ ales pre [fiul lui] Aster, [pe] Anhimolie, om de folos, orășan, și-î dideră oaste ca să scoațe pre tiranî, [fecioriî lui] Pisistrat de la Athina, fiindu-le și priiateni vechi; pentru că ei socotia' să facă pre voia lui Dumnezeu mai nainte decât pre a oamenilor. Și trimisără oastia aceasta cu vasă pre Maria, și, așa, eși la Falir pre uscat. Și [fecioriî lui] Pisistrat, auzind acestia, să gătiră, și trimisără și la Thesaliî pentru agiutor; că avia' de mai nainte prieteșug cu dânșii. Și, așe, le trimisără Thesaliî, cu sfatul tuturor, 1.000 de călăreți, și pre Împăratul lor, fiind de niam Conieũ. Și, după celi-aũ venit agiutorul, aũ meștersuguit [fecioriî lui] Pisistrat așa: tot locul de la Falira îl tocmiră și-l făceră bun de călăreți, și, așa, eșind Laconiî, îi loviră, și mulți periră, și Anhimolie². Iar cealalți intrară în vasă și să dusără acasă-și. Atăta făce oastia d'întăi a Laconilor³.

[64.] Mai apoi gătiră altă oaste Laconiî, mai mare, și trimisără hatman pre Împăratul lor, Cleomen a' lui Ana-

² Suprimată o propoziție.

³ Scurtat.

⁴ Suprimată lămurirea despre mormintul lui Anchimolios.

xandrid ; nu pre Marea, ce pre uscat oştiră. Și, așa, eșind la câmpu, eși călărimia a Thesaliilor, și puțin răbdă, și didia dosul la față, și căzură vr'o 40 călăreți, iar ceelalți tocma acasă la Thesalia să opriră. Iar Cleomen sosi la cetatia Athinei, și, cu cine vria să fie volnicî dintru Athinei, încungîtură pre tiranî.

[65.] Și așa nu-i vria putia să-i ia, pentru că nici Laconiî ar fi îngăduit mult, și cei închiși era' gătiți cu bucate și băuturi multe. Ce numai celora nărocul cel [=rău] bun și celora cel bun ; pentru că aș prins Athinei pre copiii Pisistratilor afară ; și, așa, nu mai avură ce faci Pișistratii, ce făceră tocmală cum în cincî zile să lasă cetatia Athinei, să să ducă tiraniî la Sighiia de la apa Scamandrului. Și tiraniia lor aș ținut 35 [=36] de ani, fiind și ei din ceput din niamul Piliilor¹. Iar așa fu mântuite Athinele de tiranî. Iar câte le să tãmplarã a păți Athineilor, după ce s'aș mântuit de tiranî și până a nu să osăbi Ionia de Darie, și până a nu veni Aristagor la Athina, acestia voi să le zic, cât sãnt vrednice de auzit.

[66.] Athina, și mai nainte vremi fiind mare, atuncia, mântuindu-să de tiranî, și mai mult să întăriră. Și întru dãnsa doi oameni era' mai de cinste: Clisten, carile zicu să fie făcut pre Pithiia, de aș prorocit Laconilor, și Isagor, feciorul lui Tisandru, fiind de casă de cinste². Acești doi oameni să priciră pentru puteri, și, biruindu-să Clisten, făce prieteșug cu nãrodul. Și, fiind Athinei de 4 feluri, în zãce feluri îi făce³.

[67-8.] Asămãnãndu-să și el moșu-său de la Argos, lui Clisten, carile făcia Sichionilor mult nãcaz, și le împãrți niamul în felul dobitoacilor, și altile multe făcia, carile, pentru nefolosință, le lãsãm într'o laturi⁴.

[69.] Iar acesta Clistenis de la Athina, fiind nepot ace-

¹ Foarte scurtat.

² Suprimată o propositie.

³ Scurtată lãmurirea «phylelor» nouă.

⁴ Foarte scurtat.

luia, să asămănă lui cu faptele, pentru că adaosă nărodul cu niamurile și-l trasă pre tot cătră priința lui, și-i făce mulți dintru puținii, și, așa, cu această, birui pre nepriiateniî săi¹.

[70.] Iar Isagor, biruindu-să, meștersugui așa: chiemă pre Cleomenis de la Laconî, fiindu-i lui priiaten de când închisă să pre Pisistrat[izi], și era și poveste cum Cleomenis aū avut triabă cu muiaria lui Isagor. Deci, întâi trimisă Cleomen un strigătorî de oaste și scoasă din Athina pre Clistenis și pre alțăi, zicând că sânt pângăriți pentru o moarte ce aū făcut ei. Și acestia li-aū fost zicând cu învățatura lui Isagor, pentru că Isagor n'aū fost amestecat întru acest niam [=omor], nici priiateniî lui.

[71.] Era Chilon, un om de la Athina, ce biruisă la Olimbiia. Acesta, având cățva tovarășii, l-a' ispitit să dobândiască turnul cel din marginia cetăței, și, neputându-l lua ca să rădice tiran, s'aū dus la bozul Athinei, fiind acolò, cu rugăciune ca să nu-l dodeiască. Iar așa l-aū scos cu giurământ alții. Iar Alcmeoniî l-aū omorât: pentru aceia le zicu pângăriți. Acestia fură mai nainte.

[72.] Iar, după ce aū poroncit Cleomenis, aū eșit Clistenis. Iar Cleomenis tot aū purces de aū venit, însă cu puțină oaste. Și, așa, 600 de casă a' Athineilor le surpă, carile zicè Isagor, și apoî vria să strice și Sfatul, și să facă trii sute de ceia ci să rădicasă cu Isagor. Iar Sfatul acesta lucru nu-l priimiră. Și, văzind Cleomenis așa, cu oamenii lui și cu ceia ci era' rocoșani, luară marginia cetăței² (marginile acestia era' la toate cetățile tărie, cum iaste Edicula la Țarigrad: acolò să închidia' la nevoe³). Iar ceialalți Athinei să înpreunară cu toți, și încungiurară doă zile. Iar a triia zi eșiră, cu tocmală, toți căți era' Laconî din cetate. Pentru că-i spusă lui și preutiasa de

¹ Suorimate două paragrafe.

² Akropolis.

³ Lămurire adaosă.

acolo cum să nu între în biserica bozului Athinei înlăuntrul, ce să șază afară¹. Și, așa, i să plini vraja, și eși afară de să dusă cu oamenii lui. Iar pre ceialalți îi legară, și pre Timisiteu carile mare lucruri vitejăști au fost făcut. Aceștiia întru legătură muriră.

[73.] Iar Athinei adusă pre Clistenis și pre celia 600 de casă ce gonisă, și trimisă și la Persi de să facă legătură agiutor, la Sardis, știind ei cum sânt nepriateni cu Laconii. Și, mergând Athinei la Sardis, la Artafernis, pentru legătura, îi întrebă Persul: «Cine sânt Athinei și la ce pământ lăcuiesc, de să roagă să le fim priateni și agiutor?». Și, spuindu-le soli, zisă: de vor vria să dia Athinei apă și pământ lui Darie Împărat, el va faci prieteșug cu dânșii; iar, de nu va da, să să întorcă înapoi, pentru că nu le trebui priința. Așa, soli zisă cum vor da, vrând să facă agiutorul. Iar aceștiia soli întru mare vină fură, întorcându-să îndărăpt, pentru cuvântul acesta.

[74.] Iar Cleomenis, vrând să plătiască rușinia ce i-au făcut Athinei, strânsă oaste din toată Peloponisos, neșpuid pentru ce o stränge, — pentru că vria să certe pre Athinei, să pui tiran pre Isagoras; pentru că și el cu dânșul eșisă din cetate. Și, așa, purcegând [la Eleusis și] cu oastia, Vioții luară doă margini a' Athineilor². Iar și Athinei încă să gătiră de război, măcar că era' slab³.

[75.] Și, văzind Corintheii cum iaste strămbătate mare Athineilor, să rășchirară așjidria, și Dimarid, Împăratul Laconilor, încă stătu împotriva acestui lucru (pentru că doi Împărați avia' Laconii, și așa Laconii, pentru pricia această, de atunci au făcut cum la război nu mai es amândoi Împărații, numai unul). Atuncia, văzind celelalte oști Împărații Laconilor pricindu-să și Corinthenii răș-

¹ Foarte scurtat.

² Se spune care, in text.

³ Scurtat.

chirați, să rășchirară și ei. Și așa făceră acestia patru oști ale Laconilor la Athina.

[76.] Și, eșind acestia oști de la Athina, Athinei oștiră asupra Vioților și Halchideilor, și-i bătură pre amândoi foarte tare, și-i robiră¹. Mai apoi să și răscumpărare, și făcură și daruri la boji dintru agonisita războiului: făcură un car de aramă, cu 4 cai². Așa, dar, Athinei să adaosără și să arată fieșteundi cu tocmală bună între oameni. Mare lucru iaste. Pentru că Athinei, mai nainte, fiind supt tirani, nu era' mai aleși la răjboi decât alții; iar, eșind de supt mâna lor, foarte să întăriră. Și acesta iucru iaste, pentru că, fiind supt stăpănire, fieștecarile să lenia; iar, apoi, volnicindu-să, cineși pentru sine silia. Aceștia acestia făcia'.

[79-80]. Iar Vioții trimisără la Delfi, întrebând: cum vor izbândi pentru răul ce li-au făcut de la Athinei? Și, așa, zicându-le vraja pentru agiutor, nu să putia să să priceapă, gândind cum altile le poroncește, până undi să pricepu unul, de zisă cum: «Pre Eghiniteni ne poroncește Dumnăzău să chiemăm, nu pre alții».

[81.] Și, așa, trimiseră la Eghina, și le dideră numai pre Eachidi. Și, așa, fură biruiți iarăși de Athinei Vioții. Mai apoi, trimisără la Eghiniteni, rugându-să să le dia agiutor mai mult. Și, așa, atuncia, Eghina, fiind puternică, și având vrajbă veche cătră Athinei, miarsără cu vasă, și multă pagubă le făceră³.

[82.] Iar vrajba Athineilor cu Eghiniteni din ceput această așa fu: Epidavrii, având mare foamite întru țara lor, au trimis la Delfi, întrebând întru acest chip: ce vor faci să să mântuiască de foamite? Și, așa, li-au zis să facă doi boji de maslin, — și, pre atuncia, maslin pre aiurile n'au fost, fără de la Athina. Trimisără la Athina pentru maslin. Ei amintrilia nu vrură să-i dia, ce numai zisără: de

¹ Foarte scurtat.

² Resumat scurt.

³ Prefăcut și scurtat.

le vor da pre tot anul zăciuală, le vor da maslin; iar, într'alt chip, nu le vor da. Și priimiră Epidavrii acesta lucru, și le da ¹.

[83.] Până undi oștiră Eghinitenii și le luară bojii acei de maslin ².

[84.] După aceia, trimițând Athinei la zăciuală, Epidavrii zisără că nu le vor da, pentru că bojii acum sânt pre mâna altora, și să trimiță la dânșii să ceară zăciuală. Trimisără Athinei la Eghina, iar Eghinitenii răspunsără cum nici aū luat nimică de la Athina, nici le vor da nimică.

[85-6.] Așa, Athinei să fie mers cu un vas — alțai zicu, iarășii, cu multe — să ia bojii aceia, și, neputând să-i mișce din locu, aū pus funi de i-aū legat, și i-aū fost trăgând; și îndată aū tunat și aū trăsmit, și aū nebunit Athinei toți, cât aū început a să tăia în de eiși, până aū rămas numai unul ³.

[87-8.] Și acela, mergând acasă, muerile cu acile l-aū omorât, întrebându-l fieștecare undi iaste bărbatul ei și ce l-aū făcut acolò? Și, iarășii, Athinei certară pre mueri-și pentru moartia omului, și le primeniră hainile lor într'alt port. Această istorie lungă iaste, și în multe feluri; ce noi o scurtăm, pentru nefolosința, și o facim mai mică ⁴.

[89.] Această le fu pricina vrăjbei cei vechi între Athinei și între Eghipteni. Și, atunci, chiamându-i Vioții, oștiră bucuroși asupra Athineilor; și ardia' toate câte era' pre lângă Marja a' Athineilor. Și, așa, Athinei, gătindu-să a să bate cu Eghinitenii, le veni vrajă de la Delfi ca să îngăduiască, până vor trece 21 [=31] de ani, și atunci să facă biserica lui Eacos, și să să apuce de război; iar, până atunci, de vor merge, multe răli vor faci, și multe vor și păți; iar, mai apoi, tot îi vor birui. Auzind Athinei

¹ Resumat.

² Tot așa.

³ Paragraful 86 e aproape suprimat.

⁴ În adevăr, se înlătură § 88.

acestia, făcură biserica lui Eacos, iar atăta vremi să îngăduiască nu vrură, ce îndată să gătiră să margă asupra Eghinitenilor.

[90.] Ce-î opriră alt lucru de la Laconi, pentru că, în-țelegând cum i-au meștersuguit cu vraja de la Delfi și altile câte era' vrăji a' Pisistratilor, foarte le căzu cu greū, pentru că, fiindu-le priiateni Pisistratei, îi scoasă răf' de nicio vină de la Athina, și Athinei nicio mul-țămită nu le făcură. Și încă aflare și vrăji de la cetatia Athinei, carile li-au fost aflat Cleomenis acolò, întru carile scriia cum multe răli vor să pață Laconi de la Athinei¹. Acestia toate îi îndemna' să oștiască asupra Athineilor.

[91.] Și, așa, văzind pre Athinei cum nu șad măl-com, și sănt volnicī, și să vor mări, îndată trimisără de adusără pre Ipias, feciorul lui Pisistrat de la Sighiia, și, chiemând pre dănsul, trimisără de adunară sfetnicī de la toți agiutorii lor, și zisără: «Bărbați agiutori, videm și noi că am greșit, pentru că cu vrăji mincinoasă ni-əm amăgit, și am gonit pre priiatenii noștri de la Athina, care ne asculta' pre noi, și am dat cetatia la un nărod nemulțamitori, carile au rușinat pre Împăratul nostru, și, luând cinste, să măriaște, că iată că au oștit asupra Vio-ților și al Halchideilor, și asupra altora vor oști. Acum, pentru aceia am adus pre Ipias acesta și pre voi, pentru ca să mergem cu toții să-l punim la cetatia aceia, după cum au și fost mai nainte».

[92.] Laconi atăta zisără ei. Iar agiutorii nu priimiră cuvântul acesta. Și ceialalți tăcură, iar Soliclei de la Corinthu atât zisă: «Ceriul iaste asupra pământului, iar, să să întoarcă, să fie supt pământ, și pământul di-asupra, și peștii din Măriă să ia obiceiile ominești, și oamenii să ia a' peștilor, când voi la noi veți să stricați obiceiile și volniciile din cetăți, și să băgați iarăși tirani, care lucru nu iaste altul, nici mai strămbu, nici mai grozav. Că,

¹ Scurtat.

de iaste lucru bun a fi tiranî prin cetăți, voi întâi să începiți să faceți acesta lucru, și atunci să faceți și prin alte cetăți. Iară acum, voi, neștiind tirania, și ferindu-vă foarte tare pentru ca să nu să facă la Sparti acesta lucru, iar, de v'a[ți] fi ispitit ca noi cu tiranii, ați ști mai bine decât cum ziceți. Pentru că la noi, la Corinthus, era toc-mală bună la cetate, cu puțin era mai mari, și purta grijă cetăței, și să căsătoria ei dintru eiși. Iar un om dintru aceștia face o fată șcheapă, și o chiema Lavda; pre această, nevrând altul să o ia din nărodul aceala, o luă un Ietion¹. Și, așa, trimisă la Delfi pentru naștere, întrebând pentru ficiorî, faci-va, aū ba? Și-i zisă vraja cum va naște și va îndrepta naștere lui, Corinthu². Acestia cuvinte, oarecum, li-aū înțales Vahchiadei, și, așa, aū fost având și ei vrajă de mai nainte pentru ca să să păzască³. Ce atunci n'aū fost înțelegând, iar, auzind pentru Ietion cum i-aū vrăjit, aū și priceput cum de acela le iaste să să păzască. Și, înțelegând acesta lucru, tăcia' mālcom și păziia' ce va naște mueria Lavda, aceia să trimiță să omoară copilul. Și, așa, după ce aū înțales că aū născut, aū trimis 10 oameni la niamul lui Ietion, să ia copilul, să-l omoare. Iar, mergând acolo, și neștiind mumă-sa pentru ce aū venit, i-aū băgat în casă, și ei luară copilul. Și, așa, cel ci-l luă întâi, i să tãmplă de răsă copilul cătră dănsul, și nu-l putu să-l omoară, neîndurându-să de el; și-l didia pre mâna celuilant, până agiunsă la toți, și niciunul nu s'aū îndurat să-l omoare. Și, așa, dideră pruncul la mumă-sa, și eșiră afară. După aceia, să pricia' afară căci nu l-aū omorât; iar mumă-sa auzi, și-l ascunsă supt un ștubei. Și, așa, de iznoavă, intrară în casă să-l omoară, iar, neaflându-l, să voroviră să zică cătră Sfat cum aū făcut ce li-aū poroncit. Și, așa, crescú copilul, și Chipsel îi zisă, pentru ștubei. Și, crescând mare, să dusă la Co-

¹ Textul lămurește cu privire la el.

² Scurtat oracolul.

³ Suprimat oracolul.

rinthus, și să vrăji la Delfi, și birui Corinthul; și-î zisă cum el și ficiorii lui vor birui, iar nepoții nu vor birui¹. Și, stând tiran Chipsel, pre mulți izgoni din cetate, a mulți auvuție aŭ luat, și pre mulți aŭ omorât. Acesta domni 30 de ani mai bine. După acesta, stătu Periandrus, ficiorul lui: și întâi era mai blând, iar, mai apoi, trimițând la Thrasivul, tiranul de la Militos, să făce cu mult mai rău decât tată-său. Pentru că aŭ trimis sol la Thrasivul, întrebându-l cum va putè mai bine să-și fie tirania în paci și făr' de grijă? Iar Thrasivul pre sol îl scoasă afară din cetate, și întră într'un pământ cu pâine, și, vorovind cu solul, undi vidia câte un spicu mai înalt decât celelalte, tot îl zmulgè și-l lepăda, până undi, ci era mai bun dintru pământul aceala, zmulgă și lepădă. Și, eșind din pământul aceala, nu mai zisă nimică solului alt cuvânt, ce-l trimisă de să dusă. Și, întorcându-să solul, îl întreba Periandrus răspunsul, iar el zisă cum nimică nu i-aŭ mai zis, ce numai l-aŭ trimis la un om nebun și făr' de minte, și-î povesti ce-aŭ făcut Thrasivul în pământul cu pâinia. Iar Periandrus foarte bine cunoscă aceia pildă: i-aŭ arătat ca să-î omoară pre cei ce sânt mai de folos dintru cei din țara lui, pentru că aceia să răcoșăsc, nu streinii. Și, așa, tot răul încep[ui] a faci la cetățâni, și, câte lăsă Chipsel, acesta toate le săvârși. Și, într'o zi, după ce aŭ murit muiare lui, Milissa, trimețind la vraje (să), întrebând pentru niște bani a' unui priiaten undi i-aŭ fost ascuns, i-aŭ răspuns Milisa cum nu-î va spuni, pentru că-î iaste frig, că ș'aŭ ars hainile ei cu dânsa. Și, așa, el, măcar că, după moartia ei, încă ș'aŭ bătut capul cu dânsa, fiind moartă, așa, poronci cetățânilor tuturor să să gătiască la un praznicu mare. Și, așa, să gătiră cu ce haine avia' iale mai bune. Și poronci peicilor de i-aŭ dezbrăcat și aŭ ars hainile tuturor, și, așa, aŭ trimis de iznoavă la muiare-și la vrajă, și i-aŭ spus banii oaspelui. Așa iaste tirania, Laconilor, și fapt ca acesta iaste. Iar noi, Corinthenii, auzind cum chiemați

¹ Scurtat oracolul.

pre Ipias, mult ne miram, iar acum mai mult încă ne cîudim, auzind cuvintele acestia, și noi mărturisim înaintea Dumnăzăilor elinești, ca să nu băgați tiraniî prin cetăți. Iar, de veți faci această strămbătate să puneți pre Ipias tiran, să știți cum noi, Corinthenii, nu vom lăuda».

[93.] Solul Corinthului, Sosiclei, atăta zisă. Iar Ipias răspunsă, iarăși, puind mărturie pre Dumnăzai elinești, cum veni-vor zile când, pățind rău de Athinei Corinthenii, vor pofti pre Ipias. Acestia cuvinte li-aŭ zis Ipias, știind vrăjile adivărat după cum era să fie. Și, pân' aicia, tăcia' și ceialanți; iară, auzind statul Corinthianului, toți strigară și lăudară aceala lucru ce aŭ zis aciala, și zisără să nu mai primeniască lucrul la cetatia grecească.

[94.] Acestia așa să potoliră. Și, ducându-să Ipias de aicia la Machidonia, îi didia Amind Împăratul Anhemunda, îi da' și Thesali Iolcon. Ci el nu vru, ce să întoarsă la Sighion, ce-l dobândisă tată-său cu sabiia de la Mitileni¹. Pentru această încă s'aŭ făcut război cu Mitilianii și cu Athinei.

[95.] Până undi i-aŭ împăcat Periandru, ficiorul lui Chipsel². Pentru că pre acesta aliasără gîducătorî, și le didia amăndurora să fie locul acesta.

[96.] Iar Ipias, după ce trecu de la Laconi la Asiia, tot lucrul amesteca cătră Artafernis pentru Athinei, și cum să siliască să le supui supt Darie Împărat. Și, așa, Athinei trimisără soli, zicând să nu asculte pribagiî ce zicu, ce sânt de la Athina. Iar Artafernis zisă cum, de le iaste voia să nu-î asculte, să priimască iarăși pre Ipias acolo la Domnie. Și, nepriimind cuvântul Persului Athinei, să făceră Athinei la ivală nepriiaten[i] cu Perși.

[97.] Decî, întru acesta neprieteșug fiind Athinei, sosi și Aristagor Militianu', ce am zis mai sus, cerșind agîutor de la Athinei. Și, așa, fiind gonit de la Sparti, la această cetate năzui, pentru că era vestită dintru altile. Și iarăși

¹ Foarte scurtat.

² Suprimat începutul.

zicè ce-aũ zis și cătră Laconī: binile ce-ī la Asiia, și pentru războiul Perșilor, cum sînt slabī, și încă cum Militeniī sânt pribagi de la Athina și trebui să le agiute. Și toate le înșira acestia, rugându-să tare foarte, până undi îi adusă la voia lui. Pentru că mai lesni iaste a înșăla pre mulți, decât pre unul; de vremi ce pre Cleomen Laconul, fiind unul, nu-l putu amăgi, iară 30 de miī de Athinei suferiră această. Și sfătuiră să-ī dia agiutor, și socotiră 20 de vasă să le trimiță agiutor, făcând preste dănsăle hatman pre Melanthie, fiind dintru orășani cu totul de folos. Acestia corăbiī fură începătura războiului, și a varvarilor, și a Grecilor, (adică începirea răutăților).

[98.] Iar Aristagor să dusă la Militus, și-ī sfătui un lucru, carile lui nici de un folos îi fu, numaī pentru să scărbască pre Darie Împărat. Pentru că trimisă om la Peoniī cei robiți, ce-ī trecusă Megaviz la Frighiia, și le zisă așa: «Peonilor, iată că m'aũ trimis Aristagor, tiranul Militului, la voi, dându-vă știre că acum toată Ioniia s'aũ rocoșit spre Împăratul. Deci, de ve-ī voia să scăpați din robie, până la Marīa să veniți, și de la Marīa v'om trece noi». Auzind Peoniī, să bucurară, și-și luară copieī și fimeile; uniī și mearsără spre Marīa, iar alții, de frică, și rămasără. Și trecură Peoniī la Sacăzu, și în urma lor aũ trecut călărime de a Perșilor multă, gonindu-ī. Și, neagiungându-ī, poronciră Peonilor să să întoarcă înapoi; ce ei nu vrură, ce trecură până la Peoniia, locul lor¹.

[99.] Iar, sosind Athinei cu 20 de vasă, și 5 de la Eretrii, pentru că le era' datorī Eretriiianii Militenilor cu agiutor, că ei încă li-aũ fost agiutat²—, și, sosind aceștia toți, și alte agiutoare de aiurilia, făcu oastia la Sardis. Și Aristagor nu mersă, ce aũ rămas acolo. Și făcia hatman pre fratile lui, Haropin, și pre alții.

[100.] Și, sosind acolo cu toți, eșiră din vasă, și purceasără cu povață de la Efes. Și, trecând apa [Caistrului

¹ In text amănunte.

² Suprimată arătarea causei.

și dealul] Tmolului, luară cetatia Sardis, nestându-le ni-
mine înpotrivă. Și toată cetatia o dobândiră, fără numai
unghiul cetății¹ îl păziia singur Artafern, având puțină
oaste a Perșilor.

[101.] Iar a nu jăcui cetatia, aciastă îi opri: La Sardis
era' casăle mai multe de trestie, și câte era' și de cărămidă,
tot cu trestie era' acoperite; așe, aprinzind un oștian
una numai, începură a să [a]prinde toate, și, așa, arzind
căți era' rămași din Perși în cetate, și Lideni, văzind răul
de toate părțile, să adunară în târg, și pre lângă apă,
carile cură prin mijlocul târgului și scot aur dintru dănsul.
Acolò, adunându-să aceștia, de nevoie le căuta a să apăra.
Și, așa, văzind Ioni, de o parte ceia apărându-să, de altă
parte venind Perșii tocmiți, să feriră în dialul Tmolului,
și noaptia iarăși intrară în corăbie și să dusără².

[102.] Iar Sardis aș ars, și biserica Chivivii. Atuncia
arzind aceasta, în urmă ardia' Perșii bisericile Grecilor,
pentru această tocmală. Atuncia Perșii, căți era' întru apa
lui Alis, înțălegând acesta lucru, începură a să aduna
dintru toate părțile la Sardis, și acolò nu aflară pre Ioni,
și le luară urma³. Și, așa, aș început a să bate, agiun-
gându-să, și biruiră Perșii, și periră Ioni mulți, și hatmanul
de la Eretria⁴, carile luasă cununii de biruință, și era
vestit⁵. Și, așa, intrară iarăși în corăbi, și să rășchirară
pre la cetăți.

[103.] Iar Athinei dintru acesta război să întoarsără
acasă-și; măcar că mult trimitia Aristagor de-î ruga să să
întoarcă, iar nu vrură, ce să gătiră tare de război asupra
lui Darie. Și trimisără vasă pre Maria, și luară de la Perși
Vizantiia și toate câte cetăți era' pre margine acolò.

¹ Acropolea.

² Scurtări mai mărunte.

³ La Efes; textul.

⁴ În text, cu numele.

⁵ Se spune cine l-a «lăudat» în versuri.

Miarsără și la bogazu¹, și eșiră afară, și mult din țara Cariei luară [s]pre agîtorul lor. Iar Cariei [=Kaunos], nevrând mai nainte să să închine lor, după ce a ars Sardis, și aceia s'aŭ închinat.

[104.] Iar Chiprii, de bună voe, toți i să închinară, afară din Amathus[i]; și să rocoșiră și ei asupra Perșilor, într'acest chip : Era Onisili, frate mai micu lui Gorgos, Împărat Salaminei², carile de multe ori zicè frățini-său să să scoali asupra Împăratului, ci el nu vria. Iar atuncia, înțelegând și pentru Ioni, foarte îl dodia tare. Și, neascultându-l Gorgos, socoti, când eși frati-său afară, și închisă porțile cetăței, cu tovarășii lui. Iar Gorgos fugi la Perși, iar Onisil stătu Împărat, și pre toți Chiprii îi îndemna să să răcoșască. Și alții îl asculta', iar Amathusiū nu vria', și, așa, le bătia cetatia.

[105.] Iar, dănd știre lui Darie pentru ardiria Sardisului, și cum aŭ fost și Athinei, și capul lucrului a fost Aristagor, și întâi socoti că Ioni nu vor putia îngădui războiul, nebăgându-i în samă; iar, întrebând de Athina undi iaste și cine sânt, și, înțelegând, cerșu arcul, și pusă o sigiată, și trasă în sus, și zisă : «O, Zef, fie-mi pre voe, pentru ca să cert pre Athinei». Și, zicând aceasta, fiind la cină, poronci unui slugi-și de trii ori să zică : «Doamne, adu-ți aminte de Athinei».

[106.] Și, zicând acestia, poronci de chiemară pre Istieū Milisianul de față, și zisă : «Înțales-am, Istie[e], cum omul ce-aŭ lăsat epitrop acolò, la Militos, să fie făcut la mine lucruri de iznoavă; pentru că aŭ adus oameni dintru celalalt pământ, și cu Ioni, și, îndemnând pre aceștia, pre toți, mă lipsi de la Sardis. Acum, dar, cum îți pare ție să fie acestia, bine? Și în ce chip ți să par ție cum făr' de sfatul tău să fie făcut acestia? Caută apoi să nu cazî tu în vină». Iar Istieū zisă : «Cum să fie, Împărat[e], lucru ca acesta, carile să fiū sfătuit eū, dintru carile să ți să

¹ Helespontul.

² Se arată și al cui fiū era.

tămplă ție lucru micu cât de rău¹? Și ce aş cerca să facu acesta lucru? Ce-mi lipsește? Carile am toate câte sânt ale tale, și toate sfaturile tale le aud. Și, de faci un lucru ca aciala epitropu' mieu, să socotești cum de la sine faci; iar eu nu priimăsc cum al mieu epitrop și Militeni să facă acesta lucru. Și, de iaste așa, să să fie lucrat un lucru ca acesta, trebui să cunoști cât rău ai făcut rădicându-mă pre mine di pre acelia locuri. Pentru că, lipsind eu din ochii Ionilor, aflară vremea de făcură ci le era vremea să facă de mult. Iar, să fiu fost eu acolo, nicio cetate de la Ionia nu ar fi viclenit. Acum, dar, pretrimita acolo la Ionia, cum mai curând, pentru ca să-ți întorcu Ionia toată la locu, și pre acel, pre epitrop, în mână ta să-l aduc. Și, făcând acestia, mă giur pre bozii cei înpărătești cum să nu mă dezbracu de această haină, până undi Sardosul, ostrovul cel mare, îl voi supune supt tine».

[107.] Istieū, zicând acestia, înșala; și Darie îl ascultă, poroncindu-î, după ce va faci acestia toate, iarăși să să întoarcă la Susa.

[108.] Iar trecând vreme să tămplă aceasta voroavă, și sigetă Darie, și slobozi pre Istieū, acestia să tămplară: Onisil, fiind incungîurat pre cetate Amathusenilor, veni veste cum un Pers, anumia Artivie, vine cu oaste multă persască pre Marîa ca să bată Chiprosul. Și, înțelegând acesta lucru, Onisil trimisă soli la Ionia, chiemând pre dănșii întru agiutor. Și, așa, și Ioni mult nu pestiră, ce veniră cu vasă multe. Decî, Ioni sosiră, și Perșii pedestrime mergia' la Salamina, și, așa, Finicii încă cu vasăle sosiră la locul ce să chiamă «Cheile Chiprolui».

[109.] Și, fiind această, chieamară Domniî Chiprosului pre hatmaniî Ionilor, și le zisără: «Bărbați Ioni, alegere vă dăm voă, cu care veți să vă bateți: cu Finicii, aŭ cu Perșii? Și, de va fi voia să vă bateți cu Perșii, trebui să eșiți din vasă, să vă bateți pedestru, și noi vom intra în vasă și ne vom bate cu Finicii. Iar, de va fi voia cu

¹ Adecă: «lucru rău cit de mic».

Finichiî să vă bateți, iarăși vă gătați, — că noi într'a--măndoă părțile vă slobozim, pentru ca să să volnicească, cum Chiprosul, așa și Ioniia». Zisără Ioniî cătră această: «Pre noi ni-aũ trimis toți Ioniî, pentru ca să păzim Maria, și nu să ne lăsăm vasăle, să ne batem pedestri cu Perșii. Acum, noi, unde sintem poronciți, acolò vom sili să fim bărbați bunî. Iar voă să cuvine să vă aduceți aminte ce pățiați slujind Perșilor, să fiți și voi bunî bărbați». Ioniî așa răspunsără.

[110.] După aceia, sosind Perșii la câmpul Salaminei, pre ceialalți Chiprei înprotiva oștei altor îi tocmiră. Iar, din solî și din Salaminenî ci era' mai aleși, pusără înprotiva Perșilor. Iar înpotriva lui Artivie, hatmanul Perșilor, de bună voe sta Onisil, hatmanul Chipreilor.

[111.] Și era încălecat Artivie pre un cal carile era învâțat a să bate cu om călăreț împlătoșat. Și, înțelegând acest lucru, Onisil avia un paicu [carian], carile era și de război prè vitiaz, și, într'alt chip, plin de îndrăznire. Și zisă cătră dănsul: «Am înțales cum calul lui Artivie stă sus, și bate cu picioarile, și cu gura mușcă cătră cine să apropii? Acum, te socotește tu, pre cine veî lovi: calul, aũ pre Artivie?». Zisă sluga lui așa: «O Împărate, gata sânt eũ amăndoă să le facu, saũ una dintru acestia, și tot ce veî poronci. Iar cum mi să pare lucrul mai cuvios, eũ voi zice: Împăratul și hatmanul, la Împărat și la hatman trebui să stia înpotrivă. Pentru că, de nu veî omoră om hatman, mare lucrul iaste; și, iarăși, de te va oboră el pre tine (care Dumnăzăũ să nu dia!), de vrednicu iarăși [a] pieri și iaste în gîumătate primejdiia [=nenorocirea]. Iar pre noi, pre slugi, la alti slugi trebui să ne lași, și la cai; de cari cal nimică să nu te spari; că eũ îl voi face de nu va mai sta înprotiva altui om».

[112.] Zisără acestia, și îndată să lovira oștile, și pre Maria, și pre uscat. Și, pre Maria, stătură tare Ioniî, și covârșira întru aceasta zi pre Finici cu biruința, și făcură vitejii vasăle de la Samos; și oastia pediastră iarăși să

bătia tare. Iar hatmaniî oştilor acestia să întâmplară : după ce veni asupra lui Onisil Artivie Persul, cu calul cel învăţat, după cum vorovisă cu paicul său, Onisil lovi pre Artivie ; iar, rădicând calul picioarele preste pavăţa lui Onisil, lovi paicul calul cu o coasă preste picioare-î, şi-î tăia picioarele. Decî, aşa, Artivie şi calul lui, bătându-să, periră.

[113.] Şi, bătându-să tare şi ceelalţi, Stisinor, tiranul Curiului, având pregîtur dănsul nu puţini oameni, să închină¹. Aşa, văzind pre acesta, să închinară şi carăle cele de război ale Salaminei. Şi biruiră Perşii pre Chipreni. Şi, biruindu-să oastia, şi alţii mulţi periră, şi Onisil hatmanul, carile făcia viclesugul, şi alţi Domni vestiţi căţiva².

[114.] Şi capul lui Onisil îl tăiară Amathusenii, şi-l spânzurară, pentru căci li-au bătut cetatia. Şi, spânzurându-l, a mers un roi de albine şi aŭ împlut acolo titva de miare. Şi trimisără Amathusenii la vrajă, să vază ce poate să fie această. Şi le zisă vraja să pogoare capul, şi să-l îngroape, şi să-î facă jărtvă ca unui vitiaz, preste tot anul, şi, făcând acestia, le va fi mai bine. Amathusenii şi până acum facu acestia.

[115.] Iar Ioniî, după ce aŭ văzut războiul uscatului că s'aŭ biruit, şi cetăţile toate încungîurate a' Chipriilor, afară din Salamina, pentru că aceasta aŭ fost dat-o iarăşi lui Gorgos, ce-aŭ fost mai nainte Împărat acolo, înţelegând acestia Ioniî, să învărtejiră la Ioniia. Şi, dintru cetăţile Chipriilor, târpi³ mult Solii, care, săpând prin pregîtur zidul, a cincia lună o dobândiră Perşii.

[116.] Aşa, Chipriii, fiind volnici un an, iarăşi, de iznoavă, căzură la robie. Iar Davris, carile ţinia o fată de a lui Darie, şi alţi hatmani a' Perşilor, mulţi⁴, carei ţinia

¹ Textul spune ce sint Curieiî.

² Arătaţi, in text, cu numele.

³ Adică : se împotrivi.

⁴ Textul îi numeşte.

fete de a' lui Darie, după ce biruiră pre Ionî, ceia ce-aũ mǎrs de aũ ars Sardis, și-i băgară în vasă, să împărțiră, și bătia' cetățile lor.

[117.] Davris miarsă spre cetățile de la bogazu¹, și luă câteva cetățî². Mai apoi îi veni vestia cum Cariî iarășî s'aũ rocoșit, ca și Ionî, asupra Perșilor. Și, așa, să întoarsă asupra lor.

[118.] Și, așa, și Cariî să adunară la locul ce să chiamă «Stălpii Albî» și lângă apa Marsiului³, și, acolo, adunându-să, făceră sfat. Și, făcând multe sfaturî, îmi mai plăcu a' lui Pixodar⁴, carile ținia fata lui Sienesie, Împăratul Chilichilor. Acesta zicè să triacă apa Meandrului, și să stia cu spatile lângă apa, pentru că, neavând undi să fugă Cariî, să fie și de nevoi vitejî. Acesta sfat nu le plăcu, ce lăsară de trecură Perșii Meandru, și stătură cu dosul la apă: adică, de-i vor birui pre Perșî, să nu mai scape niciunul dintru dânșii.

[119.] Și, așa, trecând Perșii apa, tari război dideră de înbe părțile, și multă vremi. Ce-i biruiră Perșii cu mulțimia. Și căzură vr'o doă miî de Perșî și vr'o 10 de Cariî. Și să dideră îndărăpt [la Lavranda], întru o biserică mare a lui Diia [=Zeus]. Aceștia, Cariî, dintru toți oamenii, facu jărtvă lui Diia celui de oștî mai mari. Și aice făcură Cariî sfat: închina-s'or, aũ lăsa-ș'or locurile?

[120.] Și sosiră întru aceasta Milisianî și cu agîtorii lor. Și iarășî lăsară sfatul, și să lovira de iznoavă cu Perșii, și să bătură mai mult decât întăi, și mai tare fură biruiți; și mai vărtos periră Militenî.

[121.] După această, iarășî să înbărbătară Cariî și să lovira. Pentru că, întălegând cum Perșii vor să margă să le lovască cetățile lor, să gătira și păzira calia de la Pidasu, întru care cale, căzind Perșii [noaptea], cu totul periră, și

¹ Helespont.

² Arătate anume, în text.

³ I se spune cursul, în text.

⁴ I se numește, în text, tatăl și patria.

hatmanii lor, și toți era'vr'o patru hatmanî ¹. Aceștia oșți era hatman Milaseul Iraclid Ivanolie.

[122.] Iar Imeis, hatmanul Perșilor, înțelegând pentru ceialaltii cum s'au dus la Cari, mai vartos pentru Davris ², miarsă și el cu oaste la bogazu ³, și luă pre toți Eoliî căți sânt la Iliada, și altile multe ⁴. Acesta Imeis hatmanul, făcând acestia, muri și el, la Troada, de boală.

[123.] Iar Artafern și Otan au fost orânduîți la Ionia și la Eoliî de aproape, și luară doă cetăți ⁵.

[124.] Iar Aristagor ticălos fu, carile numai ce tulbură Ionia și făcu lucruri mari, iar apoi, văzind acestia, socotia să fugă. Și încă socotia cum cu puterea nu va covârși pre Darie Împărat. Ce chiemă pre toți tovarășiî lui cei de rocoș și le zisă cum bine va fi de vor căuta undiva vre un locu tare de-î vor scoate de la Militos, să margă acolò saū la Sardò, saū la locul cel ce zidia Istieū ⁶. Și Ecateū, cel ce sfătuia și întâi bine ⁷, zisă să margă la Leros ⁸, și acolò să facă zid, să le fie pribegeștia, și apoi de acolò va merge la Militos, când îi va fi voia.

[126.] Și, așa, nu ascultară acesta sfat, ci sa dusă la zidurile lui Istieū, la Thrachi ⁹, și de acolò, mergând și încungîturând o cetate, peri și el, și oastia lui, tocmindu-să cu cei din cetate să iasă de bună voe. Așa fu și săvârșitul lui Aristagor, și toate faptile lui căte au făcut ¹⁰.

SFĂRȘIT AL CINCELIA ISTORIE A LUI IRODOT.

¹ Numiți în text.

² Scurtat.

³ Dedesupt.

⁴ Scurtat.

⁵ Arătate în text.

⁶ Scurtat.

⁷ De fapt cronicarul.

⁸ În ms.: Galaleros.

⁹ Scurtat.

¹⁰ Ultima propoziție e adausă.

A LUÎ IRODOT ISTORIE A ȘASĂ, CE SĂ ZICE :
ERATO .

[1.] Aristagor, rocoșind Ioniia, așe și muri. Iar Istieû, tiranul Militului, fiind părăsit de Darie și slobod, aû venit la Sardis. Și, așa, Artafern, Domnul Sardisului, îl întrebă, pentru care lucru i să par luî Ioniî să să fie rocoșit ? Iar el zisă cum nu știe și să mira de lucrul ce s'aû făcut, ca când n'ar fi știut pentru acestia lucruri. Iar Artafern, văzindu-l pre dânsul meșterșuguind, zisă, știind adivărată pricina vicleniei : «Așa iaste povestia acestuî lucru : această cîubotă ai cusut-o tu, și aû încălțat-o Aristagor».

[2.] Artafern zisă atăta, pentru viclenie. Iar Istieû să spăimântă cum Artafernu știe povestia. Și, așa, în noaptia d'intăi, aû fugit la Maria, amăgind pre Darie Împărat cum îi va dobândi Sardosul, ostrovul cel mare. Și el apucă hăt-măniia Ionilor cătră războiul luî Darie Împărat, și trecu la Sacăzu. Și legat fu de Sacăzanî, pentru că gândiră cum alte lucruri de iznoavă faci înpotriva lor ; și, așa, dovădind el lucrul cum iaste nepriiaten luî Darie, îl sloboziră.

[3.] Acîi îl întrebă Ioniî : pentru care lucru aû poroncit luî Aristagor să vicleniască pre Împăratul și să le facă atăta peire ? Decî, el pricina aceia nu vru să o mărturisască pre adivărat, ce zisă cum Darie Împărat aû vrut să mute pre Finicî la Ioniî și pre Ioniî la Finicî, și pentru aceia li-aû dat știre. Iar de acesta lucru nicî aû știut Împărat[ul], ci numai înfricoșa el pre Ioniî.

[4.] După aceea, Istieŭ trimisă un om ¹ la Sardis, la Perși, pentru că aŭ fost vorovit el cu dănsiŭ pentru vicleșug. Iară omul lui nu didia cărțile la Perși, ci li-aŭ dat lui Artafern. Și, înțelegând Artafernis, zisă să dia cărțile lui Istieŭ la Perși, iar, ce-ŭ vor răspunde Perșiŭ, să le dia la dănsiŭ. Și, înțelegând Artafernis, pre mulți dintru Perși aŭ omorât.

[5.] Decî, la Sardis s'aŭ făcut mare amestecătură. Iar pre Istieŭ, de vremi ce-l bătu nărocul cu aceasta, Sacăzaniŭ l-aŭ adus la Militos, rugându-să Istieŭ. Iar Militeniŭ nu-l priimiră, de vremi ce cu bucurie le fu lor pentru că să mântuiră de Aristagor, și nu mai priimia' pre alt tiran, după ce gustasă de volnicie. Și, fiind noaptia, să ispitia Istieŭ cu sila să între la Militos, și, așa, rănit fu de un Militian, la stinghe. Istieŭ, după ce nu-l priimiră acolo, iarășŭ la Sacăzu înapoi s'aŭ întors. De aicia, nevrând Sacăzaniŭ să-ŭ dia corabie, să dusă la Militeniŭ, și-ŭ dideră opt catarge, și miarsără cu dănsul împreună la Vizantiia. Și, șăzind acolo, prindia vasăle ce vinia' di pre Marŭa Niagră, fără de căți zicia' cum vor asculta pre Istieŭ.

[6.] Decî Istieŭ și Mitilinei acestia făcia'; iar la Militos era oaste multă, și pediastră, și pre Marŭa viitoare. Pentru că toți hatmaniŭ Perșilor să adunară, și făceră o tabără, și să dusără la Militos, celelalte cetăți nebăgându-le întru samă. Iar, dintru vasăle de pre Marŭa, Finiciŭ era' mai nevoitor[i]; și era' Chipriŭ, fiind de curând supuși, și Chiliciŭ, și Eghipteniŭ.

[7.] Aceștiia oștiră la Militos și la ceialantă Ionie. Iar Ioniŭ trimisără sfetniciŭ lor la Panioniia. Și, mergând la acela locu; și, sfātuindu-să, socotiră, oastia pediastră să nu facă, ce numai cu vasăle pre Marŭa să să bată, și din cetatia Militului să să bată din lontrul, fiind bine grijiți, iar vasăle toate să li pliniască, să să strângă la ostrov la Ladis, lângă cetatia Militului; și încă și soliŭ încă le agiutoriră ².

¹ I se dă numele in text.

² Rea traducere.

[8.] Și să strânsără, preste tot, 353 de vasă¹.

[9.] Iară a varvarilor vasă era' 500 [=600]. Și, viind și acelia la Militos, împreună cu pedestrimia, înțelegând pentru mulțimia vasălor, ei să temură, Perșii, și nu vria' să dia război pre Maria, socotind cum, de să vor birui pre Maria, nu vor putè bate Militosul, și Darie le va face vre un rău. Și, zicând acestia, adunară tiraniî Ionilor carei era' goniți de la Aristagor mai nainte și fugisă la Midy, — atuncia era' și ei în oaste la Militos —, și-i chiemară Perșii pre aceștia, și le zisără: «Bărbați Ionî, acum, oarecarile dintru voi să să ivască a faci bine casăi Împăratului; pentru că voi ispitiți fiececarile pre ai lui orășani a-i dizlipi de ceialalți, și le ziceți cum niciun lucru rău nu vor păți pentru vicleșug[ul] ce ați făcut, nici li să vor arde bisăricile, nici casăle, nici altă nevoe nu vor avia, ce vor fi cum ați fost și mai nainte. Iar, de vor da război cu noi, cum să să bată, așa să ziceți cum întru tot la robie vor cădia, și pre ficiorii lor hadămbi îi vom face, și fetile roabi la Vactra, și țara lor la alții vom da-o».

[10.] Aceștia acestia zicè; iar tiraniî Ionilor trimitia' cineș la locul și la oamenii lui, poroncind acestia cuvinte. Iar Ionii nu priimiră acesta vicleșug să-l facă, și socotia' cum Perșii numai la unii singuri poroncesc acestia cuvinte. Acestia să făcură, mergând Perșii drept la Militos.

[11.] Iar, după ce să strânsără Ionii la Ladis, să făceră sfaturî multe, și să strângia' și alți mulți, și încă și Dionisie Focaeiul, carile era hatman la Fochea, zicând într'acest chip: «Asupra briciului stău acum lucrurile noastre: ați să fim slobozi, ați robi. Deci, acum, voi, de veți vria să trimiteți oaricia ostinială, acum îndată veți avia câte oarice ostinială, iar mai apoi veți birui pre nepriateni și veți fi întru volnicie. Iar, de veți ținia întru slăbăcune și întru nesocotință, nici o nedejde nu am cătră voi, ce veți fi certați de Împăratul pentru vicleșug. Ci ascultați-mă

¹ Se cuprinde, in text, împărțirea lor.

pre mine și vă lăsați lucrul pre socotința mia. Și eu socotesc, împărțindu-ne Dumnăzău atocma, aū nepriiateniū nicī să bată cu noi, aū, bătându-să mult, să fie biruiți».

[12.] Auzind acestia Ioniū, să dideră toți pre mână lui Dionisie. Iar el, dimin[e]ață, pornia vasăle, și punia pre văslari, și trăgia' la opacină, și-și lua' toți armile, și era' gata de război preste toată zioa. Și, așa, până în șapte zili, tot îl asculta', iar, după aceia, Ioniū, nefiind diprinși cu acestia ostiniale și cu soarile, zisără, întru dănșii, într'acest chip: «Căruī Dumnăzău am greșit noi, de facim acestia lucruri? Aū nebunit-am și ni-am supus unuī om focaeū, ci ni-aū dat trii corăbie, și el le căzniaște cu multe lucruri? Și mulți am căzut în boale, și mulți încă sănt gata să pată acesta lucru. Și, mai nainte decât a păți acesta lucru, las' să pățim și alt lucru, și să îngăduim și robii care ne iaste viitoare, fie în ce chip va fi, decât să suferim aceasta. Ia înblați dar să nu mai ascultăm pre dănsul». Și, așa, îndată nimine nu-l mai asculta, ce, ca o tabără, făceră colibi în ostrov, și dormia' la umbră, și nu vria să între în casă, nicī să să înveță a să deprinde cu ostinială.

[13.] Și, înțelegând ce facu Ioniū, hatmaniū de la Samos, și, așa, trimisără Eacu, ci era mai nainte tiran la Silosont, la Sama, poroncindu-i lui Perșii pentru ca să lasă de agiutorul Ionilor. Iar Samii, văzind multă neascultare întru Ioniū, trimisără cuvintile, pentru că socotiră cum nu vor avia puteri a covârși puteria împărătiască, și socotiră cum, tocma de vor și birui aceia armată a lui Darie, mai mare va face el alta decât aceia cu cinci părți. Și, așa, aflară vină, și, văzind pre Ioniū că nu vor să fie și ei bunī, socotiră cum cu folos le va fi ca să-și poată să-și ție bisericile lor și casăle. Iar Eacu, acesta ce le poronci, era mai nainte tiran a' Samuluī, și-i luă tiraniia Aristagor Militianul, ca și celoralalți tirani a' Ioniē.

[14.] Atuncia, pornindu-să Finiciū cu corăbiile, porniră-să și Ioniū, și, apropiindu-să, să amestecară. Aciū, nu pocī să

scriu adivărat, cariî dintru dănşii fură oameni buni aŭ răi întru războiul acesta dintru Ionî, pentru că uniî pre alaltîi dau vină. Aice zicu Samiî cum, după cum li-aŭ fost toc-mala cătră Eacus, aŭ rădicat viatrelile şi să dusără dintru orânduiala lor la Samos, iar II vasă şi de ale lor aŭ stătat de s'aŭ bătut, neascultând de hatmani. Şi acestora li-aŭ hărăzit ceialaltîi Sami de să scrisără anumia de la părinţii lor pentru vitejie într'un stălpu în mijlocul târguluî. Şi Lesvii, văzind pre aceştia, fugiră şi ei de acolò, şi mai mulţi dintru Ionî.

[15.] Făcând acest lucru, cine aŭ rămas dintru dănşii, foarte s'aŭ stricat rău, şi mai rău, dintru toţi, Sacăzaniî, pentru că aceştia nu vicleniră, ce multe vitejii arătară, că avia' 100 de vasă, şi întru vas câte 40 de oameni, care facu piste tot 4.000 de oameni, aleşi, orăşani. Şi, văzind mai mulţi dintru agîutorii lor că viclenia', nu vrură ei să fie ca alţii, ce, cu puţin agîutor, pornindu-să pre Maria, să bătia' cu nepriateniî, până undi aŭ luat câteva vasă de ale nepriatenilor, iar de a' lor s'aŭ stricat mai mult de gîmătate. Şi, aşa, Saoăzaniî scăpară la ţara lor.

[16.] Iar căţî dintru Sacăzaniî avia' corăbii slabi şi stricate, gonindu-i, să apropiară la Micalis; şi lăsară vasele, şi pedestri eşiră la uscat. Şi, eşind noaptia la Efesos Sacăzaniî, iar ei avia' sărbătoaria fimeilor lor, şi, neştiind Efeseniî de aceasta, şi pentru patima lor, auzind că iaste oastia afară, gă[n]dind că sânt furî şi merg la muerile lor, aşa, cu toţiî oştiră şi începură a-i ucide. Aceştia pre acesta nărocu aŭ nimerit.

[17.] Iar Dionisie Focaeiu', cela ce învăţa pre Ionî să nu doarmă la umbră¹, văzind lucrurile Ionilor stricate, luă trei vasă de a' Perşilor din războiŭ, şi nu să mai dusă la Focheia, cunăscând cum să vor robi împreună cu alţi Ionî, ci drept la Finichi să dusă, şi acolò afundă vasă multe, şi luă bani mulţi, şi miarsă la Sichelia. Şi, de

¹ În text lipseşte lămurirea.

acolò, pornindu-să, să făcia tâlharî, nicîunuî Grecu al-tuia, ce Tunezliilor ¹ și Tirsiniilor.

[18.] Iar Perșii, după ce aū biruit pre Ionî, aū încunglurat Militul, și pre uscat și pre Marîa, și săpa' zidurile didesupt, și toate meștersugurile le făcia', până undi aū dobăndit-o de tot, al șasăle an, după ce aū fost viclenit Aristagor, și robiră cetatia, și să plini vraja lor, ce să scrisă la Delfi,

[19.] Înpreună cu [a] Arghiilor. Ce a Arghilor acum om lăsa-o-a. Iar Militianul [= Militianilor] așa le vrăji atuncia: «Milit, meșter de lucruri răli, a mulți cină și daruri luminate te veî face, și muerile tali vor spăla picioarele acelor păroși, iar a bisericeî noastre, a Gemenilor, alțai vor purta grijă». Atuncia s'aū plinit această vrajă la Militeni, când bărbați mai mulți să omora' de Perși, fiind păroși, și fimeile lor și copiii lor cădia' la robie, și biserica li-aū ars ².

[20.] Și aceștia, ce s'aū robit de la Militos, s'aū dus la Susa. Și nu le făcia Darie Înpărat alt rău, ce-î lăcui la Marîa Roșie, la cetatia Anbei, undi cură apa lui Tigris și dă în Marîa Roșie. Iar Militul ținia' ei Perșii, cetatia și câmpul, iar marginile li-aū dat lui Carsip [=Carilor Pedaseli], să le ție.

[21.] Și, pățind Militeni această patimă, Sivaritenii ³ nu fură cu atăta priință cătră dănsii, cât fură ei cătră Sivariteni. Pentru că, când fură biruiți Sivaritenii de Crotoni, toți Militeni s'aū tuns, și mare jăli li-aū fost; că acestia cetăți aū fost foarte în priință. Iar și Athinei încă foarte să măhniră pentru luaria Militului, pentru că, făcând oarecine ⁴, prin viersuri, luaria Militului, și, cetind-o toți, s'aū pornit a plănge ⁵, și-l diade pre făcătorii de pagubă

¹ Cartaginesilor (Karchedonilor), textul.

² Suprimată o frază.

³ De la Laos și Skidros; textul.

⁴ Phrynichos; textul.

⁵ În teatru; textul.

mare, pentru căci li-aŭ pomenit răutăți de casa lor, și poronciră că aceia scrisoare să nu să mai cetiască.

[22.] Iar Samilor nici într'un chip nu li-aŭ plăcut ce aŭ făcut hatmanii lor, ce îndată aŭ sfătuit, până a nu veni tiranul lor Eachis acolò, să nu-l mai aștepte, ce să să ducă la pribegie, să nu mai slujască la Midî și la Eacu, ce să fie volnici. Pentru că Zangleii de la Sicheliia aŭ trimis di-aŭ chiebat pre Ionî ca să vie să facă cetate la Margină Bună¹. Și, chiebatându-i, numai Samii aŭ mers, și căți aŭ scăpat dintru Militeni. Întru care lucru așa să tãmplă.

[23.] Că, mergând Samii la Zangli, aŭ nemerit la Locri². Și Împăratul Zanglilor, Schithis, și Zanglii încungîtură o cetate a Siciliei, vrând să o dobândiască. Și, întălegând acesta lucru tiranul Righiului, Anaxileu, îi făcia cu cuvinte de lăsară Marginia Bună, undi li era mersul, și să margă la Zanglii, pentru că-i pustie de oameni. Și, întălegând Samii, mersă și luară Zangli, și, auzind Zangli[i], miarsă și aŭ agiutat cetăței lor, și aŭ chemat întru agiutor și pre Ipocrat, tiranul Ghelii; pentru că li era' agiutori. Iar Ghelis, mergând cu oastia, pre Schithis, Împăratul Zanglilor, l-aŭ legat, căci aŭ perdut cetatia și pre frati-său³, și i-aŭ trimis la cetatia Inicului, și pre ceialanți Zangli, tocmindu-să cu Samii și giurând în viclenie. Și plata de cătră Sami pentru acesta lucru era, ca să ia de toate câte-s în cetate, și haini, și robi, tot în giumătate Ipocratis, iar din țarină să fie tot a' lui Ipocrat. Deci, pre ceialalți Zanglei îi legă el și îi ținia ca pre niște robi; iar pre 300, cei ci era' mai de folos, îi diade Samilor să-i omoară. Ce Samii n'aŭ vrut să facă așa.

[24.] Iar Schithis aŭ scăpat din legătură la Asiia⁴, și să sui la Împăratul Darii. Și socoti Dărie cum, dintru toți

¹ Textul arată unde e.

² Epizephirii; textul.

³ Pythogenesc; textul.

⁴ Textul spune calea.

Grecii, căți s'aũ suit la dănsul, acesta om să fie tost mai drept. Și să cerșu de la Împăratul, și miarsă la Sichiilia, și de la Sichiilia iarăși aũ mers la Împăratul. Și, fiind prè bogat [în an], muri la Perși.

[25.] Iară Samii, pierzindu-și moșiia, fără de ostinială, cetate prè bună, Zanglis, lăcuiă. Iar, după războiul ce să făcia pre Marîa, poronciră Perșii Finicilor să aducă pre Eacu [din Siloson] la Samos, să-l pui tiran, pentru că marî slujbi li-aũ făcut lor. Și numaï a' Samilor, pentru căci aũ dat dos cu vasăle, nicî bisericile, nicî casăle nu li-aũ ars. Și, luând Militos, îndată și Cariia aũ luat Perșii: unile cetăți cu sila aũ luat Perșii, altile și de nevoe închinându-să.

[26.] Iar Istieũ Militianul, fiind la Vizantiia, și prinzind vasăle ce-aũ fost venind de pre Marîa Niagră, a' Ionilor, îi dideră veste pentru Militos. Deci, lucrurile de la bogazu¹ de acolò le dideră pre măna lui Visalt² de la Avidos. Și el, având pre Lezvî, aũ mers la Sacăzu, și, nelăsindu-l straja Sacăzanilor la cetatia, el să abātu într'o parte, și de acolò pre cătinel, fiind slăbiți Sacăzani, dobândi și cetatia³.

[27.] Pentru că orânduială de la Dumnăzăũ iaste, când iaste să bată vre o limbă saũ vre o cetate răutate mare, atuncia mai nainte sămni li să arată. Așa și la Sacăzanî, mai nainte sămni răli li să arată, pentru că aũ trimis la Delfi 100 de voinici, și dintru aceia numaï doî s'aũ întors, iar ceialanți toți aũ murit de cîmă. Și, iarăși, undi li era școala, dintru 120 de copii, [căzînd acoperemîntul], numaï unul aũ scăpat. Acestia sămni Dumnăzăũ li arată: după aceia, bătaia corăbiilor îngenunchè cetatia⁴. După aceia, nemeri Istieũ cu Lezvii, și, așa, prè lesni dobândi și cetatia.

¹ Helespont; textul.

² I se arată genealogia.

³ Scurtat

⁴ Suprimat restul paragrafului.

[28.] De acia Istieū oști asupra Thasuluī, având cățiva Ioni și Eoli. Și, șazind pregjur Thasos, îi veni vestia cum Finicii au purces de la Militos asupra ceialalte Ionie. Și, înțelegând aceasta, el au lăsat Thasul, și miarsă tare spre Lezvos, cu toată oastia. Și, temându-să la Lezvos oastia lui, au trecut la Atarnis decinde, pentru ca să săcire grăul de la Caicu¹. Întru acestia locuri era Arpag, un om pers, hatman nu a puțină oaste, carile să lovi cu Istieū, și-l prinsă viu, și pre oastia lui mai multă o surpă.

[29.] Și așa îl prinsă viu: Bătându-să Perșii cu Ioni acolo², multă vreme sta într'un chip războiul. După aceia, purceasără călărimia Perșilor și înfrânsără pre Ioni. Iar Istieū socoti cum pentru atăta greșală nu va peri de Darie, și-și iubi sufletul, și așa făcia: agiungându-l în război un om pers, și vrând numai să-l lovască, el începu a grăi limba Perșilor și a să mărturisi pre sine, cum iaste Istieū.

[30.] Și, după ce l-au prins, să-l fi dus drept la Împăratul Darie, socotesc cum niciun rău n'ar fi pățit și i-ar fi ertat vina lui. Iar pentru aceia, și pentru ca să nu fie mare, — mergând lângă Împăratul —, Artafernis, Domnu Sardisuluī, și Arpag, ce-l prinsă, ducându-l la Sardis, îl răstigniră, și-și tăiară capul, și-l trimisără la Darie Împăratul. Iar Darie, înțelegând, foarte s'au scărbit pre aceia ce l-au omorât, căci nu l-au adus viu acolo, și învăță de-î spălară capul, și-l tocmiră frumos, și-l îngropară ca pre un mare făcător de bine, și lui, și Perșilor. Istieū așa păți.

[31.] Iar oastia cè de pre Marīa a Perșilor ernă la Militos, și, al doilia an, prè lesni au luat ostroavile Sacăzul și Bocceada³ și Lezvos. Și, cum lua' ostrovul Perșii, făcia' năvod de oameni într'acest chip: să ținia om de om de mână, din Marīa până în Marīa, păr' la sfârșitul ostrovuluī, și, așa, îi vâniază preste tot ostrovul. Și luară și

¹ Scurtat și confundat.

² Textul dă locul.

³ Tenedos.

cetățile de la uscat ale Ionilor; ce nu le putia acelia să năvozască.

[32.] Acei și hatmaniî nu bărfiră pentru lauda ce s'au lăudat cetăților Ioniei; pentru că, biruindu-le, pre ficiorii lor hadămbi i-au făcut, și fetile lor la Împăratul li-au trimis, celia frumoasă; și cetățile le ardia' cu totul. Așa pățiră Ionii: întâi de Lidii să supusără, apoi de Perși, în două rânduri.

[33.] Pre urmă și de la Ionia, iarăși, pre bogazu¹, în stănga, toate cetățile lua'; că celia din driapta era' luate. Acestia cetăți sânt acolo: Hersonisus să chiamă locul aceala, undi iaste Iraclia², și zidurile Thrachii, și Silivriia și Vizantiia. Iar Vizantiî și Calhidonenii n'au așteptat pre Finicii, ce-și lăsară cetățile, și să dusără înlontrul, pre Maria Niagră, și lăcuiă cetătia Misimvriei (ce iaste și astăzi³). Iar Finicii arsără acestia și să dusără la Priconis și la Artachis; luând și acestia, să dusără, iar, la alte cetăți, carile, mai nainte, nu li-au fost luat. Și la Chizicu nu s'au dus; pentru că s'au fost închinat mai nainte la Ivari, ficiorul lui Megavaz, ce-au fost Domn la Daschil. Iar, câte cetăți au fost în Hersonisus, alegând de cetătia Cardiei, toate li-au luat.

[34.] Și atuncia li era Domn acestor cetăți Miltiadu, feciorul lui Chimon Athineu'⁴, și le biruisă într'acest chip: mai nainte era' Thrachi, pre numi Dolonghi, carei ținia' Domniia această; după aceia, boțindu-i cu războiul Ap-sinthenii, ei trimisără pre Domniî lor la Delfi, să vrăjască ce vor face? Iar vraja zisă cum: cine îi va chiema întâi pre ospăte pre dănsii, pre aciala să-l ia să le fie tocmitorii. Și, mergând Thrachiî pre drumul Focheilor și a Vioților, și nechiemându-i nimirilia la ospăți, atuncia să întoarsără spre Athina.

¹ Helespont.

² Perintul.

³ Lămurirea, adausă.

⁴ Textul adaugă: al lui Stesagoras.

[35.] Iar atuncia la Athina era tiran Pisistrat ; iar și Miltiad [al lui Chipsel] încă era puternicu, fiind de niamul de apoř Athineu¹. Acesta Miltiad, șazind înnainte casălor lui, și văzind pre Thrachi trecând, și neavând haini de cele de țară, și cu suliță, îi chiemă și-ı ospătă cu priință, și ospăți, și sălaș, și, după ce s'aũ sălășluit, i-aũ arătat toată povestia vrăjei, și, arătându-ı, să ruga' să să asculte poronca dumnăzăiască. Și, auzind acesta lucru Miltiad, îndată priimi, pentru că i să supărasă și lui pentru tiraniia lui Pisistrat, și vra și el să să lipsască de acolò. Și îndată să dusă la Delfi ca să întrebi vraja : aũ faci-va ce zicu Thrachei?

[36.] Și, așa, îndemnându-l, Miltiad, biruind mai nainte la Olimbiia cu 4 cai, atuncia luă pre cine vru dintru Athinei, și miarsă cu Thrachii, și luă țara aceia, și-l făceră Domn preste dănșii. Și făcia zidu, din Marıa în Marıa², de 5 mile de lung, pentru ca să nu între Apsinteni să mai prade³.

[37.] Și, făcând acesta lucru, opri pre Apsinteni de războiul acestora, și, după aceia, miarsă la Lampsacos, să o bată ; iar ei făceră strajă ascunsă, și-l prinsără viu. Acesta Mil[t]iad era cunoscut cu Crisos Lidianul. Înțelegând Crisos acesta cuvânt, trimisă la Lampsachenı, zicându-le într'acest chip : să-l sloboază ; iar, de nu, așa îi va potopi, ca tăiaria copacului făstăcului. Care lucru, neînțelegându-l ce va să zică Lampsachenii, oarecarile află pilda, zicând cum, dintru toți copacii, numai făstăcul, tăindu-să, cu totul piari, și nu mai odrăslește. Așa, să spăimăntară de Crisos Lampsachenii, și slăbiră pre Miltiad.

[38.] Acesta, scăpând, muri, făr' de ficiori, și lăsă Domniia la Stisagor, fratile lui Chimon. Și lui Miltiad facu jărtvă Hersonitenii, și pun ispite vitejăști multe, la carile pre Lampsachenı nu-ı priimăsc. Și, fiind război, iarăși, cu

¹ Scurtat.

² Textul arată localitățile.

³ Textul socoate distanța.

Lampsachenii, peri și Stisagor, lovindu-l cu un topor în cap, în Divan¹, un om adică carile să închinasă lor, și, mai apoi, fu nepriiaten.

[39.] Murind acesta, trimisără, de la Athina, ficiorii lui Pisistrat, Domnii Athinei, pre Miltiad, ficior lui Chimon, fratile lui Stisagor, ca să fie acolò Domn. Pentru că și la Athina încă îl ținia' pre dănsul bine, neștiind moartia tătani-său, carile aiurilia o voï arăta. Și Miltiad, mergând cu o cătargă la Hersonisus, și mergând acolò, ținia în casă pre fratile lui, Stisagor, adică cinstindu-l. Și, înțelegând ceialanți boeri² de la Hersonisus, aū mers toți ca să jăluiască moartia lui Stisagor, iar Miltiad îi legă pre toți, și făce 500 de lefecii. Și luă fata lui Oloru, Împăratul Thrachilor, anumia Ighisipilis.

[40.] Acesta de curând s'aū fost suit la Hersonisus, și-l apucară pre dănsul și alte lucruri, mai greli decât acestia. Pentru că, al trielia an de aceasta, fugi de Tătar[i]. Pentru că Tătarăi Nohaii³, întărătându-i Împăratul Darie, după cum am zis mai sus, să gătiră și ei, și, trecând Dunăria, alergară, după cum le iaste obiceiul lor, până la Hersonisos (acesta Hersonisos iaste de la Țarigrad, locul între Maria Niagră și între cia Albă, până undi să lărgeste⁴). Și, agiungând Nohaii până acolò, nu așteptă Miltiad, ce fugi. După aceia, să întoarsără și Tătarăi acasă. Și pre dănsul iarăși îl adusără Thrachiî la locu. Acestia fură cu trii anî mai nainte decât acestia.

[41.] Iar atuncia, auzind cum Finichiî sânt la Bocceada⁵, el încărcă cincî cătarge dintru atăta avuție ce-aū avut, și purceasă spre Athina. Așa, cadî asupra Finicilor⁶, și, gonindu-l pre dănsul cu celia patru cătarge, aū scăpat; iar una aū luat Finicii, întru care era și feciorul cel mai

¹ În Pritaneu; textul.

² Hersonișii; textul.

³ Scișii nomazi; textul.

⁴ Lămurire adausă.

⁵ Tenedos; textul.

⁶ Foarte scurtat.

mare a' lui Miltiad. Și, prinzindu-l, cu vasă cu tot, Finicii îl dusără la Împăratul Darii, gândind cum vor avia dar mare de cătră Darie, pentru că era fiċor lui Miltiad. Că acesta Miltiad îndemna pre Ionċ să strice podul și să facă pre voia Tătarălor, când să rugă lor la Dunăre. Iar Împăratul Darie nu-și adusă amintia de același lucru, ce îl socoti foarte, și îi dideră o fimei persoaică, și făcia fiċori, și era' socotiți foarte ¹.

[42.] Întru acest an altă nimică nu să lucră la Ionċ, ce de folos li-aũ fost Ionilor. Pentru că Artafernis, Domnul Sardisuluċ, aũ trimis solċ pre la Ionċ cum să să tocască cu nepriiateniċ lor; și le împărți și locul lor, după cum aũ socotit, cu milile². Și așa iaste și până astăzi cum aũ tocmit atuncia, și așa li-aũ tocmit câte aũ avut și mai nainte, și li era lor cu paci.

[43.] Iar, primăvara, pre toți hatmaniċ pre ceialanți îi scoasă din cinste Împăratul, și trimisă hatman pre Mardonie, ci era fiċor lui Govrie, asupra Mării, aducând oaste foarte multă, pediastră și pre Marċa, fiind la vărăstă tânăr, și luasă pre fata lui Darie, Artozostra, de curând fimei-și. Și, așa, sosi la Chilichia cu oastia, și de acolò întră în corabie, și să ducia pre Marċa cu vasăle; iar ceialanți Domni mergia' cu oaste pediastră spre bogaz³. Iar, după ce agċunsă Mardonie la Ionii, — aciċ voi să dovidesc sfatul cela ce aũ fost sfătuit Otanis, ce l-am zis mai sus, cum aũ zis ca să fie la Perși dimocraċie, adică să fie cu toțiċ cetățaniċ mai mari, nu unul⁴. Iată că acum să dovedi că Mardonie, agċungând la Ionie, strică toate Domniile, și lăsă să fie cineș cu nărodul cetăței sali, să să stăpăniască, nu Domn osăbit să fie. Și, după aceasta, mergând la bogazu, s'aũ adunat muțime de vasă, multe foarte, și oaste pre uscat multă; și stricară bogazul, și eșiră,

¹ Suprimată o propoziție.

² Scurtat.

³ Helespont.

⁴ Schimbat.

din Asia, la Evropa, și mergia' spre Eretria și spre Athina oștile.

[44.] Aceasta era vestia oștitului acestuia, iar voia lor era câte de multe cetăți grecești să ia, de vor putia. Și, așa, îndată, pre Thasi, nici mănule rădicând ei, și-î supusără; mai apoi și pre Machidoneni, căți era' scăpați, cu oastia cè pediastră îi robiră, pentru că, cătă Machidonie era înlontrul, de mai nainte era robită. Și, așa agiunsără¹ la muntile Athosului (undi acum iaste Sfântagor[a]²), și, fiind pregiur mult, lovi vântul dispre Miazănoapte, ce-î zicu Voreas, foarte tare, și rău purta vasăle, izbindu-le de munte. Pentru că mai multe de 300 de vasă au perit, și oameni vr'o 8.000 [=20.000], de furtună. Pentru că Maria acolò pregiur munte multe jigăni și chitosă ari, și-î înghiția' jigăniile tare pre oameni; alții să izbia' de piatre, alții nu știa' să înnoate, alții de frig muria'. Oastia această de pre Maria așa făcia.

[45.] Iar Mardonie și cu oastia cè pediastră, fiind tăbă-rătă la Machidonie, noaptia, Thrachi Vrighii loviră oastia, și pre mulți Perși omorără, și pre Mardonie încă l-au rănit. Și nici ei n'au scăpat din robie; pentru că nu s'au sculat Mardonie de acolò pără nu i-au supus și pre aceștia. Supuind pre aceștia, întoarsă oastia îndărăpt, pentru că pedestrimia slăbi foarte rău, și corăbiile încă li-au fost stricat fortuna. Această oaste rău fu rușinată, și să întoarsă la Asia.

[46.] Iar, după aceia, în al doilea an, Darie, înțelegând, pentru Thasi, cum silescu să fie vicleni, trimisă soli la dânșii și le poronci cum să-și surpe zidurile și să-și ducă vasăle la Avdira. Pentru că Thasi încă avia' ziduri tari, și vasă multe, și alte puteri mari, și avia' venit, den madem de aur și de argint³, vr'o 200 talanți, și pentru aceia avia' atăta puteri⁴.

¹ Textul arată și calea.

² Lămurire adausă.

³ Textul dă și locul.

⁴ Scurtat. Apoi suprimat tot paragraful 47.

[48.] Iar, poroncindu-le Împăratul, și zidurile le surpară, și vasăle li-aŭ dus undi li-aŭ poroncit ¹. După aceea, Darie socoti să ispitiască pre Greci, ce le iaste voia și ce gâdescu? Cari, dintru amândoa, vor face: bate-să-vor cu dânsul, aŭ închina-să-vor? Și trimisă crainici prin toată Țara Grecească, împărțindu-i în toate părțile, și poroncindu-le să dia Împăratului Darie apă și pământ. Pre aceștia aŭ trimis în Țara Grecească; iar pre alții trimitia la cetățile ci era' supt mâna lui, câte era' pre lângă Măriă, poroncindu-le să facă cătarge și alte vasă de cărat pâini ².

[49.] Aceștia acestia le găta; iar oamenii lui, strigătorii, ce-aŭ trimis la Greci, multe cetăți de pre uscat să închina', și toate ostroavile, și încă și Eghinitenii. Aceștia toți dideră apă și pământ Persului. Și, făcând Eghinitenii acesta lucru, îndată Athinei aŭ prepus cum pentru dânsii aŭ dat ei închinăciune Persului, și cum Perșii vor să oștiască asupra lor. Și, așa, aflară prihană bună împotriva Eghinitenilor. Și trimisără Athinei la Scaon, la Sparti, zicând cătră Laconi cum Eghinitenii aŭ viclenit Grecii și s'aŭ închinat varvarului.

[50.] Pentru aceasta păără, Cleomen, ficior lui Anaxandrid, Împărat Laconilor, să dusă la Eghina, să cerceteză această păără, cum iaste, și să prinză pre cei vinovați dintru Eghinitenii, ce-aŭ făcut acesta lucru. Și începură a-i sta împotriva Eghinitenii, și mai vârtos Crios, ficior lui Policrit, carile zicè cum nici pre unul nu va prinde cu bucurie din Eghinitenii, «pentru că fără sfatul Laconilor faci tu acestia, căci ț'aŭ dat bani Athinei, pentru că s'ar fi căzut să veniți amândoi Împărații, de ar fi așa». Acestia cuvinte le zicia', pentru că le scrisă lor carte celălant Împărat a' Laconilor, Dimarit. Iar Cleomen, eșind din Eghina, întrebă pre Crios: ce i-i numile? Iar el zisă, Crios, ce să înțelege berbece. Iar Cleomenis zisă cătră

³ La Abdera; textul.

⁴ Caii; textul.

dănsul : « Acum, berbeci, cu coarnile în aramă loviși, pentru că la mare rău vei să vii ».

[51.] Iar la Sparti, rămăind atuncia Dimarit, ficiorul lui Ariston, părè pre Cleomen, fiind și el Împărat la Sparti, însă de casa de mai de gîos, — pentru alta nu mai de gîos (pentru că tot dintr'un niam aũ fost amăndoï), ce numai pentru căci era mai veche ruda lui Evristeneu.

[52.] Pentru că Laconiĩ așa zic, cum Aristodim, strănepotul lui Ilos ¹, să-ĩ fie adus pre dănsiĩ acolò, la locul aceala să lăcuiască, și nu fecioriĩ lui Aristodim. Și, nu trecănd vremi multă, născu fimeia lui Aristodim ² doi cuconĩ giământĩ, și, după ce aũ văzut Aristodim copiii aceștiia, aũ murit de boală. Iar Laconiĩ ce s'aũ fost tãmplat atuncia, aũ făcut sfat cum, cel mai mare din copiii acela să-l facă Împărat, după cum iaste obiceiul lor. Și, așa, n'aũ fost putănd alege care iaste mai mare, pentru că era' amăndoĩ într'un chip; și, neputănd cunoaște, aũ întreat pre maicã-sa, iar nici ia zicia că știe aceasta, — știia bine; ce vria ca să fie amăndoĩ Împărați. Și, așa, Laconiĩ s'aũ fost merănd, pentru aceasta, cum vor cunoaște? Și trimisără la Delfi să întrebĩ: ce vor să facă? Și vraja zisă: amăndoĩ copiii să-ĩ fie în locu de Împărat, și să cinstiască pre cel mai bătrăn. Și, așa, iarăși nu știia' Laconiĩ carile era mai bătrăn. Iar un om de la Mesina îi învăță pre Laconiĩ, cum să păzască pre maica lor, cui va da mai nainte țitã dintru amăndoĩ, și carile scaldă și hrăniaște mai nainte, și să socotiască de multe ori aceasta. Decĩ, de va ști și ia carile iaste mai mari, tot pre aciala întâi va socoti; iar, de va lua une ori pre unul, uni ori pre alt[ul], nici ia nu va ști, și să să cerce într'alt chip. Și, așa, Spartiianiĩ pusără pază de socotia pre imã-sa, neștiind ia pentru ce o păzăscu. Și aflare cum tot pre unul întâi socotia, și, așa, aflare că acela era mai mare. Și-l luară, și-ĩ pusă numile: Evristenie, și celuiialant: Procleas, și, așa,

¹ Scurtatã genealogia.

² Lãmuriri despre ea, in text.

să hrănia' de opștie aceștia. Și, după ce s'au crescut, tot au fost aceștia în prici, și ei, și ficiorii lor.

[53-4.] Laconiî zicu acestia poveștii, afară din ceia Elini, pentru că ceialalți pre Laconi, din ceputul lor, îi facu Eghipteni, adică pre Împărățai Laconilor. Perșii zicu iarăși cum de la Perseu să fie, carile să să fie făcut Greci¹.

[55.] Ce acestia acum le vom lăsa, și vom zice acelia ce alții nu li-au zis.

[56.] Împărății de la Sparti această cinste au: preoții doao, a lui Diia [=Zeus] Laconul și a lui Diia cerescul, și a merge la război în ce țară vor vria; de acestia lucruri niciun Spartian nu poate să-l opriască, iar, de nu, să află întru pângăriciuni. Și, mergând la război, înaintea merg Împărății; iar, întorcându-să, din dărăpt merg; și o sută oameni aleși să-l păzască pre dănsul la oaste. Și oi să găunghie la eșiria lor, câte le vor fi voia, și pieile și spatile sânt ale lor. Acestia sânt la război.

[57.] Iar la paci așa le iaste tocmala: de va faci cineva jărtvă, șade, mai sus decât toți, Împăratul, și de la dănsi începi, împărțind cu doă părți mai mult de cum ceialanți oameni ce sânt la masă; și biaū întâi ei, și iaū și peile oilor ce s'au găunghiat. Și la toate lunile noă și la șapte zile a' luni dau câte un dobitoc de jărtvă amânduror Împărăților, și câte o găliată de făină, și câte un vas de vin. Și la ispitile vitejiei ei șadu mai sus, și ei aleg pre cine vor vria dintru orășani, și la Delfi câte doi trimit la vrajă, care și acăștia mănăncă cu Împărății de la opștie. Iar, neviind Împărății la ospăți, le trimit câte doă șinice² de făină și câte o vadră vin; iar, fiind de față, tot îndoite le dau; așa iaste și când îi chiamă și cei mai de gîos. Și vrăjile ce li să vor faci, ei le păzăsc, și știu și ceia ci mărg la vrăji. Și atăta judică Împărății numai cât: întâi, pentru fata aceia ci va merge la altă casă să să mărite făr' de știria tătani-său, și pentru căile ce sânt mari,

¹ Foarte scurtat. Suprimat mai tot paragraful 54.

² Choinice; text.

și, ficior de suflet cine va să facă, dinnainte Împăraților îl faci. Și șad de sfătuesc cu cei bătrâni, fiind aceștiia 28, iar, de nu vor fi ei la sfat, aleg doi mai de aproape din cei bătrâni, de țin locul Împăraților.

[58.] Atăta cinste aū vii Împărații Laconilor. Iar, murind Împăratul, aliargă călăreți prin toată țara Laconilor de spun cum aū murit Împăratul, și muerile în cetate împlă cu căldări, bătându-le. Și, după aceia, dintru toată casa iaste obicei, din cei ce sânt volnici, un bărbat și o fimei să să pângăriască; și, nefăcând acest lucru, supt mare vină sânt supuși. Și această prăvilă iaste la Laconi pentru Împărați, care iaste și la Asiia, la varvari, pentru că, murind Împăratul Laconilor, să adună mulți dintru toți Laconi¹, și dintru cei mai proști², să golesc până la țită, și, împreună cu muerile, plâng, zicând cum cel de apoi Împărat acela iaste cel mai bun. Iar carile va muri la război, îi facu chipul foarte frumos, și-l pun într'un pat, și, așa, îl aducu la Scaon; și 10 zile nu facu tărg, ci tot plâng numai, nefăcând alte trebii.

[59.] Toacăscu-să iarăși cu Perșii și de aceasta, pentru că, murind Împăratul și puindu-să alt[ul], acesta dăruiaște pre carile va fi rămas datorî Împăratului aū opștei. Și la Perși, cine stă Împărat, iartă toată rămășița de bir ci ari a lua de prin cetăți.

[60.] Toacăscu-să și cu aceasta Laconi cu Eghipteni, pentru că crainicii, maghiri³, cimpoeshii, toți aū meștersugurile părinților și nu esă la altă briaslă: după cum le iaste meștersugul, așa le iaste și niamul.

[61.] Iar, întru aceia vremi, ce zisăm mai sus, aflându-să Cleomen la Eghina, și sfātuind pentru binile de opștie al Grecilor, îl păria Dimarit, nu pentru binile Eghinitenilor, ci pentru zavistiia lui. Iar Cleomenis, întorcându-să de la Eghina, sfătui să scoată pre Dimarit din Împărăție, aflând

¹ Afară de Sparta; textul.

² Scurtat.

³ Textul: μάγειροι.

prihană ca aceasta la dănsul. Ariston, tatăl lui Dimarit, înpărășind la Sparti, și luând doă fimeș, ficiorî nu făcia, și nu să conoștia ca să fie vina dispre dănsul. Și, așa, luă și a triia fimei, întru acest chip: era un orășan, foarte priiaten lui Ariston, carile avia o mueri mai frumoasă decât toate căte era' la Sparti; și, din grozavă, să făcia frumoasă: pentru că, fiind fată din oamenii avuți, și fiind foarte grozavă, zic că maica ei aŭ dus-o la bozul Eleni¹, și în toate zile s'aŭ fost rugănd, până undi s'aŭ fost ivit Elena, și aŭ făcut-o, din grozavă, mai frumoasă decât toate fimeile ci era' la Sparti. Și, venindu-i vremea de măritat, o luă acesta, priiatenul Împăratului².

[62.] Și pre Împăratul Ariston începu dragostia fimeeș a-l aștia, și meștersugui așa: zisă cătră priiatenul său cum el, dintru toate ci ari el, îi va dăruî un lucru, carile va pofti; și zicia priiatenului său să-i hărăzască și el, iarășî, un lucru ce va pofti. Iar cela n'aŭ prepus pentru muiare, pentru că vidia că și Ariston ari fimei, și prinsă și el bucuros, și legară cu giurământ. După acestia, ce aŭ cerșut din odoarăle lui Ariston, îi didia; el, iară, cerșu muiaria. Și cela, zicând cum «afară din muiare am zis», mai apoi, pentru giurământ, n'aŭ avut ce să facă, ci-șî didia muiaria.

[63.] Așa, luă și a triia muiare Ariston, și goni pre a dooa. Decî, încă neplinind zăce lunî, născu pre acesta, pre Dimarit. Și oarecarile dintru slugî miarsă de-i didia lui Ariston știre; iar el își căută la inel, undi era' însăm-nate lunile, și zisă cum «nu iaste al mieŭ acest ficior». Iar eforî, adică bătrăniî, n'aŭ băgat acest cuvânt în samă. Și, crescând copilul, s'aŭ căit ce-aŭ zis Ariston cătră dănșî, și zisă că-i a' lui ficior adivărat. Și pusă numile Dimarit, pentru că s'aŭ fost rugat tot nărodul, pentru distoinicia lui Ariston, să-i dia Dumnăzăŭ ficiorî: că așa să înțălege *Demaritos*.

¹ Textul spune unde se află.

² Foarte scurtat.

[64.] Și, trecând vreme multă, muri Ariston, și luă Împărăția Dimarit, pentru căci zavistui pre Cleomen: întâi întoarsă oastia de la Elefsina, și apoi pentru Eghiniteni¹.

[65.] Și, vrând și Cleomen să-și răscumperi, să tocmi cu Leftihid², carile era dintru aceeași casă împărătiască cu Dimarit, și, așa, să tocmi cu Leftihid cum să siliască Cleomen să-l pui Împărat, și cela să măi oastia la Eghina. Și Leftihid încă era foarte nepriiaten lui Dimarit, pentru o muiare, ce-aū vrut întâi să o ia Leftihid, iar Dimarit aū apucat³. Atuncia, întărătându-l pre Leftihid, Cleomen zisă: «Nu cu cale împărățește Dimarit, pentru că nu iaste ficior lui Ariston», și, cu gîurămănt, zicè și povestia aceia ce aū zis Ariston la naștiria lui. Cu acesta cuvânt dovedi Leftihid pre Dimarit: cum nici ficior lui Ariston iaste, nici pre cali împărățește Laconilor, — aducând mărturi și pre bătrăni⁴ care atuncia s'aū fost tāmplat atuncia la sfat cu Ariston.

[66.] Acest lucru zicându-să, sfătuiră să trimiță la Delfi, să întrebi vrajă: iaste ficior lui Ariston Dimarit, aū ba? Și, așa, Cleomen aū trimis, de altă parte, pre Covon⁵, de la Delfi, de aū învățat pre vrăjitoare di-aū zis cum nu iaste ficior lui Ariston⁶. Iar, mai apoi, tārziū, s'aū înțales, și Covon aū fugit de la Delfi, și pre vrăjitoare aū mazi-lit-o. Și să surpă Împărăția lui Dimarit.

[67.] Iar, mai apoi, fugi și la Midī, la Darie Împărat, pentru ocară, că, făcându-să ispите vitejăști, și Dimarit fiind mazil, și Leftihid stănd Împărat, trimisă Leftihid pre sluga sa la Dimarit, întrebându-l: ce iaste, și în ce chip, din Împărat, a fi supus? Iar celuia îi păru jali pentru întrebari, și zisă: «Eū amăndoă li-am gustat, iar tu încă nu». Iar aceasta întrebari, zisă, fu începătura Laconilor, aū de

¹ Scurtat.

² Se arată, în text, genealogia lui.

³ Foarte scurtat.

⁴ Eforii; textul.

⁵ Fiul lui Aristofant; textul.

⁶ Scurtat.

multe răli, aŭ de multe bune. Acestia zisă, și să acoperi, și eși din privală. Și să dusă acasă-și, și făcu jărtvă luī Diia [=Zeus] un bou, și apoi chiemă pre maică-sa,

[68.] Și-i pusă în mână din mănuntăile bouluī, și-i zisă, rugându-să: «O, maică, te rog, pentru toți Dumnăzăii și pentru Diia [=Zeus], acestia, ci te gîur să-mī spuī adivărat: cine îmi iaste mie tată? Pentru că Leftihid mi-aŭ zis la prici cum eraī gria, când aī venit la Ariston, de cela bărbat. Alțiī zicu și maī grozav: cum m'aī făcut cu un măgar[ar]ī. Decī, pentru Dumnăzău, te rog să-mī spuī, cu adivărat; pentru că tu singur[ă] veī ști. Și zicu în Sparti cum Ariston n'aŭ fost avănd plod de copil, că ar fi făcut și cu acelialalte fimeī ficiorī».

[69.] Așa o întrebă el. Iar ia aŭ răspuns într'acest chip: «Di vremi ce mă întrebī, iată că adivărat îți voi spuni. După ce m'aŭ adus Ariston acasă-și, a triia noapte, aŭ venit o videnie, în chipul luī Ariston, și, culcându-să cu mine, mi-aŭ pus cununile în capul mieū, carile era' în capul luī. Și, maī apoi, venind Ariston, m'aŭ văzut cu cunune, și m'aŭ întrebat, cine mi li-aŭ dat? Iar el zicia că nu știe. Și, așa, gîurându-mă eū cătră Ariston cum el mi li-aŭ dat, socoti și el cum lucru dumnăzăesc va să fie acesta¹. Și, maī apoi, întrebănd pre vrăjitorī, s'aŭ aflat că cununile aŭ fost a' bozuluī Astravacu. Decī, eū așa știū, cum, aŭ Astravacul bozul îți iaste tată, aŭ Ariston, pentru că eū întru aceia noapte, ti-am zămislit pre tine. Iar, pentru cuvântul ce-aŭ zis atunci Ariston, căci am născut a zăcia lună, neștiind aŭ zis; că nascu fimeile și în noă, și în șapte, și în opt, și nu tot în zăci lunī. Și eū de șapte lunī ti-am născut, și Ariston maī apoi aŭ socotit că iaste după cum zicu eū. Și tu alte cuvinte pentru naștiria ta nu maī priimi; acestia sânt adivărate. Iar din măgar[ar]ī să nască muerile celor ce zicu că iaste așa, și a luī Leftihid!». Și, acestia cuvinte zicând,

[70.] crezu Dimarit, și, pofta luī plinindu-o, să griji de

¹ Puțin scurtat.

cale, zicând că va să margă la Delfi la vrajă. Și Laconiî cunoscură cum va să fugă, și purceasără după dănsul, a-l goni. Și, agîlungănd Dimarit la Zachinthos, trecură și Laconiî acolò, și-î luară slugile, iar Zachintheni nu vria să-l dia. Și, așa, trecu la Asiia, la Împăratul Darie; și-l priimi foarte cu cinste mare, și-î didia cetățî și lăcașă. Pentru această primejdie aū venit Dimarit la Asiia. Și alti multe fiind făcute la Sparti minunate lucruri, și cu faptile, și cu sfatul, — și mai vârtos cu 4 cai cu carul aū trecut la Olimbiia caii, care lucru alt Împărat a' Laconilor n'aū făcut.

[71.] Iar, după aceasta, luă Împărățîia Leftihid, și făcia ficior anumia Zefxidim; acesta muri și lăsă ficior pre Arhidimu, fiind Leftihid încă viū¹. Iar Leftihid luă încă și a doă fimei², și născu o fată, pre numi Lambitò, și o didia după nepotul lui, după Arhidim.

[72.] Iar, mai apoi, nici Leftihid nu îmbătrăni la Sparti, ci răscumpără ocară lui Dimarit ce-î făcia. Pentru că aū fost hatman Laconilor la Thesaliia, și, așa, putănd el să le supui toate, aū luat bani și n'aū supus pământul; și-l prinsără de față acolò în tabără cu baniî. Și, așa, îl chiema la gîudecată, și el fugi, și-î săpară casa; și fugi la Tegheia, și muri acolò. Acestia mai pe urmă aū fost.

[73.] Iar atuncia, isprăvind acest lucru Cleomen cu Dimarit, îndată cu sine luă pre Leftihid și miarsă asupra Eghinitenilor, pentru căci nu-l ascultasă. Și, așa, și Eghiniteniî, văzînd pre amăndoî Împărățai Laconilor oștînd asupra lor, socotiră cum nu vor sta înpotrivă, ci aliasără 10 oameni, carei erau mai de frunte, și pre Crios întru dănsiî, și pre Casamvu, cariî era' mai de ispravă, și-î dusără la nepriiateniî lor, la Athiniani, de-î zălogiră acolò, pentru cum, adică, nu vor vicleni pre Greci să să închine la Perși³.

[74.] După acestia, și Cleomen încă să spăimăntă tare,

¹ Scurtat.

² Textul spune cine era.

³ Schimbat.

și fugi la Thesaliia ¹, pentru că Laconiī au înțales meșterșugul ce-aū făcut [cu] Dimarīt ². Și, așa, fugi Cleomen la Arcadī, și, de acolò, să ispitia la lucruri noă, ispitind pre Arcadī: mergi-va undi le va zice, și, gūrându-ī pre apa Stigāī (această apă pică într'o piatră, într'un vas, și-ī zicu Stiga), și acestia le făcia, adică să margă asupra Sparti ³.

[75.] Iar Laconiī, înțelegând acest lucru, trimisără și-l legară, și-l dusără acolò la Sparti, și iarășī il pusără În-părat, cum era și mai nainte. Iar el și mai nainte fiind trāsnit, atuncia il apucā o boală de nebunie, și, pre cine tämpina din Laconī, ī lovia cu buzduganul în obrazu; până undi il prīnsără oameniī lui ci-ī avia, și-l pusără într'un gros, și lāsară de străjuia un om. Și, fiind străjarul dintru mujicī, și fiind singur, cerșu Cleomen cuțit, și, așa, începu a să tăia, din pulpe, până aū agiuns la pantece, tot tăindu-să în lung, și, așa, muri Cleomen. Zicu pentru multe vine dumnăzăeștī să fie pățit aceasta. Uniī zicu pentru căci aū amăgit Pithiia la Delfi pentru vraja lui Dimarīt. Iar alțiī zicu pentru căci aū prădat biserica de la Elefsina. Alțiī zicu cum, oștind Cleomen asupra Argosului,

[76.] pentru căci venisă de la Delfi vrajă cum il va dobândi, și, așa, luă pre Laconī și oști asupra Argosului, la apa ce să chiamă Erasin ⁴. Și, sosind acolò la apă ⁵, — iar jărtvile nu-ī arăta' bine de va trece decinde —, iar Cleomen zisă: «O, bine faci, apă curătoare, de-ți prieștī moșii. Iar, pentru aceia, Arghiī tot nu să bucură» ⁶. Și, după aceia, să întoarsă la Thiriia, și făcia jărtvă un buhai Mării, și, așa, întră a veni spre Argos ⁷.

[77.] Iar Arghiī, înțelegând cu totul, aū oștit și ei spre

¹ Scurtat.

² Ultima propoziție adausă.

³ Foarte scurtat.

⁴ Textul spune izvorul.

⁵ Scurtat.

⁶ Prelucrat.

⁷ Scurtat.

Marîa ; și, apropiindu-să lângă locul Tirintului, lăsară puținel locu la mijlocu, și stătură împotriva Laconilor. Și nu să temia' ei de război, fățiș, să-î bată Laconii, ci de viclesug. Pentru că le venisă vrajă de la Delfi, zicând așa : «când va birui pre cel de parte bărbătiască cia de parte fimeiască, și va lua cinste între Arghii, multe ale Arghilor va puni gîos, pentru ca să zică și altul din urma oamenilor cum șarpile cel viclian, împregiurat de trii ori, peri, supuindu-să su-lițai». Acestia auzindu-le Arghii, s'au spăimăntat, și au făcut și alta : pentru că, când striga străgătorul Laconilor ca să să gătiască de război, striga' și ei ; când striga de mîncat, striga și a' lor iar așa, pentru ca să fie tot într'un chip de gata.

[78.] Iar Cleomen, înțelegând sfatul Arghilor, învăță pre Laconii cum, când va striga crainicul pentru prînz, ei să fie gata toți de război, și să margă asupra Arghilor. Și, făcând așa, loviră pre Arghi prînzind, și pre mulți omorîră, și pre mai mulți [cari] fugisă în păduria lui Argos, a bozului, îi păzia' să nu scape.

[79.] Și făcia Cleomen așa : avînd oameni pribagi din Arghii la dînsul, au trimis strigătorul de i-au fost strigînd pre cei din păduri anumia, și au fost zicînd să-și dia colonul, câte doi taleri¹ de om, și aceia, crezînd, eșia' câte 50 de oameni, și tot îi omora Cleomen. Și, așa, cei din desime nu știia' ce facu ceia ci es', pînă undi s'au suit unul dintru dînșii pre un copaci, și au văzut cum îi omoară, și n'au mai vrut să iasă.

[80.] Și, aciî, poronci să aducă lemni, să pui pregiurul pădurii, și să-î dia focu, și, așa, aprinsă păduria aceia. Și, întrebînd a cui iaste acia biserică și păduri, și-î spusără cum iaste a lui Argos, iar el suspînă, și zisă cum : «O, Apolon de la Delfi, bine m'ai amăgit, pentru că ai zis că voi lua Argosul, și acum am luat această biserică ; și mi să plini vrajă».

[81.] Și, așa, ceelaltă oaste o slobozi, și aliasă 1000 de

¹ Textul : mnee.

oamenii și miarsă la Ireu¹ să facă jărt[vă], și așa, popii nu-l lăsa' să facă jărtvă, zicând cum streinilor nu li să cade să facă jărtvă. Iar el poronci și-l bătură pre popă, și făcu jărtvă; si să întoarsă la Sparti.

[82.] Și, după ce s'aũ întors, nepriiateniũ lui il pãria' la sfat, zicând că aũ luat bani și n'aũ vrut să ia Argosul. Iar el aũ rãspuns așa, — nu știũ: adivãrat, aũ ba —, iar zisã cum: «Vraja mi s'aũ plinit, de vremi ci s'aũ luat biserica lui Argos², și, mai apoi, am mers la bozu, la Ireu, de am făcut jărtvă, și aũ eșit para din pept, și am cunoscut cum nu-l voi dobãndi pre Argos; cã, de ar fi eșit din cap, aș fi dobãndit Argosul»³. Și-l crezură Laconiũ, și scãpãtarã de pãrã.

[83.] Iar, și Argosul încã, să scularã robiũ și ucisãrã pre stãpãni, și-l ținurã ei. Dupã aceia, ficiorii stãpãnilor, crescãnd, s'aũ bătut mult cu robiũ lor, și cu multe mijloace, și, așa, abia îi biruirã pre robii⁴.

[84.] Iarã Arghiũ, pre Cleomen, pentru aceia zicu cum aũ nebunit, pentru că aũ ars biserica. Iar Laconiũ zicu cum nu de la Dumnãzãu să să fie nebunit Cleomenis, ci de la Tãtarĩ, de la Nohaĩ, s'aũ invãțat a bia vin tare mult, și, așa, aũ nebunit. Cã Tãtarãĩ Nohaĩ, dupã ce aũ mers Darie în țara lor di-aũ stricat, aũ vrut și ei să-și izbãndiascã de la dãnșul, și, așa, aũ trimis la Laconiũ, rugãndu-sã să le fie priiateni și agĩtorii, și așa să să toc-mascã, cum, Tãtarãĩ să între pre la apa Fasuluũ la Midia, iar Laconiũ de ceastã parte să să sui asupra Împãratuluĩ Darie, pre la Efes, și apoi să să împreune oștile într'un locu toate. Și Cleomen, viind Nohaĩ solii, pentru aceastã să să fie împreunãnd pre adiasã cu dãnșii, și, așa, diprin-zindu-sã foarte cu dãnșii, ei l-aũ invãțat a bia vin mult și tare; pentru aceia zicu Laconiũ să să fie nebunit. Și

¹ Templul Herei.

² Scurtat.

³ Scurtat.

⁴ Restul, suprimat.

acum Laconi, când vor să bia tare, zicu «tătărăște să facim!». Iar, din toate, mi să pare mie cum Cleomenis să fie plătit plata lui Dimarit.

[85.] Și, murind Cleomenis, trimisără Eghinitenii la Leftihid, pentru ca să le dia zăloagile ce era' a' lor la Athina, și pãria' pre Leftihid la Laconi și la Sfat cum el aũ făcut de li-aũ zalogit oamenii. Și, așa, socoti Sfatul cum strãmbãtate li-aũ făcut Leftihid Eghinitenilor, și-l gjudicará sã-l ia Eghinitenii de grumaz pre Leftihid pentru zăloagile lor. Și, vrând sã-l ia Eghinitenii pre Leftihid, un om de cinste din Sparti, anumia Theasid¹, zisã câtrã Eghinitenii: «Ce veți să faciți, bărbați eghinitenii? Pre Împãratul Sparti să luați la voi legat, pentru căci s'aũ scãrbit ei acum pre dãnsul? Dar, mai apoi, trecãndu-le scãrba, căutați să nu periți cu totul». Și, așa, să pãrsirã de a-l lua(ria), numai ce-aũ făcut tocmalã ca această, cum Leftihid să margã cu dãnșii, să le scoață zăloagile de acolò, de la Athina.

[86.] Iar, mergãnd la Athina, Athinei aũ zis așa: «Noã, pre acești oameni doi Împãrați ai Sparti ni i-aũ dat; acum, noi, sã-i dãm pre mãna unuia numai, nu vom putia să facim acesta lucru²». [1.] Și Leftihid așa le zisã: «Athineilor, cum vă iaste voia, așa faciți; cã, de-i veți da, bini veți faci, și, de nu-ĩ veți da, răũ. Iar, ce s'aũ tãmplat la noi, la Sparti, mai nainte cu trei niamurii, pentru zalogirea aceasta, voi să vă povestesc. Era la Laconi un om, anumia Glafcos, carile era om foarte drept, și la altile, și încă la cãte sãnt pre dreptate, dintru toți cãți lãcuia' atuncia la Laconi. Și, așa, ce s'aũ tãmplat pre aceia vremi, aceia și noi încă zicem, cum: un om de la Militos aũ mers la Sparti, și aũ mers la Glafcos să grãiascã cu dãnșul, zicãndu-ĩ cum: „Eũ sãnt de la Militos, și am auzit intru toatã Țara Greceascã pentru a

¹ Se numește in text și tatãl sãu.

² În text, limbagiu indirect.

ta dreptate¹. Acum, am socotit cum Peloponissus iaste mai fără primejdie decât Ionia, și pentru alta, și pentru că nu-s iubitori de bani acești oameni. Această am socotit, și mi-am făcut gîmătate de avuție a mia tot bani, și i-am adus să-î pun la tine, socotind cum mai cu nedejde îmi vor sta, decât la mine. Iar, iată că am venit la tine și ți-am adus bani; și-ți ia și acestia sămni; și, carile dintru al mieî va veni să-ți ceară sămnilor acestia, aceluia și banii îi da“. [2.] Atăta zisă oaspile Militianul, și luă Glafcos zălogul aceala, și să dusă ceta acasă-și. Și, trecând multă vreme, veni feciorii lui Glafcos la Sparti, aducându-î și sămnilor acelia, și cerșind ale lor și banii. Iar Glafcos zisă cum nimică nu știi, „și am uitat acesta lucru; și mă lăsați să-mi aduc amintia; și, de voi fi luat, voi da, iar, de nu, după obiceiul elinesc, voi giura, și mă voi mântui“. Și le zisă să să ducă, și să vie la a patra lună la răspuns. [3.] Și ei nu avură ce face, ce, cu bănat, s’au întors înapoi. Iar Glafcos să dusă la Delfi, să întrebi: oare giura-va, și să opriască banii acelor oameni? Și vraja așa i-au răspuns: „Glafche, fiul lui Epichidid, bine-î, acum, îndată, și cu folos, să biruești cu giurământul, și să ei bani. Giură și tu, pentru că moartia și pre ceta ce giură drept, încă-l omoară. Ce fiul giurământului fără numi iaste, nici ari mînu, nici ari picioare; ce pre iute iaste, și așa plătește, că-ți stînge toată săminția și toată casa. Iar a omului ce giură drept, rudeniia mai bună în urmă îi rămîni“. Acestia auzind Glafcos, să rugă lui Apolon să-l iarte pentru greșală. Iar vraja a răspuns: „A ispitii pre Dum-năzău, și a face, tot într’un chip iaste“. [4.] Iară Glafcos a trimis de i-au chemat pre Militiani, și li-au dat banii. Iar acesta cuvînt pentru aceia m’am pornit a-l zice acesta cuvînt cătră voi, Athineilor. că numai pentru ce-au zis să giuri, și n’au giurat, Glafcos, toată săminția lui a perit, și s’au deșrădăcinat din niamul lui, cu totul, căî a fost. Așa trebui pentru zălog, nici a cugeta într’alt

¹ Scurtat.

chip să facă niștine, numai a o da». Leftihid, zicând și aceasta, și nevrând să-î dia oameni, să dusă de acolò.

[87.] Iar Athineilor, și fără de acestia ce li-aũ făcut Eghinitianii¹, și aceasta aũ făcut ei, că li-aũ luat o corabie, cu care era' de mai folos Athinei, și i-aũ legat².

[88.] Și, așa, văzind Athinei atătia înprotivitură de la Eghina, s'aũ gătit să margă asupra Eghiniî. Și un om din Eghina, fiind scărbit, s'aũ făgăduit cum el va vicleni, și le va da cetatia Athineilor³.

[89.] Și, așa, gătindu-să Athinei, și luând și împrumut de la Corintheni 20 de vasă, zăbăviră și nu putură agiunge cu o zi mai înapoi, după cum li-aũ fost tocmala cu omul cel viclian, — pentru că împlură 70 de vasă Athinei și miarsă totul⁴.

[90.] Iar, nesosind la vreme, Nicodrom, viclianul acela, aũ intrat și aũ fugit de acolò, de la Eghina, împreună cu alți tovarăși a' lui; căroră li-aũ dat Athinei să lăcuiască la Sunion, și de acolò prăda' pre Eghiniteni. Acestia mai apoi să făceră.

[91.] Iar Nicodrom și cu nărodul Eghinitenilor să răcoșiră pre cei grași, și, așa, îi biruiră, și luară ei cetatia, și-î aducia' la peire⁵. Dintru care lucru și bozul Dimitrii să scărbisă pre dânșii, pentru grozăviia lor ce-aũ făcut, că, prinzind 70[0] de oameni, și ducându-î să-î omoară, iar unul dintru dânșii scapă și să prinde de ușciorii bisericăi Dimitrii; iar ei merg să-l scoațe de acolò: nepuțând să-î disfacă mănule, le tăiară, și rămasără acolò lipite la ușor, iar pre om l-aũ dus de l-aũ omorât. Și, așe, n'aũ putut să mai facă jărtvă, până undi n'aũ eșit din cetate, pierzind-o⁶.

[92.] Eghiniteniî așa aũ făcut. Iar Athinei încă aũ ni-

¹ Scurtat.

² Foarte mult scurtat.

³ Textul îi dă numele și pricina miniei.

⁴ E un resumat al paragrafului.

⁵ Suprimată o frază cu amănunte,

⁶ Lămurire adausă.

merit cu vasăle, și să bătură cu 70 de vasă, și să biruiră Eghinitheniî de Athinei. Și, așa, trimisără la Argh[i] să le dia agiutor; iar Arghiî n'aũ vrut, pentru că ei încã li-aũ făcut pagubă, când aũ oștit Cleomenis acolò¹. Și, așa, numai aũ pozvolit, de bună voe cine va vria, să margă, și, așa, de bună voe, aũ mers 1.000 de oameni; și căpitanul lor era Evrivatis, ce-aũ biruit la totia cincî ispitiile vitejieî. Dintru aceștia, mai mulți nu s'aũ întors înapoi, ci aũ perit la Eghina, de Athinei; iar căpitanul Evrivat, știind monomahia, adică a să bate singur cu alt[ul]², pe trii oameni chiemă la limpide, și pre trustrei îi birui; însă câte pe unul, tot îi omoră; iar al 4-le, Sofan, din niamul Dechelilor de la Athina, îl omoră.

[93.] Și, fiind rășchirați Athinei cu vasăle, îi loviră Eghiniteniî, și-i biruiră, și le luară și patru vasă, cu oameni cu tot. Așa, aceștia avia' război, Athinei cu Eghiniteniî, întru multă vremi.

[94.] Iar Persul își făce triaba sa, pentru că sluga lui tot îi aducia aminte să-și aducă aminte de Athinei, și ficiorii lui Pisistrat, fiind acolò, și tot părănd pre Athinei, și mai vartos Darie socotind să surpe pre ceia ce nu i-aũ dat lui apă și pământ, așa, Darii scoasă din hătmănie pre Mardonie, pentru că aũ oștit grozav, și aliasă alți hatmanî, și trimisă asupra Athinei și Eretrii pre Datis, fiind din niam Mid, și pre Artafernis, ficiorul lui Artafernis, nepot lui Darie; și-i trimisă, poroncindu-le să robască Athina și Eretria, și robiî aceia să-i ducă în fața ochilor lui.

[95.] Și aceștia hatmanî, purcegând de la Împăratul, aũ sosit la Chilichia, la câmpul Aliuluî, având oaste pediastră multă, gătită foarte bine. Aceia, tăbărându-să, sosit-aũ și oaste de pre Marîa, care era orânduită să vie, carile orânduisă Darie mai nainte, și vasă alte multe, de trecut caii, și altile. Și, așa, întră oastia într'ansă, în 600 de cătarge,

¹ Suprimate alte știri.

² Aduasă lămurirea.

și miarsă la Ionia, și, așa, nu să dideră la uscat, ce ținură tot Maria¹, pentru, cum mi să pare, de frica muntelui Athonului, aducându-și aminte ce-aū pățit atunci, mai nainte, de furtună acolo: pentru aceia aū încungiturat, și încă pentru că Naxos, ostrovul, n'aū fost închinat.

[96.] Și, așa, la Naxos viind, aū fugit Naxeniī, și li-aū ars bisericile, și casăle, și robiră pre cățī aflară. Așa și făceră și altor ostroave neînchinate.

[97.] Și Dileniī încă își părăsiră ostrovul, și fugiră la Tinos. Și Datis nu lăsă alte vasă să să apropie de Dilos², ce trimisără acolo la Dileni un om, zicând așa: «Oamenī sfinți, pentru ce ați fugit? Căci mie Împăratul mi-aū porncit, și eū singur cunoscū, într'un locu ca acest, undi doi bojī aū născut, nimică să nu bătuesc aici; ce veniți la locul vostru, și șideți acasă-vă». Acestia li-aū porncit, și aū lăsat și 300 litre de tămăe pentru bojī acolo.

[98.] Și purceasă cu oaste asupra Eretrii, având cu sine pre Ionī și pre Eolī. Și, purcegând ei de acolo, zicu Dileniī cum ostrovul Dilului să să fie clătit: mai nainte fiind neclintit, și întâi, și apoi, până întru zilile mele, atuncea s'aū clătit. Și aceasta aū făcut Dumnăzăū, arătând răutățile mari carile era' să să facă. Pentru că, în zilile Împăratului Darie, ficiorul lui Istaspis, și a' lui Xerxis, ficiorul lui Darie, și a' lui Artaxerxis, ficiorul lui Xerxis, întru aceste trii niamuri pre urdină³ să făceră mai multe răutăți la Greci decât întru 20 de niamuri de mai nainte: unile de la Perși să făce, altile de la Domniī Grecilor, vrând să să bată, pentru cine-ī mai cinstit. Așa dar, nu iaste nicio divă de să va fi și clătit Dilos, mai nainte fiind neclintit; pentru că era scris și într'o vrajă, zicând: «Clătivoi și Dilosul, mai nainte fiind neclintit». Și pre limba eliniască să înțăleg acestia numere așa: Darie, începători;

¹ Textul înseamnă drumul.

² Scurtat.

³ Ἐπεξήγς, secundum ordinem.

Xerxis, războinicu ; Artaxerx, mare războinic ; pre aceștia Împărați, Grecii bine le vor zice, de le vor zice așa.

[99.] De aci, varvari miarsă spre ostroavi, de la Dilos ; și lua' zăloage copiii lor din ostroavi. Iar Caristenii, nevrând să dia, ca ostroavile celelalte, zăloage și oaste, începură a-i bate, până undi i-au dobândit.

[100.] Și Eretrianii, [aflând] cum vin asupra lor Perșii, trimisără la Athina pentru agiutor. Și le dideră 4.000 de oameni, cari șidia' la Halchida. Iar Eretrianii avură sfat de nimică, pentru că, pre o parte, ceria' agiutor de la Athina, alții zicē să lasă cetatia, să margă la Ev[v]iia, alții aștepta' de la Perși daruri, și vria' să să închine. Și, cunâscând acesta lucru Eshinis¹ de la Eretria, spusă Athineilor, zicând să să întoarcă înapoi, pentru ca să nu piară. Și, auzind Athinei povestia cum iaste, să întoarsără înapoi [la Oropos].

[101.] Iar Perșii eșiră și apucară vasăle Eretriei pre locu², și, așa, scoasără afară pedestri. Și Eretrianii sfătuiră să nu să bată afară, numai cetatia di vor putē să o păzască ; și așa, să închisără în cetate, și preste 6 zile tot i-au bătut tare din cetate, și mulți au căzut de înbe părțile. Și, mai apoi, să sfătuiră unii din cetățanii³, și închinară cetatia. Și, întrând Perșii într'ansa, arsără bisericile, pentru celia ce au ars și ei la Sardis, și pre oameni i-au robot, după poronca lui Darie.

[102.] Și, așa, așteptând zile puține după robiria Eretriei, oștiră asupra Athinei [=Aticeii], surguind tare, și gândind cum vor face și Athineilor ca și Eretrianilor. Și era locu la Atica, anumia Marathon, carile era de călărimi prē bun ; [spre] acesta îl [=ii] îndreptasă Ipiia, ficiorul lui Pisistrat.

[103.] Iar Athinei, auzind și ei aceasta, eșiră cu oaste la Marathon. Și avia' hatmanii zăci, dintru care era unul

¹ Textul numește și pe tatăl lui.

² Se precisează locul, în text.

³ Numiții, în text.

și Miltiad, carile am zis mai sus, ficiorul lui Chimon, care Chimon, cu epile lui, de trei ori a biruit la Olimpia toți caii, cu carul cu 4 epi¹. Și, mai apoi, pentru zavistiia, l-a omorât, noaptea, ficiorii lui Pisistrat². Și iaste îngropat și el și epile lui aproape³. Aceste epe a luat această biruință, și încă a' lui Evagor, a' Laconului, iar altile nu s'a' mai aflat⁴.

[104.] Acest Miltiad a scapat pre Maria, cum am zis mai sus, și a venit la Athina de la Hersonisus, gonindu-l Finicii, și neagiungându-l, mai apoi și neprietenii de la Athina il goniat pentru tirania⁵. Și, scapand de toate, atuncia hatman il pusara, alegandu-l narodul.

[105.] Și, așa, încă fiind în cetate oaste, a trimis la Sparti un stragatoriul athineu⁶, invatat de olacu a inblu pedestru. Acesta, mergand la Sparti, a zis ca i s'a' ivit bozul Pan⁷, și i-a zis: «Athinei pre mine nu ma baga in sama, iar eu inca le sant de folos»⁸. Și, dupa biruința, a crezut Athinei, și i-a dat lumănare lui Pan, și biserica îi facera.

[106.] Acesta olacari, a dao zi, a agiuns la Sparti⁹, și, agiungand, zisa catre Sfatul Laconilor: «O, Lachedimonilor, Athinei va sa roaga sa le agiutati, sa nu lasati cetatia veche greceasca sa caza intru robie a oamenii varvari. Si Eretria inca s'a' robit, și de cetate vestita iaste Grecimia lipsita». Și, zicandu-le acestia, socotira sa le agiute Athineilor. Ci nu putia sa le agiuti, ca le era lumina noa, ca, pana nu era plina luna, obiceiul nu era ei sa

¹ Scurtat.

² Scurtat.

³ *Idem*.

⁴ Suprimat restul paragrafului.

⁵ Foarte scurtat.

⁶ Numit în text.

⁷ Scurtat.

⁸ În text, vorbire indirectă.

⁹ Scurtat.

oștiască; și nu vrură, nici într'un chip, să iasă cu oastia, pân' la lună plină.

[107.] Iar varvariî îi aducia Ipias, ficiorul lui Pisistrat, la Marathon, undi văzuse un vis el întru noaptea care au fost trecut: Aă văzut cum s'au culcat cu maica lui. Și, așa, deșteptându-să, au socotit cum va veni la moșia lui, și acolo va muri. Aceasta așa i să păria lui. Iar robii de la Eretria îi trimisără la ostrovu' Stireilor¹. Și, eșind vasăle la margină, le așază, și eși oastia pre uscat, și o tocmi, și, tocmind oastia, îi veni a stărnuta, și, așa, tușia mai tare decât îi era obiceiul lui, și, tușind, își perdu un dinte, pentru că, fiind bătrân, i să clătia' toți dinții. Dintru aceștia îi căzu unul, și, căzind în anină, l-au cercat mult, și, neputându-l afla, suspinând, zisă cătră ceialanți: «Acest pământ nu va fi al nostru, nici îl vom pute noi să-l sunim; iar, cât pământ am supus, dintile l-au cuprins».

[108.] Și, așa, socoti Ipias să să fie plinit a' lui vis. Iar Athinei, fiind la biserica lui Iraclis, au venit Plateei cu toții într'agitor; pentru căci era' ei închinați Athineilor, și multă ostinială au fost suferit pentru dănșii Athinei. Și închinaria lor întru acest chip au fost: având Platiianiî nevoie multă de cătră Thivei, miarsără de să închina' la Laconi și la Cleomen. Iar Laconiî zisără: «Noi săntem diparte, și, pără a vă sprijini, v'or lua Thivei. Ci, mai bine, păsați la Athinei, și ei v'or pute sprijini». Acesta lucru zicē Laconiî, pentru ca să aibă Athinei zăbavă cu Platiianiî, să să slăbască. Așa, Athinei priimiră pre Plateianiî², și, oștind ei, veniră Corintheniî, și-î împăcară ca să fie hotarale care li-au pus ei la mijlocu, și, care vor vria din Thivi, să fie Vioți³. Iar, întorcându-să Athinei, îi loviră Thivei, și tot biruiră Athinei. Și mutără hotarale ce au fost pus Corintheni, lângă apa Asopulu⁴. Așa, Platiieniî, închinându-să atuncia, cu toții au venit într'agitor.

¹ Anume Aigileia; textul.

² Scurtat.

³ Scurtat și rău înțeles.

⁴ Scurtat.

[109.] Și, atuncia, acei 10 hatmani a' Athineilor s'au sfătuit în 2 chipuri, — că unii zicia' că-i puțină oaste de a să bate cu Perșii, iar Miltiad și alții zicia' să să bată. Și, așa, socotiră să arunci sorți; și, fiind 10 hatmani, biruiră cei cu sorții ce zicia' să nu să bată; ci era și începătorul războiului¹, anumia Calimah: acela încă încăpia la sorți. Cătră aceala au mers, di-au zis Miltiad: «Calimahe, acum întru tine stă tot lucrul: să vedem moșia noastră, au volnică, au robită, și să-ți faci numi bun, carele în veci nimirile² nu l-au agonisit. Că acum în mare nevoi iaste Athina, și, de să vor supuni, să știe ci vor păți de cătră Ipias³. Pentru că 10 sântem hatmani, și unii zicu să ne batem, alții nu vor. Acum, de nu ne vom bate și vom zăbovi, mă tem să nu fie ceva zmintială între Athineii, și să vor închina. Iar, de ne vom bate, până undi sântem într'un gând, — bunu-i Dumnăzău! —, să ne batem într'un chip, poate să-i și biruim. Și, atuncia, volnică îți va fi ție moșia, și altile toate bunătăți ție și să vor da⁴. Iar, într'alt chip de vei face, să știți că toate înpotrivă vor să fie.»

[110.] Acestia zicând, dobândi pre Calimah lîngă voia lui, și, sfătuint și Calimah a să bate, să răspunsă lucrul numai de război. Și, așa, să gătiră, și ceia hatmani ci sfătuia' să să lovască, când le venia lor zioa de hătmănia, tot o da' lui Miltiad; iar el tot nu-ș vria să să lovască, până undi n'au sosit zioa hătmăniei lui.

[111.] Și atuncia să tocmi de război: în aripa driaptă stătu Calimah, începătorul războiului, pentru că așa era obiceiul Athineilor; iar, după dănsul, pre rând, niamurile Athineilor, și, mai apoi, în aripa stângă, era' Plateianii. Și, dintru acest război, strigătorul la jărtvă cè de cinci ani să roagă și Plateianilor să le fii de bine. Atuncia,

¹ Polemairchul. E o dregătorie.

² Nicî Armodiu, nicî Aristogiton; textul.

³ Scurtat.

⁴ Ultima parte a propoziției, adausă.

tocmindu-să Athinei la Marathon, să făcia într'acest chip : tabăra, fiind într'un chip de lungă cu a Perșilor, la mijlocu era mai cu puțină oameni decât la Perși, iar aripile era' foarte tarî, cu oameni de agîuns.

[112.] Și, după ce aū făcut jărtvă, și li să făcia jărtva bună, îndată s'aū și pornit Athinei asupra varvarilor, în fugă; și vria fi între oști mai o milă de locu. Iar Perșii, văzindu-i alergănd, să gătiră tare, să-i sprijiniască, și socotia' că aū nebunit, și cu totul s'aū prăpădit, văzindu-i atăta de puțină, și încă alergănd, neavănd nici călărime, nici arci. Acestia varvarii le socotia'. Iar Athinei, înpreunându-să, și lovindu-să cu Perșii, să bătia' tare și vitejaște. Pentru că, dintre toți Grecii, ei întâi, dintru căți știm noi, aū alergat asupra nepriiatenilor; și întâi ei îngăduiră a vidè hainile Midilor și oameni înbrăcați cu dănsăle. Iar, mai nainte, și frică era și numile Midilor a-l auzi. Și, bătându-să vremi multă la Marathon, și zăbăvi lucrul; și birui varvarii la mijlocu, iar aripile biruiră Athinei: că la mijlocu' era' Perșii și Sachii, aceștia aū biruit, și gonii' mijlocu înainte. Și, biruind Athinei aripile, lăsară pre cei ci plecară fuga, și Platii și Athinei, și să întoarsără la mijlocu aceia, și-i biruiră. Și plecară fuga Perșii cu totul spre corăbi, și Athinei tot îi tăia' fugănd, până aū agîuns la Marea, și acii ceria' Athinei foc, să le arză corăbiile, și să apucară de corăbi.

[114.] Acii peri Calimah, începătorul războiului, fiind om vitiaz, și doi hatmani aū perit, și alți mulți dintru Athinei vestiți¹.

[115.] Și, așa, tot luară 7 corăbi Athinei. Și, așa, de abia scăpară varvarii, și miarsără cu vasăle undi lăsasă robii de la Eretrii, și-i luară. Și mergia' pregiur Sunii, ca să apuci pre Athinei neagîunși acolò la cetatia lor, la Athina, dintru învățatura Alcmeonilor de la Thesalia: pentru că și aceștia încă, fiind în vasă, aū dat război

¹ Scurtat.

cu Athinei, și aceștia au îndreptat pre Perși ca să margă asupra Athinei, până nu vine oastia.

[116.] Iar Athinei încă tare mergia' la cetate, și apucară mai nainte decât Perșii la cetate. Și, atunci, iarăși să tăbărără înpotriva Perșilor¹. Și varvariî încă, eșind de spre Marîa², și văzindu-î, să întoarsără înapoi la Asiia.

[117.] Întru acest război au murit 60 de miî de varvari și 400, iar dintru Athinei au perit 192. Dintru război atăta au căzut. Acolò, la război, să tãmplã de să face și un lucru ca acesta: un om athineu³, bătându-sã la război foarte tare, i să tãmplã de orbi, nici rãnit fiind, nici lovit, ce numai au fost spuind mai apoi, cum, bătându-sã el în război, să fie stãtut drept dãnsul o videnie de om⁴ pre mare, care, cu barba lui, acoperia pavața lui, și, așa, vazu că ucisã pre cel ci era lângã dãnsul, vedeniia aceia. Iar el numai ce-au orbit, și au fost orbit până la moarte.

[118.] Iar Datis, hatmanul Perșilor, mergând cu oastia la Asiia, dupã ce au agîuns la niconul Asiei, au văzut un vis, și ce vis au văzut, nu să știe; numai, cât s'au făcut zioã, au cercat toate vasele; și, așa, au aflat un boz a' lui Apolon, poleitu, într'un vas finicesc. Și întrebã de unde au luat bozul aceala? Și, înțãlegând de undi iaste, singur au mers cu corabiia la Dilos; și să întorsiasã și Dileniî la locu; și, așa, au pus bozul la locu, și zisã Dilenilor să ducã bozul la Diliia a Thiveilor, că de acolò iaste. Și, așa zicând, să întoarsã el îndãrãpt. Și acesta boz nu l-au dus Dileniî, ci, mai apoi, Thivei, dintru o vrajã, au mers de l-au luat, trecând 20 de anî.

[119.] Iar Datis și Artafernis, mergând la Asiia, să suirã la Susa cu robiî de la Eretriia. Iar Împãratul Darie, până a-î robi pre Eretriiani, era pre scãrbit asupra lor⁵;

¹ Textul înseamnă localitățile.

² *Idem.*

³ Textul dă numele.

⁴ Oplit; textul.

⁵ Textul arată cauza.

iar, după ce i-aŭ adus acolò și i-aŭ văzut robi lui, nu li-aŭ făcut alt rău, ce i-aŭ lăcuit într'un sat a' lui, anume Arderica ¹, de la Susa 29 de mile ², iar de la fântâna ceia ci cură în trei feluri, 5 mile. Pentru că smoală, untdelemn și sare scot dintr'ansa; scot din fântână cu o funie și cu o ciutură de piale, și, scoțind afară, toarnă în niște covăți, și îndată să închiagă saria și smoala, iar untdelemn[ul] il iaŭ deosăbit; și să zici la Perși «radinachi»; și iaste negru, și greu la miros. Aice-î lăcui pre Eretrianî Darie Împărat, care, și până la mine, am mers de i-am văzut, și-și ținia' limba lor. Și așa pățiră Eretrianî.

[120.] Iar, de la Sparti, după lună plină, sosiră 2.000 de Laconî, sirguind tare foarte să apuci la război, cât, a triia zi, sosiră de la Laconî la Athina, și, măcar că după război aŭ sosit, iar tot poftia' ca să vază pre Midî și pre Perși, și, așa, să dusără la Marathon și-î văzură morți, și, după aceia, lăudară pre Athinei și faptul lor, și să întoarsără iar la Sparti.

[121.] Și mult mă mier și nu priimăsc cuvântul acesta, cum fecioriî lui Alcmeon să rădici oaste, cu tocmală bun[ă] fiind cu Perși, ca să le fie voia să supui pre Athinei supt Perși și supt tiranul Ipias, — carei să arată întru tot urători de tiranî ³. Și Calia al lui Fenip încă era de la Thesaliia, om prè vestit întru toate, că acesta zicia să să vândă unialtile tiranului întru tot, a' lui Pisistrat, și altile multe înpotrivă.

[122.] Acesta Calie aŭ întrecut cu un cal la Olimbiia, și, mai apoi, și cu patru. Acesta trii fete avu, și, după ce ș'aŭ ales ialî bărbat, așa, le mărită ⁴.

[123.] Decî, eŭ încă mă mier că și Alcmeoniî încă urăsă pre tiranî, ca și aceștiia, și ei era' pricina de luaria tiraniia de la Pisistrat mai vartos decât alțai, și ei izbă-

¹ Se precisează în text unde e.

² 210 stadii: textul.

³ Textul citează exemple.

⁴ Scurtat și neînțeles.

viră pre Athinei mai tare decât Armodie și Aristoghiton, că aceștia, omorând pre Iparh, mai tare întărită pre tirani. Și aceștia sfătuiră, cum am zis mai sus, la vraja de la Delfi, de învățară pre vrăjitoare de zisă Laconilor să măntuiască Athina de tirani.

[124.] Ci poate să fie că pentru neascultarea nărodului aș socotit și ei de aș oștit, că, cum aș oștit, adivărat iaste, ce numai cine iaste, nu-l știm dintru dănsii¹.

[125.] Aceștia, Alcmeonii, iar, și mai nainte din niam vestit, iar, mai apoi, și mai vartos fură, pentru că Alcmeon aș agiutorit oamenilor lui Crisos, ce aș fost trimis la vraja lui Apolon, și li-aș fost ispravnicu de ce s'aș fost rugând². Decă, întorcându-să Lidiu, aș spus lui Crisos, și Crisos l-aș chemat la Sardis, când era el Domn, și, așa, îi zisă să ia aur cât va pute el singur odată să rădice. Iar Alcmeon meșterșugui așa: își făce o haină largă foarte întru tot, cu buzunări largi și cu sinuri, și să încălță cu ciboti largi, și, așa, întră în vistiariu, și, întâi, băgă în tureci, cât aș încăput, și, apoi, înplu sinurile, și pusă și prin păr cât încăpu aur, și luă și în gură. Și, așa, eși, asămănând mai mult a altă, decât a om. Iar Crisos, văzindu-l, aș răs și i-aș dăruit aceala tot, și l-aș dăruit și nu cu mai puțin decât atăta. Așa, înbogăți această casă tare, și hrăni cai; și birui la Olimbiia.

[126.] Iar, mai apoi³, Clisten, tiranul Sichioniei⁴, aș rădicat casa aceasta și mai sus, pentru că, având o fată iscusită, vru să afli pre cel mai vrednicu dintru Greci, să o dia după dănsul. Și, așa, miarsă tiranul la Olimbiia, și, întrecând pre toți cu carul cu 4 cai, poronci: cine va vria, dintru Greci, să-i ia fata, la al 60 de zile să vie, sau mai nainte, și, atunci, până într'un an, ispitindu-i pre gineri, o va da unuia ci-i va plăcia⁵.

¹ Scurtat.

² Scurtat.

³ În a doua generație; textul.

⁴ I se dă genealogia în text.

⁵ Suprimat restul.

[127.] Și, așa, dintru toate țările, și orașele, și cetățile grecești veniră oameni aleși¹ foarte ca să ia fata, care-î pre numi ce-î vom mai scrie; și veni și ficiorul lui Alcmeon, Megaclei.

[128.] Și, așa, venind la zi cu toți, întâi Clisten aș întrebat moșiile și ruda, și, după aceia, îi opri lângă sine, cercetându-le toate lucrurile lor, ori vitejii, ori mâni, ori învățatură, și eșia și câte unul la ispitile vitejie, și cu toți odată, și în tot chipul îi cerca, iar mai mult la ospiață îi cerca, și, câtă vreme îi opri acolo, îi ospăta și-î grijă pre cu cinste. Și, așa, dintru toți, îi plăcia' ceia ce venisă de la Athina, și mai vărtos Ipocliidi², pentru căci era din niamul lui Chipsel.

[129.] Și, când sosi zioa cè aliasă, cui o va da, giunghiè Clisten 100 de boi, și ospăta pre gineri și pre toți Sichioni. Și, după ospăți, avia' prici ginerii, întru dănsii, pentru cântare și pentru ci le era la mijlocu pripus cu graiul. Și, învîncindu-î pre toți Ipoclid, poronci să zică fluerașul zisul iscusit, cu tocmală bună; și, așa, giucă frumos, — și Clisten tot socotia. Mai apoi, adusă o masă, și giucă pre dânsa laconește, și apoi athineește, iar, mai apoi, își pusă capul pre masă, și, cu picioarele în sus fiind, făcia sămni. Și Clisten, pentru giocul d'întăi și de apoi, măcar că-l ură, iar tot opri pre sine oarecum; iar, vâzind și al triiale, nu să mai putu opri, și zisă: «O, fiul lui Tisandru, îți giucași și nunta departe». Iar Ipoclid răspuns[e]: «Nu-î grijă lui Ipoclid». De aicia să zice aceasta paremie.

[130.] Iar Clisten, făcând tăcere, zisă, în mijlocul tuturor: «Bărbați gineri a' fetei meli, eu și pre voi toți laud, și, de ar fi putință, tuturor aș dărui-o: n'aș alege, nicî aș goni pre nimirilia. Iar nu poate să fie, pentru o fată, să sfătuim să fie tuturor pre voe. Ci eu, celor ci nu le dau fata, iată, câte un talant de bani vă dau. Și păsați

¹ Li se dau numele in text.

² Al lui Tisandru; textul.

sănătoși, pentru căci v'am lipsit de acasă. Iar lui Megaclei, ficiorul lui Alcmeon, îi dau fata mia, după obiceiul Athineilor».

[131.] Și, zicând aceasta, să plini și nunta. Și, așa, Alcmeonilor foarte eșiră, întru toată Grecimia, laudile mari. Și, lăcuind aceștia într'un locu, născură pre Clistian. Acesta Clistian tocmi niamurile la Athina. Și din niamul acesta aș născut și acel vestit Periclei¹, pre carile, când l-aș născut, maică-sa aș văzut un vis cum aș născut pre un leu.

[132.] După acesta război de la Marathon, măcar că și mai înainte era Miltiad vestit, iar atunci să lăudă și mai tare. Și cerșu de la Athinei 70 de vasă, și oameni, și bani, și zisă că le va agonisi avuție multă. Iar, undi va să oștiască, nu vru să le spui; numai ce zicia să-i ducă la o țară, «de undi pre lesni aur fără număr vom lua»².

[133.] Și, așa, îi dideră oaste, și să dusă la Paros, zicând cum aș dat vasă și aș oștit cu Perșii la Marathon; ci era vrajbă alta pre Parii³ de mult, și, așa, le ceria 100 talanți. Ei de bani nu grijia', ce pentru să-și păzască cetatia lor mai mult săliia'; și, pre undi era slabă, îndoit preste noapte o întăria'.

[134.] Până aici tot într'un chip zicu pentru aceasta. Iar Parii zic așa, cum, mirându-să Miltiad ci va face, că n'aș fost putând să ia cetatia, aș vorovit cu preutiasa bozilor⁴, și, așa, după voroava aceia, caria era să facă aceia, să ia cetatia, vru să să sui Miltiad cu aceia preutiasă la biserica bozilor⁵, și, acolo, îl lovi o frică și spaimă, și, întorcându-să îndărăpt, aș căzut și s'aș lovit la stinghe.

[135.] Și, așa, fiindu-i rău, s'aș întors înapoi, neputând lua cetatia, bătându-o 26 de zile⁶. Iar Parii aș trimis

¹ Suprimată genealogia.

² În text, expunerea indirectă.

³ Textul arată din ce a venit.

⁴ Despre care, în text, lămuriri.

⁵ Foarte scurtat.

⁶ Scurtat.

la Delfi, întrebând: omoră-or preutiasa, pentru viclenia ei, aŭ ba? Iar vraja aŭ zis să nu omoară, iar Miltiad trebui să moară, pentru ca să nu să arăte la răli domn¹.

[136.] Și, întorcându-să Miltiad la Athina, începură a-l păria tare foarte, de moarte. Iar el, neputând răspunde, pentru că stinghia îi putridia, răspundia' pentru dănsul priiateni², zicând pentru războiul Marathonului, și cum aŭ luat Limnosul, ș' aŭ răscumpărat Pelazghilor; — după ce să aliasă să plătiască Miltiad 50 de talanți. Iar, putrezind de tot piciorul, muri Miltiad, și plăti acei 50 de tălanți Chimon, feciorul lui (acest Chimon, în urmă, mare om și vestit hatman s'aŭ ales³).

[137.] Iar Miltiad, Limnosul într'acest chip l-aŭ luat: aceștia, Pelazghi⁴, aŭ fost lăcuind lângă Athine⁵, deci, multe făcia' împotriva Athineilor⁶, pentru că, mergând fetile lor la apă, le făcia' silă și încă, mai apoi, i-aŭ prins și de față vicleni pre Pilazghi, Athinei. Iar, pentru aceia, după cum zicu Athinei, încă să arătară cu milă, căci nu-i vrură să-i omoară, ce-i goniră dintru locul lor.

[138.] Așa, ei să dusă și lăcuiră acolò la Limnos. De acolò, gătiră catarge, și, știind obiceiile Athineilor și praznicile, miarsără la un praznicu fimeesc⁷, și luară mueri multe de [a'] Athineilor, și fugiră înapoi, și le ținia' în locu de țitor⁸. Acestia mueri făcură ficior⁹, și să învățară a grăi ca Athinei. Și, spuindu-le maicile lor povestia cum aŭ fost a luînrii lor, copiii nu vru' să mai asculte sau să să mai amestice cu ceialanți copii a' Pilazghilor, ci era' osăbiți, și mult îi înfrunta¹⁰. Socotiră Pilazghi: de vremi ci, fiind copii, și facu așa, dar, când vor crește, ci vor faci aceștia? Și, așa, socotiră de-și omorără copii aceștia; și, mai apoi, și pre fimeile lor, maicile copiilor,

¹ Idem.

² Numit unul, in text.

³ Adausă lămurirea.

⁴ O întâie versiune e suprimată.

⁵ Se arată in text, care anume.

⁶ Schimbat.

încă le omorără, fiind grozăvie mare, — de undi aū eşit de să zice «bicisniciia Limnosului».

[139.] Şi, făcând acest lucru, nici pământul li-aū fost dând roada, şi alte primejdiī aū fost păţind multe, până undi aū trimis la Delfi să întrebi: ci vor faci? Şi le zisă vraja să margă la Athina, şi, ce cercetare vor vria Athinei să i le dia de bună voe, aceia să primască. Şi, după ce sosiră la Athina, şi spusără povestia, ca să-ī certe cum le va fi voia, iar Athinei aşternură o masă frumoasă, cu de toate bucatile pre dănsa, şi le zisără așa: «Să ne daţi pământul, să fie plin de toate acestia, şi atuncia vom lua țara voastră¹». Iar Pilazghiī aū răspuns: «Atuncia va fi acesta lucru, când, de la voi la noi, într'o zi, va sosi corabiia cu vântul lui Voreas». Acesta cuvânt zisără².

[140] Iar Miltiad socoti, când era el la Hersonisos, cu alți Athinei, şi era Hersonisos supt ascultaria lor, şi purceasă într'o zi de acolò, şi sosi la Limnos, pristânindu-ī şi vântul, şi le adusă aminte pentru vraja şi cuvântul ce aū zis, şi, așa, ei s'aū mirat de meşterşug ca acesta (pentru că nu s'aū fost gândit cum Athinei vor mai putè dobândi alt locu). Şi, așa, uniī³ s'aū închinat dintru dănşii, alțiī, nevrând să să închine, iarăşi, cu vremea şi cu război, i-aū supus Miltiad. Şi, așa, întru acest chip fu Limnos, ostrovul, supt ascultaria Athineilor.

SEĂRŞIT AL ŞASĂLE ISTORIE A LUĪ IRODOT.

¹ În text, vorbire indirectă.

² Restul, suprimat.

³ Se spune cari.

A LUÎ IRODOT ISTORIA A ȘAPTE, CE SĂ ZICE :
POLIMNIIA.

[1.] După ce a sosit vestia la Împăratul Darie pentru războiul care să făcea la Marathon, fiind și mai înainte scârbit, pentru căci a ars la Sardis Athinei, atuncia și mai tare să scârbi, și, cu tot diadinsul, vru să oștiască asupra Grecilor. Și, îndată, trimisă prin cetăți, poruncindu-le ca să grijască oastia; și poroncia cu mult decât mai inte să grijască oastia: și cai, și oastia, și corăbi, și grău, și toate câte sânt de triaba războiului. Acestia poroncindu-să, în trii ani, tremura toată Asiia, și să alegia' tot cei mai viteji ca să oștiască asupra Grecilor, și să gătia' ca să margă cu toată gătiria. Iar, când fu în al patrulea an, Eghipteni vicleniră, carei era' puși de Camvis Împăratul. Și acii încă mai tare să îndemnă Darie Împărat ca să oștiască asupra amânduror.

[2.] Și, gătindu-să Darie asupra Eghiptului și Țării Grecești, să făcea price mare întru feciorii lui pentru Împărăție, pentru că el vria să ducă obiceiul Perșilor: întâi, dintru ficiorii lui să aliagă Împărat pre unul, și, așa, să iasă la oaste. Pentru că Darie a avut și alți trii feciori, cu altă fimei, până a nu lua Împărăția, dintru o fată ci era a lui Govrie, și, după ce a împărățit, iarăși, dintru Atosa, fata lui Chiros, a făcut 4 ficiori. Deci, celor d'întăi ficiori era mai mare Artovazan, iar, din cei mai apoi, din Împărăție, era mai mare Xerxis; și, nefiind dintr'o

mumă, să pricia'. Decî, Artavazan, pentru căci era mai bătrîn din toți, și obicei iaste, între toți oameni, cel mai bătrîn să ia cinstia, pentru aceia să nădăjduia. Iar Xerxis zicia cum iaste din fata lui Chiros, și Chiros aș căștigat Perșilor Împărăția.

[3.] Și Darie încă, nerupând acest sfat, întru acest mijlocu s'aș tãmplat de s'aș dus la Susa și Dimarit, ficiorul lui Ariston, pribagul Împărat a' Laconilor, carile am zis mai sus povestia cum aș mers și pentru căci aș fugit de acolo¹. Acesta Dimarit, înțãlegând pentru pricia ficiorilor lui Darie, după cum zicu oamenii, aș mers la Xerxis și l-aș învățat să zică așa: cum el aș nãscut când Darie aș dobândit Împărăție, și în cinste aș nãscut, nu ca ceialanți ficiori, cari aș nãscut când era Darie prost: decî, nu iaste cu cale a fi alt[ul] înaintea lui Xerxis. Și zisă încă Dimarit cum și la Sparti încă acesta iaste obicei, cum, de va avia alți ficiori mai mari până a nu veni la Împărăție, și, mai apoi, va naște alții la Împărăție, acei de apoi, măcar că sãnt mai mici, tot aceia să aleg la Împărăție. Și, zicând Xerxis după în vãțatura lui Dimarit, socoti Darie cum drept aș grãit Xerxis, și, așa, îl rădică Împărat. Iar, mi să pare cum, și fără de aceasta, tot el ar fi împărătit, pentru că Atosa, fata lui Chiros, avia toată putința.

[4.] Și, așa, făcând Împărat pre Xerxis, să porni la oaste. Iar, după acestia toate, și de viclenia Eghiptului, întru anul cel d'întãi, gãtindu-să Darie, i să tãmplã moarte, împărățind preste tot 36 de ani, și nu putu să certe nici pre Eghipteni, nici pre Athinei.

[5.] Și, după moarte lui Darie, stãtu toată Împărăția supt mânia Împăratului Xerxis. Decî, Xerxis întãi nu foarte era gata, nici îl trãgia inima foarte să margă asupra Grecilor, iar asupra Eghiptului să gãti de oștit. Iar, lângă Xerxis, era Mardonie hatmanul, ficiorul lui Govrie, carile era nepot lui Xerxis, iar ficior unei fete a lui Darie; și avia

¹ Lãmurire adaosã.

cinste mare la Xerxis, și puțința i să sporia. Acesta, fiind așa, zisă așa: «Stăpănul mieu, nu iaste cu cale, Athinei, făcând atăta răli, să nu dia samă ei, pentru căte au făcut Perșilor. Ci, acmù, să faci carile îți sânt înainte pusă; iar, supuind Eghiptul, ce au viclenit, să oștești asupra Athinei, pentru ca să faci numi bun, și să să păzască și alt[ul] să oștiască asupra pământului tău.» Cu acest cuvânt, îl îndemna pre dănsul, și, mai apoi, zicia cum Evropa iaste frumoasă, și cu copaci frumoși, și lăcașuri, și bunătăți mari are, cât numai lăcaș Împăratului dintru toți peminteni să cade să fie.

[6.] Acestia le zicia Mardonie, iubind lucruri noă și poftind să fie el Crai grecesc. Și, cu vremi multă, îl ascultă Xerxis să facă acesta lucru; pentru că și alte lucruri încă fură de îndemnară pre Xerxis să oștiască la Greci. Întăi, de la Thesaliia, Alevadii chieamă pre Împăratul prin soli, zicând cum toată nevoința vor puni înprotiva celoralanți Greci. Aceștia Alevadii era' Împărați Thesaliei. Și, iarășî, ficiorii lui Pisistrat să suiră la Susa, și zicia' și ei acestia. Și încă avia' un vrăjitori, anumia Onomacrit, carile avia vrăji de a' lui Museu; acesta era Athineu. Și, așa, mai nainte, măcar că era învrăjbit cu Pisistrat, iar, mai apoi, împăcându-să, spunia din vrăjile acestia¹. Însă, ci era de bini arăta; iar ei era de rău, ascundia, zicând cum un om pers iaste să facă pod preste bogaz², și altile ca acestia; și el, și Alevadii, și Pisistrat, toți îl îndemna'.

[7.] Iar, după ce s'au ales cu Xerxis să margă asupra Țării Grecești, al doilia an, întăi oști asupra celora ce l-au viclenit. Și, supuind pre aceștia și tot Eghiptul, mai tare supuindu-l decât cum au fost în zilile lui Darie, îl didia Eghiptul supt ascultaria lui Ahimenis, carile era frate lui Xerxis, ficior lui Darie. Pre acesta Ahimenis,

¹ Foarte scurtat.

² Helespont.

mai apoi, l-aŭ omorât Inar, ficiorul lui Psamitih, om de la Livia.

[8.] Iar Xerxis, după ce aŭ supus Eghiptul, având oastia gata toată să margă asupra Athinei, așa, aŭ adunat Sfat ales, din Perși aleși, pentru ca să vază sfaturile lor precum vor fi, și să zică și el întru dănșii ce va socoti că i să pare. [1.] Și, după ce s'aŭ adunat sfetnicii toți, atuncia, Xerxis Împăratul începu într'acest chip voroava Sfatului: «Bărbați perși, această pravilă nu eŭ de la mine o facu, arătându-o întru voi, ci, primiind și eŭ de la alții, cu dănsa imi voi trebui, pentru că, după cum dintru cei mai bătrâni am apucat, nici dănăoară nu ni-am așăzat, după ce am luat cinstia din mâna Midilor, după ce supusă Chiros pre Astiag, ce poate să fie că și Dumnăzăŭ ne îndiamnă așa, și noă încă, multe urmând, la bine să aduc. Deci, câte limbă aŭ supus Chiros, și Camvis, și tată-meŭ Darie, măcar că le ari niștine de bine, anevoi a le povesti. Și eŭ, după ce am luat acest Scaon al cinstei aceștia, tot am grijit ca să nu mă lipsăsc nimică dintru căți aŭ fost mai nainte de mine întru cinstia această, și ca să agonisăsc nu m[a]i puțin puteria Perșilor; și, grijind, aflu și cinstia noă căștigându-să, și pământ, dintru cât avem acum, nu mai puțin, nici mai prost, ce încă mai roditori, și încă vom face și răscumpărare și plată acelora. Pentru aceia eŭ v'am îndemnat, ca, ce gândesc eŭ să facu, să vă arăt voă. [2.] Voi să podesc bogazul, și să marg cu oastia de la Asia la Evropa, asupra Grecilor, pentru ca să cert pre Athinei pentru câte răli aŭ făcut părintelui mieŭ și Perșilor. Și bine vedeți voi cum și părintile meŭ aŭ fost gătit să margă cu oaste asupra acestora; și el muri, și nu putu ca să-i certe pre ei. Iar eŭ, pentru dănsul și pentru ceelanți Perși, nu mă voi părăsi până nu voi lua și voi ardi Athina, carei aŭ început la strămbătate părintelui meŭ și mie a-mi face: întâi, veniră cu sluga noastră, cu Aristagor de la Militos, și arsără cetatia Sardis, și bisericile, și închinăcjunile; mai apoi, iarăși, în țara

lor, știți ce-ați făcut, toți, lui Datis și lui Artafernis. [3.] Și, așa, pentru aceia, am socotit să oștesc asupra lor, și acesta bine socotesc și aflu într-o dănsii, de vom putia birui pre aceștia, și pre cei ce sânt lângă dănsii, ci șad la pământul lui Pelop (adică pre Laconi), și vom puni hotar pământului Persului cu văzduhul Diei [=Zeus]; pentru că soarile nu va vidia alt pământ să fie într'un hotar cu țara noastră, a Persilor, ci toate țările una o voi face-o eu, împreună cu voi, prin toată Evropa petrecându-mă. Că eu așa am înțales, cum nicio cetate, nicio limbă, de niciun fel de oameni, va mai putè sta innainte feței noastre. Însă, di vom putia supuni pre aceștia, ce mai sus am zis, așa și cei vinovați și cei nevinovați vor trage gîugul robii. [4.] Iar voi, făcând acest lucru, mă veți bucura : când voi da veste, să veniți toți gata, la sorocul carile voi puni-vă. Și, carile va veni la vremi, mai gata cu oaste bună și cu voe plină, aceluia voi da daruri, carile socotesc între noi să fie mai de cinste. Să facim dar noi acest lucru. Iar, pentru ca să nu ziceți cum singur facu eu acest lucru, l-am pus la mijlocu cuvântul acesta între toți; și, cine ari ci grăi dintru voi, grăiască, că eu socotesc ci va să-mi răspunză fiiștecarile.» Zisă acestia Xerxis, și tăcu.

[9.] Iar să sculă Mardonie, și începu a grăi într'acest chip : «O, stăpănule mieu, nu numai dintru căți Perși au născut mai nainte ești mai bun, ci încă și dintru căți de acum vor naște, carile, zicând și celealalte căte ai zis toate adivărate și cumpătate, și nu vei lăsa pre Ionii de la Evropa ca să-și bată gioc de noi, fiind ei nevrednici. Pentru că cu rușine lucru iaste, di vremi ci pre Sachii, și pre Indii, pre Arapi, pre Asirii, și alte limbi mari li-am noi supusu-le, carei nu ni-au stricat nimic, ci numai pentru ca să agonisim vârtute noă, i-am supus noi, și acum ne sânt robi, iar pre Grecii, începând ei la strămbătate, să nu certăm. Decii, să ne temiam, di ce adunare de oameni, au di ce puteri de bani, au di ce alt mijloc? [1.] Căroră războiul îl știm, și puțința, cum iaste slabă; ficiorii

lor sânt noă robi, carei lăcuiesc la Ioniia și la Eoli [și la Doriien], în pământul nostru. Și eu încă am ispitit la dănsii, poruncindu-mi părintile tău Darie, și am mers până la Machidoniia, și m'am apropiat până la Athina, și niminî nu mi-au eșit înaintea cu război. [2.] Și am înțales cum Grecii foarte fără de sfat să bat, pentru nevredniciia lor și necunoștința: pentru că, după ce iaste orânduit a să bate, amândoi Domnii grecești își dau știre, și să gătesc, și aleg un locu foarte neded și bun, și acolo să lovăsc. Deci, cei ci biruesc, încă cu greu biruesc; iar, pentru cei biruiți, ce vom să mai zicem, că cu totul pier?! Carei s'ar cădia să trimiță, între dănsii, soli, fiind de o limbă, să să tocmască, să nu facă războaie; iar, de să vor și bate, să aliagă locul carile iaste mai cu greu luat, nu carile iaste prè lesni luat. Într'acest chip să bat Grecii. Și eu, mergând până la pământul machidonesc cu Perșii, Grecii nu eșiră la război. [3.] Dar încă înpotriva ta, Împărate, cine va sta, carile duci toată gloata de la Asiia și toate corăbiile? Și, după cum mi să pare mie, nu vor veni la atăta nesocotință Grecii, pentru ca să iasă la război; iar, de vor și veni, vor cunoaște cum sânt oameni, bărbați de război foarte, și, pentru nesfătuința lor, vor face ei acesta lucru. Iar niciun lucru nu fii neispitit; pentru că așași fără de vesti niciun lucru la oameni nu să face, ci mai mult prin ispită să săvârșăsc lucrurile.» Mardonie atăta zisă, și muia gândul lui Xerxis, și, mai apoi, și acesta tăcu.

[10.] Iară ceialanți Perși toți tăcură, și nu îndrăznia' să arăti niciun sfat, pentru ce au fost pripus la mijlocu, ci tăcură cu totul.

(Sfatul cel minunat ¹.) După aceasta, Artavan, Persul, cari era frate lui Darie, unchiul lui Xerxis, carile și pre Darie au sfătuit mai nainte să nu margă asupra Tătarălor, și nu-l ascultă ², acesta, îndrăznind pentru acesta lucru, fiind ru-denie, într'acest chip răspunsă cu îndrăznire: [1.] «O Împărate, negrăindu-să sfaturile unul înprotiva altuia, nu

1, 2. Adausă lămurirea.

poate omul ca să aliagă carile iaste cel mai bun ; ci, numai carile să grăiaște, acela să și rupe. Iar, grăindu-să amândoa, în ce chip iaste aurul cel curat, carile, singur, nu să cunoaște cât iaste de curat, iar, când frecăm alt aur lângă dănsul, atuncia să cunoaște și cel mai bun, și eă, și tătăni-tăă, frășini-meă îi ziciam să nu margă asupra Tătarălor cu oastia, carei nicăiurile nu aă nicio cetate ; și el pre mine nu mă asculta, gândind că va supuni pre Tătarăi Nohaï ; și oștind acolò, pre mulți bunî viteji și destoinici din oaste pierdu, și să întoarsă îndărăpt. Iar tu, o Împărate, vei merge cu oaste asupra oamenilor acela, carei ei sînt cu mult mai viteji decăt Tătarăi, că, și pre Marîa, și pre uscat, pre viteji sînt. Și, ce iaste lucru cu greă, acela mi să cuvine mie să-ți spuî eă ție.

[2.] Zici să faci pod preste Marîa, la bogaz¹, și să mergi, prin Evropa, la Greci ; și poate să să tample să te biruești, aă pre Marîa, aă pre uscat, aă și 'ntr'amândoa. Pentru că oamenii aceia dovediți sînt de viteji bunî ; și putem și cunoaște acesta lucru adivărat, di vremi ci atăta oaste ci era cu Datis și cu Artafernis, numai singuri Athinei îi pobediră în țara lor, nefiind și ceialanți. Dară, di te vor birui pre Marîa, atuncia și vor merge la bogazu, și vor strica podul de la bogaz : atuncia îți va fi cu greă, Împărate.

[3.] Și eă acest sfat, nu cu vre-o înțelepciuni a mia socotesc, ci imi aduc aminte ce priimejdie aă fost odănoară, aproape să o pășim, când tată-tăă făcia pod la Vizantiia preste Marea, și mai apoî Dunăria, și trecu la Tătar[i]. Atuncia, tare să ruga' Tătarăi Ionilor să strici podul acel de la Dunăria. Și zicia' multe străjarii podului atuncia : de nu ar fi stătut împotriva Istieă, tiranul Militului, ar fi stricat podul cealanți tiranî, și s'ar fi popotit toți Perșii. Și foarte cu greă lucru iaste, nu numai a-l face, ce și a-l cuvănta, cum viața Împăratului să stia pre sfatul unui om.

[4.] Așa, tu, acum, neavănd nicio nevoe, nu intra neîndemnat în nevoe ; ci mă ascultă pre

¹ Helespontul.

mine; și acest sfat îl strică, și, iarăși, te socotește întru sine, și, după aceea, când vei socoti, iarăși vei sfătui, și vei vorovi ce-ți va păria că iaste mai cu de folos. Pentru că sfatul cel bun mare dobândă îl aflu că iaste, pentru că, de vei vria, și înprotivă să zicem să să tâmpli sfatul, adică să nu nimerești, sfatul carile iaste bun, tot rămâne, iar numai să biruești cu nărocul sfatul; iar cel ci să sfătuiască rău, și i să tâmplă și nărocul de nimerește, acela aș aflat dobândă, iar pentru aceea sfatul rău tot rămâni.

[6.] Și vezi cum Dumnăzău vitile cele mari le trăsnește, nici le lasă să să simițască, iar celi micî nici le atinge; și vezi cum tot în casă înnalte tună și trăsnește, și în copaci înnalți sigiată cu acestia sigeți; pentru că drag iaste lui Dumnăzău, toate câte sânt mărite a le smeri. Așa dar, și oaste multă de puțină să biruiască. Pentru ce? Pentru că Dumnăzău acolo zavistuiască, și le dă groază aș trăsni, și îndată nevrednicește pier; pentru că Dumnăzău nu lasă pre altul să gândiască sus, fără de singur pre sine. [6.] Decî, pripa la fieștecare lucru naște greșale, dintru carile mari pagube să facu. Iar îngăduința naște bunătăți, și, măcar că îndată ți să par cum nu să cunosc, iară, cu vremi, le va cunoaște omul toate. Pre tine, Împărate, sfătuesc așa, și ție grăesc întru acest chip. Iar tu, fiule a' lui Govrie, Mardonie, potolești-te, grăind cuvinte în deșart pentru Greci, nefiind vrednicî ei a auzi cuvinte proaste. Pentru că, hulind pre Greci, simețăști pre Împăratul să facă oaste; pentru acest lucru toată nevoința o puî tu. Iar, să nu fie așa; că păra iaste lucru foarte cu greu, întru caria doi sânt cei ce facu strămbătate și unul să strămbază, pentru că, cel ce păraște, faci strămbătate, neavând mărturii, nici fiind de față, pre cela ci păraște, iar și cela ci ascultă, încă faci strămbătate, căci îl ascultă, până nu cearcă să afli adivărul cum iaste, iar ceala ce nu-i de față și-l părăsc, aceala pate strămbătate, pentru că unul îl păraște că-i rău, altul să încrede pre cuvintele aceluia, și criadi că-i rău. [8.] Iar, de iaste fără de

greș a să oști asupra acestor oameni, ia 'mblă, dar Împăratul rămăe în obiceiile Perșilor, acasă-și; și noi să ne punem amândoi feciorii noștri la mijlocu, și fiu tu hatman, Mardonie, și alege cătă oaste îți iaste voia ție, și ce oameni vei vria de mulți și viteji, și pasă acolò cu oastia ta. Și, de vor cură lucrurile Împăratului cum zici tu, să să omoară ai mei ficior, și, lângă dănsii, și eū singur să pieru, și, de nu va fi așa, să să omoară ai tăi ficior, și, lângă dănsii, și tu, însă di te vei întoarce. Iară tu, de nu vei vria să te prinz în rămas cu mine, ci tot vei oști acolò asupra Grecilor, pare-mi-să cum, dintru aceștia ci rămân aicia, să auză cum Mardonie mare rău aū făcut Perșilor, și-l mănăncă căni, aū pasările, aū întru pământul Athineilor, aū a' Laconilor,—de nu când ar eși mai inte tămpinare pre cale; pentru ca să cunoști asupra căroră oameni mergi tu cu oaste, și îndemni și pre Împăratul».

[II.] Artavan zisă acest sfat, și tăcu. Iar Împăratul Xerxis s'aū scărbit, și zisă așa: «Artavane, ești frate tătani-meū; și acest lucru te va mântui pre tine pentru ca să nu pați plata a cuvinte deșarte. Iar această necinste ță o facu ție, fiind rău și fără inimă: să nu oștești cu mine asupra Grecilor, ci să rămăi aicia, cu muerile. Iar eū, ce am grăit, și fără tine le voi săvârși. Pentru că, să nu fiū din Darie a' lui Istaspis, a' lui Arsamis, a' lui Ariarnn, a' lui Teispie, a' lui Chir, a' lui Camvis, [a' lui Teispie], a' lui Ahemeneū, de nu voi oști asupra Athineilor, pentru că bine știū că, de nu vom merge noi asupra lor, iar ei vor veni asupra noastră, și foarte tare încă, după cum putem socoti că intrară la Asiia, și arsără Sardis. Deci, nu iaste puțință a să feri de înbe părțile, ce iaste o ispită: aū să pățim, aū să facim; aū să fie acestia toate supt Greci, aū acelia toate supt Perși; pentru că mijlocul vrăjbei nimică nu iaste. Deci, bun lucru iaste, pătimind noi mai nainte, acum să ne răscumpărăm, pentru că, de voi păți și vre-un rău, să-l știū,—că merg asupra acelora oameni, pe care și Pelopsu, Frigul, fiind robu părințalor

mei, așa i-aŭ supus, cât și oameni aceia, și pământul lor, pre numile aceluia să pominesc».

[12.] Acesta sfat întru atâta și cu atâta să săvârși. După aceasta, sosi noaptia, și pre Xerxis îl îndemna Sfatul lui Artavan; și, sfătuindu-să, noaptia, întru sine, află cum nu iaste lui nici de un folos ca să oștiască asupra Grecilor. Și, socotind acesta lucru, iarăși adormi; și văzu noaptia videnie ca aceasta, după cum zicu Perșii: i să păru lui Xerxis cum un om mare și frumos aŭ stătut asupra lui și aŭ zis: «Iarăși îți întorcî sfatul, Persule, ca să nu duçi oaste la Greci, mai nainte dând știre Perșilor ca să aduni oaste? Nici dar sfătuindu-te a doă oară faci tu bine, nici cela ci te oprește. Ci, cum ai sfătuit zioa, pre aceia cale să mergi.» Zicând acestia, i să păru lui Xerxis cum aŭ zburat.

[13.] Și, făcându-să zioă, Xerxis pentru acest vis nimică nu băgă în samă, ci adună pre toți Perșii care și mai nainte era' la sfat, și, adunându-să, așa li-aŭ zis: «Bărbați Perși, să mă ertați pentru că îndărăpt mă sfătuesc, pentru că în[că] n'am agiuns la minte deplin, și ceia ci mă îndemna pre mine, nici odinioare nu să părăsiia'. Și, auzind sfatul lui Artavan, îndată să ațitară ținerețile, cât am grăit cuvinte fără cali la om bătrân, cum nu s'aŭ căzut. Acum dar mă las și eu, și, după sfatul aceluia, așa voi și face. Decî, di vremi ci m'am căit să nu mărg în Țara Grecească, fiți și voi în odihnă.» Perșii, dacă auziră așa, să bucurară și să închinară.

[14.] Și iarăși pripi de veni noaptia, și visul cela iarăși veni la Xerxis undi dormia, zicând: «O, fiu a' lui Darie, întru Perși te arătași, părăsindu-te de oaste, și cuvintele mele nici într'o samă nu le băgași, cum n'ai fi auzit de nimirile. Decî, bine să știi, cum, de nu vei oști îndată, acestia să aștepți de la dănsii: în ce chip, preste puțină vremi, și mare și tare ti-ai făcut, așa și smerin îndărăpt de sirgu te vei face.»

[15.] Iar Xerxis să spăimântă pentru videnie, și sări din

pat, și trimisă curând de chiemă pre Artavan. Și, viind, așa i-aŭ zis: «Artavane, eŭ îndată nu fuiŭ în minte-mi, zicând ție cuvinte deșarte pentru sfat deplin; și, preste scurtă vremi, m'am căit, și am sfătuit cum să facu acelia ci m'ai sfătuit tu. Și, vrând să facu așa, pre mine nu mă lasă; pentru că, părăsindu-mă eŭ di sfatul cel d'intăi, vine un vis și nu va să mă lasă, zicând să nu facu așa. Și acum aŭ venit de m'aŭ spăimântat, și s'aŭ dus. Deci, de iaste Dumnăzăŭ cel ci trimite visul acesta, și de-î iaste voia a oști asupra Grecilor, va zbură de va veni și la tine, de-ți va poronci acest lucru. Și voi afla eŭ acest lucru întru acest chip: să te înbraci tu cu hainile mele, și, apoi, să șazi în scaonul meŭ, și să te culci în patul mieŭ.»

[16.] Iar Artavanis, la cuvântul d'intăi, nevrând să asculte, zicând că nu-î vrednicu a șidia în scaonul împărătesc; mai apoi, îndemnându-l tare, zisă și el așa, și făcia poronca Împăratului: [1.] «Împărate, atocma iaste întru socotința mia a fi înțălept și [a] asculta pre ceta ci înțăleptăște zice. Iar atuncia amăndoă încă greșăsc, când să dau în voroavile oamenilor răi, în ce chip iaste și Maria, cè pre de folos la oameni, că, când o lovăsc vânturile multe și tari, nu o lasă să fie întru firia ei. Iar eŭ, auzind de cătră tine cuvinte proaste, nu atăta mă mușcă scărba, că, fiind doă sfaturî întru Perși, unul zicând și adoăgând simeție, altul potolindu-o și zicând cum răŭ iaste a învăța sufletul să cerci pururea mai mult decât iaste Împărăția, acestia doă sfaturî fiind la mijlocu pusă, pentru aceia imi păru răŭ, căci ai ales ci-î mai cu zmintială, și ție, și Perșilor. [2.] Iară acum, de vremi ci ai cunoscut cel mai bun și ai părăsit oastia asupra Grecilor, zici cum vine vis trimis de la Dumnăzăŭ oarecarile, cum să nu te părăsăști de oastia grecească; ce, fiul meŭ, nici acestia sînt dumnăzăești, pentru că visurile ce sânt între oameni înșalate, ca acestia sânt, carile eŭ te voi învăța, fiind decât tine cu mulți ani mai bătrân: foarte tare iaste obicei a să înșala acestia vi-

denie a visurilor, și gândești tot cele de preste zi; deci, noi, zioa de mai întee, oștitul acesta prè tare îl ținiam. [3.] Iar, de nu iaste lucru ca acesta ci eũ aleg, ce iaste cevaș parte dumnăzăiască, tu ai zis lucrul tot; pentru că și la mine să va ivi, poruncindu-mi ca și ție; și mi să va arăta, măcar că voi avia eũ hainile tale, nu mai mult decât aș avia ale mele, nici dormind eũ în patul tău, decât aș dormi într'al mieu; de va vria însă să arate și într'alt chip; pentru că, orici iaste aceia videre, nu iaste atăta proastă, care să ivește în sămnuł tău, cum, văzind pre mine cu hainile tale înbrăcat, să să gândiască că ești tu. Iar, de nu mă va băga pre mine nici într'o samă, nici de voi fi eũ cu ale meli haini, nici cu ale tale, tot nu mi să va mai arăta acesta lucru; și, de va cădia, va veni ades,— dumnăzăescu iaste visul eũ încă așa voi zice; iar, de iaste așa să să facă și nu iaste puțință a să treci acest lucru, iată că eũ întru patul tău să dormu; deci, acestia de mine săvărșindu-să, arăte-să și mie. Iar, până aicia, tot întru sfatul meu, ce am zis, întru acela mă și afli.»

[17.] Atăta zisă Artavan, socotind cum va dovedi pre Xerxis. Și șazu în scaonul împărătesc, și, în urmă, după ce s'aũ culcat, aũ venit visul aceala carile și la Xerxis vinia, și stătu di-asupra lui Artavan, și, zisă așa: «Oare tu ești aceala carile oprești pre Xerxis ca să nu oștiască la Greci, adică purtând grija lui? Iar, nici mai apoi, nici mai pe urmă veĩ putè mutà ca să nu să facă ce iaste să să facă. Iar Xerxis, de nu va asculta, ce va păți, lui s'aũ arătat.»

[18.] Aceste i să păru lui Artavan cum visul îi poroncește, și cu feră fierbinți aũ fost vrând să-i arză lui ochii. Și el tare strigă și sări, și șazu lângă Xerxis, și începu a povesti visul ce-aũ văzut, și, mai apoi, așa îi zisă: «Eũ, Împarate, ca un om ce am văzut multe lucruri mari căzute de micĩ, nu te lăsam să te supui vârstei tale dintru tot, știind cum rău lucru iaste a pofti multe, aducându-mi amintia pentru oastia lui Chiros la Mașagheți cum

aŭ pățit, și aducându-mă aminte și de Camvis la Arapi, și fiind în oaste și eu cu Darie la Tătari; și, aducându-mă aminte, socotiam cum, șezind mălcom, fericit vei fi de cătră toți oameni. Iar, de vremi ci dumnăzăiască îndemnare iaste, și pre Greci o perire dumnăzăiască îi aglunge, și eu încă mă întorcu, și sfatul îl mut. Și tu poroncește Perșilor ce-ți arată Dumnăzău, și le poroncește să să gătească tot ce-aŭ fost dintru poronca ta mai nainte orânduit. Și fă așa, cum, vrând Dumnăzău, de cătră partia ta, nimică să nu-ți lipsască.» Zicându-să acestia cuvinte, și simițindu-să pentru aceasta vedere, după ce să făcia zioă, cum mai curând, Xerxis chemă pre Perși, și le spusă. Și Artavan, carile mai nainte singu[r] îl opria, atuncia și el sirguia.

[19.] Și, pornindu-să Xerxis a oști, a triia vis în somn i să ivia, carile vrăjitorii îl aliasără așa: cum preste tot pământul să înble, și toți oamenii lui să-i slujască. Și visul era acesta: i să păru lui Xerxis cum iaste încununat cu cunună de maslin, și din odriaslile maslinului tot pământul aŭ fost acoperit, și, după aceia, fiind pregătur cap cununa, să să fie perit. Și, alegându-l visul într'acest chip vrăjitorii, Perșii să dusără cineși pre la cinstia sa. Avia' toată nevoița ca să să gătiască mai bine, vrând fieștecarile ca să ia darurile ci era' pusă la mijlocu. Și Xerxis adună oastia, cercând tot uscatul.

[20.] Pentru că, după ce-aŭ dobândit Eghiptul, în 4 ani deplin tot să gătia' de oaste și ci era de folosul oștei. Iar, în al cincilia an, cu mare oaste oști, și cu mulțime fără samă. Pentru că, dintru câte oști știm, cu mult fu aceasta mai mare, căt, ceia ce aŭ făcut Darie asupra Tătarălor oaste, lângă aceasta drept nimică iaste; nici oastia cè tătărăscă care aŭ fost gonind pre Cimeriș-Tătari, și dideră în țara Midii, când Asiia cè den sus mai de tot aŭ surpat-o, pentru care lucru Darie, mai apoi, miarsă asupra lor; nici oaste ci spun c'aŭ dus ficiorii lui Atreu

la cetatia Troadei; nici a Bulgarilor¹ și a Tefcrilor, ce-aũ fost mai inte de Troada, carei trecură bogazul² la Vizantiia, și surpară pre toți Thrachiĩ, și să pogorără până la Maria Albă de spre Frãnci³ și, pe la apa Piniului, aũ agiuns cãtră Amiazăzi.

[21.] Acestia oști toate, și încă și altile să să adaogă lângă acestia, să fie toate într'un loc, nu sãnt vrednice aceștiia oști a lui Xerxis ce făcu asupra Grecilor. Pentru că ce limbă n'aũ adus de la Asiia asupra Grecilor Xerxis, aũ care apă n'aũ săcat bãndu-să, afară din apile celia mari? Că alții corăbiĩ dideră, alții pedestrime aũ gãtit, alții vasă de bãgat caii, alții cãlãrime gãtiră, alții catarge pentru poduri, alții bucate, vasă. Și acesta lucru, după zmintiala ce-aũ avut mai nainte pregĩur muntile Athonului să gãtia în triĩ ani, și mai vãrtos la muntile Athosului, pentru că la Eleunda Hersonisului era' catarge, și de acolò scotia' oameni de săpa' muntile, și[-i] bãtia să sape, și să schimba', săpãnd muntile acesta, pre rãnd; și săpa' și cei ce era' lãcuiți pregĩur munte. Și Vuaris a' lui Megavaz, și Artaheis a' lui Arteũ era' pristavĩ acestuĩ lucru, oameni perși.

[22.] Pentru că Athonul iaste munte mare și vestit, agiunge în Maria, și lãcuesc pre dãnsul oameni, și, undi agiunge muntile în Maria, iaste strãmt locul, și de vr'omilă și gĩumãtate numai nu să împreunã pre Maria pregĩur dãnsul; și câmpu nu mare, și dialurĩ din Maria pãn' în Maria sĩnt⁴. Și, întru acest bogazu⁵, undi să săvãrșãște Athonul, iaste Sanis, cetate greceascã; iar celia ce sãnt mai înlãuntrul decãt Sanis, care le vria Persul pentru uscat să le facă ostroave, sĩnt cetãți,— acestia sĩnt pregĩur Athon⁶.

¹ Misilor; textul.

² Helespontul; textul.

³ Marea Ioniei; textul.

⁴ Se spune ce Mări.

⁵ Istm; textul.

⁶ Nu se dă numele.

[23.] Și așa săpa': împărțiră varvarii cu funile, după limbă, în prijma Sanis cetății; iar, dacă s'aũ adâncat zăgașul, unii șidia' gîos și arunca' lutul la alții ce șidia' mai sus, pre scări, și aceia, iarăși, îl da' la alții, până undi agiungi la vârf, și aceștia il da' afară. Deci, la ceialanți la toți să pornia' usnile săpăturii, și să surpa înlăuntrul, și le făcia ostinială îndoită, di vremi ci făcia' gura cè de sus într'un chip cu cia de gîos. Iar Finichiĩ întru alte lucruri înțelepți sînt, și la acesta încă, pentru că, cât li s'aũ venit partia lor, aũ socotit di-aũ făcut gura zăgașului de dăori de largă sus decât era gîos, și, mergând în gîos, tot o făcia gura mai strămtă; și, agiungând gîos, era lucrul de folos, și era atocma cu ceialanți; acolo Limon¹ iaste, undi le era lor tãrgul și cumpãrarea; și fănină multă le vinea lor de la Asiia.

[24.] După cum socotesc eũ, acesta lucru îl făcia Xerxis numaĩ pentru mândriia, vrând să-și arãte putința lui și să-i rămãe pomană; pentru că ar fi putut să nu ostiniască nimică, ci să triacă corãbiile preste uscat; el n'aũ vrut, ce zicia să sape acolo zăgaș, să margă câte doã catarge alãtura. Aceștia ci făcia' zăgașul li să poronci ca să facă pod preste apa Strimonului.

[25.] Acestia așa să lucra. Și făcia și ciniĩ la poduri, de in și de teĩ, pentru legãturi, poroncind la Eghipte[n]i și la Finici ca să grijască și de bucate și de altile, pentru ca să aibă oastia ce mãnca, nu să flãmãnzască, nici vitile să flãmãnzască. Și, întrebãnd locurile, poruncia să ducă de la Asiia bucate să le pui pre acolo, cãrãndu-le cu vasă ușoari, și, așa, prin multe locuri poroncia de să strãngia grija bucatilor, și la Machidoniia, și pre aiurile².

[26.] Și, întru cãtã vremi ostinia' aceștia această ostinială, iară oastia cè pediastră, fiind strãnsă, împreună cu Xerxis, purceasă spre Sardis, purcegãnd dela Capadochiia; pentru că aũ fost poruncit acolo toatã oastia pediastră să

¹ Livadã.

² Textul aratã anume locurile.

să aduni. Iar carile dintru Crai au adus oaste mai bună, ș'au luat darurile ci era' pusă la mijlocu; pentru că nici s'au ispitit spre alegirea acestui lucru¹. Și, trecând apa lui Alis, și intrând în Frighiia, trecând printr'ansa, agiun-sără la Chelenas, undi sânt izvoarele apei lui Meandru, și altei ape, nu mai mică, care să chiamă «povornitoare»², carile cură prin oraș și dă iarăși în Meandru. Acei iaste și foalile lui Marsie, carile zicu Lidiș cum, pricinindu-să cu Apolon pentru giucătură de muzică, și, biruindu-l Apolon, să-l fie belit³.

[27.] Acei, întru această cetate, șazind Pithiie⁴ Lidianul, au ospătat toată oastia lui Xerxis cu ospeță mari, și pre Xerxis singur; și bani au zis să-i dia, căți îi va fi voia, pentru triaba războiului. Și, făgăduindu-să Pithiie să-i dia bani, întrebă Xerxis pre Perșii ci era' acolò de față: ci om iaste Pithiie, și căți bani ari, de să făgăduiaște aceasta? Iar ei zisără: «O Împărate, acesta iaste acela carile pre tată-tău l-au dăruit cu un paltin⁵ de aur, și cu vie de aur; acesta iaste mai avuț decât toți oamenii căți știm noi, — însă după tine iaste».

[28.] Și, merându-să Xerxis pentru cuvântul de apoi, îl întrebă, al doilia, singur pre Pithiie, căți bani ari. Iar el zisă: «O Împărate, nici voi ascunde, nici m'oi tăgădui, cum nu știu avuția mia, ce, știind, adivărat ț'o spuș, pentru că, înțelegând că te pogori la Maria Grecească, vrând ca să-ți dau bani pentru triaba războiului, am aflat, socotind, 2.000 de talanți de argint și 4 întunerice⁶ de galbină, fără de șapte mii. Cu aceștia cu toți te dăruesc, pentru că am eu avuție dintru rob și dintru dobitoc.»

[29.] Iar Xerxis să bucură pentru acestia cuvinte, și zisă: «Priiatene Lide, eu, di când am eșit dintru pământul Per-

¹ Greșit tradus.

² Καταρράκτης, Cataracta.

³ Mai pe larg ca în text.

⁴ Se dă de text și numele tatălui.

⁵ Platan.

⁶ 400.000.

sidului [=Persiei], nu m'am mai împreunat cu om ca acela carile să pui ospăţ oştei mele, nici altul să vie înaintea mea, neporoncit, de bună voe, ca să-mi dia ban[*I*] pentru triaba războiului, afară de tine. Iar tu, şi oastia mi-ai ospătat, şi bani încă te făgăduieşti mulţi. Şi eu încă, pentru acestia, cu această te dăruiesc: să-mi fii mie priiaten, şi celia 7.000 de galbină, ce-ţi lipsăsc, să-î plinesc, să fie deplin 4 milioane, să nu fie lipsă, şi aibi tu câte ai singur, şi ştii a fi tot cum eşti, pururea; pentru că, făcând acestia, nici acum, nici la vremea ce viitoare te vei căi.»

[30.] Zicând acestia, şi săvârşindu-le, tot să trăgia înaintea, şi, trecând pre lângă Anava şi iazărul ce scoate sare, agiunsă la Colasas, cetate mare a Frighiei, întru care apă curătoare, pre numi Lupul¹, dă într'o gaură în pământ, şi piare, şi, după aceia, mai vre o milă², iarăşi iasă, şi dă şi această iarăşi într'apa Meandrului. Şi, de la Colasas, pornindu-să oastia, agiunsă la hotarale Frighilor şi a' Lidilor, la cetatia la Chidrara, undi iaste stâlpu făcut de Împăratul Crisos, şi, prin slovi, arată hotarale.

[31.] Şi, de la Frighiia, întrând la Lidiia, osăbindu-să căile, una în stânga, la Carie, alta în driapta, la Sardis, pre care, mergând, iaste să triacă apa Meandrului, că într'alt chip nu poate să fie, şi pre lângă cetatia Calativului, undi oameni meşteri, de mirsină³ şi grău, facu miare. Şi, așa, pre această cale mergând Xerxis, află un paltin frumos, şi, pentru frumuşăţile lui, îl dăruie cu po-doabe de aur, şi pusă socotitorii pre un Pers dintru cei ci le zicia' «fără de moarte». Şi, așa, a două zi, aū agiuns la cetatia Lidilor.

[32.] Şi, agiungând la Sardis, întâi trimisă la Țara Grecească strigătorii, cerşind apă şi pământ, şi zicându-le, ospăte să gătiază Împăratului. Iar la Laconi şi la Athina nu trimitia pentru apă şi pământ. Şi, căţi n'aū dat mai

¹ Lykos.

² 5 stadii; text.

³ Μυρικίνη.

nainte, aŭ socotit cum să vor spăimânta și vor da apoi, și, vrând să vază acest lucru, trimitia.

[33.] După acestia, să gătia să margă la Avidu, și întru acest prilej ceia ci făcia' pod la bogaz¹ de la Asiia la Evropa. Decî, la Hersonisos de la bogaz iaste o limbă de pământ ci întră în Marîa în prijma Aviduluî; ci acei să făcia podul undi, mai apoi, răstigniră pre Persul cela ci jăcui biserica lui Protesilau².

[34.] Acolò podia', de o parte Finicii, de altă parte Eghipte[ni]î³; și iaste o milă⁴ Marîa de lată acolò. Și, așa, făcând podul, aŭ lovit o furtună mare foarte, și li-aŭ surpat toate acelia gătiri, și le înprăștiia.

[35.] Și, auzind Xerxis, s'aŭ scărbit, și zisă cum cu 300 de bice să-l bată pre bogazu, adică în Marîa să bată, și o păreche de obezi să sloboadă în Marîa. Și am înțales cum și pre cei ci facu sămni la oameni⁵ aŭ trimis să facă și Mărei; și le poronci, bătând apa, să zică așa cuvinte rări și varvare: «O, apă amară și sarată, stăpănu-tău această certare îți face ție, pentru căci i-ai făcut strămbătate, nepățind de dănsul nicîo strămbătate. Și Împăratul Xerxis te va trece, orî di vei vria tu, orî de nu vei vria. Iar ție, pre cali, nu-ți face jărtva, ca nicîun om, pentru căci ești apă sărată și vicliană». Marîa cu acestia certări o certă, și pristavilor de pre Marîa ci era' la podu, învăță să le tai capitile.

[36.] Acesta lucru îl făcia' aceia ci avia' această necinste-cinste. Și podul alți pristavi aŭ început a-l face; și așa îl eziia': pusără catarge și vasă mari 360 de cătră Marîa Niagră, înpotrivă⁶, pentru ca să opriască curgirea apei și spre cursul Mărei Albi, și sloboziră ferăle lungi în Marîa,

¹ Helespont.

² Foarte scurtat.

³ Scurtat.

⁴ Șapte stadii; textul.

⁵ Στιγέας.

⁶ Textul arată unde și cite aŭ mai pus.

anul din sus, de spre Marîa Niagră, altile din gîos, de spre Marîa Albă, pentru vânturî. Şi lăsară prin trei locurî locu pentru vasă, să poată trece cu vasăle celia micî pre supt pod, şi în sus, şi în gîos. Şi, făcând aşa, lega' cu legăturî tarî de lemn din afară funile tare, şi atuncia le făcură în 4 ştriangurile¹, şi legară cu tărie tare. Şi, după ce s'aũ ezit apa, aũ tăet scăndurî late de lemn căt vasăle, le tocma' tare şi iarăşi le lega'. După aceia, păduri multă cărară, de pusără, şi preste păduri pământ, şi, mai apoi, făcură şi gard pre de o parte şi pre de altă parte de pod, pentru ca să nu să tiamă vita trecănd pre Marîa.

[37.] Şi, după ce s'aũ gătit podul, şi muntile Athonului s'aũ săpat, şi să făceră şi jghiaburile pregîur zăgaşe, pentru să nu să surpe, dacă aũ venit această veste, ernă la Sardis, şi îndatăşi primăvara oastia să găti şi pourceasă din Sardis spre Avidu. Şi, pornindu-să el de la Sardis, peri soarile, şi lăsă lăcaşul lui din cerî, şi nu să vidia, nefiind norî, ce sănin curat, şi, aşa, pentru zioă, noapte să făcia. Şi, văzind acest sămn, cu nevointă întrebă Xerxis pre vrăjitorî: ce va să închipuiască această? Ei zisără: «Grecilor le arată Dumnăzăũ lipsă cetăţilor, zicănd cum soarile Grecilor iaste purtătorî, iar luna, lor». Iar Xerxis, înţălegănd aceasta, vesăl mergia cu oastia.

[38.] Iar, dacă aũ văzut sămnul din cerî Pithiie Lidianul, ce-aũ ospătat pre Xerxis², el s'aũ spăimăntat, şi, îndrăznind, pentru darurî, miarsără la Xerxis, şi zisă aşa: «Stăpănul meu, să-mî faci ce-mî iaste rugăminte, care lucru Ńie pre lesni iaste şi uşor, iar mie, făcându-să, mare». Iar Xerxis gândi cum altă ceva să va ruga, nu aceia ce i să ruga, şi-i zisă «bucuros!», şi zisă să-î spui ce iaste rugăminte lui. Iar el, auzind aşa, îndrăzni şi zisă: «Stăpănul meu, am 5 ficîorî, şi aceştiia toŃi merg cu tine în oaste la Grecî; şi tu, Împărate, să te milostiveşti, pentru bătrăneŃile mele, să-mî laşi pre cel mai mare de oaste,

¹ Scurtat.

² Lămurire adausă.

pentru ca să poarte grija casăi mele, și cei patru să margă cu tine, și, făcându-ți pre voe, să te întorcă înapoi».

[39.] Și Xerxis prè să scârbi, și zisă: «O, om rău, tu ai îndrăznit, mergând eu săngur la Greci, și feciorii mei cu mine, și frații, și toți oamenii mei, și prietini, și tu ai îndrăznit pentru ficiorul tău de ai grăit, fiind robul meu, carile s'ar cuvine cu toată casa lui, cu muiare cu tot, să vie cu mine. Acum trebui să știți cum în urechile oamenilor lăcuiaște mânia: cine audi de bine, i să unple trupul de bucurie, și, în potrivă auzind, să scârbește. Decă, când ai făcut bine și te făgăduiai bine pre Împăratul cu facirea de bine, nu te vrei lăuda cum îl vei trece. Iar, dacă ti-ai întors la obrăznicie, nu vei lua plata cum ți să cade, ci mai puțin: pre tine și pre cei patru ficiori-ți îi mântuesc ospețile, iar aceluia carile tu îl ții mai drag, aceluia sufletul îl vei piarde.» Și, răspunzind acestia, îndată poronci celora ci era' preste acestia, să afli pre cel mai mare din ficiorii lui Pithiie, să-l despice în două, și găumătate să i-o pui de o parte de drum, și găumătate de altă parte, și prin mijlocu să triacă oastia.

[40.] Și, făcând acest lucru, trecia și oastia; și, întâi, mergia' vitile și încărcăturile, după aceia, oaste adunată, de tot felul, amestecată, din toate limbile, nu osăbită; acolò era mai mult de găumătate de oaste; acii era locu mult lăsat, și nu să apropiia' aceștiia cu Împăratul, pentru că mergia' 1000 de Perși călări, aleși dintru toți Perșii, cu suliașale în gîos, țiiindu-le cu ferăle spre pământ; după aceștiia, cai nisăi, ce să zicu svănți, înpodobiți foarte frumos, 10. Nisăi să chiamă, că iaste un câmpu la Midiia carile scoate cai mari, ce să chiamă «nisăi». Și, după aceștiia 10 cai, carăta lui Diia [=Zeus] era făcută: o trăgia' opt cai albă, și, după cai, era vezeteul, pedestru, de-i hățuia, pentru că întru acest car niciun om nu să suia. După acesta era Xerxis Împărat, într'o carată, cu cai nisăi; și era în car și vezeteu Patiramfis, feciorul lui Otanis Persul.

[41.] Așa eșia din Sardis Xerxis, și eșia mutându-să din

car în car, într'alt felu făcut. Și, după dănsul, iarăși Perși, viteji aleși, sulițași, 1.000, fiind sulițale în sus aceștiia. După aceștiia, altă mie de Perși, călăreți aleși. Și, după călărime, dintru ceialanți Perși aleși 10.000. Aceștiia era' pedestri, și, din aceștiia, la suliță avia' 1.000 clopoți de aur, pentru mănunchi, și era' pregiur cei 9[.000], iar cele noă [mi] avia' clopoți de argint. Și avia' clopoți de aur și ceia ci era' cu sulițale în gios plecate; și cei de pre langă Xerxis avia' mere de aur în măn[î]. După aceștiia, era' 10 mi de călăreți a' Perșilor, buni, și după aceștiia era' vr'o 200 de stănj[ăni]¹, și apoi celălant nărod de oaste amestecat.

[42.] Și, de la Lidiia, mergia oaste asupra apei lui Caicu și țara Sîrbilor²; și, de la Caicu, pre lângă muntile Canis, [prin Atarneu], la cetatia Carinului. Și de acolò la câmpul Thivei, și mai apoi aũ agiuns la Troada³. Și acolò, supt muntile Troadei, diadire trăsnete și fulgire, și mulți oameni periră.

[43.] Și, agiungând la apa Scamandrului, la carile acolò întâi aflară apă curătoare, săcă răul, și nu agiunsă să fie de băut oștei și vitelor. Și, sosind la acest loc, Xerxis pofti și să sui la saraiul⁴ lui Priiam, vrând să-l și vază, Și, văzind tot lucrul, și întrebând de tot, făcia jărtvă bozului Athinei 1.000 de boi, și jărtvă făceră vrăjitorii vitejilor ci perisă acolò. Și, făcând acest lucru, frică didia, noaptia, în tabără. Și zioa iarăși porceasă înainte⁵.

[44.] Și, sosind la mijlocu' Avidului, pofti Xerxis ca să vază toată oastia lui; și-î făcusă lui, într'adins, un cerdac innalt de marmură, pentru privală, și-l făcusă oamenii de la Avid, poroncind Împăratul. Acei șazind, văzu oastia toată, și cè pediastră, și cè de pre Maria. Și, văzind,

¹ Stadii ; textul.

² Mysia.

³ Mult scurtat itinerariul.

⁴ Pergamul ; textul.

⁵ Textul dă calea.

pofti să văză ispita a să bate corăbiile. Și, făcându-să, biruiră Finicii de la Sidon. Și să bucură pentru ispită și pentru oaste.

[45.] Pentru că văzu tot bogazul ascuns de corăbi și toate câmpurile pline de oameni. Acei, Xerxis pre sine aș fericit; mai apoi iarăși aș lăcrămat.

[46.] Și, cunoscând acest lucru Artavan, unchiul său, carile și mai nainte volnicește îl sfătua să nu margă asupra Grecilor, acest om, [luând] aminte pre Xerxis lăcrămând, zisă așa: «O Împărate, foarte osăbite lucruri întru sine făcuși, acum și dinioaria; pentru că întâi te fericishi, mai apoi lăcrămași». Iar Xerxis zisă: «Vini-mi mie aminte de jăluit, cum puțină iaste toată viața omniască, de vremi ci, atăța oameni fiind aicia, niciunul la o sută de ani de acum nu va agiunge». Iar Artavan răspunsă: «Alta am pățit noi, pre lângă viața, și mai de jale. Pentru că, întru atăta puțin trai, niciun om nu iaste atăta de fericit, nici dintru aceștia ce sânt aicia, nici dintru alții, la carile nu va veni de multe ori, nu odată, fire ca aceia, să poftiască mai bine moarte decât viața. Pentru că, priimejdiile lovindu-l și boalile primenindu-l, fiind și în trai scurt, lungu îl arată. Așa dar iată moarte iaste scăparia pre aliasă la om, decât viața cu dureri. Iar Dumnăzău, gustând vacul cu dulceața, să află că iaste întru dănsul cu zavistie.»

[47.] Iar Xerxis răspunsă: «Artavani, pentru viața omniască, fiind așa după cum tu o înparți, să o tăcem acum, nici să ne aducim aminte de răle, având în mănule noastre buni. Ci numai să-mi spuș adivărat, de nu ț'ar fi venit videria visului așa adivărată la tine, tot sfatul cel d'întăi aș fi ținut, aș mutatu-ti-ai fi fost ca să mă lași să oștesc asupra Grecilor? Aceasta adivărat să mi-o spuș!» Iar Artavan aș răspuns: «O Împărate, videre visului aceluia, după cum noi amăndoi vom, așa să și săvărșască; iar eu până și într'atăta tot sînt plin de frică, nici sînt în toată fira mia, și altele multe socotind întru mine, și

încă văzind și două lucruri mari carele sînt ție mai mari nepriiateni decît toate alalti».

[48.] Xerxis zisă : «Fericite oame, carile sînt acelia două, ce zicî că-mî sânt mie mai nepriiatene ? Aū doară pedestrimia iaste ție hulită pentru puținătate ? Aū doară oastia grecească îți pare ții cum iaste mai multă decît a noastră ? Aū doară vasăle sînt mai puține ale noastre ? Aū și amădoă acestia ? Că, de vor fi lucrurile noastre mai de scădere, trebui cum mai de sirgu să îndemnăm și altă oaste.»

[49.] Artavan zisă : «O Împărate, cine-î agiuns la minte, acela n'are ce huli, nicî oastia pediastră, nicî vasăle din Marîa. [1.] Și, de vei aduna și mai multă oaste, acelia lucruri ce-am zis, și mai nepriiatene îți vor fi cu aceasta. Cele două acestia sînt : Pămăntul și Marîa. Pentru că în Marîa nu iaste nicăiurile atăta liman, adică adăpost (după cum cunosc eū), carile, cînd va lovi o furtună, să să adăpostiască acolò vasăle. Și, încă alta, că nu-î distul, de va și fi undiva un liman ca aceala, să să măntuiască vasăle, că-ți trebui la toate conacile tot căte un liman ca acela de mare, să să dăpostiască pretutindirilia pe undi merge. Și, nefiind adăpostele buni, trebui să știi cum primejdiile stăpănesc pre oameni, iar nu oamenii pe primejdi. [2.] Și, zicînd una, cè d'intăi, ce ți-î nepriiatenă, adu-mă să-ți spuî și ceialantă. Pămăntul încă îți iaste ție nepriiaten într'acest chip, că, de nu-ți ți să va întămpla ție măcar nicîo primejdie, atăta ți să faci nepriiaten mai mult, căt vei merge mai mult furăndu-te cu mersul în-nainte, pentru că a norocului omnesc nu iaste nicîun sporî. Și iarăși zicu așa, măcar să nu-î stia nimi înpotrivă, pămăntul, călcăndu-să mult, întru multă vreme, foamite naște. Aceala prè distoinicu om iaste și să zice, carile, cînd să sfătuiască, să temi și își socotește tot lucrul rău, ca și cînd s'ar face să pătimască, iar la fapte să fie îndrăzneț.»

[50.] Iar Xerxis răspunsă așa : «Artavani, toate căte

sfătuiști, pre cale le sfătuiști, iar nici de toate te teme, nici de toate grăi împotriva. [1.] Pentru că, di vei vria la fieștecia lucru să grăești împotriva, nicăiuria nimică nu vei mai săvârși; că mai bun lucru iaste la toate să îndrăznești, să pați mai bine giumătate de grijă vatămă, decât de toate lucrurile să te temi, și să nu pați nicăiuria nimică. Iar, di te vei prici la tot cuvântul, și ce va fi lucrul cel adivărat nu-l vei dovedi, iată că vei greși întru dănsăle. Așa dară, într'acest chip iaste și ceta ci grăiaște împotriva: atocma iaste; iar fiind om, a ști adivărul înnainte cum va fi, socotesc cum nu poate să fie. Iar videm, la ceia ci să nevoesc, pururia să face și agonisita; iar la aceia ci aleg toate celia împotriva, și-ș leniși, nimică nu să agonisăște. [2.] Vezī lucrurile Perșilor la ce putere aū agiuns. Deci, aceia Împărați de mai nainte, di-ar fi ținut acest sfat al tău, sau, măcar de ar fi avut alți sfetnici ca tine, nu ar fi sporit lucrurile lor întru atăta. Iar acum, aruncându-să în primejdiī, adusără lucrurile la acestia. Pentru că lucrurile mari cu mari primejdiī să și agonisăsc. Și noi dar ne asămănăm acelor Împărați, și am purces pre vremi bună a anului, și vom supuni toată Evropa, și ne vom întoarce înnapoi, nici foamite tămpinând nicăiurile, nici alt lucru rău nepătimind nicăiurile. Pentru că noi mergem cu multă grijă de bucate, și, iarăși, asupra căriia limbī vom merge, grăul lor al nostru va fi; și oștim asupra oamenī plugari, nū asupra a Nohaī.»

[51.] După acestia toate, zisă Artavan: «O Împărate, de vremi ci nū mă lași să ne temem nici de un lucru, iată tu ascultă sfatul meu, pentru că cuvine-să, pentru lucruri multe și cuvinte multe, să să întinză. Chiros, ficiorul lui Camvis, Ioniia toată aū supus-o să dia bir, afară din Athineī. Pre aceștia oamenī să nu-ī ducī nici într'un chip asupra părințalor (adică pre Ionī¹); pentru că și făr' de dănsiī vom putia birui pre nepriiateni. Pentru

¹ Lămurire adausă.

că, de vor merge asupra Athinei, aŭ mai strămbi vor fi decât toți, pentru că merg asupra Mitropoliei¹ lor, aŭ mai drepti, agiungând și ei la volnicie. Decî, de vor fi strămbi, puțin folos ne facu noă; iar, fiind drepti, pot ei mult să strice oastia ta. Și puni la mintia ta cuvântul cel vechi, că bine s'aŭ grăit, cum „nu așăș dintru început să să vază și tot săvărșitul“.»

[52.] Cătră acestia, răspunsă Xerxis: «Artavani, la aceasta greșiși, dintru toate sfaturile căte ai zis, carile te temi de Ioni să nu să priminiască; cărora ispită mare avem când și tu singur știți, și toți căți aŭ fost cu Darie la Tătari, cum întru dănșii aŭ fost rămas oastia toată a Persilor, aŭ să o mântuiască, aŭ să o potopască; iar ei aŭ arătat dreptatia și bunătatia, nefăcând niciun lucru rău. Și, fără aceasta, fimeile și copiii [și averile²] lor sânt la noi, nici trebui a socoti cum vor face ei ceva. Așa dar, nici de aceasta să nu te temi, ci să aibi inimă bună, și mântuiaște casa mia și Înpărăția mia, pentru că eu, dintru toți, pre tine aleg, și las Înpărăția mia în mănule tale.»

[53.] Acestia zisă, și pre Artavan îl trimisă la Susa de să dusă. Iar, al doilia rând, chemă Xerxis pre Pers[i] care-i era' mai de folos, și, chiamându-i, le zicia așa: «O Persilor, această imi trebuiți, pentru aceia v'am străns, ca să fiți oameni bărbați și să nu rușinați lucrurile care aŭ făcut mai nainte Persii, fiind mari și de mari lucruri vrednici, ce fieștecarile și cu toții să ne vom, pentru că acest bine de opștie tuturor iaste. Pentru aceia, vă zic: țineți-vă tare de nepriiateni; pentru că, după cum înțaleg eu, asupra oameni viteji oștim, pre care, di-i vom birui, altă oaste nu ne va mai pute sta împotriva nici odănoară. Iar acum să trecem pentru ca să ne rugăm bozilor ce țin pământul persesc.»

[54.] Întru această zi acolo stătură, gătindu-să de tre-

¹ Metropolei, cetății-mame.

² Lipsia.

cătoare. Iar, a dăo zi, aştepta' soarile să-l vază răsărind, tămăind pre pod cu multe feluri de miroasă, şi cu mirsică aşternând podul. Iar, după ce au răsărit soarile, Xerxis dintru un păhar de aur turna vin în Mariă, şi să ruga soareluî cum nicio întâmplare să nu să întâmpli ca aceia cari să-l opriască, au să nu ia Evropa, au să nu agiungă la marginile ei. Şi, rugându-să, aruncă păharul în Mariă, şi un crontiri de aur, şi o sabie persască «achinachis». Acestia nu le pocî şi: soariluî li-au închinat, au Mării? Pentru căci mai nainte i-au făcut certaria aceia, şi pentru aceia îi da, căindu-să ce-au făcut.

[55.] Şi, după ce au făcut aceasta, au trecut pre poduri, pentru că doă alătoria poduri făcusa: pre podul dispre Mariă Niagră trecia oastia toată şi călărimia, iar de cătră Mariă Albă tot nărodul şi vitile. Şi întâi mergia' celia 10 miî de Perşi, toţi încununaţi; după aceştia, oaste amestecată din toate limbile. Într'o zi acestia au trecut; a doă zi călăreţi şi cei cu suliţale în gîos, — şi aceştia iarăşi cu cununî. După aceştia, carul cel sfânt şi caii cei sfinţi. După aceştia, şi Xerxis, şi cu suliţaşii, şi cia 1.000 de călăreţi. După aceştia, ceialantă oaste, şi corăbiile încă trecia' decinde. Iar am înţales, dintru alţi, cum Împăratul singur mai apoi au trecut.

[56.] Iar Xerxis, după ce au trecut la Evropa, vidia cum o bătia să triacă mai tare; şi oastia lui trecu în şapte zile şi în şapte nopţi, nepărăsind nimică. Acei, zicu cum, trecând Xerxis preste bogazu, un om de acolò, văzind, să fie zis: «O, Zef, căci ti-ai asămănat în chip de om pers, şi, pentru Diia [=Zeus], Ț'ăi pus nume Xerxis, pornind toţi oamenii ca să strice Țara Grecească, că şi fără de acesta lucru ai putia tu face aceasta.»

[57.] Şi, după ce-au trecut şi să pornisă pre cale, mare ciudă li să arătă, care lucru Xerxis nu băgă în samă, fiind pre lesne cunoscută; pentru că un cal au născut un epure. Acest lucru pre lesni să cunoştia, pentru că Xerxis mergia cu oastia asupra Grecilor foarte simetăşte

și cu trufie; iar, mai apoi, la întors, la acela locu va sta pentru capul lui. Și altă minuni i să făcia lui, când era la Sardis; pentru că un mășcoi au născut mășcoi având și pasăre bărbătiască și fimeiască; iar di-asupra era' cele bărbătești.

[58.] Acelia nu le băga el în samă, și tot mergia înaintea cu oastia pediastră. Iar vasele de pre Maria mergia' spre Apus, undi le poroncisă să-i aștepte¹. Iar oastia de pre uscat mergia spre Răsărit, mergând prin cetatia ce-î zicu a [A]gorei², și de aci încungiurată ungu³ Negru și Apa Niagră, care n'au agiuns de băut oștei. Tre-când această apă, purceasă cătră Apus, la cetatia Enosul, până au sosit la Doriscos⁴.

[59.] Acolò iaste un câmpu a' Thrachei, mare, și iaste și apă mare, ce să chiamă Evros; undi au fost cetate împărătiască, să chiamă Doriscos; și iaste strajă a Perșilor de atuncia de când au oștit Darie asupra Tătarălor. Acei plăcu locul lui Xerxis, și socoti să-și numire oastia, și făcia așa: corăbiile, toate, agiungând la Doriscos, acolò, lângă Doriscos la adăpostială li-au pus. Acolò sînt și cetăți⁵. La acest liman li-au tras acestia corăbie toate și le grija'. Iar și Xerxis număra oastia lui întru aceia vremi la Doriscos.

[60.] Deci, căți Domni, cătă oaste avia, aciastă nu o pocî să o știu, pentru că nu spun oamenii de acest lucru. Iar oaste pediastră au fost preste tot, fără de cia de vasă, oaste de răjboi, un întunerec, adică o mie de miș, și șapte sute de miș de oameni preste tot. Și numărara oastia într'acest chip: au străns la un loc 10 miș de oameni, și, strângându-i foarte bine aproape, făcură gard de piatră înpregiur, până la brăul omului: și acolò îi băga de-î nu-

¹ Scurtat.

² Scurtat.

³ Golful.

⁴ Scurtat.

⁵ Numite în text.

măra: dacă să înlè gardul, să ştiia că sînt 10 mi¹; şi, aşa, îi numărara pre toţi cu acesta meştersug. Şi, după ce i-au numărât, să tocmiră după limbile lor.

[61.] Şi ostaşii aceştia era': întăi, Perşii, carei avia' armi aşa: la cap avia şlice², iar pregîur trup platoşă cu fier cu solzul de peşte, şi pregîur picioare izmeni, şi pentru pavăţă avia' scânduri cu fer³, şi săhăidace, şi fideli mici, şi arcile era' mari, sigetile de trestie, şi hangeri în a driapta spănzurate; şi le era hatman Otanis a' lui Amistrie, tatăl fimei lui Xerxis. Aceştia să chema' de Greci «chifini», iar de Perşi «artei». Iar, mai apoi, Perseu, ficiorul lui Diiia [=Zeus] bozul şi a' Danaii Grecii, i-au adus la Chifia ficiorul lui Vil, şi aŭ luat pre fata lui, Andromeda, griia, cu un ficior, şi-l numi Pers, şi pre acesta aicia îl lăsă; pentru că Chifis nu avia ficior al său; şi de acei să chiamă Perşii: Perşi.

[62.] Iar Midii iar într'acel chip oştia': pentru că mi-diiască era înbrăcăminte aceasta, nu persască. Şi le era hatman Tigran, om ahemenid, şi să chema mai nainte Arii, după aceia, mergănd Midiia de la Athina acolò, să numiră Midii, — sîngurii ei zicu acest lucru. Şi Chisiu, iar-răşi, ca şi Midii era' înbrăcaţi, numai avia' mitre în cap. Iar hatman li era Anafi a' lui Otanis. Şi Ircanii ca şi Perşii era' înbrăcaţi, şi li era hatman Megapan, carile aŭ stătu Domn după aceasta Vavilonului.

[63.] Iar Asirii, când oştia', în cap avia' coifuri de aramă, şi făcute varvare, nu bune, şi paveţă şi sulite ca şi Eghipte[ni]i avia', şi încă toiage de lemn cu fier tocmita, şi ţeli [=zeli, zale] de in. Aceştia de Greci Sirii să număsc, iar Perşii Asirii le zicu, şi ceia varvari. Întru aceştia era' şi Haldei. Şi le era hatman Otanis a' lui Artaheu.

[64.] Iar Vactrii, la cap aproape ca şi Midii, şi arcii de trestie, şi fideli mici. Iar Tătarăi, Sachii, aceştia în cap

¹ Lămurire adaoasă.

² Tiare.

³ Γέφυρα.

avia' de piale făcute țuguiate, și arce de rând, și hangeri, și darde, și topoară încă avia'. Aceștia, fiind Tătari, Amirghii Sachî le zicia'. Perșii tuturor Tătarălor Săcași¹ le zicu. Și Vactrilor și Sachilor le era hatman Istaspu, ficiorul lui Darie și Atosiî, fetiî lui Chiros.

[65.] Iar Indiianiî avia' haini de lemn făcute, și arci de trestie și cu hier; le era hatman Farnazathris a' lui Artavatis.

[66.] Ariî, iarăși, cu arce, ca Midiî, iar la alte ca și Vactri. Li era hatman Sisamnis a' lui Idarnis. Iar Parthiî, Horazmiî, și Sogdiî, și Gandari, și Dadichiî tot cu haini ca Vactrii era'. Parthilor și Horazmilor li era hatman Artavaz a' lui Farnachis, iar Sogdilor Azan a' lui Arteu, iar Gandarilor și Dadichilor Artifie a' lui Artavan.

[67.] Iar Caspiî, fiind cu cerge înbrăcați, cu arce și cu sabie oștia', având hatman pre Ariomand a' lui Artavan². Iar Saranghiî avia' haini văpsite, și arăta' și ciboti până la genunche, și arci și suliță ca la Midî. Li era hatman Ferendatis a' lui Megavaz. Iar Pactiî iarăși cu cerge, și cu arci, și cu hangiare. Hatman li era Artind a' lui Itamatis.

[68.] Iar Utiî, și Michiî, și Paricianiî era' ca și Pactiî înbrăcați. Utilor și Michilor, Arsamen a' lui Darie ficior; iar Paricanilor, Siromitris a' lui Iovaz.

[69.] Iar Araviî era' cu țoluri încinși, și arcile lungi încujbate³ avia'. Iar Ethiopiî, Arapiî cei negri, cu pei de leu și de pardoși era' înbrăcați, și arci din Finichiia era' tăcute, lungi de 4 coți, și sigeți de trestie și la vârf pentru fier era piatră, cu care sapă pecețile, și avia țideli: și în vârf era corn de căprioară, ascuțit ca hierul; avia' și toiage cu fer; iar, eșind la război, trupul lor ungu gîumătate cu ghipsos, gîumătate cu chinăvarî. Arapilor și Ethiopilor, ci lăcuesc mai sus de Misiri, li era

¹ Σάκας.

² În loc, textul: fratele lui Artyphios.

³ De două ori arcuite.

hatman Arsamu a' lui Darie și a' fetei lui Chiros, a' Artistoniî, pre care, iubindu-o mai tare decât pre toate, Darie făcea o pildă de aur, cu ciocanul bătută.

[70.] Iar ceialanți Arapi, (pentru că doă feluri de Arapi era' cu Xerxis), tot într'un feliu era, ci numai limba și părul li era într'alt chip, pentru că cei de la Răsărit Arapi au părul drept, iar cei de la Liviia sînt cu părul foarte creți, decât toți oamenii. Acești de la Asia Arapi era' ca și Indiiianii înbrăcați, ci în cap avia' fruntia cailor belită, cu urechi, cu chică cu tot, și urechile era' boure, în sus făcute; și, pentru pavăță, avia' piei de cucoară cu totul.

[70.] Iar Liviî avia' haini de piale, și cu suliță arsă la vârf; și hatman li era Masaghis a' lui Oarizu.

[72.] Iar Paflagonii oștia' în cap având coifuri înpletite, și paveță mică, și suliță mică, și țideli, și hangeri, și cu cizme. Și Lighiî, și Matiiniî, și Mariiandiniî, și Siriti, toți cu une haini ca Paflagonii. Aceștia Siriti de Perși Capadochiî să număsc. Decî, Paflagonilor și Matinilor tot a' lui Megasit era mai mare. Iar Mariandinilor, și Lighilor, și Siritilor era hatman Govrie, ficiorul lui Darie și Artistonei.

[73.] Și Frighiî iarăși avia' înbrăcăminte aproape de ca paflagoniască puțin schimba[tă]¹. Și Armeniî ca și Frighiî înbrăcați era', fiind pribagi de la Frighi. Ale acestora amăndurora hatman era Arthomis, carile ținia fata lui Darie.

[74.] Iar Lidii avia' armi ca și a' Grecilor. Iar Lidii mai nainte Miioni s'au fost chiemând². Iar avia' coifuri de acestia ci sînt pre la toți, și pavățe mică, și țideli de lemn ars în vârf. Aceștia sînt pribagi de la Lidii³. Iar acestora, Lidilor și Sîrbilor⁴, era hatman Artafemis

¹ Se suprimă o frază.

² Scurtat.

³ Scurtat.

⁴ Mysilor.

a' lui Artafernis, carile s'au bătut cu Grecii la Marathon cu Datis.

[75.] Iar Thrachiî în cap avia' vulpî, și oștia' și cu platoșă, și cu haini pestriță, și pregîur picioare cizme de vine, și sulită, și băltage¹, și hangeri. Aceștia, trecând la Asiia, să numiră Vithinî. Mai nainte să chie ma' Strimoni², și i-au sculat din locul lor Tefcrii și Misiî. Iar Thrachilor de la Asiia era ma' mare Vasachis a' lui Artavan.

[76.] Și avia' pavăță micî, și pei de lup pre denainte căte doă, și în cap coifurî de arame și la coifurî era' urechi și coarni de bou de arame făcute³, și era' și pice (*sic*) făcute, și picioarile cu postav roșiu înbrăcate. La aceștia iaste vraja lui Aris, bozului războiului⁴.

[77.] Iar [Cabiliî și Miioniî], Lasoniî avia' haini ca și Chilichiî (când voi zice de Chilicî, atunci voi arăta). Iar Miliî avia' sulicioare micî, și cu haini era' înbrăcați; și avia' arce de la Lichiia, și în cap de păr făcute coifurî. Acestora tuturor era ma' mare Vadris a' lui Istanis.

[78.] Iar Moshiî în cap avia' coifurî de lemn, și paveță, și sulită micî, și țideli lungi. Iar Tivariniî, și Macriniî, și Mosinichiî, ca și Moshiî era' înbrăcați. Pre aceștia acești hatmanî era': Moshilor și Tivarinilor, Ariomard a' lui Darie și a' Parmii, nepoatei lui Chiros; iar Macroniî și Mosinichiî, Artaictu a' lui Herazmie, carile era epitrop la Sistos, cetatia de la bogazu⁵.

[79.] Iar Mariî în cap avia' coifurî de rând împlinite, și pavețe de piale micî, și sulită. Iar Colhiî în cap avia' coifurî de lemn, și pavețe micî de bou făcute, și sulită micî, și sabii avia'. Marilor și Colhilor era hatman Farandat a' lui Teaspie. Alarodiî și Saspî ca și Colhiî era' înbrăcați. Acestora Masistie a' lui Siromitrie era hatman.

¹ Pelte; textul.

² De la riul Strymon; textul.

³ Scurtat.

⁴ Explicație adausă.

⁵ Helespont.

[80.] Iar ostrovenii cei din Marea Roșii avia' ca și Midii haini¹; era hatman Mardontis a' lui Vagheu, carile la Micalis, fiind hatman, al doilea an peri la război.

[81.] Aceștia limbă era' pre uscat, și oștia', cu pedestrime cu tot. Aceștia oști, acești ce-am zis mai sus era' hatmani, și aceștia îi tocma', și-i numărară; și făcără căpitanii preste zăce mii și preste o mie, iar căpitanii făcără pre iuzbași² și pre desetnici³⁴ Aceștia era' hatmani.

[82.] Iar, preste toată oastia, și preste aceștia, era hatman mare Mardonii, feciorul lui Govrie, și Tritantehmis, feciorul lui Artavan, carile zicia să nu să facă oaste asupra Grecilor, și Smerdome a' lui Otanis, aceștia amândoi lui Darie nepoți și lui Xerxis veri; și Masistis, a' lui Darie și Atosei fecior, și Gherghi a' lui Ariz, și Megaviz a' lui Zopir.

[83.] Aceștia era' hatmanii cei mari preste toată oastia de pre uscat, afară din cei 10 mii de Perși aleși; acestora li era hatman Idarnis a' lui Idarnis. Și să chieama' aceștia Perși «fără de moarte»; pentru acesta lucru, pentru că, carile dintru aceștia, au din boală, au din război, peria, îndată să punia alt[ul] la locu; și nici mai mulți, nici mai puțin[i] putia' să fie decât 10 mii, iar în podobia' toată oastia Persii, și ei era' mai viteji. Și ei era' cu armă, cum am zis mai înainte, și era' tot cu aur și cu argint, de lucia'; și avia' carite, și țitiori, și alte poslușani[i] pre multe, și bucate, aliasă din ceia oaste, cămile și cai le ducia'.

[84.] Și aceste limbă sânt toate, și călăreți, ci atătia limbă; era' călări Perșii înbrăcați ca și pedestrimia lor, ci numai în cap avia' unii și coifuri, în multa feluri, și de fier, și de aramă.

[85.] Și sânt niște oameni păstori, le zicu Sagartii, limbă și glas persăscă, și graiul le iaste între persesc și pacienesc. Aceștia era' 8 mii de călăreți, și alti armă n'au,

¹ Scurtat.

² Hekatontarchi.

³ Dekarchi.

nici de fer, nici de aramă, fără numai hangeri, și au curăli înpletite, ca niște funi: cu acestia merg la război. Și războiul li iaste așa: dacă să apropie de nepriateni, aruncă curălile acestia, fiind cu liaț la marginia, și, de să apucă orî de om, orî de cal, și-l trage la sine; și, așa, prinzindu-să în leaț, pier. Acestora acesta război iaste. Și era' cu Perșii tocmiți.

[46.] Și Midii tocmiți ca și pedestrii, și Chisiu iarăși, Și Indiiianii iarăși așa, și era' cu cară, cu căruță; și la cară avia' cai înhămați, și măgari sălbateci. Și Vactrii iarăși, și Caspii, și Livii, toți ca și pedestrimia, și toți cu cară. Și [Caspirii și] Paricaniu, și Arapii, iarăși ca și la pedestrime, și era' pre cămile, carile nu să lăsa' nimică cu iuțimia de cai.

[87.] Acestia limbă era' călăreți, preste tot 80 mi de călărime, făr' de cămile și făr' de cară. Și altă călărime era pre la margene, iar Arapii dindărăpt; pentru că să spăriia' cai de cămile foarte.

[88.] Și hatman preste călărimi era Armamithru și Tithu, ficiorii lui Datis, iar cel al triiale hatman, Farnuhis, au rămas bolnov la Sardis. Pentru că, purcegând de la Sardis, au căzut întru o primejdie fără de nedejde, pentru că, fiind călare, supt picioarile calului au intrat un căini, și calul, nevăzindu-l mai nainte, s'au spăimântat, și stătu furcă¹, și aruncă pre Farnuhis și căzu, și stupia singe, și veni la boală la fthisis; și calului îndată îi făceră slugile după cum le poroncia el; pentru că în locul undi l-au trântit, l-au dus de i-au tăet vinile. Și Farnuhis așa pierdu hătmăniia.

[89]. Iar cătarge era' 1.207, și întru acestia era' Finichiu și Sirii de Palistina; aceștia 300 era', așa într'armați: la capite coifuri, aproapi de celia elinești, și celia de in țasute, și cu paveță, și cu țedeli. Aceștia Finichiu în zilile vechi lăcuia' la Marîa Roșie; acei șadu pre lângă Marîa, acum, trecând preste Siria. Iar locul Siriei, și până la

¹ ὀφός.

Eghipt, Palistina să chiamă. Eghipte[ni]i doă sute de vasă avia'. Aceștia avia' la cap coifuri vărsate și paveță găo-noasă, cu mănunchile mari, și suliță de corabii, și ciocani mari; și mai mulți era' cu zăli, și cu sabii mari era' aceștia. Așa era' înbrăcați.

[90.] Chiprei avia' 150 de vasă, tocmiți așa: la capite era' cu coifuri Împărății lor, și ceialanți mițurci¹, iar celialalte ca și Grecii. Aceștia Chiprei dintru multe limbi sânt prișleți acolo².

[91.] Iar Chilichii 100 de vasă; cu coifuri în cap de rând, și, în locu de paveză, avia' lespezii de pei de bou făcute, și cu haini de păr înbrăcați, și doă țudeli, și doă sabie, ca și sabiile Eghipt[en]ilor făcute. Aceștia Ipahei să chie ma' mai nainte, iar, în zilele lui Chilik a' lui Aghinor, ci era Finicu, a' luat această poreclă. Și Pamfilii 30 de corabii a' avut, cu armi grecești tocmiți. Aceștia Pamfilii sânt din cei răschirați de la Troada, cu Amfiloh și cu Halcant.

[92.] Iar Lichii da' 50 de corabii, cu zăli înbrăcați, și cu colceli³; avia' și arcii de corn, și sigeții de trestie, fără de peni, și piei de capră pre umere spânzurate, și la cap coifuri cu peni cununate; și sabii, și coasă avia'. Lichii⁴ a' fost de la Crit, după aceia de la Licos a' lui Pandion, de la Athina, a' luat acesta numi.

[93.] Iar Doriei de la Asiia 30 de corabii a' dat. Aceștia avia' armi grecești, și era' de la Peloponissus. Iar Cariii 70 de vasă avia', la altile ca și Grecii, iar avia' hangiare și coasă⁵.

[94.] Iar Ioniii 100 de vasă, tocmiți ca și Grecii. Aceștia să chie ma' mai nainte Pelazghi, iar, mai apoi, de la Ion, ficiorul lui Xuthos, s'a' numit Ioni⁶.

¹ «Kitone»; textul.

² Textul spune de unde.

³ Knemide; textul.

⁴ Scurtat.

⁵ Scurtat.

⁶ Foarte scurtat.

[95.] Și Ostroveniî 17 vasă au avut, ca și Greciî în-brăcați. Și aceștia, de la Athina, Ionî să numască¹. Iar Eoliî 60 de vasă au fost având, tocmiți ca și Eliniî. Și, mai înainte, după cum zicu Greciî, Pelazghi s'au fost chie-mând. Iar Bogazaniî², afară din Avideni, (pentru că Avideni au fost poronciți de Împăratul să păzască podurile), iar ceialanți 100 de vasă avia', tocmiți ca și Greciî. Aceștia sânt prișleți de la Ionia și de la Dorii.

[96.] Iar prin toate vasăle era' și Perși, și Midî, și Sachî. Dintru aceștia, dintru toți, Finichiî avia' vasă mai bune, și din Finici Sidoneniî. La aceștia și la pedestri tot era' și Domni de țara lor, pre carei eu nu-î mai pominescu, pentru fără-triaba istoriei. Pentru că nu era' vrednici Domni aceștia a' limbilor, și, câte cetăți, atâta Domni și era', și aceștia nu era' în oaste nici căpitanî, ci era' atâta de mulți, ca și ceialanți robî; pentru că hatmaniî și na-cealnicîi oștei căți au fost Perși, i-am spus eu mai înainte.

[97.] Iar oștei de pre Maria aceștia era' hatmani: Ariavignis a' lui Darie, și Pricsaspis a' lui Aspathin, și Megavaz a' lui Megavat, și Ahemenis a' lui Darie; a' oștei Ionilor și a Carilor, Arnavignis³, iar Ahemenis Eghipt[en]ililor, fiind frate bun lui Xerxis, și ceialanți doi aceialante oști era' hatmani. Iar alte vasă iarăși, corăbii, și mai mici, și șăici, și caice, cu totul, preste tot, alte 3.000 era'.

[98.] Iar după hatmaniî cei de Maria era' mai numiți, după dănsii, din cei din limbî, cel de la Sidona, Tetramnistos a' lui Anis, și, de la Tiros, Mapie a' lui Sirom, și alți cățiva⁴,

[99.] Carei a-î pomeni, puțin folos ne va aduce. Iar mai mult mă mer de Artemisiia, muiare, să oștiască asupra Țării Grecești, căriia, murînd bărbatul ei, au ținut ia Domniia, și ia avia copil voinicu, ci, pentru vitejiia ei, au oștit ia, neavând nicio nevoe. Și o chiema Artemisiia, fata lui

¹ Scurtat.

² Din Helespont.

³ Lămuriri dupre el în text.

⁴ În text, sint neuniți.

Ligdamis, și de niam de la Alicarnas de pre tată, și de pre mamă Critiancă. Și avia cincî cetăți¹ supt mână ei, și avia cincî vasă, foarte frumoasă: după ale Sidonilor, altile nu era' ca ale ei. Și decăt toți ostași sfat bun au dat Împăratului². Și oaste de pre Marîa atăta fu, într'accest chip.

[100.] Iar Xerxis, după ce s'au numărat oastia și s'au tocmi, o poftit să o vază, și, după aceasta, au șazut într'un car, și, așa, trecia pre lângă toate limbile, și le întreba, și diiacii scriia', până undi au agiuns la margine, și a pedestrimei, și a călărimei. După această, să trasără vasăle din liman în Marîa, și, așa, Xerxis să pogoră din car într'un vas de la Sidon: șidia supt cort de aur, și înbla pre dinainte corăbiilor, și întreba pre corăbiu, ca și la pedestrime, și tot scriia' diiacii. Iar vasăle le depărtară de margină³, și, așa, le grijiră, și gătiră oamenii dintru dănsăle gata de război. Iar el așa înbla pre dinainte și le privia.

[101.] Iar, după ce li-au trecut și acestia, eșia din vas, și chieamă pre Dimarit, ficiorul lui Ariston, ce-au fost Împărat a' Laconilor și era acolo pribag⁴, pentru că și el era cu oastia, și, chieamându-l, așa îl întreabă: «Dimarite, acum me-î drag a te întreba ce-mi iaste voia. Pentru că tu ești Grecu, și, după cum am înțales, și dintru tine, și dintru alți Greci ce-au venit la mine, ești nu din cetate mică, nici slabă. Acum, dar, să-mi spuî, au sta-vor înnaintea mia Grecii? Pentru că, după cum mi să pare mie, nu numai Grecii, ci toți căți lăcuesc la Apus, de s'ar aduna, nu sânt vrednici a sta înprotiva mia, ne-fiind atocma cu oastia cu mine. Deci, voi să te întreb și pre tine, să-mi spuî adivărat pentru acestia lucruri.» El așa întreabă; iar celant, răspunzind, zisă: «O Împărate, care dintr'amândăă voi faci; au adivărul voi grăi cătră

¹ Numite in text.

² Suprimată o' proporție.

³ Textul spune distanța.

⁴ Lămurire adausă.

tine, aŭ pre plăceri?» Iar el zisă: «Cu adivărul să grăiaști, și nimică nu-mi va fi voia stricată, ci tot cum mi-aŭ fost.»

[102.] Și, auzind Dimaritos așa, zisă: «Înpărate, de vreme ce-mi zici să grăesc drept, trebui a le zicia cele care mai apoi să nu mă aflu mincinos. În Țara Grecească mesărătatia pururia soție le iaste, iar destoinicia învățată iaste dintru învățatură și dintru lege tare; cu care lucru trebuindu-să Grecii, și înpotriva sărăcii staŭ, și de stăpănătate să apară. Laud eŭ dar pre toți Grecii carei lăcuesc locurile acelia doricești, și vin a grăi cuvinte, nu pentru aceia, [toți] ci pentru Laconi sănguri. Întăi, să știi că, nici într'un chip vor priimi cuvintele tale, carile aduc robie Țărei Grecești. Și, iarăși, să știi că înpotriva ta vor sta la război, măcar că aceialanți toți Grecii s'ar închina. Iar, pentru mulțime, nu întreba: căți fiind ei, vor putia face aceasta; pentru că, de vor fi 1.000, aceștia să vor bate cu tine la război, de vor fi mai puțini, de vor fi mai mulți.»

[103.] Auzind Xerxis așa, răsă, și zisă: «Dimarite, ce cuvânt ai zis, cum o mie de oameni să să bată cu atăta mulțime de oaste? Ia 'mblă de-mi spune: tu zici că ai fost Împărat acestora oameni, acum tu vrè-vei să te bați cu 10 oameni, că, de vreme ce gloata iaste așa de vitiază, după cum îi spuți tu, tu, fiind ales Împărat, trebui să aibi îndoită aceia puteri, după cum iaste obiceiul vostru. Pentru că, de va fi un ostaș de aceia vrednicu de 10 oameni, tu, fiind Împărat, trebuî a fi de 20! Și, așa, drept a fi cuvântul carile ai zis. Iar, de vremi ci într'acest chip sântei, și de mari atăta cât și tu și alți Greci ce-aŭ grăit cu tine, sântei, caută să nu fie grăit cuvântul în zădar, și să nu fie simetrie, după cum vă lăudați atăta; pentru că socotim cu cale, în ce chip [1.000 aŭ], 10.000 aŭ cincizăci [de mi] de oameni, fiind măcar toți volnici, și nefiind supt o ascultare, cum să vor bate cu atăta oaste? Pentru că mai mulți ne vom face decât o mie pre unul, fiind eiși 50 de mi [5.000]! Pentru că, de s'ar stăpăni de unul, după obiceiul nostru, doară pentru frică ar fi și mai bun decât li-ar fi firia, și,

bătându-i, ar intra în mulți, fiind mai puțin; iar, fiind volnic, niciun lucru de acestia nu ar face, și socotesc eu, și alta di-ar fi, și tocma cu Perșii, încă nu ar putia sta împotriva. Ci numai la voi iaste aceasta; ce iaste puțin, nu mult. Pentru că sânt la mine sulițași perși carei și cu trii Greci odată; carile, neștind tu, multe grăiaști în zădar.»

[104.] Dimarit iarăși zisă: «O Împărate, am știut eu d'intăi că, de voi grăi drept, nu-ți va plăcia. Iar, de vremi ci mă îndemnai, am grăit drept, ci era adivărat pentru Laconi. Și, cum îmi sînt ei mie de dragi, tu sângur ști, care m'aū gonit din moșie-mi și cinstia mi-aū luat, și pribag m'aū făcut, iar părintele tău avuție și casă mi-aū dat. Decî, nu iaste omul înțelept, văzind socotință, ca să să feriască, nici odinioaria; ce încă să-l iubască tare. Iară eu nu făgăduesc ca să fiū vrednicu să mă bat cu 10 oameni, nici cu doi, nici cu unul, de bună voe. Iar, de ar fi îndemnători și o nevoe mare, foarte cu dulciață m'aș bate cu unul dintru ceia ce zicu că-i vrednicu de trii Greci. Așa și Laconi, câte unul bătându-să, nici într'un chip sînt mai proști decăt alți oameni; iar, cu toții într'un locu, sînt mai viteji decăt toți oamenii. Pentru că, fiind volnici, nu's întru tot volnic; pentru că aū și ei stăpăn pravila lor, de care să tem ei mai mult decăt să tem de tine ai tăi; și facu ce le poroncește aceia; și le poroncește pururea. Acesta lucru nu-i lasă să fugă nicio mulțime de oameni de la război, ci, rămăind la tabără, aū să piară, aū să dobândiască. Iar, de ți să pare ție cum eu mințasc, de altile eu de acum innainte voi tăcia. Și acestia, îndemnându-mă, am grăit. Iar să facu după voia ta, Împărate.»

[105.] Acesta acestia aū răspuns. Iar Xerxis aū început a rade, și nu s'aū scărbit nimică, ce, cu blândeță, i-aū zis de s'aū dus. Cu acesta aū vorovit Xerxis, și aū pus pre Maseamis Domn la Doriscos, mazilind pre acela ce

aŭ fost pus de Darie. Și, așa, mergia cu oastia, prin Thrachi, asupra Grecilor.

[106.] Pre Mascamis, pre acesta l-aŭ lăsat, carile el numai fu om ca acesta și-î trimitia Împăratul daruri preste tot anul, pentru că el numai aŭ făcut vitejie dintru căți aŭ pus Domnii, aŭ el, aŭ Darie Împărat. Așișdirilia și Artaxerxu, ficiorul lui Xerxis, trimitia nepoților lui. Pentru că l-aŭ pus mai nainte decât această oaste Domn, și pre acesta, și pre alții, la Thrachi și la Maria Niagră și Albă, aceștiia toți, afară din cel de la Doriscos, după această, [de] oaste din Greci fură pobediți. Iar pre acesta de la Doriscos, Mascamis, mulți s'aŭ ispitit să-l ia, și nimine n'aŭ putut. Pentru aceia îi trimitia darurile Împărații preste tot anul.

[107.] Iar, dintru căți fură de cătră Greci luați, niciunul nu socoti Împăratul să fie om vrednicu, afară din Voghis de la Ion. Pentru căci nici dănăoară nu părăsiia să nu-l laude, și pre ficiorii carei erau a' lui la Perși laudând nu părăsiia, de vremi ce și de mare laudă era Voghis, carile, încungurându-l Athinei și Chimon, ficiorul lui Mildiad, putând să iasă cu tocmală bună sănătos și să hălăduiască la Asiia, n'aŭ vrut pentru ca să nu să pară că de frică face acesta lucru, și să să răducă la Împăratul, ce tot aŭ tărpit până în ceia de apoi. Și, după cia n'aŭ mai rămas de mâncat nimică în cetate, aŭ aprins focu mare, și s'aŭ gîunghiet muiarea, și copiii, și țiiitorile, și slugile, și după aceia aŭ sărit în focu. După aceasta, aurul și argintul tot din cetate de pre ziduri l-aŭ înprăștiiat într'apa Strimonului. Și, făcând acestia, aŭ sărit și el sângur în focu. Acesta, și pă[nă] astăzi, cu bună socotință să laudă de cătră Perși.

[108.] Iar Xerxis, de la Doriscus să ducia la Țara Grecească, și ceia ci era' înaintea lui, tot îi îndemna a oști împreună cu dănsul; pentru [că], după cum am scris și mai sus, toată țara, păn' la Thesaliia, aŭ fost supusă, și era cu bir de da Împăratului; de Megavaz era supusă, și

maî apoi și de Mardonie. Iar, mergând, trecu pe lângă cetatia Mesamvriei¹, și după aceea, cetatia Strimis², și pren dânsa trecia apa Lisului: acesta nu agiunsă atunci, cu apa, oștei lui Xerxis. ce săcă. Acesta pământ iaste a' Chiconilor³.

[109.] Și, după aceea, trecând această apă, câteva cetăți trecu grecești⁴, și, pre lângă dânsăle, și iazăre câteva⁵, Așjdirilia și printr'alte cetăți de pre uscat, carile, având ezăre, nu le agiungia' nici de băut⁶.

[110.] După aceea, întrând la Thrachi, atăta limbă din Thrachi aŭ trecut, ce limbă tot thrache-să⁷. Și, dintru aceștia, căți era' pre Maria, cu vasă mergia'; iar căți era la uscat, cu pedestrii, — afară dintru Satrii.

[111.] Aceștia, până în zilile mele, nici de un om de nime n'aŭ vrut să asculte, pentru că șăd întru munți înnalți și cu pădure multă, și sînt foarte războinici⁸. Aceștia aŭ și vraja lui Dionisos, și acolò vrăjește vrăjitoaria ca și la Delfi⁹.

[112-3¹⁰.] Și, trecând pre lângă acestia, Xerxis Împăratul miarsă spre Apus, până aŭ agiuns la apa Strimului, la cetatia Ionului, undi am zis că era Voghis¹¹.

[114.] Și, așa, vrăjiră vrăjitoriî într'apă, și giunghiară cai albî¹². Și, după aceea, înțălegând cum să chiamă locul aceala Nouă [căi], atătia fete de pre acel loc și atăta voinici tineri aŭ îngropat acolò vii¹³. Pentru că obicei

1 Scurtat.

2 Scurtat.

3 Scurtat.

4 Numite, in text.

5 Tot așa.

6 Foarte scurtat.

7 Numite, in text.

8 Scurtat.

9 Foarte scurtat.

10 Paragraful 112 e. înlăturat.

11 Scurtat.

12 Suprimată o mare parte din paragraf.

13 Scurtat.

iaste al Perșilor a îngropa oamenii vii, pentru că și Amestais, fimeia lui Xerxis, îmbătrânind, am înțales cum 14 copii din cei din niam bun au îngropat de vii bozului, ce-i zicu ei cum iaste supt pământ.

[115.] Și, după ce au trecut Strimonul, oastia către Apus au purces. Și, așa, mergia prin multe cetăți și orașă, după cum am zis, pre toți luându-i în oaste, și pre Maria, și pre uscat¹. Și calia aceasta, ci mersă să atuncia Xerxis, Thrachii nici o strică, nici o samănă, ci o cinstesc foarte tare, până întru zilile mele.

[116.] Și, după ce au sosit Xerxis la Acanthos, ospății li-au pus Acanthiilor, și i-au dăruit cu haini midești, văzindu-l și pre dănsii gata de război și pentru zăgașul carile au săpat.

[117.] Și, fiind Xerxis la Acanthos, muri pristavul zăgașului, ce-i zicia Artabei, carile era om de ispravă, din niamul lui Ahimenid, și era de stat mai mare decât toți Perșii, (pentru că de 4 degete nu aglungia să fie de 5 coți înpărâtești), și acesta striga mai tare decât toți oamenii. Pentru acesta foarte să măhni Xerxis, și îl îngropă cu mare cinste; și toată oastia făcură gropnița. Acestuia lui Artabei îi facu și jărtfă Acanthii².

[118.] Iar la ceia ce făcia conace Împăratului Xerxis, numai ci le era a-și lăsa locurile carile lăcuia' ei, pentru răul aceștei chieltuiale, pentru că 400 talanți nu-i aglungia' odată la un popas³.

[119.] Și, așa⁴, îl aștepta' pre Xerxis la popas, înpărția faină multă pre la toți, de făcia' pâinii preste multe luni. Și cerca de afla pasări foarte de cinste, și le hrănia, și de pre la apă, și de pre la uscat. Și apă gătia' pentru oaste, și Împăratului gătia' păhară de aur, și crontire, și altile toate câte trebuia' la masa Împăratului. Și gătia'

¹ Foarte scurtat.

² Scurtat.

³ Foarte scurtat

⁴ Suprimat inceputul paragrafului.

cort gata undi și dia el dacă sosia, și cu ceia ci mânca cu dănsul. Acestora să gătia' acestia. Iar ceilante oști numai de mâncat gătia'. Iar, când era a două zi, să scula' ispravnicii și lua' toată gătiria aceia, și nu lăsa' nimică, ci le lua' toate cu dănsii.

[120.] Un om avdiretian¹ zisă un cuvânt înțelept: cum să să roage cu copii cu tot bozilor, pentru ca să nu mănânce de dăori în zi² Împăratul Xerxis. Aceștia pățind și multă nevoe, iar tot suferea.

[121³] Iar Xerxis la Thermis poronci corăbiile lui să margă, să-l aștepte acolo, purcegând de la Acanthos. Pentru că socotia că-i mai drept pre acolo. Pentru că până la Acanthos așa mergia oastia lui Xerxis, în trei părți aș împărțit toată oastia, și o parte mergia pre lângă Maria, împreună și cu vasăle; aceștia era' mai mari Mardonie și Masistie. Altă parte era mai la uscat, depărtată; era' hatman[i] Tritan-tehmis și Berghis. Iară a triia crilă era cu Xerxis Împărat, care mergia prin mijlocul celora oști; și era' hatmanii Smerdomene și Megaviz.

[122.] Și oastia cè grecească miarsă prin zăgașul Athonului ce-aș fost săpat, și, așa, aș agiuns la Thermis⁴. Și, pre lângă câte cetăți aș trecut, aș luat oaste și corăbiile, pentru că multe cetăți aș trecut până a agiunge la Thermis, și altile prin pregîur, carile acum le lăsăm pentru zăbavă⁵.

[123.] Și, așa, oastia cè de pre Maria aș așteptat pre Împăratul la Thermis⁶. Și Xerxis încă mergia pre uscat cu ceialantă oaste, sirguind și el ca să margă acolo la Thermis⁷.

[125.] Și, mergând lângă apa Axiului, lei aș lovit de

¹ I Se dă numele.

² Scurtat.

³ Suprimat începutul.

⁴ Nu se arată de traducător calea.

⁵ Se dau în text.

⁶ În aceasta se resumă un paragaaf întreg.

⁷ Aceiași observație.

aŭ mănecat cămilile celia ce purta' de mănecat. Pentru că leiŭ aŭ fost venind noaptia, și, așa, altă nimică n'aŭ fost mănecând, fără numai pre cămile. Și mă mier și eŭ pentru cia să fie făcut acesta lucru, că leiŭ alte dobitoace ca acestia n'aŭ mai fost văzut. Și acolò sânt lei mulți, și boi sălbateci, căroră coarnile sânt foarte mari.

[126.] Și între doă ape numai lăcuesc acestia fiară¹.

[127.] Și, sosind la Thermis, Xerxis acolò așază tabăra, și mult locu aŭ cuprins tabăra oștei lui, foarte fără samă². Și multe ape curătoare săca', și nu le agiungia' de băut Perșilor³.

[128.] Iar Xerxis, văzind munții Thesaliei înalți foarte⁴, și înțelegând iscoseniia locului, pofti ca să margă să vază, pentru că calia oștei era să margă pre sus, pre la Machidoniia⁵. Deci, întră într'un vas de la Sidona, și, așa porceasă ră și alte vasă după dănsul, și miarsă de aŭ privit locul. Și făcia' și voroavă cu Thesaliŭ, pentru căci ei întâi s'aŭ fost închinat. Și, așa, aŭ purces iarăși înapoi, de aŭ venit la Thermis.

[129-30.] Și acolò câteva zile aŭ șazut, pentru că tăia o păduri oastia Machidonianilor, pentru ca să triacă oștile pre larg⁷.

[131.] Pentru aceia șazu Xerxis. Și, așa, acei sosiră și poslânețai carei aŭ fost trimiși la Greci pentru ca să ceară apă și pământ: deci, uniŭ aŭ venit și deșărți, alții aŭ și adus de la bogați⁸.

[132.] Iar Greciŭ care avia' să stia înpotri va varvarului⁹ aŭ făcut între dănsiŭ giurământ; și giurământul așa era:

¹ Se lasă la o parte descrierea locurilor.

² Se arată în text ce loc anume.

³ Scurtat mult.

⁴ Textul îi numește.

⁵ Foarte scurtat.

⁶ Suprimată cea mai mare parte din paragraf.

⁷ Aceste două rinduri înlocuiesc două paragrafe.

⁸ Scurtat.

⁹ Li se dă listă, în text.

căți oameni, fiind Greci, s'au închinat varvarului fără de nicio nevoie, pre aceștia, așzindu-să lucrurile, să le omoară zăcile la bozul de la Delfi. Iar gîturămîntul acesta li-a fost tuturor.

[133.] Iar [la] Laconi și la Athina n'au trimis varvarul pentru ca să ceară pămînt și apă; pentru că au fost trimis mai nainte Darie acolò poslaneții pentru aceasta. Decî, pre unii i-au băgat în puțuri să scoată de acolò apă și pămînt, să-i ducă varvarului: pre alții prin gropi adânci, și le zicia' să scoată de acolò să-i ducă lui apă [=pămînt]. Pentru aceia n'au trimis Xerxis. Iar, mai apoi, au pățit și primejdie Athina pentru moartia acestora. Ci nu pocî ști: pentru aceasta, a ba, li-a ars cetatia?

[134¹.] Iar Laconi, fiind de multe ori jărtvile răli, așa, să mira' ci vor mai face. Până undi s'au strâns cu toții, și au sfătuit cine să va afla să margă ales doi oameni la Perși, să moară și ei pentru moartia celor ce a' pus ei prin gropi și i-au omorât pentru închinăciune². Și, așa doi Laconi, și avuți bine, s'au apucat să margă să moară pentru moșie la Xerxis Împăratul³.

[135.] Și, așa, mult iaste de mirat îndrăznicia acestor oameni, și încă mai mult, pentru că, mergând aceștia la Susa, au mers pre la Persul Idarnis, carile era hatman oștilor de pre lângă Marîa de la Asiia, și, ospătându-î, li-a zis așa: «Viteji Laconi, pentru care lucru fugiți de priiateșugul Împăratului? Și, vidiați cum Împăratul cinstește pre oamenii viteji, căutați pururia și avuția mia: așa și voi veți fi la Împăratul Domni a' țarilor grecești, pentru că vestiți santeți de viteji bunî». Iar ei au răspuns: «O Idarnis, sfatul tău nu iaste într'un chip cu al nostru. Pentru că, dintru ce ai gustat dintru aceia sfătuiști, iar din cia nu ști, nu sfătuiști. Pentru că, a fi robî, foarte bine ști, iar a fi volnicu n'ai gustat, nici ști: dulce-î, a ba? Pentru

¹ Suprimat inceputul paragrafului

² Textul îi numește.

³ Foarte scurtat.

că, numai de ai gusta de volnicie, nu numai cu sulițele ni-ai învăța să ne batem pentru dansa, ci tocma și cu topoarele». Acestia îi răspunsă varvarului Idarnis.

[136.] Și, după aceea, să suiră la Susa, la Împăratul. Și acolo, intrând în fața Împăratului, și plecându-și de capite Peicir Împăratului să să închine, ei n'au vrut nici într'un chip¹; ci, făcându-le multă silă, tot n'au vrut, ce au zis: «Lege a ne închina unui om nu avem, nici pentru aceea am venit aici». Și, după ce s'au apărat de această, au început așa a grăi: «O Împărate a' Midilor, trimisu-ni-au pre noi Lachedemonii pentru ca să plătim noi moartia solilor tăi ce au perit la Sparti». Iar Xerxis, pentru simetie, zisă așa: «Eū nu sânt ca Laconiū într'un chip, pentru că ei au stricat obiceiile vechi, a omoră pre poslanetii. Iar eū nu voi face ca ei, nici omorând ei pre dănșii, vor fi slobozi² ei dintru aceea pricină».

[137.] Și, așa, să întoarsără aceștia la Sparti, și să potoli mânia aceea ci era pre Laconi atuncia de odată³. Iar, mai apoi (mare iaste Dumnăzău), pentru că, după cum zicu Laconiū, la ficiorii acestor doi s'au plinit păcatul poslanetilor⁴. Acestia toate câte am zis, nu multă vreme s'au făcut în urma oștei aceștia.

[138.] Iar oastia aceasta a Împăratului numile așa îi era cum asupra Athinei merge, — iar asupra tuturor Grecilor mergia. Și, întâlegând acesta lucru Grecii, nu le era tuturor într'un chip. Pentru că ceia ci didesă pământ și apă, nimică de dănsul nu să temia⁵; iar cei aci nu fusăsă dat, în mare frică era⁶, pentru că socotia⁷ cum n'avia⁸ vasă că stia împotriva varvarului, și, dintru câte era, nu vria⁹ cu toții să să apuce de război, ci să închinasă cu toată voia.

[139.] Acei mă nevoesc că să grăesc un cuvânt carile nu-î plăcut mai la mulți oameni. Iar, părându-mi-să

¹ Scurtat.

² Textul spune cari.

³ Scurtat.

⁴ Suprimate mai multe rinduri.

cum iaste adivărat, nu mă voi putia opri a nu-l grăi. De s'ar fi spăimăntat Athinei de primejdiia ci le vinia asupra lor, și să-și fie lăsat locul, aū să să fie închinat lui Xerxis, pre Marîa nimine nu ar fi putut sta împotriva Perșilor. Și, de nu s'ar fi bătut pre Marîa, pre uscat așa ar fi fost: di-ar fi fost multe părechî de ziduri la bogazul Peloponisi¹ ar fi lăsat agîutorii pre Laconi sânguri, nu de bună voi, ci de nevoi, pentru că pre Marîa li-ar fi luat cetățile Perșii cu vasăle, și, așa, rămăind Laconi sânguri, ar fi arătat mari lucruri vitejăști, și, de ar fi perit, vitejăște ar fi perit. Saū așa ar fi făcut, saū s'ar fi închinat, ca și ceia mulți Greci. Și, așa, tot ar fi supus pre Greci Perșii. Pentru că folosul zidurilor de la bogazu, de ar fi biruit Perșii pre Marîa, eū nu-l pocî să-l aflu. Iar, de ar zice niștine Athineilor: Grecilor mântuitorî, n'ar fi greșit nici într'un chip; pentru că, după Dumnăzăū, aceștia aū împins pre varvarî de asupralia, și ei mai mult aū rădicat pre Greci, pre căți nu s'aū închinat. Și nici vrăji strașnice, nici de la Delfi, nu i-aū putut opri, ci rămasără și așteptară pre cela ci vinia².

[140.] Și trimisără Athinei la vraja de la Delfi, pentru să întrebi de vrajă: ci vor face? Și le vrăji vrăjitoaria, pre numi Aristoniche, într'acest chip: «O săracilor, ce șidiați? Fugiți la marginile pământului și la marginile cetății de roată. Pentru că nici capul rămîne sănătos, nici trupul, nici picioarele, nici mănule, nici mijlocul, pentru că toate vor cădia: focul și războiul iute gonind carul cel iuti, și multe ziduri va oboră; și nu-î atăta, și multe bisericî a' bozilor va ardi cu focul iute, undi șad asudați, temându-să, și prin acoperemănturile casii iaste vărsat sânge negru, văzind nevoia răutății; ci eșiți dintr'ascuns și rășchirați mânia răului».

[141.] Acestia auzind vrăjitorii Athineilor, primejdie mare ținia' acesta lucru, pentru ca să nu pată răul ce le

¹ Istmul.

² Scurtat.

era viitori. Iară Timon a' lui Androvul, om de folos de la Delfi, îi sfătua pre dănșii să ia carte de rugă și iarăși să mai întrebă vraja odată. Și, așa, Athinei să rugară iarăși: «O Împărate Apolon, vrăjăști-ne cevaș mai binișor pentru moșia noastră, și te stidește de acestia rugî carile ție îți aducim, sau de aicia nu vom eșia, ci vom șidia până vom muri». Zicând acestia, al doilia rând le vrăji: «Nu poate Athina să înblânzască pre cerescul Diia [=Zeus], rugându-să cu cuvinte multe și cu sfat înțelept. Și iarăși îți voi spune acesta lucru, apropiindu-mă de diamant; pentru celelante, luându-să toate; numai căt îi hotarul lui Checrop înlăuntru și fundul lui Chitheron celui dumnăzăesc; numai Athinei dă zidul cel de lemn săngur nejăcuit Diia [=Zeus], carile ficiorii îi va mântui. Nici tu să aștepți călăreții și pedestrii, multă oaste de pre uscat, ci să te ferești cătinel, întorcând dosul. Și iarăși vr'odată vei sta înpotrivă. O dumnăzăiască Salamină, vei piarde tu ficiorii muerilor, aū la rășchiratul pământului, aū la adunat.»

[142.] Acestia vrăjindu-le, li să părură, și era' și mai blânde decât celia d'intăi. Și, așa, le scrisără Athinei, și [să] întoarsără înapoi la Athina, și spusără nărodului. Decî, multe sfaturi să făceră, și mai multe dintru cei bătrăni zicia' așa: cum aū vrăjit Apolon să păzască numai turnul, cel de marginia cetăței, pentru că mai nainte era îngrădită cu gard. Aceștia așa socotia' că acesta aū zis vraja: zidiul de lemn. Alții zicia' cum: corabiile zice Apolon, și zicia, acestia să le grijască, și să lasă toate alalte; ce numai pre ceia ce zicia' pentru corăbiî, îi zmintia' celia doă stihuri de apoî, pentru că zicia' cum la Salamina vor peri fiiî fimeilor¹. Decî gândia' cum, acolò de vor fi cu vasăle, acolò să vor birui.

[143.] Iar era un om tănăr (iar trecu cu sfatul pre cei bătrăni), de curând eșind înnainte, pre numi Themistoclei, fiul lui Niocleu. Acesta om zisă: «Nu alegeți voi bine această vrajă, pentru că, de ar zice pentru

¹ Scurtat.

Athineî cum vor să piară la Salamina, n'ar zice: „o dumnăzăiască Salamino!“; ce ar zice: „o bicisne Salamino“, de vremi ci lăcuiitoriî ei ar fi fost să piară. Ce pentru nepriiateniî aū zis vraja așa. Și bine cunoscu acesta vraja cum pentru Athineî iaste de bine, și le zisă: «Corăbiile sânt zidul cel de lemn, ce numai trebui ca să ne gătim¹». Acestia sfātuind Themistoclei, li-aū plăcut Athineilor. Și, așa, aū socotit cum mai bine cu corăbiile, decât in zidu, și să nu să bată, ci să-și lasă lăcașul, să margă în streinătate.

[144.] Și, iarăși, și alt sfat a' lui Themistoclei, mai nainte, aū folosit, pentru că era mai nainte mademurî, di le vinia câte 10 talerî² pre an pre om, iar el i-aū sfătuit să să lasă de acela venit, și să facă 200 de vasă de război, adică atuncia cum era pentru Eghinitiani. Acesta război aū mântuit pre Greci, că aū îndemnat de s'aū făcut Athinei oameni de pre Mară. Și pentru alt război li-aū făcut, și la altul s'aū bătut. Acestia era' mai nainte gătite, vasele, Athineilor, și altile încă gătiia'. Și sfătuiră, după ce luară vrăjile, cum să să tămpine pre bătae cu varvariî, cu toțiî, căți vor vria, după poronca dumnăzăiască. Acestia avură Greciî vrăji.

[145.] Iar, adunându-să ceia ci era' la un cuvânt să să bată cu varvariî, și, dându-și cuvinte și credință, și, așa, sfătuiră să să înpace toate vrăjbile ce aū între ei, și, undi nu pot amintrilia, cu bani³, și iar și altile multe vrajbi. Iar celia mai mari era' între Athineî și între Eghiniteni. Și, auzind cum iaste Împăratul la Sardis, aū sfătuit să margă iscoadi, să vază lucrurile lui pre ce stau, și la Argos să facă tocmală inpotriva Perșilor, și la Sichelii pre alți să trimiță, la Ghelon tiranul, și la Curfus⁴, zicând să agiute cu toțiî, și la Crit pre alți, zicând să să strângă

¹ Scurtat.

² Drahme, in text.

³ Rău tradus.

⁴ Corfû; Kerkyra, in text.

Grecii toți într'un locu, pentru ca să să apire de această primejdie, care de opștie iaste asupra tuturor Grecilor. Iar lucrurile lui Ghelon era' foarte mari, nu mai mici dintru cum era' a' altor Greci.

[146.] Și, după ce a' rupt acesta sfat, întâi a' trimis la Asiia iscoadi, pentru să vază, trii oameni. Aceștia a' mers la Asiia, și, după ce a' văzut oastia, i-a' trimis de i-a' prins și i-a' căznit hatmani' oștei, și-i ducia' să-i omoară. Iară Xerxis, după ce a' înțales, huli sfatul hatmanilor, și trimisă peici acolò, de-i vor apuca vii, să-i aducă la dânsul. Și, așa, aflându-i vii, îndată îi adusără la Împăratul. Și, întrebându-i căci a' venit, și spuind, poronci să-i aducă prin toate oștile, să vază, și să-i sloboază să să ducă, făr' de niciun val, undi le va fi voia lor.

[147.] Și zicia' într'acest chip: cum, de ar peri, nu ar ști Grecii puteria Împăratului, cum iaste mai multă de cum a o povesti, nici, iarășî, cu peiria a trii oameni ar strica ceva nepriiatenilor; iar aceștia, de să vor întoarci înapoi și vor spune oastia aceasta împărătiască, să să închine ei cu totul, și, așa, făr' de nici[o] oaste să-i dobândiască. Și i să cunoștia gândul luiși într'alt chip; pentru că, fiind încă la Avid, Xerxis a' văzut vasă cu pâine mergând, pre Maria Albă, spre Greci¹, și, vrând să le prinză vasăle lui, el zisă: «Undi merg acelia?», și spuind², el zisă: «Lăsață-le să margă, că acolò mergim și noi, deci, ce străbătate facu aceștia gătindu-ne de bucate?!». Iscoadile Grecilor s'a' întors la Evropa.

[148.] Iar Grecii cei adunați înprotiva Perșilor trimisără la Argos. Și, Arghiî, așa zicu pentru dânsii, pentru că a' înțales că varvarul vine asupra Grecilor, și, așa, a' trimis la Delfi la vrajă, de a' întreat ce vor face, pentru că de războiul Laconilor a' fost perit de curând 6.000 de Argheni, și de Cleomen a' lui Anaxandrid³. Pentru aceia a'

¹ Scurtat.

² Scurtat.

³ Scurtat.

fost întrebând, și i-au zis vraja așa: «Nepriiatenii oame-
nilor, priiatenii bojilor ce sânt fără moarte, șazi în gardu-ți
și te păzăște pre tine, și capul îți păzăște, și capul, trupul
va peri». Acestia au fost vrăjit, mai nainte, vraja de la Delfi.
Iar, după aceia, sosind poslaneții acolò la sfatul Argosului,
și zicând ce li-au poroncit, au răspuns sfatul de la Argos
într'acest chip, cum să facă întâi cu Laconiî pace în 30
de ani, și ei să fie hatmanî pre giământate de cătă oaste
va fi grecească; pentru că li s'ar cădia să fie ei preste tot
hatmanî¹.

[149.] Acestia au răspuns sfatul lor, măcar că era de
cătră vrajă oprîți ca să nu dia agiutorî. Și pentru aceia
socotia' ei să fie în 30 ani pacinici cu Laconiî, soco-
tind cum, de vor birui Persiî, iar, mai apoi, în 30 ani,
toți teciorîi lor să vor rădica, și nu-i vor putè atuncia să-î
supui Laconiî². Și poslaneții de la Laconiî au fost tăcut la
altile, zicând cum pentru pacia vor arăta la cei mulți, și
nu-î vor alege, iar pentru hătmăniia oștei au zis că sînt
poroncîți să răspundă, cum doi Înpărați sînt la Sparti, și
la Argos iaste unul: acum, nu pot ca să maziliască pre
unul dintru dănșii, ci numai la sfat să fie și el atocma
cu dănșii. Așa au zis Laconiî, iar Arghianiî n'au priimit
poroncă de la Sparti, ci mai bine să fie supuși de Persiî,
decăt de Laconiî, și zisără poslaneților, până a nu apune
soarile, să iasă din cetate, iar, de nu, ca pre niște nepri-
iatenî îi vor cerca.

[150.] Ei, Arghiî, singurî zicu aceasta. Iar alt cuvânt
să grăiaște în Țara Grecească, cum Xerxis au trimis
poslaneți la Argos, până a nu oști încă asupra Grecilor,
și li-au zis: «Bărbați de Argos, Împăratul Xerxis acestia
vă zice voă: noi socotim cum Persis, dintru carile sântem
noi, să fie ficior Danaiî, carile au fost dintru Andro-
meda, fata lui Chifeu; pentru aceia, voă vă sântem
strănepoți. Decî, nici noă să cuvine a oști asupra stră-

¹ Scurtat.

² Suprimată o propoziție.

moșilor noștri, nici voi să agiutați altora, să ne stați împotriva, ci să șideți acasă-vă, și să tăceți mălcom. Pentru că, fiind pre voia mia, pre nicîuniî mai mari decăt pre voi nu voi avia eă.»

[151.] Acestia auzind Arghiî, să fie tăcut mălcom, și, după aceia, aă aflat acesta mijlocu de aă cerșut hătmaniia la Laconî, știind cum ei nu vor doă [=da-o], pentru ca să afe pricină bună să șază acasă-și. Și zicu Greciî cum și acesta cuvânt să să fie tămplat mai apoi cu multă vremi după acesta lucru; că, trimetînd soli la Artaxerxis uniî dintru Greci, în urmă, și, mergănd și de la Argos¹, aă zis cătră Artaxerxis solii de la Argos: aă țin[e] prietenii ce aă ținut, aă [nu] legătura cu Xerxis? Și el aă zis: «Foarte tare o țiiu, și altă cetate nu o ții mai priiatenă decăt aceia».

[152.] Iar, de aă trimis soli Xerxis la Argos, aă ba, aă la Artaxerxis de s'aă dus aă ba soli, această nu o pocî și adivărat. Ci numai și iă această ce zicu Arghiî, pentru că toți oamenii, de ș'ar aduce rălile lor, să le pui la mijloc, ca să le schimbi cu veciniî lor, mai apoi, privind la rălile altora, cu bună bucurie ar lua iarăși îndărăpt cine ce ar fi adus. Așa și Arghiianiî cu rușine aă făcut. Iară mie mi să cuvine a zice ce zicu alțiî, iar a credi nu mi să cuvine de tot, și acesta cuvânt fie-mî preste toate cuvintele. Pentru că zicu ei și așa, cum Arghiî să fie chemat pre Pers[i] asupra Grecimei, pentru că li să frănsă sulița lor de Laconî, pentru că vria să pată fieștecia rău, numai să scapi dintru acia voe ră. Aceasta fu solii la Argos.

[153.] Iar la Sichelii, la tiranul Ghelon, măcar că aă mers acolò soli și de la alte agiutoare, de la toate, pentru agiutor poftind, iar și de la Laconî aă mers Siagros, și, așa, sosiră la Sichelii, la Ghelon. Acesta Ghelon lungă poveste ari, de undi iaste simenția lui, și cum aă venit la această cinste², pentru că strămoșul său Ghilis nu cu altă, ce cu

¹ Se arată în text ce soli aă fost și de unde.

² Foarte scurtat, resumindu-se în citeva rinduri paragrafe întregi.

suflet milostiv și cu vitejie agiunsă la cinste. După aceea, și acesta Ghelon, stând om di triabă la multe lucruri, și arătându-să vitiaz, multe lucruri au făcut foarte, și războae, și cetății au premenit. Și, așa, mare tiran au stătit Ghelon.

[157.] La carile atuncia miarsără soliî Grecilor, și, mergând la dănsul, zisără așa : « Trimisu-ni-au pre noi Laconiî și cu agiutorii lor ca să te luăm și pre tine împotriva varvarilor, pentru că doar și tu vei fi înțales cum un varvar pers au podit bogazul¹, și au rădicat toată Asiia, și vine asupra Grecilor, și cuvânt face cum asupra Athinei oștește, iar asupra a toată Țara Grecească oștește. Și tu încă ești Grecu, și ai puteri nu mică; deci trebui să agiutorești volnicilor ce vor să volnicească Țara Grecească, și volnicești și pre tine, fiind Domn Sicheliei. Pentru că, fiind adunată Grecimia, mare tărie iaste, și de potrivă vom fi nepriiatenilor. Iar, de nu, uniî să vor închina, alții nu vor agiuta, și, ce va rămănia sănătos din Greci, puțin va fi. Atuncia grijă va fi, cum va cădè Grecimia. Și, nu te gândi tu, cum, de ne va birui pre noi Persul, nu va veni și la tine. Ci mai nainte te păzăște, că, agiutând noă, pre tine păzăști; și lucrului ci să sfătuiaste bine, pururia și săvârșitul bun iaste ».

[158.] Aceștia atătia zisără. Iar Ghelon, cu multe cuvinte, așa răspunsă : « Bărbații greci, având voi cuvânt lacom, ați îndrăznit de ați venit la mine pentru agiutori asupra varvarului. Iar eu, având nevoi mai nainte de cătră varvari, și rugându-vă pentru agiutori, n'ați vrut să-mi dați să mă bat cu Carhidoneniî², — și voă încă de mult folos v'ar fi fost. Ci, acum, dacă m'am mântuit eu, și au venit nevoia asupra voastră, acum mă aflați, și vă aduceți aminte de Ghelon! Dar eu iată că nu voi fi cu voi, pentru necinstia ce mi-ați făcut. Voi agiuta cu 200 de catarge, cu 20 miî împlătoșați³, cu 2 miî călăreți, 2.000 ar-

¹ Helespontul.

² Se lasă la o parte alte lămuriri despre nevoile lui.

³ Hopliți.

cași, 2.000 prăștiiși, 2.000 sprinteni cu cai sprinteni ; și bucate la toată oastia grecească, până undi vom avia război, tot să vă dau ; însă pre aceasta tocmală : ca să fiu eu Grecilor hatman și Domn a toată oastia războiului cătră varvari. Iar, cu alt mijlocu, nici eu voi merge, nici pre alții voi trimite.»

[159.] Căt aũ zis acestia, nici putu să îngăduiască Siagros, solul Laconilor, ce zicia așa : «Vai, că tare ar plânge Agamemnon, feciorul lui Pelop, înțălegând cum cinstia Laconilor aũ a Sparti aũ luat-o Ghelon și Siracusenii. Acesta cuvânt nici să ți-l mai aduci aminte : pentru ca să-ți dăm ție hătmăniia. Iar bine să știi așa, că, de vei agiuta Grecilor, vei fi stăpănit ; iar, de nu vei să fii supus, iar tu nici să agiუți.»

[160.] După acestia, Ghelon, văzind cuvintele lui Siagros, cu scărbă zisă cuvântul cel de apoi : «Priiatene Spartiiane, ponoslurile la om iubăsc a aduci mănne ; iar tu, prin cuvânt mie ponosluind, nu mă vei faci să fiu grozav la răspuns. Iar, de vremi ci voi vă țineți așa tare de hătmănie, trebui și eu să mă ții, fiind stăpăn a vasă mai multe și a oaste mai multă. Iar, de vremi ci vă iaste cuvântul așa de aspru, noi vom asculta cuvântul cel vechi : de veți vria voi, Laconi, să fiți hatmani pedestrimei, eu să fiu la vasă, pre Maria hatman. Iar, de veți voia voă a fi pre Maria, eu voi fi pre uscat. Aũ acestia priimiți, aũ v'eți duce fără de agiutoriũ ca acesta.» Ghelon acestia zisă.

[161.] Iar apucă mai nainte răspunsul Athineul solul decât Laconul, și zisă așa : «O Împărate a' Siracusilor, Grecimia nu ni-aũ trimis pre noi lipsindu-i hatmani, ce oaste. Să nu fii hatman, nu arăți, iară a fi hatman, ți-ı drag ; deci, pentru cia te rugai tu să fii hatman a toată oastia grecească ? Ne fu noă destul, Athineilor, a tăcia, pentru că știam că-ți va răspunde Laconul pentru amândoi pentru noi. Iar, de vremi ci te liapădă tot, tu te rogi pentru hătmăniia de Maria. Acesta lucru așa să-ı știi : de vor vria Laconi să fie ei hatmani la amândoă,

noi a sta împotriva nu putem. Iar ție, măcar de vor vria să și dia Laconii hătmăniia Mării, noi nu vom îngădui, nici ție, nici altuia, să fie hatman pre Maria, afară din Laconi. Iar, de vremi [ce] nevrând ei, pentru ce să lăsăm noi, când aviam atăta oaste pre Maria, și să lăsăm noi, fiind Athinei, Domniia Mărei Siracusenilor? Noi nu sântem prișleți! Pentru noi, și tvorețul¹ Omiros încă zicia cum, la Troada, altul n'a fost tocmind oastia mai bine decât hatmanul nostru. Așa dar, nu ne iaste nici cu o rușine a grăiria acestia.»

[162.] Iar Ghelon aŭ răspuns: «Priiatene Athinei, voi ați venit, având pre hatmani, iar pre cei ce sânt supt mâna lor, nu-i aveți. Decî, de vremi ci nu vreți să vă muiați nimică, vă întoarceți cum mai de sirg înapoi, și ziceți Grecilor cum, dintr'un an, primăvara iaste mai aliasă la dănșii. Și gândul acestui cuvânt iaste acesta: cum, dintr'un an, primăvara iaste mai de triabă. Decî, și oastia lui, lipsindu-să dintru agîtorî, esti ca când ar lipsi primăvara dintr'un an.»

[163.] Și, așa, să întoarsără solii elinești înapoi acasă-și. Iar Ghelon să temu pentru Greci, cum nu vor putē birui pre varvari. Pre altă parte, iarăși, cu rușine îi fu să margă să să stăpăniască de Laconi, fiind tiran a' Siceliei. Decî, de această cale s'aŭ părăsit, și, așa, s'aŭ apucat de alta: că, auzind cum aŭ trecut Persul bogazul², aŭ triimis pre un om al său cu trei corăbiî să șază la Delfi, să vază războiul cum să va alege³. Și, de va birui varvarul, să-i dia darurile acelia, și pământ și apă, pentru cătă țară stăpânește el; iar, de vor birui Grecii, să să întoarcă înapoi.

[164.] Acesta, omul lui, să arată cu credință, pentru că, de ar fi vrut, s'ar fi dus cu toate unialtile celia. Iar el aŭ așteptat, și, după ce-aŭ biruit Grecii pre Maria pre

¹ Ἐποποιός.

² Helespontul.

³ Scurtat.

Xerxis si fugi Xerxis, și acesta încă s'aũ întorsu la Ghelon, la Sicheliiia ¹.

[165.] Iar zicu și alt cuvânt Sicheliiianiĩ: cum, măcar că ar fi fost și supus supt Laconi, tot ar fi agiutat el Laconilor. Ci întru aceia vremi s'aũ sculat mulți tirani de prin cetăți, ce aũ fost izgoniți de Ghelon ², și s'aũ dus de aũ rădicat de multe feluri de limbĩ oaste: 300 de miĩ; și hatmanul lor, Amilca a' lui Anon, Carhidonianilor Împărat, undi sânt acum Tunezii ³. Această oaste toată, viind asupra lui Ghelon, n'aũ putut să agiute.

[166.] Zicu și aceasta: cum, într'o zi, să fie biruit și acești Greci pre Xerxis, la Salamina, și Ghelon pre ceia varvari, iarăși, la Sicheliiia, cu ceia Greci. Amândoă războaile într'o zi s'aũ bătut de Greci. Acesta Amilca, Împăratul Carhidonului, aũ fost de pre maică Siracusan, iar tată-său Carhidonian; luă, pentru vitejie, Împărăția. Și la acesta război, după ce aũ văzut cum biruiaște oastia lui, zicu să fie perit; pentru că l-aũ cercat după război Ghelon, și, nicĩ viu, nicĩ mort, nu l-aũ putut afla.

[167.] Iar zicu varvariĩ ⁴ un cuvânt, într'acest chip: cum acolò, la Sicheliiia, bătându-să Greciĩ cu varvariĩ de diminiață până în de sară,—atâta zicu să fie ținut războiul—, iar Amilcas aũ fost lângă un focu mare și aũ fost făcând lui jărtve, și jărtvile i-aũ fost lui bune ⁵. Și, după aceia, văzind biruința oștei lui, îndată aũ sărit și el în focu, și aũ ars acolò. Decĩ, orĩ așa, orĩ într'alt chip, iar mare jărtve îi facu lui cetățile celia prișleță ce sânt la Sicheliiia. Atâta iaste povestia aceasta ⁶.

[168.] Iar la Corfus iarăși aũ mers aceștia solĩ, carei aũ mers și la Sicheliiia; și așa li-aũ răspuns cum vor da agiutor, zicând cum nu trebui să lasă Țara Grecească

¹ Suprimat aproape întreg paragraful.

² Numele lor formează în text mai tot paragraful.

³ Lămurire adausă.

⁴ Karchedonenii; textul.

⁵ Scurtat.

⁶ Scurtat.

să să robască; pentru că să va greși: întâi ei vor cădia la robie, ci cu totul să agiute¹. Așa aŭ răspuns fățiș, și altile gândia' pre ascuns. Și împlură 60 de vasă, și să dusără lângă Lachedemonia², socotind cum va birui Persul pre Greci, și socotia' să zică cătră Xerxis așa³: «O Împărate, pre noi, chiemându-ne Grecii pentru agiutori, și având corăbie nu mai puține decât alții, însă după Athinei, iar n'am vrut să stăm înpotrivă-ți». Acestia gândia' să zică, să afli obraz la Persi, care lucru, după cum mi să pare mie, așa ar fi și fost. Și, așa, Corfenii aŭ îplut 60 de vasă, după cum aŭ zis apoi cătră Greci, pentru că le ponosluia căci nu li-aŭ agiutorit, și ei aŭ zis cum vântul nu i-aŭ lăsat să triacă preste Maleia, să vie la Salamina. Aceștia așa amăgiră pre Greci.

[169.] Iar Critianii, după ce aŭ trimis Grecii la dânșii pentru agiutori, ei aŭ trimis la Delfi, la vrajă, întrebând, mai bine le va fi lor agiutorind Grecilor, aŭ ba? Iar vraja li-aŭ răspuns așa: «O nebunilor, huliți câte, dintru certările lui Menelaŭ, Minus aŭ trimis, poroncindu-vă lacrămii, pentru căci n'aŭ agiutorit la moartia ce s'aŭ făcut la Camicos, și voi la aceia fimei ceia ci s'aŭ jăcuit de la Sparti de varvar». Acestia auzind Criterii, să părăsiră de certarea și de agiutorul acesta.

[170.] Pentru că Critianilor aŭ perit un om, anumia Dedal [= Minos, venit după îndemnul lui Dedal], la Sichelii; după aceia, mergând ei cu armată mare, și neputând să dobândiască cetatia Camicului în 5 ani, o părăsiră, și lăcuiă acolò, făcând cetăți multe prin multe locuri⁴. Iar, mai apoi, să sculară Tarandiniă asupra lor, și, așa, mare moarte să făcia la războiul acest grecesc, decât altă dată, într'alt război, că periră din cei ce venisă de la Crit 3.000, iar la Tarandiniă fără de număr.

¹ Scurtat și greșit.

² Nu se dau în traducere locurile.

³ Foarte scurtat.

⁴ Li se dau numele în text. Traducerea e un resumat.

[171.] Iar Critianiî de trei ori s'aû mutat și s'aû pustiit, și, în ceia de apoi, iarăși Grecii lăcuiră la Crit¹. Acestia le aducia' amintia vraja, și nu-î lăsa să agiute Grecilor Critianiî.

[172.] Iar Thesaliî, măcar că nu le plăcia lor ce făcia' Alevaziî, iar, mai apoi, de nevoi, să închinară Persuluî. Pentru că, întâi, auzind trecirea Persuluî din Asiia la Evropa, aû trimis la bogazu² solî; și acolò, la bogazu³, era' adunați oameni sfetnici dintru toți Grecii, căți era' tocmiți să stia înprotiva Persuluî. Și, sosind acolò, zisără cătră sfetnici: «Bărbați greci, trebuie să să păzască întra-re ce iaste prin munți la Olimbus, pentru ca să fie păzită toată Thesaliia, și noi încă săntem gata a o păzi, iar și voi încă să trimeteți oaste multă pentru strajă. Iar, de nu veți trimite oaste, să știți că noi, fiind în fruntia Țării Grecești, nu ne vom lăsa ca să perim. Pentru că, de nu veți vria să ne agiutați, nu ne veți putia să ne arătați vr'o prihană; că mai bună nevoia decât neputința, alta nu iaste. Iar noi ne vom păzi, ca să ne meștersu-guim vre-o mântuire.» Acestia zisără Thesaliei.

[173.] Iar Grecii aû socotit ca să trimiță oaste pediastră prin Maria, să iasă la uscat, să păzască acolò întraria Thesaliei. Și, așa, întră oaste în vasă, și, din vasă, eși la uscat, lăsând corăbiile la margine⁴, și, așa, să dusără la strămtoaria munților⁵, fiind vr'o 10 miî de oameni împlătoșați, și era și călărimia Thesaliilor. Și era hatman Laconilor Evenet a' lui Carin, care era din începătoriî războiuluî, ales din niamul împărătesc. Iar preste Athinei era Themistoclei a' lui Neoclei. Și șazură acolò puține zile, pentru că Alexandru, Împăratul Machidonianilor⁶, li-aû dat știre prin oameni să să feriască de acolò, să nu să

¹ Foarte scurtat.

² Helespont.

³ Istm; textul.

⁴ Textul dă localitățile.

⁵ Tot așa.

⁶ Fiul lui Amyntas; textul.

calci de oameni de oaste, arătând mulțimia oștei și corăbiile. Și, așa, ascultară, văzind cum îi învață bine. Pentru care lucru, mi s'a pare mie că pentru aceia mai mult lăsară aceia strămoari, pentru căci au înțales cum și altă intrare iaste în Thesaliia, prin Machidoniia ¹, de spre altă cale, pre undi au și intrat oastia varvarilor. Și iarăși intrară Grecii în vasă, și s'a dusără la bogazu ².

[174.] Această oaste fu când era Împăratul la Avid cu oastia. Iar Thesalii, părăsindu-i agiutorul, așa, cu toată voia s'a închinat, nu ceva cu vicleșug, după cum s'a arătat, la triabe, foarte de folos Împăratului.

[175.] Iar Grecii, sosind la bogazu ³, s'a sfătuia', după cuvântul lui Alexandru, undi vor aștepta războiul și întru ce locu. Și, așa, socotiră cum s'a păzască la Thermopilas, că acolò era mai strămt decât la Thesaliia, și mai aproape de casă. Iar căraria aceia ce i-au încungîurat mai apoi, nicî au știut mai inte că iaste, până nu au venit acolò, și li-au spus-o Trihinianiî. Acolò socotiră s'a aștepte pre varvarî cu oastia de pre uscat, iar oastia de pre Maria s'a margă la Artemisiia ⁴, s'a păzască acolò; pentru că-i locul aproape, de vor putè lua vesti unul de cătră altul.

[176.] Și acolò iaste strămoare în doă locuri, cât numai cale de car iaste, iar de o parte munte, și de altă parte Maria ⁵. Și era și zid vechî acolò făcut, ce s'a surpasă, și atuncia l-au tocmit. Sânt acolò și izvoară calde ⁶. Și era' mai inte acolò și porți. Și era și un oraș ⁷ aproape, de undi socotia' Grecii s'a aibă hrană.

[177.] Acesta locu socotiră Grecii că le va fi mai de folos, pentru că nicî mulțimia, nicî călărimia nu le va

¹ Textul spune pe unde anume.

² La Istm: textul.

³ Istm; textul.

⁴ Locul e arătat și mai precis în text.

⁵ Foarte scurtat.

⁶ Schimbată ordinea acestor două propoziții.

⁷ Sat; textul îl numește.

putia strica nimică¹. Și, înțelegând cum iaste Persul la Pieria, uniî întrară pre Maria, alții pre uscat veniră².

[178.] Așa cu sirguială miarsără Grecii. Și Delfii încă să spăimăntară tare, și vrăjia' pentu sine la Apolon, și le zicia vraja cum vânturilor foarte să facă rugii tare; că eli vor da agiutor tare Grecimeî. Și Delfii trimisără aceasta poroncă la toți ceia ci vria' să fie volnici. Și mulțămită vecinică făcură, că veseliră pre ceia ci să temia' de varvar. După aceia, Delfii făceră cuptorii vânturilor și jărtve, — și, până astăzi, tot să roagă.

[179.] Iar oastia Persului de pre Maria, purgegând de la Thermis, aū ales 10 vasă bune, și aū trimis înaintea strajă la Schiathos, undi aū fost păzind corăbiî grecești: una athineiască, alta triziniască, alta eghinetiască. Și, vâzind ei vasăle multe, începură a fugi.

[180.] Deci, ceia a Trizinu[lu]i aū agiuns-o curând³, și, așa, pre cel mai de firia dintru ei il adusără de-l giunghiară la fruntia vasului, făcând pocinocu bun de nepriiateni; și numile lui era Leon: mai mult să bucurară și pentru numi.

[181.] Iar cia eghinitiască⁴ mult val le făcia, pentru că era într'ansa om foarte vitazi, Pitheu [al lui Ische-noos], carile, luându-să corabiia, atăta să bātu, până il sfărmasă, și, căzind cu suflet, Perșii ci era' preste vasă să strănsără cu toții și mult siliră să-l vindice, pre un om ca acela, și cu zmirnă il învăliră, și il înfășurară, și, așa, să întoarsără în oastia lor, și-l arăta' la toată oastia, minunându-să de vitejiia lui. Iar pre ceialanți, ce-i prinsă, îi ținia' ca pre niște robî.

[182.] Doă vasă așa fură prinsă. Iar a triia⁵ didia la margina Athineilor⁶, și luară Perșii vasul, iar oamenii s'aū

¹ Scurtat.

² Textul spune unde.

³ Textul numește pe comandant.

⁴ V. nota precedentă.

⁵ I se numește comandantul.

⁶ Textul arată locul.

duș pedestri la Athina. Acestia înțelegând Grecii de la Artemisiu¹, îndată își luară sama, și purceasără de la Artemisiia la Halchida, și lăsară acolo prăvitori, ca să cerci din munți, să vază din munți, să le dia știre pentru Perși.

[183.] După aceasta², oaste de pre Marîa, atuncia, vâzind cum n'au nicîo opreliște, au purces cu toate vasăle, și au venit până la Sipiada.

[184.] Până la acesta locu și până la Thermopilis au fost oastia toată întriagă a varvarului, și, după cum o socotesc eu, mai apoi era atăta de multă: preste tot, oastia, întru vasăle câte era', orî micî, orî mari, orî streine, orî Perși ci era' întru iale³, socotesc eu să fii fost preste tot: oastia de pre Marîa 517 miî și 600 10 [=610] oameni iar, după cum am zis, pedestrimia, o mie de miî și șapte sute de miî; și călărimia 80 de miî. Pune-voi și pre Arapi, și pre Livî, cu cămile, 20 de miî de oameni. Deci, să faci preste tot doă miî de miî și triî sute șapte [=șai]sprezece miî și șasă sute doăzeci [=zece] di oameni. Aceasta au fost fără de slugile lor, și altă oaste ci era lipită, și fără vasăle cu bucate. Aceasta era oastia Asiei.

[185.] Iar dintru Evropa încă s'au socotit să să fie sculat în oaste cu Persul, cu vasă cu tot, 300 de miî de oameni¹. Acestia, cu celia din Asiia alăturându-să la un locu, să facu preste tot oaste de bătut și de sabie, doă miî de miî 640.000 și 17 sute și 10 [=26] oameni.

[186.] Iar gloata, carile era' prin vasăle celia micî, și slugile,— fie să nu puî mai mulți, iar numaî pre atăta pre câte au fost,—și ceia de război, să facu 5 întunerice, adică cincî miî de miî, și 283 miî și 220 oameni. Pre atăța oameni au pornit Xerxis Împăratul până la Thermopilis și la Sipiada.

[187.] Aceasta și atăta îi fu oastia. Iar muiari de pită făcătoare, și țitori, și hadămpî, fără de samă mulți. Și,

¹ Scurtat.

² S'a suprimat cea mai mare parte din paragraf.

³ Schimbat, prin lăsarea cifrelor ce alcătuiesc suma.

iarăși, cai și alte dobitoaci multe fără număr, și câini de la Indiia, fără de număr și de aceștia. Deci, nu mă mier pentru căci au săcat apile înaintea atâta nărod, ci mă mier eu, bucate cum le agiungia' la atâta oaste fără număr. Pentru că fără samă de multe bucate de grău trebuia' pre zi de triaba mâncatului¹. Iară, fiind atâta întunerice de oameni, din frumseță și din stat niciunul nu era vrednicu a să alătura lui Xerxis, nici a fi mai des- toinicu au mai cu cuviință ca să aibă cinstia acestor fără de număr oameni.

[188.] Iar vasăle de pre Marîa, agiungând acolò la Sipiad², unile încăpură în liman la adăpost, altile afară lăsară fiarăle³, pentru că era stră[m]pt limanul⁴; și în noaptea d'intăi așa stătură. Iar, cătră zioă, den senin, așa, începură a fierbi Marîa, și căzu o furtună groznică și vânt mare, ce-î zicu: Elispöndiu lăcuitoari de pre acolò. Deci, căți au priceput fortuna, ei li-au tras vasăle afară pre uscat, și au hălăduit; iar pre alții așa i-au luat, cu vasă cu tot, deci îi ducia de izbia prin toate mărghinele Mării⁵, di le spărgia vasăle. Și era o furtună prè groznică.

[189.] Și zicu Athinei cum vântul Voreas, cel de spre Miazănoapte, să fie a' lor, după basnile ce zicu ei⁶, și el să le fie așa tare surpat.

[190.] Întru această fortună, nu mai puține de 400 de corăbii periră, și oameni fără număr, și avuție multă, cât, mai apoi, mulți⁷ s'au înbogățit dintru această fortună.

[191⁸.] Deci, să spăimăntară hatmanii ca să nu vie de pre uscat Thesali, să-î lovască. Și făcură zid de sfă[rmă]- turile vasălor pre dinnainte lor, atâta i-au fost spăriiat

¹ În text se face socoteala.

² Textul arată calea.

³ Ancórele.

⁴ Scurtat.

⁵ Arătate anume în text.

⁶ Traducătorul nu le reproduce.

⁷ Textul îi numește. Restul paragrafului e suprimat.

⁸ Suprimat începutul.

fortuna. Deci, trei zile tot așa au fost, și, a patra, vrăjitorii au început a să rugă și a vrăji vânturilor¹, și abia au potolit.

[192.] Iar străjile Grecilor a' mers de li-au spus toate acestia, și, înțelegând acesta lucru, îndată, cu toate vasăle, să întoarsără înapoi la Artemisiia², făcând jărtve, socotind cum s'au înpuținat vasăle: al doilea rând păziia' acolò³.

[193.] Iar varvari, după ce s'au potolit vântul, ș'au tras vasăle, și au purces pre lângă uscat⁴.

[194.] Acei 15 vasă de ale Perșilor rămăind mai înapoi, și, oarecum, au zărit vasăle Grecilor, și au gândit cum sânt a' lor, și au dat de au intrat între Greci, căroră era hatman Sandoches⁵, pre carile mai nainte Darie Împărat, pentru căci l-au prins giudecând pre mazădă, îl răstigni. După aceia, au luat sama câte, după obiceiul drept, au făcut mai multe casăi împărătești, slujbi bune, au rale, și, aflând că au făcut mai multe bune, au socotit că au făcut mai de sirgu decât mai înțelepțăște, și, așa, îl slobozi. Atuncia așa au putut scăpa de Darie, iar de la Greci n'au mai scăpat; pentru că pre toți îi prinsără Grecii.

[195.] Și întru acestia vasă era' și multe capite mari, tirani și Domni⁶, pre carei, cercându-i de tot lucrul, Grecii îi trimisără legați la bogazul⁷ Corinthului.

[196.] Așa, oastia lui Xerxis cè de pre Marîa, afară din acestia 15 vasă, sosi toată la Afetas. Iar Xerxis [a] venit prin Thesaliia⁸, cu oaste pediastră, și acolò ispiti cai Thesaliei, înțelegând cum sânt mai buni decât toți ai Grecilor, și, alergând, au întrecut caii Perșilor cu mult, carei

¹ Se spune în text, căror zei anume.

² Foarte scurtat.

³ Suprimată o propoziție.

⁴ Textul arată locurile și legendele legate de ele.

⁵ Textul îi dă patria și obirșia.

⁶ Paragraful din text îi înșiră.

⁷ Istmul; text.

⁸ Textul dă calea.

să chiamă «nisăi». Iar apile dintru acelia locuri carile era' curătoare, nu putia' să adape pre toți, ci săca'¹.

[197.] Și, acolò, la o capiște a Diei [=Zeus] Aflas [Laphystios], tot îi povestiră Grecii povestia cum au fost². Deci, acolò au tăbărat, și oastia și el, și cu multă plecare să afla' cătră capiște².

[198-201.] Și, după aceia, s'au sculat Xerxis, și, trecând câteva ape, și cetăți, și orașă⁴, să apropiia de acolò, de intraria cè strămtă, undi păzii' acolò Grecii.

[202.] Și era straja de acolò 300 de Spartianii Laconi înplătoșați, și dintru celelante cetăți câte puținei; era'⁵ strânși preste tot vr'o 4.000 de oameni⁶.

[203.] Și zicia' Grecii cum pre Maria străjuiaște oastia de pre Maria⁷, iar pre uscat sănt să vie agiutoarele preste toate zilile; și nu le va fi niciun rău, pentru că nu-i Dum-năzău cela ci ostește asupra Grecilor, ci iaste om; și, de vreme ci iaste om, nu poate să fie, fiind pemintian, să nu pață și ceva rău, fiind el rău; și ceia ce facu rău mult, și mai mult. Deci, fiind și acesta om, poate să cază dintru cinste-și. Și, așa, agiutoria' acolò la strămtoare cu toții.

[204.] Și avia' toți hatmanii; iar cel minunat și vestit a toată oastia hatman, era Leonidis, ficiorul lui Anaxandrid, Împăratul Laconilor, strănepot prè-vitiazului Iraclis⁸. Acesta fără nădăjde luă Împărăția la Sparti.

[205.] Că, având doi frați: Cleomen muri fără ficiorii, Dorieii încă peri, cum am zis întâi, și, așa, au luat el Împărăția, și ținia fata lui Cleomen⁹. Acesta atuncia miarsă la strămtoaria aceia, și aliasă 300 de oameni în vârstă,

¹ Textul pomenește unele din aceste ape.

² Foarte scurtat.

³ Foarte mult prescurtat.

⁴ Descrise în paragrafele 198-200.

⁵ Se arată ciți și de unde.

⁶ Socoteala traducătorului.

⁷ Scurtat.

⁸ Textul dă toată genealogia.

⁹ Foarte scurtat.

care avia' ficiorî; și luă și pre Thivei¹ cu dănsul, pentru că-i păria cum ei țin cu varvarii, decî, făcia ispită, să vază: mergi-vor la război, aū părăsi-să-vor? Ci ei trimi-sără-i pre dănșii, însă cu alt gând.

[206.] Pre aceștia cu Leonidis trimisără Spartianii, pentru ca să vază și ceialanți Greci cum li-aū eșit Împăratul lor afară, să oștiască și ei². Și, după aceia, având ei sărbătoare (Laconii) după praznicu era' numai străji să lasă în cetăți, și cu toții să margă la oaste. Așa și celelante agiutoare toate lor căuta', pentru că să tãmplă pre aceia vremi Olimbiia. Decî, pentru aceia trimisără numai străji înainte, și, după praznice, să șadă cu toții asupra varvarului³. Aceștia așa socotiră să facă.

[207.] Iar Grecii de la strajă de la Thermopilis, apropiindu-să Persul acolò de dănșii, s'aū spăriiat, și vria' să fugă alții⁴. Iar Leonidis și cu ai lui, și Focheii, și Locrii, zicia' acolò să aștepte, să trimiță la agiutorii, să le vie mai tare; iar ceialanți zicia să margă la bogazu⁵, să-l aștepte acolò.

[208.] Acestia sfātuindu-să ei, aū trimis Xerxis să vază ce fac ei, și mulți sânt ei acolò? Că, fiind încă la Thesaliia, aū înțales cum iaste acolò puțină oaste adunată, și hatman le iaste Leonidu, fiind de niamul lui Iraclis. Și, apropiindu-să de tabără, îndată văzu oastia, nu toată; pentru că cei din lăuntru din zid nu putia' să-i vază; iar el aū prăvit pre cei ci era' dinafară de zid cu armile, și să tãmplară într'aceia Laconiia afară. Decî, vidia pre unii luptându-să, aū ispite făcând, alții pieptănându-să. Văzind acesta, să mira, și de puținătatea lor încă. Și, văzindu-le toate bine, să întoarsără încet; pentru că nime nu-l goni; află o tăceri mare, și să întoarsără la Xerxis, și-i spusă toate căte aū văzut.

¹ Numit șeful lor, in text.

² Scurtat.

³ Scurtat și schimbat.

⁴ Scurtat.

⁵ Istm; textul.

[209.] Și, auzind Xerxis aceasta, nu putu el să cunoască, cum să gătesc ei, să să bată, aș să piară, aș să moară și ei după puțină, ci în locu de batgîocură i să păru aceasta. Și, așa, trimisă de chiemă pre Dimarit, ficiorul lui Ariston; și, viind el acolo, îl întrebă pentru acest lucru, ci poate să fie aceasta ci facu ei, Laconi? Dimarit zisă: «Spusu-ț'am și mai nainte, până a nu purcedi asupra lor, pentru acești oameni; și tu mă rădăi, pentru că îți spuniam lucrurile carile sânt să fie. Pentru că eu a grăi înaintia, Împărate, adivărul, mare nevoe imi iaste. Și, acum, mă ascultă. Aceștiia oameni aș venit să să bată cu noi aicia, pentru intrarea aceasta, și, așa, să gătesc, pentru că aș obicei, când staș să-și pui sufletile, își grijesc și podobesc capul. Decî, bine să știi, când vei birui pre aceștiia și pre căți aș rămas la Sparti, atuncia să știi cum nicîo limbă nu-ți va sta înaintia-ți. Pentru că acmî să știi că vei să te lovești cu Împărat și cu cetate pre înfrumsătată, a toate cetăți împăratiasă, și cu oameni bunî viteji.» Și Xerxis, auzind, foarte întru necredință să afla, și iarăși întrebă: «Dar, fiind ei cu atăta, cum să vor bate cu atăta oaste?». Iar Dimarit zisă: «O Împărate, să mă ții om mincinos pre mine, de nu va fi așa după cum eu îți spuî ție adivărat».

[210.] Acestia zicând, nu credia Xerxis, și așteptă patru zile, gândind cum vor fugi ei de acolo, de frică. Iar, a cincia zi, după ce socoti Xerxis că nu aș obrazu, el tare să scărbi pre dănsii, și trimisă pre Midî și pre Chisî, poroncindu-le să-i prinsă viî, să-i aducă la dănsul. Și, după ce mersără Midiî la Grecî și dideră de dănsi, mulți căzură, și, după aceia, alții apuca' războiul, și tot nu fugia' varvarii, măcar că mulți peria'. Și atuncia cunoscu, nu numai Împăratul, ce fieștecine, cum mulți sânt oameni, iar puținî viteji. Și să bătură preste toată zioa.

[211.] și, așa, Midiî, pățind rău, eșiră din război, și intrară Perșii cei ce le zicia Xerxis «fără de moarte», și cum să vor bate cu triî Laconi,—ci le era hatman Idarnis,

gândind cum aceștia îi vor omoră. Iar, mergând, nimică nu putură arăta mai mult decât Midii, ci tot păția' și ei ca și Midii, pentru că în locu nu larg să bătia', și cu sulii' mai scurte decât a' Grecilor. Și cu mulțimia nu folosia', pentru că vitejii Laconi' altile multe făcîia' vitejii, și încă arăta' cum trebui a să bate la război, Perșilor, făcînd multe meștersuguri la război, arătînd ce-i învățatura. Și încă să pornia' Laconi' cu toții a fugi odată, și Perșii alerga' după dînsii, strigînd și chiuind; și-i lăsa' de să apropiia' varvari, apoi arăta' fața iarăși cu meștersug la Perșii, și, întorcîndu-să spre Perșii, fără de număr îi omoria'. Acii, din Laconi' puținî cazură. Și, așa, ispitindu-să în tot felul Perșii, și cu toată oastia, și cu toate mijloacile ispitindu-să, să întoarsără înapoi.

[212]. La acestia războae, ci să făcură acolò la întrat, aũ fost prăvind Împăratul din scaon, și de trii orî s'aũ rădicat, sărind din scaon, temăndu-să pentru oaste. Atuncia așa le fu războiul. Și, a doă zi, varvari socotiră cum sânt puținî, și vor fi răniți, și nu vor mai putia să să bată. Decî, iarăși veniră la război, și să tocmiră varvari. Și Grecii, iarăși, după niamuri, afară din Fochei, pentru că ei păziia' căraria den munte. Și, iarăși, bătându-să Perșii, aũ aflat că și mai nainte pre Laconi' și pre Greci¹. Așa, să întoarsără înapoi, pățind ca și în ceia zi.

[213.] Și stătu Împăratul în gînduri, și să mira ce va putè faci să poată birui pre acei de acolò cu straja. Iar zicu cum Epialt [al lui Euridim] de la Miliia aũ zis cătră Împăratul cum iaste altă cale, gîndind cum va avia folos mult, și-i spusă căraria care era pin munte, și, așa, strică pre Greci. După aceasta, trecîndu-să, aũ fugit acesta om, de frica Laconilor². Apoi, iarăși, l-aũ omorât un om Athinadu, de la Trihina; și, măcar că l-aũ ucis pentru altă vină, iar Laconi' tarei i-aũ mulțămît. Acestia mai apoi aũ fost.

¹ Scurtat.

² Scurtat.

[214.] Iar zicu alții cum alți oameni să fie spus căraria, Împăratului¹. Ci nu poate să fie aceasta, că să știe pentru cine au făgăduit bani: cine l-a ucide pre Epialtis, — și acesta iaste adivărat viclianul Grecilor.

[215.] Și, auzind Xerxis acesta lucru, foarte s'aŭ bucurat. Și aŭ chiebat pre Idarnis, și cu oastia lui², purcegând de cu sară. Și această cărari aŭ fost făcută, de multă vreme, de Milieî, careî lăcuesc acolò³.

[217⁵.] Și, așa, Perșii, toată noaptea mergând⁵, când aŭ fost în zioă, aŭ agŭns în vărvul muntelui, undi am zis cum aŭ fost păzind Focaei, 1.000 de oameni înplătoșai: de bună voe priimiră ei aceia, poroncindu-le Leonidis.

[218.] Și, așa, simțiră Focaei, pentru că era încet, și îndată, făcându-să sunet, ei simțiră, și-și lua' armile⁶. Iar Perșii, văzind oameni cu armi înbrăcați, să mira' ci iaste, pentru că nu gândia' ei cum aŭ ei acolò strajă, și să spăimăntară tare, gândind cum să nu fie Laconiî și aceia de acolò, Fochei. Și, temându-să, într'adins hatmanul întrebă pre Epialtu, ci oaste iaste? Și, spuindu-î, tocmiră oastia de război, și, așa, săgetând Perșii cu multe și desă sigete, aŭ înprăștiat pre Fochei, și s'aŭ dus în vărvul muntelui, socotind cum asupra lor aŭ venit, și să gătiră acolò ca să piară, să să bată cu Perșii. Iar Perșii lăsară pre ceia, nici îi băgară în samă, ci pogora' tare muntile în gîos.

[219.] Iar Grecilor ci era' la strajă, întăi, vrăjitorul Meghistie aŭ căutat la jărtvă, și li-aŭ spus cum la zioă vor să piară. Și încă și alții aŭ venit de li-aŭ spus pentru Perși cum i-aŭ încungîurat: încă noaptea fiind li-aŭ spus;

¹ Textul arată cine.

² Scurtat.

³ Scurtat.

⁴ E suprimat paragraful 216.

⁵ Textul arată calea.

⁶ Scurtat.

iar, a triia, de cătră zorî, li-aŭ spus adivărat cum vin¹. Acei stătură la sfat Grecîi, și uniî zicia' să nu lasă locul, alții zicia' să să rășchire. După aceia, să dusără și să rășchirară, și să dusără ceialanți. Iar alții acolò socotiră de masără, cu Leonidis.

[220.] Și zicu cum sângur Leonidis să-î fie slobozit să să ducă, pentru ca să nu piară, fiindu-î milă de dănșii; iar luî și Laconilor nu le va fi cu cinste să-și lasă tabăra undi aŭ fost puși să străjuiască. Eŭ adivărat socotesc acesta lucru, cum Leonidis, pricepând cum s'aŭ spăimântat ceialanți Greci și nu le iaste cu voe a sta la război, i-aŭ slobozit pre acasă² și; iar el zisă că va rămănia, pentru cinstia Spartis. Și, așa, cinste vecinică agonisi el, și destoinicia Sparti nu să mai stănsă, nici să va stănge³. Pentru că, și la vraja de la Delfi întrebând Laconiî ci vor faci, li-aŭ răspuns cum: aŭ Împăratul lor să piară și să hălăduiască Sparti, aŭ să va surpa Sparti și va scăpa Împăratul. Acestia așa, prin viersurî, le vrăjia: «Iar voă, Spartianilor, lăcuiorî loculuî larg, aŭ cetatia cè mare a voastră va fi pradată de Perși, aŭ aceasta va fi, aŭ va plănge pentru Împăratul din niamul luî Iraclis hotarul cela' Laconilor. Pentru că, nici ale lor putință, nici a' taurilor nu pot să-î stia înpotrivă; pentru că ari putință dumnăzăiască; nici va scăpa până va mânca pre unul dintru amândoi». Acestia știind Leonidis, vru să agonisască cinste vecinică, și, așa, rămasă acolò, și slobozi agiutorul.

[221.] Acesta lucru socotesc eŭ să fie fost: nu ei, Grecîi, fără de nicio socotință, să fugă, să lasă pre Împăratul; ce încă acesta lucru îl știu toți, și-î adivărat³, pentru că nu numai pre ceialanți, ce și pre vrăjitorul ce știia perirea, încă-l trimitia acasă⁴. Iar el nu vru să margă, ci

¹ Scurtat puțin.

² Ultima asigurare o adauge traducătorul.

³ Lămurire adausă.

⁴ Scurtat.

avia un copil, sângur născut, și pre aceala l-au trimis înaintea acasă, iar el rămasă de peri¹.

[222.] Iară ceialanți Greci s'au dus toți pre la cetăți-și, și rămasă Leonidis, și cu Thespiei și Thivei. Încă Thivei au rămas de nevoi, că i-au oprit Leonidis în chip de zălog. Iar Thespii au rămas de bună voi, zicând cum ei nu vor lăsa pre Leonidis, ci cu dănsul vor peri; și încă li era căpitan Dimofilos [al lui Diadrom].

[223.] Iar Xerxis au așteptat până ce au răsărit soarile, și atuncia au făcut jărtve, și au mai îngăduit până la prânz². Și, așa, au dat năvală cu oastia înaintea spre Greci, pentru că așa au fost grăit cu Epialtis, să nu să pripască; pentru că iaste mai aproape pogorașul decât suișul. Și, așa, eși oastia lui Xerxis, eși și Leonidis cu Grecii, ca să piară în război. Și eșiră la loc mai larg, pentru că mai nainte să bătia' la mai strămoare; iar atuncia lăsa' de păziia' tare zidul. Unii și alții, cu toții, eșiră la război. Decî, în zilile de mai nainte nu eșia' pre la larg, ci să bătia' la strămoare, iar atuncia eșiră la larg. Și, așa, bătându-să, fără samă de mulți varvari cădia' la război; pentru că ceaușii oștei era' d'indărăpt, și bătia' pre toți oamenii carei rămănia' d'indărăpt, și-i împingia' înaintea. Decî, mulți cădia' și în Maria, de să inneca', și mulți încă să călca' vii unul pre altul, și muria'. Și nu era nicio grijă de aceia ci peria', pentru că știa' Grecii moartia care li era viitoare dintru ceia ci[-i] încungîturasă, și arăta' toată vitejia la varvari, împungându-i și obo-rându-i.

[224.] Și atuncia mai mult[e] dintru sulițele lor ce-au avut li s'au fărămat, ci numai cu sabiile omoria' pre Perși. Acei, întru aceasta tărie, căzu Leonidis Împărat, fiind bun vitiaz, și alții cu dănsul, vestiți Spartiiani, Laconi, căroră, ca unor oameni vrednici, le știu și numirile, și încă și a' tuturor celor 300 le știu numirile. Iar și dintru Perși mulți

¹ Adausă ultima întărire.

² Scurtat.

și vestiți au căzut, și doi ficiori a' lui Darie, frați lui Xerxis, Avrocom și Iperanthu¹.

[225.] Aceștia aci căzură morți, bătându-să pentru trupul lui Leonidis. Acei fură războiul cel tare a' Laconilor și a' Perșilor, pentru trup, împingere; la care lucru de 4 ori au înfrânt pre Perși, și au luat trupul din mâinile lor². Acesta război au fost până a nu veni ceia ci încungiurasă [cu Epialt,], iar, după ce-au sosit aceia, atuncia Grecii să întoarsără într'un dambu toți, de o parte, afară din Thivei³. Și dănpul acesta iaste undi iaste leul cel de piatră, acum, sămnelul lui Leonidis. Aci, apărându-să Grecii cu sabiile ce li-au fost rămasă, varvarii și cu gura și cu mâinile i-au fost împresurat, unii surpând zidul pe o parte, alții de aceasta parte, iarăși cu oastia de toate părțile, până i-au înprisurat.

[226.] Așa fiind Laconii și Thespii, iar zicu așa: din toți, să fie fost un om pre bun, vitiazu Spartian, Lacon, anumia Dinechis, carile, mai nainte de război, spuid altul⁴ pentru sigetile Perșilor, cum facu întunerecu preste soare, el au zis, nu spăimântându-să: «Priiatene, tot binile ne spu, pentru că supt umbră ne vom bate, nu la soare!». Acestia și altile ca acestia au fost zicând acesta Lacon cuvinte, pre mintia vitejeii.

[227.] Și, după acesta, doi frați Laconi, Alfeos și Maron, ficiorul lui Orsifand. Iar dintru Thespii au fost Diftirambu [al lui Armatidis].

[228.] Și, îngropându-să toți aceia, și ceia ci s'au rășchirat, mai nainte până a nu să rășchira, li s'au făcut viersuri la mormint, zicând într'acesta chip: «Cu trii întunerică ni-am bătut de la Peloponissu patru mi!». Acestia preste tot. Iar Laconilor scriia așa: «O priiatene, spune Laconilor că aicia zăcem, supuindu-ne supt poroncile lor».

¹ Textul numește pe mama lor.

² Lămurire adausă.

³ Scurtat.

⁴ Din Trihin; textul.

Iar vrăjitorului iarăși : «Gropnița lui Meghistia, pre carile îl ucisără Midiî încungîturând apa Sperhiului, vrăjitorului, căruia, știind sorții morții, nu vru să lasă a' Laconilor hatman». Acestia li-aŭ scris pentru pomenirea ¹.

[229.] Iar dintru acestia 300 Laconî, doî, anumia Evritos și Aristodim, fiind bolnavi la ochi foarte, și slobozindu-i Leonidis să margă acasăș-li-și, ei nu să tocmiră, pentru că Evristos, auzind cum i-aŭ încungîturat Perșii ², aŭ zis slugei de l-aŭ înplătoșat și l-aŭ băgat în tabără, și acolo aŭ perit, iar sluga aŭ fugit. Iar Ariston s'aŭ spăimăntat, și n'aŭ vrut să margă la război, ce s'aŭ dus la Sparti ³. Deci, de ar fi fost numai Aristodim bolnav, aŭ să să fie întors amândoi la Sparti, nimică n'ar fi fost ; iar, așa, cela perind, și esta scăpând, tare s'aŭ scărbit Spartiianii pre dănsul.

[230.] Alții zicu iarăși cum l-aŭ trimis cu triabă la Sparti; și ar fi apucat războiul, și n'aŭ vrut să pripască ⁴.

[231.] Și, întorcându-să Aristodim la Sparti, de mare ocară era și necinste ; pentru că nici focu îi da nimirile lui din Spartiianii, nici grăia' cu dănsul, ce-l ocăria', zicând : «Aristodim cel fricos». Ce acesta, mai apoi, la războiul de la Platees, aŭ luat a lui toată plata.

[232.] Zicu și alt[ul] : dintru acestia 300 să fie trimis la Thesaliia, dintru acești 300 ⁵, și iarăși să fie scăpat, și, după ce-aŭ venit la Sparti, pentru ocară, sângur s'aŭ spănzurat.

[233.] Iar Thivei, având hatman pre Leontiad, mai nainte, până era cu Grecii, să bătia' de nevoi. Iară atunci, dacă văzură cum biruesc Perșii, ei să osăbiră de Leonidis într'o parte, și să dideră într'un locu, și să apropiia' de varvari, întinzind mănule și zicând cum : «Ei s'a' închinat

¹ Textul spune cine îngrija de aceste monumente.

² Scurtat.

³ Scurtat.

⁴ Scurtat puțin.

⁵ I se dă numele, in text.

întâi, și au dat apă și pământ Împăratului, ci de nevoi au mers acolo la strajă, și cum sânt fără de vină pentru peiria oștii împărătești». Și, așa, zicând acestia, să credia', arătând mărturie și pre Thesali. Iar nu de tot au scăpat; pentru că, varvari apropiindu-să, ei pre uniț tăiară, pre alții însămma' cu semne împărătești, poroncind Xerxis, începând de la Leonidis, hatmanul lor. Pre feciorul acestuia, mai apoi, l-au ucis Thiveii, fiind hatman Vioților ¹.

[234.] Aceștia Greci de la strămoare așa să bătură. Iar Xerxis chieamă pre Dimarit, pribagul Împărat a' Laconilor, și-l întrebă, începând așa: «Dimarit, tu ești om bun; și acesta lucru îl cunosc dintru adivărul tău ce ai zis, pentru că, câte ai zis, toate așa s'au plinit. Acum, dar, să-mi spuî căți mai sânt Laconi, și căți vor fi ca aceștia la război, au toți sânt așa?» Iar el au zis: «Mulțime multă iaste, Împărate a' Laconilor, și cetății multe. Iar, ce-ți iaste voia să știî, veî ști. Iaste o cetate la Laconi, anumia Sparti, acei sânt 8.000 de oameni. Aceia toți sânt ca aceștia ci să bătură aicia. Iar ceialanți Laconi ca aceștia nu sânt, iar viteji sânt.» Iar Xerxis i-au răspuns: «O Dimarite, în ce chip am pute pre aceștia oameni să-i supunem? Să-mi spuî fără de nici o ostenială. Pentru că tu veî ști, de vremi ci li-ai fost Împărat.»

[235.] Iar Dimarit zisă: «Di vremi ci mă întrebî sfat, trebui ci-î mai bun să te sfătuesc. De veî trimite 300 de vasă la Țara Laconilor pre Maria, iaste acolo la noi un ostrov, ci să chiamă Chithira, carile un om la noi, fiind prè înțelept, anumia Hilon, zicia că mai bine de ar fi în Maria afundat, decât să stia afară, neștiind pentru aceasta oaste, ci socotind primejdie locului aceluia. Care îți voi spune eu dintru acesta ostrov, război poți să le dai la casăle lor. Decî, având război acasă, atuncia vor părăsi pre ceștia lanți Greci, și, părăsindu-î, atuncia să vor lua de oastia cè pediastră cetățile grecești, și nu vor putia să să agiutoriască. Și, așa, rămăind Laconiî singuri, vor

¹ Mult scurtat.

mai slăbi ¹. Iar, de nu veți face așa, aceasta să așteptați: iaste la Peloponissus un gât de pământ ² strămt; acolo să vor strânge Grecii, și veți avea tare războaie, mai tari decât acestia ce-ai avut. Iar, făcând ce ți-am zis, fără de ostinială veți dobândi și cetățile, și războaiele, și gâtul acela».

[236.] Iar Ahemenis, fratelui lui Xerxis, fiind acolo, carile era hatman preste oastia de pre Marfa, și zisă așa, temându-să ca să nu-l asculte Xerxis, să facă acestia: «O Împărate, văzu că ascultă pre un om carile binelui tău zavistuiște, aș doară iaste și viclian. Pentru că Grecii, făcând acesta lucru, le pare bine, că nărocul lui zavistuesc și urăsc binile. Iar, de veți deosebi 300 de vase, să trimiți, și fiind la vr'o 400 perite de fortună, iată că vom fi atocma cu vasele ca și nepriiatenii noștri. Iar, fiind oastia de pre Marfa tot într'un locu, tare li va părta, și nici să vor putia bate, și toată pedestrimia corăbiilor vor agluta, și corăbiile pedestrimeii, înblând de-atocma. Iar, de-ți veți dio-săbi pre dănsii, nici tu lor le veți folosi, nici ei ție. Și, așa, îți caută lucrul bine, și lasă a' nepriiatenilor, socotind ale lor, unde să vor bate și căți sânt, pentru că destul sânt ei a griji ale lor, și noi pentru ale noastre. Iar Laconii, de vor sta împotriva noastră, tot nu vor vindeca această rană».

[237.] Iar Xerxis aș zis: «Ahemenis, bine ai zis, și așa voi face. Și Dimaritis zice ce iaste mai bine, iar cu sfatul se biruiaște de tine, pentru că nu voi crede eu cum nu-mi va binile, socotind câte mi-ai zis mie mai inte și câte acum, pentru că orașan la orașan zavistuiște, și, tăcând, îi iaste nepriiaten, și, de să va și sfătui orașanul [cu] cei ci va fi cu dănsul dintr'un oraș, nu-l va sfătui bine. Numai când va fi om pre bun — ce puțin sânt de aceștia ³! —, iară străin la străin, când are noroc, iaste foarte cu priință, mai bine dicătoare toate altele, și, când să sfătuiște, ce iaste

¹ Schimbat puțin.

² Un istm; textul.

³ Adaus de traducător.

mai bun îl sfătuiască. Așa dar, pentru cuvântaria. de Dimarit să să feriască fieșcine, fiind mie priiaten strein; de astăzi înaintea să să feriască fieșcine.»

[238.] Acestia zisă Xerxis, și trecia prin trupurile celor morți la război. Și, auzind pentru Leonidis cum a fost Împărat Laconilor și hatman, poronci să-î tai capul, să-l răstigniască. Arătat lucru iaste și acesta; măcar că și n-tr'alt chip, dintru alte sămne să cunoaște cum mare mânia a avut Xerxis pre Leonidis, fiind viu, când la trup mort lăcia atăta făr'-de-lege. Pentru că, dintru toți oamenii, Perșii știu cinsti pre oameni viteji. Iar cei ce sânt preste acestia lucruri, poroncind Xerxis, făcură așa.

[239.] Și, iarăși, mă suî la cuvântul acesta care mai sus l-am lăsat. Înțales-aû Laconii cum vine varvarul asupra Grecilor, întâi ei, și așa, aû trimis la Delfi; și li-aû vrăjit ce-am zis mai sus pentru Leonidis; și cu mijlocu minunat aû înțales, pentru că Dimarit, fiind la Perși pribag, după cum mi să pare mie, nu voia binile Laconilor; și putem cunoaște aû de bună voință aû arătat aceasta, aû dosădindu-î. Pentru că, fiind Xerxis la Susa, și vrând să oștiască de acolò, văzind Dimarit, vru să dia știre Laconilor. Decî, într'alt chip nû putu, pentru ca să nu prinză cartia; și meșterșugui așa: luă o tablă de lemn, și, așa, scrisă ci-î era voia pre tablă, adică gândul Împăratului, și după aceia iarăși topiră ceară preste tablă, pentru că, văzind străjării o tablă noă, ci vor putia cunoaște? Și, mergând la Laconi, s'aû fost merând ce iaste, până undi o fimei a lui Leonidis, anumia Gorgò, fata lui Cleomenis, aceasta aû priceput, și zisă să rază ceara de pre tablă, și vor afla pre lemn scrisă slovi. Și, făcând așa, aflară și cetiră, și trimisără veste și la ceialanți Greci. Acestea lucruri într'acest chip sânt săvârșite.

A LUÎ IRODOT ISTORIE A OPTA, CE SĂ ZICE :
URANIA.

[1.] Iar Grecii carei era' cu oaste pre Maria, aceştia era': Athinei au avut 127 vasă, şi, pentru destoinicia, Plateianii încă le înplia' de oameni, împreună cu Athinei, măcar că nu era' ei deprinşi pre Maria. Iar Corinthenii 40 de vasă, Megarenii 20, Laconii 10, şi iarăşi alţii mulţi câte puţine ¹.

[2.] Era' preste tot 271 de vasă, însă fără de vasăle celia marii ². Aceasta oaste era la Artemisiia, iar hatmanul aceştii oştii preste tot Spartianii îl pusă, anume Evriviadis, pentru că toţi Grecii au zis, de nu le va fi hatman Laconul, «noi de Athinei nu vom asculta, ci vom strica oastia aceasta».

[3.] Pentru că, până a nu trimite încă la Sichelii, au fost cuvântat cum s'ar cădia că pre Maria să fie Athinei hatmanii. Şi, stând împotriva ceialalţi, lăsară Athinei, socotind să apere pre Grecii, şi socotiră cum, de să vor prici pentru hătmănie, va peri Grecimia, bine socotind. Pentru că pricia de un niam atăta iaste mai rău decât un război de un niam tocmit bine, cât iaste mai rău războiul decât pacia. Şi, ştiind aceasta, nu stătură împotriva nimică atuncia, iar, după ce-au împins pre Perşii, aflară mijlocu bun ponoslul Pafsanii, şi luară hătmăniia de pre Maria de la Laconi. Ci acestia fură mai apoi.

[4.] Iar Grecii carei era' în oaste de pre Maria, vă-

¹ Nu aşă de puţine. Socoteala se dă întregă 'n text.

² Suprimat începutul paragrafului.

zind atăta mulțime acolò de oaste la Afetas, și tot locul plin de oaste, și văzind lucrurile varvarilor cum să măresc, nu cum socotia' ei, așa să sfătuiră, să să dia înlăuntrul, de la Artemisiia, spre țară, și, cunoscând, Evvoei, să ruga hatmanului Evriviadis să aștepte puținel, până își vor încărca ei copiei și robi, și, nevrând Evriviadis, să dusără la hatmanul Athineilor, la Themistoclei, și-i dideră 30 talanți ca să rămăe să să bată acolò cu vasele, la Evvia înainte.

[5.] Iar Themistoclei, pentru ca să oprească pre Greci, așa a făcut: 5 talanți a trimis hatmanului Evriviadis, zicând cum îi dă de la sine, și, așa, îl ascultă. Iar hatmanul Corinthenilor, stând tare înpotriva acestui sfat¹, îi zisă Themistoclei: «Zău că nu vei merge, pentru că mai mare daru îți voi da eu decât Împăratul Perșilor, pentru căci vei lăsa pre agiutori». Așa zisă, și trimisă trii talanți la corăbi. Așa, să hrăniă aceștia cu argint, și rămasără. Și făcia Themistoclei și pre voia Evveilor, și dobândi și el. Pentru că ceia gândia' cum de la Athina a venit aceia bani, pentru ca să să dia, să stia acolò.

[6.] Așa, rămasără acolò, și să bătură cu Perșii, sosind în prânz Perșii la Afetas, și, de mai nainte înțelegând cum la Artemisiia străjuesc puține vasă grecești, și atunci văzindu-le, socotia' când li-ar putia să le dobândiască. Și, așa, sfătuiră cum să margă drept înainte-le, pentru ca să nu-i vază Grecii, și vor scăpa fugind, mai ales dacă va înnopta, ci socotia' nici de povesti să nu lasă vr'un Grecu².

[7.] Și așa tocmiră: aliasără 200 vasă dintru ale lor, și trimisără de le încungiuură pre acestia grecești pre departe, pentru ca să nu scape fugând, când le vor înfrânge³. Și ei nu gândia' într'aceia zi să să bată cu Grecii, nici mai inte, până nu li-ar fi venit sămn de la aceia

¹ Scurtat. Textul îl numește.

² Schimbat.

³ Scurtat.

cum aũ agĩuns la locul acela ce i-aũ încungĩurat. Și, așa, socotia' celia ce-aũ fost rămasă acolò varvariĩ, și-și număra' vasăle câte sãnt.

[8.] Și era în oastia Perșilor un om, anumia Schilliis, de la Schioni, Grecu¹. Acesta, vãzind pre Perși ce facu, socotea și mai nainte sã fugă la Greci, iar atuncia aũ aflat prileji mai bun. Acest om pre sã afunda bine, cãt, și la fortună cãnd fu, mult aũ agonisit din corãbiile înnecate. Acesta, spun un lucru minunat foarte, cum sã sã fie afundat 10 mile², și tot pe supt apă aũ fost mergãnd, pãnã aũ eșit undi era' Greciĩ. Zicu și alte multe pentru acest om, carile sã asamãnã cu minciunile; iar sãnt unile și adivãrate. Eũ socotesc cã cu vas sã fie mãrs el la Greci, și, așa, le spusã povestia cum s'aũ înneecat de fortună, și cãt aũ trimis sã-i încungĩure.

[9.] Auzind acest lucru Greciĩ, îndată sã sfãtuirã sã margã la celia 200 de vasã, sã le lovascã. Și șazurã într'aceia zi acolò, iar, a doã zi, la meazã-noapte, purceasãrã, și șazurã pãnã în de sarã, și, nevãzind vasăle, iarãși sã întoarsãrã la loc la Artemisiia, vrãnd sã sã ispitiascã la rãzboiul lor și la mersul vasãlor, în de sarã fiind.

[10.] Și, așa, asupra varvarilor sã pornirã, și vãzindu-i pre dãnșii hatmaniĩ și ceia oaste, socotia' cum de tot aũ nebunit, cu atãtia puține vasã, și nãvãlesc! Decĩ, le pãrurã cum pre lesni îi vor lua, și socotia' pre cali, pentru cã a' Grecilor era' puține, a' lor mai multe, cu multe pãrți, și mai bine tocmite; și, așa, le încungĩurarã de toate pãrțile. Decĩ, cãți dintru Ionĩ le vria' binile, și de nevoi oștia', mare primejdie ținia aceia, și sã mãhnia' vãzindu-i încungĩurați; socotirã cum nime nu sã va mai întoarce. Așa le pãria' cã-s de slobozi [slabi] Greciĩ. Iar, cãți li era' nepriiateni, tare nevoia' ca sã ia vasã grecești, sã ia daruri de la Împãratul [pentru] vas de la Athina; pentru cã numile lor era' în oastia de pre Maria.

¹ Scurtat.

² 80 de stadii.

[11.] Și, așa, să tocmiră pren pregiur Grecii cu toții, cu vasăle lor, și să apucară de lucru, după ce li-au dat semn de război. Și, îndată, luară 30 vasă de a' varvarilor, și pre Gorgos, fratele Împăratului de la Salamina¹, fiind om cinstit în oaste. Și Grecul d'întâi ci luă vas de la nepriiateni, era Athineu, Licomidis, și acesta au luat plașca; și, vitejăște bătându-să, îi osăbi noaptea venind. Așa, varvarii să dederă înapoi la Afetas, și Grecii la Artemisiia. Și să spăimântară varvarii, pentru că fără nădăjde pățiră. Întru acesta război, Antidor, Limnian, fugi, fiind Greco, de la varvari la Greci, și-i dederă locu Athinei la Salamina.

[12.] Și, fiind noaptea, și mijlocu veri atuncia, didia ploae mare și trăsnete din munte; și morții și sfărăturile vasălor mergia' la Afetas la varvari, și să învăluia' pregiur vâsările lor, și varvarii, văzind aceasta, tare să spăimântară, pentru că la mare rău au sosit, că, abia au fost răsuffat de fortună, și de la fortună îi lovi bătae tare, și de aci înainte ploae ca aceia, și trăsnete, și înflări de Maria. Aceștia această noapte petrecură.

[13.] Iar cei ci era' trimiși să încungire pre Greci, fiind această noapte, cu mult mai strașnică li era; pentru că era' în luciul Mării², nu era' la adăpost; pentru că-i lovia' noaptea valurile, și-i da' de petri, neștiind undi mărge și ce facu. Și așa păția' aceștia. Dumnăzău făcia acest lucru, pentru ca să fie atocma cu Grecii.

[14.] Iar ceialanți varvari [de la Afetas], după ce au luminat zioa, să vesăliară, și șidia' mălcom, fiind bucuroși să-i lasă alții în paci. Iar Grecilor li-au mai sosit 53 de vasă de la Athina. Acestia, viind, i-au și mai întărit pre Greci, și mai vartos că le-au spus cum varvarii ci era' cu celia 200 de vasă, toți au perit de fortună într'aceia noapte. Iar Grecii, iarăși, la aceia vreme, păziră și eșiră, și să tămpinară cu niște vasă chilisenești; și le dobândiră, și iarăși să întoarsără la Artemision.

¹ Textul îi dă numele.

² Textul arată locul.

[15.] Iar, a triia zi, cu rușine căzu varvarilor hatmanî, și să temia' și de Xerxis, pentru că, atât[i]a vasă grecești fiind, să-î tot pișce. Deci, nu așteptară pre Greci să margă, ci purceasără în amiazăzi asupra Grecilor. Acestia războae să tãmplară când era' și celia de pre uscat la strãmtoare cu strãjile; și tot războiul li era pentru Evripos, pentru că Greci nu vria' pre varvari să-î lasă să între în țară, varvari vria' să-î împingă.

[16.] Și, viind vasăle lui Xerxis, Greci șiidia' mälcom la Artemisiia. Iar varvari să făcură ca o săcire și vria' să-î încungiture; aciî și Greci purceasără, și să lovira. Acest război într'acest chip fu, la amândoa părțile, pentru că varvari, fiind mulți, să încălcia', și peria' mulți lovindu-să întru sine. Iar tot stătură; pentru că cu rușine le fu, de atătia puține vasă să fugă. Și multe vasă grecești periră, și mulți oameni, și cu multă măsură mai multe de la varvari, și oameni, și vasă; până undi să împărțiră în doă părți.

[17.] Iar într'acest război Eghipteniî au stătit tare, carei și alte vitejiî au făcut, și 5 vasă grecești au luat, cu oameni cu tot. Iar, de la Greci, Athinei, și, din Athinei, Clinia, carile, cu chieltuiala sa, avia vasă cu 200 de oameni.

[18.] Și, așa, înbe părțile vasăle să împărțiră la limanuri. Și Greci dobândiră toți morțiî și câte altile era' pre Maria căzute. Și, așa, socotiră Greci cum multe vasă li s'au vătãmat, și mai multe Athinei; deci, socotiră să între mai în lãuntru¹.

[19.] Iar Themistoclei, hatmanul Athineilor, socoti cum, de s'ar împărți numai Ioniî și Cariî, de la varvari, pre ceia i-ar bate ce ar rămănia. Și, aducând Evvoei oile pre lângă Mare, el adună pre ceialanți hatmanî grecești, zicându-le cum au aflat un meștersug cu carile va dezlipi pre cei mai vrednici agiutori ai Împãratului. Atãta le arãtã numai, iar pentru lucrurile lor așa să facu: dintru oile Evvoilor, câte le vor fi voia, să ia fieștecarile să mănãnci, decãt vor rămănia nepriiatenilor, și poronci cum să facã

¹ În Hellada; textul.

focuri; și, de mers în țară, el va purta grijă. Decî tuturor li-aŭ plăcut, și, așa, aŭ început la oî a mănca.

[20.] Pentru că Evvoii n'aŭ băgat în samă vraja lui Vachid, care zicia ¹: «Socotește când va cădia giugul varvar în Marîa, să-ți fugi caprile departe de la Evvîia». Acestia cuvinte nebăgându-le în samă, la multă primejdie sosiră mai apoi. Aceștia acestia făcia'.

[21.] Și, așa, le veni omul ci avia' strajă la Trihina; pentru că avia' și acești de pre Marîa, și cei de pre uscat om să-și dia știre: când, cui, ce i să va întămpla ². Și, așa, veni Athineul cu vasul și spusă ce-aŭ pățit Leonidis și oastia lui. Și ei, înțelegând, nu mai zăboviră, ce purceasără, cum era' tocmiți: întăi Corinthenii, mai la urmă Athinei.

[22.] Iar Themistocleis aŭ ales 10 vasă, carile era' mai bune de la Athina, și miarsă pe undi era' ape de băut, și scrisă prin petri slovi, carele Ioniî, a dao zi, li-aŭ cetit. Și scriia așa: «Bărbați Ioni, nu faceți bine pentru căci oșitiți asupra părințelor voștri, și o robiți Grecimia. Și mai bine ați fi cu noi. Iar, de nu puteți faci aceasta, eșiți din război. Și vă duceți și vă rugați și Carilor să facă așa. Iar, de nu puteți, și santeți cu Perșii de nevoe mare, voi faciți, când ne vom bate, să nu stați tare, și să nu vă bateți. Și vă aduciți aminte pentru că dintru noi santeți născuți, și încă vrajba cătră varvarî pentru voi s'aŭ început». Themistoclei acestia li-aŭ scris, după cum aŭ socotit: aŭ Ioniî să vicleniască pre varvarî, neștiind ei ce scriu acelia slovi, aŭ știindu-le, și înțelegând Xerxis, să-i osăbască de ceialanți ostași și să nu le dia credință.

[23.] Themistoclei acestia scrisă. Iar varvarilor le veniră ³ di le dideră veste cum s'aŭ dus Grecii de la Artemisiia. Iar varvarii n'aŭ crezut, ce aŭ închis pre cela cu vestia, și aŭ trimis vasă iuți, să vază: iaste așa, aŭ

¹ Scurtat.

² Foarte scurtat.

³ Textul spune cine,

ba? Și, spuind și aceștia așa, au purces, după răsăritul soarelui, toate vasăle la Artemisiia; și așteptară acolo până în amiazăzi. De aici, miarsără și luară niște cetății și sate ci era prin pregiur¹.

[24.] Aceștia, făcând așa, iar Xerxis au tocmit pre morții într'acest chip: carei au căzut la războiul de la străji, pre ai lui pre toți îi ascunsă căți perisă, fiind și de 20 mii mai mulți Perși periți; iar pre Greci îi scoasă la ivală², și lăsă vre o mie și de ai lui, iar preste ceialanți turnă lut, să nu-i vază oastia cia de pre Maria. Și, așa, miarsă strigătorul lui Xerxis la oastia de pre Maria, și zisă: «Bărbați agiutori, veniți să vedeți, că Împăratul Xerxis poroncește ca să margă fiiștecarile să vază cum faci oamenilor nebuni carei au gândit cum vor covârși puteria împărătiască». După aceasta, foarte să înpușinară vasăle mici, pentru că toți poftia' să margă să vază. Și mergia' de vidia' pe toți Laconii și poslușnicii lor, și Thespii³. Pentru aceia nu putu ascunde nici cu aceasta Xerxis acest lucru, pentru că știa' ei bine acest lucru cum s'au făcut. Această (de) zi fu de privit, și a dao zi să dusără la vasă-și, și Xerxis au purces cu oastia pre uscat.

[25.] Iar puținei oameni de la Arcadiia au venit în oastia, fiind săraci, trebuindu-le slujbă; și, așa, îi adusără la Împăratul. Și-i întrebară Perșii: ce facu Grecii? — unul era ales ce-i întreba pre dănsii. Ei răspunsără aceluia ce-i întreba, într'acest chip: cum își petrecu Grecii la Olimpiia, și văd ispita de vitejie, și ispitesc caii. Și el îi întrebă: «Dară plașca ce le iaste, cine biruiaște, pentru care să nevoesc să biruiască?». Iar ei zisără: «O cunună de maslin i-o pun în cap». Aci, fecioru' lui Artavan, sfetnicu' lui, anumea Tritantehm, zisă un cuvânt mare, pre carile îl făcia Împăratul blăstămat⁴, pentru că, auzind cum cu-

¹ Textul înseamnă care.

² Lămurirea traducătorului.

³ Scurtat și rău tradus; apoi o propoziție suprimată.

⁴ Adușă lămurirea de traducător.

nună le iaste plașca, și nu banî saū altă avuție, nu putu îngădui să tacă, ci cătră toți zisă: «Vaî, Mardonie, asupra căroro oamenî ni-ai adus să oștim, să ne batem cu dănșii, carei nu pentru banî să nevoesc, ci pentru destoinicie!». Acesta așa zisă.

[27.] Întâmplându-să acestia războae atuncia, Thesaliî trimisără om la Focheî, pentru că ei avia' mânia pre dănșii, că, oștind Thesaliî asupra Focheilor, aū perit rău¹. Pentru că un vrăjitorî Teliis² aū sfătuit așa: aū ales 500, adică cincî sute oamenî, tot aleși Focaeni, și i-aū uns cu ghipsos, și pre dănșii, și armile lor, și, așa, noaptia, aū lovit pre Thesali. Și, văzindu-î întăi, străjile s'aū spăimântat, gândind cum iaste altă minune ceva. Și, așa, și ceia oaste toată s'aū spăimântat, pentru că poroncisă că, pre cine vor vidia că nu-î albu numaî, să-l omoare. Și, așa, 4.000 periră din Thesali de Focheî, și aū pus a zăce la Delfi Fochei dintru acesta război³.

[28.] Iar călărimeî, iarășî, îi făceră alt meșterșug, pentru că aū săpat la o stră[m]ptoare o groapă largă și lată, și, așa aū pus tot căzi și buți⁴ deșarte, și aū acoperit di-asupra cu lut. Și, întrând Thesaliî pre acolò, cad în gropi și în buți, și caii pier, și ei.

[29.] Și, așa, având mânia Thesaliî, trimisără la Focheî, zicând așa: «Bărbați focheiani, știți voi cum și maî nainte noi, cu Grecii căți eram maî nainte la un locu, tot decăt voi maî de folos eram. Și acum, la Perși, încă pre noi stă lucrul să vă robască pre voi și să vă ia și țara. Ci să ne dați 50 de talanți, și noi v'om putia țara apăra.»

[30.] Pentru că Focaeniî nu era' închinați Perșilor, nu pentru altă, ci pentru vrajba cu Thesaliî. Iar Focaeniî aū răspuns: «Noi banî nu aviam, nici om da, iar nici vom»

¹ Puțin scurtat.

² Scurtat.

³ Scurtat.

⁴ Amfore; inceputul paragrafului e scurtat.

lăsa de bună voi să viclenim pre Greci, că, de am vria, am faci ca și voi, să ne închinăm».

[31-2.] Așa zisără Focheii. Decî, Thesalii să măniiară, și fură poviață oșterii lui Xerxis pre acolò ¹. Și, așa, pre care-i s'au fost închinat, nu li-au stricat nici casăle, nici nimică alta; iar celoralanți tot li-au ars, cetățile și bisăricile, și li-au prădat, și mueri omoria', pentru că să înpreuna' cu dănsăle. Iar Focheii să suiră în vărvul muntelui Parnisosului, alții au trecut la alte cetăți, la Locri ².

[34.] După aceia, la Vioți era oaste machidonească, de apăra cetățile lor să nu le prade, pentru că era' închinată și ei. Pentru că Xerxis cu oastia cè tare mergè asupra Athinei ³.

[35.] Iar altă oaste mergia la Delfi, să jăcuiască biserica aceia; că știia Xerxis avuțiia și odoarale ci era' acolò; ca și ce-au lăsat acasă, și mai vârtos a' lui Crisos ⁴.

[36.] Iar Delfii, auzind, să spăimăntară; și vrăjia' ci vor să facă: îngropa-vor odoarale, au lăsa-le-vor? Iar Apolon li-au răspuns cum să le lasă a' lui, că el va fi vrednicu a și le apăra. Și Delfii, auzind așa, ș'au trimis fimeile și copiii decinde la Ahaia; iar alții s'au suit în munte la Parnissos ⁵, fără numai ce-au rămas 60 oameni și cu vrăjitorul.

[37.] Și, apropiindu-să varvarii, cât să vidia biserica, văzu vrăjitorul ⁶ armi scoasă din biserică, carile nu era cu lege să le atingă nimerile. Acestia li-au văzut eșite afară: și aceasta-i minune. Iar și cestalant: când, apropiindu-să de biserică ⁷, începură din ceri trăsnete, și doă vărvuri de munți să porniră, și-i loviră de-i omorără pre mulți, și din biserică un sunet mare să făcia.

¹ Se suprimă tot ce privește calea Persilor.

² Confundate cele două paragrafe, cu multe eliminări.

³ Într'altă se stringe un întreg paragraf.

⁴ Foarte resumat.

⁵ Textul arată și alte locuri.

⁶ I se dă numele.

⁷ Textul spune de care biserică. Și astfel, e foarte scurtat.

[38.] Aşa, de acestia toate varvariî să spăimântară. Şi auzind Delfi, să pogorără din munte, şi multă mulţime aŭ omorât. Şi căţî aŭ scăpat, aŭ plecat fuga cătră Vioţî. Zicia' varvariî cum şi doi bojî să-î fie gonit şi să-î fie omorând, în chip de oameni prè mari.

[39.] Aceştiia zicu Delfi cum sânt de locu de acolò, şi aŭ şi biserici, lângă cè mare¹. Iar pietrile ce-aŭ căzut din munte sta' şi până întru zilile meli în biserica Athinei la Delfi.

[40.] Această oaste ce miarsă la Delfi, aşa păţind, să intoarsă. Iar toată oastia grecească, cătă aŭ purces de la Artemisiia, să rugară Athinei şi aŭ rămas la Salamina. Pentru aceia li să rugară, pentru ca să aştepte să-şi ia fimeile şi copiii, să-î scoaţă de la Athina, şi încă să sfătuiască ci vor faci de acum; că ei gândiia' că vor afla pre Peloponiseni pre toţi cu oştile la Vioţî, şi acolò nu-î aflară, ce aŭ înţales cum sânt la târg[ul] [=gîtul] cel de pământ², şi acolò facu zid din Maria până în Maria, şi acei să vor aduna, iar celelante le vor părăsi. Înţălegând acestia, li să rugară să aştepte la Salamina.

[41.] Decî, ceialanţi la Salamina tăbărără, Athinei aca-să-şi. După aceasta, strigă crainicul în Athina cum să-şi măntuiască fimeile şi copiii, cine undi îi iaste voia. Şi, aşa, le dusără în multe părţi³, unii şi la Salamina. Şi, aşa, să ţinia' şi de vraja ci le vrăjisă Apolon. Şi sămni multe de ale lor avia, cum şi bojiî aŭ lăsat aceasta cetate⁴. Decî, după ce ş'aŭ scos din cetate tot, să strănsără cu toţi la tabără.

[42.] Şi, după ce înţăliasără preste tot Grecii cum acolò opriră tabăra corăbiilor, să adunară mai multe vasă greceşti de pretutindirilia⁵, şi să făceră vasă multe cu mult decât mai nainte. Şi hatman preste tot, tot acela era ce

¹ Foarte scurtat.

² La Istm; textul.

³ Arătate în text.

⁴ Foarte scurtat.

⁵ Scurtat.

aŭ fost și la Artemisiia, Evriviadis a' lui Evriclidi, Domn de la Sparti, iar nu era din săminția împărătiască. Și vasă avia' mai multe Athinei, 180 numai singurii ei¹, și tocmite bine era'.

[43.] Și alți mulți încă le agiuta'². Iar Plateaniî nu s'au tâmplat atunci la oaste³, că, vrând să-și scoață slugile de acasă, îi apucară Perșii pe acasă⁴.

[46⁵.] Și Anaxiî trimisără 4 vasă să margă la Împărat; ei n'au vrut, ce au venit la Greci, îndemnându-i un om de orașul lor, carile li era căpitan⁶.

[47⁷.] Iar, și dintru cei dipartați, numai Crotonitianiî dideră agiutor o corabie.

[48.] Și să făceră vasăle Grecilor preste tot — însă fără de vasăle celia mari — 378 vasă⁸.

[49.] Și, după ce s'au adunat toți hatmaniî la Salamina, de pren toate cetățile, atunci Laconul, hatmanul cel mare preste toți, Evriviadis, poronci să sfătuiască cine cum îi iaste voia, undi socotesc să stia să dè război, la ca acela locu bun; pentru că de Athina să lăsasă ei, atunci, ci numai pentru alte locuri socotia'. Cei mai mulți socotiră să margă la bogaz⁹, acolo undi iaste și zidul la gâtul pământului¹⁰, și acolo să să bată, innaintia Peloponisului; și zicia': «Să ne batem acolo, și, de ne vor și birui, vom eși la uscat, la oastia noastră. Iar aicia la Salamina niciun agiutor nu vom avia de nicăiurile¹¹».

1 Cifra nu e in text.

2 Suprimat tot paragraful care-l înșiră.

3 Suprimat inceputul paragrafului.

4 Foarte scurtat.

5 Tot până la acest paragraf e suprimat, ca și partea de la început a acestuia chiar.

6 Se suprimă alte lămuriri.

7 Partea de la început a paragrafului lipsește.

8 Mai tot paragraful înlăturat.

9 Istmul.

10 Lămurire adausă.

11 Textul are vorbirea indirectă.

[50.] Acestia auzind și sfătuindu-să, sosi om de la Athina, și le spusă cum aū întrat varvarul în Atica, și or arde cu totul. Și cetatia Thespiilor, și a Plateianilor încă aū ars-o, zicând cum nu s'aū închinat¹.

[51.] În trei lunī aū sosit oastia lui Xerxis de la podurile ce-aū trecut Marīa până la Athina, fiind nacealnicu² Athinei Caliadis. Și aflară cetatia pustie, numai oameni săraci puținī aflară, și de triaba bisericilor aū fost rămas unii [și cerșitori]. Aceștia să suiră în marginia cetății³, și îngrădiră acolo cu uși și cu lemne, și să apăra' tare, și n'aū fugit la Salamina fiindcă n'aū avut cu ce, fiind săracime, și încă ei să gândia' să fie aflat vraja care zicia Apolon, prin vrajă, cum zidul de lemn să-l apere, și nu sănt corăbiile.

[52.] Și, sosind Perșii acolo, să bătia' tare, iar Perșii punia' călți prin sigeți și sigeta' într'anșii ca să să aprinză cevași; și să apăra' tare. Grăiră-le Pisistratei, ci era mai nainte Domni Athinei, și atuncia pribegi cu Perșii, ca să să închine, și n'aū vrut. Și, vrând să între Perșii, roate slobojii' de sus, de-ī prăvăliiā'; și să apăra' tare, cât și Xerxis stātu de să mira ci va faci.

[53.] După aceia, pre din dărăptul lor era un locu tare, și nime nu gândia că pre acolo să vor sui ei⁴. Și, așa, intrară și descuiară porțile, și-ī tăiară; și unii săria' glos de pre ziduri sănguri, alții, iarășī, intrară în bisericī. Și dederă foc, de arsă tot, și bisericī, și tot⁵. Și să plini toate câte aū fost vraja zicând, cum țara Athinei va fi toată supt Perși.

[54.] Și, așa, luând Athina, Xerxis trimisă un olăcarī la Artavan să-ī spui acesta nărocu cum aū dobândit-o. Și a dao zi trimisă la Athinei pribagi, și-ī chiemă

¹ Foarte scurtat.

² Arhont.

³ Akropolis.

⁴ Scurtat; se suprimă și fixarea locurilor.

⁵ Scurtat.

să margă să facă jărtvă sus în cetate, undi era' ceia închiși, după cum le iaste obiceiul lor. Deci, cum i-au învățat, aŭ vis văzu-să, aŭ pentru căci l-au ars, așa i s'aŭ părut. Și făceră pribagiŭ cum i-au învățat.

[55.] Și acolò era biserica lui Erehtheŭ¹, și un copaci maslin², carile, arzind întâi, a dao zi aŭ văzut Grecii crescut maslinul, a dao zi, de vr'un cot afară din rădăcină.

[56.] Și, auzind oastia Grecilor de la Salamina pentru Athina, uniŭ den hatmani nici aștepta' să să rupă sfatul, ci numai ci să gătisă să margă înlăuntrul³.

[57.] Acei, mergând Themistocleis la corabie-și, îl întrebă Mnisifil, de la Athina om: ce-aŭ sfătuit să facă? El zisă: «Vom să mergim la bogazul de pământ, acolò să stăm». Acestia zicând, zisă Mnisifil: «Bine să știŭ cum, purcegând de aicia, nu vei mai putè să mai oprești, ci să vor rășchira toți; nici Evriviadis, nici altul anume nu-ŭ va putè să-ŭ opriască ca să nu să rășchire, și, așa, pentru nesfătuiria, va peri Grecimia⁴. Iar tu, de poți, pasă de ispitește pre Evriviadis, doară vom putè să ne mai sfătuim de iznoavă, ca să rămăe aicia».

[58.] Și-ŭ plăcu lui Themistocleis sfatul, și nu zisă nimică, numai ce aŭ mers la corabiia lui Evriviadis și-ŭ zisă cum ari a vorovi ceva cu dănsul. El zisă să între în vas, să-ŭ zică ce îi voia. Și întră Themistocleis, și să alătură de dănsul, și-ŭ spusă toată povestia, făcând ale sali cuvintile lui Mnisifil, și adăogând și altile, până undi aŭ făcut pre Evriviadis eșit din corabiia lui. Și aŭ chemat pre toți hatmaniŭ la sfat.

[59.] Și, după ce s'aŭ strâns toți, până a nu apuca încă Evriviadis a grăi, multe începu Themistocleis a grăi, pentru că foarte să rugă tare, că-ŭ era grijă pentru Athineŭ. Și, grăind el, zisă Adimant, hatmanul Corinthenilor: «O,

¹ I se dă în text porecla.

² Rinduri suprimate.

³ Suprimat restul paragrafului.

* Scurtat.

Themistoclei, la ispitile vitejiei ceia ce apucă înaintea cu pripă, le dau palmi». Iar Themistoclei zisă: «Iar ceia ci rămân, nu iaă cununa».

[60.] Atuncia cu blândea zisă acestuia, apoi să întoarsă către Evriviadis, zicând așa, nu ca mai înainte, cum, purcegând de la Salamina, să vor rășchira; pentru că era' toți de față, și le vria pãria rău. Ci numai așa zisă: [1.] «Întu tine aă rămas acum lucrul: de veî vria să măntuiaști Grecimia, să rămăi aicia să ne batim, nici să ascuți pre aceștia să te îndemne spre bogazu¹. Pentru că trebui a socoti înprotivi[ri]le; acolò iaste largă Marîa foarte, și noă nu ne iaste îndămână, având vasă mai marî și mai puține, și apoi vom pierde Salamina, Eghena și Megara, măcar că de altile ne va fi pre voi; pentru că ei cu pedestrime cu tot înblă alătura. Decî, de te veî porni de aicia, orî purcede cu toată oastia și pre uscat și pre Marîa, și nevoe țăa fi a-î sprijini pre amândoi odată, și va sta în cumpănă Grecimia. [2.] Iar, de veî faci cum zicu eă, atăta bine va fi, pentru că, locul fiindu-ne strămt, și noi având vasă puține, îndemână ne va fi, și, de vom birui, multe vom birui, că al nostru iaste a ne bate la strămtoare, iar la lărgime iaste a' lor². Și, iarăși, Salamina să izbăvește, undi ne sânt fimeile și copiii, și încă mai vartos și alta iaste, chezi tot un război cu atăta oaste veî să faci și aicia la bogaz, decî, și aicia, pentru Peloponisos³, te bați ca și acolò; nici, de veî socoti bine, îi veî trage tu sângur acum către Peloponisos³. [3.] Iar, de va fi cum trag eă nedejde, și vom birui, nici la bogazu⁴ va mai merge pedestrimia, ci vor fugi, și să vor duci fără de nicio tocmală varvarii, și vom dobândi și alte cetăți, și Salamina, undi ne iaste și vraja cum vom

¹ Istm.

² Scurtat.

³ Schimbat.

⁴ Istm.

să biruim noi¹. Deci, pururia când oamenii să sfătuesc lucruri cu viitoare, tot le și săvârșesc. Iar, nesfātuindu-să cu cuviință, nici Dumnăzău nu va să să întoarcă cătră păreria oamenilor».

[61.] După aceasta, tăcu Themistoclei, iar Adimand Corinthianul iarăși îi zisă să tacă, pentru că el acum n'are cetate, și zicia să nu asculte Evriviadis pre om fără de cetate; pentru că să-și arăte Themistoclei cetatia, și apoi să sfătuiască. Acesta cuvânt îl zicia, pentru că nici luasă Persul Athina. Atuncia aū început a-l sudui și pre dănsul și pre Corintheni Themistocleis, și zisă să știi cum mai mult și cetate are decât toți, până undi ari 200 vasă pline de oameni; pentru că nu sânt vrednici alți Greci să le stia lor înprotivă.

[62.] Și iarăși zisă lui Evriviadis, grăind mai gros: «Tu, de veți vria să rămăi aici, veți fi om bun, și, rămăind, veți mântui Grecimia. Iar, de nu, tu o surpi. pentru că toată puteria în vasă ne stă, și mă ascultă pre mine. Iar, de nu veți face așa, noi ne vom lua robii noștri și ne vom duci tocma la Italia, la Siris, care iaste făcută de noi. Iar voi, lipsindu-vă de atâta agiutori, atuncia îți veți aduci amintia de a' mele cuvinte.»

[63.] Acestia zicând Themistoclis, își luă sama și Evriviadis, socotind cum să nu-l părăscă Athinei, pentru că, de i-ar fi lăsat Athinei ceialanți singuri, nu s'ar fi putut bate². Și așa rupse Evriviadis sfatul, cum acolò să rămie să să bată cu varvarii. Așa acolò s'au pricit de cuvânt, și apoi începură a să găti de război.

[64.] Și, făcându-să zioă, să cutremurâ pământul și Măriă³, și li să păru Grecilor să facă jărtvă bojilor lor, și, așa, începură a le face și a le să rugă tare⁴.

¹ Scurtat.

² Puțin scurtat.

³ Suprimat începutul paragrafului.

⁴ Textul spune cui.

[65.] Iar zicia un om de la Athina ¹ cum aŭ văzut, când aŭ fost arzind Athina, un prav rădicându-să. Deci, l-aŭ arătat lui Dimaritos, și aŭ fost ca de vr'o 30.000 de oameni, și, așa, acela prav aŭ căzut pre Salamina ². Deci, Dimaritisă cătră dănsul să tacă mălcom, că, de va auzi Împăratul, nime nu-l va scoate, ce-î va tăia capul, iar pentru oaste Dumnăzău va griji. Așa povestiă pribagul aceala ³.

[66.] Iar oastia lui Xerxis de pre Marîa să porniră vasăle, și veniră drept Athina ⁴. Și așa socotesc eŭ, cum nimică n'aŭ căzut oastia lui Xerxis până acolo, pentru că vasăle și oamenii ce-aŭ pierdut mai înainte, cu fortunile și cu războaiele, iarăși să adaosără, pentru că i s'aŭ închinat mulți în urmă, și ostroavile toate, și veniră cu vasă și cu oameni într'agîtorî; că, căt mergia mai înainte Xerxis, pre atăta i să adaogia oastia lui ⁵.

[67.] Și, agîjungănd toată oastia la Athina ⁶, atuncia Xerxis, vrănd să vorovască și cu hatmaniî corăbiilor și să să sfătuiască, pogoră sângur la corabie, și. șăzind acolo, trimisă de chiemă Împărațai și Domniî de prin vasă. Și șăzură, pre rând, după cum le dedia cinstia Împăratul: întâi Sidonianul Împărat, apoi Tiriul, apoi alții, pre rând. Și, șăzind cu cinstia mare, trimisă Xerxis pre Mardonie de-î întreba:

[68.] Aŭ bate-să-va pre Marîa, începănd de la Sidonean păr' la Artemisiia. Și toți zisără să să bată, iar Artemisiia zisă: [1.] «Zi Împăratului, Mardonie, cum eŭ și la Eviia, când ni-am bătut cu Greciî, n'am fost la război mai proastă decât alții. Iar, ce mi să pare, voi grăi eŭ pentru folosul lucrurilor tale. Eŭ așa zicu: să nu te bați pre Marîa, pentru că aceștiia oameni atăta sânt mai tare decât ai tăi pre Marîa, pre căt sânt bărbații mai tari decât muerile.

¹ I se dă numele și biografia.

² Foarte scurtat.

³ Scurt resumat.

⁴ Tot așa.

⁵ Cea mai mare parte din paragraf s'a suprimat.

⁶ Resumat.

Dară pentru ce vei să te bați? Aă n'ai Athina, pentru care ti-ai îndemnat a te bate? Ai și ceialantă țară grecească. Cine-ți stă înprotivă, și cine aă stătut, încă aă luat cum i s'aă căzut. [2.] Iară eă, iată că-ți voi spune lucrurile nepriiatenilor, că, de vei șidia acei cu vasăle, să nu te bați, saă mergi înaintea la Peloponisos, aceștia aicia pentru Athinei nu vor sta Greci, ci să vor duci pre acasă-și, pentru că n'aă eă nici grău la acest ostrov, și, mergând tu cu pedestrimia, nu vor putia eă să îngăduiască aicia cu vasăle să nu margă acolò. [3.] Iar, de te vei grăbi, mă tem de nu, cu oastia de pre Mară, stricându-să, să va strica și cia de pre uscat. Și, socotește și alta, Împărate, pentru că la stăpăniū bunū pururia slugi răli li să tãmplă, și la' ceī rãi bune. Și tu, fiind stăpăn maī bun decăt toți, aī robī carei sãnt în felī de agiutorī, Eghipteniī și alțiī, cariī nu sãnt nici di un folos¹.

[69.] Aceasta zicând cãtră Mardonie, uniī să jãluia' pentru ca să nu pațã vre un rãu di cãtră Împãratul, cãci-ī zice să nu să bată, alțãi, iarășī, zavistuind-o, pentru cãci aă avut atãta cinste, și le pãria bine să patã rãu. Iar, spuind Mardonie sfatul tuturor, foarte îi plãcu a' Artemisieī. Și maī țiuind-o în cinste, și atuncia maī tare o cinsti. Ce tot fãcia pre sfatul celor mulți, ca să să bată pre Mară, zicând cum la Artemisiia [=Evvia] nu era acolò să prãvască Împãratul, pentru aceia n'aă silit și eī tare a să bate, iar acolò fieștecarile pentru sine va sili, pentru că privește Împãratul.

[70.] Și, așã, socotindu-să și sfãtuindu-să, trasãrã vasãle cãtră Salamina, să să gatã, ci nu agiunsã zioã, innoptã, și atuncia să lãsarã, și a dao zi era să să gatã. Iar, pre Greci, fricã îi apucasã, maī mult pre ceī de la Peloponisos, socotind cã, de-ī vor bate departe de țarã, în ostrov, să vor încungțura pentru Athinei, și țara lor fãrã de strajã rãmãne.

[71.] Și oastia cè pediastrã aă fost purces noaptia

¹ Resumat.

asupra Peloponisăi. Și toate mijloacile făcuse Grecii ca să nu poată intra Perșii pre uscat. Pentru că, auzind ce-aș pățit Leonidis la straja aceea, aș strâns acolo la bogazu² oaste multă foarte, și li era hatman Cleomvrot a' lui Anaxandrid, frate lui Leonidis. Și, fiind multă oaste, începură a faci zid din Marea până în Măriă, și lucra' cu toțai². Deci, fiind mulți, tare să lucra lucrul, și le aducia' de toate de agiuns³, și zioa și noaptia neîncetat lucra' preste toată vremea.

[72.] Și aceștia Grecii era' acolo Laconi toți, și Arcadii toți, și Corinthenii, și Elii, și Sichionii, și Epidavrii, și Fliasi, și Trizini, și Erimioni. Aceștia aș dat agiutor Grecilor și aș stătut pentru nevoia Grecilor; iar ceialanți Peloponiseni nici băga în samă. Și trecuse și Olimpiia atuncia și praznicul Carnii.

[73.] Și lăcuia' șapte niamuri la Peloponisos; și, dintru acestia șapte, numai cetățile ce-am zis mai sus, acelia aș stătut pentru volnicie, iar ceialanți voi zice cum ca și niște închinați era'.

[74.] Aceștia de la bogazu⁴ tare silia', pentru că le era pentru toți, și socotia' cum cu corăbiile nimică nu vor putia săvârși. Iar Grecii de la Salamina, auzind acestea, să temia', nu pentru sine, ci pentru Peloponis. Și, așa, om lângă om sta', și șoptia' cătră alt[ul] cum nu-și socotește Evriviadis lucrul său; iar, mai apoi, zisără și la mai ivală. Și iarăși să făcia sfat pentru acestia lucruri, și iarăși zicia' să margă la Peloponisos să să bată, nu pentru un lucru robit să stia să să bată. Iar Athinei și Eghinitianii și Megarianii să rămăe acolia să să aperia.

[75.] Acei, văzind Themistocleis cum îl biruesc cu cuvintele, el eși pren ascuns den sfat, și trimisă cu un vas la vasăle Perșilor pre bun om Sichinos, carele îi învăța

¹ Istm; textul.

² Textul spune ce material.

³ Textul le înșiră.

⁴ Istm.

copiii carte, și-l învătă să le zică așa. Acesta Sichin, în urmă, să făcia orașan la Thespia, și era avut foarte. Acesta miarsă la hatmaniî varvarilor, și așa zisă: «M'aũ trimis hatmanul Athineilor, pre taină, dintru ceia Greci, cum să vă spuî, fără știria Grecilor, pentru că el încă ține cu Împăratul, și va să biruiască Împăratul, și cum vor Grecii să fugă, să să ducă. Și, acum arată voă lucrul foarte bun; ca să nu-î lăsați să scape ei, pentru că nici întru dănsii sânt tocmiți, nici înpotriva voastră vor sta; ce încă ceia ce țin cu voi, aceia veți vidia cum să vor bate cu dănsii, și ceia ci nu știu încă.»

[76.] Acestia, li-aũ zis, și s'aũ dus. Iar Perșii crezură, si trimisără la ostrovul ce să chiamă Psitalias oamenii în prijma Salaminei, aruncară oaste. Și era mulți Perși acolò, așjidiria la Meazănoapte să făcia acesta lucru, și apoi întoarcia' vasăle aripa de încungîura' Salamina¹. Pentru aceia încungîura' ei, pentru ca să nu poată fugi Grecii, ci să plătiască războiul de la Artemisiia. Iar la Psitalia pentru aceia aũ aruncat oameni, pentru că acolò era locul să iasă oamenii din bătaia corăbiilor și alte toate sfărământurile, pentru că cură apa pre acolò și pentru ca să scoată pre a' lor dintr'apă². Acestia noaptia le făcia' Perșii, și nimică nu știia' Grecii pentru aceasta.

[77.] Și pentru vrăjile lui Vachid n'am cum zice cum să fie mincinoasă, pentru că sânt adivărate, că toate acestia le-aũ poroncit mai nainte Vachis cum să vor faci³.

[78.] Iar hatmaniî grecești să priciră tare acolò la Salamina din cuvinte; și nu știia nimică cum sânt încungîurați de nepriiateni, ci, după cum îi știia' tocmiți de cu zioă, să gândiia' cum tot așa vor fi.

[79.] Și, stând lucrul așa, trecu de la Eghena Aristid, ficiorul lui Lisimah Athineul, gonit mai nainte de nărod; carile, întrebându-l, am aflat pre drept om aũ fost

¹ Foarte mult scurtat.

² Rău tradus.

³ Prefăcut.

la Athina. Acesta mearsă la sfat, și chiemă pre Themistocleî, carile era luî foarte mare nepriiaten; ci, pentru mărimia primejdiei aceia, uită el toate, și-l chiemă afară; și aŭ zis cum vor să să ducă cu vasăle la Peloponisos. Decî, îl chiemă și-i zisă așa Aristid: «Noă altă dată ni să cade a ne prici, iar și acum încă să ne pricim, carile poate să facă mai mult bine moșiei noastre. Și zicu așa, cum una iaste, verî a grăi multe, verî a grăi puține pentru Peloponis, pentru că eŭ singur am văzut cu ochii mei, viind dintr'acolò, că, di-ar și vria Evriviadis și Corinthenii să margă înapoi, iar n'aŭ pe undi, pentru căci sânt încungîurați de nepriiateni. Și pasă de le spune.»

[80.] Iar el zisă: «Bine ne poroncești și bine arăți, pentru că, ce m'am rugat eŭ ca să fie acelia, tu cu ochii li-ai văzut. Pentru că să știî că, ce aŭ făcut Perșii, de la mine, sânt învățați, pentru că să cădia, când Grecii de bună voe nu vria' să stia, de bună voi să să bată, atuncia și de nevoi să stia. Iar tu, de vremi ce aŭ văzut cu ochii tăi, tu sângur să le spuî; că, de voi zice eŭ, vor zice cum eŭ le urzăsc și nu iaste așa. Și pas' de le spune, și, de vor vria, bine va fi; iar, de nu, tot bine va fi; pentru că undi vor să să ducă, fiind încungîurați, după cum spuî tu?»

[81.] Acestia aŭ mers Aristid și li-aŭ zis la sfat, cum de abia aŭ scăpat de aŭ venit, și cum sânt încungîurați de varvari, și să să gătiască numai de război. Și zisă el așa, și să didia într'o parte. Și ei iarăși să pricia', pentru că mai mulți din hatmani nu credia' acestia.

[82.] După aceia, sosi o cătargă de la Tinos¹ și să închină de bună voe la Greci, — pentru aceia aŭ scris și pre Tinianî la Delfi —; decî, le spusă aceasta tot adivărul. Cu acestia doă vasă, să făceră, grecești, preste tot, 380 de vasă.

[83.] Și, auzind Grecii și crezind, atuncia să gătiră de război. Și, așa, adunară oaste de prin vasă, și le da învățatură; și, dintru toți, mai tare Themistocleî tocchia cuvântul și ală-

¹ Se numește in text căpitanul.

tura, covârșind toate celia proaste, și le arată câte sântu bune dintru tocmala ominiască, și înbărbătă cu cuvântul, și, așa, le zisă să între prin vasă toți, să fie gata. Și veni și catarga de la Eghina, ce-au fost trimisă. Și, așa, eșiră cu vasăle Grecii spre război.

[84.] Și varvariile le eșiră înprotivă, deci, întâi ceialanți toți își opria' vasăle. Iar un Athinian, cu o corabie nu o putu opri, anumia Aminias, [din Pallina], ce să lovi cu alta de a varvarilor. Și, neputând să-și aliagă, agiutând acestora, să loviră cu toții. Așa zicu să le fie fost începătura. Alții zicu cum cu vasul de la Eghina să fie început¹. Deci, zicu cum că și o vedenie de muiare s'au ivit și au strigat tare, cât toți Grecii au auzit, zicând: «O, fericitilor, până când veți să stați?».

[85.] Deci, înprotiva Athineilor² era' Finichiilor, și înprotiva Laconilor, Ioniilor³; Finichiilor din stânga, ceia din driapta. Și Ionii puținii nu vria' să să bată, după poronca lui Themistocleis: iar ceialanții să bătia', și unii și vasă grecești au luat⁴. Pentru aceia au luat, mai apoi, și tiranii și făcători de bine Împăratului Săsiris (*sic*; străjerii⁵), să chiamă persăște «orosanghe».

[86.] Iar vasăle varvarilor acii să răsăpiră, unile de Athineilor, altile de Eghinitianii; pentru că Grecii cu tocmală să bătia', iar varvariile fie [care] fără de nicio tocmală. Și era' varvariile întru această zicu mult mai nevoitori decât în celia zile ce-au avut război, pentru că să temia' de Xerxis, și-i prăviia ei singurii [=el singur] când și cum să bătia'.

[87.] Deci, pentru ceialanții, cine au făcut, nu să foarte știe; iar pentru Artemisiia știu cum acestia s'au întâmplat⁶. Pentru că, amestecându-să vasăle vârvărești atuncia, gonia pre Artemisiia un vas de la Athina; și,

¹ Textul spune ce vas.

² Se arată în ce loc.

³ Idem.

⁴ Rindurii întregii suprimate.

⁵ Εὐρηγέται.

⁶ Bucurind mai mult pe Xerxe, zice textul.

neavând undi să scape înaintea, pentru că era' alte vasă de a' lor înaintea împărătești, diade și afundă un vas iarăși de a' lui Xerxis, undi era Împăratul Calindului¹, și-l afundă cu toți oamenii. Zicu să fie avut și oarece price cu acela Artemisiia pre Marîa. Deci, ori așa, ori amintrilia, afundă corabiia, și, afundându-o, Athineilor le păru cum iaste de a lor, și ia, de vremi ci afundă pre a varvarilor vasă, sau doară s'aŭ închinat la dănsii. Și, așa, o lăsară aceia corabie, și să apucară de altile².

[88.] Acesta lucru îi folosi ei, și scăpă din afundare. Și, iarăși, făcând ia rău, avu cinste mare de cătră Xerxis, pentru că, văzind Împărat[ul], întrebă: «A' cui vas aŭ fost aceia ce-aŭ afundat corabiia nepriiatenului?». Iarăși aŭ zis ceia ci era' lângă dănsul: «Doamne, vezi Artemisiia cum aŭ afundat un vas de a' nepriiatenilor, și cum bine să bate ia!». Și zisă Xerxis: «Aŭ doară a' ei iaste acel vas?». Ei zisără cum: «Al ei iaste, pentru că cunoștiam sămnul corăbiilor. Și, pentru cum aŭ afundat vasul, i s'aŭ tămplat cu norocu, că dintru aceia nime n'aŭ scăpat ca să o părăscă pre dănsa. Iar Xerxis zisă cătră acestia: «Fimeile mi să făcură bărbați, și bărbații fimei!». Acestia aŭ zis Xerxis.

[89.] Iar întru acesta tare război muri hatmanul Ariavignis, frate lui Xerxis, și alții mulți din Perși, și dintru Midii oameni vestiți și mari; și dintru celelante limbii mulți periră. Iar dintru Grecii puțin, pentru că știau' înnota, și, căți cădia' în Marîa, toți scăpa' [la Salamina], iar ceia nu știau' înnota, ci să înneca' cu totul. Și, după ce aŭ dat a fugi fruntia vasălor varvarilor, aŭ fugit cu totul și peria' rău, pentru că ceia ci era' di[n]dărăpt vria' să arate și ei cevași vitejie, și sta' înprotiva celora ci vria' să fugă, și, așa, să lovia' de peria.

[90.] Și fu întru acest război și aceasta: niște Finici, cari își pierdusă cu războiul acesta vasăle, păra' pre Ioni cătră Împăratul, zicând că, pentru dănsii, li-aŭ perit co-

¹ Numit în text.

² Scurtat.

răbiile, pentru că au viclenit. Iar să tâmplă de să întoarsă apoi pâra în capul lor, pentru că, bătându-să o corabie a Ionilor¹ cu una athineiască, afundă pre [a] Athineilor. După aceea, o lovi un vas de la Eghina, și afundă pre aceea a Ionilor. Iar Ionii², fiind sulițași buni, cu suliță biruiră pre Eghinitiani, și săriră în vasul lor, și-l dobândiră. Acesta lucru văzindu-l Împăratul, să miră tare, și îndată poronci să le tai capitile Finicilor, căci păresc pre cei mai buni decât dânșii, fiind el foarte măhnit și cu voe rea³. Pentru că Xerxis șidia supt muntile cel în prijma Salamini⁴, și, așa, scriia de acei pre amănuntul: cine ce viteji făcia', și pre dânsul, și cetatia lui. Și încă și Ariararnis Persul, fiind priiaten, încă agiutorea Ionilor⁵.

[91.] Și, fugind tare varvari cãtră Faliros, stătură la strămoare Eghinitiani, și făceră mari lucruri vitejăști. Pentru că Athinei strica' câte corăbie putia' prinde în război și în goană, iar Eghinitiani le ținia' calia, și, căți scăpa' de Athinei, cădia' la Eghinitiani.

[92.] Acei să tãmpinară, doă vasă, a' lui Themistocleis și a' lui Policritos [a' lui] Crios de la Eghina. Acestia gonia' un vas de a' Sidonului, carile luasă întâi vasul cela de la Schiotos. Într'acesta vas era și Pithei cel vitiaz [al lui Ischenoos], ce-l luasă Perșii și-l tãmăduisă, mierându-să pentru vitejiia lui. Și, așa, luând vasul, iarăși scăpă, pentru vitejiia lui, la moșie-și. Și, văzind vasul cel căpitănesc⁶, Policritos ponoslui lui Themistoclei, pentru că le zicia mai nainte Eghinitianilor cum țin cu Persul⁷.

[93.] Iar varvari cãți scăpară fugiră la Faliros, lângă oastia cia pediastră. Într'acest război, numile cel vitiaz întâi Eghinitiani l-au luat, apoi Athinei; și, din oameni,

¹ Una din Samotracia; textul.

² V. nota precedentă.

³ De aici suprimate rinduri.

⁴ Textul îi dă numele.

⁵ Schimbat.

⁶ Cel din Atica; textul.

⁷ Scurtat.

Policritos Eghinitianul, și Evmenis Athineul [Anagyrasianul], și Aminiis Palineul, carile au gonit și vasul Artemisiei ce-am zis mai sus. Carile, să fie știut cum iaste acela vas a' Artemisiei, nu l-ar fi lăsat nici într'un chip. Că, mai inte de război, au strigat în tabără: cine-i va afunda vasul ei, 10 mi de taleri să-i dia, pentru că rușinea era fimei încă să oștiască asupra Athinei, și le era lor voia când ai (*sic*) ar prinde-o vie. Această, așa, au scăpat, și altile împreună, după cum am scris mai sus.

[94.] Iar, pentru Corinthianii¹, zicu Athinei cum, până a nu să lovi, să fie fugit cu toțai, și să să fie întors după bătae. Iar ei zicu cum au fost în fruntia războiului. Ci nu știm: așa au fost, au ba²?

[95.] Iar Aristidis a' lui Lisimah, omul cel prè drept, ce-am zis și dănaoară, acesta întru acest război au luat câțiva înplătoșai Athinei și s'au dus la ostrovul Psitaliei, și, așa, pre toți Perșii căți era' acolo, îi omoria³.

[96.] Iar, după ce istovi războiul acesta, adunară la Salamina Grecii toate sfărmăturile, și iarăși să gătiră de război, gândind cum să va mai găti varvarul și de alt război, cu câte vasă au scăpat. Și să înplură toate vrăjile carile de multă vreme vrăjia' pentru războae tare și mari ca acestia⁴.

[97.] După aceasta, Xerxis, socotind patima această, foarte să spăimântă, și socoti cum să nu zică cineva Grecilor, sau ei singuri să socotească acesta lucru, și să să ducă la podurile bogazului⁵, să le strice, și, rămăind el în Evropa, atuncia îi va veni lucrul la peire. Decî, așa, socoti să fugă, să nu știe nici Grecii, nici oastia lui când va faci acest lucru. Decî, socotia de căra lut la Salamina, adică să facă uscat, și lega copaci de finicu pre denainte, ca să-i fie în

¹ Textul dă numele șefului lor.

² Astfel se resumă un întreg paragraf.

³ Puțin scurtat.

⁴ Scurtat, înlăturind ultimele rinduri din paragraf.

⁵ Helespontului; textul.

locu de zidu pre dinainte, și adică să gătia de alt război pre Marîa. Și, văzindu-l ceialanți, socotia' că, cu adi-vărat, va mai rămănia de să va mai bate. Iar pre Mar-donie nimică de acestia nu-l înșăla, pentru că știa firea lui. Acestia făcia Xerxis, și trimisă la Perși de dedia știre pentru primejdiia ce-î vinia asupra-î.

[98.] Și ca aceștia olăcarî nu iaste alt lucru pemintian mai iute; pentru că, de câte conace va fi calia de de-parte, atăta oameni și cai sânt gata la tot conacul, câte unul gata cu calu-și, pre care nicî ninsoare, nicî ploae, nicî altă nimică¹ îi oprește ca să nu margă cât de tare. Și, așa, cel d'intăi merge un conacu și dă cărțile la cel odihnit, și celalant, iarăși, le dă la altul: tot câte un co-nacu merge unul, și, așa, merg până agîung la locu².

[99.] Decî, vestia cè d'intăi ce-au mers la Susa așa au bucurat pre Perși, căt au așternut ulițăle cu mirsine, pentru căcî au luat Athina, și au fost tămăind, și s'au fost veselind. Iar această veste de apoî atăta i-au măhnit, căt, auzind, hainile s'au rupt toți, și au fost plângănd, și au fost strigănd tare, și toți au fost blăstămănd pre Mardonie. Nu pentru corăbie le păria lor rău, ci pentru Xerxis să temia' tare, să nu piară.

[100.] Și la toți această jale au fost, până au mers singur Xerxis de i-au potolit de aceasta. Iar Mardonie, văzind pre Xerxis cum au fost foarte cu voe ria după război, și cunăscănd cum va să o plece de la Athina pre ascuns, întră în grijă mare, pentru că el îndemnă pre Xerxis să facă oaste asupra Grecilor, și să spăria să nu pață rău. Decî, socoti, mai bine să între el întru primejdie: au să poată su-pune Țara Grecească, au să piară și el, viața lui bine să o piarză, ci mai mult socotia el cum va putia să supui pre Grecî. Și, socotind acestia toate, mearsă și zisă lui Xerxis: «Doamne, nu te măhni, nicî îți strica voia pentru acesta lucru ce ți s'au tămplat, pentru că biruința noastră

¹ Scurtat.

² Suprimată o propoziție.

nu stă în lemne, ci întru oameni și în cai. Iar înproțiva ta nici aceștiia ci le pare că au biruit, tot nu vor eși la uscat, să să bată cu noi, și ceia ci s'au bătut, au luat plată bună. Deci, de ți să pare, acum să ne apucăm de Peloponisos; iar, de nu, să ne și mai oprim, avem prilej și această a o faci. Și nu-ți strica voia, pentru că nu poate să fie să nu dia samă Grecii pentru câte ni-au făcut, și acum, și mai nainte, și ție să-ți fie robii, — măcar și acum să faci, măcar de-ți iaste voia într'alt chip să te întorci tu înapoi cu oastia, am și alt sfat dintru aceasta. Nu lăsa pre Perși, Împărate, să-i răză Grecii, pentru că de spre Perși nicio zmintială nu s'au făcut, nici vei zice cum am fost undiva oameni răi noi, ce Finichii, și Eghiptianii, și alții¹, robii noștri, au greșit: de Perși aceasta nimică nu să atinge. Iar, dacă nu sânt vinovați Perșii, tu să mă ascuți pre mine: de ți-i voia să mergi tu, oastia cia fără triabă multă o ia cu tine; iar mie mi să cade să-ți dau Țara Grecească robită, însă să-mi dai 300 mi de oaste aliasă, și eu voi faci acesta lucru.»

[101.] Ca din mare nevoe scăpând, foarte s'au bucurat, și zisă cătră Mardonie: «Oare caria voi faci-o?» Și chiemă pre Perșii cei aleși, de-i întrebă și pre dănsii, și socoti să chiami și pre Artemisiia la sfat, pentru că și mai nainte au sfătuit ia bine. Și, după ce au venit și ia, pre ceialanți sfetnici toți² îi goni de lângă dănsul, și de aceia o întrebă: «Mardonie zicia cum să ne ispitim la Peloponisos, pentru că Perșii și pedestrima n'au greșit; au așa să facu, au să-i dau lui 300 de mi de oaste aliasă, și el să rămăe aicia să să bată cu Grecii, să-i supui, și eu cu ceia oaste să mă întorc înapoi, zice, acasă? Și tu, și întâi, și apoi, bine m'ai sfătuit, și pentru războiul de pre Maria. Deci, și acum, care lucru socotesc să facu ca să nimeresc?»

[102.] Și ia au răspuns: «Împărate, greu lucru iaste

¹ Numiți în text.

² Textul arată cari.

la sfat a nimeri tot bine. Iar, după lucrurile ce să întâmplară, eū socotesc să te întorcî înapoi. Iar Mardonie, dacă să apucă el să facă acest lucru, poŝi să-l lași aicia cu cariī va vria el. Pentru că, de-ī va fi pre voi lucrul, al tăū să chiamă acesta; iar, de nu, de Mardonie puțină grijă; numai casa ta, Împărate, să fie întriağă¹. Pentru că, fiind așa de multe ori, Greciī vor avia triabă, și, de vor birui Greciī, un robu al tăū biruesc. Iar tu, pentru oastia ce-ai făcut aicia, ai ars Athina și ti-ai întors înapoi.»

[103.] Și foarte să bucură Xerxis pentru sfat; pentru că, ce poftia el, aceia il sfătui. Pentru că, cu totuī de l-ar fi sfătuit, încă n'ar fi rămas el acolo, ci l'ar fi băgasă Greciī în suflet. Și laudă pre Artabanu. Și, după aceia, având niște ficiorī ai luī, coplū, îi didia pre mână ei să-ī ducă la Efes.

[104.] Și trimisă și pre un hadambu, Ermotimos³, cu dănșiī. Acesta Ermotimos era de la un loc undi preutiasa de la Athina, când era să le vie primejdie, făcia barbă, și acest lucru de dăori să făcia.

[105.] Iar pre acesta Ermotimos l-au hadambit un om⁵ carile să învățasă a hadampi, adică făcia hadampi, și-ī vindia⁴.

[106⁶.] Pre acesta om odănoară aflându-l acest Ermotimos, și fiind în cinste, îi zisă să vie cu feciorī cu tot să lăcuiască acolo, să-l socotiască. Decī, el crezu, și veni, și, după aceia, il chiamă cu feciorī cu tot, și-ī zisă: «Om răū, ci ŝ'am greșit eū de m'ai făcut din om nimică?». Și îndată il făcia de-și tăia coaile feciorilor, și feciorī ale luī. Așa plătește Dumnăzăū celor ce facu răū⁶.

[107.] Iar Xerxis, după această, au chieimat pre Mar-

¹ Scurtat.

² Νόβοι, din flori.

³ Textul arată de undē era, și se descriū oamenii de acolo.

⁴ Se spune în text, unde. Apoi rinduri suprimate de traducător.

⁵ Lipsește începutul paragrafului.

⁶ Schimbată sentința aceasta.

donie, și-i zisă să-și aliagă ci oaste îi va fi voia, și să siliască să facă să i să protivască faptile cu cuvintile. Întru aceiași zi să făceră acestia toate. Iar, viind noaptia, poronci Împăratul hatmanilor vasălor să să pornească cum mai curând, să margă la poduri mai tare, ca să păzască podurile, să triacă Împăratul. Și, mergând varvari, văzură într'un loc¹ niște sămni, și le părură că-s vasă, și mult aū fugit cu corăbiile; după aceia, văzind că nu sânt, și iarăș s'aū păzit calia.

[108.] Și, făcându-să zioa, văzind Grecii oaste pediastră stând pe locu, socotia' cum și corăbile vor fi [la Falir], și socotia' cum să să bată cu dănsii. Și, după ce aū cunoscut cum aū fugit, îndată aū socotit să le gonească, și, așa, le goniră până la ostrovul Androsului, și nu le mai putură să le vază. Și la Andros să sfătuiră Grecii; zicia Themistocleis cum să margă prin ostroave, și apoi să să ducă la pod, să-l strici, și acolo să păzască, să afli și vasăle varvarilor. Iar Evriviadis zisă înpotrivă, pentru că acest lucru va fi mai rău pentru Grecii de va rămănia varvarul în Evropa, pentru că nu-i va pristăni vremea să șază mălcom, ci de nevoe va să să bată, și pentru foamite, și pentru alte multe, și, apucându-să pre cătinel de cetățî, poate să le ia, unile închinându-să, altile cu război, și va mânca păinile lor cele sămănate². «Ce socotesc, după ce s'aū biruit el pre Marîa, nu-l va ținia pre varvar locul pre uscat. Deci, să-l lăsăm să margă acasă-și, și, de acii, pentru casa lui să ne ispitim noi.» Și la acest sfat mai mulți plecară³.

[109.] Deci, cunoscând cum nu vor, Themistocleii zisă cătră Athinei, că ei sta' tare să strice podul, să nu scape varvari. Iar el le zisă așa: «Eū încă am văzut pre mulți cu ochii mei, care de nevoe s'aū făcut bărbați, și am și auzit cum de bogate ori zmintind oamenii, și,

¹ Arătat în text.

² Puțin scurtat.

³ Dintre căpeteniile Peloponesienilor; textul.

mai apoi, iarăși, de nevoe înbărbătându-să și mântuindu-să dintru nevoia lor. Iar noi o tâmplare am aflat, și am mântuit pre noi și Grecinia, și am împins un întunericu de atâta oameni, să nu gonim oamenii carei fug. Pentru că nu noi am făcut această biruință, ce bojii noștri, pentru că li-aũ ars bisericile, și aũ zavistuit cum un om să fie Împărat și Asiei și Evropei, fiind rău și fără lege, carele toate le ținia într'un chip, și bisericile, și casăle, și obora bojii, și bătia Maria, și punia obezi. Ce bun lucru iaste la noi acum: să rămănem trebui la pământul nostru, să ne grijim robii și țara; și să ne facem casă, și să ne sămănăm, după ce vom goni pre varvarul de tot; iar în primăvară vom merge la bogazu¹ și la Ionia. Acestia li-aũ zis Themistocleis, socotind cum, de-l vor dodei Athinei vre odată, să afli la Perși scăpare; care lucru, mai apoi, s'aũ făcut.

[II.] Iar atunci Athinei îl crezură, pentru că și mai nainte adivărat să arată cum era înțelept. Deci, toți îl credia' ce zicia. Și, după această, Themistocleis trimisă cu un vas oameni și pre sluga-și, pre Sichinos, iarăși, și le zisă: de vor cădia la fieștecare muncă, să nu spui altuia, fără numai Împăratului, cuvintile ce l-aũ învățat. Și așa i-aũ învățat, și ceialanți rămasără la margine. Iar Sichinos să dusă la Pers, și zisă: «M'aũ trimis Themistocleis a' lui Neoclis, hatmanul Athineilor, bărbat bun dintre toți Grecii și mare înțelept, să-ți spuți cum el ț'aũ făcut bine di-aũ oprit pre Greci, vrând să goniască corăbiile și să strice podurile. Iar acum, fără frică, să mergi și să treci înapoi.» Acesta, spuind acestia, s'aũ întors înapoi.

[III.] Iar Grecii, după ce aũ socotit nici să-i mai goniască, nici să strice podurile, șazură pregitur Andros, vrând să o dobândiască. De la aceștiia întâi aũ cerșut Athinei bani, și n'aũ vrut să le dia, zicând Themistocleis cum are doi bozi cu dănsul: Sila și Nevoia. Iar Andrenii

¹ Helespont, in text.

zisără : «Destoinice sânt Athinele, că aũ bozi ca aceștia. Iar și noi încă aviam doi bozi : Sărăciia și Lipsa¹. Pentru acești bozi, nu vom da bani, pentru că nici dănoară nu vor birui, să fie mai bună puțința Athineilor decât nepuțința lor.»

[112.] Și, așa, îi bătia Themistocleis, și trimisă și pre la alte ostroave de ceria' bani, și-î da' bani mulți foarte, pentru că să temia', auzind cinstia lui Themistocleis, și-î spăimânta, zicând cum va aduci toată oastia grecească asupra lor. Și acest lucru ceialanți hatmanî nu-l știa².

[113.] Iar, după acestia, preste puține zile, purceasă pre calia ce-aũ venit, iarășî, la Vioți, pentru că așa zisă Mardonie, că aũ trecut vremea de război, și vria încă să petriacă și pre Împăratul, și să erneză la Thesaliia, și, apoi, în primăvară, să să ispitiască la Peloponisos. Și, sosind la Thesaliia, întâi aũ ales pre toți Perșii căroră le zicia' «fără de moarte», ce le era hatman Idarnis. Iar Idarnis n'aũ vrut să lasă pre Împărat. După aceia, din Perși căți era' cu țale, și pre toți călăreții, și pre Indiianii, pre Midii, pre Sachii, [și pe Bactri], și pre alte limbî multe, cu totul li-aũ oprit, și din celelante tot i-aũ ales carei era' arătoși și făcusa undeva și câte o vitejie, pre aceia îi alegia. Iar mai mulți Perși aũ fost luat, podobiți cu brățări de aur, și apoi și Midii. Pentru că acestia doă limbî sânt tari, și Midii, de mulți, sânt ca Perșii, iar nu sânt așa de viteji. Decî, preste tot aũ ales Mardonie 300 miî de oaste, cu călărimă cu tot.

[114.] Întru această vreme ce alegia Mardonie oaste și Xerxis era la Thesaliia, veni de la Delfi vrajă la Laconi ca să trimiță la Xerxis, să-și ceară răscumpărare de la Xerxis, pentru moartia lui Leonidis Împărat, și, ce le va da el, să primască. Și trimisără Laconi cum mai de sirgu un străgători, carile aũ apucat toată oastia lui Xerxis și pre Xerxis acolò, și stătu înainte lui Xerxis, și zisă așa : «Împărate

¹ Scurtat.

² Foarte scurtat.

al Midilor, Laconiî și cei din niamul lui Iraclis cer de la tine răscumpărare de moarte, pentru căci li-ai ucis pe Împăratul lor Leonidis, mântuind el Grecimia». Și Xerxis aŭ ris, și stătu multă vreme, și apoi lângă dănsul Mardonie, îl arătă pre dănsul, și zisă: «Iată, acesta Mardonie le va da lor răscumpărare care li să cuvine». Acesta își luă răspunsul, și să întoarsă.

[115.] După această, lăsă pre Mardonie Xerxis la Thesaliia, și el foarte tare mergia la poduri, să apuci, și agiunsă la pod în 45 zile, ducând oaste mai nimică; pentru că, unde mergia și prin ce țară, tot le lua' bucatile, și le jăcuia', și le mânca', și, undi nu afla', iarba din pământ scotia' și o mânca', și coajă de copaci, și frunză, și alte toate mânca' de foamite, și-î apucă ciuma pre drum, și-î omoria tare; și lăsă pre bolnavi prin cetăți, zicând să-î grijască¹. Și Xerxis lăsasă carul cel sfânt la Peoni², a' lui Diia [= Zeus], și, întorcându-să, nu l-aŭ aflat, zicând că l-aŭ jăcuit Thrachiî ce lăcuesc la Strimon.

[116.] Undi și un Thrac, Împărat a' Visaltilor³, zisă cum de bună voe nu să va da robu lui Xerxis, ci fugi în munte la Rodopis, și zisă feciorilor lui să nu margă în oaste asupra Grecilor. Iar ei nu-l ascultară, ci miarsără în oaste asupra Grecilor, aŭ pentru să privască, aŭ pentru alta. Și, așa, întorcându-să sănătoși cu Xerxis, fiind șasă, tuturor li-aŭ scos ochii. Pentru volnicie mare lucru făcia acesta.

[117.] Iar, agiungând Perșii la pod, podul era stricat de vânturi, ci cu corăbiî aŭ trecut decinde la Asia [=Abydos], unde, aflând bucate multe, și, din flămănzăciune, mănând mult, din căți rămăsasă, foarte mulți muria'. Iar alțai, căți aŭ rămas, miarsără cu Xerxis la Sardis.

[118.] Zicu uniî pentru întorsul lui Xerxis și într'alt chip, cum, până la Strimon, să fie mers pre uscat, iară mai apoi să fie întrat într'un vas sidonesc⁴, să margă pre

¹ Textul spune în care cetăți.

² Textul precizează.

³ Și Krestoniket; textul.

⁴ Fenician; textul.

Marea, și pre Idarnis îl trimisă cu oaste la poduri pre uscat¹. Și, așa, pre cale, să-l fie apucat pre Xerxis un vânt mare, și aū fost de a să înecaria, și întrebă Xerxis de corăbiiaru: are vre o nedejde de scăpat, saū ba? El zisă: de să va deșărta vasul de oameni, tot va avia. Și, auzind Xerxis, să fie zis cătră Perși: «Bărbați perși, acum cine va să arate cum îl doare inima pentru Împăratul; pentru că întru voi iaste mântuiria noastră!». Și, așa, Perșii ș'aū fost închinând, și aū fost sărind în Marīa, până ș'aū ușurat vasul, și aū scăpat la Asiia. Și, eșind la uscat, făcia Xerxis așa: pentru căci aū scăpat capul Împăratului din primejdie corabiiaru, l-aū dăruit cu cunună de aur pre corăbiiar, iar pentru cia s'aū înecat mulți Perși, i-aū tăet capul.

[119.] Eū această poveste nu o foarte crezu, pentru că, de ar fi fost de ușurat vasul, n'ar fi lepădat în Mare Perș[i], ce Finichii i-ar fi mai tare dat în Marīa, și nu pre Perș[i] cei aleși. Ci mai mult iaste să să fie întors Xerxis pre uscat la Asiia².

[120.] Pentru că, la întors, aū dăruit pre Avdiriiani cu sabie de aur și cu cătargă așternută cu seraser. Și zicu iarăși Avdiriiani cum de la Athina, purcegând de frică acolò, s'aū deșcins, văzindu-se slobod, atăta s'aū spăimântat³.

[121.] Și Grecii, neputând lua Andros, să întoarsără de arsără Caristos, și apoi veniră iarăși la Salamina. Și întâi aū scos a zăcia bozilor, și altile multe, iar și trei cātarge finicești, una la bogazu⁴, care era și până acum, alta la Sunie, alta la Salamina⁵. După aceia, dobânda aū împărțit-o, și trimisără la Delfi zăciuală, și făceră un bozu, carile era de 12 coți și ținia o bucată de corabie a mână; și stă acesta unde-i și Alexandrul Machidonul cel de aur.

¹ Scurtat.

² Scurtat.

³ Suprimată o frasă.

⁴ Istm; textul.

⁵ Precisat locul în text.

[122.] Și, trimețind la Delfi, aŭ întrebat : luatu-ș'aŭ ză-
cuială deplină de la Greci? El zisă : «De la ceialanți
mi-am luat, iar de la Eghenitiani nu mi-am luat». Și Eghini-
tianiî făceră niște stele de aur, de le pusă¹.

[123.] După aceea, porceasără toți Grecii la bogazul de
pământ² cu corăbiile, pentru ca să dia acolò plașcă că-
ruia fu mai vitiaz dintru Greci la războiul acesta. Acei,
aruncând sorți pentru carile aŭ fost d'intăi și al doilia
mai destoinicu, carea pre sine făcia întâi, iar al doilia
da' lui Themistocleis. Decî ceia era' singurî, iar Temisto-
cleis cu al doilia mult îi întrecu, și, nevrând Grecii pentru
zavistie să aliagă acest lucru, ci rășchirându-să pre acasă,
Themistocleis tot fu mărturisit în toată Grecimia cum iaste
om pre înțelept în toată Grecimia.

[124.] Iar, pentru căci nu vrură ei să-l cinstiască, în-
dată să dusă el la Laconi, vrând ca să-l cinstiască ei. Decî,
cu cinste îl priimiră, și mult îl cinstiră. Decî, de vitejie,
dederă lui Evriviadis cunună de maslin, și lui Themisto-
cleis iarăși cunună de maslin, însă pentru înțelepciune și
vrednicie, și el îl dăruî lui Ohos celui frumos din Sparti.
Și, laudându-l foarte, îl petrecură 300 de Spartiani alesi,
carei să chiamă călăreți, până la hotarale Tegheitenilor ;
carei lucru, de când sânt oameni, numai pre acest om aŭ
petrecut Spartianiî, iar pre alt[ul] ba. Și, sosind la Athina
de la Sparti, un nepriaten a' lui îi ponoslui, zicând cum
pentru Athina îl cinstiră Laconiî așa tare, nu pentru
dănsul. Și, dodeindu-l mult, zisă Themistocleis : «Nici eŭ,
fiind Velvinitian, m'aș fi cinst[it] atăta de Spartiani, nici
tu, omule, fiind Athineŭ». Acestia așa să făceră.

[126.] Iar Artavan, feciorul lui Farnachis, fiind și mai
înte om de folos întru Perși, iar, după războiul de la Pla-
teas, agonisind nume și mai bun, acesta avia 60 miî de
oameni, dintru ceia ce-aŭ ales Mardonie și aŭ petrecut pre
Împăratul până la poduri, și, așa, întorcându-să înapoi de

¹ Se arată, în text, cum erau și de unde.

² Istm.

acolò ¹, și știind cum Mardonie erniază la Machidoniia și la Thesaliia, știind cum nu iaste pripă acolò de oaste în tabără, socoti să bată Potidea, pentru că Potidea, sămțind pre Împăratul trecut și vasăle biruite, ei să răcoșiră cu totăi ².

[127.] Și Olinthos cetate iarășî. Ci această o luă cūrând, și, după aceia, scoasără oameniî toți, de-î omoră la un iazăr, și pusă alți lăcuiitori acolò ³.

[128.] Iar la Potidea, neputând faci nimică cu puteria, începu a afla mijlocu de vicleșug ca să să închine cetatia. Și acest lucru îl făcia Timoxid, hatmanul Schionilor, ce le era într'agîutor Potideanilor. Iar așa le era voroava acestora, pentru că săgeta cu sigeți și înfășura pregiur herul sigeței cărțile, și, așa, le sigeta cela la cela, până odată aș sigetat pre un Potidean într'un umăr cu o sigiată de acestia, și, așa, adunându-să, după obicei, să-l vază oameniî, și luară sigiata și o dusă cu carte cu tot la hatman, și, așa, ei cetind, socotiră di-aș tăcut acest cuvânt; pentru ca să nu să numască mai apoi Schionii tot viclianî.

[129.] Și, așa, Artavazi, trei luni bătând cetatia, și, neputând să o ia, să făcia o uscăciune a Mării foarte tare, și multă vremi. Și, așa, varvarii, văzind cum s'aș făcut prunt și cum iaste cale, aș mers spre Paliniș. Și, mergând doă părți, și mai având încă trei părți a merge până la Paliniș, îndată să înflă Măria. Altă dată n'aș făcut așa, nici dănoară, după cum zicu și lăcuiitoriî aceia. Deci, apucându-î acolò pre ceia ci nu știia' înnota, îi omoria Marea, pre ceia ce știia', încă mearsără cu vasăle Potideanii și-î omorără. Și pricina zicu să fie aceasta înflării Mării: pentru că aș făcut fără-de-lege în biserica lui Posidon, pentru aceia aș

¹ Se spune unde.

² Scurtat.

³ Foarte scurtat.

⁴ Scurtat mult.

și perit acești Perși⁴. Iar căți au scăpat, i-au dus Artavazi la Mardonie la Thesaliia.

[130.] Iar oastia lui Xerxis, câtă au fost scăpat din războiul vasălor, cia de pre Marîa oaste, după ce au fugit de la Salamina, și s'au lipit de Asiia, și au trecut pre Xerxis și pre oastia lui, au ernat la Chimis, și de acolo, în primăvară, să adunară la Samos unile, și acolo au ernat. Și era' într'ânsăle mai mulți Perși și Midî, și le veniră hatman Mardondis a' lui Vagheu și Artaindis a' lui Artaheu. Și era și un nepot acestuia, Itamitris, și nu mai îndrăznia' să mai clătiască mai gîos, pentru că tare fi bătusă, ci păziia' Ionii să nu să rocoșască, având preste tot, cu celia ale Ionii vasă, 300 de vasă, și socotia' cum și Greci, dacă nu i-au gonit de la Salamina în fugă, nici atuncia nu-î vor goni. Decî, pre Marîa tare era' biruiți și întricoșaiți la suflet, iar cu pedestrimia socotia' cum cu mult va birui Mardonie. Și, fiind la Samos, sfătuia' ca să facă și ceva rău nepriiatenilor, și să știe și lucrurile lui Mardonie pre ce stau.

[131.] Iar și pre Greci îi rădică primăvara. Și, Mardonie fiind în Thesaliia, pedestrimia nu să strânsă încă, iar corăbiile să strânsără, 110 preste tot, la Eghina. Și hatman le era Leftihidis a' lui Menareu, din niamul împărătescu, și Athineilor hatman Xanthip¹ a lui Arifron.

[132.] Și, sosind la Eghina, veniră soli de la Ionii, cari mersă și la Sparti, rugându-să Laconilor s'o mântuiască din robie Ionii². Decî, așa, pân' la Dilos i-au suit pre Greci abia, iar înainte nu vria' să să sue, pentru că nu știia' rândul locului, și le cădia griță, gândind cum toate sânt încolò pline de oaste. Și, așa, ceia nu să cuteza' să să sui în sus, nici ceia să să pogoare în gîos.

[133.] Iar Mardonie la Thesaliia au ernat, și de acei să porni și trimitia pre la toate vrăjile un om, ce-l chiema

¹ Textul dă o foarte întinsă genealogie, până la Herakles.

² Suprimate mai multe rinduri.

Șoarice¹, de cerca toate vrăjile. Decî, altă știu cum nu va fi întreat, numai pentru lucrurile războiului.

[134.] Și pentru aceia a început a înbla pretutindirilia²,

[135.] Și la Thivei a vrăjit pre limbă cariască³. Și, așa, a dus la Mardonie vrăjile ce-a vrăjit acesta.

[136.] După aceia, a trimis pre Alexandru Machidonianul, ficiorul lui Amintis, sol la Athina, una, pentru căci era în cuscrie cu Perșii, cu Vuvaris Persul: îi ținia o soră a lui⁴; și, iarăși, știind cum le iaste Alexandru priiaten și voitori de bine. Decî, așa, îi trimisă sol, gândind să-î întoarcă cătră prieteșug, auzind cum iaste nărod mult, și sânt viteji, și lucrul de pre Marîa mai mult ei l-au lucrat, și, fiind aceștia priiateni, pre lesni ar putia dobândi; care lucru doară ar fi și fost, pentru că cu pedestrimia i să păria lui că nici îi bagă samă. Și încă poate fi că și vrăjile vor fi zicând să ia pre Athineu agiutori, pentru aceia a trimis pre Alexandru.

[137.] Aceștia, lui Alexandru era al șaptele strămoșul lui, Perdichis, carile așa a dobândit Domnia machidoniască. De la Argos a fugit trii frați: unul Gavan, și Aerop, și Perdichis. Decî, să numiră [nămiră] la Împăratul Machidoniei, unul la boi, altul la cai, altul la oi,—Perdichis la oi. Și, așa, pre atuncia Împărățiile era' slabe, proaste, și Împărătia le frământa pâinia, și, când vria să coacă, pâinia lui Perdichis creștia de să făcia îndoită, și așa de bogate ori să făcia. Decî, spusă Împăratul vrăjitorilor, și ei zisără, cum să-l goniască din țară-și. Iar ei zisără să le dia plata simbriei, și atuncia să-î goniască din țară. Iar Împăratul, îi luă Dumnăzău mintia, și arată pre ocna⁵ casăi soarile, și zisă: «Această simbrie v'oi da'eū!». Și cei doi mai mari, auzind, să întristară, iar cel mai micu, având

1 Mys.

2 Textul arată calea.

3 Mai tot paragraful e resumat in aceste cuvinte.

4 Textul dă Inrudirea pe larg.

5 Ogeagul.

cuțit, zisă așa : «O Împărate, priimim ce ne dai», și, așa, cu cuțitul împregiură a soarilui lumină în fața casăi, și, așa, luă cu mâna de trii ori dintru acela loc și pusă în sân, și să dusără cu toțai.

[138.] Și oarecine de lângă Împăratul, socotind ce face copilul, îi spusă, și zisă să nu lasă să scape. Așa, trimisă călăreții să-i omșară. Iar trecusă ei o apă, și apoi atăta aũ venit de mare, cât călărețai n'aũ putut să o triacă¹. Și, așa, aceștiia aũ mers pre alt pământ a' Machidonieĩ, și aũ lăcuit acolò, lângă un munte tare, pentru omăt toarte². Și, lăcuind acolò, purceasără tot a lua locuri, și, așa, dobândiră Machedoniia.

[139.] Decĩ, era a' lui Perdichis a' șapte nepot Alexandru acesta³.

[140.] Și, ducându-să în solie la Athina, zisără așa : [I.] «Bărbați athineĩ, Mardonie așa zice : „Poroncă mi-aũ venit de la Împăratul cum toate greșalile lor să le ert și așa să faci, Mardonie : pământul lor le dă, să fie volnicĩ ; și alt pământ ce le va mai trebui lor, să le dai, și câte biserici li-am ars, să le tocmești, — de să vor închina mie însă. Decĩ, mie mi să cade a faci după poroncă, numai să nu fie mai apoi vină de cătră voi. Eũ încă vă zicu nebuni tare, de vă mai bateți cu Împăratul, că cu puteria nu-l veți trece, pentru că nu-ți îngădui toată vremea⁴. Văzut-ați puteria lui Xerxis, și faptele înțelepțăști, și câtă oaste iaste cu mine ; care, de o veți și birui, — care lucru, de aviați minte, nici să-l nădăjduiți —, altă oaste mai mare va veni. Decĩ, nu vă mai priciți cu Împăratul, și, vrând să fiți atocma, vă pierdeți țara și stați pentru capitile voastre, ci vă împăcați, să facem pace fără vicleșug, și fiți

¹ Scurtat.

² Se suprimă descrierea lui.

³ Textul dă genealogia.

⁴ Puțin schimbat.

volnici, că așa vra și Împăratul.“ [2.] Mardonie acestia mi-au zis să vă zicu, Athineilor. Iar, pentru voința cea bună ce am cătră voi, eu acum nu trebui a mai zice nimic, pentru că ați cunoscut-o mai de mult. Ci eu încă vă îndemn să ascultați pre Mardonie, pentru că socotesc cum pururia nu veți putia să vă bateți cu Xerxis. Că, de aș cunoaște eu acesta lucru, nu aș fi venit cu acestia cuvinte la voi, pentru că puteria Împăratului iaste preste puțința ominiașcă și mâna lui iaste lungă. Iară mă tem pentru voi, că, nevrând acum, mai apoi [vă] veți căii, pentru că sinteți în calia nepriia-tenilor, și, așa, tot v'a călca țara. Ci mai bine ascultați, de vreme ce marile Împărat numai pre voi vă alege vrednici de pace și de prietenia lui.» Acestia zisă Alexandru. Iar Laconii au înțales cum au venit la Athina sol Alexandru.

[141.] Deci, s'au spăimăntat tare pentru ca să nu să pliniască vrăjile, carile scriu cum Laconii de Athinei și de Midii își vor pierde țara. Și să spăimăntară, și trimisără oamenii la Athina, și să tămplară acolo atuncia. Pentru că Athinei au făcut într'adins de i-au oprit pre soli, pentru că știia' că, auzind Laconii, nu vor răbda, ci vor trimite la dânșii, și, așa, au oprit și răspunsul, până undi au sosit Laconii.

[142.] Și după ce au sfârșit Alexandru solia, zisără Laconii: «Iar pre noi ni-au trimis Sparti, poftindu-vă să nu faceți lucru nou ceva între Greci, nici să priimiți cuvintele varvarilor. Pentru că nu-i lucru cu dreptate, nici va aduci laudă la niciun Grecu, cu cât mai vartos la voi. Pentru că acest război voi l-ați ațâțat, și pentru voi să facu acestia, nevrând noi; și cu toții îl rădicăm noi acum. Și, încă, cum voi să lăsați Grecimia la robie, carei din ceput pre mulți oameni din robie ați scos? Pare-ne și noă rău, pentru că casăle vi s'au răsipit, și în două timpuri n'aveți pâine. Iar Laconii și cu alți Greci vor da de mâncat și fimeilor și slugilor, până undi va ținia războiul. Nici să

vă amăgiți cu Alexandru, amăgindu-vă și înblânzindu-vă cu cuvântul lui Mardonie, pentru că lui așa i să cade a fi: că el, fiind tiran, tiranului agiută. Iar voi, de aviați minte, să nu faceți așa, pentru că la varvari nici iaste credință, nici iaste adivăr.» Acestia zisără Spartianii.

[143.] Iar Athinei zisără lui Alexandru: «Știm noi cum puteria varvarului îi mai mare decât a noastră: nu o vom huli. Ce plăcându-ne volnicia, ne vom apăra până unde vom putia. Iar a ne înprieteni cu varvarul, nici tu ne îndemna, nici noi vom faci. Și zi lui Mardonie: Athinei zicu cum, până când soarile va călători această cale ce merge și acum, tocmală cu Xerxis nu vom faci; ce, agiutorindu-nia Dumnăzău și prietenii, vom eși de ne vom apăra, căroră el li-aū ars bisericile și bozii. Și tu cu acestia cuvinte să nu mai arăți fața la Athinei, nici, părându-ți cum slujăști bine, ne înveți a face fără-de-lege. Pentru că, fiind vecin Athineilor și priiaten, acum niciun rău nu veți păți.»

[144.] Lui Alexandru așa i-aū răspuns. Iar celor de la Laconi așa: «A să teme Laconi ca să nu ne închinăm varvarului, foarte ominesc lucru iaste. Iar, apoi, grozav ați gândit, știind cugetul Athineilor, pentru că nici aur va fi așa de mult nicăiurilia, nici locu așa de vrednicu și mai bun decât toate, pentru carile să ne închinăm noi Perșilor, și să robim Grecimia. Și multe ne opresc pre noi de acest lucru: întâi, bozii cei arși și bisericile, pentru care trebui să luăm răscumpărare de la varvari, nu să ne închinăm. Și, iarăși, Grecii sânt de [un sînge, de] o limbă, de o lege, jărtvile, obiceiile, și altile multe, carile să viclenim noi nu iaste bine. Și să știți că, până un Athineu vom rămănia, nu ne vom închina! Iar voă vă mulțămim pentru socotința casălor noastre¹. Și darul vostru s'aū plinit, și vom ruga așa ca să aviam, însă fără de vătămătura voastră, ca să nu vă pae cu greu. Deci, acum, cum mai de

¹ Puțin scurtat

sirg, oaste să ne trimiteti, pentru că, cum socotim, varvarul nu-î departe. Decî, auzind poronca lui și răspunsul nostru, el și mai tare va să sărguiască să vie. Iar noi să silim să-î eșim înaintea la Vioți, să nu-l lăsăm să între în hotarale și țara noastră¹.» Aceștia, după ce au răspuns Laconilor așa, să întoarsă la Sparti.

SFĂRȘITUL A OPTA ISTORIE A LUI IRODOT.

¹ Puțin schimbat.

A LUÎ IRODOT ISTORIE A NOĂ, CE SĂ ZICE :
CALIOPIE.

[1.] Iar Mardonie, întorcându-să Alexandru, și spuindu-i vestia de la Athina, el să porni de la Thesaliia, și mergia de sirgu asupra Athinei. Și, pre undi mergia, tot îi lua în oaste și pre aceia. Iar Thesalianii nicî pentru celia ce făcusa mai nainte să căia', nicî să ferea', ce cu mult mai tare îndemna' pre Persu. Și Thorixu Larisanul aū petrecut pre Xerxis fugind, și atuncia la ivală aducia pre Mardonie în Țara Grecească.

[2.] Și, sosind oastia la Vioți, iar Thivei pre Mardonie și-l sfătuia', zicând cum nu iaste loc mai bun de tabără decăt acolò, nicî îl lăsa' să margă mai înlăuntrul, ci să șază acolò și să facă candaî (*sic*) fără de război va lua Țara Grecească. Pentru că, cu tăriiia când vor sta la un loc Grecii ceia ce era' și mai nainte într'un cuvânt, cu greu va fi, și toți oamenii căți sânt pre pământ să-i biruiască. «Iar, de vei faci cum te sfătuim noi, vei supune toate sfaturile celia țării ale lor: Trimite banî prin cetăți, la cei puternici, și, trimițind, vei împărți Țara Grecească; și, atuncia, pre ceia ce nu gândesc una cu tine, prè lesne îi vei supune supt lucrul celor viclianî.»

[3.] Aceia acestia sfătuia', iar el nu asculta, ci tare poftă avia ca să ia al doilia rând Athina, și pentru nesocotința lui, și pentru căci vria să arate cu focuri Împăratului, fiind la Sardis, cum aū dobândit Athina de al doilia rând. Carile

nicî atuncia, mergănd la Athina, aŭ aflat pre Athinei acolo, ce s'aŭ fost dus la Salamina și prin corăbie, și află cetatia pustie. Și oștiria Împăratului, până când aŭ venit Mardonie, zăce lunî aŭ trecut.

[4.] Și, sosind la Athina, Mardonie trimisă la Salamina pre Murihidis, om de la bogazu¹, povestind Athineilor cuvinte celia ce și pre Alexandru li-aŭ poroncit. Acest lucru trimitia de al doilia rënd, nu pentru altă prietenie, ce socotia, fiindu-le țara luată cu sabiia, pre lesni să vor închina, și iaste supt mâna lui.

[5.] Și el aŭ sosit la sfat, și zisă ce i-aŭ zis Mardonie. Iar, din sfetnici, un om, anumia Lichidis, dintru sfetnici, aŭ zis să primască cuvântul acesta, și să întrebe și nărodul. Această zisă așa, aŭ că luasă bani de la Mardonie, aŭ doară că așa-i plăcia. Iar Athineilor cu greu li-aŭ căzut, și celor ce șidia' la sfat. Și cei din afară, înțelegănd, statură, și, lovindu-l pre Lichidis, îl omorără, iar pre Murihidis, fără de nicio băntuială, îl prinsără. Și, făcându-să gâlceavă la Salamina pentru Murihidis și pentru Lichidis, înțaliasără și muerile Athineilor cuvântul lui Lichidis, și, îndemnându-să muiare pre muiare, nechiemate, miarsără toate la casa lui Lichidis, și-i omorî iale și muiaria și copii.

[6.] Iar Athinei așa aŭ trecut la Salamina: așteptănd să le vie agiutori de la Laconi, îngăduia' pre locu la Athina; iar, văzind cum agiutorul zăbovește, iar Mardonie aŭ agiuns la Viotiia, așa, ș'aŭ scos tot afară la Salamina. Și trimisără solî la Laconi, bănuind pentru căci aŭ lăsat pre varvar întrănd la Athina și n'aŭ venit să-l tămpine cu toții la Viotiia, și încă aducându-le aminte căte le făgăduia' Perșii dacă să vor întoarce, și zicia' cum, de nu le vor agiuta, vor afla și ei ceva odihnă de răle.

[7.] Pentru că Laconi atuncia prăznuia' praznicul lui Iachinthos, și silia' tare să-l sfărșască. Și iarăși zidia' și zidu

¹ Helespont.

de la bogazu (acest zid era de 6 mile de lung¹), și începuse a pune zimțai la zid. Și, așa, miarsără solii Athineilor și a' Megarianilor și a' Plateianilor, și zisără cătră Sfatul Sparti așa : [1.] « Trimisu-ni-aū pre noi Athinei, zicând cum Împăratul Midilor noă și locul ne dă, și să-i fim și priiateni fără de niciun viclesug, și va și alt pământ să ne dia, carile noi vom pofti. Iar noi de Diia [=Zeus] cel elinesc ne rușinăm, și n'am vrut să viclenim Țara Grecească. Iar noi ni-am apărat și n'am priimit, măcar că aviam strămbătate de cătră Greci, și știind că mai de folos ne va fi noă să ne împăcăm cu Persul, decât să ne batem ; și, iarăși, de vom face, nu de bună voe facem, ci de nevoii. [2.] Și, așa, lucrul nostru cătră Greci iaste curat. Iar atuncia când aū trimis solii la noi pre Alexandru și pre alții, voi vă ați fost spăimântat să nu ne închinăm². Iar, apoi, întâlegând gândul nostru cum nu iaste de închinat, și după ce ați făcut zidul de la bogazu, acum pre Athinei nu-i băgați în samă, și, fiindu-ne tocmala noastră să ne întămpinăm la Vioția, iar voi n'ați făcut, și ați lăsat pre varvar de aū intrat la Athina. Acum, dar, Athinei s'aū scărbit pre voi, pentru căci n'ați făcut bine. Iar acum, cum mai curând, să trimiteți oaste cu noi, să să bată la Athina cu varvarul, că, de vremi ce la Vioți n'am mers, la noi iaste loc bun câmpul Thriasului. »

[8.] Acestia auzind bătrăni³, aū zis cum vor răspunde a dao zi, de a dao zi a tria zi, până în 10 zile, mutând lucrul den zi în zi. Și, întru acest prilej, făcia' zidul preste bogazu⁴ toți Peloponisenii, și era pre sfârșit. Și nu poci să cunosc pentru care lucru, când veni Alexandru sol, ei tare sta' nevoitori ca să nu să închine Athinei, iar atuncia nu băga' în samă, aū doară pentru zidul ce-aū fost zidit, pentru aceia nu mai băga' în samă pre Athinei. Iar

¹ Adaus de traducător.

² Schimbat.

³ Eforii.

⁴ Istm ; textul.

atuncia încă nu era gata de tot, și lucra' tare atuncia, temându-să.

[9.] Iar eșirea Laconilor la război așa fu: cu o zi mai înainte de eșiria lor, un om, anumia Hileos, fiind Tegheitian, și avia putere mare între Laconi, deci, întrebă pre un priiaten al său dintru cei bătrâni Laconi: cum le iaste povestia? Și, auzind acestia, Hileu zisă: «Sfetnicii bărbați, lucrul așa iaste, măcar că aveți voi zid la bogazu, și Athinei nu vor fi cu voi, ce cu Perșii, mari porți sânt deșchisă varvarului spre luaria Grecilor. Ci ascultați, până undi nu iaă alt sfat Athinei, și să facă zmintială Grecilor.»

[10.] Acesta așa zisă. Iar Laconi băgară în samă cuvântul acesta, și nici vrură să mai spuii nimică solilor de la Athina, ci numai așaș noaptia trimisără 5.000 de Spartianii cu platoșă, și pre lângă tot Spartianul câte 7 poslușnici, facu 40 miș de Laconi¹. Și trimisără cu dânșii hatman pre Pafsanie a' lui Cleomvrot; și această hătmanie era să fie a copilului lui Leonidis, ce, fiind micu, acesta îi era epitrop: pentru aceia trimisără pre acest, căci îi era și văr lui. Iar Cleomvrotos, tatăl lui Pafsanie, feciorul lui Anaxandrid, fiind cu oastia mai inte la bogazu, după ce s'au întors de la zid, puțină vreme aă custat și, așa, aă murit. Iar pentru aceia s'au înturnat Cleomvrot cu oastia, pentru că, făcând ei jărtve ca să vie asupra Persului cu oastia, întunecă soarile în ceriū: pentru aceia s'au întors. Și luă Pafsanie cu sine și pre Evrianacta, carile era tot dintru o casă, carei era din niam împărătesc. Oastia aceasta așa aă eșit din Sparta.

[11.] Iar solii, a dao zi, neștiind cum noaptia aă eșit, mearsără la Sfat², vrând să să întoarcă și ei pre acasă-și, și zisără Sfatului: «Cum, voi, Laconilor, șideți de prăznuiți și giucați³, și ați lăsat pre Greci? Iar Athinei,

¹ Suma o dă traducătorul.

² La efori; textul.

³ Textul spune, ce jocuri.

având străbătate de cătră voi, să vor împăca cu Persul ; și, împăcându-să, atuncia ivit lucru iaste cum, undi le vor poronci să oștiască, acolò vor și merge. Atuncia puteți cunoaște și voi ci lucru să va tâmplă dintru unile ca acestia.» Iar Sfatul zisă cu gjurământ cum oastea va fi la Orestia asupra streinilor, că așa zicu Laconii varvarilor. Și ei, neștiind nimică de aceasta, iarăși întrebă, și își mira', când s'au gătit, de s'au dus, și mergia' cum mai de sirg și ei după oaste. Așjidirilia și pren pregiur Spartis, înțelegând cum au eșit Spartianii, 5.000 înplătoșați s'au ales di-au mers și ei după ceialantă oaste, tot oamenii aleș.

[12.] Iar Arghiiianii, după ce au înțales cum Laconii au eșit gata de război, au și trimis un om olăcarii pedestru, carile îmbla mai tare la Athina, la Mardonie, ca să-i dia știre lui Mardonie pentru Laconi. Pentru că ei zisă cum vor opri cu meștersug pre Laconi să nu iasă la război. Carele, sosind la Athina, zisă așa : «Mardonie, trimisune-au Arghiiianii ca să-ți spun cum de la Laconi au eșit tinerii, și nu i-au putut opri să nu iasă Arghiiiani, măcar că au silit. Decî, trebui pentru această foarte bine să te socotești.» Acest olăcarii atăta au zis, și s'au întors îndărăpt.

[13.] Iar Mardonie, auzind aceasta, nu-l mai ținea inima să mai aștepte la Athina. Iar, până a nu înțalegi acest lucru, tot să oprea acolò, așteptând să vază pre Athineii ce vor să facă ; și nu le strica țara lor, așteptând pentru ca să să închine lui. Iar, după ce au auzit de Laconi, să trecu nedejdia, și, așa, tot au ars ce fusese mai rămas d'intăi, și strică zidurile¹. Și-și luă calia înapoi, pentru că la Athina nu era loc de călărime nimică, și socoti cum, de-l vor înfrînge, iaste locul strămt și nu vor putè cu mulți să treacă la strămtoare înapoi. Decî, socoti să să întoarcă înapoi la Thiva, lângă cetate priiatenă și la locu larg de călărime.

[14.] Mardonie, așa, s'au întors. Și, fiind pre cale, îi

¹ Puțin scurtat.

veni vestia cum si altă oaste laconească iaste la Megara, 1.000 de Laconi. Și, auzind aceasta, întâi să întoarsă spre Megara, socotind întâi ca să ia pre aceștiia ; și călărimia sosi acolo pre lângă Megara. Și toată oastea Perșilor sosi acolo.

[15.] Întru aceia, sosi veste, mai apoi, cum Grecii sint strănși toți la bogazu ¹. Și locul nu-l țin[u] acolo, ci să întoarsă înapoi ². Pentru că trimisără Thivei oameni, și, așa, să întoarsără Mardonie la Thiva ³. Acei, la Thiva, măcar că le era prietenii, iar le tăia podurile, nu de bună voe, ci de nevoie, pentru că făcia pălancă oștei, ca, de-l vor bate, să să închiză acolo, să-i fie scăparea. Și era împrejur palanca aceasta de 5 mile ⁴. Și, ostenindu-să Mardonie și Perșii la acest lucru, iar Ataghin Thiveul ⁵ aș gătiti ospăți mare, și aș chiebat la ospăți pre Mardonie și pre 50 de Perși carei erau mai de folos. Și, așa, în cetatia Thivei fu acesta ospăți. Și atunci să tãmplă la acela ospăți și Thersandru ⁶.

[16.] Carile ne spunea cum aș fost șazind câte la un scaon un Pers și un Grecu ⁷; iar, după ce s'aș tãmplat și acestuia, lui Thersandru, a șidia cu Persul la un locu, după ospăți, aș început a-l întreba Persul pre Grecu, grecește: de unde iaste? El zisă cum iaste Orhomeniu. Iar Persul zisă: «Dacă ță s'aș tãmplat a fi cu mine la o masă, voi să-ți las eu fie pomană sfatului meu, ca să știi și tu să te păzăști», și zisă: «Veză pre aceștiia Perși de la ospăți și pre toată oastia ce-am lãsat acolo în tabără? Preste scurtă vremi veș vedea pușini oameni că-i vor bate.» Acestia zicia Persul, și tare plãngia. Iar Grecul zisă: «Acestia să le zici lui Mardonie și celor cinstiți Perși». Persul zisă:

¹ Istm.

² Textul arată pe unde.

³ Textul inseamnă drumul.

⁴ În text i se statornicește hotarul.

⁵ Se arată genealogia lui în text.

⁶ Lãmuriri despre el, în text.

⁷ Scuriat.

«Priiatene, ce va Dumnăzău să facă, omul nu poate să desfacă. Pentru că, și bine grăind, nime nu te crede. Acestia mulți Perși știm, ce de nevoe mergem. Pentru că mare durere iaste aceasta, când minte ai destulă și nime nu te ascultă.» Și acestia li-aŭ zis acesta Pers până a nu să bate războiul la Plateia ¹.

[17.] Și, fiind Mardonie la Viotiia, ceialanți toți aŭ dat oaste, căți era' închinați dintru Greci, numai Fochei [nu]; pentru că și ei încă era' închinați Persului, ce de mare nevoe. Și, după ce aŭ tăbărat Mardonie la Thiva, netrecând zile multe, îi adusă și pre Fochei, pre 1.000 de înplătoșai, Armochidis hatmanul, fiind om prè de folos orășan. Și, după ce-aŭ sosit, aŭ trimis Mardonie călărimea, zicând să șază osăbî la câmpu; și, făcând ei aceasta, trimisă toată călărimia. După aceia, întră în tabăra Grecilor ce era' cu Perșii veste, cum va să-i omoară pre Fochei, și înțaliasără și Fochei acest lucru; unde hatmanul lor, Armochidis, așa le zisă: «O Fochei, arătat lucru iaste cum varvarii aceștia cu moarte cu veste vor să ne omoară, fiind părăți de Thesali, după a mia părere. Acum dar să cuvine fieștecarile din noi să fii bun vitiazu; pentru că bun lucru iaste a face și noi ceva, apărându-ne, așa, să ne primenim vacul, decât, părăsindu-ne, să murim cu moarte însă rușinată. Ce să-i facem să cunoască și ei cum, varvarii fiindu la bărbați Greci, moarte aŭ cerut și ei.»

[18.] Acesta atăta aŭ zis. Și călăreții alerga' ca să-i omoare, și întinsără arcele ca să sigiate, și unii și sigetară. Și ei să îndesiră bine foarte, și să întoarsă înprotiva călăreților, spre război. Acei, și călăreții, văzind, să și întoarsără înapoi. Ci nu pocî ști amintrilia, numai, rugându-să Thesalii Perșilor să-i omoare, și ei stătură spre război, să temură și Perșii pentru (și) peiria lor, pentru aceia i-aŭ și lăsat, aŭ doară a vrut Mardonie ca să-i ispitească, să-i vază sănt viteaji? Pentru că el așa zicè că i-aŭ ispitit. Decî, după

¹ Scurtat.

ce întoarsă călărimia, ei rămasără acolò, și trimisă Mardonie un strigător și zisă: «Să aviați îndrăznială, Focheilor, pentru căci v'ați arătat buni bărbați, nu după cum îmi spusă mie. Pentru aceia, cu bună voe să vă gătiți de război, pentru că [cu] bunăfaceria nici pre Împăratul, nici pre mine nu mă veți birui.» Aceasta cu atâta să săvârși.

[19.] Iar oastia Laconilor, după ce au sosit la bogazu¹, acei au tăbărat, și acesta lucru, înțelegând cealanți Greci ce le plăcia volnicia, și, văzind pre Laconi că au eșit, au socotit și ei ca să nu rămăe de oastia Laconilor. Și, acei, făcură jărtve bune Laconi, și purceasără cu toțai, și agiunsă la Elefsina; și, așa, și acolò făcură jărtvă, și, ivindu-li-să bine, tot înainte mergia'. Iar Atinei încă eșiră de la Salamina la Elefsina, și să înpreunară cu Laconi. Și, după ce au sosit la Viotia, [la Eritre], înțaliasără cum varvarii sânt tăbărați la apa Asopului, și, socotind aceasta, să supusără în prijma lor, supt muntele Chitheronului.

[20.] Și Mardonie, văzind cum Grecii staă, trimisă toată călărimia, pre caria era hatman Masistie, fiind om de folos la Perși, fiind pre cal nisău, și cu rafturi de aur, și podobit foarte bine. Acei viind călărimia, lovia la marginea Grecilor, și le strica rău, și-i omoria, tot ocărându-i scărnăv și grozav.

[21.] Și acolò unde strica călăreții, să tâmplasă Megarianii tăbărați. Și, așa, având loc bun călăreții, le păsă greu Megarianilor. Și trimisă la oaste, zicând, pre un strigător: «Bărbați greci, Megarianii m'au trimis să vă spunem cum, unde ni-ați tocmit, nu putiam suferi, pentru că ne înpresură călărimia, și, cât răbdăm, pentru vrednicie răbdăm. Deci, să știți cum, de nu veți trimite pre alții să ne grijască, vom lăsa locul nostru carile ni-ați tocmit.» El zisă aceasta. Iar hatmanul cel mare, Pavsanie, ispiti pre Greci: carei vor vria să margă de bună voe să le agiutorească, să stia în locul Megarianilor. Și, nevrând alții, Athinei

¹ Istm.

mearsără, și mai vărtos cei 300 aleși, ci le era căpitan Olimpiodor [a lui Lampon].

[22.] Aceștiia luară locul Megarianilor, și, cu arcași împreună, să dusără de să pusără înaintia oștei grecești. Iar sfârșitul acestui război acesta fu: năvălind călărimia cu totul, iar pe calul lui Masistie, viind înaintea, îl si-getă Grecii cu o sigeată, și, așa, durându-l, stătu furcă, și trânti pre Masistie, și, căzind, așa, Athinei năvăliră îndatăș asupra-i, și-î luară caii, și pre dănsul abia îl omorără. Pentru că așa era tocmit: pre dinlontrul avia platoșă de aur, cu solzi, și pe di-asupra avia haină de roșie, și, bătându-l preste platoșă, nimică nu-î strica, până undi unul știu ce va faci, că-l lovi într'un ochiș, și, așa, căzu de muri. Acestia făcându-să, oarecum nu prinsășă veste; pentru că, când au căzut de pre cal, nu l-au văzut, nici când au perit, ci numai, întorcându-să și năvălind, nu socotiră lucrul. Iar, după ce stătură iarăși de să așazară, ei îndată poftiră pre tocmitorul oștii, și, înțelegând această, cu toțai chiuiră, și năvăliră ca să ia mortul.

[23.] Și, văzind Athinei cum, nu ca mai înaintea, ci cu toțai năvălesc, strigară ceia oaste. Deci, agiutând pedestriimea toată, atuncia tare război să făcia pentru mort. Și, până unde era' cei tri sute numai, să înfransără mult și lăsară mortul; iar, sosind ceialanți, stătură călărețai, și nu putia' să ia mortul, ce încă pre lângă dănsul mulți călăreți pusără. Și, așa, să întoarsără înapoi ca fie vre o gîmătate milă¹; sfătuind ce vor face. Și sfătuiră cum, neavând chip, să să întoarcă înapoi la Mardonie.

[24.] Și, sosind călărimia la tabără toată, mare jale să făcia în toți varvari, și sângur Mardonie încă tare plănsă, și tundia pre sine, și vitele-și, și caii, și mult vaet era. Pentru că sunet să făcia întru toată Viotiia cum omul cel de folos, după Mardonie, acela au perit, și lângă Perși era de folos, și lângă Împăratul. Așa, var-

¹ 2 stadii, textul.

varii, după moarte, pre Masistie, după obiceiul lor, cinstia' (pre Mardonie și) pre Masistie mortul.

[25.] Iar Grecii, după ce să ispitiră cu călărimia, și o văzură, și o sprijiniră, și o împinsără, cu mult mai luară îndrăznire, și întâi pusă mortul și-l purta' pre la steaguri. Și era mortul acesta vrednicu de prăvit, pentru statul lui cel mare, și pentru frumșățile lui; pentru aceia și făcuse ei aceasta. Și, așa, își lăsa' otacele¹, și mergia' de prăviia' pre mort. După aceasta, socotiră să să pogoare la Plateas; pentru că locul era mai bun acolò de tăbărat, și cu apă mai bună. Decî, socotiră și să dusără la acest locu și la izvorul Gargafuluî, și, așa, iarăși să tocmiră, cineș după orânduiala sa².

[26.] Acei să făceră și price mare între Athinei și între Tegheitianî, pentru cine va sta dintru aripa cia stângă. Și aducia' mărturii și vetejiî noă, și vine, și ceia, și ceia. Și Tegheitianîi zicia' cum: «Noî pururea am fost dintr'o parte într'o aripă, la câte oști de obștie am fost, și mai nainte, și acum». Și zicia' cum, după moartia lui Evristeu, ficiorii lui Iraclis, pogorându-să la Peloponisos cu oaste, «am eșit și noî înaintea la bogazu³. Și, așa, atuncia preste ficiorii lui Iraclis era Împărat și hatman Ilos, carile zisă să nu să bată oștile, ci numai să să aliagă carile dintru Peloponisenî va fi mai vrednicu să să bată cu dănsul, și, carile va birui, aceluia să fie țara⁴. Și, așa, s'aũ ales Ehemu a' lui Ierop, [al lui Figheũ], fiind Împărat și hatman al nostru; și să lovi, și birui pre Ilos, și-l omoră. Decî, de atuncia, mare cinste avem noî, Tegheitianîi, și pururia a fi la o aripă mai mari. Decî, voă, Laconilor, nu vă dăm pricină, ce vă lăsăm, carile corn aũ aripă v'a plăcia, dintru acolò stați. Iar ceialantă ce rămăne, noă ni să cade, ca și în zilele vechi. Și, fără aceasta, încă noî multe războaie

¹ Τάξισα.

² Lămuriri pentru cale și loc, în text.

³ Istm.

⁴ Apoi rinduri suprimate.

și fapte am făcut, și cu voi, și sănguri, Laconilor. Deci, Athinei de acestia nimică n'au făcut; pentru aceia, noi săntem mai vrednici decât ei a sta la o aripă¹.»

[17.] Iar Athinei au zis: «Noi am știut cum acest război și oaste s'au străns pentru bătae, nu pentru voroave! Iar, de vremi ce ei au început acest lucru, trebui a-l dovedi. Au noi n'am bătut Amazoanile, când au venit asupra noastră? Au noi n'am mers cu oaste la Troada? Au noi și altile lucruri mari vechi n'am făcut²? Ce, acela să le lăsăm, că atunci putiam să fim răi, și acum bun, și acum răi, și atunci bun. Ci noi acesta lucru, și pentru lucrul ce facum la Marathon, încă săntiam vrednici a-l avia, și altile multe. Și încă noi la Marathon singuri ni-am bătut cu Perșii, fiind 46 de limbă, și i-am biruit singuri. Numai dintru acest sfat săntiam vrednici [a] avia cinstia aceasta. Iar, într'un lucru ca acesta, nici ni să cade noă să ne pricim; ci bucuroși săntem să vă ascultăm pre voi, Laconilor: unde ne veți tocmi voi, acolo vom sta; pentru că, oriunde vom fi, vom ispiti pre noi ca să fim bun, și numai ce ne poronciți, unde vă iaste voă voia, acolo să stăm.»

[28.] Și, așa, toată tabăra Laconilor strigă cum Athinei să aibă aripa ceialantă, pentru că li să cade mai bine decât Arcadilor. Și, așa, biruiră Athinei pre Arcadi, și luară aripa stângă. Deci, așa să tocma' Grecii, și ceia ce le era' mai mari îi tocma'. Aripa cia driaptă o ținia' 10.000 de Laconi, și, dintru aceștia, 5.000 era' Spartiani, pre carei îi păzia' câte 7, care facu aceștia 36 miș bez Laconi³. Și Spartianii luară lângă șine pre Tegheitanii, și pentru cinste, și pentru destoinicia lor. Și era' înplătoșafi 1.600 de aceștia. Lângă aceștia 5.000 de Corinthianii, și lângă aceștia tocmi Pafsanie pre 300 de Poti-

¹ Scurtat.

² Resumat.

³ Hoți.

dean¹. Lângă dânșii sta' 600 de Orhomeni, lângă aceștia 3.000 de Sichioni; lângă aceștia 800 de Epidavri, și 1.000 Triziniani, și 200 Lepreii, și 400 Michiniani [și Tirinti], și 1.000 de Fliasii, și 300 de Ermionei, și 600 Stirii², și 400 Halchidei, 500 Ambrachi, 200 Chefal[en]iani³, 500 Eghinitiani, 3.000 Megarianii, 600 Plateani. Iar, mai apoi de toți, în aripa cea stângă, era' 8.000 de Athinei, și hatmanul lor era Aristidis cel drept, ficior lui Lisimah.

[29.] Aceștia era' preste tot, fără de cei câte cu 7 poslușnici laconesți, era' împlătoșați preste tot, oaste grecească, 38 de mii și 700 de oameni. Atăta împlătoșați au fost asupra varvarului adunați. Iar golii era': 35 mii oameni era' poslușnicii Laconilor, și toți aceștia era' tocmiți cu armi de război. Iar ceialanții Laconi ce nu era' Spartiani, cele 5.000 avia' câte un poslușnicu, așjidirilia și cei împlătoșați toți. Deci, aceștia să făcia' 34 mii 500. Deci de acești golii, preste tot, 69.500 oameni preste tot.

[30.] Toată oastia grecească era', oameni de război, cu împlătoșați, cu amintrilia, era' preste tot 110 mii de oameni; den Thespiianii ce-au venit mai pre urmă, și acești golii încă era'. Și, așa, să tocmiră lângă apa Asopului.

[31.] Iar varvari, după ce jăliră pre Masistie, înțălegând cum sânt Grecii acolo decinde de Asop, să tăbărără și varvari așa. Și așa îi tocmia Mardonie. Iar înprotiva Laconilor au pus pre Perși, pentru că mulți era' Perși, mai mulți decât toată ceia oaste,—ce agiungia' până la Teighetiani Perșii, și era' și mai groși în tocmitură. Și Mardonie au ales ce era mai în frunte și pusă înprotiva Laconilor, iar ceia ce era' mai slabă, înprotiva Tegheitianilor. Acestia făcia, că-l învățasă Thivei, pentru că băusă de la Laconi păhară de bătăi multe⁴. Lângă Perși pre

¹ De lângă Pallene; textul.

² În text, unii și alții fac 600.

³ În text, Leucazi și Anactori.

⁴ Lămurirea e a traducătorului.

Midî, și, după aceștia, pre celia limbî¹, tot pre rând i-au tocmît. Iar înprotiva Athineilor i-au pus pre Greci, căți i să închinasă lui, pre Vioții, Thivei, Thesaliî, și alții, și celia 7 [=1] miî de Fochei, pentru că nu toți Focheii s'au închinat, ce alții era' în vârful Parnisului, și de acolò din munte să pogoria' de lovia' oastia lui Mardonie².

[32.] Altile era', numai ce alesăsa frunte³. Și, așa, varvariî era', preste tot, 300 de miî, iar Grecii cei închinați, după cum mi să pare, să fii fost vr'o 50 miî de oaste. Aceștia au fost toți pedestri, iar călărimia era deosăbi.

[33.] Acei, după ce să tocmiră, făcia' jărtve înbe părțile. Și la Greci era vrăjitorî Tisamen a' lui Antioh; acesta nu era Spartian, ci Ileu⁴. Și, așa, au mers la Delfi să să vrăjască pentru ficiorî, și vrăji vrajă cum: 5 biruință marî va să dobândiască el. Și, așa, să gāndi cum pentru Olimbiia iaste aceasta; și să dusă acolò, și nu să plini vraja. După aceia, cunoscule cum la 5 războae va vrăji, și undi va vrăji, tot va birui. Decî, Laconiî îl poftisă și altă dată, și, așa, el încă zisăsa să-l facă Spartian, și atuncia va priimi. Iar atuncia Laconiî, nefiindu-le mare triaba, n'au priimit; iar atuncia, avānd ei triabă mare ca aceia, ei priimiră să-l facă. Iar el nu vru, ce, știind că le iaste de triabă, zisă să facă și pre frati-său⁵.

[35.] Și, așa, de 5 orî la cincî războae vrăji, și l-au făcut Spartiani orășan, și pre el, și pre fratile lui. Pre acești doi oameni numai, de cānd sânt Spartianiî, au priimit de i-au făcut orășani⁶.

[36.] Decî acesta, atuncia vrăjind Grecilor, le zicia vraja cum, de să vor apăra Grecii de Perși, a' lor va fi

¹ Însemnate în text.

² Scurtat la urmă.

³ Lista celorlalte trupe în text.

⁴ Știri în text despre el.

⁵ Scurtat. § 31 e suprimat.

⁶ Suprimat restul paragrafului.

războiul; iar, de vor trece apa decinde să dia război, nu va fi bine.

[37.] Așa, și la Mardonie, iarăși, având vrăjitori grecu, anumia Ighisistrat, apărându-să, era vraja bună și a lui Mardonie. Iar, dând război, era ria ¹. Pre acesta, pre Ighisistrat, făcându-le multe răle Laconilor, l-au mai prins ei odată, și, vrând să-l omoară, el a făcut meșterșug și tărie tare, că, fiind în butuc de her, ș'a tăiat călcăile, și a scăpat, săpând în părete, și s'a dus la Tegheia, și, așa, până în ceia de apoi, tot n'a scăpat de Laconi, că l-au prins Laconi, după acesta război, la Zachinthos, și l-au omorât ².

[38.] Iar atuncia în pizma Laconilor a fost vrăjind, și, așa, avia dar mare de la Mardonie pentru vrajă. Avia și Grecii cei închinați vrăjitori, și acela încă așa le vrăjia ca și ceialanți. Și, nevrând să dia război nici ceia, nici ceia, și Grecii tot vinia' în oaste, și să adaogè tare ³. Iar Timighenidis Thiveul zisă lui Mardonies ă păzască drumul de la Chitheron ⁴.

[39.] Și atuncia era a opta zi de când sta' unii lângă alții și nu să bătia'. Iar Mardonie trimisă călărimia la drumul cela, și prinsără 500 de măgari încărcați cu bucate, viind în oaste grecească, și, așa, fără de milă, îi omoria, și pre oameni căți era', și pre măgari ⁵. Și să întoarsără în tabără.

[40.] Mai trecură 2 zile și tot nu vria' să să bată; numai până la Asop la apă vinia' varvari de să ispitia' cu Grecii, iar a trece nu vria'. Și călărimia Perșilor tot vătăma pre Greci; pentru că, până la un loc venia' Thivei, de acia apuca călărimia Perșilor, și să hărățuia', arătând vitejii.

[41.] Până în 10 zile tot acestia a fost, iar la 11 zile Grecii

¹ Resumat și schimbat.

² Foarte scurtat.

³ Scurtat.

⁴ Idem.

⁵ Ms. : Megariani.

tare să înmulția' cu mult. Și Mardonie încă i să supărasă cu șideria. Aci i să priciră cu Artavazu [al lui Farnache], carile era cinstit lângă Xerxis, ca puținî Perși. Și, sfătuindu-să, și zicând, zisă Artavazu să să întoarcă cu oastia la cetatia Thivei, pentru că le iaste priiatenă, și acolo iaste grău mult, și hrană de cai, și, cu încetul, să facă așa: să trimiță la Greci bani, și arginturi, și aur, și alte daruri, ca să facă întru dănșii vrajbe, și, așa, sfădindu-să întru ei, mai curând își vor vinde volniciia, decât cu războiul, să stăm la cumpănă. Acesta, și Thiyei acesta sfat zicia', pentru că lucrul îl cunoștia' mai bine cum va să fie. Iar sfatul lui Mardonie era tare și neprițcut, pentru că socotia că-i mai tare oastia lui decât cia greciască. Deci, socotia să să lovască cum mai curând, nici să mai lasă, să să lovască¹.

[42.] Zicând el așa, nime nu-î poate să-î stia înpotrivă, pentru că puteria de la Împăratul preste toată oastia el o luasă, iar nu Artavazu. Și, așa, aș trimis de aș chiebat pre toți hatmanii lui și pre cei grecești închinați, și-î întrebă așa: aș știu pentru Perși vr'o vrajă c'or să piară în Țara Grecească? Deci, unii aș știut, și n'aș vrut să spui cum știu; alții nici n'aș știut de acestia. Iar Mardonie zisă: «Voî aș nu știți, aș nu v'e-î voia să ziceți, neîndrăznind. Și, de vremi ce iaste așa, eș săngur voî spuni-o: iaste o vrajă cum Perșii să vie în Țara Grecească și să jăcuiască biserica Delfilor, și, după aceia, să piară cu totul. Iar noi, știind această vrajă, nici am mers la biserica aceia, deci, nici vom peri pentru această vină. Iar voî, căți santeți de bine voitori Perșilor, căutați, și să știți că vom birui pre Greci.» Zicând acestia, a doă poroncă zisă cum a dao zi să fie toți gata, și să să grijască, pentru ca să dia război cu Grecii.

[43.] Această vrajă ce-aș zis Mardonie, nu iaste la Perși zisă, ce iaste la Iliri și la alții² făcută.

¹ Scurtat la urmă.

² Arătați în text. Urmează altă discuție și redare de oracole.

[44.] Iar, după aceea, sosind noaptea, și puind străji, când au fost vreme târzie, și să potolisă toți oamenii din oaste și dormia', atuncia Alexandru Machidon Împărat veni la străjile grecești, și zisă cum să chemi pre hatmanii lor Athinei, că a lor era straja. Și să dusără de zisără cum un om călare au venit de la Perși și vă cearcă să vă grăiască ¹.

[45.] Și, mergând hatmanii, zisă: «Bărbați athinei, ce voi să vă zicu voă, să nu spuneți cătră alt[ul], fără decât cătră Pafsanie Împăratul și hatmanul Laconilor cel mare², pentru că mi-ți face peire³; că eă încă Grecu sănt den niam, și nu voi să văzu Grecimea robită, ce volnică. Deci, să știți cum și lui Mardonie nu-i sănt jărtvile pre voe; că de mult v'ați fi bătut. Iar mâini, el lasă jărtvile într'o parte, și va să dia război; pentru că să temi, că tot vi să adaoge oastia voastră. Iar, de nu va da mâine război, mai răbdați puținel: că oastia va sfărși bucatile. Iar, de v'a fi pre voe lucrul, să vă aduceți aminte și de mine, cum am ostenit pentru volniciia grecească, și m'am băgat la atăta priimejdie, vrând să vă arăt sfatul lui Mardonie, pentru ca să nu vă lovască varvariă fără veste, — și eă sănt Alexandru Machidon.» Și, așa, să întoarsă la tabără-și.

[46.] Și Athinei mearsără la Pafsanie, și-i spusără povestia. Iar el oarecum să sii de Perși, și zisă așa: «Voi, Athinei, de vremi ci iaste mâine războiul, să stați împotriva Perșilor, pentru căci le știți obiceiul războiului, că v'ați bătut și la Marathon; iar noi vom ști la aripa ciastângă, cătră Grecii cei închinați, pentru că le știm războiul. Pentru că Spartianii cu Perșii păr' acum nu s'au lovit, și să primenim aripile cu voi⁴.» Iar Athinei zisără: «Și noi încă am vrut să zicem acesta cuvânt cătră voi d'intăi; îndată am socotit cum doară nu v'a plăcia

¹ Scurtat.

² Calificație adausă.

³ Scurtat.

⁴ Scurtat și schimbată ordinea.

acest cuvânt. Iar, dacă sânteți bucuroși, și noi gata sântem să ne schimbăm locul.»

[47.] Și, după ce s'au ivit zioa, își primeniră aripile. Iar Viotii au cunoscut și au zis lui Mardonie lucrul. Și, așa, și el învârtejiră pre Perși cătră Laconi. Și, văzind Pafsanie această, iarăși luă aripa dreaptă, după cum au fost și d'intăi tocmit.

[48.] Și, după ce s'au tocmit iarăși cum au fost mai înainte, trimisă Mardonie strigătorii la Spartiani, și le zisă așa: «O, Laconilor, voi de toți oamenii sânteți mărturisiți, și tremură toți de voi, cum nu vă lăsați tabăra, ci: au biruiți, au periți toți. Ci acestia au fost nu adivăr, pentru că, încă până a nu ne lovi, v'am văzutu-vă lăsindu-vă locul ce v'ați fost orânduit, și ați schimbat cu Athinei, și veți să vă bateți cu robii noștri¹, cu Grecii, iar nu cu Perșii. Acestia nu sânt lucruri a viteji oameni, ce ni-am înșălat cu voi; pentru că noi așteptam că, în veste, ve[ți] trimite la noi strigătorii, să eșim să ne batem numai Perșii cu voi,—și sântem gata a face acest lucru. Iar acum vă vidiam că vă temiți. Deci dar, dacă nu începeți voi acest cuvânt, iată că noi începem: veniți, noi atocma, Perșii, și voi iarăși, Laconi, să ne batem, și, cine va birui, aceluia să fie toată biruința. Iar, de vor vria și ceialanți, apoi ei să să bată².»

[49.] Acesta așa zisă, și, nedându-î răspunsul nime, să întoarsă la Mardonie. Și, zicându-î acestia, să bucură și să simiți cu biruință sacă³. Și, așa, răpezi călărimia asupra Grecilor, și, așa, fiind călărimia cu arcele, săgeta, și hășturi le arunca⁴, și vătăma pre Greci. Și izvorul [Garafia] îl astupa, de unde lua' Grecii apă. Și acolo era' tăbărăți

¹ Ms: voștri.

² Scurtat.

³ Rece; textul.

⁴ Textul vorbește de ἑσακοντίαι.

numai Laconiî; pentru că din Asopus iarăși de sigeț' nu putia' lua apă, și atuncia și izvorul încă-l astupară.

[50.] Acestia făcându-să, hatmaniî grecești să adunară la arepa driaptă, și să sfătuiră și pentru apă, și pentru bucate, că era' oprite căile și pentru călărime.

[51.] Și au socotit cum, de nu vor da Perșii război într'aceia zi, să să mute lângă un ostrov, cale ca de vr'o milă și mai bine, înainte cetăței Plateianilor, pentru apă, și încă acest ostrov îl facu apile cele curătoare; și acolo și apă vor avia, și călărimia nu le va putia strica¹. Și, așa, sfătuiră până la 2 ceasuri de noapte, pentru ca să nu-î vază Perșii, și călărimia îi va zăbovi. Și, așa, după ce vor sosi acolo, să trimiță găumătate de oaste să ia slugile lor ce s'au fost dus la bucate și nu îndrăznesc a veni².

[52.] Și, așa, după ce au socotit, preste toată zioa aceia avură ostenială mare cu călărimia, pentru că-i dodeia³; iar, sosind noaptia, au sosit și ceasul purcesului. Deci, cum era cuvântul, așa, unii au purces spre Plateianî, spre cetate, și nu la locul ceala unde vorovisă, — bine că să mântuisă de călăreți —; și agiunsără la Ireu, unde iaste biserica bozului Irei, înainte cetății Plateianilor, 2 mile și găumătate³ de la tabăra d'intăi. Și, sosind acolo, își pusără armile pregjur biserică⁴.

[53.] Și tăbărără împregjur biserică acolo. Și Pafsanie, văzind pre ceialanți mergând, zisă și Laconilor să-și ia armile, să purceadă după ceialanți, socotind cum acolo să vor duce unde li-au fost tocmla. Acei, toți ceialanți îl ascultară, Laconiî, iar Amomfaret, căpitanul Pitanilor⁵, Spartian, zisă cum nu va fugi de varvar, nici de bună voi să rușiniază Sparti. Și să mira el ce facu ceialanți, — pentru că el sfatul nu-l auzisă. Deci, lui Pafsanie foarte

¹ Lăsați la o parte știrile despre ostrov.

² Puțin scurtat.

³ 20 de stadii.

⁴ Scurtat și schimbat.

⁵ Nu e dată genealogia, ca în text.

cu greu îi păria unde nu vria să-l asculte, să margă cu dănsul, și mai cu greu încă să-l lasă să piară acel palc acolo; deci, să mira ce va face cu dănsul¹. Zicănd acestii, opria și tabăra Laconilor². Deci, în tot chipul să ispitia să facă pre Amomfaret să margă, și nu putia să-l urnească din locu nici într'un chip.

[54.] Iar Athinei făcură așa: unde le era orânduiala, sta' pre loc, pentru că știia' pre Laconi cum, altile zicu, și altile facu, și altile gândesc. Și, pornindu-să tabăra, au trimis pre un călăreți să vază: Spartianii pornitu-s'au, au ba, au nu vor să margă, au ce facu³, și să întrebi pre Pafsanie ce vor face ei?

[55.] Și, mergând acolo călărețul, au văzut pre Laconi stând pre loc, și cei de frunte pricindu-să; și stând și el acolo⁴. Iar Amomfaretos luă o piatră mare cu amândoă mănule, și o trânti înaintia picioarilor lui Pafsanie, și zisă: «Cu acest sfat te sfătuiăște, de aici să nu te mai clătești, să fugi de varvari!». Iar Pafsanie îi zisă cum iaste nebun și fără minte, și răspunsă și cătră strigătorul Athineilor, să margă să spui ce vede, și zisă să zică Athineilor să să apropie lângă dănsii, și să facă ce vor face și ei.

[56.] Și, așa, să dusă strigătorul. Iar Laconi, pricindu-să, s'au apropiat și zioa. Întru aceia, socoti Pafsanie cum, mergând el cu ceia Laconi, nici Amomfaret va să rămăe, — care lucru așa s'au și făcut. Și purceasă cu oastia, și Tegheitanii cu Laconi era', și Athinei mai îndărăpt decât Laconi. Pentru că Laconi, pentru călăreți, să ținia' de țărături și de poala muntelui, iar Athinei era' la câmpu.

[57.] Și, așa, Amomfaret întâi gândia cum nu-l va lăsa Pafsanie; mai apoi, văzind cum îl părăsăște Pafsanie cu adivărat, el își luă armile, și, încet, au purces⁵. Și, așa, mergând

¹ Scurtat.

² Schimbat.

³ Dezvoltat de traducător.

⁴ Scurtat.

⁵ Scurtat.

tabăra ca yr'o milă și mai bine, stătu lângă apa Moloendului, și pentru aceia stătu, adică, ca să-î agiute lui Amomfaret, de-l vor împresura varvarii¹. Și, așa, sosi Amomfaret, sosi și călărimia toată a varvarilor, pentru că călăreții era' obicinuiți a face tot așa în toate zilele. Și, mergând la tabăra d'intăi, și văzind locul pustii, alergară cu caii până i-au agiuns. Iar Mardonie,

[58.] văzind locul taberei grecești pustii, a dao zi chiemă pre Thesaliansii, pre trustrei frații: pre Thorica, și pre Evripil, și pre Thrasidii, și le zisă: «O feciorii lui Alivadi, ce veți să mai ziceți acum, văzind locul pustii? Căci voi ziciați cum Laconii din război nu fug, ce sânt mai viteji de toți oamenii! Văzut-ați și mai înainte cum ș'au lăsat orânduiala oștei, și acum încă vidiați pre toți cum au fugit întru noaptea trecută? Și-l arătară, dacă văzură cum vor să să bată cu ceia ce adivărat sânt viteji decât toți oamenii. Pentru că, fiind ei de nimică întru Grecii, de nimică oameni să arată². Și pre voi încă vă ert, pentru că, neștiind pre Perșii, pentru aceia pre aceștia lăudați, pre carei îi și știți. Și mai mult pentru Artavazu mămer, cum să temia de Laconi, și arăta sfat foarte fricos, zicând cum să mergim supt zidul Thiveilor să ne acioăm; care lucru Împăratul de la mine va ști aceasta. Acestora lucruri aiurile vor fi voroavile. Iar aceia, făcând acestia, nu-i trebui să-î lăsăm, ce să-î gonim, să nu dia samă pentru toate câte au făcut Perșilor, și răscumpărare.»

[59.] Acestia zisă Mardonie, și porniră pre Perșii în fugă, și trecură apa Asopului după șliagul Grecilor, socotind ei cum au fugit, și mergia oastia toată asupra Laconilor numai și a Tegheitianilor, pentru că pre Athinei nu-î vidia, fiind supt țărături. Și, văzind boerii ceialanții și hatmani a' varvarilor cum gonesc pre Grecii, și ei îndată rădicară stiagurile, și goniasă cu toții, carei cum îi putia picioarele, nici tocmiți de război, ci numai carile cum

¹ Scurtat.

² Rău tradus, schimbat.

agîunsă, după vreme. Decî, aceştia alerga', strigând şi gâlcevînd, ca să ia în unghi pre Greci.

[60.] Iar Pafsanie hatmanul, văzînd călărimia varvarilor toată sosînd mai nainte, trimisă un călăreţi la Athinei, zicînd aşa: «Bărbaţi Athinei, mare cumpănă iaste astăzi pusă la mijloc, ca să vidiam Grecimia aŭ volnică, aŭ robită. Decî, Laconiî şi voi, Athinei, fum vicleniţi de cătră celelante agiutoare ale noastre, pentru căci cu toţi aŭ fugit în noaptea ce-aŭ trecut, şi ni-aŭ lăsat pre noi singuri. Acum, dar, am socotit cum vom face noi pentru ca să ne batem cum vom putia mai bine, şi să ne apărăm unul pre alt[ul]. Decî de va năvăli întăi călărimia la voi, trebui, noi şi cu Tegheitianiî, carei n'aŭ viclenit Grecimia, să vă agîutăm voă. Dar acum vidiam cum la noi aŭ venit: decî, trebui să ne agîutaţi la partia care iaste mai în nevoe¹. Iar, de nu puteţi şi voi să veniţi, pentru că v'aŭ apucat acolò cevaşi oprială, voi ne trime-teţi pre arcaşi. Şi aşa, dar, ne veţi faci. Şi ştim întru acesta război cum santeţi foarte cu toată inima gata a posluşi şi a asculta şi acestia.»

[61.] Acestia auzînd Athinei, să porniră cu totul la agîutoriŭ, şi foarte cu toată inima siliia'. Şi, fiind în cale încă, până a nu sosi, îi agîunsără cele 50 miî de Greci² ce era' închinaţi la Împăratul, şi începură la dănsii. Pentru aceia aŭ rămas şi n'aŭ putut să mai margă agiutori Laconilor; pentru că le da război ceialanţi nepriateni. Şi, aşa, sânguri numai ce-aŭ rămas Laconiî şi Tegheitianiî, iar alţii toţi fugisă noaptea, după cum am scris mai sus³. Şi Laconiî, preste tot, cu cei ci era' golî, posluşnicii lor, era' 50 de miî; iar Tegheitianiî 3 miî (pentru că nu să osăbia' Tegheitianiî de Laconiî nici într'un chip). Şi, aşe, începură a face jărtve, ca să să lovască cu Mardonie şi cu toată oastia varvarilor. Şi jărtvile nu li să făcia'. Decî,

¹ Scurtat.

² Numărul e adaus de traducător.

³ Lămurire adausă.

întu acest mijlocu și război cădia' Greci Laconi mulți, și mulți să rănia'; pentru că ei sta', căutând poroncei hatmanului lor, pentru că pusasă pavețele cele mari Perșii dennainte, și sigeta' atăta sigeți de multe, cât Spartianii avia' măhnire multă pentru această, că nu li să făcia' jărtvile de război. Iar Pafsanie, căutând spre biserica bozului Irei, pentru că nu i să făcia' jărtvile pre voe, să ruga bozului, zicând ca să nu-î lasă să-și piarză nedejdia cia bună nici într'un chip.

[62.] Acestia rugându-să Pafsanie, îndată întâi Tegheitianii să porniră asupra varvarilor. Și Laconilor încă, așteptând, îndată, după ruga lui Pafsanie li să făceră jărtvile bune. Și, făcându-să abia într'atăta vremi, și ei încă porniră-să cu totul gata de război asupra varvarilor. Și Perșii, văzind pre Laconi pornindu-să, lăsară și ei arcele, și să apucară de război. Și întâi dideră război undi le era' lor pavețele cele mari tocmite bine, ale Perșilor. Și, așa, le oborără acelia Laconii. Iar, după căderea acestora, să făceră război tare foarte, și multă vremi aș ținut, la biserica Dimitriei bozului. Până atăta aș agșuns acest război, cât unii cu alții să îpinge varvari, Perșii, și cu Laconii: pentru că să apuca' varvari de sulițele Laconilor, și le sfărăma'.¹ Deci, Perșii, din voe și din tărie, nu era' mai slabî decât Laconii, ce era' ei fără de armi tocmite, și nu era' la război deprinși ca Laconii, și nu era' așa meșteri bunî de război. Deci, năvălia' Perșii câte unul, și câte zăci, și câte mai mulți, și câte mai pușini, și cădia' în mănule Spartianilor, și peria'.

[63.] Iar acolò unde să tãmplã singur Mardonie de da război, pre un cal albu fiind călare, și pre lângă dânsul aș fost ales 1.000 de Perși, tot de frunte aleși, de război, — acei sta tare războiul, și să ținia. Deci, până unde era Mardonie viș, ei tot sta' și obora' pre mulți din Laconi, și tot să apăra'. Iar, după ce căzu de peri Mardonie, și toată oastia cătă era pregșur dânsul peri și să surpă, așa

¹ Dezvoltat.

și ceialanți toți plecară fuga. Și biruiți fură de Laconi, pentru că mult le strica' lor hainile, că era' înbrăcați bine cu haine, iar nu cu platoșă, pentru că, golii fiind ei, cu trup gol, la oameni cu platoșă, ca o giucărei li era' și ca o ispită.

[64.] Acii, și moartia lui Leonidis, după vraja Spartanilor, să plini de la Mardonie, și biruință prè mare și frumoasă preluă, dintru biruințele câte știm noi, Pafsanie, ficior lui Cleomvrot, din niamul împărătesc, hatmanul Laconilor¹. Iar Mardonie peri de un om de folos din Sparti, Scaonul laconesc, pre numi Aimnist, carile, după acest război, cu 300 de oameni, să bătu cu Mesiniani², și cu totul au perit.

[65.] Iar, acii, la Platea, după ce au plecat fuga varvarii și să biruiră de Laconi, fugia' fără de nicio tocmală spre tabăra lor și spre zidul cel de lemn ce-au fost făcut la Thiva. Ce, eu stau de mă mer, pentru că, fiind războiul la lunca bisericeii bozului Dimitrie, și niciun Pers nu s'au aflat să între în biserică, au să piară pregiur biserică; ce mai mulți în locu necurat au căzut. Ce, socotesc eu cum, [dacă e îngăduit a socoti ceva despre lucrurile dumnezeiești], pentru căci au ars la Elefsina biserică, pentru aceia nu i-au primit nici în biserică sa să între. Iar acest război așa să bătu.

[66.] Iar Artavazu, ficiorul lui Farnachis, și întâi, când au rămas Mardonie de Împăratul, nu-î plăcu, și atuncia mult îl opria să nu dia război cu Laconi, și tot nu vria să-l asculte. Deci, făcia și el așa: neplăcând lucrurile carile Mardonie făcia, avia mai vr'o 40.000 de oaste, pre care era el hatman Artavazu; pre aceștia îi adună într'un locu, pre toți, și, după ce s'au lovit cu Laconi, știu bine și cunosc cum îi vor bate pre dănsii, și, așa, îi strânsă pre toți la un locu, și le zisă să margă tot boțu unde le va poronci el, și, cum vor vidia pre dănsul sărguind,

¹ Lămuriri adaoase, apoi rinduri suprimate.

² Textul arată numele.

aşa şi ei să să sârguiască. Poroncindu-le acestia întâi, să porni adecă şi el spre război, să dia cu oastia lui, şi numai ce văzu pre Perşi fugind; şi, aşa, şi el să înturnă, şi nu încet, ce prè tare, nici la zidul cel de lemn, nici la Thiva, ce pre drumul Fochei în sus, vrând mai tare să agiungă la bogazul Mării, să triacă la Asiia, să scape. Aceştia într'acolò fugiră.

[67.] Iar Grecii cei închinaţi, ce era' cu Mardonie, după cum am zis, lovindu-să cu Athinei, Vioţii câtva s'au bătut, pentru că ei să temia', şi da' război fără preget, cât 300 de cei fruntaşi aleşi Thivei au căzut de războiul Athineilor. Şi, aşa, şi aceştia plecară fuga şi ei la Thiva, nu la tabăra varvarului, undi era celalant nărod. Iar ceialanţi fugiră cu totul, până a nu să lovi cu nepriatenii, pentru că văzură pre Perşi, şi nici să mai loviră cu niminia, arătară cevaş, ce numai fugiră.

[68.] Şi arătat lucru iaste acesta cum toată puteria varvarilor Perşii era', pentru că, văzind numai pre Perşi înfrânţi, toţi să înfrânsără. Într'acest chip, toată oastia varvarilor plecă fuga cu totul. Iar călărimia atăta le agiutora, şi a lor, şi a varvarilor, şi a Vioţilor, pentru că sta de sprejiniia pre cei ce fugia' din dărăpt, şi-î ocrotia de cătră Greci. Decî, Laconiî tot după dănsii să luară în vinele, şi, pe unde agiungia' pre varvari, tot îi omoria'.

[69.] Întru această întâmplare au întâles şi ceia oaste grecească care au fost fugit la Ireu, după cum am zis mai sus, când au fugit noaptia, şi au lăsat pre Laconiî singuri, şi pre Tegheitianî şi pre Athinei. Pentru că acest război tot pre varvari i-au bătut numai Laconiî, şi celia 3.000 de Tegheitianî; şi pre Grecii cei închinaţi Athinei i-au bătut¹. Atăta oaste grecească au fost la acest război. Aşa, înţelegând acei fugiţi, fiind la Ireu. cum s'au bătut războiul, şi au biruit Laconiî, aşa, fără de nicîo tocmală s'au slobozit şi ei ca să facă vre-o vitejie, şi, aşa, miarsără asupra Grecilor celor închinaţi; şi, văzind călărimia Thi-

¹ Propositie adausă de traducător.

veilor cum netocmiți vin, îi lovi, și vr'o 600 aū omorātu dintru dānșii, până i-aū băgat în muntile Chitheronulu¹.

[70.] Aceștia fără de nicio socotință periră. Iar Perșii și celalant nărod varvar, după ce fugiră în pālanca cia de lemn, și Laconiī în urmă gonindu-i, apucară Perșii mai nainte de intrară, și să suiră prin bășci, pān' a nu sosi Laconiī, și, așa, cum putia' mai bine, să tocmiră prin pregiorul pālancei. Și, sosind Laconiī, mai tare război era pentru pālancă. Și, până a nu sosi și Athinei, tot mai era a să apăra Perșilor, și nu le putia' strica Laconiī, pentru că ei la ziduri, la cetăți nu să învăța' a bate. Și, viind Athinei, în urmă, să mai întări războiul acesta, și în multă vreme stātu, până undi siliră și-i înfrānsără. Și să suiră Athinei pre pālancă, și începură Grecii a o surpa, și intrară pre acolo într'ānsa. Și întâi Tegheitianiī intrară în pālancă, și aceștia aū dobāndit cortul lui Mardonie și toate ceelante, și iaslele cailor, carile era' tot de aramă, lucru iscusit. Acestia iasle aū pus Tegheitianiī la bozul Athinei, iar ceelante li-aū adus toate și li-aū pus la mijlocu cāt aū dobāndit. Iar varvariī, după ci-aū căzut pālanca, nu să mai tocmiră de război, nici își mai adusără amintia de vitejie, deci, numai ce încremenisă, pentru că într'atătia puține ceasuri atătia miī de oameni să omorără. Și într'un locu strămt îi apucasă vremea. Și, așa, putură să-i omoară Grecii, cāt, cum am zis, fiind varvariī 300 de miī, afară din cele 40 miī ce-am zis cum aū luat Artavazu și aū fugit, din ceialanți din toți nici 3 miī n'aū scăpat vii. Iar Laconiī, din cei din Sparti, aū perit la război 91, și 17 Tegheitianiī, și Athinei 52.

[71.] Și a varvarilor era pedestrimia vitiază, și aū arātat vitejiī; iar călārimia aū fost bună, a Sachilor². Iar vitiāz zicu c'aū fost Mardonie. Iar dintru Grecii, măcar că aū fost și Tegheitianiī și Athinei bunī, iar cu multă măsură îi covārșiră cu vitejiia Laconiī. Pentru altă nu zicu

¹ Schimbat.

² Scurtat.

această, ci pentru că, căți au fost și unde s'au tămplat, Laconi au biruit pre ceialanți; și, iarăși, undi fu tăria războiului, toată ei acolò s'au bătut, și pre cei mai aleși i-au înfrânt. Și, după cum am înțales lucrul, mai ales au fost vitiaz, din toată oastia, Aristodim, carile am scris întâi cum, durându-l ochii, au rămas din cele trei sute de Laconi ce-au perit cu Leonidis la străji. Și am zis cum îl ocăria' ceialanți Laconi, de-i zicia': «Aristodim cel fricos¹». După această, au fost: Posidonie, și Filochion, și Amomfaret, toți aceștiia au fost Laconi, iar pre buni viteji. Și, făcându-să, după război, între Greci, oastia, carile să fie mai ales dintru aceștiia, și, așa, Spartianii zicia' cum Aristodim au vrut să moară adivărat pentru vina ce-am zis mai sus, și, așa, ca un turbat, au fost lăsind stiagul său, și au fost eșind înainte și au fost făcând multe viteji². Iar Posidonie, fără de nicio pricină, și nevrând să moară, iar tot fu vitiaz bun. Cu atăta iaste bun acesta. Iar acest lucru pot să-l fie zis și cu zavistie. Aceștiia toți, căți au perit la acest război, cinstiți să făcură, — afară din Aristodim, pentru că Aristodim, vrând să moară, el pentru aceia nu s'au cinstit.

[72.] Aceștiia să numiră foarte de viteji în războiul ce s'au făcut la Platea, pentru că Calicratis afară din război au perit, carile era Lacon, și mai frumos om decât toată oastia, nu numai a Laconilor, ce și din ceialantă; carile, când făcia jărtvă Pafsanie, el sta la stiagu-și și aștepta poronca, și să răni în coaste. După aceia, ceialanți să bătia', iar pre cela, luându-l înlatură de acolò, muria cu voe ria, și zicia cătră Arminist Plateanul: «Nu mi-i voia ria pentru că moriū eū, ci pentru că nu făcuī nimică cu mănule mele, și pentru că, după cum aviam poftă să-mi arăt faptele, nu pocī!».

[73.] Iar, din Athinei, zicu să fie fost Sofan a' lui Eftihidis, din niamul Decheliei. Și zicu Athinei cum acesta

¹ Schimbări și adausuri.

² Prelucrare.

Dechelos aŭ făcut mare folos mai înainte Athinei, pentru că, viind ficiorii lui Tindar, frațai Elenei cea frumoasă, care o luasă Theseu și o ascunsă, și, întrebând pre Elena undi era ascunsă, alții nu vria' să spui, siindu-să de Theseu, iar el aŭ spus. De atunci are cinste niamul acesta la Laconi¹. Și, odănoară, arzind Laconi pământul Athinei, de acestuia pământ s'aŭ ferit.

[74.] Dintru acesta niam era Sofanis, și aŭ făcut vitejie. Unii zicu cum aŭ fost legat de brăul zălei, cu lanțuh de aramă, un fer ca de corabie² făcut, carile, apropiindu-se de nepriateni, l-aŭ fost aruncând, și i-aŭ fost prăvălind, și, căzind gîos, alții nu l-aŭ fost putând să-l rădice; și, fugind nepriatenii, îl lua în spate, și el și gonia cu dănsul. Alții zicu cum de paveță era legat acest fer, care să învârtia în toate părțile și nu sta la un locu.

[75.] Acesta Sofanis aŭ mai făcut lucru vitejesc, pentru că, fiind încungiuțați Athinei Eghina, pre Evrivatis Arghiul, ce-aŭ luat cincî biruință, îl chiamă ia limpide, și s'aŭ lovit, și s'aŭ omorât pre Evrivadis. Acesta Sofanis, mai apoi, aŭ perit bătându-să cu Idonii, fiind hatman Athineilor, și cu altul împreună³.

[76.] Iar, după ce-aŭ omorât Grecii pre varvari, pre toți, acei veni și o muiare, de bună voe; carei, văzind cum aŭ perit Persii și biruiră Grecii, — aŭ fost țitoare ia lui Farandat a' lui Teaspie, unui Pers —, și așa s'aŭ podobit cu aur mult, și ia, și roabile ei, și cu haine bune, și să pogoră din carătă, și miarsă la Laconi, încă fiind ei asupra morței varvarilor; și, văzind cum toate acelia poroncia Pafsanie acolò, întrebă numile și moșia, pentru că și ia de multe ori îl auzisă numile lui, și, așa, miarsă și să apucă de genunchile lui, și zisă așa: «O Împărate în Sparti, mântuiaște-mă pre rugătoarea ta din robie ria, pentru că mult folos ai făcut omorând pre aceștia, carei nici de Dum-

¹ Scurtat și prelucrat.

² O ancoră; textul.

³ Suprimate numele.

năzău să temia', nici de altă. Și sânt de niam de Lacon, fată lui Ighitorid¹, și m'aū luat cu sila Persul [în Cos] și m'aū ținut». Și Pafsanie zise: «Aibī nedejde, fimei, dacă te rogī, și de vei fi aceľuia fată, carele îmi iaste mie priiaten foarte, dintru căți lăcuesc pre acelia locuri». Atăta zisă, și o didia pre măna bătrănilor² ce era' acolò; mai apoi aū trimis-o la Eghina, că acolò i-aū, fost ei voia.

[77.] După muiaria aceasta, îndată, aū sosit Mandinei, după triaba războiului; și, așa, văzind cum n'aū apucat la triabă, mare jăle le era, și zicia' cum să le dia certare, că-s vrednicī. Și, înțălegând pentru aceia ce-aū fugit cu Artavazu, i-aū gonit până la Thesaliia. Iar Laconiī nu vria' să-ī lasă să-ī goniască, pentru căci fugia', — că la Laconi iaste obicei legat, când fug din război, căți scapă, să nu-ī mai goniască³. Și Mandinei, după ce-aū gonit, s'aū întors înapoi acasă, și-și gătiră hatmaniī și mai marii oștei din țara lor, pentru căci n'aū sirguit. După Mandinei, sosiră Ilii. Și aceștia, măhnindu-să mult, să dusără, și iarăși își goniră pre hatmaniī.

[78.] Iară [în] tabăra de la Plateas cia grecească era Lambon, carile era mai de folos din Eghitiani, și, așa, aū venit acesta la Pafsanie, și aū grăit cuvinte foarte grozav, și încă sirguia să-l zică; și zisă: «O, fiule lui Cleomvrotos, fapte ai făcut foarte minunat, și vrednicu, și înfrumsățat, și Dumnăzău ȕ'aū dat ție de ai mântuit Ȕara Grecească, și ai dobândit mare cinste, mai mare decât toȕi Greciī căți noi știm. Iar tu acum trebui să faci și cia lipsăște, pentru ca să ai numi și mai bun, și să sī feriască și alt varvar să nu facă Grecilor rușine. Pentru că, perind Leonidis, Mardonie și Xerxis ū luară capul și-l spănzurără. Care lucru să-l răsplătești tu, și laudă vei avia, întâi de cătră toȕi Spartianiī, după aceia și de cătră ceialanȕi Greci. Pentru că, spănzurând pre Mardonie,

¹ Scurtată genealogia.

² Eforilor; textul.

³ Lămurire adausă de traducător.

vei răscumpăra unchiului tău, lui Leonidis, răul.» Acesta acestia grăia, gândind să-l vicleniască pre Pafsanie, iar Pafsanie aŭ răspuns: «Priiatene Eghitiane, pentru căci îmi vei binile, și-l socotești mai nainte, te laud și eŭ, iar sfatul cel bun l-ai greșit.

[79.] Pentru că, rădicându-mă sus și pre mine, și moșie-mi, și faptul, apoi la nimică m'ar doborât, îndemnându-mă să cert pre mort, și, de voi face această, zici cum numi bun voi dobândi. Care lucruri să cuvin a face varvarii, iar nu Grecii, și acelora încă le zavistuim noi pentru acesta lucru, și-î ocărăm. Iar eŭ, pentru acesta lucru, nici Eghitianilor să le placu, nici celora ce le placu acestia lucruri; și destul îmi iaste mie a plăcia Spartianilor, a face lucruri drepte, a grăi cuvinte drepte. Iar răscumpăraria lui Leonidis, ce-mi zici să o facu, foarte mare răscumpărare s'aŭ făcut: cu nenumărate suflete acestora s'aŭ cinstit, și el, și ceia ce cu dănsul s'aŭ săvârșit. Iar tu, cu acestia cuvinte având, să nu te mai apropii de mine, nici mă sfătui, și știi har, scăpând nepățimit!».

[80.] Auzind acestia, acesta fugi de acolò. Iar Pafsanie pusă pre strigătorii și strigă în tabără cum nime să nu să atingă de dobândă, și poronci poslușnicilor¹ laconești să adune toate unaltile. Și, așa, înblară poslușnicii prin toată tabăra varvarilor, rășchirați, și afla' corturi cu aur și cu argint, și paturii cu aur și cu argint, și crontire de aur, și păhară, și altile; și saci găsiia' în cară, întru care era' vasă și căldări de aur și de argint; și de la trupuri lua' inele și brățări de aur, și sabii cu aur. Iar haine scumpe cine le băga' în samă acii, fura' multe poslușnicii, și le vindia' Eghitianilor, și multe și arăta' câte nu le putia' ascunde. De aicia s'aŭ înbogățit Eghitiani, carei cum-păra' aurul în loc de aramă de la poslușnicii laconești.

[81.] Și, adunând toate unialtile la un locu, scoasă a zăcia bozului de la Delfi, din care s'aŭ făcut scaonul cel cu trii picioare de aur, carile stă preste șarpile cel cu

¹ Heloților; textul.

trii capite de aramă, lângă cuptor. Și bozuluî de la Olimbiia scoasă ră parte. Și făcură de zăce coîi pre Diia [=Zeus] de aramă; și, la bogazu, luî Posidon, iarășî, îl făcură de 7 coîi, de aramă, tot dintru această a zăcia. Și, făcând acestia, celelante le înpărțiră, și luară carile cât era vrednicu a lua: și îiitorile Persilor, și aurul, și argintul, și altile toate¹. Socotesc cum aű înpărțit celor ce-aű făcut vitejie, măcar că nu să zice acest cuvânt, iar tot pricep eű acest lucru². Iar luî Pafsanie a zăcia i s'aű dat din bani, din mueri, din cai, și dintru toate celelante³.

[82.] Zic și aceasta: cum Xerxis, după ce-aű fugit din Țara Grecească, să-și fie lăsat toată casa luî, și ciniile luî, și vasăle⁴, luî Mardonie, ca să o aibă el. Iar Pafsanie, socotind toate tocmelile luî Mardonie, cu aur și cu argint tocmite și înepestrate, poronci pitarilor și stolnicilor să-î grijască ospățul cum îi grijia eű și luî Mardonie. Și, așa, făcură eű poronca Împăratuluî. Și, văzind Pafsanie atătia mesă de aur și de argint, și altă gătire minunată, să miră de atăta bine, și aű răs, și aű zis cătră slugile luî să-î grijască prănz laconesc. Și, făcându-să prănzul, și fiind departe păr' la cel persesc, iarășî aű răs Pafsanie, și aű trimis di-aű chiebat hatmaniî grecești, și, sosind eű, le arăta Pafsanie cătă osăbire iaste între masa Pers[i]lor și între a Laconilor, și le zisă așa: «Bărbați greci, pentru aceia v'am eű adunat aicia, pentru ca să vidiati nebunii Împăratuluî Midilor, carile, având petrecire ca aceasta, aű venit ca să ia iastă ticăloasă a noastră!». Acestia aű zis Pafsanie cătră hatmani.

[83.] Iar, după aceia, aű aflat Plateaniî săcrie cu aur și cu argint, multe, îngropate, și altile multe lucruri. Și, adunând și oasăle toate la un locu Plateaniî, s'aű aflat un cap dintr'un om, întreg, neavând nicio închietură;

¹ Și vitele de jug; textul.

² Rău tradus.

³ Se arată în text, care.

⁴ Enumerația e adausă de traducător.

și o falcă, având dințai din sus tot un os, nu osăbiți, și măsăle, și tot dintr'un os. Și să arătară ciolane (și) a' unui om de cincî coți.

[84.] Iar, a dao zi, trupul lui Mardonie nu să putia afla : de cine s'aũ luat, nu să poate știe bine. Iar mulți aũ luat mari daruri de la Artondis, ficiorul lui Mardonie, pentru îngroparia tătani-său. Ce, bine cine aũ fost, nu să știe. Zicu pentru Dionisofan Efesanul, să-l fie astrucat. Mardonie așa să îngropă.

[85.] Iar Grecii, după ce ș'aũ împărțit dobănda la Plateia, își îngropară morții osăbi, cineș pre ai săi. Laconii făcură trii gropniță : una pentru popi, carei era' Amomfaret, și Calicratis, și Filochion, și Posidonie¹. Aceștia osăbi era', popii; într'altă gropniță Spartianii, într'alta, iarășî, poslușnicii. Aceștia așa-î îngropară. Iar Tegheitianii pre toți la un locu i-aũ îngropat, și Athinei iarășî, și ceia Greci², pre cei ce-aũ perit de călărime iarășî i-aũ îngropat. Acestia gropniță cu trupuri s'aũ înplut; iar celente, ci să vād la Plateia, gropnițale, cum socotesc eũ, aũ făcut ei pentru rușinea aceia, pentru căci aũ lipsit de la război, pentru ca să fie să vază oamenii ci vor să nască în urmă. Pentru că și Eghinitianii aũ gropniți, care și în 10 ani, apoi, după război, aũ plătit di-aũ făcut un om de la Plateas.

[86.] Și, după ce-aũ îngropat pre morți, îndată să sfătuiră să margă asupra Thiveilor și să ceară pre cei ce s'aũ închinat întâi la Perși, și mai vartos pre Timighenid și pre Ataghin, carei era' vărhovnic³ acestui lucru; iar, de nu-î vor da, până n'or lua cetatia, să nu să întoarcă. Și, după sfatul acesta, a 11 zi după războiul acesta, miarsără la cetatia Thivei; și, cerând oamenii, nu-î vria' să-î dia. Și, așa, începură a strica țara, și a bate cetatia, și tot strica' rău.

¹ Schimbată de traducător ordinea numelor.

² Înșirați în text.

³ Începători.

[87.] Iar, trecând 20 zile, zisă Timoghenid către Thivei așa; «Bărbați thivei, de vreme ce ați sfătuit Grecii ca să nu să scoale de aici până ce nu ne vor dobândi, sau să ne dați pre noi la ei, trebui, pentru noi, să nu mai pată rău țara; ce să ne tocmim cu bani, cândăi bani vor ceri, și pentru bani facu acestia. Și, de cer bani, cu toți să dăm bani, pentru că cu toți am greșit; iar, de nu, pentru noi cu adivărat bat cetătia, noi ne vom da singuri.» Deci, socoti cum bine zice Timighenid, și, așa, Thivei trimisără solii la Pafsanie, vrând să dia pre oameni.

[88.] Și, după ce-ați priimit, acel Ataghin scăpă și fugi din cetate. Și, aducându-i copie, îi slobozi, zicând cum ei nu sânt vinovați pentru aceia nimică. Iar pre ceialanți i-ați dat Thivei. Aceștia socotia' cum cu bani să vor putia scoate. Iar el, luând și socotind acest lucru, îndată slobozi cealantă toată oastia grecească pre acasă, și pre oameni îi dusă la Corinthus, și-i omoria'. Acestia să lucrară la Plateas și la Thiva.

[89.] Iar Artavazu [al lui Farnache], fugind de la Plateas, și agiungând la Thesaliia, îl chieamă la ospăți, și-l întreba' pentru ceialantă oaste, neștiind ei nimică pentru războiul ce să făcusă. Iar Artavazu cunoscă cum, dacă va spune drept, va veni la cumpănă să piară și oastia lui (pentru că, înțelegând, toți să vor scula asupra lui). Și, socotind aceasta, nici către Fochei, nici către Thesali nu spusă, ce zisă așa: «Eă, bărbați thesali, cum vedeți și voi, (să) mă pripăsc să mărg la Thrachi, și merg tare, trimițindu-mă cu această oaste din tabără. Iar Mardonie, cu ceialantă oaste, vine în urmă, după mine. Pre dănsul să-l ospătați și să-i faceți bine; că, cu vreme, nu vă veți căi». Și, zicând așa, purceasă tare cu oastia prin Thesaliia și prin Machidoniia, drept la Thrachi, cu adivărat, tăind prin mijlocu uscatul, și agiunsă la Vizantiia, lăsind multă oaste de a lui tăiată în urmă de Thrachi, și de foamite, și de ostinială; și, de la Vizantiia, cu vasăle ați trecut. Acesta așa ați scăpat la Asiia.

[90.] Iar, întru zioa ce-aũ fost războiul la Plateas, să tãmplã și la Micalis a Ioniei război prè mare. Pentru cã, șãzind la ostrovul Dilosului Grecii, cu vasãle lor, și cu hatmanul lor, Leftihidis Laconul, venirã soli de la Samos la Leftihidis trii oameni¹, fiind trimiși pre ascuns de Pers[i] și de tiranul lor², pre carile îl pusãsã Perși. Și, mergãnd, zisã multe și în multe feluri cuvinte, cum, numai de-ı vor vidia Ionii, să vor despãrți de cãtrã Pers[i], și varvarii nu vor îngãdui, iar, de vor și îngãdui, nu mai poate să fie să le dia Dumnãzãu mai bun vãnat, și să ruga' pentru toți Dumnãzii grecești să le dia agiutor să mãntuiascã Grecimia din robie și să goniascã pre varvarii; și prè lesni vor face acest lucru, pentru cã vasãle lor înblã rãu și să vor putia bate cu dãnșii bine, și zicia': «De nu-ı cred pre dãnșii, sãnt gata să stia zãloage în vasãle lor».

[91.] Și, rugãndu-sã tare Samnianul, și spuind multe lui Leftihidis, el întrebã, aũ doarã pentru ca să-ı vazã nãrocul, aũ doarã așa vrãnd Dumnãzãu, și-ı zisã Leftihidis: «Priiatene Samie, ce ți-ı numile?». El zisã: «Ighisistrat» (ce să înțãlege grecește: povață de oaste). Iar, vrãnd să mai zicã Ighisistrat, apucã Leftihidis, și zisã: «Priimãsc sãmnul cel bun lui Ighisistrat, priiateni samie. Acum, trebui să ne daı credință tu și aceștiialanți Sami ce sãnt cu tine, cum, adivãrat, Samii ne vor agiuta.»

[92.] Acestia zicia, și fãcia și faptul. Pentru cã Samnianii îndatã aũ gıurat cum să fie agiutori Grecilor. Fãcurã acestia, și purceasã, puind înnainte pre Ighisistrat. luãndu-l sãmn bun; și Grecii aũ mai rãmas. Iar, a dao zi, fãcurã jãrtve, și li era' jãrtvile bune, avãnd vrãjitori pre Diifon a' lui Evin de la Apoloniia. Acesta, tatãl acestuia Evinie, i să tãmplã o poveste, așa:

[93.] Acolò, în țara lor, era' oi, «a' soareluı» le zicia',

¹ Li se dã numele in text.

² Și el numit.

și zioa păștia' lângă apă¹, și noaptia le închidia', și le pășia', tot pre rând, oameni de folos dintru orășani, câte un an unul². Acesta, vinindu-î rândul de pază, aū mers, și, adormind, aū venit lupi și aū mâncat 60 de oi. Și, deșteptându-să el, și văzind că lipsăsc, gândia să le cum-pere. Iar ceia aū sămțit lucrul, și l-aū adus la grudecată, și aū ales cum, cu ce n'aū păzit, cu aceia să-l certe, și-î scoasără ochi. Făcând ei aceasta, oile nu le mai năștia', și altile multe aū pățit. Și trimiseră la Delfi de întrebare ce vor face? Și li-aū răspuns vraja cum să caute să răs-cumpere pentru răul ce i-aū făcut lui cu cia-î va fi voia, și-î va plăcia, pentru că pre lupi de acolò i-aū trimis, și, după aceia, și prorocii de la Delfi îi vor da lui dar ca acela, carile mulți dintru Greci îl vor ferici.

[94.] Așa, să dusără, și începură ei a-l măguli pre orbu, ceialanți orășani, întrebând ce-î vor da³. El cerșu niște țarină⁴, pentru că nu știa el pentru ce-aū zis vraja și cum li-aū poroncit, și, după ce-aū poftit acelia, să să înpace. Ei i-aū spus că aū zis vraja așa⁵. El să scărbi, ce nu putu face nimică, ce, ce-aū poftit, aū luat, și, apoi, i-aū venit dar de la Delfi, di era vrăjitorî foarte bun, cât era vestit.

[94.] Acestui orbu era ficior acesta Diifon. Zicu unii cum nu era ficior, ce pentru oameni zicia⁶.

[96.] Iar, după aceasta, Grecii, vrăjindu-li-să bine, pur-ceasără spre Samos. Și, agiungând lângă Samos, Grecii așteptară acolò, și să gătia' de război. Iar Grecii, sămțind acest lucru, să apropiară la uscat cu vasăle celelante, iar a' Finichilor li-aū lăsat de s'aū dus, pentru că aū sfătuit să nu să bată pre Marfa, căci îi vor bate Grecii. Iar, la uscat, socotiră să să ducă lângă oastia lor cia pediastră, care era la Micalis, și o lăsasă oastia aceasta Xerxis,

¹ Textul spune care erau locurile.

² Apoi rinduri șupimate.

³ Foarte scurtat.

⁴ Idem.

⁵ Idem.

⁶ Scurtat.

când mergia, pentru să păzască Ioniia. Și era' 60 de miș de oaste, și era hatman Tigranis, carile, de mărimea statului și de frumșățile lui, covârșia pre Perși pre toți. La aceștia Perși socotiră să fugă și hatmaniș vasălor, și să tragă vasăle afară, să le facă tărie prin pregjur, să nu le poată dobândi Grecii, și să le fie și lor scăpare.

[97.] Acestia au sfătuit ei, și au purces. Și, sosind acolo la Micalis, la biserica Dimitriei¹, acolo au scos vasăle la uscat, și, cu petri și lemne, au făcut tărie tare, cu copaci, și parți au pus, pentru ca să să bată și să biruiască, sau să să sprijiniască acolo, pentru că într'amândoaă părțile le bătia gândul.

[98.] Iar Grecii, după ce au sămșit pre varvari cum au fugit, li-au părut rău pentru căci au scăpat, și să mira' ce vor face: merge-vor în sus, cătră Vizantiia², au întoarce-să-vor înapoi? Și socotiră să nu facă așa, ci să margă la Micalis, la uscat. Și gătiră scări și altile ci trebuia', și, așa, mearsără la Micalis. Și acolo, apropiindu-să de tabără, nu le eșia nime înainte, numai ce vidia' vasăle ascunsă după pălancă, și oaste pediastră prin țarmurile Mării. Acii, Leftihidis să lipia de margine cu corabiia sa, și zisă: «Bărbați Ioni, care mă auziți pre mine ce zicu eu, ascultați ce zicu; pentru că știu că Perșii, cu adivărat, ce zicu eu, nu vor înțalege. Când ne vom lovi, trebui, dintru toate, întâi să-și aducă niștine amintia de volnicie și hasla [hasna] ne iaste «Ivi». Ivască-să și cela ce m'au auzit, și să spui celui ce nu m'au auzit, să le spui și el». Acest sfat au fost ca și cela a' lui Temistocleis, de la Artemisiia; pentru că, au de vor înțalege varvari, nu-î vor crede pre Ioni, au de nu vor înțalege varvari, Ioni vor vicleni.

[99.] Leftihidis, hatmanul vasălor, Laconul, acestia au zis. Și, după aceia, au făcut Grecii așa: lipiră vasăle, și eșiră la uscat, și să tocma' de război. Iar Perșii, văzind

¹ Scurtate lămuririle despre «biserica».

² Designarea acestui loc e adausă.

pre Greci tocmindu-să de război, și înțelegând ce-au zis Ionilor, intrară la prepus, și luară armile Samilor. Pentru că zicia' că vor fi una cu Grecii, pentru că Sami, fiind 500 de robî athinei în vasăle varvarilor, îi sloboziră, și le dideră cale la Athina. Pentru aceia era' în prepus, zicând cum 500 de capite de nepriiateni a' lui Xerxis au slobozit. Și, iarăși, pre Milisianî pusără Perșii să păzască căile carile să suiia' la vărvurile Micaliei, adică pentru căci știu rândul locului. Acesta lucru îl făcia' Perșii pentru ca să nu să afli ei în război. Pre acești Ionî, ce cunoscără Perșii cum, de-î vor vicleni, pot câte ceva să le strice lor, într'acela chip îi depărtară, și să păzia' de dânșii. Iar ei tocmiră pavețele cele mari, ca să le fie aret¹ lor.

[100.] Și, gătindu-să și Grecii, porniră asupra varvarilor, lovi veste în oastia grecească, cum Grecii au bătut pre Mardonie, și sămn de strigătorî de oaste încă să arătă, pre o scândură stând. Iar această veste așa veni, pentru că Dumnăzău multe poate face, măcar că într'o zi s'au tãmplat războaiele amãndoa, și a' lui Mardonie, și acesta; ce, pre sămne, arată Dumnăzău sămnele sale. Decî, întrãnd în tabără această veste, cu mult s'au mai veselit oastia grecească, și era' veseli, și gata a să bate.

[101.] Și această tãmplare, iarăși, la amãndoa oștile să tãmplă, pentru că și acolò era biserica Dimitriei, și acolò, iarăși, după cum am zis că pregîtur biserica aceia să făcia războiul cel tare, și la Micalis iarăși așa era să să facă. Și cu cale încă să făcu vestia întru Greci pentru biruința, pentru că la Plateas cu Mardonie dimineață s'au bătut, iar la Micalis târziu. Iar, cum într'o zi și într'o lună s'au făcut războiul acesta cu cela a' lui Mardonie, preste scurtă vremi s'au înțales; și, până a nu intra această veste în oaste, era frică întru dânșii, ci pentru ceialantă oaste, să nu o bată Mardonie. Și, după ce întră această veste întru dânșii, și mai tare au purces cătră dânșii. Decî, Grecii și varvariî silia' cu războiul,

¹ Gard, ἔρκος.

pentru că la mijlocu era pusă plașcă ostroavile și Marîa Albă; carile va birui, acelaia vor fi.

[102.] Decî, [de] cătră Athinei și de cătră cei ci era' tocmiți lângă dănșii, li era a mergia prin locu șes, prin marginia Mării; iar de cătră partia Laconilor și a celorlanți era' răpi și dialuri. Decî, până a încungîura' Laconiî răpile acestia, începură a să bate. Și, până sta' Perșilor pavețele cele marî dinnainte, ei să bătia' într'un chip, și nu le putia' strica nimică. Iar, după aceia, Athinei și ceia ci era' lângă dănșii să îndemnară pentru ca să nu fie tot a Laconilor vitejiia, și să apucară mai tare, și, așa, înpinsără pavețele și să premeni lucrul trebeî, și, așa, fruntașii dideră în Perși, și Perșii stătură și să apărără multă vreme, după aceia fugi în zidul ce să făcusă. Iar Athinei, și Corintheniî, și Sichioniî, și Triazinî (aceștiia era' tot aproape), căzură și ei odată în pălancă cu dănșii. Și, luându-să zidul, ceialanți începură a fugi, fără de Perși, iar aceștiia tot să bătia' tare cu ceia ce întrasă în pălancă. Și, din hatmaniî persăști, doi periră, doi fugiră. Pentru că, bătându-să încă Perșii cu Greciî, sosiră și Laconiî cu ceialanți încă, și surpară îndată. Artaintis și Ithamithris, hatmaniî de pre Marîa, aū fugit; iar Mardontis și hatmanul uscatului, Tigran, bătându-să, aū perit acolò.

[103.] Căzură și din Greci acolò cățiva, și hatmanul Perileu a' Sichioniilor¹. Și Samiî, celora ce le luasă întâi Perșii armile, după ce aū văzut că să mută războiul, și ei încă, dintru cât aū putut, aū făcut, folosind și ei Grecilor dintru cât putia. Și, văzind pre Sami ceialanți Ioni, așa, și ei cu toțai vicleniră pre Perși, și-i tăia' și ei.

[104.] Iar Milisieî păziiî vărurile muntelui și căile, pentru că, de li să va tãmpla Perșilor după cum li s'aū tãmplat, pre acolò să aibă a scăpa, știindu-î că-s de aî lor, și să scape în vărurile Micalieî. Pentru această ei trimisăsa pre Milisianî, și pentru să nu fie în tabără,

¹ Începutul paragrafului e suprimat.

să vicleniască. Iar Militianii, pre căți Perși mergia' acolò, îi povățuia' pre căi de iarășî cădia' în nepriateni; și, mai apoi, ei le fură cei mai mari nepriateni, pentru căci îi omorăia'. Așa, al doilea rând, de la Perși să mântuia Ionia.

[105.] La acest război Athinei făcură vitejii, și, din Athinei, Ermolicos, feciorul [lui] Eftin, om învățat a să bate. Acesta Ermolicu, mai apoi, la alt război ce-aū avut Athinei cu Caristei, aū perit acolò¹. După Athinei, și Corinthianii, și Sichionii, și Trizinii.

[106.] Iar Grecii, după ce aū biruit și aū omorât pre varvari, pre unii fugind, pre unii și în război, scoasă toată dobânda în laturî, lângă Marîa, și arsără și vasele, și pâlanca a varvarilor, și tot, și aflară bani ascunși mulți. Și, după ce-aū făcut așa, aū purces pre Marîa cu vasele, să dusără la Samos, și sfătua' undi vor rădica Ionia, să o mute, și în ce locu a' Țării Grecești să o pui, și să o lasă Ionia pustie varvarilor. Pentru că preste puțință iaste pururia să o sprijiniască cu oaste, că, nesprejânindu-i pre Ionî, nicîo nedejde nu iaste să scape ei dintru mănule varvarilor. Decî, Peloponisiu cei fruntași socotiră cum orașale Grecilor celor închinați varvarilor să le rădica, și să pui în locul lor pre Ionî să lăcuiască. Iar Athinei nu-i lăsa' pre Ionî să rădica din loc, nicî lăsa' pentru ceia ce sânt din niamul lor să-i povățuiască alții cu sfatul. Și, stând ei împotrivă, lăsară și Peloponisiu să fie așa. Decî, pre ostroave carile aū fost în tabără cu Grecii², le legară cu giurământ cum pururea să fie într'agîtor Grecilor și să stia cu dănșii neclătî. Și, așa, legându-i cu giurământ, mergia' să strice podurile, gândindu-să cum le vor afla și atunci stând pre locu.

[107.] Iar varvari carei scăpasă la marginile vârvurilor Micaliei, scăpară la Sardis, fiind puținei. Și, tîmpinându-l pre cale Masistis, feciorul lui Dariu (fratule lui Xerxis), văzînd

¹ Textul arată locul.

² Numite în text.

patima lor ce-au pășit, zisă lui Artaintis hatmanul multe cuvinte răli, și altile, și încă și aceasta, cum iaste mai rău decât o muiare, dacă n'au fost vrednicu a fi hatman, și iaste de tot răul vrednicu a păși, pentru că au făcut rău în casa Împăratului: iar, la Perși, a zicia cum iaste mai rău decât o muiare, mare rușine iaste. Și, așa, rușinându-să Artaindis de toate acestia cuvinte, scoasă hangiarul, scărbindu-să, și alerga să omoară pre Masistis. Și, alergând Xinagor Alicarnasianul, tâmplându-să acolò, după Artaindis, il apucă de mijlocu și-l trânti în pământ; și, așa, stătură înaintea lui Masistie și peicii. Xinagor acestia făcu pentru Masistie, și pentru ca să aibă har de la Xerxis pentru căci i-au mântuit pre fratile lui; pentru acest fapt, Xinagor toată Chilichia domni, dându-i-o Împăratul. Iar varvari carei mergia' la Sardis, altă nu făcură nimică, ce miarsără la Sardis. Și la Sardis era Împăratul de atuncia de când il bătură la Athina pre Maria, și, fugind, acolò sosi.

[108.] Atuncia, fiind acolò, îndrăgi pre fimeia lui Masistie, fiind și ia acolò. Decî, trimițind la dânsa, ia nu vria nici într'un chip, nepriimind; să-î facă, iarăși, silă, nu îndrăznia, pentru frati-său, pentru Masistis. Pentru aceia sta tare și muiare, pentru că știa că silă nu-i va face. Atuncia Xerxis, neputând nimeri într'alt chip acest lucru, socoti să însoare pre ficioru-său, pre Darie, cu fata aceștia mueri și a lui Masistis, socotind cum cu acesta mijlocu doar o va pleca. Și, tocmindu-să cu dânsa, după obiceiile lor, purceasă la Susa, și, sosind acolò, căsători pre fiul său Darie cu fata aceia, i să primeni dragoste lui de la maică la fată aceia a lui Masistie. Și a lui Masistie fată o chiema Artaindis. Și, așa, înbla Xerxis cu dânsa pre ascuns¹. Și, trecând vreme multă, acesta lucru, așa să primeni: Amistris, fimeia lui Xerxis, țasu o cămeșă foarte iscusită și înpestrită, și o didia lui Xerxis. Și Xerxis, înbrăcându-să cu o haină, miarsă la Artaindis. Și, culcându-să cu dânsa, să bucură, și-î zisă să ceară ce-î va fi voia, că-î va da, pentru

¹ Adaus al traducătorului.

căci i-au făcut pre voe, și, ce-î va pofti, tot îi va da (decî, era lucrul, să piară cu totul, orănduit de la Dumnăzău). Și zisă cătră Xerxis: «Da-mî-vei ce-ți voi ceri?». Iar Xerxis nu gîndia cum va ceri aceia haină, și făgădui cu gîurămănt Xerxis cum îi va da. Și, după gîurămănt, îndată cerșu la Xerxis haina. Iar el întru tot felul să apăra, nevrînd să i-o dia, nu pentru altă, ce siindu-să pentru fimei-și, pentru Amistris, pentru că și mai nainte prepunia, iar atunci și mai tare va pripune, și va afla adivărul lucrului. Și zicia să-î dia cetăți, să-î dia aur fără număr, să-î fie ia mai mare, și altile multe; și oastia iaste pre cinste dar la Perși. Ci ia tot nu vria să-l asculte. Așa, îi didia haina. Și ia, bucurându-să pentru dar, să bucura și să veseliă, și purta ia aceia haină.

[110.] Până undi aū înțales povestia Amistris bine. Și, așa, pre fimeia această nu avia mînie nimică, ci pre maică-sa avia mînie mare, și cum iaste învățătoare acestor lucruri, și ia le face. Și, așa, socoti să facă peire muerii lui Masistie. Și păziia pre bărbatulu-și, pre Xerxis, când făcia masă împărătiască (această masă odată într'un an să face, când iaste zioa de naștere Împăratului; și să chiamă persăște «ticta», grecește: desăvărșit; atunci să rade pre cap numai Împăratul și [nu] altă dată preste an, și dăruiaște pre Perși). Această zi păzi Amistris și să rugă lui Xerxis să-î dăruiască muiare lui Masistie. Iar el încă socotia cum fără de cale iaste lucru ca acesta, a-și da muiaria frăține-său, și alta pentru că era și fără de vină. Că bine aū priceput el pentru cia o ceri.

[11.] Când fu în ceia de apoi, rugându-să ia tare, și fiind obicei legat cum, la aceia masă, cine ce-î va ceri, numai ce-î caută Împăratul să i-l dia, — decî, foarte preste voia lui, priimi, și, dăndu-i-o, făcia așa: poronci ei să facă cu ia ce-î va fi voia, și trimisă de chiemă pre fratele său, și zisă așa: «Masistie, tu ești fecior lui Darie și frate al meu; și, lângă acestia, ești și om bun. Pentru aceia, să faci cu această muiare ci lăcuești acum să nu lăcuești, ci să o gonești, și să-ți dau eu o fată a mia, și cu aceasta să lă-

cuești. Iar aceasta ce ai tu, nu-mi place, și să o gonești, să să ducă». Iar Masistie să mirâ ce zice Xerxis, și zisă: «Doamne, ce cuvânt fără de cale îmi zici, poroncindu-mi să-mi gonesc muiaria, dintru care (trii) ficiorî am născut voinicî, și fete, dintru care și ficiorului tău una am dat, și ia îmi iaste foarte pre voe! Acum tu îmi poroncești să-mi las muiaria, să iaă fata ta! Eă, Împărate, mare lucru țiiu acesta, că mă invrednicești de fata ta, iar lucru ca acesta nu-l voi face. Iar nicî tu mă sili, la un lucru ca acesta postindu-mă. Și la fata ta să va afla alt bărbat, nu mai rău decât mine, și pre mine mă lasă să trăescu cu fimeia mia.» Acesta așa aă răspuns. Iar Xerxis aă răspuns așa, scărbindu-să: «Lucrul acesta așa s'aă istovit, pentru că nicî fata mia îți voi da ție să o eî, nicî cu muiaria ta vei lăcui de astăzi înnainte, pentru ca să te înveți a priimi ce-ți dau oamenii!» Iar el, auzind așa, răspunsă atăta, eșind afară: «Doamne, adivărat m'aî surpat!»

[112.] Întru mijlocul acesta ce vorovii Masistie cu Xerxis, iar Amistris aă trimis pre peicii lui Xerxis și aă căznit pre muiaria lui Masistie: i-aă tăiat țițile, li-aă dat ciinilor, și limba, buzile, nasul, urechile, și, așa, o trimisă acasă căznită.

[113.] Iar Masistie, neștiind de acestia nimică, ci, socotind cum nu iaste acesta lucru bun, alergă acasă-și; și, văzind muiare-și căznită, să sfătui cu feciorii lui, și purceasă să margă la Vactra, cu feciorii lui, și cu toate slugile lui, și cu alți mulți, ca să vicleniască pre Xerxis, și să-i facă mult rău. Și s'ar fi și făcut, după cum socotesc eă, pentru că acolò la Vactris sânt și Sachii, și le era Crai Vactrilor, și foarte îl iubii. Iar Xerxis, înțălegând cum va să facă el așa, trimisă oaste asupră-i, și, pre drum, îl omoră, și pre dănsul, și pre ficiorii lui, și toată oastia lui. Așa, întru acest chip fu dragostia lui Xerxis și moartia lui Masistis.

[114.] Iar Grecii carei aă purces de la Micalis în sus, pre Marfa, întâi sta' la Lectos, pentru că-i opria' vântu-

rile, după aceia aŭ sosit la Avidos, și aflară podurile surpate, carile gândia' cum le vor afla, și mai mult pentru dânsă aŭ fost mers acolò. Decî, hatmanul Leftihidis și cu Peloponisenii socotiră să să întoarcă în Țara Grecească, iar Athinei și Xanthip, hatmanul lor, zicia' să rămie, să să ispitiască la Hersonisos. Decî Leftihidis cu ceialanți să întoarsără, iar Athinei mearsără la Sistos, și-l bătia', eșind la uscat.

[115.] Acii, la Sistos, fiind zidul foarte tare, aŭ fost intrat, după ce aŭ auzit că să sui Grecii în sus, de putindirilia de prin pregîtur, și din cetatia Cardii, Iovaz Persul, carile avia și armile podurilor, și le dusă acolò, și cetatia era a Eolilor, iar era' acolò și Perșii, și dintr'alte părți cățiva¹ oameni.

[116.] Aceștia părți de locu era Crai Artaietis, om pers, rău și fără de lege, carile aŭ amăgit și pre Xerxis Împăratul, când să pogorăia la Athina, de i-aŭ dat voe de aŭ jăcuit biserica lui Protesilau de la Eleunda. Pentru că la Eleunda de la Hersonisos iaste o biserică a lui Protesilau, și groapa lui acolò, și multă avuție: păhară de argint și de aur, și alte haine și odoară. Acestia toate li-aŭ jăcuit acesta Artaietis, poroncindu-i Împăratul, pentru că el aŭ zis cătră Xerxis: «Doamne, iaste aicia o casă a unui Grecu, carile, odănoară, oștind asupra țarei tale, aŭ perit, pățind pre cale. Acestuia casă, să mea-o dai mie, să fie a mia, — pentru ca să să înveță și altul, asupra pământului tău să nu oștiască!». Și, amăgind pre Xerxis, n'aŭ socotit drept nimică o casă a unui Grecu, nesocotind cum alte aŭ fost acestia. Iar cum să fie oștit asupra pământului lui Xerxis, iaste povestia așa: Perșii toată Asiia gândesc cum a lor iaste și a celuia ci împărățește pre dânsii pururia. Decî, pentru căci aŭ oștit Protesilau la Troada, pentru aceia zicia' așa. Și, așa, dându-i lui Împăratul voe, aŭ luat toate acelia din biserică, și le dusă la Sistos. Și prin ținterim sămăna și să păștia, și el, când

¹ Mulți; textul.

mergia la Eleunda, înăuntrul bisericei să culca cu mueri. Și atunci îl cuprinsă Grecii acolo, nefiind gata de închisoare, nici știind pentru Greci nimică; ci numai fără de veste îl loviră.

[117.] Și, bădând cetatia, să făcia toamnă, li s'au supărat Athineilor lipsind de acasă atăta vremi, și nu putia' să ia cetatia, și să ruga' căpitanilor să-i întoarne acasă; iar ei zisă cum au să ia cetatia, au să-i chiami de la sfatul Athinei, iar într'alt chip nu vor merge. Și, așa, priimiră și ei.

[118.] Iar cei închiși cu Artaictis la tot răul au agiuns, atăta cât legăturile patului cele de curia le frigia' și le mânca'. și, ne mai având ce mânca, scăpară într'o noapte din ziduri, și fugiră cu Perșii Artaictis și Iovaz, pre denapoia zidului pogorându-să, pre undi era mai tare locul, și străji acolo nu străjuia'. Iar, după ce s'au făcut zioă, Hersonitiani au arătat Athineilor pōvestia de prin ziduri, și deschisă porțile. Deci, unii miarsă și rămasă la cetate, iar alții goniră pre cei fugiți.

[119.] Deci, Iovaz, fugind la Thrachi, îl prinsă Thrachi ai Amari¹, și-l făceră jărtvă la un bozu a' lor², după legia lor, și pre oameni lui într'alt chip i-au omorât. Iar cei cu Artaictis, purcegând mai apoi, îi agiungia', trecând puținel de apa Caprei³, și, așa, cătăva vremi să apărară. Deci, unii periră, alții și vii s'au prins, și-i legară Grecii, și-i aducia' la Sistos, și cu dănsii, legat, și Artaictis, și fecioru-său.

[120.] Și zicu Hersonitiani cum, dintru străjări, unul, păzindu-l, au fost frigând icre, și să făcia o minune așa: pentru că icrele au fost sărind pre cărbuni, în ce chip ar fi fost viu pește, și adiaa' ca niște pește. Iar ei cu toțai s'au strâns de s'au mirat de aceasta. Iar Artaictis, văzind minunia, au chiebat pre cela ce frigia icrele, și-i zisă:

¹ Apsinthii; textul.

² Numit în text.

³ Aigos-Potamoi; textul.

«Priiatene Athinee, tu de acesta sămn nu te temi; pentru că nu ție, ce mie mi să izbândește Protesilaū de la Eleunda, pentru că, mort fiind, zvântat ca niște icre, are putere de la Dumnăzău ca să certe pre cela ci i-aū făcut strămbătate. Decī, acum, colaciū aceștiia îi vor da lui Protesilaū; pentru câte am luat de la biserică să dau 100 talanți, iar pentru mine și pentru feciori-mī 200 talanți, Athineilor, să dau pentru viața mia.» Zicând acestia, nu-l asculta hatmanul Xanthip. Pentru că Eleundeii, răscumpărând lui Protesilaū, să ruga' să-l omoară, și gândul hatmanului încă acolo-ī stăruia. Și, așa, îl dusără la marginea Mării, undi Xerxis aū făcut podurile, — altăi zicu în dămpul cetăței Maditului—, și, așa, întâi îl omorără, întâi pre fecior, și apoi și pre dănsul, răstignindu-l pre o scândură.

[121.] Și, făcând acestia, să întoarsără în Țara Grecească, adunând și alte multe unialte, și armile podurilor, pentru ca să le pui pre la biserică. Întru acest an atâtea, și alte mai multe nu s'aū lucrat.

[122.] Acestuia, lui Artactis, aū fost strămoș Artemvar, carile aū zis cuvântul acesta, și Perșiī l-aū [dus la Chiros], și zicu cum Chiros să-l fie grăit, și cuvântul zice așa: «De vremi ce Zefs îți dă ție, Chire, Domniia dintru oameni, și Perșilor supuind pre Astiiag, ia 'mblă, pentru că pământ avem puțin, și iaste și năsălnicu, să ne sculam de aicia, să cercăm alt[ul] mai bun și sănt». [Chiros li spune a se găti de supunere, căci țerile moi dau oameni moi, de oare ce o așa țară nu poate da rod minunat și oameni buni de războiū. Perșiī se duc biruiți de părerea lui Chiros, socotind că e mai bine a locui la loc rău, decit în șes roditor, robī ai altora ¹.]

¹ Adaus, in locul ultimelor rinduri, care lipsesc.

CUVINTE ȘI LOCUȚII VECHÎ

CUVINTE ȘI LOCUȚII VECHİ¹.

A.

- A** (= la), 55. (sint dator a om grec), 201. (— mină), 160.
- Abăioară**, 227.
- Abanos**, 186, 190.
- Abate** (a se), 41.
- Abur**, 100.
- Acasă-ne**, 255 (—vă), 239. (—și), 509.
- Acestași**, 19.
- Acioa** (a se), 488.
- Acmă**, 201.
- Acolisi** (a se — de ceva), 78.
- Acoperi** (a se — pe cap), 333.
- Adănu** (a, a dănu), 230.
- Adăogi** (a), 19, 365, 444. (a se), 482. (a — apa; a crește), 96, 98, 145, 223. (a — locul; a crește), 30. (a — pământul în sus), 96. (a se — la cinste), 67. (a se — în război), 299.
- Adăpa** (a — pământ), 96. (grădină), 266.
- Adăpători**, 252, 264.
- Adăpături**, 252.
- Adăposte**, 377.
- Adăposteală**, 381.
- Adevăr**, 426. (mai), 46
- Adia** (a; pește), 511.
- Adincă** (a), 369.
- Adoară** (= aș doară), 17.
- Adunări**, 226.
- Adurmăca** (a), 188.
- Afară din** (= afară de), 331.
- Afla** (a; a izbuti), 210.
- Aflare**, 256.
- Afuma** (a se), 230.
- * **Afunda** (a), 257, 264.
- Afundare**, 450.
- Agonisi** (a), 346, 352, 358. (a — cinste), 422. (a — nume), 461. (a — o țară), 120.
- Agonisită**, 257. (a se face —), 278.
- Aiū**, 128, 215.
- Aiurile**, 26, 120, 217.
- * **Ajunge** (a), 489. (a — o corabie), 413. (a se —; a se întâlni oști), 306.
- Ajuns** (la minte), 377.
- * **Ajutoare** (în război), 245, 489.
- * **Ajutor** (a da, a trimete), 305. (a face — ul), 298. (a pofti pentru), 405. (a se porni la), 489.
- * **Ajutori** (a — cuiva), 248, 314, 350, 406, 415. Și ajutora.
- * **Ajutori** (bărbați; auxiliari), 301, 337, 400, 406.

¹ Numele cu * fac parte din terminologia militară, cea mai bogată și prețioasă.

- Alaltî, te, 237, 368.
 * Alătura (a se — de cineva; a se apropia), 220, 414, 441.
 Albuie, 269.
 Alege (a; a recunoaște), 328. (a — hatman), 344. (a se lămuri un oracol, o vrajă), 401. (a lăsa la o parte), 37. (a hotări), 71. (a judeca), 86.
 Alegînd de (= afară de), 322.
 * Alerga (a), 347. (asupra neprietenilor), 347. (a —, călăreții), 330. (a —, Tatarii), 324.
 Ales (loc), 217.
 Ales — afară de), 142.
 * Aleși (ostași), 490, 494.
 Aluat, 105, 230.
 Amăgi (a), 335, 510.
 Amănuntul, amăruntul (pre), 20, 451.
 Amesteca (a — lucrul), 304.
 Amestecătură, 314.
 Amiazăzi (= amiază), 433.
 Amintrelea, 450.
 Amurțit, 257.
 Anevoe, 358.
 Anină (nisip), 95, 103, 267, 345.
 Aninos, 186, 266-7, 269.
 Apă (a merge la), 353. * (a aveau), 486. * (a lua), 485. V. și ape.
 Apătos, 99.
 Ape (de băut), 434.
 Apoi (cea de), 182, 393, 483, 508. (mai), 480.
 Apropia (a se; a se potrivi), 49. (a se — către cineva) 309. * (a se —, a fi în legătură un corp cu altul), 374. * (a se — lingă), 487.
 Apșoară, 223.
 Apuca (a, a lua înainte), 332. (a căpăta) 242. (— Domnia; a lua —), 202. (a — de mijloc), 507. * (a ataca), 73. * (vasele; a ataca), 343, 347. * (a se; a ataca), 67. (a se — de ceva; a se prinde), 387. (a se — de genunchele cuiva), 495. * (a se — de sulii), 490. (a se — la trecătoare), 496. * (a se — mai tare), 505.
 Aramă, arame, 12, 20, 385.
 Arăta (a — cevași), 492. (a — și — faptele), 494.
 Arătare (minune, vedenie), 232.
 Arătat (lucru; evident, dovedit), 475, 492.
 Arătos, 458.
 * Arc, arce, 30, 210, 485. (de rind), 383. (a se apuca de —), 178. (a-l umplea), 155. (a-l muta coarda), 158. (a-l încorda), 143, 160. (a-l trage), 155, 158, 212. (a săgeta cu), 160. (a trage în sus cu), 307. V. și descorda.
 * Arcași, 162, 406-7.
 Arde (a — pământul), 495.
 Ardere (de foc), 37.
 Aret (gard), 504.
 Arginturi, 483.
 Arină, 94.
 Arinos, 96.
 * Aripă, 1, 484 (— a vaselor), 447. (dreaptă), 346, 486. (stingă), 478. (tare), 347. (a lua o), 479.
 * Armată (de corăbit), 203, 316.
 * Arme, 65, 210. (de război), 217, 264, 480. (de apărare), 207. (— le podurilor), 510, 512. (tocmire), 490. (îmbrăcați cu —, oameni), 421. (destoinicie la), 291. (a lua — le cuiva), 504. (a — și lua), 421, 486-7.
 Arse (pietre), 230.
 Arunca (a — cuiva prihană), 297, 350. (a — ancora), 495.
 Asămăna (a se — cuiva), 298, 350. (— ează), 104.

Așăși, 35, 360.
 Ascultare (a fi supt), 276. (a lua de supt), 259.
 Ascultători (altui popor), 29.
 Asemenea de (egal), 262. (cu), 202.
 * Așeza (a — vase), 345. (a se; a se liniști), 358.
 Asiani (Asiatici), 4.
 Așisderea, 231.
 Aspidă, e, 269.
 Așterne (a — masă), 354. (— pod), 380. (— ulițe), 453.
 Așternut, 75.
 Astruca (a), 499.
 Astupa (a — fintini), 245.

Asudați, 400.
 Asupra (a fi — morții), 495. (a se junghia — mortului), 19. (a sta — cuiva; a se răzima pe cineva), 203.
 Ateșire (de rău), 256.
 Ațița (a), 364. (a — foc), 56. (a se), 281.
 Atocma (=egal), 316, 485.
 Aur (fără număr), 508. (a lămuri), 262.
 Auzi (a — pentru cineva; a auzi de), 428.
 Auzitor, i, 43.
 Avalma, 104.
 Avut, ți, 331.

B.

* Băga (a — intru munte), 493.
 Bahnă, e, 93, 103, 117, 131.
 Balegă, 105, 183.
 Baltă, 279.
 Băltag, e, 385.
 Bănat (cu —, a fi), 339.
 Bani, 40, 262. (a face), 339.
 Barbă (a face), 72.
 Bărbat (om —), 30, 379. (u-și), 508.
 Bărdăhan, 106.
 Bărdan, 116, 229. V. și bărdăhan.
 Bărneț, e, 88.
 * Bașcă, bășci, 493.
 Basnă, e, 108, 127, 139, 245.
 Băț, 240.
 Bătaie, 452. *(a corăbiilor), 320, 447. *(a se găti de), 287. *(de doi bunii; duel), 277.
 Bate (a — gindul), 503. (a — norocul), 314. *(a — războaie), 24. *(a — la ziduri), 493. *(a se — oștile), 478. *(a se — de nevoie), 425. *(a se — fățiș), 240. *(a se — tare), 275. *(a

se — din lontrul cetății), 314.
 *(de afară), 343. *(a fi orinduit a se), 360. *(a se — cite unul; duel), 392. *(a se — in de sine), 233.
 Batjocuri (a — pe cineva; a-și bate joc de el), 205.
 Bătrîni (de cetate), 204, 289, 331, 496.
 Băut (beat), 280.
 Băntură, i, 296.
 Belciuv (belciug), 165.
 Beli (a; a jupui), 106-7, 226, 370. (de piele), 283.
 Belit, 384.
 Berbeca, 266.
 Beși (a se), 140.
 Bez, 479.
 Bicisne, 402.
 Bicisnicie, 354.
 Biciu, e, 372. (—ul calului), 210.
 Bilitor, i, de pinză, 214.
 Bine (a face cuiva; a-l primi bine), 500. (a fi cuiva de), 357.

- Bineț, bineș, e, 57, 115, 166.
 Bintui (a), 342.
 Bir, urî, 5, 12, 70, 79, 146, 151, 184, 186, 191. (tară cu —, de da Împăratului), 393. (a da), 262, 274, 378.
 Birui (a — lucrurile; a isprăvi), 261. (a-și — firea), 281. * (a — cu războiū), 209. * (a — un popor), 280. * (o cetate; a o cucerii), 303. * (a — mai tare), 277. * (a se — de), 238, 362, 491.
 *Biruintă (a dobîndi), 481. (a lua), 344, 495. (a sta in — ceva), 454. (cununii de), 306.
 Bisug, 117.
 Bivol, î, 269.
 Blăstăm, blestem, 68, 218.
 Blăstămăciune, 179.
 Blăstămăție, 17.
 Blestemat (dintru oameni), 206.
 Boala femeiască, 45.
 Boala ceia ce scutură, 268.
 Boală (a cădea in), 316.
 Bob, 105.
 Bobot (in), 256.
 Bogat (— e orî; multe orî), 464.
 Bogaz (strimtoare; istm: — de ămînt), 234, 461.
 Bogăzănii (oamenii de la bogaz), 389.
 Boier, î, 165, 324, 488.
 Boierie (de boier), 227.
 Boli (a), 10, 187, 328.
 Bolnav (la ochi), 425.
 Bolnăvi (a se), 228.
 Bolovan, î, 128, 266.
 Bori (a), 57.
 * Boț (a merge — la un loc), 49.
 * Boți (a — cu războiul; a neli-niști), 322.
 Boure (urechi), 384.
 Boz, bozi, urî, 10 și urm., 56, 146.
 Braț, e (măsură), 714.
 Brătară, ări, 112, 262, 497.
 Breaslă (a ieși la altă), 330.
 Breb, î, 241.
 Briciū (a sta asupra — ului; a sta in mare primejdie), 315.
 Briū, ie, 24, 212. (— ul omului), 381.
 Broască, 249: (cu țiste), 20.
 Bucate (de masă), 45, 57, 230, 354. * (proviziil), 33, 77-8, 256, 272, 296, 368, 386, 407, 482. * (mășcoiū care poartă), 205. (a merge la —), 248. * (a se duce la), 486. (a sfîrși — la), 484.
 Bucate (sămănatūri), 17, 459. (de griū), 415. (a stringe), 369.
 Bucura (a se — la cineva), 180.
 Bucure-se (= să-î fie de bine!), 238.
 Bucurie (bună), 405.
 Budăiū, ie, 170.
 Buhaiū, 153, 261, 335.
 Bun (om), 257.
 Bun, î (bărbați), 300.
 Bunăfacere, 476.
 Bunătatea pămîntului, 270.
 Burduje de cămilii, 149.
 Bute, ții, 80, 436.
 Buzăi (zodii), 28.
 Buza iazerului, 76.
 Buzdugan (a lovi cu —ul), 335.
 Buzunări, 350.

C.

Cădea *(a — neprietenii), 5. * (a — in luptă), 296. (a se — cuiva),

479. * (a — in minii), 490. * (a — in neprietenii), 506.

- Cadelniță, 260.
 Cădere (pagubă), 171.
 * Cai (războiul de pre), 33.
 Caic, e, 232, 389.
 Caie, căi (pasăre), 99, 178.
 Căintă (părere de rău), 250 (— de va peri), 206-7.
 * Călărășești (haine), 33.
 * Călărăși, 35.
 * Călăreți, 44, 247.
 * Călărime, 184-5, 243, 390. (deo-sebi), 481. (loc de), 473. (a răpezi — asupra), 485.
 Călători (a — cale), 467.
 * Călca (a — iarba), 245. (a se — de oaste), 412. (a se — vii), 423.
 Căldărar, 27, 271.
 Căldare, 20, 233, 257, 330.
 Căldișor, oară, 266.
 * Cale, căi (oprite), 486. (a păzi — ile tare), 287. (drepte), 251. V. și cale.
 Cale (cu), 332, 504. (fără, fără de), 364, 508. (cuvint fără de), 509. (in — a neprietenilor), 466. (pre = cu), 332. * (a da), 115, 504. * (a face —), 86. * (a fi in), 489. * (a ținea — a), 451. * (a păzi, a cădea in), 311.
 Cale (— a bisericii), 132. (de car), 412.
 Cămară (odaie), 7, 135, 179, 281, 286. (— ări in biserică), 142. (— ările vaselor), 69. * (— ară de arme), 16. (de avuții), 13.
 Cămăraș, i, 13.
 Cămilă, e, 33, 56, 187.
 Cămeșă, i, 507.
 Cămiloiu, i, 187.
 Cănaș, e, 70.
 Cap (șel), 41. (persoană; capete de neprieten), 504. (a lua, a purta, intru — ul său), 64. (a lua un — și a-l spinzura), 496. (a veni la), 15. (— ul lucrului), 307. (a-și bate; a atenta la pu-doare), 117, 303. V. și capete.
 Căpac, e, 20.
 Capăt, ete (de apă), 224, 236.
 Căpcă[u]ni, 269.
 Capete (mări; șefi), 416. (a pleca de), 399. * (a sta pentru), 465.
 Capiște, 11, 44, 417.
 Căpitan, i, 272, 386, 423, 439. (— ii vaselor), 288.
 Căpitănesc (vas), 451.
 Capră, e, 107.
 Căprioară, e, 269. (corn de), 383.
 Car, ă, 14, 82.
 Căra (a), 369. (a — pădure multă), 373.
 Cărămidă, zi, 74. (arse), 74.
 Cărare, 412. (— din munte), 420.
 Carătă, carită, 374, 386. (a se po-gori din), 495.
 Carte (scrisoare), 53, 196. (a in-văța — pe cineva), 446-7. (a prinde o —), 428.
 Căruță, i, 190.
 Casă (neam), 45. (de mai de jos), 328.
 Casă-și, 26.
 Căsători (a), 507.
 Casie, 116, 188.
 Catarge, cătarge (corăbii; opus celor «rătunde»), 4, 67, 163, 285, 342.
 Cătinel (și pre —), 401, 456.
 Căuta (a — să facă ceva), 82, 508. * (a — poruncii), 490.
 Căzătură, i, 27.
 Căzi, 436.
 Caznă, 206.
 Căzni (a; a tortură), 403. (a se), 206.

- Căznit** (schilodit), 206.
Ceapă, 128.
Ceară (a topi), 428.
 * **Ceată**, 23.
 * **Ceauși** (al oștir), 423.
Cel (cel pustiū = pustiul), 212.
Cela (= cellalt), 333.
Cenușă, 264.
Cerb, i, 269.
Cerca (a; a întreba), 26. (a căuta), 16, 161, 345, 484, 512. (a încerca), 351. * (sens militar), 252. (a — certare), 4.
Cercel, i, 112, 154-5.
Cercetare (= certare; a da), 354. (— certare; a lua), 49.
Cerdac, urî, 118, 383.
Cere (a — pe cineva), 508.
Cergă, i, e, 241, 383.
Cerne (a), 83.
Cerși (a; a cere), 192, 255, 339, 352, 502, 508.
Certa (a; a pedepsi), 30, 497, 512.
Certare, 4, 51, 124, 273. * (a da—), 252, 496.
 * **Cetate** (a băga in — de mîncat și de băut), 287. (a bate—a), 500. (a bate—a tare), 271. (a se da o), 500. (a dobindi o), 207, 275. (a face o), 287. (a întări o), 352. (a merge la), 348.
Cetățeni, 252. (avuți), 215.
Cetățence, 231.
 * **Cetățuie**, 221.
Chezi (= căci), 442.
Chică, cî, 264-5, 384.
Chihrimbar, 190.
Chijăș, ași, 81, 149.
Chilum (ἀκινάκης), 226, 228.
Chinovar, chinăvariū, 169, 383.
Chip, urî (statuie) 14, 21. (— ul graiului), 23. (intr'un — de lîng), 347.
Chiparis, 230.
Chirie (a lua cu — casă), 28, 295.
Chitos, e (chiți), 326.
 * **Chiui** (a), 275, 420, 477.
Cilti, 440.
 * **Cimp** (la), 487.
Cimpoiaș, i, 330.
Cină, 307, 318.
Cindaî, 500.
Cinepă, 230.
Cineși, 69, 162, 214, 325.
Cine, i de vinat, 79.
Ciniî (unelte), 197, 211, 369, 498.
Cinste (demnitate), 204, 392. (privilegiu), 329. (rang), 260. (Scaun al — ei), 358. (a cădea din), 417. (a avea), 495. (a se naște in —; in demnitate), 356. (a scoate din), 325. (om de), 206.
 * **Cînstit** (in oaste; om), 432. (a se face), 494.
Cintare, 351.
Cioban, i, 91.
Ciobotă, cibotă, 81, 313, 350.
Ciocan, 28, 388. (bătut cu — ul), 384.
Ciolan, e, 107, 499.
Ciopli (a; a sculpta), 109. (— iți — oamenî), 121.
Cirezi, 54.
Cirjob (fier), 116.
Cirma (a purta), 241.
Ciștiga (a — împărăție), 356.
Cite oarece, 30.
Ciudă (minune), 150, 380.
Ciudi (a se), 304.
Ciumă, 320, 459.
Ciutură, 349.
Cizme, 105. (de vine), 385.
Clăti (a; a mișca), 112, 200. (a — mai jos), 463. (a — obiceie), 180. (a se cutremura), 342. * (a se), 487. (a se — dinți), 345.

- Cleiu de cireș**, 116.
Clocoti (a), 266.
Clopoți (clopote), 375.
Coace (a, pine), 464.
C. aie, 241, 455.
Coarne (a face), 218.
Coase (a), 227, 388.
Coasă, 310.
Cobuz, e, 11.
Cobzar, i, 11.
Cocoare, cucoare, 99, 114, 384.
Codru (mare), 241. (—uri), 63.
*** Coif**, urî, 70, 137, 140, 265.
 291. (impletite), 384. (împlinite, de rind), 385. (vârsate), 388. (cu pene), 388.
Colac, I, 52, 153, 512. (cerc de zid), 43. (răsplata pentru găsit), 212.
Colcele (cnemide), 388.
Colibă, i, 279, 316.
Comișel, i, 182, 229.
Conac, e, 395, 453.
Copaciū, 80. (cu și fără de roadă), 139.
Copii (fiî), 30, 69, 236, 264, 500. (de vristă), 138, 353. (batarzi), 58.
Corăbieri, 5, 141, 256, 460.
Corăbii rătunde, 67.
Corn, 388. V. și coarne.
Corn (aŭ aripă), 478.
Cort, urî, 390, 396, 493, 497.
Coruiū, coroiū, 111-2, 178.
Cositor, 190.
Coșniță, 279.
Cot, coți, 21, 73, 233, 269, 441.
Covată, âți, 349.
Covrși, (a), 449. (a— cu biruința), 309, 503. (cu mintea), 126. (— Nilul), 96.
Crai, 79.
Craie, 184.
Crainic, i, 170, 327, 330, 438.
Crede (a — vraja), 66.
Credință (a da cuiva —), 149. (a—și da — a), 402. (a lua — de la cineva), 149.
Crește (a se; a), 329.
Creț (la păr), 119.
*** Crile** (cete), 213, 396.
Crin, i, 81.
Cringul vremilor, 93.
Crîșmă, e, 81, 128.
Crîșmar, i, 40, 134, 277.
Crocodil, i, 103, 112, 221, 269.
Crontir (scrontir), 12, 21, 28, 150, 165, 227, 380, 395, 497.
Cucon, i, 148.
Cuiū, ie, 61. (boabe de orz cu sare pentru jertfă), 56.
Gulca (a se — cu muierî), 507, 511.
Cum (= că), 206.
Cum (= ca și cum), 364.
Cumpănă (pusă la mijloc), 489. (a sta la), 483. (a veni la), 500.
Cumpăra (a), 232.
Cumpărare (loc de), 369.
Cumpătat, ă, 359.
Cumplit, ă (căt-re oameni), 295.
Cunună, I, 81-2, 333. (a face—), 236.
Cupar, i, 160, 229.
Cuprinde (a prinde), 511. (a—cu azul), 215, 270. (— cu firea), 15. (a se — cu un gînd), 72.
Cuptor, oare, 56, 75, 261, 291. (altare), 202, 413.
Cură (a; a curge), 29, 223, 363.
Curat (aur), 361. (a fi un lucru), 471.
Curăți (a; purifica), 16. (a se purifica), 230.
Curățitor (Dumnezeu), 19.
Curătoare (ape), 95, 236, 486.
Curea, le, 70, 116, 239, 264, 283, 511. (impletite), 387.

Curindă (vreme), 70.
 Curmeziș, 235.
 Curți împărătești, 74.
 Curvi (a), 40. (a se), 5, 71.
 Cuscric, 31, 109. (a fi in), 464.
 Custa (a; a trăi), 89, 155.
 Cuțit, e, 107, 335.
 Cuțitaș, 228.
 Cutremura (a se), 443.
 Cuviință (a fi; a fi potrivit), 415.

Cuvint (înțelegere), 486. (lacom),
 406. * (a incepe), 485.
 Cuvinta (a), 361.
 Cuvinte (a-și da), 402. (cuvint
 preste toate —le), 405. (a face
 cuvint; a da zvon) 406. (a zice
 —inte), 501.
 Cuvios (cuminte), 52. (lucru —),
 309.

D.

Da (a — o apă in alta), 223. *(a
 — in), 505. (a se — pre sine), 72.
 Dănoară, 393.
 Danț, urî, 166.
 Dar, 250. (a avea — de către
 cineva), 325. (pre cinste), 508.
 Dardă, e, 196, 383.
 Dărui (a — pe cineva), 330, 508.
 (a se — cineva), 261.
 Dascăl (= înțelept), 12-3.
 De (= decit), 488. (= din : bărbați
 de Argos), 404.
 Deal, urî, 505.
 De loc (= indigen), 241.
 De-avalma, 71. V. și avalma.
 Decinde, 83, 216, 277, 482. (a
 trece), 335.
 Deget, e (măsură), 73, 233, 277.
 Delături, 211.
 Delunga (a se — boala), 10.
 Delungată (cale), 44.
 Deneoarile, 221.
 Deosebi (a), 427.
 * Depărta (a), 504.
 Deșarte (cuvinte), 363.
 Desbrăca (a), 308.
 Descăleca (a — un loc), 289.
 Descăvăsc, 230.
 Deschide (a), 223.
 Deșcins, și, 460.

Descoperit (= gol), 211.
 Descorda (a—arcu), 143. V. arcu.
 Deșertul (trupului), 116.
 Deșerți (fără folos), 397.
 Desetnic, i, 386.
 Desfătăciune, 29, 58, 85.
 Desime (de pădure), 336.
 Despărți (a se — de către), 501.
 Deslipi (a), 433.
 Despica (a — in două), 374.
 Despoia (a — vergi), 227. (a se—
 dobitocul), 225.
 Despuitor (stăpin), 38.
 Desrădăcina (a — un om), 15.
 (— unui om), 64. (a—de neam).
 228. (a se), 339.
 Destoinic, 202, 458.
 Destoinicie, 334, 391.
 Destul (a fi cuiva), 407.
 Destulii, 427.
 Diac, i, 390. (impărătesc), 196.
 (— ul banilor), 100.
 Diamant, 401.
 Diadinsul, 355.
 Dihore, 111.
 Dihoroaie, 111.
 Dilontrul, 132.
 Dimb, 424, 512.
 Dimocrație, 325.
 Din (= de la), 292.

Din (= de prin), 68.
 Din ceput, 296, 329.
 * Din dărăpt (a fugi), 492. (a lua), 272. (a merge), 329.
 Dinioarea, 376.
 Dintru (=din), 231. (=intru), 478.
 Direaptă (cea ; dreptatea), 49.
 Direge (a — biserică), 10.
 Dirept, 338.
 Direptate, 339.
 Dirlogi (prin braț), 278.
 Divă (minune), 342. (lucru cu), 160.
 Divan. V. Scaun.
 Doară (aŭ —), 206.
 Dobindă (ciștig), 362. * (de război), 226. * (a se atinge de), 497. * (a împărți, a-și împărți), 460, 499. * (a scoate toată — a în lături), 506.
 Dobindi (a ; a ciștiga), 156, 493 (a — Împărăție), 356. (a da părerea sa ; a ciștiga), 346. * (a — o cetate), 79, 337, 500. V. și cetate. * (a — pe dușman), 290. (a se putea —), 279.
 * Dobindire (de cetăți), 5.
 Dobitoc (subst. colectiv), 370. (vite), 222.
 Dobori (a — la nimică), 497.
 Dodei, dodii (a), 64, 112, 114, 122, 217, 228, 245, 288, 297, 307, 457, 461, 486.

Dolf (dulf ; delfin), 11.
 Doftori, 82, 116, 146, 197.
 Doftorie, ii, 116, 197.
 Domni (a — o țară), 262, 507.
 Donnie (= țară), 36.
 Dormitul (vremea — ului), 7.
 Dosădi (a), 428.
 * Dosul la față (a da), 296. * (a intoarce), 401.
 Dovedi (a — pe un pirit), 144, 228. * (a ; a birui), 86.
 * Dovedit (de viteaz), 361.
 Drag (a fi — cuiva ; a-i plăcea), 390, 407.
 Dregerea glasului, 258.
 Drept (cineva ; a sta), 346. (a nu fi — nimică), 33.
 * Drum (a fi pe), 249.
 Ducător, i, 29.
 Dugheană, eni, 213.
 Dubori (a), 33. V. și dobori.
 Dulăi, 18, 59, 111.
 Dulceață (= plăcere), 392.
 Dumbravă, ăvi, 131.
 Dumesnici (copaci), 216.
 Dumnezeu (= zeu), 21. (—i), 501.
 Dumnezeoaiie (= zeiță), 14.
 Dură (a — casă), 125.
 Durea (a — ochii), 494.
 Durere (suferință), 206. (de ochi = părere de rău), 280.
 Dvori (a), 193.

E.

Elefant (dinți de), 186. (elefanți), 269.

Epitrop, 173. (de cetate), 284, 307. (de copii), 255.
 Epose (epos, —uri), 11.

F.

Făcător-de-bine (al cuiva), 201.
 Face (indărăpt ; a se retrage), 98.

* (a — ceva cu minule lui), 494.
 (a se — frig), 249.

- Facere (faptă), 176.
 Făcutul (născutul), 211.
 Făgădui (a se), 250. (a se—banî), 371.
 Făgăduintă, 362. (a plini—a), 287.
 Făină, 329.
 Fănină, 369.
 Fapt (= faptă), 176, 349, 497.
 Făpt (= făcut), 70.
 Fără (= afară de), 505.
 Fără cit, 215.
 Fără-de-lege, masc., 66, 428, 462.
 Fără-treabă, 389.
 Fărcașul (sabiei), 172.
 Față (a aduce), 278. (a arăta), 467. (a prinde de), 334. *(a arăta), 420. (a se culca de), 187.
 * Fățiș (război), 336.
 Faur, 27.
 Fecioară, 240. (mincinoasă), 265.
 Feciori (fi), 13, 254, 276, 508-9, 512. (adevărați), 331. (drepti), 58. (de suflet, a face), 330.
 Fereca (a — cu argint), 43. (cu aur), 237.
 Feredeș, 230.
 Feri (a se), 242, 495.
 Feri (a se; a se oferi), 67.
 Ferici (a—pe cineva), 502. (a — firea), 11. (a se), 376.
 Fericință, 5.
 Feței (a sta înaintea), 359.
 Fetișoară, 191.
 Fier, are (ancoră), 459. (a lăsa), 415.
 Fier (meșteșug de), 28.
 Fier (a lipi — ul), 12. (— a fierbinti), 366. (infocate), 68. (lungi), 372.
 Fierbe (a —, Marea), 415.
 Fierbinteală (climă), 187.
 Fieșteunde, 299.
 Filosof, i, 237.
 Filosofie, 13.
 Finic (vin de), 154. (—e), 263. (—r), 80, 266.
 Finichesc, ească, 294.
 Finix, 113-4.
 Fintină (izvor), 349. (a săpa), 28.
 Fire (de om), 181. (— a voinicului), 14. (— a Mării), 366. (— muierească), 120.
 Fistic, 323.
 Flăminzăciune, 459.
 * Flămînzi (a, oastea), 369.
 Flegma, 268.
 Fluier, e, 9, 56.
 Fluiera (a), 65.
 Fluieraș (om), 59, 351.
 Fluturatec, ă, 156, 203.
 Foale, 261, 370. (pline de vin), 126.
 * Foamete, 500.
 Foarte (fu—om drept), 204. (pus-tiul cel—), 102.
 Foche (focă), 83.
 * Focuri (a face, ca semnal), 254, 469.
 Foiu (un; foi pl.), 88, 261. (de suflat), 28.
 Folos (om de), 175, 202, 491. (a face), 495. (a face — mare), 495.
 Folosi (a — un sfat), 402.
 Fortună, 240, 326, 415. V. fur-tună.
 Fost (aũ = aũ trăit), 36.
 Frământa (a), 105. (pine), 464.
 Freca (a), 361.
 Frica (a fi întru —ă, cineva), 504.
 Frigare, 107, 122.
 * Fringe (a se — sulița unul popor de către altul), 405.
 Friu, friie, 88, 192, 227.
 Frumuseți, frumșăți, 291, 503.
 Frunțași, 505. (aleși), 492.
 Frunte (cei de), 487. *(in), 480.

Fruntea vasului, vaselor, 413, 450.

Fthisis, 387.

* Fugă, 48. (a pleca—a), 347, 438.

* (a se porni în —ă), 347.

* Fugari, 207.

* Fugi (a da ș), 450. (a — fără nicio tocmeală), 491.

Fum (= furăm), 489.

Funie, II, 12, 257, 300. (măsură), 93-4. (de stinjeni), 100. (de scos

din fintină), 349. (a da cu), 78. (— ile, a împărți cu), 369. (—ia ; a măsură cimp cu), 27.

Fura (a se — cu mersul), 377.

Furcă, I, 260, 279. * (a sta calul), 387, 477.

Fur, I, 125, 317.

Furtună, 427. (a răsuffa de), 432. V. și fortună.

Fus, 104, 260.

Fușt, urî, 16.

G.

Găină, I, 249.

Galbeni de aur, 22.

Găleată, 329.

Găonos, oasă, 113, 388.

Gard, 373.

Găta (a), 285, 327. * (a se), 309.

Gătează (se), 371.

* Găti (a — catarge), 353.

Gătire, 51.

Gaură, găuri, 271.

Găuri (a), 136, 259.

Gază (a lua la), 13.

Geamnă, 328.

* Gedia, èle, 178.

Gemănată (unghie), 113.

Ger, 212.

Gheometrie, 121.

Ghielșug, 169.

Ghimpî de șerpî, 114.

Ghindă, 27.

Ghipsos, 383, 436.

Giă, zea ; gele, zele ; gile, 58, 88, 165.

Gilceavă, 105. (— a norodului), 180.

Gilcevi (a), 150.

Gilceviator, I, 164.

Gind (a fi într'un), 346.

Gindac, I, 158.

Gindi (a — sus), 362.

Ginduri (a sta în), 420.

Gingav, I, 240, 257.

Ginscă, 105. (vulpilor), 113.

Gitul pământului (istm), 72, 427, 438-9.

Giucătură (cintec), 370.

Giudat (= ciudat), 98.

Glas (= grai), 386.

Gligan (mistreț), 165 și urm., 269.

Gloată, 43. (slove de), 105. * (termin militar), 360, 391, 414.

Glod, 241.

Glumăț, 143.

* Goană (în), 451.

Gol (pământ), 216.

Goli, 69, 114, 480, 489, 491.

Goli (a se ; a se dezgoli), 330.

Goni (a-și — femeia), 508. (a — o oaste), 347, 488, 495.

Gonțos (munte), 22.

Grăi (a), 217. (a—pe cineva), 512.

Grăpat, 96.

Grătar de fier, 12.

Greată (a cădea cuiva —), 463.

Greci streini, 145.

Grecime, 194, 489.

Grecioasă (ingreunată), 45.

Greș, 239.

Greși (a se), 252. (a — vraja), 261.
 Greșit (a fi; cu vină), 203.
 Greș (la mers), 256. (a cădea cu),
 301. (a părea cu), 487.
 Grijă (a fi în), 143.
 Grijaliv, ă, 144.
 Griji (a avea grijă), 247. (a găti),
 498. (a — pe oaspeți), 351. *(a se),
 483. (a se — de cale), 333-4.
 Griu, 10, 215.
 Gropa (a se), 276.
 Gropi (de morți), 26, 510.

Hadimbî, hadimpî, 50, 148, 165,
 178, 185, 221, 315.
 Hadimbi (a), 455.
 Haine, 255, 508. (bune), 495.
 (rele), 196. (scumpe), 497. (de
 țară), 323.
 Haini (a se), 288.
 Hălădui (a), 52, 415, 422.
 Hălăduință, 52.
 Hamgiar, hangiar, ere, 8, 88,
 158, 178, 191, 207, 281, 382. (a
 scoate — ul), 507.
 Har (plăcere), 85. (a avea de la
 cineva), 507. (a ști), 497. (a ști
 — lui Dumnezeu), 155.
 * Hărățui (a se), 482. V. și hirăți.
 Hărăzi (a), 331. (a — pe cineva), 22.
 Harmasar, i, 79.
 * Haslă (hasnă), 503.
 Hășturi (a arunca), 485.
 Hatman, i, 16.

Iapăngea (îpingea), 81.
 Iarbă (a bea o), 260.
 Iarmaroace, 110.
 Ibric, e, 113.
 Icre (a frige), 511.

Gropniță, e, 40, 77, 128, 142, 150,
 229, 248, 277, 499.
 Gros (a grăi), 443.
 Gros (a pune în), 335.
 Grozav (= urit), 81, 267, 331.
 496. (urit în sens moral), 333.
 (lucru), 306.
 Grozăvie, 354. (a face), 340.
 Grumaz (a lua de), 338.
 Gunoiu, 155.
 Gura săpăturii, 369.
 Gusta (a — de ceva), 314

H.

Hătmănie, 67, 480.
 Hățui (a — a cai), 374.
 Hel (pește), 113.
 Her, 160. V. și hier, fier.
 Heresteu, 227.
 Hiară, 158, 225. *(de sigetă), 228.
 Hiarbe (a), 20.
 Hier, 28, 68.
 * Hirăți (a), 246.
 Hirtie, 105, 294.
 Hotar (a fi într'un), 359. (a arăta
 — ale), 371. (a muta), 345. (a
 pune), 359. (a ținea), 345.
 Hotări (a), 225.
 Hramăt (al măgarului), 251.
 * Hrană (provizi), 412. (de cai),
 483.
 Hrăni (a — cai), 350.
 Huli (a), 237, 362. (a — un sfat),
 403.

I.

Ied, ză, 21.
 Ierbă, 183. (de leac), 123.
 * Ierna (a), 324, 373.
 Ierta (a — pentru greșală), 339. (a
 — viața), 11. (= a scusa), 18.

- * Iertare de oaste și de bir, 174.
 Ieși (sare, a), 224. (a—cuiva laude), 352. (a face—te pe cineva), 441. (a — înainte), 494, 503.
 Iezăr, e, 40.
 Iezi (a), 372.
 Ilău, 28.
 Imă-sa, 328.
 * Imbărbăta (a se), 311.
 Imbătrini (a), 334.
 Imbla (a—apa), 79. (a—pământii), 230. * (—cu vasele), 118. (a—pe Mare), 67. (de față, porn.) 109. (a — pe ascuns, porn.), 507. (imprejur; un cal), 211.
 Imblă (= mergi, haide), 176, 363, 391, 512.
 Imblătoare (case), 222.
 Imbogăți (a se), 497.
 Imbrăcăminte, 272.
 Impărat (a pune), 335. (a sta), 332.
 Impărăți (a), 8, 331, 510.
 Impărăție (a veni la), 356.
 Impărăchere, i, 181.
 Impărțeala pământului, 259.
 Impărți (a — cu două părți mai mult de cum cealaltii), 329. (a despărți), 32. *(a—prăda), 498.
 Impărțitură, i, 83.
 Impiedeca (a — o jertfă), 225.
 * Impinge (a — pe dușmanii), 424, 429, 433, 457, 478. (a se—unii cu alții), 490.
 Impistrit, impestrit, 498, 507. (haine—e), 123.
 * Implătoșa (a se), 71.
 * Implătoșai (oplii), 260, 309.
 * Implătoși (a se), 137.
 Implea (a se—un vis), 52.
 Impotriva *(= spre), 83. (a pune — cuiva), 309. *(—a portilor), 125. *(a sta—), 237.
 * Imprăștia (a), 372.
 Imprejur (= prejur), 486.
 Imprejura (a), 465.
 * Impresura (a), 424, 488.
 * Impreuna (a se; a se uni), 2', 52, 223, 251, 347. (a se; pornii), 25, 126.
 Imprieteni (a se; a se împăca), 21.
 Improșca (a se), 265.
 Improtivire, i, 442.
 Improtivitură, i, 340.
 Imprumut (in bani), 24. (a lua), 340.
 Imprumutez, 169.
 * Impunge (pe dușman, a), 423.
 Impuțicios, 190.
 In, 81, 230, 369.
 Inbe, 30, 213.
 * Incăleca (a), 243.
 Incălța (a), 313. (a se), 350.
 Incărca (a—copii, robii), 430. (a — catarge), 324.
 * Incărcătură (bagaje), 374.
 Incăși, 201.
 * Incepătorul (războiului), 346.
 Incepătură, 210, 305, 332, 449.
 * Incepe (a — la dușmanii), 418.
 Inchega (a se), 349.
 Incheietură, inchietură (la picior), 196, 498.
 Inchina *(a—o cetate), 262. (a—cu mina), 115. (—daruri zeilor), 380. *(a se), 251, 307, 310, 354. *(a se — cetățeni), 206. *(o cetate), 275, 322. (o corabie), 448. (un popor), 259, 279.
 Inchinăciune (a da; a se inchina), 327.
 Inchinăciune, 398.
 Inchinăciuni (altare), 358.
 Inchinare, 345.
 Inchinați, 436, 446, 482, 489.
 Inchipui (a; a inseamna), 373.
 Inchipuit (zugrăvit), 158.

- * Inchiși (asediați), 206.
 Inchisoare, 511.
 Incilci (a—apa), 76. * (a se), 433.
 Incilcit, 139. (poveste — ț), 219.
 Incilcitură i, 135.
 * Incorda (arcul; a), 143. V. arc.
 Increde (a se—la o poveste), 213.
 (a se—pe cuvintele cuiva), 362.
 Incremeni (a), 493.
 * Incrunta (a se—la braț), 31.
 (a—și—nasul, etc.), 229.
 * Incujbate (arce), 383.
 * Incunjura (a), 34, 425. (a merge
 în jurul), 381. (a fi—t, un oraș),
 495.
 * Incunjurare (asiediu), 205.
 Incununat, 367.
 Indărăpt (ca adiectiv), 104. (maî),
 487. (a se sfătui), 436.
 Indatăși, 477.
 Indeeși, 23, 213, 300.
 Indemna (a se), 355, 505.
 Indemnător, i, 392.
 * Indesi (a se), 475.
 Indrăgi (a—o femeie), 507.
 * Indrăzneală (a avea), 476.
 * Indrăzni (a; a fi cu curagiu),
 244.
 Indrăznire, 309, 360, 398. (a lua),
 478.
 * Indrepta (a—oaste), 343.
 Indura (a se—de), 206.
 Inel, 331, 497. (a pecetlui cu), 106.
 Infășura (a—un scaun), 283. (a
 —prejur ceva), 462.
 Infla (a se; Marea), 462.
 Inflare, 197. (—ări de Mare), 432.
 Inflat (mindru), 30.
 Infiori (a—o țară), 209.
 Infricoșă (a), 237. (—at la suflet),
 463.
 Infringe (a), 321.
 Infrumșătat, 261, 419, 496.
 Infrunta (a; a muștra), 353.
 Ingădui (a—pe cineva), 206, 501.
 (a aștepta), 83, 445. (a îndrăzni),
 348. (a zăbovi), 423. (a—vrise-
 tel), 281. (a se—; a se infrina),
 281.
 Ingăduință, 176.
 * Ingenunchia (a—o cetate), 320.
 Ingloti (a), 176.
 Ingrădi (cu gard), 401.
 Inhăma (a), 268.
 Inhămat, 187.
 Inhige (a), 179.
 Inimă (a fi foarte cu toată—a),
 489. (a ținea—a pe cineva), 474.
 (bună), (liniște), 379. (a trage),
 356.
 Injuga (a—în car), 228.
 Înătură, 190, 246.
 * Înăuntrul (a se da o oaste), 430.
 (a pârcește), 239. (a merge),
 441.
 In loc de (= drept), 419.
 Inmulți (a—cuvintul), 176.
 Innainte pușe (lucruri), 357.
 * Innapoi (a se da), 248.
 Innopta (a—vremea), 250.
 Inputa (a), 38.
 * Insăgeta (a), 58.
 * Inșela (a), 248. (a se—cineva),
 465.
 Inșelate (visuri), 365.
 Insemna (a—slove), 287.
 Insemnat (cu semn), 234.
 Inșingera (a), 23.
 Insul (= dinsul), 12.
 Insura (a), 507.
 Intărita (a), 332. (—un popor),
 324.
 Înțelege (a—și—; a se—intre
 sine), 242.
 Înțelepțește (adverb), 364.
 Intoarce (a—către prieteșug),

464. (a — la loc), 308. (a — grumazii), 268. * (a se — asupra), 341. * (a se — împotriva spre război), 475. * (a se — spre), 430. (a-și — sfatul), 364.
- * **Intoarcere îndărăpt**, 250.
- Intocma cu** (= egal), 28.
- Intra** (o apă — în alta), 223.
- * **Intrașe prin munți**, 414.
- Intreba** (a — moșiile și ruda), 351. (a — numele), 495. (a-și — de), 10.
- Intrebător**, 1, 10.
- Intrece** (a — la Olimpia), 349-50.
- Intrista** (a), 464. (a se), 51.
- Intru** (a sta ceva — cineva), 346. (a rămânea lucrul — cineva), 442.
- Intuneca** (a), 34. (a — soarele), 472.
- Intunerec, e de mii** (= 10,000), 131, 177, 370, 381, 414-5, 434, 457.
- * **Inturna** (a), 492.
- Invăiera** (a se), 49.
- Invălu** (a — pe cineva), 123. * (cetate), 63. (a se), 432. (a se = a se înveli), 118 (a se — o apă), 100-1.
- * **Invățat** (cal), 310.
- Invățătoare** (a unor lucruri), 508.
- Invățătură**, 24, 351. * (la război), 420. (a da), 275. * (a da — oștii), 448.
- Invinci** (a se), 182.
- Invincind**, 351.
- Invirteji** (a — spre), 485. (a se —; a se întoarce), 256, 310.
- Invirti** (a se), 495.
- Invrednici** (a — pe cineva), 509.
- * **Iscoadă, e**, 43, 153-4, 200, 256, 402.
- Iscosenie**, 397.
- Iscusit**, 82, 350. (zisul —), 351.
- Ispită** (cercare), 183, 213, 360.
- * (manevră), 376. * (a face), 418. (ispita vitejiilor, de viteji, de vitejie, vitejiei, ispita vitejești), 23, 61, 69, 277, 282, 323, 329, 332, 341, 351, 435, 442.
- Ispiti** (a incurca), 100, 327. (— pe Dumnezeu), 339. (— vrăjile), 20. (— pe gineri), 350. (— la cineva), 360. (a se), 35, 246, 482, 510. * (— asupra unei cetăți), 32.
- Ispravă** (de), 334. (om de), 200.
- Ispravnic** (delegat), 350, 396. (caselor), 170. (cirmuirii), 26. (cetății), 289. (orașului), 202. (țării), 175, 262.
- Istorie**, 300.
- Istovi** (a se; a se sfârși), 509.
- Iubi** (a — a aduce minie), 407.
- Iuțime**, 187.
- Iuzbașă, 1**, 386.
- Ivala** (oamenilor), 109. (la —ă), 276, 288, 295, 305. (a se ridica la), 205. (a scoate la —ă), 435.
- Ivi** (a), 366. (a se), 331, 476. (a se — lucrurile), 48. (a se — ziua), 485.
- Ivit** (descoperit, evident), 153, 473.
- Izbăvi** (a), 263. (a — judecată), 43.
- Izbi** (a), 326.
- * **Izbindă**, 287.
- Izbindi** (a i se — cuiva ceva), 512. (a-și — dela cineva), 337.
- Izgoni** (a), 409.
- Izmarand**, 108.
- Izmene**, 29, 183, 291.
- Iznoavă** (lucruri de; innoiri), 307.
- Izvor**, 223. (a astupa un), 435.

J.

Jac 276. (de pripă), 5. (a da), 3. (a lua cu), 4. (-ului, răscumpărarea), 4.
 * **Jăcui** (a; a prăda), 38, 483, 510. (a — pe cineva), 3. (a — muieri), 4, 122, 254. (a — o cetate), 306.
Jale (a-i fi — cuiva pentru ceva), 332.
Jălui (a — moartea cuiva; la judecată), 324. (a — către cineva), 19.
Jertfe, jertve, 241. (a nu li se face), 489. (pe voie), 484.
Jghiab, urî, 79, 373.
Jigăanii, 46, 51, 103, 141, 216, 267-9.
Jirtevnice, 56.
Joc (dant), 351. (— urî), 40.

Jos (om de), 278.
Juca (a — la jocuri), 373. (a — frumos), 351. (— cu piciorul), 27.
Jucărie, 1, 41, 491.
Judeca (a se — la moarte), 19.
Judecată (a chema la), 334.
Judecător, î, 42, 283.
Județ (= judecată), 160, 240. (— e tarî), 276. (strimb — a judeca), 283.
Jug, 210. (a trage), 359.
Jura (a), 501. (a — pe cineva), 257. (a — și a se mintui), 339. (a — ceva), 228. (a — drept), 339. (a — în viclenie), 319.
Jurămint (a birui cu — ul), 339. (a făgădui cu), 508. (a dezlega — ul), 272, 506. (strimb), 68.

L.

Lac, urî, 150.
Lăcaș, e, 334. (— urî), 357.
Lacre (= racle), 229.
Lăcrima (a), 376.
Lăcui (a — cu o femeie), 503. (a — pe cineva), 212. (a așeza pe cineva), 318. (a — o cetate; a colonisa), 322, 349. (a — o fată cu cineva; a o mărita), 183. (a — fete cu Împăratul; a i le da țiitorî), 262.
Lăcuiți (a fi), 291.
Lăcuitar (pământului), 212
Lăcustă, e, 263.
Ladan (laudanum), 188, 190.
Lamură (aur), 21, 108.
Lămură (a), 28.
Lămurit (argint), 262.
 * **Lance** (de snlită), 18.
Lanț (= lat), 226.
Lanțuh, 495.

* **Larg** (a ieși la) 423.
Lărgi (a se), 219.
 * **Lărgime** (a se bate la), 442.
 * **Lăsa** (a — o cetate; a o despresura), 321. (a se — cu iuțimea de; a fi intrecut), 387.
Lățiș, 94.
Latul (șanțului), 74.
Lătura (a se; a se alătura), 95.
Lature (a lăsa într-o), 293.
Lat urî, 80. (a da ceva într'un —), 68. * (a lua în), 494.
Lațuri, 127. V. leațuri.
Laudă (a avea — de cătră cineva), 496.
Lăudă (a; a primi cu plăcere), 281. (a se — laudă cuiva), 322.
Leac, urî, 72, 236.
Leaț, (liat), urî, 125, 387.
 * **Lefeciū**, 25, 324. V. și lifeciū.
 * **Leğa** (a — pe un prins) 511.

Legătură (alianță), 60. (—), 31, 239. (—1 la haine), 155. (din; din lanțuri), 203. (a face —; alianță), 298.

Lege (tare), 391. (a avea), 399. (a face cu), 49. (a fi cu), 437. (datină), 511. (fără de), 510. V. și fără-de-lege.

Legume, 128.

Lei, 269, 396-7.

Leni (a se), 299.

Leoaie, 189, 269.

Lepăda (a — pe cineva; a refusa), 407.

Lespezi (de aur), 21. (de piei de boă), 388.

Lifeciū, i 168.

Lighian, 143.

Liliac (animal), 114, 189, 267.

Liman (adecă adăpost), 263, 377. (a încăpea la), 415. (—uri), 433.

Limbă (a învăța), 30. (a-și strica — a), 244. (de pământ), 372. (—1; popoare), 5, 43.

* **Limpede** (a chema la), 341, 495.

Lin (mijloc; blind), 282.

Lingă (a dobîndi — lingă voia cuiva), 346. (a sta —; a fi aliat), 288.

Linte, 215.

Lipi (a—fierul). V. fierul. (a se—; a se potrivi), 71. *(a se — tabăra de apă), 31. *(a se — de un loc), 463. *(a se — de margine), 503.

Lipsi (a — pe cineva de), 352. *(a se—de ajutor), 443. (a se—din altii; a fi mai jos ca ei), 358.

Lipsit (riu; secăt), 103.

Livezi, 54.

Litră, e, 342.

Loc (a pune la), 348. (intr'un; la un), 392. *(cu greū, pre lesne luat), 360.

Logoș (pitic), 162.

Lontru, 44.

Lopătar, i, 282.

Lotos, 264.

Lovi (a — tălharii), 18. (a — boală pe cineva), 203. *(a; a ataca), 248, 483. (a se — locuri, a se mărgeni), 72. *(a se); 34 360. *(a se — de săgeți), 249. *(a se — de iznoavă), 341.

Lua (a — soție), 509. (cu sila), 469.

Luire, 349.

Luciul Mării, 234, 432.

Lucrătoare (harnică), 279.

Lucru (foarte mare; minune), 16. (a se apuca de), 432. (a-și căuta —), 427.

Luinre, 353.

Lumină (luminare), 130. (-a casei), 144. (nouă), 344.

Lumină (a — ziua), 432.

Luminare (a da — unui sfint), 244.

Lună (nouă), 329.

Lunatică (boală), 160.

Luncă, 491.

Lungiș, 83.

Lunos (noapte — oasă), 25.

Lup, i, 112, 385.

Lut, 74, 452. (—ul iczărului), 136.

M.

* **Măcicuță**, i, 81.

Madem (mine), 326. (—uri), 402. (de argint), 282.

Măgărar, i, 333.

Măgari sălbateci, 387.

Maghir (bucătar), 229, 330.

- Măguli** (a), 502.
Maică (= mamă), 205, 507.
Maî inte (= mamă), 205.
Maimuță, e, 269.
Mălaiu, 80, 187, 215.
Mălcom (a ședea), 27, 76.
Mălit (milit), 93.
Mălură, 159.
*** Mănunche** (de pavețe), 388.
Mănunt, ă, 95.
Mănuntăi, 333.
Măr, 81.
Mărar, 229.
Mare (—a Albă), 505. (multă), 221.
 (deprins cu —a), 429. (a păzi), 309.
Marele (mal), 386.
Marginea (cetății; Acropolea), 298.
*** Margine** (a ieși vase la), 345.
Măritat (vremea de), 331.
Mărturii (a aduce), 332. (a pune — e), 304.
Mărturisi (a; a da mărturie), 257.
 (a se), 19. (a se — pe sine; a se declara), 321.
Mărturisiți (declarați), 263, 485.
 (a fi —), 461.
Măruntășuri (= măruntaie), 106.
Masă, 75, 498. (impărâtească), 508.
Măscări (a), 143.
Mașcoiu (catir), 22.
Mascu, i, 96.
Măsele, 112, 499.
Maslin, i, 80, 269.
Maștuhă, 257.
Măsură (a covârși —a), 493. (—ile unu lucr), 125.
Matca (apei), 31.
Mazili (a), 332, 392, 404.
Mere (globuri; de aur), 375.
Mereu, aie (piatră), 139. (oameni), 241.
*** Merg** (tare; a), 247. * (asupra), 363.
Mersul (subst.), 221.
Mertă, 79.
Mesărătate, 391.
Meșter, i, 40, 134, 144.
Meșterșugui (a), 204, 271.
Meșterșuguit (lucru), 222.
Miere, 371.
Mihnire (a avea), 490.
Mijloc (prilej), 490. * (—ul oștirii), 347. * (a aduce la), 57. (a fi, a pune la), 505, 509. * (a pune la a; părăsi), 212. * (a pune la — prada), 493. (a pune — hotare la), 345. (a pune la — cuvint), 259. (a pune pe cineva la; a-l aduce), 363. (a sta la; a veni), 296. (a sta la; a fi de față), 201.
Mijlociu (adv.; a lăuda pe cineva), 180.
Mil, 83.
Milă (măsură), 40, 325.
Milion, 235, 371.
Mina (a fi supt — cuiva), 470.
 (a ieși un popor de supt — altuia), 299. (a fi toți de o —ă), 278. (a lua ceva pre — cuiva), 204.
Mincător, i de oameni, 215.
Mincie, 41.
Mincinoși (vrăjitori), 228.
*** Minea** (a), 422.
Mineu roșiu, 268.
Minie (a avea — pe cineva), 436. 508.
Mini (patimi), 351.
Minte (a-și ieși din), 206. (a învâța —; carte), 231. (a lua — a cuiva), 464.
Mintesc, 392.
Mintuitor, i, 400.

Minule, 487. (a întinde — pentru
inchinare), 425. (a ridica; a
cere), 326.
Minz (de cămilă), 187-8.
Mintui (a se — de), 486.
Minzi (a), 79, 183, 205.
Mir, 155. (vas de), 154.
Mira (a se — pentru ceva), 488.
Miros, oase, 349, 380.
Mirosenii, 230.
Mirolesc, 156, 190, 230.
Mirosituri, 106. (pisate), 116.
Mirosuri (= mirodenii), 116.
Mirsică, mirsină, e, 56, 371, 380,
453.
Misiriu (= Egipt), 3 și urm.
Mitră, e, 382.
Mitropolie (metropolă), 101, 379.
Mițurcă, mițuscă (căciulă), 35,
88, 388.
Mizdă, 283. (a judeca pre), 416.
Moarte (ucidere), 201. * (a se
face — mare), 410. (rea), 47.
Mohorit (cianeu), 43.
Mojic, 143. V. și mujic.
Monarh, 179.
Monarhie, 182.
Monomahie, 341.

Moriu (= mor), 494.
Morminturi, 263.
Moș, i, 31.
Moșie (patrie), 63, 201, 203, 285,
345-6, 351, 392, 448, 451, 495,
497. (de—; de moștenire), 227.
Moșnean, i, 70.
Movilă, i, 67.
Mreață, 25, 53.
Mucnea (Deltai), 97. (în patru),
117. (țară în patru —), 239.
Muia (a — gindul), 360. (a se —;
a slăbi din hotărîre), 408.
Muiare (muiere), 8. (a lăsa — ea),
509.
Mujic, 16, 141, 335.
Mулtumită (a face cuiva), 301.
Mumă, 356.
Muncă (lucrul de —), 196. (tor-
tură), 457. (— I, chinuri), 49.
Mură (a), 115, 224.
Murui (a), 43.
Mușca (a — scirba), 364.
Muscal, urî, 9.
Muta (a — sfat), 367. (a — o țară),
506. (a — din zi în zi), 471. *(a
se — oastea), 486.
Muzică, 370.

N.

Nacealnic, 440. (— îi oștii), 389.
Nădejde (a avea), 496. (a-și pierde
— a cea bună), 490. (a se trece),
473. (a sta cu), 339.
Nădragi, 115.
Năframă, 227.
Năimi, năimi (a), 11, 194, 464.
Năpaste (a plăti; a năpăstui), 294.
Năpircă, 189, 212.
Năroc (a fi în), 35.
Nărocos, 15.
Nărocuri, 163.

Nărod (nerod), 66.
Năsălnic, 184, 512.
Născind (copilul), 47.
Născut (copil singur —), 423.
Năsipi (a, Marea), 170. (a se —
cu lut), 132. (a — apa cu ce-
nușă și cu pământ), 133.
Naște (a; a se —), 87, 238, 276,
342, 356, 359, 499.
* Năvâlî (a da), 248. *(— ală;
a da — cu oastea înainte spre
dușman), 423. *(a face), 271.

- * Năvăli (a), 431, 489.
 Năvod (de oameni), 324.
 Năvozi (a), 322.
 Năzări (a se), 133.
 * Năzui (a — la o cetate), 304.
 Neajungînd (pe un urmărit), 344.
 Neajuns (nagîuns; a face un), 165.
 Neajunși (nesosiți), 347.
 Neam (seminție), 213.
 Neam, urî (generație), 76, 108, 134, 165, 240, 284, 338, 342.
 Neam (de — bun), 214.
 Neamestecător, 45.
 Neascultare, 105, 316.
 Nebiruit, 222.
 Nebuni (a — de la Dumnezeu), 337. (a — pe cineva), 232.
 Nebunie (boală de), 335.
 Nece (să se; să se innece), 257.
 Neclătîr, 77. (a sta — cu cineva), 506.
 Neclintit (fără cutremur), 342.
 * Necunoștință, 360.
 Necuprins (de mărime), 235.
 Necurat (loc), 491.
 Nedeie, 14, 110.
 Nedet (= neted), 33.
 Nefolosință (inutilitate), 219, 296.
 Negoațe (mărfuri), 3, 270.
 Negoț (a cumpăra), 3.
 Negrăind, 360.
 Negreșit (lără greșală), 64.
 Neguțitor, 1, 257.
 Neguțitori (a se), 200.
 Neguțitorie, negoțitorie, 145, 256.
 Nehărăzînd, 16.
 Neincetată (apa), 61.
 Neinchinat (nesupus), 342.
 Neindemnat, 361.
 Neindrăznînd, 483.
 Neinfrînt, 222.
 Neispitit, 360.
 Neizbindînd, 287.
 Nejăcuit, 404.
 Nemerî (a, un lucru), 507. (a; a afla), 28. (a; eosi), 12, 250. (a — pe un noroc), 317.
 Nepărăsînd (nimică; neoprin-du-se), 380. (— pe dușman), 247.
 Nepătimit (nepedepsit), 497. (de rele), 281.
 Nepătînd, 372.
 Nepestit (—ă vreme), 16, 127.
 Neplăcînd (lucruri), 491.
 Neplinînd, 331.
 Neplloat, 100.
 Nepriceput, 483.
 * Neprietenî, 209.
 Neprieteșug, 304.
 Neputute (lucruri — a povesti), 135.
 Nesfătuintă, 360.
 Nesfătuire, 441.
 Nesmult, 53.
 Nesocotînd, 510.
 Nesocotîntă (a veni la), 360.
 Neștine, niștine, 76, 134, 159, 238.
 Neștiut (loc), 277.
 Nesuferit, 294.
 * Neted (loc — și bun pentru luptă), 360.
 * Netocmit, țî, 493.
 Nevindecăt (lucrul miniei), 166.
 Nevoie, 209. (a răutății), 400. (a avea — de către cineva), 345. (a păți), 244. *, 489.
 Nevoîntă, 373. (a pune), 357.
 Nevoitor (= silitor), 314, 449, 471.
 Nevolnici (robi), 253.
 Nevrednicește (adverb), 362.
 * Nevrednicie (la război), 360.

Nevrere, 17.
Nicăiurile, 361, 377.
Nimică (de loc), 508. * (a fi de), 488.
Nimirile, 9, 70, 182, 217, 254-5, 322, 346, 351, 437.
Ningere (subst.), 99.
Noi (a; a innoi), 271.
Noroc (bun), 50. (—ul cel rău), 6. (in —, cetate), 13 (a sta in), 85.

Norod (nărod), 213.
Nouă (lucruri, a iubi), 357.
Nu-advăr, 485.
Nume (bun; a-și face), 346, 357.
Numere, i (= nume), 127, 222, 267, 276, 423.
Nunta (a-și, juca), 351. (— e), 344.

O.

Oame, 247.
Oarecarele, 202.
Oarecine, 19.
Oaspe, 19, 339.
Oaspeți, 227.
Oaspețitorii, 50.
 * **Oaste**, 207. (adunată, amestecată, de tot felul, nu osebită), 374. (adunată), 418. (afară), 317. (aleasă), 454. (de bătut și de sabie), 414. (curată), 87. (la loc), 251. (—a Mării), 272. (mergătoare), 238. (pedeastră), 234. (a face — pedeastră), 314. (ruginată rău), 326. (slabă), 87. (fără treabă), 206. (streină), 32. (lăiată în urmă), 500. (calea oștii), 337. (cheltuiala), 287. (naul marii), 496. (norod de), 492. (norod de — amestecat), 375. (venitul —), 255. (a aduce pe cineva prin oști), 403. (a arunca), 447. (a aduna), 364. (a-și da dosul), 222. (a aduce — la), 364. (a da cu — a), 492. (a se duce), 207. (a se face — după un război), 494. (a se griji de —; a găti), 355. (a ieși cu), 345. (a indemna), 377. (a întoarce îndărăpt), 326. (a in-

toarce — de la un loc), 332. (a lua in), 469. (a merge asupra), 492. (a numără), 38. (a se părâsi de), 364. (a plăti), 285. (a se porni la), 356. (a se porni la atac), 490. (a pune — la porți), 207. (a ridica), 349. (a tocmi), 345. (a sta împotriva), 209. (—ile, a sta unii către alții), 275. (a strica — a), 429. (a surpa), 321. (a tocmi), 207. (a se tocmi), 481. (a trimete — asupra cuiva), 509.
Obezii, 27, 153, 196, 372. (a pune), 457.
Obiceie, 102, 117, 231, 363, 399, 507.
Obiceiu (preste), 239. (legat), 496, 508.
Obidi (a), 146.
Obidui (a), 290.
Obori (a), 63, *490. (a—bozii), 457. (pavețele), 490.
Oboroc, 142.
Obraz (a nu avea; a nu avea curagiū), 419.
Obrază, 241.
Obrăznicie, 374.
Obrăzui (a), 105, 119.
Obște (de; in comun), 240, 329.

(binele de), 330. (cu ; sfaturi), 180. (de la ; a minca de la), 329.
Ocară (insultă), 332.
Ocări (a), 494.
Ochean, 212.
Ochii (a scoate), 502.
Ocig (ucid), **ocis** (ucis), 46, 108.
Ocigaș (ucigaș), 19.
Ocnă (a casei ; ocnită, ogeag), 240, 464.
*** Ocroti** (a) 492.
Odaie (de văcar), 47.
Odănăoară, 361, 495, 510.
Odihnă (de rele), 470. (a fi in), 364.
Odihne (locuri de odihnă), 293.
Odihnit (cel), 453.
Odinioară (odată), 30.
Odor, **odoară**, 12, 163, 288, 292, 331, 510.
Odrasle, 367.
Odrăsli (a), 323. (a se), 180.
Oglindă, 132.
Ogradă, **zi**, 28, 135.
Oi, 107.
Olac (de), 344.
Olăcari, 279, 440, 453, 473.
Olatul cetății, 9.
Olog, 22.
Omături, 99.
Omeri (umeri), 48.
Omeți, 224.
Opacină (a trage la), 316.
Opinci, 65.
Opreală, (a apuca cevași), 489.
Opreliște, 414.

Păcatul (a se plini), 399.
Pace (in treizeci de ani), 404 ;
 (a fi cuiva cu), 325.
Pacii (joc ; *σπαίρα*), 41.
Păcură, 116.
Păcurar, **i**, 129.

Opri (a—ban), 339, (a—pe sine ; a se reținea), 351. (vinturile), 509.
Oprită (cale), 197.
Oraș, 40. (oamenii de), 134.
Orașan, **ă**, 72, 481.
Orașani, 134. (concețățeni), 255.
*** Orindui** (a—ceva in războiul asupra cuiva), 207. * (a—oaste), 245. * (a—să vie oaste), 341. (—t de la Dumnezeți), 508.
*** Orinduială**, 487-8.
Orinduielile (birului), 186.
*** Orinduiți** (ostași), 237.
Orz, 105.
Os (tot un), 499.
Osebi, (a—și ingropa), 499. * (a șede), 475.
Osebi (a despărți), 432. (a mărgeni), 29. (a se), 489. (a se—căile), 371. (a se—sfat), 213.
Osirdie, 206.
Ospăț, **ețe**, 322, 498, 500. * (a pune oștii), 371.
Ospăta (a), 230, 359. (a se), 14, 54.
*** Ostași**, 10. (slabi), 250.
*** Oști** (a), 234. (—asupra cuiva), 299. (—asupra țerii), 510. (a—grozav), 341.
*** Oștit**, 14², 326, 366. (a se găti de), 356.
Ostrov, **oave**, 12, 203, 486. (imblător), 139.
Ostroveni, 386.
Otace, 478.
Ovăs, 105.

P.

Păduchi, 105.
Păduros, 241.
Pae (= pară), 467.
Păhar, **e**, 21, 53, 105, 137, 204, 497, 519. (de băta), 480.

Paic, *î*, paici, 83, 42, 200, 309. (impărătești), 201. *V.* și peici.
 Paiu, 80.
 * Pălancă, 9, 493, 503, 506. (a cădea), 493. (a cădea in), 505. (a intra in), 493. (a se sui pe), 493.
 Palme (a da), 442.
 Paltin, *î*, 370.
 Pământ, 76.
 Pământ (cu pine), 303. (sămănat), 248. (sănătos), 150. (a împărți), 259. (—ur), 80.
 Paminte, 236, 262. *V.* pamenți.
 Până unde (=până ce), 335, 398, 490.
 Papuc, *î*, 117.
 Papură, 117.
 Par, *î*, 504.
 Păr (drept, creț), 384. (in furc), 260.
 Pară de foc, 337.
 Pără (=până), 326. (— unde), 56.
 Parasanghe, 293.
 Părăsi (a), 99. (=a lăsa), 393. *(in tabără), 251. (a se; a se lăsa), 358, 364, 410. (a se — de a face ceva), 339.
 Pardos, și, 383.
 Parimie, 351.
 Păroși (cu chică), 35, 81. (ca), 277.
 Parte (a se da într'o), 448. (a lăsa într'o; a lăsa la o), 484. (a scoate cuiva), 498.
 Pas (a douăsprezecea parte din zi), 121.
 Pasă, pas' (=merg), 52, 87, 281, 363, 441, 448. (păsați), 243, 345, 351.
 * Păsa (a — cuiva greū), 476.
 Pășciuni, 46, 224, 252.
 Păscos, 236.

Pasăre (porn.), 102, 105, 183, 381. (—ări muierest), 119.
 Pașnici (a fi; a fi in pace), 404.
 Paște (a se), 510 (a se —hoii). 266.
 Păstor, *î*, 48.
 Pășune, 32. *V.* pășciune.
 Pat, 7, 330, 497. (—ului, vremea), 281.
 Pată (=pate), 100.
 Patemă (suferință), 204. *V.* și patimă.
 Păți (a; a suferi), 363. (a — ceva de cineva), 207. (a — rău), 232, 283, 500. (a — pe cale), 510. (—iți rău; oamenii), 237.
 Patimă (a păți), 507.
 Pătimaș (sufflet), 294.
 Păturunde (a — ceva prin mină), 229.
 * Pavăță, eți, e, 39, 70, 80, 134, 265, 271, 310, 348, 505. (a pune de nainte), 490. (a tocmi), 504.
 * Pază, 502. (a pune), 328. (a pune la) 11.
 Păzi (a se; a observa), 248. (a — căile), 504. (a — cetatea), 343 (a — tabăra), 251. (a — zi), 503.
 Paznic, *î*, 24, 152.
 Pecete, ți, 81, 164, 196. (—țile, a săpa), 383.
 * Pedestri, 12, 272. (—castră, oaste), 262. (a se duce pedestri), 414. (a se bate pedestru), 308. (a scoate afară pe pedestri din vase), 343.
 * Pedestime, 243, 271, 303. (a slăbi —ea), 326.
 Pedestru (adverb), 344.
 Peic, *î*, 38, 48, 51, 196, 278, 303, 399, 403, 507, 509. * *V.* și paici.
 Peire (o; calamitate), 202. (a face cuiva), 50.
 Pelecan, *î*, 114.
 Peminten, 357, 417. (lucru), 453.

- Pene**, 241, 269. (la săgeți), 388.
Pentru căci, 25, 70, 248.
Pentru cum, 32.
Peri (a — soarele), 373. (a — rău), 450. (— de cineva; din porunca lui), 321, 341. (de la cineva; a pleca), 201. (a — puterea), 251.
 * (a — de călărime), 499.
Perire, 422.
Peritor, i, 291.
Persesc, ească, 204.
Persidă (adiectiv), 148.
Persoaică (adiectiv), 325.
Peste fire, 25.
Peșteră, 212.
Pesti (a), 252, 308.
Pestriț, 189.
Petrece (a — pe cineva), 461. (a — norocul), 173. (a se — printr'o țară), 359. (a-și —; a locui), 243.
Petrecere (= viață), 498.
Petutinderelea, 510.
Pice (?), 385.
Picioarele (a-I putea cuiva), 488.
Piclă, 33 (80).
Pieptăna (a se), 418.
Pietrar, i, 125.
Pietre (a da de), 432.
 * **Pilc**, 487.
Pildă (chip), 12, 121, 384. (— a piramidei), 128. (—e, chipuri), 232.
Pildui (a; a insemna), 249.
Pil, i (elefanți), 190, 269.
Pine, i, 224. (griș), 10. (sămă-nătură), 79. (—I sămănate), 456. (țarină). V. țarină. (—e, a face), 205.
Pingări (a se), 330.
Pingăriciune, 329.
Pingărit, ți, 25, 297.
Piper, 229.
Piră (a scăpăta de), 337.
Piri (a), 126.
Pișa (a), 57, 104. (a se), 45.
Pișat, 121. (de țap), 268.
 * **Pișca** (a), 433.
 * **Piscul** (corăbiei), 3. (piramidei), 128. (—uri), 266.
Pită (de —, făcătoare), 414.
Pităriță, 21.
Piuă, pioă, 83.
Pivniță, 118.
Pizmă, 203, 482.
Plăcere (a vorbi pre), 391.
Plăcintă, e, 166.
Plasă, 25.
 * **Plască**, 432, 435, 461, 505.
Plată (= răsplată), 37, 363.
Plăți (a — plata), 338. (a — rușinea făcută), 298.
 * **Platoșă**, e, 21, 265, 382, 385, 477, 491.
Pleca (a — fuga), 491. (a — pe cineva), 507.
Plecăciune, 196.
Plecat (către sfat), 252.
Pleșuv, i, 217.
Pletos, oasă, 262.
Plini (a — pofta), 15, 333. (a — vase), 314. (a se — moarte), 419. (a se — nunta), 352. (a se — vraja), 298. (a-și — norocul), 202.
Plinsoare, 415.
Plinsuri, 82.
Plod (a avea — de copil), 333.
Plodiciune, 233.
Plodnic, 189.
Ploos, 99.
Ploua (a se — un pământ), 79.
Plug, 210.
Plugar, i, 209, 224.
Plumb (banI de), 169.
Poala muntelui, 487.

Poame, 80, 271.
 Poate-fi, 151, 464.
 Pobedi (a), 44, 361, 393.
 Pocinoc, 413.
 Poclon, 248, 336.
 Pod, urî, 31. (a face), 358. (a strica —ul), 238.
 Podi (a — o apă), 236, 372.
 Podobi (a), 24, 147, 419. (a se), 495. (—it), 73.
 Podușcă, ci, te, 79, 83, 132, 136, 203, 271. (de piei), 150.
 Poftă, 278. (a avea), 494.
 Pogori (a), 37, 310, 511. (a — laptele), 203. (povestea la rugăciune), 49. (a se — în țară), 261.
 Pogoriș, 423.
 Pojar (= foc), 10.
 Polei (cu aur; a), 217.
 Poleit, 343. (haine —e), 21.
 Pomană (a rămînea), 369. (— de opștie), 35.
 Pomană (a—și face), 233.
 Pomeni (a), 227. (i se), 364.
 Ponoslu, urî, 18, 407, 429.
 Ponoslui, ponoslăi (a), 232, 461.
 Ponosluși (a), 252.
 Popas, urî, 293.
 Popi, 59, 74, 92, 95, 105, 499.
 Popistri (a), 272.
 Popri (a), 279.
 Porc, i, 226.
 Poreclă, 388.
 Porfir, â, 63, 154. (haină—), 155.
 * Porni (a — oastea în fugă), 488.
 Poronca * (a—și aștepta), 494. (a face—cuiva), 498.
 Poroncit (a fi), 309, 404.
 Port (de haine), 300.
 Portar, i, 51, 176-8, 191, 201, 498. * (de cetate), 207.
 Porti (-ile, a deschide), 271, 511.
 * (a închide), 307. (a păzi), 232.

Portiță (de cetate), 207.
 Porumb, i, 58, 110.
 Poslaneti, poslaneci, 31, 54, 84, 193, 249, 397, 404. V. și poslanici.
 Poslanic, i, 72.
 Poslușanie, i, 386.
 Posluși (a), 46, 277, 489.
 Poslușnic, i, 229, 435, 480, 497.
 * (in sens militar), 472, 489.
 Posmag, i, 83.
 Postav (roșu), 385.
 Postelnic, i, 51, 182, 191, 229.
 Postelnicel, i, 178.
 Post, urî, 268.
 Potca (norocului), 261.
 Potoale (să), 37, 387.
 Potoli (a — arderea), 210. (a se), 362, * 484.
 Potopi (a —, a nimici), 323, 379. (a se), 361.
 Povață (conducere), 305.
 Povațăi (călăuz, i), 157, 200.
 * (a fi—oști), 290, 437. (a lua), 279.
 Povățui (a; a conduce), 256, * 506.
 (a—cu statul), 506.
 Povățuitor, i, 285.
 Poveste (—a cuvîntului), 5.
 Povesti (a — cuvinte), 470.
 Povornitoare (cataractă), 370.
 Pozvoli (a), 182, 341.
 Pradă, 240. (a oști în —), 137.
 Prăda (a), 242. (a — rău), 243.
 Prag, urî, 74.
 * Prăștiaș, i, 407.
 Prav, 72, 444.
 Prăvăli (a), 440, 495.
 Prăvi (a), 418, 445, 449.
 Pravilă, e (lege), 13, 111, 145, 159, 162, 358, 392.
 Pravilă (datină), 38, 71, 81, 83,

- 88, 105, 135, 148, 187, 217, 230, 240, 262-3, 268, 276, 325, 330. (a-și plini), 244.
- Prăvitör, i, 414.
- Praznic, e, 62, 75, 79, 106, 109, 232, 241, 265, 268, 353, 446. (bisericești), 14.
- Pre (a veni —; pentru ceva), 67.
- Prê-iubi (a), 6.
- Prê-intelept, 238.
- Prê-viteaz, 201.
- Precupeț, i, 141, 184.
- Precupi (a), 65, 184.
- Pregeta (a nu—ca să moară), 36.
- Pregiur, 183. (—dinsul), 202, 310. (—cetate), 156.
- Prejur, 42. (dinsul), 490. (bisericească), 486. (a ședeă), 276. (a ședeă — o cetate), 321.
- * Prejura (a), 192.
- Prelipit, 135.
- Prelua (a — biruință), 491.
- Premeni (a), 376. (a — aripile), 484. (—cetăți), 406. (—haine), 300. (—lucrul), 304. (—numele), 23. (a se; a se schimba), 379, 505. (a se; dragostea), 507. (a se—noroacele), 163. (a se — vremile), 114-5.
- Premenire (—a zilei spre noapte), 30.
- Prenume (anume), 491.
- Preoție, 202.
- Prepeșițe, 115.
- Prepune (a; a bănuși), 327, 508. (a — pentru cineva), 174, 331. (a — la mijloc cu graiul; a propune), 351.
- Prepus (la mijloc), 360. (a intra la), 504.
- Preste (= pe; a lăcui), 246. (a avea jale — cineva), 19.
- Presura (a), 116.
- Pretrimite (a), 308.
- Pretutindirileă, 27, 79, 212, 438.
- Pribegi, 30, 63, 72, 104, 261, 356.
- Pribegiște, 312.
- Pricăjit, 69.
- Price, 260, 333, 355, 450. (de un neam), 429. (a avea) 351. (a fi in), 329.
- Priceav (bețiv), 160.
- Pricepe (a — pe cineva; a-l afla), 5.
- Prici (a se), 34, 104, 133, 292, 356, 370, 378, 487. (—de cuvint), 443. (din cuvinte), 447.
- Pricină (a — împăca — a cuiva), 284. (—ile ucigașilor), 271.
- Prietenă (cetate), 483.
- Prieteni (a — cuiva), 222.
- Prietenie (intre cetăți), 257.
- Prieteșug (alianță), 200.
- Prihană, 58, 331. (a afla — prihană bună împotriva cuiva), 327. (a arunca), 262.
- Prihodiște, 114.
- Prii (a — cuiva), 335.
- Priintă (prietenie), 145, 297, 323.
- Prijma, 372. (a ședeă in), 280.
- Prilej (bun; avere), 295. (—ul puterit; a fi in), 284.
- Primejdie (a se băga la), 484.
- Prinde (a = a primi), 200, 271, 331. * (—de viu), 452.
- Prinsoare, 29.
- Prinz (a griji), 498. (a sosi in), 430.
- Pripă, 362.
- Pripelnic, 159.
- Pripi (a), 364. (a se), 500.
- Prislet, i, prislecii, 32, 71, 260, 270, 277-8, 388, 408. (—e; cetăți), 509.
- Prisne, 75.
- Prisosire (= prisos), 114.
- Pristăvi (a), 354. (a — vremea, pe cineva), 456.

Pristăniște, 42.
 Pristav, i, 235, 368, 395.
 Privală, 375. (a ieși din —), 333.
 Proașcă (τράχηλα), 252.
 Procajen (lepros), 58.
 Propi (a), 229.
 Proroc, i, 502.
 Prorocit, ți, 295.
 Prost (= de rind), 213, 330, 356.
 * (la război), 392, 444.
 Prostătec, 237.
 Prostime (= prostie), 201.
 Proțap, 228.
 Protivi (a se —; a se potrivi),
 456.
 Prunc, i, 46.
 Prunt, 462.
 Pulpă, 262.
 Pumn, i (măsură), 21.

Pune (a — împărat), 232. (a — la
 boz; o ofrandă), 493. * (a —
 călăreți; a pierde), 477.
 Punte, 279.
 Purcar, i, 109.
 Purcede (a), 334. (a; a lua), 465.
 * (a — către), 504. * (a — tare),
 500. * (asupra), 251.
 Purces (ceasul —ului), 486.
 Purta (a — vintul, vasele), 326.
 Purtător, i, 33, 373.
 Pustiu, 212.
 Puț, urî, 266, 398.
 Puțin (nu), 209.
 Puținel, puținei, 44, 106, 484,
 506, 511.
 Puținătate, 32, 418.
 Putință (putere), 356-7, 359, 369.
 Putredi, putrezi (a), 173, 353.

R.

* Răbda (a — la luptă; a rezista),
 296.
 Răchită, 80, 227.
 Răcliță, 197.
 Răcoși (a), 153, 303. (a se), 43. (a se
 —pe cineva), 340. V. și rocoș, etc.
 Răcoșit, ți, 203.
 Răcoșitor, i, 164.
 Rade (a — pe cap), 508. (a-și —
 părul), 296.
 Rădica (a — împărat), 356. (— un
 război; a-1 suporta), 466. V.
 și ridica.
 Răduce (a; a-și aminti), 49. (a se
 — la cineva), 393.
 Raft, urî, 476.
 Rămas (substantiv), 119. (a se
 prinde în), 363.
 Rămășiuri, 51

Răminea (a — la; a răminea în
 urmă), 491.
 Răni (a se — la coaste), 494.
 Răora (a), 150.
 Răpublică, 288.
 * Rășchira (a), 242. (a se), 298,
 422.
 Rășchirat (substantiv), 401.
 (neam), 23. * (plecat), 388. * (a
 umbra), 497.
 Răscumpăra (a — cuiva; a-1 pe-
 depsi), 238, 353. (a — cuiva
 binele), 10. (—cuiva), 512. (a—
 jurământul), 502. (a-și; a-și
 răsplăti), 332. (a-și—ceva), 458.
 (a-și — ocară), 334.
 Răscumpărare, 488, 497.
 Răsipuri (ruine), 247.
 Răsplăti (a — un lucru), 496.

Răspunde (a — graiul cuiva către cineva), 63. (a se — lucrul; a se hotări), 346. (a se — o veste), 102.

Răspuns (a veni la), 339. (a da — ul bine), 485.

Răstigni (a), 321, 512.

Rață, e, 115.

Rătund, 267.

Răvaș de rugă, 392.

* **Războinic, i**, 343.

* **Războiū**, 299. (fățiș) 245. (—ul cel tare; —oale tari), 424, 427. (pe Mare), 464 (—ul uscatului), 340. (—ul ușor), 249. (—ul vaselor), 463. (deprinși la), 490. (gata de), 490. (agonisita —ului), 299. (bărbați de), 360. (cară de), 340. (chemare la), 275. (meșteri buni de), 490. (oamenii de), 480. (oaste de), 381. (obiceiul —ului), 484. (semn de), 432. (tăria —ului), 494. (treaba —ului), 496. (cele de treaba —ului), 355. (vase de), 492. (vreme de), 458. (a apuca; a se afla în), 504. (a ataca), 419. (a apuca; a ajunge încă la), 425. (a apuca; a ajunge pe cineva în), 321. (a apuca la; a ajunge la timp), 349. (a avea), 341. (a se bate), 491-2. (a cădea de), 492. (a chema la), 275. (a da), 275, 315, 482, 486, 489. (a da — fără preget), 492. (a face), 360. (a se face), 210, 304. (a fi —ul al cuiva; a birui), 482. (a fugi din), 488, 496. (a se găti de), 502. (a goni în), 242. (a ieși din), 419, 434. (a ieși la), 423. (a ieși înaintea cu), 360. (a se întări), 493. (a muri afară din), 494. (a se muta, schimba soarta), 505. (a opri

de la — pe cineva), 323. (a plăti; a lua revanșă), 447. (a se porni spre), 492. (a sili cu —ul), 504. (a sta în multă vreme), 483. (a sta tare la), 259, 490. (a ști —ul), 484. (a se timpla), 501. (a se ținea), 490. (a se tocni de), 346, 493, 505.

Răzbun (a da), 68

Răzima (a — lucrul la cineva), 42.

Receală (frig), 218.

Rele (cuvinte), 507.

Ridica (a — corăbiile), 69. (a — minile asupra cuiva), 203. (a — orașe; a le mută), 506. V. și **rădica**.

Riie, 236.

Rindul (locul), 504. (pini), 80. (al doilea), 416.

Rindunele, 99.

Ripă, i, 216, 240, 505.

Ris, și, 269.

* **Risipi** (a se), 449.

Roabă, e, 495.

Roadă (niște), 217. (—a pământului), 9, 354.

Roată, e, 440.

* **Rob, i**, 6. (la corabie), 200.

* **Robi** (a — orașe), 341.

* **Robie** (rea), 495. (nume de —; a porunci), 248. (luare de captivi), 201. (a cădea la), 237.

* **Robire**, 343.

Rocoș, 182, 312. (—ani), 23, 297. (—i; a), 313. (a se), 260, 305, 307. V. și **răcoși** (a), etc.

Rod, 80.

Rodie, 253.

Rodine (ῥοδίνια), 217.

Roditor (pământ), 358.

Roiū de albine, 310.

Rost de moarte, 18.

Rudă, 231, 328. (spiță), 351.

Rudenie, 71, 240, 339, 360.
 Rudi (a se), 72.
 Ruga (a se — tare), 508.
 Rugă (carte de), 401. V. și răvaș.
 Rugătoare (a cuiva), 495.
 Rugi, 237.
 Rupe (a; a se desface o apă),
 225. (a — pământ), 259. (a —
 sfat; a sfărma), 365, 361.

Rușina (a — lucrurile), 379. (a
 se), 486, 507.
 Rușinat (a fi), 9. *(—ă, moarte),
 475.
 Rușine (a face — unui neam),
 496. (a fi cu), 276. (a fi cu o;
 a grai ceva), 408.

S.

Să (dacă), 4.
 * Sabie, 88, 380, 497. (a dobindi
 cu), 304. (a se goli — a), 172.
 Săblăzni (a), 34.
 Săbor (adunare; — de toți), 202.
 Sac, 105, 497.
 Saciz (Chios), 68.
 Săcriaș, 115.
 Săcriu, e, 77, 112, 156, 498.
 Șagă (a se da la), 143.
 Șagaciū, 143.
 * Săgeată, e (multe și dese), 421.
 (fier de), 233. (a lovi cu), 160.
 * Săgeată (= săgetează), 237.
 * Săgeta (a), 88, 485. (a — săgeți).
 490. (a — pe cineva), 231.
 * Săhăidac, e, 382.
 Sălaș, 323.
 Sălășlui (a), 323. (a se), 58.
 Sămănătură, 270.
 Sandal, 270.
 Sandragiū, sandriciū (șah), 41.
 Săinos, oasă, 99.
 Șanț, 73. *(la război), 210.
 Săpa (a — casa cuiva), 334. (a —
 în părete), 482. (a — prejur zi-
 dul), 340.
 * Săpături (mine), 271.
 Sărăcime, 440.
 Saraiū, 375.
 Sărătură, 15.

Sări (a—; peștele), 59. (a — în
 vas), 451. (a—din scaun), 207.
 Sățios, oasă, 224.
 Satrapie, 79.
 Său, 106.
 Săvirșit, 61. (—ul lucrului), 16.
 Scădere (pagubă), 255.
 Scală, e, 68, 145, 216.
 Scălda (a se), 281.
 Scap (= scapă), 228.
 * Scăpa (a—vi), 493.
 Scăpare (mintuire), 376. (= loc
 de), 503.
 Scăpați (mintuiți), 326.
 Scări, 75, 279, 503.
 Scaun, e, 7, 75, 203, 226, 263.
 (cu trei picioare), 39, 265, 497.
 (de Divan), 9. (Capitală), 165,
 284. (impărătesc), 158.
 Șchele, 241.
 * Schimba (a se — cu), 485. (a—și
 — locul), 485.
 Schimosi (a se), 144.
 Schinos (= spinos), 54.
 Scindură, i, 373, 504, 512.
 Scirbă (minie), 166. (a trece —a),
 338.
 Scirbi (a — pe cineva; a-l su-
 păra), 265, 286. (a se; a se
 minia), 8, 502, 507, 509.
 Scirnav, 109.

- Scirșca** (a), 190.
Sclip, 74.
Școală, 320.
Scoarța-dulce (cinamom), 188, 190.
Scoate (a — din demnitate), 341. (a se — din robie), 500.
Scoică, e, 95.
Scopi (a), 168.
Scorni (a; zugrăvi), 83, 93. (—a tot pământul), 291. (a; slove), 105.
Scrintit, 196.
Scrisoare (seriere), 319.
Scrondir, e, 8.
Scula (a se — asupra cuiva), 287. * (a se — o oaste), 500. (a se — de aici), 512.
Scund, ă, 226.
Scurma (a — gropniți), 248.
Seacă (apă), 31. * (biruință), 435.
Seamă (fără), 240. (a băga), 87, 464. (intr'o —; a băga cuvinte), 364. (a da pentru), 488. (a-și lua — a), 444, 443.
Sec (pământ), 136.
Secera (a), 220.
Secere, i, 53, 220, 433. (vremea — i), 96.
Secetos, 264.
Ședea (a — în corabie), 251.
Șeică, i, 389.
Selină, 229.
Seminție, i, 61, 465. (a stinge — a și casa), 339.
Semn, 512. (= dovadă), 504 (—ul corăbier), 450. (de pomenire), 424. (= minune), 23, 32, 276, 320, 339, 373. (bun), 501. (a face — la oameni; penal), 372. (a însemna), 426. (a lua — bun pe cineva), 501.
Senin (substantiv), 373.
Seraser, 460.
Serbătoare, 317.
Șerpe, i, 497.
Șerpoaie, 189.
Șes (loc), 216, 505.
Sfădi (a se), 259. (a se — între ei), 483. (—iu), 287.
Sfărma (a-și — hainele), 173. *(a — suliți), 490.
*** Sfărmațuri** (de luptă), 452.
Sfat (de cetate), 207. (—uri: proiecte), 207. *(fără de —; a se bate), 360. (fricos), 488. (a birui cu —ul), 181. (a face), 252. (a întreba — pe cineva), 426. (a lua), 472. (a rupe), 403, 441. (a zice un), 238.
*** Sfătui** (a), 486 (a face sfat), 343.
Sfetnic, i, 314, 358.
Sicriū, e, 28, 229. V. și săcriū.
Sigeta (a), 161. V. și săgeta (a).
Sii (a se), 484, 495, 508.
*** Silă**, 457. (a face), 252. (a face — unei fete), 180, 220, 399.
Silfion, 263.
Sili (a —; a face ceva) 200, 229. (a — piciorul), 196. (a — pentru ceva), 177. (— cu toată inima), 489. (a se — de), 495.
Silitră, 116.
Silnici (feciori), 102.
Simbrie, i (plata—i), 464.
Simbur, i, 80.
Simetește (adverb), 380.
Simeț, i, 38.
Simeți (a se), 87, 254.
Simeție, 391.
Singerat, 207.
*** Singur** (a se bate — cu altul), 341.
Singur-țitor, 180.
*** Singură** (a se), 243.
Șinic, e, 186, 329.

- Sinuri (buzunare), 350.
 Sirg (de), 54, 248. (a veni de), 46.
 Sirgui (a), 496. (a — tare), 343.
 *(a), 491.
 Sirguală, 84, 291, 413.
 Slab, ă (apă, riu), 78, 98.
 Slăbi (a — pe cineva), 323.
 Șliag, șleah, 245-6, 488. (a face),
 25 i. (a lua —ul, înaintea sa),
 246.
 Șlic, e, 382.
 Slobod (liberez), 18.
 Slobozenie, 8. (ingăduire), 281.
 Slobози (a), 237, 403. (a — de
 voie), 309. (a lăsa în jos), 279.
 *(a — oaste), 336, 422. *(a se),
 492.
 Sloiul (argintului), 186.
 Slugi, 7, 204, 229, 309. *(la oaste),
 414.
 Slujitor, i (ostași), 66, 203.
 Slujnică, i, 40.
 Sluți (a), 141.
 Smerin, ă, 364.
 Sminteață (a cădea la) 295.
 Smintină, 209.
 Smirnă, 188.
 Smoală, 74.
 Smochină, e, 29, 80, 106.
 Smoli (a), 229. (— morți), 116,
 150, 156.
 Smolitor, i, 116.
 Smradă, 190.
 Șoarece, i, 249, 269.
 Socoti (a — podul; a-l îngriji),
 239. (a prețui), 325. (a — sfa-
 turi), 180. (a se — intru sine),
 362. (a-și — lucrul), 446.
 Socotință, 392, 467, 493.
 Socotitor (îngrijitor), 18, 26, 371.
 Soli (a), 67. (a — lucrul norocu-
 lui), 50.
 Solz de pește, 382.
 Solzos, 113.
 Som, i (soma), 25.
 Șopiriă, e, 267.
 Soroc, 251. (hotar), 221. *(de
 oaste), 359.
 Sorti, 425. (cu), 156. (a arunca),
 237, 257, 346. (a cădea cuiva),
 237. (a încăpea la), 346. (a
 pune), 102-3.
 Sosi (a —, noaptea), 484.
 Soție (soț), 175. (tovarăș), 391.
 * Spămintat (a fi), 247.
 Spăla (a — păhare), 204.
 * Spăria (a), 249. (a se; a se
 teme), 453.
 Spărturile munților, 191.
 Spată (de mascur), 113. (—e de
 oi), 329.
 Spătar, i, 6, 39.
 Spate (a lua în), 495. (a sta cu
 —le lingă), 311.
 Spic, 303.
 Spinteca (a), 160.
 Spinzura (a), 220.
 Spor, 377.
 Spori (a se — puțința), 357.
 Spornic, 189. (pământ), 80.
 Sprijini (a), 478, 492. *(a—cu
 oaste; a apăra), 506. *(pe duș-
 man; a-l opri din asalt), 347.
 (a—pe cineva; a-l ajuta), 345,
 442. *(a se—undeva), 503.
 Sprincene, sprâncene, 111.
 Sprinten, ă, 407.
 Sta (= a fi; a stătuț tiran), 406.
 (a — Împărat), 257. (a — răs-
 boiul), 30. (a—la loc), 495. (pe
 ceva, lucrurile), 402. (pe loc),
 487. (de mă mir), 491. (a—
 pentru ceva), 446. (a—pe sfatul
 cuiva; a atirna de), 361. *(a—
 tare), 309, 434.
 Stă (= stăi), 247.

- Stăpînatate, 391.
 Stăpîni (de robî), 337.
 Stăpînit (a fi), 407.
 Stărnuta (a), 242, 345.
 Stăruî (a—cuiva gîndul), 512.
 Stat (statură, mărime), 395, 415, 503.
 Stătător (la un loc), 14.
 Stavă, 242.
 * Steag, urî, 478. (a lăsa — ul), 494. (a ridica — urî), 488.
 Steclă, 156.
 Stăpenă, 128.
 Stidi (a se), 401.
 Stihuri, 20, 401.
 Stilp, i, 39.
 Stinghe, 172.
 Stinjen, i, 74.
 Stirc, i, 111, 114.
 Stirec, 188.
 Ştiută (cale), 251.
 Stolnic, i, 51, 498.
 Strafidă, e, 106.
 * Străini (auxiliari), 203. (a ieşi un — din cetate), 204.
 * Strajă, âji (pază), 17, 68, 102, 138, 320, 381, 411, 417, 433, 484, 511. (la cetate), 206. (a se pune de), 289. (ascunsă), 323. (—ile, a socoti), 286. (a se spăimînta străji), 436.
 Străjer, i, 335, 361, 511.
 Strajnic, i, 240.
 * Străjuî (a), 18, 249-50, 286, 335, 430.
 Strămoş, i, 512.
 Strănepot, Ńi, 404.
 Ştreang, urî, 151, 373.
 Streşăni, 135.
 Strica (a — cuiva), 480. (a se ; a se mutila), 206. (a — bogazul), 325. (a — Domniile), 325. (a — un sfat), 362. (a—ţara, rău), 499. * (a — pe duşman ; a-i — duşmanului), 420, 476.
 Stricat, ă (corabie), 317. (voie), 391. (infirm), 16. (lepros), 58.
 * Striga (a—în tabără), 497. (a — de minca oastea, pentru prinz), 336. (a—la război), 420.
 Strigare, 253.
 * Strigător, i (de oaste), 297, 327, 336, 344, 371, 435, 458, 476, 485, 487, 497, 504. (la jertfă), 346.
 Strimb (om), 124. (nedrept), 379. (a grăi), 176.
 Strimba (a se ; a i se face strimbătate), 362.
 Strimbătate, 209, 512. (a face), 338.
 Strimbul (a fura pre), 228.
 * Strimt loc, 493.
 Strimtoare, 423. (a — munţilor), 411. * (a se bate la), 423. * (a sta la), 451.
 Struţi pementeşti, 264.
 Stupi (a — singe), 387.
 Ştubעי, 302.
 Sudui (a), 55, 88, 126, 203, 267, 443.
 * Suferi (a — oastea), 476.
 Suflet (a cădea cu), 413. (—ul, a—şi iubi ; a se teme de moarte), 321. (a—şi pune), 419.
 Şugui (a), 100.
 Sui (a se — în sus), 510. * (a se — asupra, pe), 205. (a se — asupra cuiva), 337. * (a se — la), 348. (a se — la cuvînt), 428. (a se — la Împăratul), 319. (a se — la un oraş), 201. (a se — mai sus), 234.
 Suiş, 423. (adiectiv), 101.
 * Sulicioară, 385.
 * Sulită (de fier), 16. (arse la vîrf), 384. (fierăle lor), 374. (în jos

plecate), 375. (a da in), 88. (a sprijini in), 237.
 * Sulițaș, i, 44, 375.
 Sunet (a se face), 477.
 Supăra (a se — cuiva pentru), 27, 323, 511. (a se — cu șederea), 483.
 Supune (a — la), 277. (a se — de cineva), 322. (a se — in primă), 476. (a se — supt porunc), 424.
 Surgun (a face — pe cineva), 261.

Surlă, e, 9.
 Surpa (a), 505, 509. (a — o corabie), 151. (—o împărăție), 249. (a—pământul), 271. (a — pod), 510. (a—putere), 5. (—un vas), 185. (— la zid), 493.*(a se —, oastea), 490.
 * Sus (a sta — un cal), 309.
 Susam, 80.
 Suspina (a), 345.
 Svânti (sfinti), 78.

T.

* Tabără, ere, 31, 150. (— a corăbiilor), 438. (loc bun de—ă), 469. (—ele, a—și amesteca), 243. (a se apropia de), 503. (a băga in —ă), 425. (a se intoarce—a), 482. (a—și lăsa —a), 422, 485. (a merge —a), 488. (a opri—a), 487. (a se porni), 487. (a răminea la,—a), 392. (a sta—a), 488.
 * Tăbări (a se), 25, 348. (a fi—it), 485.
 Tablă, 291. (de lemn), 428.
 Tăcea (a — un cuvint), 462.
 Tăcere (a face), 351.
 * Tăftue (de săgeți), 227.
 Tăgădui (a se; a, la judecată), 228. (a se; a ascunde), 370.
 Tăia (a—ban), 40. * (pe dușman), 347.
 Taină (pre), 447.
 Tălaichiță, 131.
 Talant, țî, 75, 512. (de ban), 136, 351.
 Tăle (zale), 458.
 Taler, i, 336.
 Tălhar, i, 18, 318.
 Tălmăci, 36, 141, 217.
 Tălmăci (a), 250.
 Tămădui (a), 197.

Tămiiă (a), 130, 190, 380.
 Tămie, 82, 94, 106, 116, 186, 188, 229, 342.
 Țap, i, 109.
 Țara (patria), 213. (—ă fără bir), 186.
 Țărcălamul cerului, 121.
 * Tare (iute), 348. * (a ajunge mai), 492. (foarte —; a sirgui), 349. (a sta), 507.
 Tărie (greutate), 423. (silă), 482, 490. * (la cetate), 297. (tare), 373, 503.*(a face — prin prejur), 503.
 Țarină, e, 96, 133, 319, 502. (de pine), 10.
 Țarpi (a se; a se împotrivi), 310, 393.
 Tărzie (vreme), 484.
 Taur, i, 422.
 Tăvă, 50.
 Tăvăliciu, 226, 228.
 Tavlie, 41. (—I; a pica in), 25.
 Teiü, i, 189, 369.
 Teleleü, 81.
 Țale (zale), 382.
 Temniță, 67. (a pune in), 251. (scăpat din), 255.
 Țencuri (gnomoane), 121.

- Țermuri** (supt), 488.
Țermuri (a — o apă), 77.
Țese (a), 104, 507.
Țevi (de os), 209.
Ticăit, ți (slab), 327.
Ticălos, și, 312.
Țidea, ele, 18-9, 228, 382, 384.
Tidvă, 150. (—a capului), 217.
Țiitoare, ori, 35, 229, 353, 495, 498.
Tilcui (a), 249.
Timpână, 231.
Timpine (să), 335. (a se — a), 57.
Timpinare, 165. (pe cale), 363.
Timpla (a se), 307-8. (a se — im-potrivă), 362.
Tină, 113, 218.
Tinăr (ca vrastă), 325. (roadă — a ; fragedă), 9.
Ținc, ă, țincușor, 46, 52, 159. de leu), 189.
Ținea (a ; a socoti), 248. (—întru slăbăciune și nesocotință), 315. * (a — Marea, corăbiile), 342. (a — mortul), 277. * (a — podul), 248. * (a se — de Țermuri), 487. (a se — tare de neprietenii), 379, 407. (a — și — limba), 349.
Tineretă (tinerime), 209.
Țințar, i, 117.
Ținterim, 510.
Tiran, i, 23, 501.
Tiranie, 24-5, 167, 278.
Țirg, uri, 64, 82, 106, 369. (piață), 306. (a face —), 330.
Tirgoveț, i, 40.
Țiță (a da), 328.
Țiții (a), 267.
Titvă, 310. V. tidvă.
Toarce (a — cu furca), 278.
*** Toarte** (de prins paveța), 70.
Tocma (egal cu), 392. (a face — cu ; a egală), 271.
Tocmeală, e, 31. (invoială), 183, 271. (negociare), 154. * (a ieși asediații cu), 297. (rinduială la musică), 351. * (la vase), 498.
Tocmi (a așeza), 54. (a drege), 295. (a potrivi cu vorba), 153. (a — cuvintul), 448. (a — frumos un mort), 321. (a se ; a se așeza), 382. * (a — oști), 44, 250. * (a fi — t lingă), 505. (a se ; a se împăca, învoi), 325, 452, 507. (a se ; a se potrivi), 330. (a se ; a se uni), 257, 485. (a se — să iasă de bună voce), 312. (a se — cu bani), 500.
*** Tocmit, ă** (oaste), 441. * (de război), 488.
*** Tocmitor, i** (așezători), 260. * (ai oștii), 477.
*** Tocmitură** (groși in), 480.
Toiag, age, 227, 382. (de lemn), 24.
Țol, uri, 383.
Topcr, oară, 334, 383.
Toporași, 155.
Trage (a — lemne), 127. (a — soarele apă), 225. (a — vasele), 68. (a — cu visla), 80. * (a se — în-nainte), 371. * (a se — vasele din liman în Mare), 390.
Trăi (a — de la plug), 222.
Trăsnit, 335.
Treabă, e, 412. (muierilor), 240. (mare — ; nevoie), 481. (de treabă), 191. (de treaba unui lucru), 246. (de treaba vaselor), 242. (a avea ; a fi ocupat), 455. (a avea — cu o femeie), 297. (a — și face — a ; pornografic), 4, 242, 341. (a pipăi de ; porno-grafic), 281. (a trimite cu), 425. (lucrul — ei), 505.
Trebuie (a se — cu ceva), 391. (a — și — cu ceva), 358.

Trecătoare, ȳ (pasuri), 214, 218, 253, 379-80.
 Trece (a — pe cineva; a trece peste el), 282. (a intrece), 401, 465.
 Tremura (a), 355. (de cineva), 485.
 Tremurind (adiectiv), 158.
 Trestie, 74, 80, 186, 241.
 Trezvie, 57.
 * Trinti (a—in pămînt), 567.
 Troian, 216.
 Trusșapte, 175.

Tustrei, trustei, 234, 488.
 Țuguiat, ă, 383.
 Tulbă, e, 89, 134, 210, 228.
 Tulbura (a, pe dușman), 247.
 Tunde (a), 229, 477.
 Turbat, ă, 494.
 Tureatcă, cî, 350.
 Turmă, e, 54.
 Turn, urî (de cetate), 207.
 Tuși (a), 345.
 Tutinderile, 132.
 Tvoret, ȳ, 99, 287, 408.

U.

Ucidere, 262.
 Ucigaș, ȳ, 231.
 Uda (a — pinile), 36.
 Udătură (la mincare), 264.
 Ulcior, oare, 186, V. și urcior.
 Uliță, e, 74.
 Umere, 86. (de a), 104.
 Una (a fi — cu cineva), 504.
 Uncrop, 266.
 Unalte, unealte, unelte, 196, 270, 349, 512. (avere), 202. * (bagaj), 246, 497.
 Undiță, e, 113.
 Une (aceleași), 384.
 Unge (a — pe un bolnav), 196.
 Unghi, 112. (a lua în), 489.
 Unghiü (de mers), 95.
 Ungul (golful), 381.
 Untdelemn, 80, 349.
 Urcior, oare, 21. (in riü), 101.
 Urdină (ordine), 342.
 Urdinat, 114.
 Urgie, 16.

Uri (a, a nu-ȳ plăcea cuiva ceva), 351. (a — binele), 427.
 Uritor, ȳ de tiran, 349.
 * Urma (a lua), 306.
 Urmă de om, 233.
 Următori Scaunului, 289.
 * Urni (a — din loc tabăra), 487.
 Urs, și, 112.
 Urzi (a), 448. (a — cetate), 68.
 Ușă, ȳ, 440.
 Ușa împărătească, 201.
 Uscăciune (a Mării), 462.
 Uscat, 73, 219, 237, 246. * (a se da la; oaste de Mare), 342. (a face), 452. * (a ieși oaste pe la), 345, 503, 510. * (a tăia prin mijloc —ul), 500. (hatmanul —uluȳ), 505.
 Ușcioară, e, 74, 279.
 Ușcior, ri, 340. V. și ușori.
 Usnele (șanțului), 74. (săpăturii), 369.
 Ușori (de ușă). 74. V. și ușciori.

V.

Va (vrea), 437.
 Văcar, ȳ, 141.

Vacul (a gusta), 376. (a-și premeni), 475.

- Vad, urî**, 67. (a fi apă de), 229.
 (a sosi la), 253.
Văerat (intristat), 19.
Val, 403. (a face), 72.
Văpărstie (90 de stinjeni), 93.
Văpseală, elî, 43.
Văpsite (haine), 383.
Văpsitor, î, 40.
Var, 43.
Vărsa (a — metal), 143.
Vărsături (boală), 114.
Varvar, ă (nu bun), 382. (nărod),
 493. (limbî), 5, 486, 501. (văr-
 văresc, ească), 23.
Vas, e (blide), 78. * (corăbii), 41,
 48, 68, 220, 498, 500. (hatmaniî
 lor), 503. (cu bucate), 414. (de
 cărat pine, cu pine), 327, 403.
 (de băgat caii, de trecut caii),
 341, 368 (iuti), 434. (a imbla
 rău), 501. (a lipi), 503. (a merge
 cu), 431. (a prinde), 314. (a
 scoate — le la uscat), 503. (a
 trage — le a apă), 403. (a um-
 le), 410.
Vătâma (a), 37. * 482.
Vătămătură (agubă), 242, 467.
Văzduh, 211.
Veatrêle (la corabie), 317.
Vechi (zile), 294.
Vedenie, î, 333, 364.
Vedere (de vis), 17.
Vedre, 23, 233.
Veghea (a — voie), 13.
Veni (a — asupra), 363.
Vergi, 227.
Veri-veri, 448.
Vers, viers, urî, 11, 113, 214,
 273, 318, 422, 424. (—ul slo-
 velor), 294.
Veseli (a), 413. (a se), 432,
 504. *(a se, pentru biruință),
 275.
Veste (in), 485. (moarte cu), 475. *(a
 lovi —), 504. (a lovi fără), 511.
Vestitor, î, 33.
*** Vetejie**, ii, 59, 478. V. vitejiî.
Viață (a se da in), 243.
Viclean, eni, 155, 326, 421. (de
 față prinși), 353.
Vicleni (a), 38, 262, 334, 503-6,
 509. (a se), 53.
Vicleșug, 8, 231.
Vidră, vidre, 113, 241.
Vie, 80, 370.
Viitor, oare (lucru, ri), 283, 443.
Vin de vie, 105.
Vindeca (a), 197. (a-și — gre-
 șeala), 69.
Vină, e (vinovătiî), 12. (dumne-
 zeiești), 335. (a afla), 316. (a
 cădea in), 307. (a certa), 321.
 (a da), 317. (a fi afară din),
 250. (a fi — despre cineva),
 331. (a fi — de către cineva),
 465.
Vina (a — pește), 59.
Vinat (a ieși la), 244.
Vinători (cinî), 17.
Vine (a tăia), 387. (fără de—ă), 508.
*** Vinele** (a se lua in), 492.
Vinjos (= tare), 153.
Virhovnic, î, 28, 228, 499.
Virstnici (coetanei), 52.
Virtos (pămînt), 217. (cit mai;
 cit mai bine), 262.
Virtute, 154, 173. (— a cuvî-
 tului), 13.
Virv, virf, 369, 421, 504-6.
Vislar, î, 316.
Visle, 80.
Vistiariî, 8, 21, 43, 125, 350.
Vită (colectiv), 373. (—e de
 lapte), 75.
Vițel, î, 105-6.
*** Vitejesc** (lucru), 495.

* **Vitejește** (adverb), 40. (adiec-tiv : lucruri —, a face), 298.
 * **Viteji** (buni, prea buni), 494. (aleși), 375. (de cinste), 141. (a se numi foarte de), 494.
 * **Vitejie**, ii, 288, 351. V. și ispita (vitejiei). (a face), 309, 492, 498, 503. (pre mîntea—ei), 424. (a fi—a cuiva), 505. (—I, a a-răta), 482, 493.
Vivor, 37.
Vizdeiu, 56.
 * **Voie**, 490. * (de bună — la oaste), 341. (preste), 508. (plină), 359. (rea), 205, 405, 453. (a face pre), 508. (a fi pre; iubit), 509. (a-I fi cuiva voie rea), 494. (a muri cu voie rea), 494. (a face pe), 374. a-I fi — ia), 496. (a fi cu — ceva), 422. (a fi pre), 455. (a-și strica — ia), 453.
Voinicel, ei, 212.
Voinici, 242, 320. * (ostași), 17.
Volnic (liber), 49, 187, 253, 285, 309, 330, 346. (casă), 182.
Volnicește (cu libertate de graii), 376.

Volnicie (libertate), 25, 54, 202, 250, 275, 281, 301, 503. (a fi intru; a fi liber), 202. (Zeus de Volnicie), 202.
Volnicit, 293.
Vom (să ne), 379.
Voroavă, 36, 175, 264, 283, 352, 365, 479, 488.
Vorovi (a), 248, 292, 352, 362, 441, 486, 509. (a se), 3.
Vrabie, 66.
Vrajă (oracol), 8. (rea), 482. (—a vrăji), 26.
Vrajbă, e, 434, 483.
Vrăji (a; a da oracol), 22. (a — vînturilor), 416. (a se—cineva), 303, 481. (a i se — bine cuiv), 502.
Vrăjitor, i, 55, 59.
Vrăzi, 20. V. vrăji.
Vrea (a nu—și), 346.
Vrednic (= în stare), 437.
Vreme (a păzi), 278. (a sosi — a cuiva), 287.
Vrista graiului, 92.
Vristnici (coetanei), 43.
Vulpe, i (blăni), 385.
Vultur, i, 113.

Z.

Zăbală, e, 151.
Zăbavă, 396. (a avea), 345.
Zăbovi (a se; a se ocupa), 231.
Zăbrea (ele), 203, 205.
Zace (cetatea), 73.
Zăgaș, e, urî, 31, 76, 78, 118, 121, 132, 139, 219, 222, 369, 373, 395.
Zale (zăli), 388. (briul zălii), 495.
Zălog, oage, 338, 423. (a lua — copii), 343. (a scoate), 338. (a sta), 531.

Zălogi (a), 338.
Zălogire, 338.
Zămisli (a), 212, 333.
Zarvă, 59.
Zavistie, i, 158, 240, 330, 494, 427, 457. (a — cuiva), 497.
Zavistui (a), 141, 332, 362.
Zbiera (a; un copil), 47.
Zecaa (a; a zecele), 38, 67, 169, 229, 436, 460, 497-8.
Zeciuală, 300, 460.
Zefir, 112.

- Zestre, 81.
 Zgardă, zgărzi, zgărci, 21, 154-5.
 Zgău, 189, 241.
 Zi (de naștere), 508. (a pune), 32, 250. (a veni la), 351.
 Zice (a spune), 37. (a se ... un lucru), 332.
 * Zid, urî (negătite), 247. (de lemn), 246. (foarte tare) 510. (a șe lua), 505. (a merge supt), 488. (a păzi tare), 423. (a săpa dedesupt), 318. (a sări jos de pe), 440. (a scăpa din), 511. (a tocmi — urî bune), 287. (pre denapoiă — ului), 511.
 Zidișor, 74.
- Zimbru, i, 269.
 Zimți de zid, 42, 471.
 Zis (cîntec), 351.
 Zmăragd, 163.
 Zmiciale de răchită, 80.
 Zminteală, 346, 454.
 Zminti (a, a înșela), 401.
 Zmirnă, 75, 106, 113, 116, 413.
 Zmulge (a — păsări), 178.
 Zori, 422.
 Zugrăvală, 113.
 Zugrăvi (a), 236. (a colora), 43.
 Zugrăvitură, i, 68.
 Zugruma (a), 226.
 Zvinta (a — carne), 115. (—at), 512.

Ahaus.

- * Oaste (a răminea de), 476.
 Păți (a — de cineva), 19.
- Războiū (a lipsi de la), 499.

CUPRINSUL

Moneda din titlu e a Cetății Istria din Dobrogea (după un exemplar de argint în posesia autorului).

	<u>Pagina</u>
Prefața	1
Erata	VIII
CARTEA I: Istorie d'intăi, ce-i zice: Clio	3
CARTEA II: Istorie a doă a lui Irodot Alicarnasianul, ce o zice: Deferi [a doua]	91
CARTEA III: A lui Irodot Istoria a trie, ce să zice: Thaliia .	147
CARTEA IV: A lui Irodot a patra Istorie, ce să zice: Mel- pomeni (al 4-le).	209
CARTEA V: A cincia Istorie a lui Irodot, ce să zice: Terpsihori	275
CARTEA VI: A lui Irodot Istorie a șasă, ce să zice: Erato .	313
CARTEA VII: A lui Irodot Istoria a șapte, ce să zice: Polimnia	355
CARTEA VIII: A lui Irodot Istorie a opta, ce să zice: Uraniia	429
CARTEA IX: A lui Irodot Istorie a noă, ce să zice: Caliope	469
Cuvinte și locuții vechi	513
